

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І
ПРАКТИКИ

Міжнародна науково-практична конференція

Київ – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

КИЇВ – 2024

Рекомендовано до друку Науково-методично-редакційною радою факультету міжнародних відносин (Протокол No 4 від 12 квітня 2024 р.)

Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Факультет міжнародних відносин Національний авіаційний університет; за загальною редакцією Ю. О. Волошина – Київ: Національний авіаційний університет, 2024. – 672 с.

Редакційна колегія:

Головний редактор: Юрій Волошин, декан факультету міжнародних відносин, д.ю.н., професор, заслужений юрист України

Члени редколегії:

К. Сидоренко, к.е.н., доцент, заступник декана

М. Стригуль, к.соц.н., доцент, заступник декана

О. Бушок, заступник декана

О. Бобарчук, к.т.н., доц., завідувач кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій

В. Васильченко, к. філол. н. доцент, завідувач кафедри журналістики

Н. Гончаренко-Закревська, к.п.н., доцент, завідувач кафедри іноземних мов та перекладу

А. Іващук, к. н. із соц. ком., доцент, завідувач кафедри реклами і зв'язків з громадськістю

Н. Ржевська, д.політ.н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій

Л. Побоченко, к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу

Р. Максимович, к.ю.н., доцент, в.о.завідувача кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

О. Хомерікі, д.соц.н., професор, в.о.завідувача кафедри соціології та політичних наук

О.Борисюк, к.геогр.н., доцент, в.о.завідувача кафедри міжнародного туризму та країнознавства

Н. Василюшина, д.п.н., професор, проф. кафедри іноземних мов та перекладу

Г. Христокін, д.ф.н., професор, проф. кафедри реклами і зв'язків з громадськістю

З. Пічкурова, к.е.н., доцент, доц. кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу

О. Матвійчук-Юдіна, к.п.н., доцент, доц. кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій

С.Мархонос, к.геогр.н., доцент, доц. кафедри міжнародного туризму та країнознавства

І.Литовченко, к.філос.н., доцент, проф. кафедри соціології та політичних наук

О.Поведа, к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій

О.Широкова-Мурараш, к.істор.н., доцент, доц. кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

У виданні представлено матеріали МНПК «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики», згруповані відповідно до напрямів розгортання дискусії: глобальні виклики міжнародного права в умовах забезпечення національних інтересів України; трансформація міжнародних відносин в умовах війни та шляхи повоєнного розвитку; міжнародні економічні відносини в умовах глобальних трансформацій; соціальні комунікації в умовах глобалізації; інформаційно-комунікаційні технології у міжнародних відносинах; міжкультурна іншомовна комунікація у глобальному цифровому діалозі.

Роботи опубліковані в авторській редакції.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1. «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ»..... 14

- Бояркіна Г. В.* Імплементация міжнародного кваліфікаційного іспиту з китайської мови: переваги та недоліки 14
- Verkhovtsova O. Kutsenko O.* Beyond the headlines: the crucial role of captions in newspapers..... 22
- Vasylyshyna N. Sydorenko K.* Academic plagiarism: multiple reasons and possible solutions 26
- Жудро О. В., Скурда Т. С.* Мова права та актуальні питання перекладу юридичних текстів (на матеріалі іспанської та української мови) 30
- Мельник Є. Ю., Слобоженко Р. А., Слобоженко М. В.* Використання штучного інтелекту в навчанні іноземних мов 35
- Плясун О. М.* Особливості перекладу аналітичних текстів про війну в Україні (на прикладі видання Foreign Affairs Magazine) 42

СЕКЦІЯ № 2. «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ» 47

- Боротканіч Н. П.* Вплив супутникових знімків на сприйняття війни суспільством 47
- Буряченко О. В.* Російсько-українська війна як тригер глобальної трансформації світової системи безпеки 53
- Вербицький В. В.* Вплив міжнародної ініціативи «США – Адріатична Хартія (A5)» на інтеграцію в Євроатлантичний безпековий простір країн регіону західних балкан..... 62
- Дерев'яно І. П.* Територіальні суперечності як критичний фактор асиметричних китайсько-філіппінських відносин 66
- Лоссовський І. Є.* Двісті років концептуальної еволюції «Доктрини Монро» та її можливе застосування новим гегемоном в Східній Азії . 71
- Киридон А. М., Троян С. С.* Україна – європейський союз: етапи інтеграційного поступу в умовах російської агресії 81
- Поведа О. П.* Перспективи збереження автономії іракського Курдистану 88

Ржевська Н. Ф. Стратегічне прогнозування в зовнішній політиці: місце і роль..... 92

Седляр Ю. О. Приватні військові компанії у контексті війн і збройних конфліктів сучасності: політико-правові аспекти проблеми 97

СЕКЦІЯ № 3. «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СФЕРИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОНАВСТВА» 103

Bushok O. Creation of effective international legal mechanisms to ensure post-war reconstruction of states..... 103

Гагин Ю. В., Коцюруба А. І. Глобальна співпраця для забезпечення екологічної стійкості..... 106

Dovdyi M. Standardization and normalization of the international legal framework for virtual asset derivatives 108

Dunaievskyi R. Challenges and opportunities for adaptation of national agricultural legislation to eu standards: the experience of Ukraine..... 110

Ivanov A. Theoretical concepts and practical challenges of international legal regulation of climate protection..... 113

Kadar A. The principle of settlement of international disputes by peaceful means as a normative basis for the institution of representation 114

Kalnitsky V. Organizational and Legal Support for State Rebuilding in the Context of Postwar Reconstruction in South Korea 117

Керекеша І. С., Максимович Р. О. Юридичний обов'язок захищати вітчизну в конституціях країн Європейського Союзу та України..... 119

Коробейников В. К., Вареник О. С. Механізми захисту прав людини на міжнародному рівні 127

Kotsyuruba S. Effectiveness of legal regulation of countering cyber threats 129

Kravtsov D. The effectiveness of models of compensation for damages caused by hostilities in public international law 131

Kucher S. International legal experience of involving third parties in resolving territorial disputes..... 134

<i>Kushnir O.</i> International legal regime for controlling the proliferation of nuclear technology	137
<i>Kushnir Y.</i> International legal mechanisms for regulating the lease of territory by foreign states	139
<i>Kibets D. V., Borovska K. Y.</i> Trends in improving the security system of the EU member states	142
<i>Lozinska A.</i> Formation and current state of international legal doctrine of the socialist republic of Vietnam	147
<i>Losinsky N.</i> The Impact of Virtual and Augmented Reality on the Media Space: A Comparative Analysis of Ukrainian and International Experience.	150
<i>Малихіна І. К., Караман І. В.</i> The impact of NATO on the development of democracy and human rights in Ukraine.....	152
<i>Matiyash V.</i> Dynamics and challenges of the international legal status of state borders	157
<i>Виграненко Д. Р., Савчук С. С.</i> Вплив збройних конфліктів на психологічний стан цивільного населення	159
<i>Виграненко Д. Р., Савчук С. С.</i> Захист військовополонених в умовах збройного конфлікту.....	162
<i>Журавель А., Кравченко Замула А. Ю.</i> Роль та ефективність міжнародних механізмів у забезпеченні відповідальності держав за порушення міжнародного гуманітарного права	166
<i>Артеменко В. В., Мушак Н. Б.</i> Peculiarities of the principle of mutual recognition of court decisions in the cooperation of EU member states ...	171
<i>Казимірова О. О., Мушак Н. Б.</i> Current state of the legal regulation of artificial intelligence in the European Union	175
<i>Криворучко Н., Широкова-Мурараш О. Г.</i> Становлення міжнародно-правового регулювання участі дітей у збройних конфліктах	181
<i>Les I.</i> Institutional mechanisms of international cooperation in the field of ensuring nuclear safety	187
<i>Нікіщенко О. М., Запорозчук А. В.</i> Procedural obligations of states deriving from the right to life under the European legal framework for human rights protection.....	193

<i>Павлюк Р. В., Бялий Г. А.</i> Opportunities and challenges in advancing international legal regulation in maritime shipping.....	198
<i>Плохотюк С. А., Каспрук О. С.</i> The importance of bioethics in the formation of international norms and standards.....	201
<i>Nesterenko S.</i> The concept and composition of the crime of aggression in modern international law.....	204
<i>Nichiporenko G.</i> Legal aspects of exclusion of a state from international organisations	207
<i>Onyshchenko O.</i> International legal aspects of combating information terrorism.....	210
<i>Пастушок Ю. Ю., Стрельцова О. В.</i> Співпраця України та Європейського Союзу у сфері громадського моніторингу сектору безпеки	212
<i>Petrovsky S.</i> The role of international law in ensuring cybersecurity and countering cyber threats	215
<i>Polivach R.</i> Effectiveness of economic sanctions in public international law	218
<i>Постоєнко В. К., Замула А. Ю.</i> Становлення системи міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності.....	220
<i>Сиротюк А. С., Запорозчук А. В.</i> International control over the observance of human rights during military conflicts.....	224
<i>Соломко Д. М.</i> Міжнародна договірна база Японії як протидія регіональній експансії КНР.....	227
<i>Shaidevich V.</i> The role of international sports organizations as subjects of international sports law	233
<i>Yaroslavsky V.</i> Prospects of using gastronomic diplomacy to support international cooperation and development	235
<i>Яцишина М., Широкова-Мурараш О. Г.</i> Роль Вестфальського мирного договору	238
<i>Сиротюк А. С., Запорозчук А. В.</i> International control over the observance of human rights during military conflicts.....	240

**СЕКЦІЯ № 4 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ» 244**

<i>Boichuk D., Sydorenko K.</i> The concepts of managing the development of international production cooperation of air transport enterprises.....	244
<i>Бакал С. А., Мендрін О. В.</i> Роль Німеччини у світовій економіці	248
<i>Власовець О. М., Набок І. І.</i> Роль електронної комерції у міжнародній торгівлі	252
<i>Головань В. Д.</i> Співробітництво України з організацією економічного співробітництва та розвитку	256
<i>Грущинська Н. М.</i> Детермінізм та свобода волі в сучасних процесах техноглобалізаційних змін соціуму.....	260
<i>Гудкова К-М. В.</i> Ризики та можливості розвитку АПК України під час війни в контексті глобальної продовольчої проблеми.....	264
<i>Єршов А. В.</i> Сучасні тенденції розвитку відновлюваної енергетики .	267
<i>Кішук А. П., Набок І. І.</i> Використання цифрових валют у країнах Близького Сходу.....	272
<i>Кравцов А. О., Набок І. І.</i> Транснаціональні наукові кластери та їх роль у розвитку глобальних ІТ-ринків.....	276
<i>Левченко А. О.</i> Економічні наслідки демпінгу для суб'єктів міжнародної торгівлі.....	281
<i>Мислік А. А.</i> Основні тенденції формування міжнародного екологічного розвитку України в період війни	284
<i>Morozov V., Panikar G.</i> Contemporary trends in international business regulation in Germany.....	289
<i>Нечай Д. М.</i> Модифікація світового ринку праці в умовах інформатизації.....	297
<i>Панасевич С. В.</i> Аналіз торговельного балансу України з країнами ЄС в контексті глобальних змін.....	300
<i>Побоченко Л. М.</i> Проблеми розвитку туристичного бізнесу в Україні в умовах війни	305
<i>Побоченко Л. М., Добудько М. В.</i> Світові тренди розвитку ринку туристичних послуг	309

<i>Прокопенко А. В.</i> Сучасні підходи до регулювання міжнародного ринку Fintech: виклики та перспективи	312
<i>Румянцев А. П., Камішуков І. В.</i> Застосування логістичного аутсорсінгу у механізмі реалізації зовнішньоекономічної діяльності України	316
<i>Сахнюк В. М.</i> Проблема «відтоку мізків» з України в умовах війни..	321
<i>Соколова З. С.</i> Головні тенденції інтеграційних процесів в Африці..	324
<i>Татаренко Н. О.</i> Всесвітня спадщина ЮНЕСКО як туристичний бренд	329
<i>Урбанович О. А.</i> Проблеми управління інноваційною діяльністю компаній.....	332

СЕКЦІЯ № 5 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА КРАЇНОЗНАВСТВА» 339

<i>Борисюк О. А.</i> Традиції використання національних кухонь країн	339
<i>Борисюк О. А., Курапова Я. В.</i> Особливості дослідження гастрономічного туризму	342
<i>Борисюк О. А., Новікова К. І.</i> Безпека в туризмі	345
<i>Вишневецький В. І.</i> Використання сучасних технологій для оцінювання туристичного потенціалу території	349
<i>Звягінцева О. В., Беркова О. П.</i> Особливості та чинники менеджменту туристичної безпеки	353
<i>Ищенко Д. А., Мархонос С. М.</i> Українсько-португальські відносини у туристичній сфері: стан і перспективи розвитку	361
<i>Капленко І. П., Беркова О. П.</i> Методи екологічного менеджменту в туризмі	366
<i>Кишман І., Мархонос С. М.</i> Туристичні відносини Італії з Україною: стан і перспективи розвитку	372
<i>Колотуха О. В., Поліщук К. О.</i> Туристські стежки: світовий досвід та потенційні можливості України.....	377
<i>Комар В. О., Кучеренко В. С.</i> Парки над Дніпром як важливі екскурсійні об'єкти міста Києва	382
<i>Пестушко В. Ю.</i> Індекс henley passport як індикатор мобільності в міжнародному туризмі.....	389

<i>Сайчук В. С., Бут М. Г.</i> Релігійний туризм як об'єкт географічного дослідження: методичні аспекти аналізу та прогнозування.....	393
<i>Фокін С. П., Романенко О. В.</i> Тревелог у туризмі.....	398
<i>Черненко А. С., Мархонос С. М.</i> Напрями розвитку туристичної співпраці Японії та України	404
<i>Черней С. В., Мархонос С. М.</i> Механізм регулювання туристичної сфери Хорватії: досвід для України	409
<i>Чистякова Є. Ю., Мархонос С. М.</i> Перспективи розвитку співпраці Албанії та України у сфері туризму	413

СЕКЦІЯ № 6 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЖУРНАЛІСТИКИ, РЕКЛАМИ І ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ»

..... **420**

<i>Антонюк С. Букіна Н. В.</i> Специфіка української музичної критики в цифрову епоху	420
<i>Бакун С. В., Васильченко В. М.</i> Трансформація нарису як жанру в сучасних ЗМІ	422
<i>Беззубець К. С., Боговін О. В.</i> Роль медіакомунікацій у підтримці та розвитку волонтерських організацій по захисту тварин	427
<i>Букіна Н. В.</i> Специфіка сучасної есеїстики про війну в українському онлайн-медіапросторі	430
<i>Богорад А. В., Кошак О. М.</i> Історичний аспект створення соціальних мереж.....	434
<i>Василенко С. Ю., Васильченко В. М.</i> Телеграм-канали як інструмент для комунікації з аудиторією	439
<i>Васильченко В. М.</i> Громадянська медіадипломатія як вияв медіадипломатичної діяльності	442
<i>Вороніна Є. С., Пруднікова К. О., Христокін Г. В.</i> Плагіат в соціальних медіа: шляхи захисту авторських прав у цифровому середовищі	449
<i>Дишкант І. П., Васильченко В. М.</i> Добір контенту для блогу в інстаграм	454
<i>Іванова А. І., Мельникова-Курганова О.</i> Особливості створення онлайн-видання з соціальної проблематики	457

<i>Індукаєва А. Р., Іващук А. А.</i> Інструменти просування громадських організацій	461
<i>Карташева А. С.</i> Українські диджитал-проекти як засіб боротьби з російською пропагандою під час війни	464
<i>Кожаріна В. М., Христокін Г. В.</i> Штучний інтелект як засіб поширення дезінформації та пропаганди: аналіз методів та інструментів	471
<i>Коломієць Д. С., Лашкіна М. Г.</i> Використання рекламної продукції для підвищення ефективності профорієнтаційної роботи вищих навчальних закладів	476
<i>Ковальчук А. Д., Христокін Г. В.</i> Особливості створення графічних рекламних матеріалів для освітніх проєктів	480
<i>Кошак О. М.</i> Висвітлення ЗМІ міжнародної допомоги відродження міста-героя України Буча	485
<i>Кравченко Є. Г.</i> Мас-медіа і сучасний мовно-нормативний процес ...	492
<i>Мирбабаєва К. О., Васильченко В. М.</i> Ютуб як соціальна мережа: відеоблогінг та аудиторія	498
<i>Пухтій А. В., Глухенька М. В.</i> Роль брендингу в досягненні конкурентноспроможності підприємства на українському ринку	503
<i>Пухтій А. В., Іващук А. А.</i> Особливості візуальної складової в періодичних виданнях	506
<i>Савіна Я. А., Васильченко В. М.</i> Телеграм-канал як різновид нових медіа	510
<i>Сичова М. Ю., Христокін Г. В.</i> Взаємний вплив громадської думки та мас-медіа в умовах війни в Україні: досвід формування наративів	513
<i>Солоха І. Ю., Глухенька М. В.</i> Формування маркетингової стратегії просування послуг в інстаграмі	519
<i>Черненко К. В., Морозова О. О.</i> Створення стратегії для бренду в сфері креативної індустрії	524
<i>Шульгіна В. І.</i> Текстовий блок “питання – відповідь” як складник інтерв’ю.....	527
<i>Ярмоленко В. О., Кошак О. М.</i> Журналістська діяльність на території окупованого криму.....	532

**СЕКЦІЯ № 7 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
КОМП'ЮТЕРНИХ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ» 536**

<i>Бузьль А. В., Бобарчук О. А.</i> Вплив технологій Quad Pixel, Quad Bayer і Tetracell на якість мобільної фотографії	536
<i>Гальченко С. В., Каплюк О. Р.</i> Вплив штучного інтелекту на розвиток навчальних онлайн-порталів у відкритій освіті.....	539
<i>Гніденко С. О., Бобарчук О. А.</i> Принципи мастерингу звукового контенту з використанням Ozone 11 та Soothe2	544
<i>Денисенко С. М.</i> Вітчизняний та закордонний досвід використання імерсивних технологій у друкованих періодичних виданнях	549
<i>Злотківська Т. В., Бобарчук О. А.</i> Мультиmodalний штучний інтелект як двигун для роботи з інформацією в галузі освіти	554
<i>Козенюк М. О., Мелешко М. А.</i> Використання штучного інтелекту для створення навчального інтерактивного середовища	562
<i>Лобода С. М., Матвійчук-Юдіна О. В., Швидченко В. В.</i> Розробка та вдосконалення мультимедійних видань для практичної психології ..	565
<i>Матвійчук-Юдіна О. В., Кокоровець М. О.</i> Технологічні аспекти проектування інтерактивних географічних видань: світовий огляд та можливості.....	571
<i>Матвійчук-Юдіна О. В., Кочерещенко В. С.</i> Роль редакторської підготовки науково-допоміжних видань.....	576
<i>Матвійчук-Юдіна О. В., Курило Д. О.</i> Електронні рекламні видання для закладів вищої освіти: міжнародний досвід	580
<i>Родіонов П. Ю., Родіонова О. В.</i> Актуальні практики відтворення раритетних видань	585
<i>Рогачова В. О., Бобарчук О. А.</i> Застосування 3D технологій для створення інтерактивних навчальних матеріалів	593
<i>Шевченко К. С., Бобарчук О. А.</i> Можливості та виклики, пов'язані з автогенерацією аудіо/відео контенту за допомогою штучного інтелекту	596

**СЕКЦІЯ № 8 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
СОЦІОЛОГІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ» 603**

- Грищенко Н. І., Дем'янчук О. К.* Роль політичних партій у формуванні та реалізації державної політики в Україні 603
- Ищенко Ю. Л., Стригуль М. В.* Вплив кібербулінгу на сучасні міжнародні відносини: теоретичні та практичні аспекти аналізу соціальної безпеки особистості 607
- Євченко А. А., Романенко Ю. В.* Цифрова дипломатія: вплив соціальних мереж на міжнародні відносини 611
- Клемениченко О. О., Ніколаєнко В. Л.* ТРАНСФОРМАЦІЯ СУБКУЛЬТУРИ ГЕЙМЕРІВ..... 616
- Кривка С. К., Стригуль М. В.* Виклики та можливості інтеграції української освіти в європейський простір..... 621
- Кривошеєва Р. А., Полова Н. О.* Розвиток міжнародних відносин в Україні й у світі в умовах та особливостях соціальної комунікації в інформаційному суспільстві. 625
- Курило О. В., Ніколаєнко В. Л.* Інформаційно-інтелектуальна мобільність студентів та викладачів в умовах дистанційної освіти ... 629
- Литовченко І. В., Смик В. А.* Соціокультурні конфлікти та інтеграція в сучасному світі..... 634
- Мороз О. А., Ніколаєнко В. Л.* Соціальні аспекти трудової адаптації сучасної молоді в Україні..... 639
- Stryhul M.* Economism and commercialization as expression of globalization of higher education..... 642
- Недюха М. П.* Політична корупція в Україні: політико-правові засоби ідентифікації, попередження та протидії 646
- Сальнікова Н. В.* Вища освіта як чинник соціалізації молоді 653
- Троцик С. В., Ніколаєнко В. Л.* Вплив онлайн-ресурсів та платформ на вивчення іноземної мови та на соціалізацію студентів 657
- Kondratenko V.* Socio-economic impact of the war on society 663
- Маляр В. С., Полова Н. О.* Як масмедіа впливають на гендерні аспекти соціальних конфліктів у сучасному суспільстві..... 666

Максимович Р. О. Сучасна соціальна держава в умовах військового стану 670

СЕКЦІЯ № 1. «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ»

Керівник секції: ГОНЧАРЕНКО-ЗАКРЕВСЬКА Наталія Валеріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов та перекладу

Секретар секції: ВАСИЛИШИНА Наталія Максимівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та перекладу

Бояркіна Ганна Вікторівна,
старший викладач кафедри іноземних мов та
перекладу ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: dn_anna@yahoo.com

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Сучасна стандартна китайська мова (Путунхуа) виявляється основним засобом комунікації багатьох жителів материкового Китаю. Водночас, вона є предметом вивчення у навчальних закладах середньої та вищої освіти за кордоном, де інтерес саме до китайської мови росте з кожним днем. Потреба у кваліфікованих фахівцях із знанням китайської мови набуває актуальності через стрімкий економічний та технологічний розвиток Китаю: сучасні технології у будівництві, енергетиці та інших сферах, поширення економічних міжнародних зв'язків, інноваційні методи навчання, культурна спадщина – все це разом з унікальною ідеографічною системою писемності, що уособлює собою образне мислення китайського народу, підштовхує до необхідності кропіткого та цілеспрямованого вивчення китайської мови.

На початку 90-х рр. минулого століття, коли Китай тільки розпочинав свій розвиток у багатьох сферах, навчання китайській мові на території України здійснювалося традиційними методами: ієрогліфи прописувалися рядочками, правильне вимовляння тренувалося на занятті або прослуховувалося вдома (на касетах), граматика вивчалася за вправами в підручниках, переклад здійснювався за допомогою паперових словників. З появою Інтернету після 2000 р. настав період, коли почали з'являтися нові ресурси, що стали на допомозі студентам, які вивчають

китайську мову – вони дозволили дещо спростили процес оволодіння мовою й водночас урізноманітнити його.

З того ж часу Китай почав активно пропагувати китайську культуру у широкому колі іноземних держав, де почали з'являтися інститути Конфуція, головною метою яких було поширення знань про китайську культурну спадщину, китайське суспільство (не тільки сучасне) та розповсюдження китайської мови серед молоді, насамперед.

Перший інститут Конфуція був заснований у Сеулі в листопаді 2004 р., після чого розповсюдження цих культурно-освітніх центрів стало набирати великих обертів, і вже на кінець 2010 р. в світі існувало 322 інститути Конфуція та 369 класів Конфуція (у 96 країнах світу); на початку 2019 р. їх кількість вже становила 548 та 1193 (у 154 країнах світу) відповідно [1].

В незалежній Україні перший інститут Конфуція з'явився ще у травні 2007 р. на базі Луганського національного університету; далі в листопаді 2008 р. був відкритий другий інститут при Київському національному університеті ім. Т. Шевченка; у вересні 2013 року відбулося урочисте відкриття нового інституту Конфуція в Київському національному лінгвістичному університеті. Наразі в Україні нараховуються 5 подібних просвітницьких осередків, що мають своєю метою практичну допомогу студентам, які вивчають китайську мову, а також розповсюдження знань про китайську культуру, мистецтво та мову серед усіх інших бажаючих [2].

Офіційним керівником та засновником інститутів Конфуція виступає Ханьбань (Державний департамент КНР з розповсюдження китайської мови за кордоном). Він уособлює собою раду фахівців (лінгвістів, психологів, методистів тощо), яка суспільними зусиллями розробила та запровадила проект щодо просування китайської мови у світі за рахунок відкриття багаточисельних інститутів Конфуція в багатьох країнах [5].

Інститути Конфуція нагадують такі просвітницькі організації, як Інститут Гете, інститут Данте Аліг'єрі, Британську Раду та інші. Але на відміну від них, інститути Конфуція розміщуються безпосередньо на базі університетів, що дає змогу студентам отримати ще більше знань та практичних навичок у спілкуванні з носіями китайської мови. Фінансування інститутів Конфуція здійснюється за рахунок коштів, що виділяє уряд Китаю в межах культурно-просвітницької роботи Ханьбань, та розподіляється між Ханьбань та установами, на базі яких вони відкриваються [6].

Одним із напрямків функціонування подібних культурно-освітніх центрів є підготовка до складання міжнародного кваліфікаційного іспиту

з китайської мови, що за своїми принципами нагадує іспити з англійської (TOEFL, TOEIC, IELTS), німецької (TestDaF, KDS, DSH, DSD, ÖSD), італійської (CELL, CILS, PLIDA), французької (TEF, TCF, DILF, DELF, DALF), японської (JLPT), корейської (TOPIK) та інших мов. Іспит має латинізовану назву-аббревіатуру HSK (Hanyu Shuiping Kaoshi), що розтлумачується як “іспит з визначення рівня володіння китайською мовою” серед тих, кому китайська мова не є рідною.

HSK (також відомий як Chinese Proficiency Test) в даний час є єдиним офіційно визнаним кваліфікаційним екзаменом з китайської мови у світі. Отже, актуальність нашого дослідження полягає в систематизації знань щодо його імплементації в непростих умовах, що спостерігаються наразі в нашій країні. Головною метою є узагальнений аналіз 2-х версій іспиту з виокремленням їхніх переваг та недоліків з точки зору, в першу чергу, учасників іспиту. Серед завдань дослідження пропонуємо подивитися уважно на кількісні параметри, що наочно свідчать як про переваги, так і про недоцільно ускладнені характеристики самого іспиту методом порівняння та співставлення. Матеріалами дослідження виступають практичні факти та теоретичні відомості, що стосуються HSK.

Отже, перший проект HSK (версія 1.0.) був розроблений Центром тестування рівня володіння китайською мовою Пекінського інституту мов і культури (BCLU) та мав 3 ступені (базовий, середній та просунутий) з розподілом на 11 підрівнів. Вперше він був проведений у 2005 р. на території КНР, а починаючи з 2010 р. (HSK 2.0.) щорічно проводиться по всьому світу (у тих країнах, з якими Китай має сталі дипломатичні зв'язки та в яких офіційно впроваджені інститути Конфуція) [11].

Диплом, що підтверджує рівень володіння китайською мовою, визнаний у міжнародному колі та схвалений Міністерством освіти КНР, дозволяє приймати участь у конкурсах на отримання грантів для навчання в Китаї; також він враховується під час працевлаштування у Китаї та в інших країнах, де поширені економічно-культурні зв'язки з КНР. Таким чином, наявність сертифікату відповідного рівня є перевагою для всіх тих, хто бажає продовжувати навчання в Китаї або знайти роботу, не зважаючи на високий рівень конкуренції серед потенційних працівників-іноземців.

Слід зазначити, що іспит HSK (версії 2.0.) розрахований на визначення писемних знань з сучасної китайської мови (Путунхуа) та включає в собі такі розділи, як: аудіювання, читання, граматики та письмо. До 2021 р. він мав 6 кваліфікаційних ступенів визначення рівня володіння китайською мовою серед іноземних студентів, китайських мігрантів та представників етнічних меншин, що мешкають на території КНР. Такий формат був підлаштований по аналогії з критеріями

визначення рівня знань західноєвропейських мов з розподілом на HSK1-2 (A1-A2), HSK3-4 (B1-B2), HSK5-6 (C1-C2) [8].

Прохідний бал для одержання сертифікату відповідного рівня складає та й досі складає 120 балів для HSK1-2 з 200 можливих (максимум можна отримати по 100 балів по кожному з розділів: аудіювання та читання із загальною кількістю завдань 40 та 60 відповідно) та 180 балів з 300 максимальних для HSK3-6 (кожний розділ по 100 балів/аудіювання, читання та письмо). При цьому кількість завдань варіюється: чим вище рівень, тим їхня кількість збільшується: HSK3 (80 питань), HSK4-5 (100 питань), HSK6 (101 питання: останнє завдання уявляє собою письмовий твір на задану тему). В процентному співвідношенні більше 1/3 питань мають бути з вірними відповідями (60% від загальної кількості завдань). Після успішного складання іспиту має бути надісланий іменний паперовий сертифікат (або його електронний варіант), що підтверджує рівень знань учасника іспиту, та який є дійсний на протязі 2-х років з дня проходження екзамену.

Перевагою даного тестування ми вважаємо поступове збільшення необхідної бази знань та навичок; чіткі вимоги та критерії для оцінювання; комплексні посібники для підготовки до іспиту тощо.

Проте, починаючи з 2021 р., принципи визначення рівня володіння китайською мовою почали модернізувати з урахуванням загальноєвропейської системи тестування мов (CEFR//Common European Framework of Reference for Languages). Таким чином, версія HSK 3.0. тепер включатиме 3 етапи (початковий, середній та просунутий) та 9 рівнів. Нова система значно складніша за попередню за рахунок додавання великої кількості нових слів та граматичних конструкцій в кожний рівень: так, наприклад, для успішного проходження тестування 1-2 рівнів за новим стандартом тепер треба опанувати не 150 та 300 слів відповідно, а 500 та 772; для визначення знань 3-4 рівнів додаються ще 973 та 1000 нових лексичних одиниць тощо. Граматичне навантаження також змінюється за рахунок вживання додаткових книжкових конструкцій. Тому проблема постає не тільки для студентів, що вже 4 роки поспіль складають іспит онлайн, а й для викладачів, які керують процесом підготовки студентів до екзамену. На нашу думку, такий максимально ускладнений перехід не можна віднести до переваг у порівнянні з версією HSK 2.0. [8].

Матеріально-технічна база для підготовки до іспиту тепер також має певні проблемні ознаки: 1) з технічного боку (може перерватися Інтернет-зв'язок під час іспиту або зв'язок буде слабкий; 2) обов'язковий рівень технічного оснащення приладу, за допомогою якого проводитиметься іспит – стаціонарний комп'ютер або ноутбук з

встановленою системою Windows 7/10; роздільна здатність екрану не нижче 1366x768; пропускна здатність мережі має бути 20М, а швидкість передачі даних має досягати 150 кб/сек; веб-камера з щільністю більше 300,000 пікселів; вбудований в ноутбук мікрофон не може бути використаний – навушники повинні бути разом із мікрофоном (використання бездротових навушників не допускається разом з бездротовою мишкою та іншими пристроями, де є Bluetooth); окремо мають бути повністю заряджені смартфон або планшет, що ставляться позаду особи, що складає іспит, з метою демонстрації робочого екрану ноутбука або комп'ютера, на якому проводиться тестування; перед іспитом рекомендується вимкнути антивірусну програму; 3) інші обов'язкові умови (в кімнаті не може бути нікого, крім учасника іспиту; кімната має бути світлою; заборонено використання паперу та інших речей). Отже, подібні жорсткі умови унеможливають спробу скласти іспит для тих студентів, хто не має оснащеної технічної бази. З іншого боку, підготовка до самого іспиту включає однократне виконання пробного тесту (за тиждень до екзамену з метою репетиції процедури самого екзамену та перевірки готовності учасника). Це дещо додає впевненості в успішному проходженні тесту, проте не гарантує виключення форс-мажорних ситуацій [4].

Слід окремо зазначити, що сам іспит побудований на суто тестових завданнях, де потрібно обрати вірну відповідь з кількох варіантів, що практично є натренованими навичками, і тому в цілому рівень знань студента не виходить за межі складених питань. Однак, письмовий формат HSK 2.0. є однією з 2-х частин іспиту: починаючи з HSK3, обов'язковим є складання HSKK (тестування усного мовлення) в один і той самий день разом з HSK. Отже, комплексний підхід потребує подвійну підготовчу роботу як з боку студента, так і з боку викладача-керівника з підготовки до іспиту. Це, з однієї сторони, можна вважати перевагою через комплексну оцінку знань студента, а з іншої, дуже високим психоемоційним навантаженням, що може негативно вплинути на загальний результат (мається на увазі психоемоційний стан людини, яка має намір проходити подвійне тестування в один день) [3].

Водночас використання спеціально розроблених тестових завдань (можуть бути в електронному або паперовому вигляді) з коментарями від викладача сприяють набутті навичок орієнтуватися в поставлених питаннях та варіантах відповідей, проте кожний рівень перевірки знань потребує досконалого відбору матеріалу та його опрацювання по кілька разів.

З урахуванням нової версії іспиту HSK 3.0., про яку було заявлено ще 1 квітня 2021 р., підготовка до тестування тепер виходить на новий

ступінь, тому що формат нової інтегрованої системи “3-х етапів і 9-ти рівнів” від Міністерства освіти КНР значно ускладнює процес підготовки за рахунок численного збільшення лексичного об’єму на тому чи іншому рівні, а також використання нових граматичних конструкцій та додаткових знань про культуру Китаю. Це, на нашу думку, не сприяє прояву належного позитивного відчуття та впевненості у складанні іспиту серед студентів.

Звісно, що мова постійно рухається та трансформується, адже розвиток суспільства йде вперед і неодмінно з’являються новітні технології в різних сферах сучасного життя, проте основа спілкування залишається незмінною (будь-яка мова має набір мінімальних інструментів, що допомагають висловити свою думку та зрозуміти думку співрозмовника). Отже, відбір мінімального лексичного запасу може стати в нагоді всім тим, хто планує проходити тестування з HSK, однак різниця між формальним (писемним) та усним мовленням достатньо велика: таким чином, під час підготовки студент водночас має вивчати 2 пласти лексики, що виявляється доволі непросто.

Загалом лексичний відбір найуживаніших китайських слів тлумачиться як суто технічний процес, який хоча й відображає фіксований рівень володіння мовою, проте не дає уяву про реальний рівень знань студента. До того ж, відбір самої лексики стає першочерговим завданням, адже китайська грамотність вимірюється не кількістю вивчених лексичних одиниць, а кількістю опанованих ієрогліфічних знаків (мінімальні списки яких широко використовуються китайськими учнями та студентами під час навчання).

Слід також зауважити, що у зв’язку з переходом на новий стандарт HSK 3.0., усі отримані раніше результати іспиту зберігаються в оригінальному вигляді, проте у порівнянні з HSK 2.0. співвіднесеність між рівнями значно нівелюється. Якщо судити суто з лексичного обсягу, то тепер для успішного складання HSK4 (що прирівнюється до середнього рівня володіння мовою з-посеред 6 за старим стандартом) треба знати 3245 лексичних одиниць замість 1200; для здобуття рівня HSK5 за новим стандартом наразі необхідно мати словниковий запас у кількості 4316 одиниць проти 2500. Отже, як бачимо, обсяги лексичних знань збільшилися майже втричі, тому й час загального навчання (мінімум 2 роки) та прикладені зусилля разом із розробленими підготовчими матеріалами потребують максимального корегування. На нашу думку, в цілому версія екзамену HSK 3.0. може стати для багатьох студентів перепорою до отримання сертифікату для подальшого навчання або працевлаштування в Китаї.

Крім екзаменів HSK та HSKK існує окремий іспит для юніорів (учнів молодшої та середньої школи, коледжів тощо). Цей екзамен має назву YCT (Youth Chinese Test). Він також побудований на тестуванні окремо писемного та усного мовлення та розподіляється на 4 рівні (YCT 1-4) – письмовий формат і 2 рівні (початковий та середній) – усний формат відповідно. Цей іспит орієнтується на школярів (неносіїв китайської мови) віком до 15 років [10].

Також можна пройти перевірку знань під час іспиту BCT (Business Chinese Test) та MCT (Medical Chinese Test). Вони розраховані на вузькоспеціалізовані сфери з бізнесу та медицини, тому підготовка до них має проводитися профільно та бути відокремлена від підготовки до HSK.

BCT трактується як іспит, що перевіряє рівень володіння діловою китайською мовою серед носіїв. Він відрізняється від HSK практичністю та комунікативністю, де на першому місці постають питання спілкування з представниками сфери бізнесу із використанням нерідної мови на загальні/вузькі теми ділового співробітництва, а також залучення китайської мови в інших ситуаціях міжкультурної комунікації. В цьому в іспиті можуть брати участь дорослі особи, що мають на меті працевлаштування в Китаї та розвиток економічних зв'язків між КНР та іншими країнами. Екзамен проводиться в 2-х форматах по 5-ти рівнях володіння мовою: аудіювання та читання (BCT A), усне мовлення та письмо (BCT B); можна самостійно обирати, який формат більш необхідний (можливе проходження й обох за власним бажанням) [7].

Аналогічно іспит MCT перевіряє рівень знань особи, що не є носієм китайської мови, в області медичної компетенції з метою подальшого використання в однойменній галузі (як на території Китаю, так і за його межами). Він також необхідний для тих студентів, хто планує вивчати медицину в КНР. Іспит розподіляється на 3 рівні [9].

Серед студентів-здобувачів вищої освіти, насамперед, найбільш затребуваним є сертифікат з відповідного рівня HSK, проте при необхідності продовжувати навчання із вузькою медичною або економічною направленістю стануть в нагоді саме іспити MCT та BCT.

За результатами нашого дослідження можна зробити поточні висновки, що підвищена складність завдань в період трансформації вимог та параметрів до визначення відповідного рівня володіння китайською мовою, певним чином впливає на процес підготовки та моральний дух учасників іспиту.

З урахуванням вищенаведеної інформації, стандарти тестування з китайської мови мають відрізнитися від західноєвропейських мов: кореляція тестів на основі мов з алфавітним письмом (на яку спираються

сучасні китайські лінгвісти, що розробляють новітні тести), на нашу думку, не є доречною. Ієрогліфічні знаки та слова (що складаються з літер), не можуть бути порівняні ні в якісному, ні в кількісному аспектах. Отже, кількісний показник відомих студентові лексичних одиниць, що є необхідним для успішного складання HSK, не надає можливості повноцінно оцінити рівень його знань (навіть разом із підрахунками граматичних конструкцій, що окремо перевіряються в розділі граматики). Проте, поєднання писемного (HSK) та усного (HSKK) форматів доповнює один одного та уявляє цілісний підхід тестування.

Серед перспектив подальших наукових пошуків із зазначеної методологічної проблеми вважаємо доцільним розроблення поетапної системи підготовки студентів до переходу на новий стандарт HSK 3.0. з поступовим опрацюванням нових матеріалів та збільшенням мотивації до самостійної роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Глобальна мережа Інститутів Конфуція 孔子学院. *Confucius / ОКЦ "Інститут Конфуція"*. URL: <https://confucius-pdpu.com.ua/institut-konfutsiya/>.
2. Інститут Конфуція. *Кафедра китайської філології КНЛУ*. URL: <https://chinese.knlu.edu.ua/confucius.html>
3. HSK vs HSKK // What's The Deal? Your Questions, Answered. *LTL Language School*. URL: <https://ltl-school.com/hsk-vs-hskk/>
4. URL: <https://improvement.com/hsk-test-paper-vs-computer-internet/>
5. 中华人民共和国国家汉语国际推广领导小组办公室. *百度百科*. URL: <https://baike.baidu.com/item/中华人民共和国国家汉语国际推广领导小组办公室/10021690?fromtitle=国家汉办&fromid=3580146>
6. 中国孔子学院总部. *百度百科*. URL: <https://baike.baidu.com/item/中国孔子学院总部/9004223>
7. 中文考试服务网. *中文考试服务网*. URL: <https://m.chinesetest.cn/BCT>
8. 中文考试服务网. *中文考试服务网*. URL: <https://m.chinesetest.cn/HSK>
9. 中文考试服务网. *中文考试服务网*. URL: <https://m.chinesetest.cn/MCT>
10. 中文考试服务网. *中文考试服务网*. URL: <https://m.chinesetest.cn/YCT>

11. 首页--汉语考试服务网.

URL: https://old.chinesetest.cn/ChangeLan.do?langue=zh_CN∓t=1711225774799

Olga Verkhovtsova
**Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and
Translation,
National Aviation University, Kyiv, Ukraine
e-mail: olverks@gmail.com**

Olena Kutsenko
**Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and
Translation,
National Aviation University, Kyiv, Ukraine
e-mail: helena_nau@i.ua**

BEYOND THE HEADLINES: THE CRUCIAL ROLE OF CAPTIONS IN NEWSPAPERS

Headlines play a crucial role in publications, because they are the first point of contact between the reader and the writing. They serve to attract attention, because they are the first thing a reader sees. They can also help to establish a newspaper's or magazine's brand identity, by showing its style, editorial tone, and priorities. A good headline should provide a concise and accurate summary of the article's main points. This can help readers decide whether they want to read the full story or not. The headline is an important part of a newspaper's design and editorial strategy, as it helps to influence readers' engagement with the content. The importance of headlines was proved true decades ago when David Ogilvy said, "five times as many people read the headlines as read the body copy of our advertisement," meaning five out of six people only read headlines [2; p. 56].

The research aims at the role of headlines in printed media, their impact on people's psychology. The study of the topic is to manifest whether successful headlines promote a more knowledgeable, media literate society. Finding out their effects is decisive in understanding their impact on mental health and social behavior.

The role of newspaper headlines is essential in communicating information and attracting readers. Press headlines aim, for various reasons, at giving the reader as much information as possible in the smallest space. Here are some of the key roles of newspaper headlines.

The main role of headlines is to attract readers' attention. They should be relevant intriguing and catchy to make people read the article. The headline is the first thing readers see, and it needs to grab their attention immediately. A bright, persuasive headline invites readers to dig deeper into the article, encouraging them to read on. Headlines should make them want to know more. This can be done by asking a question, using an intriguing statement, or introducing something unexpected.

WHAT WILL IT TAKE TO GET JONSON OUT OF # 10? [9]

Asking this rhetorical question, the article offers various strategies for removing Johnson from office, including a vote of no confidence in Parliament, legal challenges to his actions or decisions, and pressure from within the Conservative Party itself. The author seems to address to the readers noting at the same time that each of these strategies has its own challenges and limitations, and that removing Johnson from office is likely to be a difficult and protracted process.

A well-written headline contributes to the brand image and credibility of the newspaper. It makes the information appear well-organized and trustworthy. A well-crafted headline piques readers' curiosity, making them want to know more. It may present a surprising fact, or hint at a compelling story.

TWO YEARS OF LUNACY [3; p. 1].

The article writes about atrocities, destruction, crimes that Russia has been committing on the territory of Ukraine for two years. The Russian leader was branded “a crazy SOB – short for son of a bitch – by US president Joe Biden, as he discussed threats to the world by “that guy Putin and others” [3; p. 4].

Headings help readers quickly navigate through a newspaper, allowing them to choose articles that best match their interests. A headline provides a concise summary or preview of the article's main points. It suggests the key message or theme of the article, giving readers an idea of what to expect.

THAT HARD-HITTING G20 STATEMENT ON THE CONFLICT IN UKRAINE IN FULL [1; p. 30].

This headline shows how the G20 statement could affect the ongoing conflict in Ukraine and the potential humanitarian and geopolitical implications for Ukraine in the wake of the G20 statement.

Headlines convey the significance or relevance of the news story. They inform readers why the news matters and why they should care about it. According to Van Dijk [11] the discourse of newspaper headlines can be looked at from the position of the headline, the boldness of the headline, the vocabulary used on the headline, the use of punctuation marks, the syntax of the headline, the number of occurrences on the same event and above all the power of the presenter.

Today the English-speaking media are full of messages related to crisis and conflict situations. No doubt, the role of the media in providing people's awareness is of greatest importance. While supplying information to public they can cause trauma along with mental health issues. The media are saturated with bad news like a terrorist

attack, attempted military coups with a lot of victims, train collisions, seizures of hostages, murder of policemen, bomb explosions — such events happen regularly. This stream of cruelty in the media raises questions: what is happening to us under the influence of negative news? Does it have a hidden influence on us or does it go unnoticed? Researchers agree that constant consumption of cruelty cannot help but affect a person. The negative effect of regularly observing other people's injuries is widespread and known as "indirect traumatization".

Media are expected to deliver not bad news only. Positive information may have an important impact on psychological state, motivation and general development of media consumers. Optimistic publication can improve people's mood, low stress, anxiety, help them get rid of negative emotions and relax. Positive headlines, success stories or motivational texts can inspire readers to achieve their goals, believe in themselves and strive for better.

Modern political discourse is a complex and diverse phenomenon subject to constant changes. On the one hand, its main goal is to influence the consciousness and mood of society, to impose a certain point of view. Characteristic publications, as a rule, are expressive and emotional. Sometimes people have to know to take a step back from things, to laugh at them in order to put them into perspective. They can thus evaluate the most painful things in a more pleasant mode or even in a humorous mode.

Newspapers and magazines may use sarcastic headlines to mock political events, policies, or figures.

THE WORLD'S SHORTEST HONEYMOON PERIOD. [9; p. 7].

Liz Truss served in the post of British Prime Minister just 45 days. She came to power not by will of the people but by the will of the Tory. This short period of enthusiasm and optimism quickly changed. The headline compares it with honeymoon, a brief period when everything is going well and everybody feels happy.

CAN YOU USE 'POLITICIAN' AND 'TRUTH' IN THE SAME SENTENCE WITHOUT LAUGHING? [1].

The article discusses ways politicians use to build trust with the public, such as being open about their sources of funding, disclosing conflicts of interest, and being honest about their beliefs and intentions. The author also suggests that the media play a role in holding politicians accountable for their statements and actions. answering the question put in the article's caption, "Can you use 'politician' and 'truth' in the same sentence without laughing?", the author writes: "Yes, it is possible to use 'politician' and 'truth' in the same sentence without laughing, but it is a rare occurrence.

A very successful way to grab reader's attention is using puns in headlines. Puns can be a humorous, sometimes powerful satirical tool when used in the right context. Puns, as a form of wordplay, can create a play on words that highlights the ridiculousness of a situation, making it an effective tool for satirical commentary.

MERRY RISHIMASS AND A HAPPY NEW KEIRI! [8; p. 1].

"Rishimass" is a playful and punny twist on "Christmas". This play on words combines elements of traditional holiday greetings with names associated with Rishi Sunak a British politician who has served as Prime Minister of the United Kingdom and Leader of the Conservative Party since 2022. "Keiri" is a play on Sir Keir Rodney Starmer, a British politician who has served as Leader of the Opposition and Leader of the Labour Party since 2020.

IT'S REIGNING ON KING'S BIRTHDAY [7; p. 4].

King Charles celebrated his 75th birthday by visiting a foodbank to launch a hunger project. The caption is a play on the phrase "It's raining," where "raining" refers to precipitation and it's substituted with "reigning," which refers to a monarch's rule or dominance. So, the pun suggests that on the King's birthday, instead of rain falling from the sky, it's as if the King's influence or "reign" is prevailing.

THE COUNTRY'S HORRORSCOPE [10; p.10].

This pun plays on the words "horoscope" and "horror" to create a vivid image of a bleak future for the country and is used to make a satirical comment about the current political or social situation.

GUARDIAN KNOT [7; p. 11]. is a play on the phrase "Gordian knot", which refers to an intricate knot that was famously cut by Alexander the Great with his sword in ancient Greek mythology. The pun is used regarding publications in The Guardian which for more than decade has been "tweaking and reiterating its own social media and calling in independent investigation to rule on them in an attempt to stop colleagues publicly hacking chunks out of one another.

CALLED TO ORDURE [8; p. 13]. is a play on the phrase "called to order", which is used to indicate the start of a formal meeting or proceeding. The pun substitutes the word "ordure" for "order", changing the meaning of the phrase and creating a play on words.

EU-PHEMISMS [8; p. 15] is a play on the word "euphemisms", which refers to words or phrases that are used to avoid using harsh or unpleasant language. In this case, the pun substitutes "EU" for "eu" in "euphemisms", referencing the European Union. This wordplay draws attention to the use of euphemisms by the European Union, highlighting the potential impact of language on our understanding of important issues.

In summary, headlines are a vital tool for newspapers to communicate the essence and importance of news stories quickly and effectively to their audience. They're a critical aspect of journalistic writing and are carefully crafted to achieve specific communication objectives. Headlines often stick in readers' minds and can be used as a reference when discussing the news with other people. They guide readers in selecting which stories to read based on their preferences. Headlines set the tone and style for the entire article. They can be serious, humorous, informative, provocative, or emotional, depending on the nature of the story and the target audience to attract many viewers and invite them to comment on them.

REFERENCES

1. Cathleen Falsani Los Angeles Time August, 2 1995
<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1995-08-02-ls-30520-story.html>
2. David Ogilvy. The Unpublished. London: IPS - Profile Books. 2014. p.192
3. Gergata Krasteva. Two years of lunacy Metro23.02 24
4. Jennings Bryant and Mary Beth Oliver. Media Effects: Advances in Theory and Research" New York: Routledge. 2020 p.454
5. Jiles David. Media Psychology. New York: Routledge. 2015 p.336
6. Metro23.02 24 p.4
7. Private Eye # 1595 20 .04. 23
8. Private eye. # 1613 Jan 2024
9. The New European, issue 298 June 30-July 6, 2022.
10. The New European, issue 315 3.11.23.
11. Van Dijk T. A. Society and discourse: How social contexts influence text and talk. Cambridge University Press, 2009. 279 p.

Nataliia Vasylyshyna,
D.Sc. in Pedagogy, Professor,
Professor of the Foreign Languages and Translation Department
Faculty of international Relations, National Aviation University
Kyiv, Ukraine
filologyN@gmail.com

Kateryna Sydorenko,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Deputy Dean of the Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
katerynav.sydorenko@gmail.com

ACADEMIC PLAGIARISM: MULTIPLE REASONS AND POSSIBLE SOLUTIONS

Many current curriculum systems heavily rely on students' ability to memorize information. Instead of truly understanding the topics, students often resort to memorization without proper guidance. High school teachers, lacking a clear understanding themselves, often encourage memorization rather than promoting critical thinking.

Consequently, learners are advised to memorize in order to perform well on assessments. However, this memorization-based approach hinders innovative thinking and diverts students' focus away from critical analysis [1].

According to Chan, the same study habits observed in universities are eventually adopted by students, who are trained to replicate experiences solely based on memory, without developing their ability to think objectively and creatively. In some cases, students may not even be aware that plagiarism is a violation, as their earlier education failed to address this issue and inadvertently encourages them to pass off someone else's work as their own. It is the responsibility of educational institutions to educate students about plagiarism and its consequences. Without early exposure to this concept, students are likely to struggle with avoiding plagiarism as they progress in their education [3; 7].

When students are only provided with a superficial understanding of plagiarism, they are more prone to unintentionally commit acts of plagiarism. They may believe that their actions do not align with the traditional definition of plagiarism.

Therefore, educators must ensure that students are well-informed about the intricacies of plagiarism and the importance of academic integrity (Figure 1).

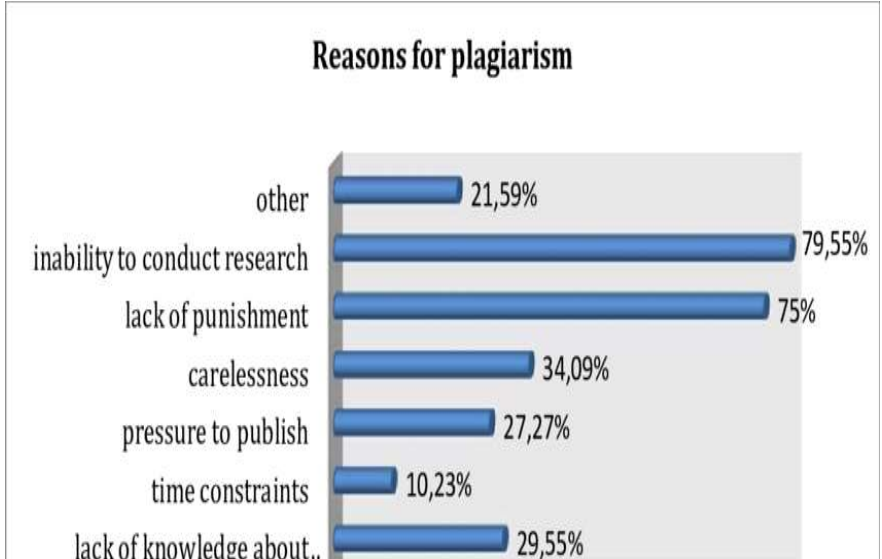

Figure 1. Reasons for Academic Plagiarism among University Students

Some suggested measures.

The first measure involves the necessity for the university, departments, and lecturers to establish common regulations on preventing, detecting, and strictly punishing instances of plagiarism. For example, copying a paragraph would result in a 25% deduction from the total score, while duplicating an entire work would lead to a score of zero. These regulations should be publicly announced and reiterated in every course where students are required to submit assignments. Additionally, all students should be obligated to include a statement of commitment to not engage in plagiarism on their major assignments, theses, or research works. The assessment of students' work should also consider the criterion of "no plagiarism" [5; 7].

On the other hand, it is advisable to utilize electronic plagiarism detection systems in order to save lecturers' time and effort. Adopting a determined attitude towards eliminating plagiarism, along with unity and consensus among different levels or among lecturers of various courses, is a prerequisite for improving the current troubling situation.

The second measure emphasizes the importance of educating students about honesty and integrity in academic work, starting from the beginning when students enter university. This education should highlight the positive reasons for preventing plagiarism. These topics should be incorporated into courses on university learning methodology and scientific research methods. Specifically, various types of plagiarism should be discussed and addressed (Figure 2) [2; 7; 9].

Figure 2. Measures to overcome the Academic Plagiarism

In conclusion, plagiarism is a prevalent issue worldwide. Not only does it hinder the growth of the perpetrator, but it also damages the reputation of the organization. Plagiarism has become alarmingly common in higher education institutions, reaching a point where it can be likened to a plague. Although there are various forms of plagiarism, the underlying principle remains the same - it is a form of intellectual fraud and constitutes academic misconduct. Understanding the reasons behind plagiarism is crucial in order to address and reduce its occurrence on a global scale. This paper aims to explore the possible causes of plagiarism and propose solutions that can effectively diminish its prevalence.

REFERENCES

1. Balbay, S. (2019). Perceived Effectiveness of Turnitin ® in Detecting Plagiarism in Presentation Slides. *CONT ED TECHNOLOGY*, 10(1), 25–36. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1203213.pdf>
2. Basu, A., & Chandra, J. (2001). Citations Management in Scholarly Communication with Mendeley to Avoid Plagiarism. <https://www.researchgate.net/publication/281860919>.
3. Batane, T. (2015). Turning to Turnitin to Fight Plagiarism among University Students. *Journal of Educational Technology & Society*, April 2010. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ895652>.
4. Bouville, M. (2008). Plagiarism: Words and Ideas. *Sci Eng Ethics*, 14, 311–322. <https://doi.org/10.1007/s11948-008-9057-6>.
5. Colella-sandercock, J., & Alahmadi, H. (2015). Plagiarism Education: Strategies for Instructors. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 13(1), 76–84. URL: <https://www.ijlter.org/index.php/ijlter/article/view/395>.
6. Fish, R., & Hura, G. (2013). Students' perceptions of plagiarism. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 13(5), 33–45. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1017029.pdf>.
7. Francisco, V., & Ger, P. M. (2016). The Impact of Activity Design in Internet Plagiarism in Higher Education El impacto del diseño de actividades en el plagio de Internet. *Comunicar Media Education Research Journal*, July. URL: <https://doi.org/10.3916/C48-2016-04>.
8. Patak, A. A., & Tahir, M. (2019). Avoiding plagiarism using Mendeley in Indonesian higher education setting. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 8(4), 686–692. URL: <https://doi.org/10.11591/ijere.v8i4.20268>.
9. Usoof, H., Hudson, B., & Lindgren, E. (2013). Plagiarism: Catalysts and not so simple solutions. In *Cases on Professional Distance*

Жудро Ольга Вікторівна,
ст. викладач кафедри іноземних мов та перекладу,
zhudro.olga@gmail.com

Скирда Тетяна Сергіївна,
канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладу,
Факультет міжнародних відносин, НАУ,
м. Київ, Україна
skirdatetana@gmail.com

МОВА ПРАВА ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ ІСПАНСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ)

Мова права є мовою професійного спілкування і фахівцям правової галузі необхідна якісна підготовка в різних аспектах професійної діяльності, в тому числі якісного знання іноземної мови спеціальності. Особливого значення набувають фахові знання у зв'язку із російською повномасштабною агресією, яка призвела до катастрофічних наслідків і порушень усіх норм права та необхідності вирішення великої кількості правових питань різного характеру не тільки на теренах України але й на міжнародній арені. В цьому контексті мова права виступає як важливий об'єкт дослідження і питання перекладу в сфері юриспруденції є актуальним і необхідним. Мова права має особливу національну специфіку, обумовлену правовими реаліями національних правових систем. Звернення до сучасних наукових досліджень в цій галузі, аналіз актуальної інформації, її порівняння, узагальнення та систематизація є необхідним для досягнення поставлених цілей.

Мова права, або юридична мова - це загальний термін, який відноситься до усєї системи юриспруденції взагалі, і є складним об'єктом для дослідження. Всі наявні юридичні поняття і юридичні процеси можуть бути доступні для усвідомлення лише за допомогою мови. Правова інформація має бути зафіксована, передана і сприйнята, тому мова виступає як інструмент для здійснення цієї функції і розглядається як «цілісна комунікативно-галузева підсистема літературної мови з певним набором характерних лінгвостилістичних і структурно-жанрових

ознак, зумовлених специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній [1, с.81].

У правових відносинах все регламентовано, спілкування здійснюється за загальноприйнятими певними стандартами, тому для активного функціонування нормативної мови необхідна наявність особливого стилю, що має знаходитися у межах єдиної лексичної системи і відрізнятися наявністю професійної термінології. Речовий стандарт, шаблон є доцільним і виправданим, тому різні стійкі обороти, які відображають юридичні поняття, полегшують спілкування.

Мова права, в усній чи письмовій формі, має бути точною. Необхідно точно і чітко використовувати юридичну термінологію щоб уникнути викривленого тлумачення. Ступінь неточності може мати руйнівний вплив на результат розгляду юридичної справи. Наприклад, найважливіший пункт або положення в контракті можуть уважатися недійсними [5, с.2].

Правові системи різних країн мають свою національну специфіку. Так, у разі перекладу юридичних текстів з іспанської мови на українську слід враховувати специфіку правових систем Іспанії та України та особливості юридичної термінології. Відповідно до даних Енциклопедичного юридичного словника, юридична термінологія включає у себе три групи лексики відповідно до

принципу «зрозумілості» термінів носіям мови, тобто – населенню Іспанії:

1. Загальнозначущі терміни, зрозумілі усім носіям мови, наприклад: *refugiado, testigo, trabajador, extranjero, sanción*;
2. Спеціальні юридичні терміни, які зрозумілі у повному сенсі лише фахівцям у галузі права, наприклад: *defensa necesaria, satisfacción de la reclamación, ingreso irregular al país, protección complementaria* та ін. – створюються суб'єктом правотворчості у тому випадку, коли в літературній іспанській мові відсутнє відповідне слово для позначення використовуваного поняття.
3. Спеціально-технічні терміни, які стосуються області спеціальних знань – техніки, економіки, медицини тощо. Як правило, їх розуміють юристи, що спеціалізуються в області професійно-технічного права, медичного права, економічного права тощо, наприклад: *productos de calidad inferior, normas de seguridad* тощо.

No se impondrá sanción alguna por motivo de su ingreso irregular al país, al refugiado o al extranjero que se le otorgue protección complementaria (Ley sobre Refugiados, 2011). У цьому прикладі використовуються як загальнозначущі юридичні терміни, так і спеціальні.

Деякі лінгвісти пропонують виділяти не три, а дві групи термінів: загальнозживані та спеціальні. При використанні загальнозживаних термінів у юридичних текстах потрібно подавати його більш вузьке значення. Наприклад, термін *ciudadano* – «громадянин», який зустрічається у різних галузях права, у судових процесах може бути інтерпретований за допомогою термінів судового права як *demandante*–«позивач» або *acusado*–«відповідач», «обвинувачений».

Спеціальні юридичні терміни використовуються виключно в юриспруденції: *tesorería, fiscal, Comité Ejecutivo, cuerpo del delito, carta de crédito* тощо [3, с.30, 31, 32]. За спеціальною юридичною термінологією можна визначити тип тексту при перекладі та визначити до якої галузі права він відноситься: *Los principios del Derecho Administrativo sancionador señalan una serie de requisitos que debemos observar para determinar si estamos ante una infracción. (Infracción administrativa, 2021)*. Термін *del Derecho Administrativo* слугує маркером галузі адміністративного права [2, с.33]. Юридичні тексти можуть бути представлені у рамках двох функціональних стилів, а саме: офіційно-ділового та наукового стилів.

Особливості сучасної юридичної іспанської мови полягають в тому, що для юридичної мови Іспанії та іспаномовних країн характерна велика кількість латинізмів, зловживання афіксами, перевантаженість понятійним термінами, невиправдано велика кількість віддієслівних іменників і занадто часте використання метафоричних зворотів [2, с.18]. Іспанські дослідники Енріке Алькарас, Бріан Угес та Аделіна Гомес - автори книги «*El español jurídico*», посилаючись на думку багатьох фахівців в галузі права та лінгвістів також звертають увагу на «непрозорість та неприродність» іспанських юридичних текстів: «... *los dos rasgos que más fácilmente se perciben en los textos jurídicos son la opacidad y la falta de naturalidad* [4, 18]». Однак, звертають увагу, що іспанська мова у юридичних текстах Європейського Союзу є більш зрозумілою: «*El español jurídico de los textos de la Unión Europea es mucho más claro...* [4, с.19]». Серед інших особливостей виділяють лексико-стилістичні тенденції іспанської юридичної мови такі як схильність до високого стилю та архаїчних форм, дотримання стереотипних формул та реляційний лексикон: *Que estimando como estimo en parte la demanda interpuesta por el procurador don V. C. H. en nombre de xxx contra ууу, representado por el procurador don M. L. T., debo acordar y acuerdo*: такі фрази неодноразово пародіювалися у кіно через їх риторичність, як такі, що не додають інформації [4, с.25]. На відміну від консервативних тенденцій, іноді спостерігається схильність до легкого утворювання нових термінів: «*garantista, anulatorio, doctrina contractualista, elemento*

culpabilístico», «*fase autorizatoria*» тощо, що не завжди є доцільним, як наприклад «*alienidad*» та «*originación*» (від дієслів «*alienar*» та «*originar*») і може призвести до виникнення нестерпного жаргону [4, с.27].

Іспанські лінгвісти відзначають також схильність юридичної іспанської мови до номіналізації. *Номіналізація* – особливий різновид трансформації, коли вихідні одиниці реченнєвої або суміжної з нею предикативної природи стають морфологізованим чи функціональним (синтаксичним) іменником [3]. Подібна трансформація перетворює речення у номінальну синтагму:

«*Ellos rechazaron la oferta* —————→ *Su rechazo de la oferta*.

Ella criticó el libro —————→ *Su crítica del libro* [4, с.29]».

У процесі формування дискурсу відбувається процес поширення іменників, тобто схильність до абстрактного мовлення. «Але потрібно розуміти, що номіналізація – це не просто лексико-синтаксичне явище, це також організаційна стратегія повідомлення (Fowler, 1986), яка аж ніяк ні є наївною чи нейтральною, оскільки при цьому багато важливої інформації з тверджень щодо учасників пропускається (*quién hizo qué cosa a quién* - хто зробив, що саме зробив, кому або з ким зробив?) [4, 31]». «Однією з цілей номіналізації є приховати особу того, хто здійснив дію, і таким чином уникнути відповідальності. В юридичних і політичних текстах зазвичай вживають підібрані слова на кшталт «*окупація*», «*вторгнення*», «*операція*», «*втручання або інтервенція*» для того, щоб уникнути відповідальності особі, яка здійснила окупацію, вторгнення, операцію або бомбардування (Floyd, 1999: 269)» - «*Uno de los objetivos de la nominalización, al igual que la pasivización, es ocultar la identidad del autor de la acción y, por tanto, eludir su responsabilidad. En los textos jurídicos y políticos se suelen emplear palabras altisonantes como «ocupación», «invasión», «operación», «intervención», para eludir la responsabilidad de quien efectuó la ocupación, la invasión, la operación o el bombardeo (Floyd, 1999: 269 y ss.)*» [4, с.31].

Таким чином, аналізуючи вищевикладене, ми можемо зробити висновок, що питання, пов'язані із мовою права та перекладом юридичних текстів, є як ніколи актуальними. Для студентів, які вивчають міжнародне право та іноземні мови як «мову спеціальності», знання юридичної термінології та особливостей організації правового дискурсу є складовою якісної підготовки і необхідні для вирішення правових питань на міжнародній арені у зв'язку із російським військовим вторгненням в Україну. Було зроблено висновки, що невідповідності в національних правових системах створюють труднощі при перекладі юридичних текстів, у тому числі, лексичного характеру, до яких відноситься переклад

термінології, що позначає правові реалії іспаномовних держав, відмінні від реалій української правової системи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дерябіна А.А. Мова права як фахова мова. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: «Філологія». 2014. № 8. Т. 1. С. 81–84.

2. Задорожна Є. Є. Юридичні терміни, способи їх перекладу з іспанської мови на українську: кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства / Є. Є. Задорожна; наук. кер. Л. А. Флойд ; Київ. нац. лінгв. ун-т. - К., 2021. – 76 URL:

<http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/2511> (дата звернення: 29.03.2024)

3. Тлумачний словник сучасної української мови
<https://slovyk.me/dict/vts/%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
(дата звернення: 29.03.2024).

4. Enrique Alcaraz Varó, Brian Hughes y Adelina Gómez. El español jurídico. Editorial Ariel, Barcelona 2014. URL:

https://www.planetadelibros.com/libros_contenido_extra/29/28772_El_espanol_juridico.pdf (дата звернення: 29.03.2024).

5. Legal Terminology, Part 1. URL:

<https://www.icslearn.ca/~media/files/pdf/samplelessons/465-legal-transcriptionist-diploma.pdf?la=en> (дата звернення 29.03.2024).

Мельник Євгеній Юрійович,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: eugene_melnik@ukr.net

Слобоженко Руслан Анатолійович,
старший викладач кафедри іноземних мов та
перекладу ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: ruslan.slobozhenko@gmail.com

Слобоженко Майя Володимирівна,
вчитель-методист кафедри іноземних мов, Ліцей №38,
м. Київ, Україна
e-mail: mslobozhenko@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

З появою кожної великої технологічної інновації ми замислюємося про події, які вона може зумовити. Створення та вплив штучного інтелекту (ШІ) порівнюють із змінами клімату, які несуть із собою надії та обіцянки водночас із страхами та загрозами. Інструменту (чат-боту) ChatGPT, розробленому на основі ШІ, не виповнилося ще і року, а ми вже бачимо наслідки його присутності в навчальному процесі. Є усі підстави вважати, що ШІ, незважаючи на свої недоліки, має потужний потенціал для революційного впливу на викладання та вивчення іноземних мов. Учителі/викладачі й учні/студенти можуть зробити ШІ своїм ефективним союзником, усвідомлюючи водночас те, що засвоєння іноземної мови – це перш за все спілкування, обмін, взаємодія з іншими. Якщо машина може бути корисною в цьому, ми не повинні боятися її та відмовлятися від її допомоги, впадаючи в технофобію.

Як саме ШІ здатен статися в пригоді в організації навчального процесу з іноземних мов? Загальновідомо, що розробники освітніх програм і підручників з іноземної мови професійного спілкування докладають великих зусиль, щоб визначити ситуації, які відповідають комунікативним потребам студентів. Інтернет значно полегшив виконання цього завдання, а поява таких інструментів, як ChatGPT, спростила його максимально: наприклад, до 2000-х років розробка дидактичних матеріалів з іноземної мови для французьких військових

вимагала складного дослідницького процесу. Потрібно було отримати професійні документи, організувати інтерв'ю та/або спостереження на місці. Конфіденційність в армійському середовищі робила такі дослідження виснажливим і трудомістким. Сьогодні лише за кілька секунд розробник програми може отримати список професійних завдань за допомогою простої інструкції («підказки») для ChatGPT, наприклад: «Дай мені список завдань, які найчастіше виконують сержанти!». Відповідь, що пропонується ChatGPT, має вигляд списку, і користувач може запитати деталі щодо кожного з пунктів (наприклад: «Дай мені більше деталей щодо пункту 3!»). Він також може додати елементи контексту відповідно до потреб цільової аудиторії (наприклад: «Сержанти повинні втрутитися в бойові дії у співпраці з іншими арміями. Які завдання вони виконуватимуть по відношенню до військ союзників?»). Це майже командна робота, де ролі розробника програми/дидактичних матеріалів та інструмента чітко визначені: розробник ставить запитання та поступово спрямовує відповіді, поки не отримає бажану інформацію від інструмента.

Не менш трудомістким етапом у розробці дидактичних матеріалів для професійно орієнтованого навчання іноземної мови є відбір зразків професійного спілкування в різноманітних ситуаціях. Аналіз цих зразків дозволяє виявити лексичні одиниці, типові граматичні структури, які вживають професіонали в тому чи іншому контексті. Метод, який зазвичай використовувався раніше, базувався на спостереженнях за професійною діяльністю та/або на дослідженнях відповідних професійних документів. Використання ChatGPT та подібних інструментів дозволяє значно заощадити час на цьому етапі. Розробник курсу іноземної мови для лікарів загальної практики може дати таку підказку: «Наведи приклад розмови між лікарем і його пацієнтом!». У залежності від отриманого результату він намагатиметься поступово направляти інструмент, використовуючи додаткові підказки, конкретизуючи етапи консультації та інші елементи контексту: «Опиши взаємодію між лікарем загальної практики та його пацієнтом, який вперше прийшов на прийом і хворіє на грип!»; «Лікар зустрічає пацієнта, проводить опитування, медичний огляд, потім дає рецепт». Ще одна підказка дозволить розробнику переконатися, що інструмент використовує лексику та граматичні структури, зрозумілі його студентам: «Адаптуй цю взаємодію до рівня B1. Розмова повинна бути реалістичною!». Оскільки лікарі загальної практики стикаються з різними пацієнтами, розробник може попросити інструмент створити зразки взаємодії з урахуванням профілю пацієнта, наприклад: «Напиши розмову з літньою людиною, яка погано чує!».

Однак, незважаючи на очевидну користь зазначеного інструменту в освітньому процесі, доцільно перевіряти інформацію, надану ChatGPT, щоб уникнути будь-якої неточності. Експерт, що є професіоналом у галузі, має підтвердити, спростувати або доповнити цю інформацію, що міститься у матеріалах, створених за допомогою ШІ [8, с. 40-41].

Оволодівати іноземною мовою складно і не завжди цікаво з багатьох причин, і не дивно, що для учнів/студентів привабливішими стають ті методики та технології, які максимально спрощують, урізноманітнюють, пожвавлюють навчальний процес. Серед недоліків традиційних методів часто згадують, наприклад, те, що навчання прив'язується до певного розкладу, що підручники, які містять безумовно корисний матеріал, не є персоналізованими, що вчитель/викладач не може адаптувати навчальну програму до психологічних та інтелектуальних особливостей кожного учня/студента. Проте всі люди оволодівають іноземною мовою по-різному, з різною швидкістю, і тому нерозумно очікувати, що навчання за одним підручником забезпечить усім однаково успішність. Підручники, персоналізовані завдяки ШІ, адаптуються до особливостей і потреб учня/студента з урахуванням його індивідуального прогресу. Учителі/ викладачі можуть завантажувати певні дидактичні матеріали в систему ШІ, яка створюватиме посібники, що відповідатимуть конкретним цілям, потребам конкретної школи, того чи іншого курсу, групи учнів, учня. Мовні віртуальні програми на основі ШІ ефективніші вже через те, що вони є зручними та персоналізованими (кожен студент сам приймає рішення щодо режимів і темпів взаємодії з цими програмами). Для забезпечення навчального спілкування як базової умови засвоєння іноземної мови програми, що застосовують ШІ, відтворюють реальну іншомовну комунікацію з майже досконалою точністю і дозволяють оволодівати усним мовленням без психологічних бар'єрів, які часто заважають у спілкуванні з реальною людиною.

Над розвитком ШІ працюють науковці усього світу, і варто було б, говорячи про ШІ, вживати форму множини. Так, наприклад, GPT-3 є однією з моделей ШІ. Вона здатна створити текст, якість якого наближається до тексту, створеного людиною. Інтегрована у чат-боти, GPT-3 може генерувати інтерактивні та персоналізовані навчальні курси (вправи, тести, розмовні симуляції) і допомагає розвинути уміння аудіювання та говоріння.

Певні недоліки GPT-3 намагається врахувати й усунути BLOOM – модель ШІ з відкритим кодом, яку можна завантажити на веб-сайті Hugging Face. Навчальні можливості BLOOM схожі на ті, які пропонує GPT-3. Взаємодіючи з BLOOM, користувачі вводять фрази та отримують виправлені версії разом із зауваженнями щодо граматики та синтаксису.

Інструмент може надати також інформацію про соціокультурні нюанси та ідіоматичні вирази, розуміння яких має велике значення для ефективного спілкування та інтеграції в мовну спільноту.

Інструмент LaMDA є продуктом Google. LaMDA створено для генерації інтерактивних і захоплюючих сценаріїв діалогу та участі у вільних, відкритих, динамічних бесідах на широке коло тем. Працюючи з LaMDA, користувачі вдосконалюватимуть уміння усного спілкування, зрозуміють певні контекстуальні нюанси та отримують відгук про рівень володіння ними іноземною мовою. Платформи на основі штучного інтелекту автоматично оцінюють мовленнєву продукцію учнів/студентів, вказуючи на помилки та способи їх виправлення.

Безсумнівно, що навіть найдосконаліший чат-бот для вивчення мов, створений на основі ШІ, не зможе повністю замінити вчителів/викладачів, однак використання ШІ може модифікувати їхні ролі. Алгоритми ШІ здатні швидко й ефективно виконувати відбір дидактичного матеріалу, укладання посібників, оцінювання, роботу з документами та інші повсякденні адміністративні завдання, залишаючи вчителям/викладачам більше часу для координації навчальних процесів і наставництва [5].

Отже, ШІ вже є частиною освітньої реальності протягом кількох років. Автоматичні коректори тексту (Antidote, LanguageTool) стали звичайними інструментами для учнів/студентів і вчителів/викладачів. В умовах стрімкого вдосконалення ШІ у будь-кого може виникнути запитання: навіщо нам вивчати іноземну мову, витрачаючи при цьому час, сили, фінансові ресурси, якщо ШІ може ідеально говорити нею замість нас, як обіцяє, наприклад, додаток HeyGen? Ця здатність створювати поліглотів, які не є поліглоти, хвилює багатьох. Але курси іноземних мов не зникають, а вчителі/викладачі та розробники освітніх ресурсів адаптуються, інтегруючи нові технологічні інструменти: ми бачимо, що в підручниках з'являються види діяльності, які апелюють до віртуальних помічників нашого повсякденного життя (Alexa, Siri, Google Assistant), аби учень/студент перевіряв інформацію, працюючи над усним та писемним мовленням.

Яскравим прикладом застосування ШІ для ефективного вивчення іноземної мови є інтерактивна платформа MyEnglishLab від Pearson, яка може контролювати час виконання завдань, зберігати усі результати, обираючи найкращі, та сприяти тренуванню у будь-який зручний час. MyEnglishLab надає безліч видів різноманітної діяльності з вивчення англійської мови в різноманітному форматі; забезпечує індивідуальний зворотній зв'язок; підтримує різні стилі навчання; надає студентам

величезну кількість контрольованої англомовної практики на базі ПК, яку можна здійснювати будь-де та будь-коли [1].

Програма ChatGPT, яку ми вже згадували вище, забезпечує розмовну практику, виправляє помилки, підказує регіональні варіації іноземної мови. З ChatGPT можна спілкуватися, не звертаючи уваги на різницю в часі між країнами. ChatGPT вміє створювати/адаптувати навчальні матеріали з урахуванням психологічних особливостей учня/студента, тож ШІ може допомогти, наприклад, гіперактивним людям із дефіцитом уваги. Це безперечно корисний інструмент, проте зручність і універсальність ШІ не можуть, на думку багатьох, конкурувати із задоволенням від спілкування з реальною людиною. З іншого боку, багато людей соромляться через те, що роблять помилки у новій для них мові. ШІ об'єктивно оцінює учнів/студентів, не роблячи жодних суджень про їхні здібності до вивчення мов. Чат-бот не засуджує за помилки, і з ним, замість того, щоб дотримуватися нав'язаних традиційним навчанням рольових ігор, можна говорити про речі, які насправді цікавлять користувача, що створює комфортне відчуття розкутості та легкості в оволодінні іноземною мовою. Утім, потрібно знати, що чат-боти, як і старі платформи з вивчення мов, також роблять помилки та навіть вигадують слова, і суттєва проблема полягає в тому, що вони настільки впевнено подають інформацію, що недосвідчений учень/студент безумовно сприймає її за правду [2].

Деякі заклади мережі *Alliances françaises/ Instituts français (AF/ IF)* використовують чат-бот, розроблений *French Lab*. Він пропонує різноманітні завдання та вправи в *Messenger*, спрямовані на розширення словникового запасу, розвиток граматичних і фонетичних навичок, удосконалення умінь аудіювання та письма. Університети та інші освітні заклади залучають його для занять або підготовки до складання іспитів (наприклад, *TCF* або *DELF-DALF*).

Сьогодні усі віртуальні помічники нового покоління (наприклад, *ChatGPT* або його конкурент *Bard*, продукт *Google*, що знаходиться на стадії експерименту), репрезентують так званий «генеративний» ШІ («трансформатор»), здатний створювати тексти, робити переклад, писати різні типи творчого контенту та інформативні відповіді на запитання. Трансформатор може правдоподібно і вдумливо відповідати навіть на відкриті запитання або підказки, генерувати результати всього за кілька секунд (у тому числі творчі та складні тексти: розповіді, вірші, пісні тощо), організувати чи створювати класифікації, файли, анкети тощо.

Очевидно, що в навчальному процесі трансформатори допоможуть як ефективніше навчати, так і краще навчатися, оскільки ШІ працюватиме:

1. Для розробки освітніх ресурсів, дидактичних матеріалів. Генеративний ШІ можна використовувати для створення вправ, ігор та інших навчальних засобів, адаптованих до рівня та потреб учнів/студентів.
2. Для виправлення помилок. Генеративний ШІ можна використовувати для виявлення та виправлення граматичних, лексичних і орфографічних помилок учнів/студентів.
3. Для створення текстів. Генеративний ШІ можна використовувати, щоб допомогти учням/студентам писати тексти іноземною мовою (наприклад, листи, статті, оповідання тощо).

Усі ці інструменти постійно вдосконалюються, але ми повинні завжди усвідомлювати їхню обмеженість, зокрема етичну. Безумовно, було б ілюзією припускати, що ці трансформатори мають свідомість: вони лише обчислюють ймовірності на основі мільярдів проаналізованих даних. Саме через те, що трансформатори не можуть знати, чи є результат істинним чи хибним, нам необхідно вчитися їх контролювати.

Експерти пропонують такий список найкращих інструментів ШІ для навчання іноземних мов:

1. GPTZero та Originality ідентифікують зміст, створений ChatGPT, Bard, LLaMa та іншими різновидами ШІ.
2. Mureader «читає» надані йому книги, щоб краще відповісти на всі запитання.
3. Flelex, DeepText, Demesure швидко оцінюють рівень тексту за шкалою CECRL.
4. Langotalk організує вивчення іноземної мови у взаємодії з людиноподібним ШІ.
5. Poe об'єднує кілька чат-ботів (ChatGPT, Claude, LLaMa, PaLM, StableDiffusion тощо).
6. Canva studio magique інтегрує кілька ШІ у свою програму створення візуальної продукції.
7. Perplexity AI є пошуковою системою, яка дає точні відповіді, посилаючись на свої джерела.
8. Elicit автоматизує трудомісткі дослідницькі завдання (синтезування статей, пошук даних тощо).
9. Grammarly покращує письмові навички, дає змогу писати якісні оригінальні тексти.
10. Yipity є генератором тестів і карток.
11. HeyGen створює вражаюче реалістичне відео (переклад сьомома мовами, дубляж з адаптуванням слів до рухів губ) [4, с. 58-59].

Тож викладання мов є однією з царин, в якій ШІ обіцяє найсуттєвіше змінити традиційні підходи, пропонуючи персоналізований

досвід навчання, автоматичне оцінювання результатів навчання, миттєвий зворотній зв'язок, занурення в мовленнєву практику за допомогою чат-ботів та численних інструментів обробки мови. ШІ ефективно долає мовні бар'єри, роблячи мовну освіту доступнішою для глобальної аудиторії; ШІ і вивчення мови бездоганно поєднуються в онлайн-навчанні [3].

У сфері викладання іноземних мов про використання інструментів ШІ говоритимуть дедалі більше, проте вони є лише певними засобами серед багатьох інших, і найважливішими в навчальному процесі залишаються людина й «інтелектуальний» спосіб взаємодії з інформацією. ШІ потрібно використовувати тоді, коли це створює справжню «додаткову вартість», коли залучення різноманітних методів, інструментів і типів контенту забезпечує оптимальний характер дидактичних матеріалів, кращу підготовленість вчителів/викладачів, вмотивованість учнів/студентів, інтенсивність та результативність навчання [6, с. 55]. Важливо підтримувати баланс між застосуванням технологічних інновацій та реалізацією потреби у людській взаємодії в освітньому процесі. Дійсно, використання таких технологій, як ChatGPT, наприклад, дає учням/студентам можливість докладати менше зусиль при створенні та виправленні текстів зокрема і вивченні іноземної мови взагалі, у такий спосіб дозволяючи ШІ діяти замість них. Однак така практика, безсумнівно, призведе до значного послаблення інтелектуальних і когнітивних здібностей, загальнонавчальних навичок та умінь, критичного мислення, реальних знань учнів/студентів, і ця невтішна перспектива робить навчальні заклади та вчителів/викладачів мов абсолютно необхідними для ефективного дидактичного процесу [7].

Отже, можливість використання ШІ цікавить усіх учасників навчального процесу з іноземної мови. Залучення ШІ до аналізу потреб цільової аудиторії та створення матеріалів для навчання іноземної мови гарантує підхід, який максимально враховує специфіку дидактичних цілей та дозволяє ефективно заощаджувати час та зусилля розробника курсу. Застосування ШІ при оволодінні іноземною мовою підвищує інтенсивність навчального процесу, забезпечує індивідуальний підхід і миттєвий зворотний зв'язок, активізує мотивацію до навчальної діяльності завдяки привабливим режимам роботи в умовах психологічного комфорту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кушмар Л.В., Колот Л.А. MyEnglishLab як одна з інноваційних платформ змішаного навчання. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, 2019. Вип. 89. С. 52-58. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2019-89-08>

2. По, Крістін. Як штучний інтелект допомагає вчити іноземні мови. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cw0p8xjy5qko> (дата звернення: 16.03.2024)

3. *Artificial Intelligence (AI) and Language Teaching: Challenges and Possibilities*. URL: <https://academy.europa.eu/courses/artificial-intelligence-ai-and-language-teaching-challenges-and-possibilities> (дата звернення: 15.03.2024)

4. Bentifraouine, Jugurta & Liria, Philippe. *Apprendre et enseigner avec l'IA, un futur proche ? Le français dans le monde*. 2023. №449. P. 58-59.

5. *Essentials of Artificial Intelligence for Language Learning*. URL: <https://intellias.com/how-ai-helps-crack-a-new-language/> (дата звернення: 14.03.2024)

6. *Intelligence artificielle générative, réalités enrichies au service de l'apprentissage. Le français dans le monde*. 2023. №449. P. 54-55.

7. *L'intelligence artificielle dans l'enseignement du Français Langue Étrangère (FLE)*. URL: <https://www.cafs-sorbonne.fr/lintelligence-artificielle-dans-lenseignement-du-francais-langue-etrangere-fle/> (дата звернення: 17.03.2024)

8. Uberti, Jacques. *ChatGPT À la rescousse des concepteurs en français professionnel. Le français dans le monde*. 2024. № 451. P. 40-41.

**Плясун Ольга Миколаївна,
доктор філософії,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна,
e-mail: olga_2511@ukr.net**

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНАЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ ПРО ВІЙНУ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ВИДАННЯ FOREIGN AFFAIRS MAGAZINE)

Питання перекладу іноземних фахових текстів завжди було й залишається актуальною проблемою сучасної лінгвістики. Дослідники у цій сфері займаються вивченням прагматичних аспектів перекладу, зокрема, перекладу риторичних запитань [3], аналізують окремі питання офіційного перекладу міжнародних договорів [1], розглядають лексичні та семантичні проблеми перекладу та шукають шляхи їх вирішення [5] та ін. Метою нашого дослідження є аналіз особливостей перекладу аналітичних

текстів про війну в Україні на прикладі міжнародних видань, зокрема авторитетного міжнародного видання *Foreign Affairs Magazine*.

Зауважимо, що переклад аналітичних фахових текстів має свою специфіку й, відповідно, значно відрізняється від перекладу новинних ресурсів чи текстів навчальної (освітньої) тематики. По-перше, такі тексти є неадаптованими й, у свою чергу, характеризуються складнішим синтаксичним, фразеологічним та морфологічним рівнем. По-друге, аналітичні тексти про війну в Україні містять велику кількість специфічної воєнної та політичної термінології, які перекладач має адекватно передати цільовою мовою. На думку О. Науменко, основними теоретичними проблемами перекладу текстів воєнної тематики є:

- багатозначність деяких слів;

- відсутність прямих відповідників (напр., через різницю в системі функціонування війська; ще кілька років тому це в першу чергу стосувалося звань і, незважаючи на стандартизацію останніх відповідно до стандартів НАТО, певні відмінності ще існують);

- терміни на позначення іноземних реалій, що не мають офіційних відповідників у іншій мові [2].

Та попри всі труднощі перекладу аналітичних текстів, такий переклад є напрочуд цікавим. Зауважимо, що останнім часом з'являється велика кількість аналітики, присвяченої війні в Україні. Одним із найбільш авторитетних іноземних джерел, що публікує аналітичні матеріали про війну в Україні, є видання *Foreign Affairs Magazine*. Аналізуючи та перекладаючи статті видання, ми виділили ряд характеристик, притаманних таким матеріалам.

По-перше, варто наголосити на метафоричності заголовків та підзаголовків таких матеріалів, що пояснюється прагненням авторів привернути увагу до своїх публікацій, викликати резонанс у соціумі та ін. Наведемо кілька прикладів використання метафор у заголовках аналітичних видань: *Ukraine Is Losing the Drone War. How Kyiv Can Close the Innovation Gap With Russia* (*Foreign Affairs Magazine*, 29.01.2024). В англійській мові є вираз “to close a gap”, що означає «подолати/ліквідувати розбіжність між чим-небудь. Очевидно, що в контексті воєнної термінології вираз набуває іншого значення. “To close the innovation gap” означає подолати розрив у військовому озброєнні між країнами, винайти нове, сучасне військове обладнання.

Також досить продуктивним є утворення авторських неологізмів, що характеризують сучасні політичні події. Так, відомо, що 2024 рік є роком президентських та парламентських виборів у багатьох країнах. Щоб передати таку політичну ситуацію, автори медійних матеріалів вдаються до яскравих оказіональних авторських новотворів. Візьмемо до

прикладу статтю *The biggest electoral year in history: Will democracy survive 2024?* Німецького видання DW News. Рік виборів автори називають “bumper electoral year”, що можна перекласти як «величезний рік виборів», подекуди використовуючи й сленгові лексикю, як-от «election bonanza». В англійській мові сленг bonanza вживається на позначення чогось дуже цінного, прибуткового, а в політичному контексті вираз можна перекласти як «врожайні вибори». У свою чергу, перемога демократичного устрою в статті окреслюється яскравою метафорою “beacon of hope”, що перекладаємо як «маяк, проблиск надії».

Зауважимо, що значне місце в політичній медіа аналітиці, присвяченій темі війни в Україні, займають й емоційно-оцінні фразеологізми, що увиразнюють авторське ставлення до описуваних подій. Одним із таких фразеологізмів є вираз “lion’s share of smth.”, що означає «більша/переважна частина чогось» й перекладається українською мовою як «лева частка»: *«Europe currently sources the lion’s share of its cloud-computing capacity—essential to military operations—from the United States. If Trump is reelected, he is likely to undo recent transatlantic efforts to cooperate on data privacy»* (Foreign Affairs, 02.02.2024). Не менш яскравим фразеологічним зворотом автори медійних публікацій описують стан безвладності інструментів ЄС, називаючи його “toothless”, що в перекладі означає «беззубий», напр.: *«In effect, however, this instrument has often been toothless, because other EU states must agree unanimously that a member state undermined the rule of law»* (Foreign Affairs, 02.02.2024). Отже, проаналізовані контексти свідчать про більш широке використання лексики з емоційно-оцінною конотацією в аналітичних політичних текстах, що є досить нетиповим для публікацій такого типу. Очевидно, що послуговуючись яскравою художньою фразеологією, автори медійних матеріалів мають на меті привернути більше уваги до своїх публікацій та викликати зацікавленість до них.

Окрім того, значною метафоричністю характеризуються й самі словосполучення, що використовуються на позначення переломного моменту у війні, напр.: “to turn the tide in a war”, що можна перекласти як «переломити хід війни», “to reach a pivotal/ watershed moment in the war”, “to reach a tipping point” та ін.: “2 years of war: Will Nato be able to turn the tide against Russia in Ukraine?” (The Sunday Guardian), *“How the West Can Still Turn the Tide for Ukraine. NATO’s former chief describes a path forward for Kyiv and its allies”* (Foreign Policy), *“Putin’s War May Be Reaching a Pivotal Moment. A bomb explosion that killed a pro-Kremlin military blogger who’d cheered on Russia’s invasion of Ukraine represents another twist in the war that may be entering a pivotal period* (Bloomberg News, 03.04.2023), *“Without a surge in Western military aid and major changes to Kyiv’s strategy,*

Ukraine's battlefield position will continue to worsen until it reaches a tipping point, possibly by this summer” (Foreign Affairs Magazine, 08.03.2024).

Не оминули іноземні джерела й теми президентських виборів у сусідній державі. У медіа очікувана перемога на виборах чинного президента держави-агресора була окреслена метафоричним терміном “landslide victory”, тобто «передбачувана, очікувана перемога», а сам виборчий процес названий “sham”, тобто «бутафорія», «обман»: *“Russian President Vladimir Putin has cemented his grip on power in a landslide election victory that has been widely criticised as lacking democratic legitimacy”* (aljazeera.com, 17.03.2024), *“Putin extends his rule over Russia, claiming landslide win after election with no real opposition”* (NBC News, 18.03.2024), *“Putin had to contrive a ‘landslide’ – because he knows cracks are showing in Russian society. The Kremlin will use this victory to justify an intensified war. But even the state news agency reported election rebellion”* (The Guardian).

Таким чином, проведені дослідження свідчать про те, що переклад аналітичних текстів, зокрема публікацій, присвячених темі війни в Україні, має яскраво виражену емоційну конотацію, яка пов’язана з прагненнями авторів медійних матеріалів вплинути на широку читачку аудиторію. Послугуючись емоційно-оцінними метафористичними, фразеологічними конструкціями, вводячи в контекст яскраві авторські неологізми, журналісти підвищують читабельність своїх публікацій. Переконані, що тема війни в Україні цілком логічно є на перших шпальтах світових медіа, що робить надзвичайно актуальним й науковий дискурс досліджень з цієї проблематики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузьменко К.В., Козачук А.М. (2019). Official Ukrainian Translation of International Agreements (based on the material of the Association Agreement between Ukraine and the EU). Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія та практика», 157-161.
2. Науменко О. Переклад під час війни: виклики та рішення. Мовний простір сучасного світу : тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених. Київ, 26 травня 2023 р. С. 136-140.
3. Сітко А.В. Прагматичні проблеми перекладу риторичних запитань. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції 5-6 квітня 2013 р. К.: Аграр Медіа Груп, 2013. 472 с. С. 406-409.

4. Hussein S. Common Problems in Translation of Political Texts: The Case of English and Kurdish Languages. *Canadian Journal of Language and Literature Studies* Vol. 1(2), 2021, pp.11-23.

5. Radziewska O. V., THE LEXICAL AND SEMANTIC PROBLEMS OF TRANSLATION AND THE WAYS OF THEIR SOLVING, 2020, 120 p.

СЕКЦІЯ № 2. «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ»

Керівник секції: СЕДЛЯР Юлія Олександрівна, доктор політичних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій.

Секретар секції: ПОВЕДА Олександр Петрович, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, та стратегічних студій.

Боротканич Наталія Петрівна

к.іст.н.

доцент кафедри міжнародних відносин
та стратегічних студій ФМВ НАУ

м. Київ, Україна

e-mail: nborotkanych@gmail.com

ВПЛИВ СУПУТНИКОВИХ ЗНІМКІВ НА СПРИЙНЯТТЯ ВІЙНИ СУСПІЛЬСТВОМ

У сучасному світі широка доступність супутникових знімків змінила спосіб сприйняття і розуміння конфліктів і воєн. Зображення, отримані з космосу, дають унікальний погляд на динаміку воєнних дій, розуміння пересування військ, руйнування інфраструктури та гуманітарних криз. Однак вплив супутникових знімків на суспільне сприйняття війни залишається відносно недослідженою сферою. Ця стаття намагається заповнити цю прогалину, та ставить за мету дослідити, як супутникові знімки формують суспільне сприйняття війни, з особливим акцентом на їх вплив на громадську думку, медійні наративи і політичні рішення на прикладі війни Росії проти України. Завданням є провести дослідження, як супутникові знімки використовуються у висвітленні воєн і конфліктів провідними ЗМІ та визначити їхню роль у формуванні політичних рішень і міжнародної реакції на конфлікти.

У статті застосовано міждисциплінарний підхід, що спирається на знання з медіа-досліджень, міжнародних відносин і технологічних досліджень. Якісні методи, такі як контент-аналіз матеріалів ЗМІ та дискурс-аналіз реакції громадськості, використані для вивчення репрезентації війни на супутникових знімках та її сприйняття різними аудиторіями.

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в медіа з'являються космічні знімки, які дозволяють спостерігати за перебігом війни в режимі часу наближеного до реального: рух колон військової техніки, зруйновані українські міста, уражені російські кораблі.

Це лише кілька прикладів того, як сильно комерційні супутники змінили сприйняття сучасної війни. Ще зовсім недавно подібні фото були лише в розпорядженні військових, які, здебільшого, не особливо прагнули ділитися ними з широкою громадськістю. Зараз же завдяки супутникам звичайнісінькі люди можуть побачити наслідки атак, що сталися за сотні, а то й тисячі кілометрів від лінії фронту, а незалежні експерти здатні робити висновки про перебіг бойових дій.

Супутники спостереження були одними з перших апаратів, які на початку космічної ери запускали США та СРСР. Їхня історія починається з 1959 року. Уже перші супутникові знімки призвели до справжньої революції в плані оцінки реального військового потенціалу СРСР та розвінчання міфу про "ракетний розрив" між Радянським Союзом і США.

Можна визначити дату, коли важливість супутникових даних стала очевидною не лише для розвідки, а й для загалу — 11 вересня 2001 року. Цього дня, через терористичні атаки на Всесвітній торговий центр, Пентагон та інші об'єкти, польоти в небі США були призупинені на кілька днів. Одним з основних джерел інформації про ситуацію в районі терористичних атак стали супутники, які надавали знімки в режимі, наближеному до реального часу. США залучили усі наявні ресурси, у тому числі комерційні супутники, зокрема IKONOS американської компанії DigitalGlobe, який мав найкраще на той час розрізнення серед цивільних космічних апаратів — до 1 метра на піксель [7, с. 381].

Пізніше США й увесь цивілізований світ оголосили боротьбу з тероризмом, що прискорило розвиток такої галузі як геоінформаційна розвідка. Війна з терором була першою великою військовою кампанією в історії, яка використовувала несекретні комерційні супутникові зображення для планування місій, моніторингу та збору розвідувальної інформації. У 2002 році уряд США почав закуповувати комерційні супутникові зображення для геоінформаційної розвідки. Державно-приватне партнерство стимулювало розвиток інновацій у супутниковому моніторингу. По-перше, зросла якість знімків та скоротився час їхнього надходження до кінцевого користувача. По-друге, з розвитком таких технологій як AI та машинне навчання покращився та пришвидшився аналіз космічних даних. Якщо ще на початку 2000-х аналітики витрачали сотні годин на пошук даних вручну, то сьогодні навчені алгоритми це роблять за лічені хвилини.

Прикметно, що комерційні супутники зіграли важливу роль в операції з ліквідації Усами бен Ладена. Для вивчення бази, де мешкав терорист, та підготовки морських піхотинців до рейду використали архівні супутникові знімки Махаг, на яких було видно садибу бен Ладена під час її зведення [5].

Розвиток технології супутникової зйомки відкрив дорогу до її широкого використання в мирних цілях. Такі фото були потрібні метеорологам, кліматологам, фахівцям із сільського господарства, охорони довкілля та багатьом іншим. Це призвело до того, що в 1980-1990 на орбіту почали виводитися численні цивільні супутники дистанційного зондування Землі.

Варто відзначити, що через свою специфіку найчастіше подібні апарати не були розраховані на отримання знімків конкретних ділянок земної поверхні з великою деталізацією. Такі зображення все ще могли робити лише величезні і наддорогі супутники-шпигуни, оснащені оптичною апаратурою, яку можна порівняти за потужністю з тією, що встановлена на знаменитому телескопі Hubble.

Ситуація почала змінюватися в нульових, коли на ринку супутникової зйомки сталася справжня революція. Вона була спричинена двома факторами. Першим став значний прогрес, досягнутий у справі створення електроніки. Виявилося, що невеликі і відносно недорогі апарати, оснащені стандартними електронними компонентами, вже можуть цілком успішно використовуватися для вирішення тих самих завдань, що й "класичні" супутники. Другим - загальне зниження пускових розцінок, викликане приходом на ринок SpaceX, а також появою низки аерокосмічних стартапів, які спробували повторити успіх компанії Ілона Маска [1].

Усе це зробило реальним розгортання спеціалізованих сузір'їв комерційних супутників, призначених для деталізованої зйомки земної поверхні з метою подальшого продажу знімків. Найвідомішими їхніми операторами стали такі компанії як Махаг, Planet і BlackSky.

Звичайно, навіть зараз роздільна здатність у комерційних супутників помітно менша, ніж у їхніх військових аналогів. Але річ у тім, що фотографії останніх є державною таємницею і вони практично ніколи не публікуються у відкритому доступі. Як рідкісний виняток можна навести випадок 2019 року, коли Дональд Трамп продемонстрував супутниковий знімок наслідків невдалого іранського ракетного випробування [2]. Це навіть спровокувало невеличкий скандал, коли критики звинуватили американського президента в нехтуванні секретністю та безвідповідальній поведінці.

Щодо сучасних комерційних супутників, то, незважаючи на меншу роздільну здатність, вони вже можуть робити знімки земної поверхні з роздільною здатністю, що сягає кількох десятків сантиметрів на піксель. І цього цілком достатньо, щоб фотографувати окремі літаки, танки й укріплення.

Ба більше, через свою численність, комерційні супутники мають можливість оглядати більшу територію, ніж військові апарати, і робити регулярні зображення ділянок, які цікавлять. А це вкрай актуально в умовах, коли необхідно вести спостереження за фронтом, що простягнувся на сотні кілометрів, і тисячами військових об'єктів у ворожому тилу. Власне кажучи, навіть Пентагон уже визнав ефективність комерційної зйомки з космосу та уклав офіційні контракти на купівлю супутникових знімків із такими компаніями, як Maxar, Planet і BlackSky [6].

Крім оптичної фотографії, приватні компанії також почали активно освоювати й інші сегменти ринку. Одним із них є радарне зйомка земної поверхні. Ця послуга теж виявилася вкрай затребуваною, адже оснащені SAR-радарми супутники можуть фотографувати Землю в будь-який час доби незалежно від стану атмосфери і сезонних умов. Приватні компанії на кшталт Iceye і Capella Space вже володіють угрупованнями подібних апаратів. Нагадаємо, що у 2022 році благодійний фонд Сергія Притули підписав угоду з ICEYE, яка надала Міністерству оборони України контроль над одним із радарних супутників [3].

Широкомасштабне російське вторгнення стало наочною демонстрацією того, що перемога в сучасній війні практично неможлива без космосу. Західні супутники постачають українським військовим знімки, які дають змогу ідентифікувати ворожі з'єднання, можуть попередити про нарощування сил перед майбутнім наступом або виявити слабкі місця в обороні. А ще, вони забезпечують стійкий зв'язок між підрозділами і точне наведення розумних ракет і бомб. Якби не надана супутниками технологічна перевага, військам ЗСУ довелося б набагато гірше на полі бою.

Україна отримала доступ до безпрецедентної кількості комерційних супутникових знімків. Директор Національного агентства геопросторової розвідки США заявив, що кількість доступних комерційних зображень території України зросло вдвічі напередодні війни [4].

Про все вищесказане вже написано безліч різних статей і проведено численні дослідження. Однак є ще один важливий фактор, який зазвичай не береться до уваги. Йдеться про вплив супутників на загальне сприйняття війни і моральний стан суспільства. А він доволі великий і,

головним чином, забезпечується саме комерційними апаратами, чії технічні характеристики перебувають у відкритому доступі і чії знімки не є предметом державної таємниці, що дає можливість їх вільної публікації.

Серед усіх завдань, які вирішують комерційні супутники в поточній війні, одним із найважливіших, мабуть, є демонстраційне. Можна згадати, що ще до початку повномасштабного російського вторгнення було опубліковано цілу низку знімків із космосу, на яких можна було побачити російські військові табори і скупчення техніки біля кордонів з Україною. І вони краще за будь-які слова показували, чому обіцянкам російських керівників не варто довіряти, і що Україні варто готуватися до найгіршого.

Комерційні супутники також стали безцінним джерелом доказів військових злочинів, скоєних російськими військовими. Вони показали масові поховання в Маріуполі та тіла вбитих місцевих жителів, що лежать на вулицях тоді ще окупованої Бучі. Без знімків із космосу Україні було б набагато складніше довести причетність Росії до цих злочинів і продемонструвати всій планеті, що саме несе із собою руській мір.

Комерційні супутники також активно використовують для стратегічного аналізу. Як приклад можна навести нещодавні знімки основних місць складування російської бронетехніки, що перебуває на зберіганні. Вони наочно продемонстрували процес їх поступового "спустошення". Своєю чергою, це дало змогу експертам оцінити темп знищення російської бронетехніки на фронті й оцінити, наскільки ще може вистачити залишків запасів радянського озброєння.

Фотографії з космосу також дали змогу картографувати систему російських укріплень на окупованих територіях. Коли ми із завмиранням серця стежимо за новинами про український наступ і місця прориву, ми орієнтуємося саме на карти, створені на основі аналізу знімків комерційних апаратів.

Також можна згадати історію з табором бойовиків угруповання "Вагнер" у Білорусі. Супутники дали змогу простежити за нею в режимі реального часу. Спочатку ми побачили його створення (до того ж, перші фото були опубліковані ще тоді, коли більшість експертів не вірили в таку ймовірність) і подальше розширення - а пізніше його поступовий демонтаж.

Можна сказати кілька слів і про російські аеродроми. Коли торік ЗСУ завдали удару по місцю базування російської авіації в Саках, саме знімки комерційних супутників показали широкій громадськості весь масштаб завданих збитків. І це вже не кажучи про те, як сильно вони підняли моральний дух українського суспільства.

Відтоді комерційні супутники активно використовуються для оцінки результативності нових атак на російську авіацію і флот. Так, після удару по псковському аеродрому, супутникові знімки показали, що ЗСУ вдалося повністю знищити два літаки Іл-76. Ще щонайменше два отримали пошкодження. Супутникові знімки також продемонстрували збитки, яких зазнали десантний корабель і підводний човен під час атаки по судноремонтному заводу в Севастополі.

Цікаво, що на війні знайшлося застосування й апаратам, творці яких навряд чи могли уявити, що їх використовуватимуть для таких потреб. Так, варто виділити систему FIRMS. Зазвичай вона використовується NASA для локалізації земних пожеж по всьому світу. Але після російського вторгнення з'ясувалося, що супутники також відмінно фіксують тепло від пожеж і вибухів у місцях найбільш інтенсивних боїв. Дані FIRMS зараз активно використовуються аналітиками та експертами в усьому світі для оцінки стану лінії фронту і відстеження просування військ тієї чи іншої сторони.

Ще раз повторимо, що супутники-шпигуни мають можливість проводити аналогічний моніторинг, до того ж із більшою роздільною здатністю. Але їхні фото доступні лише військово-політичному керівництву. У цій ситуації комерційні супутники зайняли унікальну нішу. Вони не просто допомагають своїм "старшим" побратимам збирати інформацію. Приватні апарати активно використовуються для проведення незалежного аналізу, збору доказів про злочини і публічної верифікації результатів атак, що здійснюються в глибокому ворожому тилу. Усе це робить їх дуже важливим фактором, що має значний вплив на моральний стан обох сторін конфлікту. А оскільки бойові дії вочевидь не збираються ставати на паузу, у майбутньому вплив комерційних супутників на перебіг війни тільки збільшуватиметься.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ashlee Vance (2023). *When the Heavens Went on Sale: The Misfits and Geniuses Racing to Put Space Within Reach*. Ecco.
2. Daniel Oberhaus (September 3, 2019). *Trump Tweeted a Sensitive Photo. Internet Sleuths Decoded It*. *Wired*. Retrieved May 1, 2023 from <https://www.wired.com/story/trump-tweeted-a-sensitive-photo-internet-sleuths-decoded-it/> [in English].
3. ICEYE and SATLANTIS Propose New Tandem4EO Constellation, Combining Radar and Optical Imaging for Europe (September 14, 2022). Official press-release. Retrieved April 1, 2024 from <https://www.iceye.com/press/press-releases/iceye-and-satlantis-propose-new->

tandem4eo-constellation-combining-radar-and-optical-imaging-for-europe [in English].

4. Jessica Daues (April 25, 2022). Top takeaways from the NGA Director's speech at GEOINT 2022. Retrieved April 1, 2024 from https://www.nga.mil/news/Top_takeaways_from_the_NGA_Directors_speech_at_GEO.html [in English].

5. Rachel Martin (May 2, 2011). A Look At How The Spies Found Bin Laden. Podcast All Things Considered. Retrieved April 1, 2024 from <https://www.npr.org/2011/05/02/135930226/how-the-spies-found-bin-laden%22%20/> [in English].

6. Sandra Erwin (May 25, 2022). BlackSky, Maxar, Planet win 10-year NRO contracts for satellite imagery. *Space News*. Retrieved April 1, 2024 from <https://spacenews.com/blacksky-maxar-planet-win-10-year-nro-contracts-for-satellite-imagery/> [in English].

7. Societal Impact of Spaceflight (2007). Edited by Steven J. Dick and Roger D. Launius. National aeronautics and Space administration Office of External Relations. History Division : Washington, Dc [in English].

8. Todd Harrison, Matthew Strohmeier (February 2, 2022). Commercial Space Remote Sensing and Its Role in National Security. CSIS Brief. Retrieved April 1, 2024 from <https://www.csis.org/analysis/commercial-space-remote-sensing-and-its-role-national-security> [in English].

Буряченко Олексій Валентинович,
к.політ.н., доцент,
професор кафедри міжнародних відносин
і стратегічних студій ФМВ НАУ,
м.Київ, Україна
e-mail: voua@ukr.net

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ТРИГЕР ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Історія світової політики не залишає сумнівів у тому, що конфлікти є трансформуючою силою. Щоразу з війни виникає новий світовий порядок, нова архітектура світової безпеки. Переможці диктують умови миру, і створюють нові механізми для світового балансу. Російсько-українська війна - це час трансформації світового порядку, принаймні у тому вигляді, в якому він був з моменту закінчення Другої

світової війни. Як відмічає, Гі-Вук Шин, - «Вторгнення Росії в Україну викликало геополітичну бурю, яка провокує сейсмічні зрушення в міжнародному порядку. Цей конфлікт, який порівнюють із вторгненням нацистської Німеччини в Україну у 1941 році, стає найбільшою та найруйнівнішою війною в Європі з часів закінчення Другої світової війни. Зараз важко передбачити, як ця війна змінить міжнародний порядок. Однак майже напевно російсько-українська війна стане важливим поворотним моментом, як холодна війна почалася в 1945 році, а ера глобалізації почалася з розпадом Радянського Союзу в 1991 році» [6].

Потрібно зазначити, російсько-українська війна стала тим останнім фактором, який розкрив всю недієвість, фантомність та забюрократизованість нинішньої системи світової безпеки, що, в свою чергу вплинуло на світових акторів та змусило задуматися над відповідністю Організації Об'єднаних Націй, яка за наслідками Другої світової війни була утворена для забезпечення - «Підтримувати міжнародний мир та безпеку. \diamond Здійснювати міжнародне співробітництво в сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру й у заохоченні та розвитку поваги до прав людини й основних свобод для всіх, без розрізнення раси, статі, мови та релігії. \diamond Бути центром для узгодження дій націй у досягненні цих загальних цілей» (Розділ I, стаття 1 «Цілі та принципи» Статут ООН, 1945) [9].

Наша мета проаналізувати питання російсько-української війни як переломного моменту світового порядку, зокрема, думки, погляди та позиції щодо ефективності нинішньої світової системи безпеки та вірогідність формування нової архітектури світової безпеки. Методи, які були використані (загальнонаукові, політологічні, геополітичні, компаративний) корелюють з метою дослідження.

Отже, минуло вже більше 70-ти років після закінчення Другої світової війни та прийняття союзними державами найважливішого рішення про заснування універсальної міжнародної організації - Організації Об'єднаних Націй, завданням якої було визначено - порятунок прийдешніх поколінь від лих війни. Створення цієї організації було відповіддю викликам фашизму, який поставив найсерйозніші проблеми перед людством, головною з яких стало збереження миру та безпеки на планеті. Саме ця проблема стала основною для створеної в рамках ООН Ради Безпеки як органу на який покладено завдання – збереження та забезпечення міжнародного миру та безпеки. І до якого сьогодні, враховуючи дії Росії в Україні є багато питань.

Зазначимо, на тлі війни, яку Росія розпочала проти України у 2014 році, повномасштабна фаза вторгнення, якої відбулася 24 лютого

2022 року, заклики про недовір'я до архітектури світової безпеки, а саме ООН та її органів, лунають все гучніше. Як зауважують ряд міжнародних інститутів, російсько-українська війна стала тим переломним моментом міжнародного порядку після якої нинішня світова система безпеки не може більше існувати в такому вигляді.

Приведемо ряд думок, поглядів та позицій провідних зовнішньополітичних інститутів щодо зауваженої проблеми: «Війна в Україні, можливо, становить найбільшу загрозу миру в усьому світі з часів холодної війни. Ця війна поставила під сумнів ефективність та впевненість у багатосторонності, в центрі якої знаходиться ООН, як якоря глобального управління світовим порядком. (...) ООН стоїть на роздоріжжі. На відміну від своєї попередниці, Ліги Націй, вона вистояла і за сімдесят п'ять років свого існування як найбільш представницька глобальна багатостороння організація досягла багатьох успіхів. Однак сьогодні вона стикається з низкою проблем, включаючи роздуту бюрократію, роз'єднаність та геополітичне суперництво між постійними членами Ради Безпеки. Ці та інші проблеми послаблюють її ефективність, і підірвують актуальність» (*C. Heen, Interim Director General, Nigerian Institute of International Affairs, Nigeria, 2020*); «Ця ситуація вимагає від усього світу нових зусиль щодо припинення українського конфлікту. На даний момент більшість наслідків конфлікту визначається в рамках його впливу на європейський та західний безпековий порядок. Але криза торкається політичних та економічних структур та інститутів у всьому світі. У цьому контексті слід розуміти наслідки за межами Заходу та вивчити, як може виглядати потенційне рішення» (*A. Sager, Chairman, Gulf Research Center, Saudi Arabia, 2023*); «Національні уряди та міжнародні інститути за останній рік не доклали достатніх зусиль для припинення війни чи відновлення міжнародного миру та безпеки. Ясно одне: світ не в змозі об'єднатися, щоб завадити ядерній наддержаві та постійному члену Ради Безпеки ООН вторгнутися до іншої країни. (...) Хоча Рада Безпеки ООН не працює, ООН все ще може діяти. Під час Суецької кризи, у розпал напруженості холодної війни 1956 року, саме Генеральна Асамблея ООН схвалила відправлення сил ООН» (*Y. Kudo, President, The Genron NPO, Japan, 2023*); «Для Нью-Делі важливо щоб глобальні інститути (ООН) краще відповідали сучасним глобальним реаліям. (...) Якщо реформи ООН зазнають невдачі, підхід Нью-Делі до ООН може значно змінитись у найближчі роки, оскільки Індія вважатиме за необхідне шукати рішення в інших місцях. І Індія буде не єдиною країною, яка це зробить» (*Harsh V. Pant, Director of Research, Observer Research Foundation, India, 2020*); «Дискусії про реформу ООН тривали десятиліттями, але не принесли особливого прогресу. (...) Озираючись

назад, можна сказати, що найважливішою передумовою для ефективного глобального інституту може бути угода держав. Це стосується і Європейського концерну в дев'ятнадцятому столітті, і Ліги Націй після Першої світової війни, і ООН після Другої світової війни. За відсутності чіткої координації між державами будь-який міжнародний інститут стає нефункціональним чи паралізованим» (Yu Tiejun, *President, Institute of International and Strategic Studies, Peking University, China, 2020*); «Російсько-українська війна, це «Нова ера війни», оскільки Росія є ядерною країною. Перший рік російсько-української війни був відзначений стійкими побоюваннями ескалації конфлікту у бік застосування ядерної зброї. Але хоча ядерна боєголовка не була висаджена в повітря, ця приголомшлива зброя, безумовно, використовується, використовується як шантаж. (...) Страх перед ядерною війною зупиняє західні країни від продажу (надання) Україні відповідної зброї. Страх перед ядерною війною пояснює їхню нерішучість підтримати будь-які зусилля України щодо повернення своїх територій. (...) Ядерна зброя має і очищувальну силу. Вона показує, які інтереси великі країни вважають життєво важливими, які просто важливими. Незважаючи на всю риторику західних лідерів про те, наскільки важливо зупинити Росію, суверенітет України явно не настільки важливий, щоб ризикувати ядерною війною. Якби її безпека справді була життєво важливим інтересом країн Заходу, Україна давно б набула членства в НАТО» (S. Roggeveen, *Director, International Security Program, Lowy Institute, Australia, 2023*) [6, 7].

Аналізуючи погляди та позиції провідних наукових інститутів ми можемо об'єктивно зауважити – система світової безпеки створена після Другої світової війни втрачає свою легітимність. І як влучно зауважив В. Єльченко, постійний представник України в РБ ООН (2016-2018 рр.), - «створена у 1945 році після Другої світової війни система колективної безпеки, яка базується на Статуті ООН, себе вичерпала. (...) Повинна бути запропонована зовсім нова конфігурація архітектури світової безпеки, яка б відповідала сучасним викликам кризових ситуацій світового політичного процесу та закрила питання «подвійних стандартів» [2]. І з цим не можна не погодитися, оскільки російсько-українська війна виявила та показала всі недоліки та проблеми міжнародних інститутів, які потребували реформування ще у ХХ сторіччі.

Також, у своєму аналізі, ми хотіли б звернути увагу, на дві важливі події, які відбулися в кінці ХХ сторіччі, і на нашу думку, саме вони заклали підвалини до порушення світової безпекової рівноваги у ХХІ сторіччі та остаточного руйнування нинішньої архітектури світової системи безпеки, сформованої після Другої світової війни (1945р.). Одна з

таких подій, це розпад Радянського Союзу, що мало значні міжнародні наслідки. По-перше це спричинило утворення нових незалежних держав. По-друге, це докорінно змінило геополітичну систему світу, колишня рівновага сил порушилася. Зникли глобальна двосистемність (Схід — Захід, комунізм — капіталізм) і відповідно двополюсність у міжнародних відносинах (конфронтація по лініях СРСР — США, Варшавський Договір — НАТО). По-третє, розвалилася Ялтинська система перерозподілу Європейського континенту на сфери впливу переможців у Другій світовій війні, система, котра перетворилася на систему протиборства і конфронтації «західної демократії» і «табору соціалізму». По-четверте, зникнення загрози «експорту революції» кардинально змінило роль НАТО, основною метою створення якого (4 квітня 1949 року) було стримування загрози радянській експансії в Європі після Другої світової війни. Забезпечення стабільності в Європі, врегулювання конфліктів, що виникають на етнічно-національному підґрунті, активна співпраця з ЄС, ОБСЄ, ЗЄС, Радою Європи тепер стали головними напрямками діяльності Північноатлантичного блоку [1].

Друга подія - введення Російської Федерації у Раду Безпеки ООН замість СРСР. Хоча після розпаду СРСР і утворилося 15 окремих незалежних держав, але саме Російська Федерація, менше ніж за місяць після підписання Біловезьких угод, 24 грудня 1991 року, офіційно посіла місце СРСР у Раді Безпеки ООН. Важко уявити, але цього могло й не статися. З юридичної точки зору те, що Російська Федерація має успадковувати всі міжнародні договори СРСР, не було очевидним. Чому саме вона, а не інша республіка колишнього Радянського Союзу повинна посісти це місце? Чому Росія взагалі має займати місце СРСР, а не вважатися новою державою? Ці та інші питання задавалися члени ООН та юристами Міжнародного суду. Отже, на той час питання про міжнародний статус Росії було дуже дискусійним на полях ООН. Тому Росії було важливо успадковувати постійне членство в Раді Безпеки ООН після розпаду СРСР. Оскільки, це місце в п'ятірці найсильніших і найвпливовіших країн світу поряд із США, Великобританією, Францією та КНР. У разі невдачі для Росії стало б проблемою не лише потрапити до Ради Безпеки, а й навіть отримати просте членство в ООН. Як згадують політики того періоду, важливу роль на ухвалення рішення на користь Росії частково вплинуло слово «продовжувач», яке було підказане американськими правниками, і яке, на той час президент Російської Федерації Борис Єльцин, вставив у послання Генеральному секретареві ООН. Тобто, був запропонований юридичний варіант, за яким суперечки щодо того, що належить Російській Федерації, а що ні, стали б безпредметними. Було запропоновано, щоб у заяві Росії до ООН про зміну

назви країни, було зазначено, що Росія є продовжувачем Радянського Союзу. І країна-продовжувач автоматично отримувала всі права та обов'язки попередника, тому що юридично була тим самим об'єктом міжнародного права. Визнання Росії продовжувачем СРСР перетворювало процедуру в ООН із великої геополітичної проблеми на просту зміну таблички [10]. На питання про міжнародний статус Росії, зокрема, вплинуло Рішення Ради Глав Держав Співдружності Незалежних Держав, яке було підписане 21 грудня 1991 року в Алма-Аті, де держави-учасниці СНД документально підтвердили своє бажання бачити Російську Федерацію продовжувачем СРСР, а себе повноправними членами ООН [5]. З огляду на цю позицію Міжнародний суд вирішив залишити врегулювання питання на розсуд Організації, і провідні країни світу вирішили його на користь Росії. Однак, в цьому питанні є певна юридична колізія. Станом на момент написання листа Борисом Єльциним до Генерального Секретаря ООН юридично ще існував СРСР, а от Російської Федерації не існувало. Російську Радянську Федеративну Соціалістичну Республіку парламент перейменував на Російську Федерацію 25 грудня, але тогочасний російський конституційний суд назвав рішення парламенту неконституційним. Лише після внесення необхідних змін в конституцію у травні 1992 року офіційно з'явилася Російська Федерація. Слід зауважити, що в Статуті ООН не має згадки про Російську Федерацію, її не має навіть в статті 23 Статуту ООН, де перелічені постійні члени Ради безпеки ООН (там згадується СРСР, який припинив існування у 1991 році) [3].

Зауважені події запустили незворотні процеси порушення світової системи безпеки. І як наслідок цих процесів світ отримав найбільшу континентальну війну після Другої світової війни – війну Росії проти України 2014 року, яка суттєво змінила картину світу та зумовила тектонічні зсуви у сприйнятті безпеки, а також відповідні зміни механізмів її забезпечення, реагування на кризи різного походження та їх врегулювання. Крім того, війна висвітлила серйозні проблеми в системах глобальної і регіональної безпеки. Але, разом з тим, російсько-українська війна стала наслідком більш масштабного процесу, що розпочався після розпаду СРСР, як було зауважено раніше. А саме, коли світова система безпеки не була скоригована враховуючи зникнення такого великого геополітичного гравця на світовій арені, як СРСР, який до того ж був однією із двох країн біполярної Ялтинсько-Потсдамської системи. Замість якого просто із мовчазної згоди провідних світових акторів була поміняна табличка із СРСР на Росію.

Потрібно зазначити, складність російсько-української війни, також, в тому, що на Україну напала країна, яка по-перше є членом РБ

ООН; по-друге Росія, це країна, яка володіє ядерною зброєю (за даними Федерації американських вчених у 2021 році на озброєнні Росії було 5977 ядерних боєголовок, що є найбільшим запасом ядерних боєголовок у світі); по-третє, саме Росія була одним із гарантів Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) [4]. Таке грубе порушення Росією всіх можливих міжнародних правил і норм свідчить про те, наскільки умовний та національно-суб'єктивний характер має нормативна база світового порядку. Її напрацьовують і міжнародній спільноті пропонують переможці світових катаклізмів, однак вона є обов'язковою для всіх, окрім них самих. І сила примусу може бути застосована ними до кожного члена світової спільноти, окрім них самих. Показовим свідченням цього є принцип використання права вето у Раді Безпеки ООН – його практично неможливо застосувати у випадках, коли учасниками міжнародних конфліктів є її члени. І це ми бачимо зараз на прикладі російсько-української війни. Якби Росія не була членом Ради Безпеки ООН і не мала б ядерної зброї, до неї, наприклад, було б застосовано, як свого часу до Іраку (агресія Іраку проти Кувейту, 1990 рік), ряд обов'язкових до виконання рішень РБ ООН [11]. Зауважимо, конфлікт було врегульовано за три місяці. Отже, РБ ООН може приймати дієві рішення але у випадку російсько-української війни цей орган виявився безсилим.

Сьогодні, багато світових акторів ставлять перед ООН і його інститутами, особливо РБ ООН, незручні питання, а саме: чи справді ООН може сьогодні забезпечити безпеку рівновагу в світових політичних процесах? Чи зможе вона провести реформу своїх органів, які б могли якщо не упереджувати то швидко діяти і вирішувати виклики світових криз, які постають у XXI сторіччі? І головне питання – чи зможе ООН побудувати нову ефективну архітектуру світової системи безпеки, особливо, враховуючи зброю масового враження. Оскільки, підкреслимо, нинішня система світової безпеки на тлі російсько-української війни, показала повну свою недієвість [1].

Зазначимо, проблема забезпечення світового балансу та безпеки залишається однією з найважливіших і дискусійних для світової спільноти. Геополітична структура світу ускладнюється, на політичній арені виникають нові центри сили, а ООН, цілком можна порівняти з Лігою Націй – претензії на роль світового арбітра не підкріплюються реальними повноваженнями впливу.

З огляду на викладене вище, можна впевнено сказати, агресивна війна Росії проти України знаменує собою кінець епохи. Російсько-українська війна стала тим чинником, яка змусила провідних світових

акторів до розуміння, що наявна система світової безпеки потребує змін. Вона не може далі існувати в такому стані коли країна, яка є постійним членом РБ ООН, є ядерною країною, нападає на демократичну вільну країну, є визнаним агресором, є стороною конфлікту і ветоє рішення РБ ООН, пов'язані з розв'язанням цього конфлікту, шантажує світ ядерною зброєю, і є ядерним терористом (захоплює АЕС іншої країни).

На наше переконання, повинна бути запропонована зовсім нова архітектура світової системи безпеки, яка б дійсно відповідала викликам та загрозам нового світового порядку. Зауважимо, світу потрібен не наглядач, не гегемон, а глобальна справедливість для кожного. Навіть для самої маленької країни чи народу. Нова архітектура світової безпеки має знайти консенсус не тільки між великими гравцями, а з усіма акторами світу хоча б по ключовим поточним загрозам таким як ядерна, термоядерна, хімічна, епідеміологічна та екологічна, або хоча б частині з них. Керівний орган має справедливо формуватися шляхом континентального консенсусу і для забезпечення виконання домовленостей має використовуватися наддержавний силовий апарат. Варіанти та рівні вирішення світових загроз мають бути не сталими, а динамічними. Разом з тим зазначимо, нова архітектура світової безпеки на початку має формуватися і працювати паралельно з ООН. Але потім коли структура стане сталою має замінити її ключові функції.

На нашу думку, саме Україна, яка опинилася в епіцентрі нападу РФ, як ядерної країни на неядерну країну і у відношенні якої були порушені всі гарантії безпеки надані ключовими геополітичними гравцями, має беззаперечне право на пропозиції світовому товариству свого бачення нової архітектури світової системи безпеки, зокрема над створенням нового безпекового сегмента по контролю над ядерною зброєю та іншими загрозами масового ураження. Тому, дуже важливо проведення наукових досліджень та напрацювання нових концептуальних моделей, які змогли б дати відповідь на таке важливе питання як формування нової глобальної ефективної системи безпеки і наближення країн до її реалізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буряченко, О. Російсько-українська війна як фактор порушення та еволюції світової безпекової рівноваги. Випуск 2. 2023. С. 73-83. http://politicus.od.ua/2_2023/11.pdf
2. Сльченко В. ООН і Радбез жодному реформуванню не підлягають. Необхідна нова система колективної безпеки. *Радіо Свобода*, 24 травня 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-viyna-radbez-oon-veto-nova-systema-bezpeky/32425329.html>.

3. Заява МЗС України щодо нелегітимності перебування Російської Федерації в Раді Безпеки ООН та Організації Об'єднаних Націй у цілому, 2022. *МЗС України. 26 грудня 2022 р.* URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-nelegitimnosti-perebuvannya-rosijskoyi-federaciyi-v-radi-bezpeki-oon-ta-organizaciyi-obyednanih-nacij-u-cilomu>.

4. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text.

5. Рішення Ради Глав Держав Співдружності Незалежних Держав, *Алма-Ата: 21 грудня 1991 рік.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_217#Text.

6. Gi-Wook Shin. In the Wake of Russia's Invasion of Ukraine, Korea Should Join Its Peers in Defending the Liberal International Order. URL: <https://fsi.stanford.edu/news/wake-russia%E2%80%99s-invasion-ukraine-korea-should-join-its-peers-defending-liberal-international>.

7. The Invasion That Shook the World. *Global Memo by PISM, CFR, INSOR, IAI, ORF, GRF, NIIA, ISS, SAIIA, CARI, GRC, Lowy Institute, CIGI, CSIS, Chatham House, CEPS, SIIS, RSIS, SWP, Genron NPO, and IISS-PKU.* URL: <https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/invasion-shook-world>.

8. The UN Turns Seventy-Five. Here's How to Make it Relevant Again. *Global Memo by NIIA, COMEXI, ORF, PISM, SAIIA, IISS, CIGI, RSIS, Chatham House, ISS, INSS, GRF, INSOR, CARI, GRC, IAI, SIIS.* URL: <https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/un-turns-seventy-five-heres-how-make-it-relevant-again>.

9. United Nations Charter. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.

10. United Nations (audio library). URL: <https://news.un.org/ru/audio/2015/10/1030441>.

11. United Nations Security Council, URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-1990>.

**Вербицький Володимир Володимирович,
Ph.D, Доцент кафедри міжнародних відносин та
стратегічних студій ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: vladimirverbitskiy1994@gmail.com**

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ІНІЦІАТИВИ «США – АДРІАТИЧНА ХАРТІЯ (А5)» НА ІНТЕГРАЦІЮ В ЄВРОАТЛАНТИЧНИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ПРОСТІР КРАЇН РЕГІОНУ ЗАХІДНИХ БАЛКАН

Вплив міжнародної ініціативи «США – Адріатична Хартія (А5)» на інтеграцію в Євроатлантичний безпековий простір країн регіону Західних Балкан відображається у складній динаміці політичних, економічних та безпекових процесів у зазначеному регіоні. Ініціатива, яка утворена в 2003 році, спрямована на підтримку реформ та зміцнення стабільності в регіоні, та виникла як реакція на складну політичну та безпекову ситуацію в країнах регіону Західних Балкан, а також як зусилля по сприянню їхньої інтеграції у структури Євроатлантичного співтовариства.

Питання впливу міжнародної ініціативи «США – Адріатична Хартія (А5)» на інтеграцію країн Західних Балкан у євроатлантичний безпековий простір є актуальною у контексті регіональної безпеки, стабільності та розвитку усєї Європи. За останні роки цей регіон став предметом уваги для багатьох міжнародних акторів, включаючи Сполучені Штати Америки, що активно допомагають у зміцненні демократичних інститутів, у економічному розвитку та підтримці стабільності. Крім того, згадане питання має важливе значення для України, зокрема для розуміння динаміки та факторів, що впливають на інтеграцію інших країн регіону, що може надати корисний досвід для України на шляху до вступу у євроатлантичний простір, адже Україна є активним учасником євроатлантичних процесів і дотримується курсу на приєднання до Європейського Союзу та НАТО.

Важливо підкреслити, що науковий розгляд функціонування подібних об'єднань матиме вирішальне значення для розбудови новітньої безпекової архітектури в умовах військової агресії Росії проти України. Також, у контексті геополітичних змін та конкуренції між різними міжнародними акторами, розуміння ролі та впливу США на процеси інтеграції країн Західних Балкан може допомогти Україні у розробці стратегій та тактики співпраці з цими країнами, а також додатковий вектор у розбудові міжнародних відносин. У цьому аспекті варто згадати Б.Левика, який вивчав питання досвіду європейських країн під час входження в міжнародну систему колективної безпеки на шляху до вступу в НАТО, й зазначав: «Захист національних інтересів залишається актуальним, як і питання створення сучасної ефективної системи національної безпеки, яка могла б дати відповіді на виклики

сьогоднішнього часу, глобальні загрози, а також можливі загрози нашим національним інтересам» [1; с. 173].

Ініціатива «США – Адріатична Хартія (A5)» була утворена Албанією, Хорватією та Республікою Північна Македонія за підтримки США з метою сприяння їхньому приєднанню до НАТО. На даний момент, до складу цієї ініціативи входять п'ять держав: Північна Македонія, яка очолювала організацію у 2023 році, Албанія, Хорватія, Чорногорія та Боснія і Герцеговина, а також Сполучені Штати, у той час як Словенія, Сербія та Косово є спостерігачами у цій ініціативі.

2 травня 2003 року в місті Тирана під егідою Сполучених Штатів був підписаний Статут об'єднання. У цьому статуті вказується на відданість Албанії, Хорватії та Північної Македонії у зміцненні своїх індивідуальних та колективних зусиль для активізації внутрішніх реформ, спрямованих на підвищення безпеки, процвітання та стабільності регіону. Також в статуті зазначається про значні досягнення цих країн на шляху до євроатлантичної інтеграції, визначаються напрямки, на яких необхідно зосередитися, і підтверджується намір Сполучених Штатів надалі допомагати країнам у здійсненні необхідних реформ.

Першочерговими цілями ініціативи є підтримка розвитку демократії, правової держави та ринкової економіки в країнах регіону. У цьому контексті, США та країни Адріатичної Хартії надають країнам Західних Балкан консультативну, фінансову та технічну підтримку у проведенні реформ, зокрема у сферах безпеки, правосуддя, громадянського суспільства та економіки. Ініціатива також підкреслює важливість розвитку регіонального співробітництва та підтримує інтеграцію країн Західних Балкан у Європейський Союз та НАТО. Варто зазначити, що Ю. Майстренко в статті «Фактор НАТО у зовнішній політиці країн Західних Балкан на початку XXI сторіччя» підкреслював на важливості участі США у інтеграційних процесах [2; с. 54].

Статут також підкреслює, що кожену країну-кандидата будуть оцінювати індивідуально за її прогресом у досягненні стандартів для членства в євроатлантичних органах. Крім того, він підтверджує спільне політичне зобов'язання сторін зміцнювати демократичні інститути, громадянське суспільство, верховенство права, економіку та зміцнення збройних сил, а також боротьбу з корупцією та злочинністю, захист прав людини та суспільні свободи для всіх громадян Албанії, Хорватії, Македонії та інших країн південно-східної Європи. Наостанок, в статуті також висловлюється підтримка стабільності та євроатлантичної інтеграції всіх країн Південно-Східної Європи шляхом зміцнення політичної, оборонної та економічної співпраці між партнерами, а також між ними та їхніми сусідами.

На саміті НАТО, що відбувся у Бухаресті у квітні 2008 року, країни-члени Альянсу затвердили, що всі три країни-учасники Адріатичної Хартії відповідають критеріям для вступу в НАТО. У зв'язку з цим Албанія та Хорватія отримали запрошення на початок процесу вступу. Однак, Республіка Північна Македонія отримала офіційне запрошення на вступ лише на саміті НАТО в Брюсселі 11-12 липня 2018 року, за умови успішного завершення процедури врегулювання суперечки з Грецією щодо назви країни.

У вересні 2008 року партнери Адріатичної Хартії ухвалили рішення про прийняття до участі Боснії і Герцеговини та Чорногорії, які відповідали принципам, закладеним у Адріатичній хартії. Вони приєдналися до ініціативи 4 грудня 2008 року. У 2008 році Сербія отримала статус спостерігача в організації, а у 2012 році – Косово. Словенія з моменту створення ініціативи є спостерігачем у ній.

1 квітня 2009 року Албанія та Хорватія стали першими серед учасників Адріатичної Хартії, які стали членами НАТО. 5 червня 2017 року Чорногорія вступила до Альянсу, а 27 березня 2020 року - Північна Македонія.

Важливим аспектом впливу ініціативи є її роль у зміцненні стабільності та безпеки на Балканах, яка відіграє ключову роль у забезпеченні мирного та стабільного розвитку регіону. Зусилля США та країн Адріатичної Хартії спрямовані на підтримку міжетнічного мирного співіснування, вирішення конфліктів та попередження виникнення нових загроз для безпеки і стабільності [5; с. 87]. Таким чином, ініціатива «США – Адріатична Хартія (A5)» відіграє важливу роль у сприянні інтеграції країн Західних Балкан у євроатлантичні структури та забезпеченні миру та стабільності у регіоні.

Розглядаючи вплив ініціативи «США – Адріатична Хартія (A5)» на інтеграцію країн Західних Балкан у євроатлантичні структури, слід зазначити, що ініціатива допомагає зміцнити співпрацю між країнами регіону та підвищує їхню привабливість для залучення іноземних інвестицій [4; с. 105]. Заходи, спрямовані на підтримку економічного розвитку та забезпечення стабільності, сприяють збільшенню конкурентоспроможності країн регіону на міжнародній арені та покращують їхні перспективи для майбутнього членства в Європейському Союзі.

Також, важливим аспектом впливу ініціативи є підтримка процесу врегулювання конфліктів та забезпечення мирного врегулювання суперечок між країнами регіону. Заохочення до діалогу та співпраці сприяє покращенню взаємовідносин між країнами Західних Балкан, зменшує ризик виникнення нових конфліктів та сприяє зміцненню миру

та стабільності на регіональному рівні. Науковиця О.Романова зазначала, що в основі стратегії стабілізації регіону була ідея європеїзації як поетапної інтеграції всіх балканських держав в НАТО і ЄС [3; с. 107].

У результаті розгляду цієї теми можна стверджувати, що ініціатива «США – Адріатична Хартія (А5)» відіграє важливу роль у сприянні інтеграції країн Західних Балкан у євроатлантичні структури та забезпеченні миру, стабільності та розвитку на регіоні. Шляхом активного співробітництва та підтримки реформ, ініціатива сприяє зміцненню демократичних інститутів, економічному зростанню та створює передумови для покращення якості життя жителів регіону.

Зважаючи на результати розгляду теми впливу міжнародної ініціативи «США – Адріатична Хартія (А5)» на інтеграцію країн Західних Балкан у євроатлантичний безпековий простір, можна зробити наступні висновки, що ініціатива виявила значний позитивний вплив на інтеграцію країн регіону у євроатлантичні структури. Підтримка США сприяла зміцненню демократії, правової держави та забезпеченню безпеки на Західних Балканах, що було важливим кроком у підготовці цих країн до членства в НАТО та Європейському Союзі; дослідження виявило наявність викликів та перешкод на шляху інтеграції. Корупція, політична нестабільність та внутрішні конфлікти залишаються серйозними проблемами, які потребують подальшого уваги та розв'язання.

Крім того, виокремлено важливість ролі США у підтримці інтеграційних процесів, оскільки їхня активна участь у реформах та проєктах допомоги виявилася ключовою для успішної реалізації ініціативи та зміцнення стабільності на Західних Балканах.

Зазначені висновки підкреслюють важливість міжнародної співпраці та підтримки у забезпеченні безпеки та стабільності на регіональному рівні. Для подальшого розвитку інтеграційних процесів на Західних Балканах необхідно продовжувати зусилля у боротьбі з внутрішніми проблемами та зміцнювати партнерські відносини з міжнародними акторами.

Насамкінець, дослідження теми про вплив ініціативи «США – Адріатична Хартія (А5)» на інтеграцію країн Західних Балкан може надати Україні важливі знання, які допоможуть у подальшому зміцненні своєї позиції в регіоні та успішної інтеграції в євроатлантичний безпековий простір з метою набуття членства в Організації Північноатлантичного договору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Левик Б. Досвід європейських країн під час входження у міжнародну систему колективної безпеки на шляху до вступу в НАТО /

Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2008. № 637. С.172–179.

2. Майстренко Ю. Фактор НАТО у зовнішній політиці країн західних Балкан на початку XXI сторіччя // Європейський політичний і правовий дискурс. 2015. Том 2, Вид. 4. С. 53–58.

3. Романова О. Миротворчі місії Європейського Союзу на Балканах в рамках європейської політики безпеки і оборони (ЄПБО). Перспективи розвитку сучасної науки. Львів, 2016. С. 106–108.

4. Smith, J. International Security: Concepts and Challenges. New York: Oxford University Press, 2018. 320 p.

5. Brown, A. NATO's Role in Balkan Security: Past, Present, and Future. London: Routledge, 2017. 240 p.

Дере́в'яно Ігор Петрович,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та стратегічних студій
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна
derevianko_ip@ukr.net

ТЕРИТОРІАЛЬНІ СУПЕРЕЧНОСТІ ЯК КРИТИЧНИЙ ФАКТОР АСИМЕТРИЧНИХ КИТАЙСЬКО-ФІЛІППІНСЬКИХ ВІДНОСИН

Сьогодні на тлі світових конфліктів китайсько-філіппінська напруженість у Південно-Китайському морі є не надто помітною, але вона спроможна перерости у глобальний конфлікт, оскільки у регіоні перетинаються інтереси Китаю і США. На думку фахівців саме жевріючий конфлікт у Південно-Китайському морі між Китаєм та Філіппінами швидше може посилити конфронтацію між США та Китаєм, аніж ситуація довкола Тайваню. Жодна країна не відстоює так войовничо свої претензії у Південно-Китайському морі як КНР, яка прагне перетворити його виключно у сферу своїх інтересів.

Конфлікт у Південно-Китайському морі не є результатом військового і економічного зростання Китаю чи повернення США до Азійсько-Тихоокеанського регіону. Протягом століть країни неодноразово виборювали свої права на території у Південно-Китайському морі.

На нинішній виклик, кинутий Китаєм країнам, які мають свої інтереси у Південно-Китайському морі, одному з найбільш суперечливих

водних шляхів у світі, найактивніше відреагували Філіппіни. Коли китайсько-філіппінські відносини погіршилися, особливо після загострення ситуації в Південно-Китайському морі, Пекін почав демонструвати своє справжнє ставлення до Філіппін. Хоча до суперечки їхні стосунки були досить стабільними і не були обтяжені історичним минулим.

Ще в 90-ті роки ХХ ст. американські учені-міжнародники стверджували, що Східна Азія «дозріла для суперництва» [3]. Сьогодні це твердження набуває реальних обрисів. Суперництво особливо рельєфно проявилось у Південно-Китайському морі – сполучної ланки між Індійським і Тихим океанами, головної артерії світової торгівлі, де зосереджені прибуткові рибні промисли та величезні поклади енергетичних ресурсів. Крім того Південно-Китайське море є досить складним вузлом не тільки регіональної, але й глобальної безпеки, в тому числі для США, Японії та Південної Кореї.

Територіальні суперечки в Південно-Китайському морі між Китаєм та Філіппінами почали проявлятися ще у 70-х р. ХХ ст. Агресивні дії Китай почав застосовувати проти своїх конкурентів у Південно-Китайському морі з 1980-х років. Проте розбіжності між Китаєм і Філіппінами стали більш вираженими з початку 2010-х років через збільшення військово-морської присутності Китаю та ескалації військового суперництва між США та КНР в Індо-Тихоокеанському регіоні [7].

Щоб знизити напруженість і врегулювати територіальні суперечності у Південно-Китайському морі, Китай та АСЕАН вже досить тривалий час ведуть переговори щодо кодексу поведінки (COC) на спірній водній артерії, який покликаний сформувати «правила судноплавства» для врегулювання територіальних суперечок.

Але багаторічні зусилля спрямовані на розробку кодексу поведінки у Південно-Китайському морі і підписання довгоочікуваної підсумкової угоди не набули практичного втілення та виявилися малоефективними.

Аналітики стверджують, що Пекін навмисно зволікає з підписанням угоди, яка обмежила б його свободу дій, прагнучи закріпити свої успіхи в регіоні, перш ніж погодитись на формування основ регіональної стабільності.

Китай, використовуючи свій зростаючий потенціал для реалізації масштабних претензій, постійно переслідує своїх сусідів у Південно-Східній Азії на спірній водній артерії. Загалом Китай демонструє зневажливе ставлення до менших сусідніх держав, тим самим підтверджуючи асиметрію у відносинах з ними.

Китай претендує на 80% акваторії Південно-Китайського моря, хоча 12 липня 2016 р. Постійна палата третейського суду в Гаазі визнала незаконними претензії Китаю на спірні території в Південно-Китайському морі. Зі свого боку офіційний Пекін заявив, що відстоюватиме свій суверенітет та інтереси у цьому регіоні незалежно від рішень третейського суду. Тобто, Пекін претендує на суверенітет майже над усім Південно-Китайським морем, включаючи частину виключних економічних зон Брунею, Індонезії, Малайзії, Філіппін і В'єтнаму, стає все більш стійким і наполегливим у відстоюванні своїх морських претензій.

Пекін, не виключаючи можливості розв'язання протиріч дипломатичним шляхом, наполягає на двосторонніх переговорах з окремими країнами-регіону. Зокрема, Філіппіни чітко усвідомлюють свою вразливість у двосторонніх відносинах з Китаєм через відмінності у можливостях держав.

Китай, розуміючи, що Філіппіни можуть використати союзника і глобального гегемона – США як важіль впливу, займає більш жорстку позицію по відношенню до Маніли, ніж зазвичай. Саме механізм асиметрії є особливістю відносин між Пекіном і Манілою в контексті територіальних протиріч в Південно-Китайському морі [10].

Китайське керівництво вважає, що Філіппіни хочуть заручитися підтримкою США, щоб забезпечити собі вигідну позицію у територіальних суперечках з Китаєм. Ці побоювання змушують Пекін зайняти конфронтаційну позицію щодо Філіппін [9].

Хоча Китай, безперечно, є набагато сильнішим за Філіппіни у цьому міжнародному протистоянні, Пекін чутливий до зовнішніх кроків та внутрішньої політики Маніли. Але все ж, китайська тенденція недооцінювати та ігнорувати риторичну та дії Філіппін очевидна. Попри важливість для Китаю відносин з Філіппінами, Пекін ставить до неї зверхньо і навіть зневажливо та не сприймає її як рівноцінного партнера

Загалом Пекін не проявляє гнучкості з невеликими державами. Хоча підтримка дружби з меншими країнами є для нього стратегічно важливою. Китай як зростаюча велика потуга постав перед суворою реальністю міжнародних відносин, у яких малі держави змушені завжди маневрувати заради виживання у бурхливому і непередбачуваному світі, здобуваючи вигоди із протиріч між великими державами [10].

Фактично серед відносин Китаю з країнами Південно-Східної Азії, що мають морські інтереси, китайсько-філіппінські відносини найбільше зазнали ускладнень від розбіжностей у Південно-Китайському морі.

Зростаюча впевненість Маніли у просуванні своїх аргументів проти Пекіна була підкріплена заявою Вашингтона про свій «поворот» до Азії під час промови президента Барака Обами в Дарвіні у листопаді 2011 року, яка була покликана захистити як економічні інтереси США, так і стримати Китай у його геополітичних амбіціях [8].

Боротьба за потенційні енергетичні та мінеральні ресурси мотивують держави-претенденти, такі як Китай, виявляти агресивність у своїй поведінці, що веде до посилення напруженості та конкуренції між великими державами [2].

До того ж зміна балансу сил також змушує США збалансувати зростання Китаю за допомогою стратегії стримування, що пояснює агресивнішу поведінку Китаю стосовно своїх слабкіших сусідів і навіть США [6].

Проте через асиметрію сил між Китаєм і АСЕАН існує велика можливість для переговорів або компромісу між ними, оскільки, будучи більшою державою, Китай хотів би зберегти свою регіональну гегемоністську позицію і таким чином готовий піти на поступки, щоб заручитися підтримкою малих держав-членів АСЕАН. До того ж присутність США в регіоні також може допомогти активізувати переговори [11].

Колишній президент Філіппін Родріго Дутерте зробив помітний поворот до Китаю, заявивши, що це було зроблено з метою проведення незалежної зовнішньої політики. Насправді це була політика умиротворення та пристосування, яка багато в чому завдала шкоди безпеці та економічним збитків Філіппінам.

Натомість нинішній президент Маркос-молодший відразу дистанціювався від прокитайської політики Дутерте і обережно заявив, що лише національні інтереси диктуватимуть зовнішньополітичну позицію його адміністрації [1].

Погіршення відносин з Китаєм відбувається на тлі прагнення Маркоса поглиблювати оборонні зв'язки зі Сполученими Штатами, розширюючи доступ США до філіппінських військових баз та розширюючи спільні навчання, що включають морське та повітряне патрулювання над Південно-Китайським морем, що не може не турбувати Пекін [4].

Нинішня ескалація напруженості між Китаєм та Філіппінами, викликана суперечками у Південно-Китайському морі є результатом неправильного управління асиметричними відносинами обох сторін. Акцент на стратегічній важливості США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні робить управління асиметричними відносинами на регіональному рівні складним завданням та перетворює її на глобальну проблему.

Загалом, територіальне питання, яке відображає нездатність керувати асиметричними відносинами між Китаєм і Філіппінами в Південно-Китайському морі, стає символом зіткнення інтересів між двома великими державами, США та Китаєм, що є ще одним підтвердженням провалу асиметричних відносин між глобальною державою і регіональною [5].

Таким чином, суперечності в акваторії Південно-Китайського моря між Китаєм і Філіппінами становлять серйозну загрозу стабільності не лише в регіоні, а й у світі. Вони посилюють і без того складні відносини між США і КНР, оскільки це питання перетворило їхню боротьбу за вплив на морську конкуренцію в регіоні Південно-Східної Азії.

Китай як значно більша держава порівняно з Філіппінами у відносинах з нею, прагне контролю і домінування на спірній території у Південно-Китайському морі, проте різка непокора Філіппін призвела до роздратування та можливого розчарування Китаю. Тому звернення уваги на асиметричну взаємодію держав та їх різні погляди украй важливі для пошуку можливих рішень напруженості у Південно-Китайському морі.

Нерівність у потенціалах між Китаєм і Філіппінами, а також складні, але все ж таки асиметричні відносини між США та Китаєм є причиною конфронтаційної поведінки держав у асиметричних відносинах у регіоні.

Отже, територіальні суперечності у Південно-Китайському морі між Китаєм і Філіппінами залишаються критичним фактором їхніх двосторонніх асиметричних відносин. До того ж асиметрія у китайсько-філіппінських відносинах суттєво впливає на посилення тертя у Південно-Китайському морі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Andres V. China Tensions, the Philippines Relies on Alliances and Rule of Law. Institute for Strategic and International Studies Stratbase ADR. October 17, 2023.
2. Buszynski L. The South China Sea: oil, maritime claims, and US–China strategic rivalry. *The Washington Quarterly*. 2012. 35(2): 139–156.
3. Friedberg A. Ripe for rivalry: prospects for peace in a multipolar Asia. *International Security*. 1993.18(3): 5–33.
4. Morales B. N. and Tian Y. Philippines ups stakes in China row, vows countermeasures to coastguard 'attacks'. Reuters. March 28, 2024. <https://www.reuters.com> > ..
5. O'Rourke R. U.S. – China Strategic Competition in South and East China Seas: Background and Issues for Congress. Washington DC: Congress Research Service. 2020.

6. Ratner E. Rebalancing to Asia with an insecure China. The Washington Quarterly. 2013. 36(2): 21–38.
7. Rocamora J. Fast-track “Code of Conduct” in South China Sea, Locsin to ASEAN. The Philippine News Agency, 9 April 2021. <https://www.pna.gov.ph/articles/1136308>.
8. Tolentino E., Ham M. The entrapment of asymmetry: the Philippines between the US and China. Bandung: Journal of the Global South. 2015. volume 2, Article number: 20. <https://bandungjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40728-015-0016-8>
9. Wu S. The South China Sea Dispute: Origin and Development (Revision). Beijing: Economic Press China. (in Chinese). 2013.
10. Yamazaki A. Asymmetry Theory and China–Philippines Relations with the South China Sea as a Case. East Asia (Piscataway). 2021; 38(4): 333–352. doi: 10.1007/s12140-021-09370-1 doi: 10.1007/s12140-021-09370-1
11. Yee A. Maritime territorial disputes in East Asia: a comparative analysis of South China Sea and East China Sea. Journal of Current Chinese Affairs. 2011. 40(2): 165–193.

Лоссовський Ігор Євгенович,
канд. фіз.-мат. наук,
професор кафедри міжнародних
відносин та стратегічних студій
Національного Авіаційного Університету

ДВІСТІ РОКІВ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ «ДОКТРИНИ МОНРО» ТА ЇЇ МОЖЛИВЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИМ ГЕГЕМОНОМ В СХІДНІЙ АЗІЇ

Зовнішня політика РФ останніх 15 років щодо країн пострадянського простору, насамперед України, є експансіоністською та агресивною з поступовим нарощуванням рівня агресивності аж до повномасштабного військового вторгнення на територію України та продовження останні два роки кривавої загарбницької війни з численними людськими жертвами серед мирного населення та масштабними руйнуваннями тисяч населених пунктів та міст України. Починаючи із часів сумнозвісного виступу В.Путіна на Мюнхенській безпековій конференції 2007 року можна по аналогії зі зовнішньополітичною доктриною «обмеженого суверенітету» («доктрина Брежнєва») часів холодної війни, вважати, що російський диктатор реалізує «нову доктрину

обмеженого суверенітету» («доктрину Путіна»), змістовне концептуальне наповнення якої активно формувалося після 2007 року, а найбільш концентровано впродовж 2014 р. на тлі анексії Криму та військової агресії на Донбасі, що вже тоді призвело до значних людських жертв серед військових і мирного населення [1].

Елементи концепції «обмеженого суверенітету» містилися ще у відомій з 1823 р. *«Доктрині/Декларації Монро»*, розробленій Держсекретарем і майбутнім Президентом США Джоном Адамсом та проголошеній 2 грудня 1823 року в щорічному посланні до Конгресу тодішнім Президентом США Джеймсом Монро, яка стала ідеологічною основою експансії США в усій Західній півкулі. Двохсотлітній ювілей виникнення цієї Доктрини відзначався в грудні минулого року. Свого часу *«Доктрина Монро»* була покликана легітимізувати численні факти прямого та опосередкованого втручання Вашингтону у внутрішні справи країн Латинської Америки під приводом сприяння розв'язанню їхніх внутрішніх конфліктів. Керуючись *«Доктриною Монро»*, США доклали чималих зусиль для підкорення Південно-Американського континенту своїм інтересам, а декларативний захист регіону від потенційних агресій з боку європейських держав сприяв закріпленню там американської гегемонії. Досить символічно, що у листопаді 2013 р., майже на передодні початку 20 лютого 2014 року російсько-української війни та вторгнення російських військ на суверенну територію України – Автономну Республіку Крим США після 190 років запровадження цієї зовнішньополітичної доктрини від неї офіційно відмовились. Беручи участь у саміті Організації Американських Держав, Держсекретар Джон Керрі демонстративно заявив, що США офіційно відмовляються від *«Доктрини Монро»*. Цьому сприяв як реальний розвиток міжнародних відносин у Південній Америці, так і розгортання з кінця 1980-х років регіональних інтеграційних процесів та створення у 1985 р. організації MERCOSUR. *«Доктрина Монро»* знайшла своє концептуальне продовження та практичне втілення в часи холодної війни у формі непроголошеної, але визнаної в політичних та експертних колах реально діючої, - *«Доктрині Брежнєва»*.

Головні ідеї та основні елементи згаданої *«Доктрини Путіна»* були сформульовані в публічних виступах її натхненника — російського президента, а згодом і диктатора, зокрема у зверненні до обох палат Федеральних зборів країни у зв'язку з пропозицією «Державної ради Республіки Крим про прийняття республіки до складу РФ» (так звана *«Кримська промова»*, 18 березня); *«Валдайській промові»* 24 жовтня 2014 р.; зверненні до Федеральних зборів РФ 4 грудня 2014 року. Крім того, 26 грудня 2014 р. Путіним було ухвалено нову Військову доктрину РФ, яка

порівняно з попередньою редакцією 2010 р. до головних зовнішніх небезпек Росії включає «встановлення в суміжних з РФ державах режимів, ...політика яких загрожує інтересам Росії». Цим документом РФ намагався «легітимізувати» вірогідні майбутні розширення своєї території за рахунок сусідів. Так, серед головних завдань російських збройних сил у мирний час було проголошено «захист громадян РФ за межами РФ від збройного нападу на них». Стверджувалось, що навіть у далеких країнах російськомовні громадяни, що там проживають, мають право на військовий захист російської армії. Таким чином, на офіційному нормативному та законодавчому рівні фактично закріплювалася легітимізація поглиблення та продовження загарбницької війни в Україні та в майбутньому на інших територіях, які в хворому увявленні російського диктатора мали «підстави» бути проголошеними «історичними російськими територіями», або такими, що входять до зони «виключних інтересів Російської Федерації».

Такі чинники, як: російський імперський націоналізм, що часто переходить у великодержавний шовінізм; захист «цивілізаційної» ідентичності (культурні і релігійні псевдоправославні цінності, заперечення гомосексуалізму, базових свобод тощо); пропаганда переваг «суверенної», «контрольованої» демократії (на протипагу цінностям ліберальної демократії), — не є досить фундаментальними, а лише служать прикриттям клептократичної сутності авторитарного режиму Путіна, який на третьому десятку правління диктатора набув відвертих рис тоталітаризму. Принципові складові компоненти «Доктрини Путіна» офіційно не проголошені російським керівництвом. Однак те, що застосовується в практичній міжнародній діяльності, насамперед на пострадянському просторі, можна окреслити так: - РФ більше не розглядає Захід як партнера, що заслуговує на довіру, оскільки попри попередження, які звучали у відомій «Мюнхенській промові» Путіна 2007 р., США, НАТО і ЄС нібито продовжують ігнорувати життєві, історичні регіональні інтереси Росії на пострадянському просторі, поширюючи свій вплив і «затягуючи» країни регіону у свої структури, проводячи політику «стримування Росії»; - РФ більше не розглядає себе частиною євроатлантичної спільноти, вона є країною «суверенної», «контрольованої» демократії, близько 80% населення якої однозначно підтримують агресивну загарбницьку політику Путіна щодо України, анти-американізм і конфронтацію із Заходом. Росія має свою ідентичність і належить до окремої цивілізації, яка сповідує власну систему цінностей; - у нинішніх умовах розпаду/послаблення однополярного світопорядку, коли новий «багатополярний» (або «багатоцентричний») світ тільки формується, наявними є «некерований хаос» і «відсутність правил гри»,

що значно розширює кордони допустимої поведінки у світі для сильних та агресивних держав; - система міжнародних договорів і міжнародне право в цілому для РФ більше не є системою правил/координат міжнародних відносин, а є «меню», з якого обирається те, що вигідно в конкретний історичний момент. Роль міжнародних організацій суттєво скорочується, оскільки співпраця з ними для сильних держав втрачає сенс, як тільки це починає заважати їхнім національним інтересам; - поняття «національний/державний суверенітет» для більшості держав є відносним. Реальний повноцінний суверенітет [2] є атрибутом виключно сильних держав. Інші так чи інакше віддають частину свого суверенітету або сильнішим партнерам/союзникам, або міжнародним безпековим організаціям. Права на реальний суверенітет фактично позбавляються пострадянські країни, оскільки вони наділяються лише таким суверенітетом, який не суперечить життєво важливим інтересам Росії. Такими «концептуальними аргументами» виправдовується «легітимність» як агресії та вторгнення РФ в Україну й анексії Криму, так і інтервенції в Грузії у 2008 році. Такими ж «аргументами» можуть виправдовуватися й майбутні агресивні плани Росії. Серед пострадянських країн під «обмежений» Росією суверенітет формально не підпадають три країни Балтії (Естонія, Латвія, Литва), які є членами Євросоюзу і НАТО й перебувають під безпековою парасолькою цих організацій та лідера Західного світу – США. Разом з тим, новий світовий і європейський порядок, який намагається розбудувати В. Путін, повинен передбачати поширення впливу Росії на весь Балтійський регіон (окрім Німеччини), і навіть не лише на пострадянську його частину. Оскільки сформульована вище нова доктрина «обмеженого суверенітету» («Доктрина Путіна») має відношення до принципів категорій Вестфальської системи міжнародних відносин 1648 року, таких, як: національний інтерес, державний суверенітет, територіальна цілісність, обов'язковість виконання міжнародних договорів, то можна вважати, що на фоні суміжного процесу зростання нових центрів сили вона є спробою чергової модифікації Вестфальського світопорядку. Якщо однополярний світопорядок із глобальним домінуванням США, встановлений після завершення «холодної війни», вважати 7-ю модифікацією Вестфалю, то актуальні російсько-китайські потуги його руйнування є спробами 8-ї модифікації Вестфальської системи міжнародних відносин. Незважаючи на той факт, що країни Балтії є повноправними членами найпотужнішої у світі системи колективної безпеки, з боку РФ на них продовжує здійснюватися провокаційний тиск, який свідчить про те, що Росія перевіряє на міцність єдність у рамках НАТО і не залишає сподівання поширити дію «Доктрини Путіна» на балтійські країни. На думку

аналітиків, балтійських і західних політиків наступною ціллю російської агресії після України можуть стати саме країни Балтії.

Складовою практичної реалізації вказаної «Доктрини Путіна» стало формування *«Неоімперської стратегії Росії»*. Серед головних елементів цієї неоімперської стратегії РФ, враховуючи понад 30-річний історичний досвід, можна відзначити такі:

- Нав'язування незалежним країнам пострадянського простору «обмеженого суверенітету», нейтрального статусу, категоричне заперечення можливості подальшого розширення НАТО на схід та вступу до Альянсу України, Грузії та Молдови;
- Формування так званих «сепаратистських» анклавів та розпалювання «проксі-війн/конфліктів» за безпосередньої участі Росії та її військових контингентів. Політична, військова, логістична, фінансова та ресурсна підтримка Росією проксі-сил та їх військових підрозділів;
- Просування у внутрішньому дискурсі та на міжнародній арені нарративу про виключно внутрішній характер конфліктів в країнах пострадянського простору (міжетнічні, міжнаціональні, міжконфесійні), намагання завуалювати ініціативну деструктивну роль Росії як розпалювача та зацікавленої сторони конфліктів;
- Нав'язування федеративного державного устрою унітарним країнам, що може призвести до послаблення їх внутрішньо державної єдності та набуття анклавними «права вето» в питаннях зовнішньої політики і безпеки;
- Формування окупаційних місцевих адміністрацій «сепаратистських» анклавів за участі російських посадовців та окупаційних військових підрозділів, очолюваних кадровими російськими офіцерами і генералами, які є складовою ЗС РФ, під видом місцевих «проксі» військ;
- Примушування незалежних країн російського оточення вести прямі переговори щодо припинення конфліктів з маріонетковими окупаційними адміністраціями, як незалежними, самостійними сторонами конфліктів;
- Нав'язування в переговорному процесі ролі Росії як «неупередженого», «безстороннього» посередника та «гаранта» виконання досягнутих мирних домовленостей між «сторонами» конфлікту;
- Призначення на ключові посади в місцеві органи окупаційної адміністрації російських громадян - професійних чиновників високого рівня з РФ;
- Участь російських військових контингентів ЗС РФ в якості «миротворців», «нейтральних» «неупереджених» підрозділів з підтримання миру/спостереження за дотриманням миру;
- Повзууча русифікація «сепаратистських» анклавів: створення безальтернативного російського пропагандистського мас-медійного

простору, встановлення російського законодавства в сферах громадського життя та економіки; нелегальна масова видача російських паспортів/громадянства населенню (часто густо примусова), формування російського рубльового фінансово-платіжного середовища; протизаконне створення виборчих дільниць і проведення «місцевих» та російських виборів, референдумів, розміщення офісів російських політичних партій на окупованих територіях;

- Переведення середніх шкіл та ВНЗ окупованих територій на російські програми й виключно на російську мову навчання з притаманними Росії ідеологічною пропагандою та так званим «патріотичним вихованням молоді».

- Знищення проявів та заперечення будь-яких національних та культурних особливостей окупованих територій відмінних від «русского мира».

Неспровоковане військове вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року й триваюча понад два роки повномасштабна кривава війна проти нашої держави вже забрала життя сотен тисяч військових та мирних громадян України. Російське вторгнення стало кульмінацією агресивної неоімперської політики правлячого в РФ тоталітарного режиму, зовнішньо-політичною мрією якого є знищення державності України, а в подальшому, й незалежних країн пострадянського простору та відродження Російської імперії під проводом Москви.

Після фактичної анексії Білорусі як самостійної держави, здатної проводити свою незалежну політику, наступною російською жертвою було обрано Україну, ослаблену революційними подіями осені 2013р. – весни 2014р. та позиційною війною на Донбасі, розв'язаною Росією починаючи зі спроб анексії Криму 20 лютого 2014р. Час та сам намір військового вторгнення був визначений провальною діяльністю Служби зовнішньої розвідки РФ, її військової розвідки, а також неадекватними уявленнями про українські реалії російського диктатора Путіна. Не було також враховано факту стрімкого та наростаючого віддалення України від Росії у політичному, економічному, суспільному та культурному вимірах, яке на момент початку вторгнення вже набуло ознак незворотності, а також готовності українського суспільства до тотального спротиву агресору.

З часів розпаду СРСР, а особливо, з приходом до влади в РФ представників імперських силових структур було обрано шлях авторитарного розвитку та відновлення 300-літньої імперії, яка починаючи з другого десятиліття 21-го століття поступово трансформується до тоталітарного суспільства зі специфічними елементами націонал-фашизму (в сучасній політології його позначають

неологізмами «рашизм» або «шизофашизм»). Щодо так званого «близького зарубіжжя» з початку століття формується «Нова доктрина обмеженого суверенітету» [1; 5]. Складовою практичної реалізації цієї Доктрини стало формування «Неоімперської стратегії Росії».

Напередодні повномасштабного російського вторгнення в Україну, яке стало кульмінацією в імplementації «неоімперської стратегії Росії», попереднім її проявом стали драматичні січневі події в Казахстані. Розгортання Різдвяної ночі 2022р. військової операції «колективних миротворчих» сил ОДКБ (фактично, односторонніх російських) в Казахстані знаменувало перший випадок в історії створеної Росією організації колективної безпеки у складі своїх найближчих партнерів і сателітів, коли вона втручається у внутрішній конфлікт еліт в одній з країн-членів. Таке втручання може загрожувати переростанню конфлікту в міжнародний російсько-казахський за участі військових контингентів інших країн ОДКБ. Таку небезпеку може спричинити, перш за все, тотальна незгода з будь-яким зовнішнім втручанням більшості політичних сил та населення Казахстану. Тут також важливо згадати, до чого призводили попередні за останні понад 30 років випадки розгортання російських «миротворців» на так званому «пострадянському просторі». Це призводило до «заморожування» конфліктів, на розв'язання яких ці операції нібито й були спрямовані, «миротворці» залишалися в країнах розгортання на тривалий, невизначений час, що неминуче послаблювало суверенітет та внутрішні інтеграційні процеси країн-реципієнтів, затягувало конфлікти, а також зміцнювало залежність цих країн від Росії.

Феномен «російських миротворців» є фундаментальним елементом неоімперської стратегії Росії для відновлення та зміцнення свого військово-політичного впливу на пострадянському просторі. Конфлікти на пострадянському просторі мають чимало аналогій і спільних рис, серед яких головним є очевидний дестабілізуючий російський фактор, хоча кожний має й свої відмінності та особливості. Докладний аналіз та адекватне усвідомлення російської стратегії встановлення неоімперського контролю над «ближнім зарубіжжям» шляхом його дестабілізації, політичної та безпекової ерозії, обмеження суверенітету, силового нав'язування проросійської політики, а також належне врахування помилок найдовше триваючого Придністровського врегулювання повинно упередити їх повторення при визначенні подальшої політики України, Молдови, Грузії та Азербайджану з повернення окупованих Росією та її проксі-силами міжнародно визнаних суверенних територій, а також у разі будь-яких інших можливих конфліктів на пострадянському просторі, що виникли та тривають за активної участі Росії.

Не всі описані компоненти зазначеної неоімперської стратегії в рівній ступені знаходять своє чітке відображення в усіх конфліктах пострадянського простору, проте вони в тій, чи іншій формі спостерігаються в політиці Росії щодо Придністров'я, окупованих районів Донбасу та інших тимчасово окупованих територій України, а також в інших конфліктах пострадянського простору.

Придністровські аналогії та російсько-українська війна. Гаряча фаза Придністровського конфлікту припала на березень-липень 1992р., коли за активної участі 14-ї армії РФ відбувалися військові дії з жертвами серед військових та мирного населення. Аналогічну експансіоністську тактику Росія сповідує з 2014р. і в окупованій частині Донбасу та з весни 2022р. на інших тимчасово окупованих українських територіях. У примусовому порядку роздавалися російські паспорти, піддавалося репресіям та знищенню українське населення не згідне з російською окупацією, що є спробою «легітимізації» окупаційної «влади» та насильницькими методами посилення російської присутності. Проводилися нелегітимні так звані «референдуми». Така тактика є елементом гібридної війни, продовженням в інший спосіб агресії проти країн пострадянського простору.

Незважаючи на значні фінансові та економічні зусилля ЄС Придністров'я все ще не стає ближчим до Європи, а більш успішною виявляється пропагандистська кампанія РФ. Це той випадок, коли безальтернативний «телевізор» перемагає «холодильник». Зазначене є наочним прикладом для України в її зусиллях з деокупації та реінтеграції окупованих районів. Головного значення набуває формування ефективної інформаційно-роз'яснювальної політики як в Придністров'ї, так і на тимчасово окупованих територіях України, створення високопрофесійного альтернативного російськомовного телебачення та якісного конкурентного інформаційного продукту.

Після 2014р. Росія продовжила розігрувати «Придністровську карту». Готувалася взаємодія цього утворення з т.з. «новоросійськими республіками» України, зокрема, з одеськими «новоросами» Бесарабської республіки, у спробах створення якої активну роль відігравали спецслужби «ПМР». Значне напруження залишається в регіоні і сьогодні, з огляду на все ще існуючу загрозу морського десанту РФ в Одеській області та Бесарабії [3; 5].

Фактор «міжнародних миротворчих сил» за участі лише одного російського військового контингенту. Операція російських «миротворців» в Придністров'ї з самого початку перетворилася на чинник «консервування» конфлікту та збереження загрози миру і безпеці в регіоні, оскільки симпатії «миротворців» до окупаційного режиму в

Тирасполі були очевидні. Подібна практика складалася й в інших випадках «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі, коли приймалися рішення про створення «колективних» миротворчих сил з російським контингентом (Нагірний Карабах, Абхазія, Південна Осетія). Росія не дозволяла забезпечувати належну збалансованість та безсторонність і обмежувалася лише власним «миротворчим» контингентом, що ставало чи не головним фактором на заваді справедливого розв'язання конфліктів, призводило до їх «заморожування».

Негативні приклади «заморожених» конфліктів в Придністров'ї, Абхазії та Південній Осетії, де приймалися рішення про «багатосторонні» миротворчі сили наочно свідчать чого не треба робити при розгортанні колективних миротворчих сил. Цей досвід має бути обов'язково врахований у разі можливого ухвалення в майбутньому рішень про розгортання міжнародного миротворчого контингенту в будь-якому місці спровокованого Росією конфлікту на пострадянському просторі. Центральній владі країн, в яких зовнішніми силами спровоковані «сепаратистські конфлікти» не можна погоджуватися на ведення прямих переговорів з окупаційною маріонетковою владою так званих «сепаратистських» районів. Переговори потрібно вести лише з самостійними зовнішніми гравцями, які цей конфлікт спровокували і здатні приймати власні рішення.

Не можна погоджуватися на розгортання односторонніх миротворчих сил. Вони мають складатися з представників нейтральних або якомога більшої кількості національних контингентів, що гарантуватиме безсторонність. «Миротворчі операції» за участі лише військового контингенту РФ, що діяли в Абхазії, Південній Осетії, Нагірному Карабасі та Придністров'ї є уособленням традиційного імперського поведіння РФ щодо своїх сусідів, що виявляється у прямій військовій присутності в регіоні конфлікту та привласненні Росією права формувати «миротворчий контингент».

Після 32 років безуспішних «зусиль» «миротворчого» контингенту Росії в Придністров'ї постає логічне й навіть риторичне запитання запитання, - чи не є цей довготривалий формат «каменем спотикання», що стоїть на заваді розв'язання конфлікту, є фактором його «заморозки».

Спочатку 1990-х конфлікти на пострадянському просторі, хоча й починалися під впливом російського фактору, але розвивалися дещо спонтанно. З початку «нульових» років (з приходом до влади Путіна) РФ сформовано концепцію використання російських «миротворців» для дестабілізації та тиску на сусідів. Стамбульська декларація ОБСЄ 1999р.

стала своєрідним водорозділом, оскільки погодившись в ній на беззастережне виведення військ з території Молдови і Грузії пізніше Росія категорично заперечувала таку можливість.

Наведений аналіз та аргументацію необхідно враховувати в усіх конфліктах пострадянського простору, триваючих та майбутніх, серед яких конфлікт, що може розгорнутися в Казахстані навколо північних і західних регіонів країни щодо яких окремі російські політики вже певний час висловлюють відверті зазіхання. Втручання у внутрішньо-політичні процеси в Казахстані «колективних миротворчих сил» ОДКБ під проводом Росії може загрожувати переростанню внутрішнього конфлікту в конфлікт міжнародний, враховуючи незгоду з цією операцією переважної більшості політичних сил та населення Казахстану. Всі попередні за останні 32 роки випадки розгортання російських «миротворців» на «пострадянському просторі» призводили до «заморожування» конфліктів, на улагодження яких ці операції нібито й були спрямовані, при цьому «миротворці» залишалися в країнах розгортання на тривалий час. Це послаблювало суверенітет та внутрішні інтеграційні процеси країн-реципієнтів, а також зміцнювало їх залежність від Росії. У випадку з Казахстаном російські «миротворці» досить швидко відправилися додому «успішно виконавши поставлене перед ними завдання». За наявною інформацією, саме за наполяганням китайських товаришів російська армія змушена була так швидко ретируватися з Казахстану. Чи стали такі дії репетицією можливих майбутніх «миротворчих» акцій Росії, можна лише здогадуватися. В будь-якому разі, в усіх попередніх конфліктах на пострадянському просторі був очевидно присутній російський деструктивний фактор. Це також стосується й конфліктів в Киргизстані, Таджикистані та Узбекистані.

В сучасних геополітичних умовах продовжується процес політичного, економічного та військового зміцнення нового «гегемона» в Східній Азії – Китайської Народної Республіки, яка з початку 21-го століття поступово набуває ознак повноцінної «великої» держави, співмісної з до останнього часу єдиним полюсом світової однополярної системи – США. Китай сьогодні відверто заявляє про свої виключні претензії на широку присутність та контроль таких регіонів світу як Південно-Китайське море, Тайвань та Тайванська протока й навіть Африканський континент. Подальший підйом цієї країни на фоні поступового зменшення впливу в цих регіонах США, а також провідних європейських країн може з часом призвести до формування «нової доктрини обмеженого суверенітету», пов'язаної з гегемоністськими зазіханнями Піднебесної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лоссовський І. Є. Зовнішньополітична стратегія Росії щодо країн пострадянського простору як реалізація нової доктрини обмеженого суверенітету. Стратегічна панорама. 2018. № 2. С. 19–30. URL: <https://niss-panorama.com/index.php/journal/article/view/79/81>.
2. Севрюков Д. Суверенітет. Генеалогія ідеї в контексті політичної та правової історії. «Галком». К: 2018. 234 с.
3. Лоссовський І.Є. Придністровське врегулювання: Внесок України та досвід для деокупації Донбасу. Стратегічна панорама. 2020. № 1-2. С. 48-64. URL: <https://niss-panorama.com/index.php/journal/article/view/113/113>
4. Lossovskiy I. Russia's strategy toward post-soviet states as implementation of the new doctrine of limited sovereignty (Putin Doctrine). Ukraine Analytica. 2020. No. 4. С. 8-17. URL.: <https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/Lossovskiy1-1.pdf>
5. Ostap Kushnir Russia's neo-imperial powerplay in Ukraine: The factors of identity and interests // Geopolitics of Central and Eastern Europe. – Forum for Ukrainian Studies. – January 2022. – file:///C:/Users/user/Downloads/Russiasneo-imperialpowerplayinUkraine%20(1).pdf

Киридон Алла Миколаївна,
доктор історичних наук, професор, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
директор ДНУ «Енциклопедичне видавництво»,
м. Київ, Україна
e-mail: akyrydon@ukr.net

Троян Сергій Станіславович,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин і стратегічних студій,
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: kattis@ukr.net

**УКРАЇНА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ЕТАПИ ІНТЕГРАЦІЙНОГО
ПОСТУПУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**

Повномасштабна російська агресія проти України є головною загрозою національній безпеці України, проблемою її внутрішньої та зовнішньої політики. В цих умовах консолідація міжнародної підтримки виступає одним із ключових завдань Української держави. Особливого значення набули вектори європейської та євроатлантичної інтеграції України, змістовна трансформація яких була здійснена саме після 24 лютого 2022 р.

Мета пропонованої наукової розвідки полягає у виокремленні й узагальненні хронологічних рамок і характеристики основних етапів відносин України з Європейським Союзом, зокрема з акцентом на визначальне значення періоду протидії російській агресії 2014–2024 рр. для кардинальних зрушень у євроінтеграції Української держави.

Автори віддають належне і використовують чималий вітчизняний і зарубіжний науковий досвід вивчення співробітництва між Україною і ЄС (Е. Альтфатер, І. Артёмов, Г. Бауманн, С. Відняський, Т. Герасимчук, В. Гомонай, Л. Губерський, Д. Дайнен, П. Дегер, Р. Зенба, А. Киридон, В. Копійка, Б. Кофман, А. Круглашов, Б. Ліпперт, А. Мартинов, О. Пошедін, Т. Сидорук, Ф. Тоді, С. Троян, Р. Хантер, Т. Шинкаренко та інші).

У методологічному ключі пріоритетними стали принципи історизму, об'єктивності та системності в поєднанні з використанням методів періодизації, історико-системного, історико-генетичного й історико-типологічного. Це дозволило в хронологічній послідовності узагальнити і висвітлити зміст основних етапів еволюції євроінтеграційного поступу України в 1991–2024 рр., сучасний з яких повинен завершити вступом нашої держави до ЄС тривалий процес політичного, правового, господарського зближення України з загальноєвропейськими міждержавними структурами.

I етап – 1991–1994. Започаткування відносин відбулося у грудні 1991 р., коли Міністр закордонних справ Нідерландів офіційно визнав незалежність України у своєму листі від імені Європейського Союзу. Намір розбудовувати відносини із союзом був уперше проголошений у Постанові Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України» (від 02.07.1993 р., № 3360-ХІІ). Там, зокрема, зазначалося: «З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна підпише Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації» (Витяг з документу: Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України» (02.07.1993 р.).

У 1993 р. Україна оголосила про регіональне співробітництво в Європі, розбудову відносин із країнами Західної Європи, що стало би основою для розширення участі України в європейських структурах і подальшого інтегрування до світового економічного простору. Ішлося також про намір стати повноправним членом Ради Європи, а також перспективну мету зовнішньої політики — членство в Європейських Співтовариствах, інших західноєвропейських або загальноєвропейських структурах (за умови, що це не шкодитиме національним інтересам).

II етап – 1994–2008. 14.06.1994 р. ЄС уклав з Україною Угоду про партнерство та співробітництво (терміном на десять років). Ця Угода є правовою основою відносин між Україною та ЄС. Вона набрала чинності 01.03.1998 р. після завершення процедури ратифікації всіма суб'єктами ЄС – Європейськими Співтовариствами та їх п'ятнадцятьма державами-членами. Тим самим розпочався регулярний двосторонній діалог між ЄС і Україною з широкого кола політичних, торговельно-економічних і гуманітарних питань. Окрім того, було укладено низку галузевих угод і документів міжнародно-правового характеру, на підставі яких здійснюється співробітництво між Україною та ЄС. Незворотність європейського курсу закріплена в Конституції України 1996 р.

У 1998 р. стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Вже у 2000 р. прийнято Програму інтеграції України до Європейського Союзу. До цього моменту Україна налагодила двостороннє співробітництво з державами-членами Європейського Союзу й започаткувала відповідні політичні діалоги. У березні 2001 р. Президент України Л. Кучма направив Послання до Верховної Ради України зі спеціальною доповіддю «Україна і Європейський Союз», де перспективи економічної та соціальної політики визначалися у вимірі входження України до структур Європейського Союзу. На цьому етапі 05 вересня 1997 р. в Києві відбувся перший Саміт Україна – Європейський Союз, де було підтверджено європейський вибір держави. Усього станом на кінець 2021 р. відбулася 23 таких зустрічі, що проходили за участі Президента України, Президента Європейської Ради та Президента Європейської Комісії.

У березні 2007 р. розпочалися переговори між Україною і Європейським Союзом щодо нової посиленої угоди. Завдяки наполяганням української сторони її назвали Угодою про асоціацію, що відповідало справжньому змісту. Вона мала також включати розділ про створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі, переговори щодо якої розпочалися у 2008.

III етап – 2008–2013. Наслідком дискусії стало компромісне рішення, оформлене польсько-шведською ініціативою «Східне партнерство» для країн Східної Європи: України, Республіки Молдова, Республіки Білорусь, Грузії, Республіки Вірменія та Азербайджанської Республіки. Основною її метою є створення необхідних умов для прискорення політичного об'єднання та подальшої економічної інтеграції між Європейським Союзом і зацікавленими країнами-партнерами. У травні 2008 р. це представили члени Ради Європейського Союзу із загальних питань та зовнішніх відносин. Урочисте відкриття «Східного партнерства» Європейським Союзом відбулося в м. Празі 07.05.2009 р. Перша зустріч міністрів закордонних справ у його рамках пройшла 08.12.2009 р. у м. Брюсселі. Відтоді раз на два роки проводяться саміти за участю глав держав і урядів держав – членів Європейського Союзу та країн-партнерів.

У 2010 р. у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» було підтверджено, що забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір із метою набуття членства в Європейському Союзі є однією з головних засад зовнішньої політики. Загалом упродовж 2007–2012 рр. відбувся 21 раунд переговорів щодо підготовки Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, останній з яких пройшов наприкінці 2011 р. Глави переговорних делегацій парафували її 30.03.2012 р. у м. Брюсселі. На черговому саміті Україна – Європейський Союз у м. Києві 25.02.2013 р. лідери з обох сторін підтвердили свою готовність до підписання. Воно мало статися наприкінці листопада того ж року на Вільнюському саміті.

Ключову роль вбачали в необхідності лібералізації суспільно-політичного життя в Україні. Особливе занепокоєння Європейського Союзу в цьому контексті полягло в ув'язненні колишніх високопосадовців (зокрема Ю. Тимошенко й Ю. Луценка). Водночас складність геополітичного становища України загострилася і була зумовлена насамперед тим, що її територія перетворилася у своєрідний спільний простір зовнішньої безпеки й геополітичної конкуренції між Російською Федерацією і Європейським Союзом.

21.11.2013 р. Кабінет Міністрів України ухвалив розпорядження «Питання укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони», що передбачало призупинення процесу підготовки до укладання Угоди про асоціацію. Її непідписання завдало серйозного удару міжнародному іміджу України, ослабило позиції «Східного партнерства» та загалом суперечило

стратегічному курсу. Це відтермінування призвело до соціально-політичного вибуху в Україні – Євромайдану й Революції гідності.

IV етап – 2014–2022. Масштабні зміни, що відбулися в Україні на рубежі 2013–2014 рр., уможливили повернення до європейської інтеграції. 21.03.2014 р. було підписано політичну частину Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого боку, а також Заключний акт Позачергового саміту, 27.06.2014 р. — економічну частину. 16.09.2014 р. її одночасно ратифікували Верховна Рада України та Європейський парламент. Завершення всіх необхідних внутрішніх процедур дало змогу розпочати з 01.11.2014 р. тимчасове застосування значної частини Угоди про асоціацію до завершення процесу ратифікації всіма державами – членами Європейського Союзу. 01.09.2017 р. вона набула чинності в повному обсязі. Того ж року почав діяти безвізовий режим між Україною та Європейським Союзом. Водночас Україна певною мірою була розчарована результатами саміту «Східного партнерства» 24.11.2017, зокрема через обмеження перспектив євроінтеграції. На Саміті Україна – Європейський Союз, що відбувся у 2020 р., сторони домовилися здійснити наступного року всебічний огляд досягнення цілей Угоди. Окрім того, було підтверджено відданість зміцненню політичної асоціації та економічної інтеграції тощо.

На початку 2021 р. відбулося сьоме засідання Ради асоціації між Україною та Європейським Союзом. Зокрема, було погоджено посилення економічної інтеграції та регуляторного зближення у сферах цифрової економіки, спрощення торгівлі, митного співробітництва, юстиції та внутрішніх справ у межах Угоди про асоціацію. У червні 2021 р. Рада Європейського Союзу дала згоду на підписання Угоди про спільний авіаційний простір.

Зауважимо, що у 2021 р. Президент України В. Зеленський ініціював і визнав пріоритетною нову тактику зближення України з ЄС: було започатковано процес підписання декларацій про підтримку європейської перспективи України з окремими державами-членами ЄС. У цих документах країни Європейського Союзу декларували надання допомоги Україні в набутті повноправного членства в ЄС. Зокрема, фіксувалася «європейська перспектива» України – тобто право подати заявку на членство в ЄС у разі дотримання всіх умов і зобов'язань. Першою подібну декларацію було підписано з Литвою. Всього упродовж 2021 р. подібні декларації підписано з 8 країнами ЄС (з 27 держав-членів). Після початку повномасштабної фази російсько-української війни «європейська перспектива» була офіційно підтримана Європарламентом та Єврокомісією.

V етап – з 28 лютого 2022. Сутнісно новий етап євроінтеграційного поступу України розпочався одразу ж після вибуху повномасштабної російської агресії. 28.02.2022 р. Україна подала заявку на вступ до ЄС. 23.06.2022 р. вона була схвалена і Україна стала державою-кандидатом в члени ЄС. Підтримка українцями євроінтеграційного курсу на кінець березня того ж року перевищила 90 %. В умовах здобуття статусу кандидата в члени ЄС, євроінтеграційний вектор України став не просто певною теоретичною конструкцією, але набув практичного виміру.

03.02.2023 р. в Києві відбувся 24-й саміт Україна – ЄС, під час якого очільники Євросоюзу запевнили в незворотності процесу євроінтеграції України, яка зрештою має стати членом ЄС. Натомість, українська влада висловила свої найважливіші очікування щодо євроінтеграційного курсу – якнайшвидший перехід до переговорів про вступ до ЄС, посилення санкцій проти Росії і термінова допомога Україні озброєнням, зокрема сучасними системами ППО, броньованими машинами, далекобійною артилерією тощо.

Звідси, основні векторні для України питання саміту були наступні.

Перше – змістовна наповненість нового санкційного пакету проти Росії, який має бути прийнятий і оголошений до річниці початку широкомасштабної російської агресії.

Друге – ефективна протидія спробам Росії обійти вже ухвалені та діючі санкції. Зокрема в плані реекспорту технологій і комплектуючих для виробництва ракет, якими російський агресор завдає ударів по Україні, вбиваючи мирних громадян і руйнуючи інфраструктуру.

Третє – створення дорожньої карти або ж графіку реального початку переговорів щодо вступу України до ЄС. Водночас, треба розуміти, що хоч такий графік відсутній, але є свого роду домашнє завдання – сім критеріїв, які Україна має виконати для початку переговорів про вступ у ЄС.

Четверте – колективна комплексна (як мінімум, військова і дипломатична) протидія загрози нового повномасштабного наступу Росії з метою його унеможливлення чи приреченості на провал.

П'яте – допомога в деокупації та розмінуванні української території. Надзвичайно важливе значення тут має броньована і спеціальна техніка, далекобійна артилерія і бойова авіація.

Саміт Україна – ЄС у Києві став символічним і важливим сигналом підтримки нашої держави і українського суспільства з боку Євроспільноти. Водночас треба розуміти кілька принципових моментів щодо фіналізації євроінтеграційних очікувань України. Першою умовою є

перемога України у війні. Другою – вступ і членство України в НАТО, адже до цього всі нові незалежні держави і колишні держави соціалістичного табору вступали в ЄС після того як ставали членами Північноатлантичного Альянсу. Третє – відповідність Копенгагенським критеріям вступу до ЄС. Відзначені кроки були підкріплені 14.12.2023 р. в м. Брюсселі рішенням Європейської ради про початок переговорів з Україною про вступ у ЄС.

Загалом, євроінтеграційний курс України еволюціонував поступово і за понад тридцять років сучасної незалежності пройшов низку етапів: від генези співробітництва між Україною і Європейським Союзом до отримання Українською державою статусу кандидата в члени ЄС і початку переговорів про вступ до Євроспільноти. Саме упродовж 2014–2024 рр. відбулася докорінна зміна як у відносинах Україна–ЄС, так і в перспективах євроінтеграції України. Головна суть перелому полягає у переході від співробітництва на засадах Угоди про асоціацію без перспективи членства України в ЄС до отримання 23.06.2022 р. офіційного статусу держави-кандидата в члени ЄС і прийняття 14.12.2023 р. Європейською радою рішення про початок переговорів з Україною про вступ у ЄС. Євроінтеграційний поступ України однозначно повинен підкріплюватися подальшим просуванням у напрямку євроатлантичної інтеграції. Вступ України в НАТО не має альтернативи, адже до цього всі держави з колишнього комуністичного блоку вступали в ЄС після набуття членства в НАТО – спочатку безпека, а потім завершення всебічної і всеоб'ємної євроінтеграції. Водночас євроатлантична інтеграція України, поряд з набуттям членства в ЄС, має ключове значення для перемоги над Росією і відновлення суверенітету Української держави у міжнародно визнаних кордонах 1991 р.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали XIX наук.-практ. конф. 16 червня 2022 р., м. Дніпро / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпро: НТУ ДП, 2022. 151 с.
2. Віднянський С., Мартинов А. Війна Росії проти України та міжнародне співтовариство. Київ: Парлам. вид-во, 2023. 336 с.
3. Киридон А. М., Троян С. С. Етапи еволюції зовнішньої політики та дипломатії. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/Етапи_еволуції_зовнішньої_політики_та_дипломатії (дата звернення: 2.04.2024).
4. *Принциповий прагматизм» ЄС – наслідки для Східної та Південно-Східної Європи: політичні, економічні, правові та комунікаційні*

аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21–22 травня 2021 р., м. Київ). Київ, 2021. 203 с.

5. Киридон А.М., Троян С.С. Українська пастка для російського Левіафана. Київ: Ніка-Центр, 2023. 400 с.

6. *Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації*: Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. III. Луцьк, Терен, 2019. 428 с.

7. Troyan S., Kyrydon A. Strategic Compass of the EU political and Security Sphere. *European Historical Studies*. 2022. Vol. 22. P. 6–22. URL: https://drive.google.com/file/d/1ZjnkDlwOXZS2jEBmuvU0-JgT-X2FDg_U/view (дата звернення: 2.04.2024).

Поведа Олександр Петрович,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних
відносин та стратегічних студій
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна
oleksandr.poveda@npp.nau.edu.ua

ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АВТОНОМІЇ ІРАКСЬКОГО КУРДИСТАНУ

Курди, як відомо, є найбільш чисельним народом в світі, який не має власної держави. Вони проживають в основному в Туреччині, Іраку, Ірані, Сирії. На шляху утворення держави чи хоча б автономії курдів в складі більшості з перелічених країн лежать чимало перешкод, наприклад в Туреччині та Ірані місцеві уряди відчайдушно перешкоджають проявам будь-якої етнонаціональної чи етнокультурної самоідентифікації курдської спільноти, в Сирії останнім часом уряд Асада виявляє готовність надати автономію курдам в обмін на підтримку його режиму, але поки що не є зрозуміло за допомогою яких механізмів цього буде досягнуто. В Іраку місцева курдська громада володіє автономними правами, проте центральний федеральний уряд в Багдаді робить відчайдушні спроби максимально обмежити її.

Іракські курди потрапили під британське колоніальне правління після поразки Османської імперії в Першій світовій війні в 1918 році. Розчаровані у своїх надіях на незалежність, курдські лідери розпочали серію повстань проти британського, а згодом іракського правління. Однак

дані повстання нещадно придушувалися, особливо жорстокими рейди проти курдів були наприкінці 1980-х років, коли Саддам Хусейн видавав накази щодо масованих наступів регулярних збройних сил проти курдів у рамках кампанії «Анфаль». Дані заходи супроводжувалися навмисним винищенням цивільних осіб із застосуванням хімічної зброї, найбільш трагічна хімічна атака проти курдів була здійснена в місті Халабджа в 1988 році [4].

Різні іракські уряди обіцяли автономію курдам після революції 1958 року, але нічого не було реалізовано допоки міжнародна коаліція проти Саддама не встановила частково заборонену для польотів зону на півночі Іраку в 1991 році після першої війни в Перській затоці. Це дозволило курдським лідерам та їхнім збройним силам пешмерга консолідувати свою владу на півночі після виведення іракських військ і заклало основу для конституційного врегулювання.

Курдська автономія була закріплена в конституції Іраку, прийнятій у 2005 році, яка гарантує політичні та фінансові права майже 6 мільйонів людей, які проживають у Курдистані. Автономний регіон складається з 4 провінцій: Ербіль, Духок, Халабджа і Сулейманія. Парламент Іракського Курдистану знаходиться в найбільшому курдському місті – Ербілі, однак згідно конституції регіональної автономії столицею має бути спірне з іракським урядом місто Кіркук [1].

Невідкладні завдання, які стояли перед курдським урядом, були надзвичайно важливими і амбітними та передбачали зокрема відновлення інфраструктури, створення адміністрації й надання допомоги сотням тисяч переміщених осіб після років війни і руйнувань.

Загалом його зусилля перевершили всі очікування. Іракський Курдистан значною мірою уникнув потрясінь, спричинених останніми роками правління Саддама та хаосу, що настав після повалення його режиму в 2003 році, і побудував парламентську демократію. Крім того, зважаючи на значні запаси нафти, більшість якої йшла на експорт, урядом Іракського Курдистану поступово вдалося досягти економічного зростання автономії [4].

Проте основні проблеми залишилися. Регіон Курдистан, який не має виходу до моря, оточений країнами, які не підтримують етнопонаціональні прагнення курдів - Туреччиною, Сирією та Іраном.

У 2014 році збройні сили іракської армії під тиском Ісламської Держави відійшли з більшості спірних районів, а озброєні загони курдів зайняли ці райони й утримували над ними контроль до осені 2017 року [2, с. 175]. Іраксько-курдське протистояння посилювалося у вересні 2017 року в зв'язку із проведенням в автономії референдуму щодо незалежності. Криза між автономним урядом Курдистану і центральним урядом

переросла поступово в масштабний збройний конфлікт, коли озброєні загони курдів проігнорували попередження іракського уряду передати контроль над Кіркуком іракській армії. Курди заявили, що будуть приймати команди не від уряду з Багдада, а від уряду автономії [1].

Після декількох тижнів гострого конфлікту іракській армії було віддано наказ вступити в бій із курдськими загонами. Проте в цей самий час частина загонів курдів отримали наказ від Патріотичного союзу Курдистану, підтримуваного Іраном, відступити й передати під контроль Кіркук іракським збройним силам [3, с. 199]. Внаслідок відступу позиції автономного уряду Курдистану суттєво послабшали, оскільки він втратив до 40% всіх курдських територій [1].

Однак і в середині самого Курдистану традиційно існує гостра конкуренція між провідними політичними партіями, яка періодично переростала у відкритий конфлікт. Основними ж політичними силами регіону є Патріотичний союз Курдистану та Демократична партія Курдистану, пік протиборства між ними переріс у громадянську війну 1994-1997 років, яка майже знищила тоді автономний уряд.

Загалом головним функціонером виконавчої влади Курдського автономного регіону після відставки президента Масуда Барзані в листопаді 2017 року став Нечірван Барзані. Масуд Барзані ж змушений був піти у відставку після проведення референдуму про незалежність, який призвів до негативних наслідків, спровокувавши різку негативну реакцію центрального уряду Іраку, а також сусідніх держав. Нечірван Барзані — племінник Масуда Барзані, певний період розглядався як єдиний політик, спроможний примирити конкуруючі курдські партії [4].

Проте основні проблеми залишилися. Регіон Курдистан, який не має виходу до моря, оточений країнами, які не підтримують етнонаціональні прагнення курдів - Туреччиною, Сирією та Іраном.

Одним із основних чинників, які сприяють послабленню курдської автономії є не лише втручання центрального федерального уряду, а, безперечно, також й згадувана вище довготривала відсутність єдності та комунікації між Патріотичним союзом Курдистану і Демократичною партією Курдистану. Ці дві домінуючі партії фактично контролюють потоки доходів і військові сили. Коли їм не вдається знайти спільну мову, то це призводить до достатньо негативних наслідків. Яскравим прикладом є неодноразове перенесення парламентських виборів, спочатку запланованих на 1 жовтня 2022 року. Триваючі політичні розбіжності між двома політсилами перешкоджають єдиному підходу до управління, перешкоджають прогресу в ключових питаннях і в кінцевому підсумку послаблюють курдську позицію в переговорах з федеральним урядом Іраку [6].

Готовність до порозуміння і компромісу Патріотичний союз Курдистану і Демократична партія Курдистану виявляють, на жаль, нечасто. Проте навіть обмежені і короткочасна співпраця періодично призводить до загальносуспільної користі і може мати дуже важливі наслідки. Наприклад, коли в Іраку з'явилася угруповання «Ісламська держава» (ІДІЛ), обидві сторони відклали свої розбіжності та працювали стратегічно та спільно, зокрема щодо обміну розвідданими, щоб забезпечити безпеку цивільних в Іракському Курдистані.

Стале майбутнє для курдського самовизначення вимагає двостороннього підходу: вирішення внутрішніх політичних розбіжностей і активного оскарження несправедливих федеральних обмежень. Незважаючи на похвальні зусилля місцевих дипломатичних представництв щодо сприяння діалогу між Патріотичним союзом Курдистану і Демократичною партією Курдистану, тривалий прогрес залежить від справжньої добросовісності та компромісу обох сторін. Поява нових партій, які прагнуть знайти свою нішу в курдській політиці і поряд з цим порушити сформовану двопартійну систему, може й позитивно вплинути на ситуацію в автономії, сприяючи інтенсифікації політичної змагальності, але дві домінуючі партії швидше за все збережуть сильний контроль над владою в найближчому майбутньому [6].

В даній ситуації логічно можна припустити, що для регіонального уряду Курдистану надзвичайно важливо нарешті провести парламентські вибори з метою відновлення своєї легітимності як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Без публічного мандату його авторитет слабшає. Подальші затягування із проведенням нових виборів розвіють будь-яку ілюзію щодо перспектив демократичної парламентської системи Іракського Курдистану. Нещодавній бойкот з боку Демократичної партії Курдистану парламентських виборів після рішення федерального суду про скасування 11 депутатських мандатів за квотою для нацменшин, по суті, суттєво перешкоджає регіональному уряду на шляху до отримання такого необхідного політичного мандату.

Отже, подальша безкомпромісність між Демократичною партією Курдистану і Патріотичним союзом Курдистану можуть призвести тільки до посилення втручання центрального іракського уряду в курдську політику. На сучасному етапі досить актуальним є вирішення нагальних проблем жителів Іракського Курдистану: подолання соціальної нерівності і напруженості, проведення виваженої і збалансованої сільськогосподарської політики, підвищення уваги до розвитку освіти тощо. Правомірно можна припустити, що в іншому випадку будь-яка подальша втрата повноважень регіональним урядом Курдистану просто призведе до ліквідації автономії іракських курдів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пашкевич М.С., Пашков В.О., Міщенко В.С. Курдське питання на Близькому Сході в ХХІ ст. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/20/30.pdf>
2. Ямпольська Л.М. Курдський національний рух і «проблема Кіркуку» в контексті державотворчих процесів Іраку новітнього періоду. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 147. С. 170–177.
3. Hemin M. The challenges impeding traffic safety improvements in the Kurdistan Region of Iraq. Transportation Research Interdisciplinary Perspectives. 2019. № 2. P. 196–202.
4. Iraqi Kurdistan profile. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-28147263>
5. Kajjo S. Iraqi Court's Decision Threatens to Undermine Kurdish Autonomy. URL: <https://www.voanews.com/a/iraqi-court-s-decision-threatens-to-undermine-kurdish-autonomy/7499308.html>
6. Mustafah R. A House Divided: Can Kurdistan Preserve Its Autonomy? URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/house-divided-can-kurdistan-preserve-its-autonomy>

Ржевська Ніна Федорівна
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин і
стратегічних студій
Національний авіаційний університет
м. Київ

СТРАТЕГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ: МІСЦЕ І РОЛЬ

Постановка проблеми. Прогнозування міжнародних відносин, куди ми пропонуємо віднести стратегічне прогнозування, є найскладнішим різновидом гуманітарного прогнозування. Зважаючи на швидку динаміку сучасних глобальних, а отже – субконтентальних і субрегіональних змін, що є підґрунтям для ущільнення й стиснення сучасного геополітичного простору, ми починаємо відчувати наростаючу потребу в реальній оцінці віртуальної картини майбутньої світобудови і світопорядку.

Метою є розкриття місця та ролі стратегічного прогнозу в зовнішній політиці та створенні механізмів щодо її успішного втілення.

У викладі основного матеріалу ми керуємося тим, що в якості підґрунтя зацікавленості прогнозом завжди виступають вагомі мотиви, в першу чергу – масштабні. Практика управління зовнішньополітичними процесами засвідчує – чим вищий рівень прогнозування, тим ефективнішим і результативнішим має бути планування й управління. Для органів вищого політичного керівництва наявність стратегічних прогнозів означає – можливість отримати передбачення ходу розвитку політичних подій міжнародного масштабу, а ще – мати алгоритм та інструмент втілення (якраз цим і відзначається стратегічний прогноз).

Проблеми майбутнього, по-особливому, є важливими для державної політики, надто – зовнішньої. Однією з найбільш характерних ознак нашого часу є прагнення безпосередньо вирішити питання майбутнього людства як єдиного цілого, умова його перебуває в площині процесів міжнародної взаємодії. Проте існує проблема: майбутньому не приділено належної уваги в зовнішньополітичних концепціях держав і, просто, – в політичному мисленні. Фахівці констатують: «У держав відсутнє розуміння розвитку майбутнього» [1, с.102], а відповідно, – за відсутності належних знань про майбутнє, – складно приймати активну участь у його формуванні. Саме це й вимагає концентрації уваги на теорії й практиці прогнозування щодо зовнішньої політики.

Прогнозування необхідне для того, щоб зробити політику стабільною й послідовною, що є індикаторами її ефективності. Політика ж з чітко означеними цілями, що послідовно здійснюється за наявності інших рівних умов, є значно впливовішою в міжнародних відносинах, ніж політика прагматична, і це не має чіткої перспективи і прямує від однієї перспективи до іншої [2, с. 145–146].

Проблематика прогнозних досліджень у міжнародних відносинах протягом останніх років стала особливо значимою, а вироблення механізмів і засобів, що дозволяють прогнозувати кризові ситуації та потенційні конфлікти, стає життєво важливою проблемою для політиків міжнародного експертного співтовариства.

Наука про політику ґрунтується на тому, що кожна концептуальна ідея, покладена в основу діяльності влади, має певні наслідки для держави і суспільства, а діяльність глобальних акторів міжнародної системи на світових і регіональних просторах суттєво доповнює свою результативність впливом на дво- і багатосторонні відносини, рівень їхньої стабільності чи кризовості, політико-правове і нормативне забезпечення можливостей міжнародних організацій у прийнятті й реалізації загальнозначущих рішень. Відтак, національні політичні й державні діячі активних держав-учасниць світової політики зацікавлені в постійному й адекватному концептуальному забезпеченні

своїх стратегій на міжнародній арені. З цією метою використовують потенціал аналітичних інституцій, зокрема, «мозкових центрів», співробітники яких на постійних засадах досліджують реальні події в своїх країнах і за кордоном, маючи на меті визначити загальні обриси і напрями політики, наповнюючи її й політиків певними ідеями (розробляють стратегічні прогнози).

Як і всі, складні типи політичної й соціальної активності, стратегічне прогнозування має подвійну природу. Мова йде не про біполярність, яка передбачає існування двох протилежностей, а про подвійність – наявність об'єктивної і суб'єктивної частини [3, с.25-26]. Об'єктивна – включає елементи, що є невід'ємними атрибутами, завдяки яким стратегічний прогноз може розрізнятися за масштабами, як регіональний або глобальний та за галуззю дослідження (бізнес, військова, політична сфера). У всіх випадках об'єктивні моменти присутні й не можуть бути прогнозовані. Суб'єктивна природа стратегічного прогнозування містить у собі унікальні елементи, саме ті, які роблять прогнозний продукт самобутнім. До них можна віднести, особовий склад експертів, які здійснюють дослідження, загальний контекст, у межах якого проводяться ці дослідження, специфічні риси регіону, вимоги конкретного замовника та інше. Об'єктивна й суб'єктивна складова взаємодіють між собою, а результатом цієї взаємодії є неперервні зміни обох іпостасей стратегічного прогнозу.

Стратегічний прогноз потребує всебічної й цілісної оцінки явища, підпорядкування й узгодження процесів, які протікають на кількох рівнях і в кількох площинах. Ми наполягаємо на тому, що особливістю стратегічного прогнозування є те, що йому необхідно доводити й обґрунтовувати перед політичним істеблїшментом свою потрібність і необхідність нині й саме в даний момент, ураховуючи, що показати могутність і правдивість своїх прогнозів він зможе лише в майбутньому. Це означає, що стратегічне прогнозування потребує присутності на політичній арені не лише політичного, а й державного діяча, який міг би дивитися за горизонт своєї особистої кар'єри [3, с.112-138].

Зовнішня політика, представлена як певний процес і явище розробки, прийняття і практичної реалізації владними структурами інтересів тієї чи іншої держави на міжнародній арені. Його невід'ємною складовою завжди залишатиметься забезпечення стратегічними прогнозами національної безпекової стратегії, відповідних власних безпекових інтересів і цілей із урахуванням позицій союзників та існуючих і потенційних викликів і загроз.

Оскільки розробка, прийняття і реалізація політичних рішень різних рівнів, переважно, відбувається в рамках усталених і публічно

проголошених норм та відомих обставин, ми вважаємо, що зовнішня політика є насамперед прерогативою історико-політологічних досліджень, а стратегічне прогнозування можна розглядати як концентроване зусилля, спрямоване на виявлення та дослідження ключових властивостей саме альтернативних версій зовнішньополітичного курсу держави.

Такий підхід оцінювання стратегічного прогнозування стає вирішальним у критичних ситуаціях для певної держави чи міжнародних відносин і міжнародної системи в цілому. Йдеться не тільки про виявлення і подання певних зовнішньополітичних цілей та особливостей відповідної діяльності, а також – про мотивації сил, які їх визначають і здійснюють, про оцінювання причинно-наслідкових зв'язків між цілями і мотивами, з одного боку, та ефективності зовнішньополітичної дії, з іншого.

Наступною, дуже важливою за значенням функцією стратегічного прогнозування, вважають ідентифікацію і чітке представлення нових цілей, які ставить перед собою держава чи міжнародна організація, або ж включення поправок у старі цілі та модифікацію, здійснюваних у зовнішньому світі дій.

І, нарешті, стратегічне прогнозування кожного разу сприяє ефективному порівнянню і співставленню механізмів досягнення стратегічних цілей із використанням альтернативних підходів на засадах остаточного цілісного вибору з кількох версій.

Обов'язковим атрибутом ефективності стратегічного прогнозу, з нашої точки зору, є мінімальна політична заангажованість дослідника. Прогностична робота в рамках виконання заздалегідь представленої жорсткої схеми «цілі – механізми їх досягнення», зазвичай, веде до мінімальної і короткотривалої ефективності, а часто – до захоплення суспільства авторитетом науки чи науковця. Обов'язковим є паралельне застосування системного підходу й стратегічного аналізу, які у конкретного випадку вибору об'єкта і предмета дослідження будемо розглядати не окремо, а як складову стратегічного прогнозування.

Досвід концептуального забезпечення зовнішньої політики США провідними науково-дослідницькими центрами цієї держави засвідчує, що відмова владних інститутів чи політичних партій Сполучених Штатів від застосування представлених незалежними науковцями рекомендацій, може призвести до руйнівних наслідків. Те ж саме можемо стверджувати про відносно низьку ефективність стратегічного прогнозу, спрямованого на внесення поправок до окремих елементів запланованого і впроваджуваного діючою адміністрацією зовнішньополітичного курсу. Річ у тім, що традиційно, реалізація публічно проголошеної президентом і його урядовим кабінетом програми

дій і визначених у ній цілей з ідеологічних і рейтингових міркувань мало залежить від оригінальної інтерпретації науковців та експертів.

Новий напрям у зовнішній і безпековій політиці, зазвичай, не може бути втілений у життя й успішно реалізований за час перебування при владі діючої політичної сили, президента і конгресу Сполучених Штатів. Із цих причин, «мозкові центри» поєднують у своїй роботі поточні дослідницькі проекти, котрі мають на меті внесення певних поправок до існуючих програм та проектів влади, і так звані, перспективні розробки, що мають суто академічний характер. Здатністю конкретного президента й уряду підхопити саме перспективний підхід визначається можливістю надходження до влади, врахування нею та реалізація академічного замислу. Однак, такі ситуації трапляються не часто, з огляду на те, що час, особливості світосприйняття, ідеологічні пріоритети і дії нових керівників держави вносять свої суттєві корективи до стратегії зовнішньої політики США та її геополітичних пріоритетів [4].

Провідні американські дослідницькі центри, на нашу думку, якраз у такий спосіб суттєво підвищують точність своїх розробок, оцінок і висновків. По суті, вони у конкретній дослідницькій діяльності відмовляються від маніпулювання багаточисленними назвами і визначеннями методів політичної науки, накопиченими в останні десятиліття.

Ефективність політичного прогнозування залежить від постійного корегування прогнозів із урахуванням найновішої інформації. Прогнозування стратегічного характеру не можна розглядати як безумовну констатацію, що характеризується дієсловами «буде» чи «станеться». Воно має слугувати в якості умовної, інструментальної діяльності, що вкладається у формулу: «Може бути або станеться за певних умов». Прогнозист у сфері політики виконує роль технолога, який показує умови і засоби досягнення того чи іншого стану бажаного майбутнього [11].

Висновки. Отже, стратегічний прогноз створює умови для цілісного підходу при постановці наукової проблеми та її розв'язання, поєднує в собі теоретичні, концептуальні й прикладні цілі та завдання, дає можливість вийти на точні положення, узагальнення і висновки, шляхом перевірки його втілення в конкретних зовнішньополітичних діях держави. Попри всю незаперечність необхідності використання стратегічних прогнозів у сфері зовнішньополітичної взаємодії, з погляду на досягнення реальних результатів прогнозування, їх не можна та й не варто абсолютизувати. Особливості способів їх вироблення накладають принципи обмеження на їхні можливості, практика показує, що не всі політичні процеси однаковою мірою піддаються прогнозним оцінкам.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kugler R.L. Policy Analysis In National Security Affairs: New Methods for a New Era. Washington, DC: National Defense University Press, 2006. 639 p.
2. Горбатенко В. П. Футурологія і політика. Київ: Академвидав, 2019. 288 с.
3. Ржевська Н. Ф. Політичний аналіз і стратегічне прогнозування США: інституційний вимір. Дрогобич: Коло, 2012. 256 с.
4. Петренко І. Аналітичні центри як суб'єкти формування публічної політики. Київ: Видавець Вадим Карпенко, 2018. 360 с.

Седляр Юлія Олександрівна

д.політ.н., доцент,
професор кафедри міжнародних відносин і
стратегічних студій ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: juliasedlyar@gmail.com

ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ У КОНТЕКСТІ ВІЙН І ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ СУЧАСНОСТІ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Після ерозії біполярності суттєво трансформувалася архітектура міжнародної взаємодії, постали нові виклики і загрози, які вимагали винайдення нестационарних відповідей і рішень. Серед таких загроз, що докорінним чином позначилися на концепції глобальної безпеки й інструментах їх підтримки у XXI ст., стали гібридні (ргоху) війни й інтернаціоналізовані збройні конфлікти, феномени, між собою діалектично взаємопов'язані і здатні до транзиту у залежності від цілей покладання, хоча за онтологією вони і не можуть вважатися ідентичними. Відповідно, нові системні загрози вимагали принципових підходів, направлених на їх попередження (наприклад, у рамках концепції примусової дипломатії А.Джорджа), нівелювання або управління (Б.Бузан, Д.Дрезнер, Д.Міршаймер). Важливим результатом таких евентуальних засобів і стратегій стала поява нових суб'єктів глобальної політики, насамперед, у рамках нетрадиційної парадигми міжнародних відносин, пов'язаної із трансформацією Вестфальської політичної структури світу. До таких глобальних агентів все частіше експерти почали відносити і приватні військові компанії (ПВК). У свою чергу, аби виявити

їх роль у сучасних світових політичних процесах, розглянемо детальніше, що наразі представляють собою сучасні війни і які їх характерні ознаки.

Ініціювання війни, як правило, виправдовується захистом своїх громадян, необхідністю припинення геноциду, боротьбою проти тоталітаризму, тощо.

У науковій літературі війни класифікуються за такими критеріями:

- театрів воєнних дій (ТВД) на: сухопутні та морські;
- способу ведення воєнних дій на: позиційні та маневренні;
- залучених ресурсів на: обмежені та масові [2].

Доволі своєрідну класифікацію війн, у роботі «Війна та антивійна», виклали американські вчені Елвін та Хейді Тоффлери. На їх думку, всі війни можна поділити на такі типи:

1. Війни першої генерації співвідносяться із аграрним суспільством та визначаються тим, що здійснюються на примітивному технологічному рівні. У таких війнах беруть участь нерегулярні війська, масштаби та ресурсна база всіх суб'єктів є доволі обмеженими.

2. Війни другої генерації провадяться індустріальними суспільствами, їм притаманні високе технологічне забезпечення збройних сил, участь у воєнних кампаніях регулярних військових частин, характеризуються масштабністю театру бойових дій та залученням значних економічних ресурсів.

3. Війни третьої генерації проводяться інформаційними суспільствами, і визначаються інноваційними рівнем технологічного забезпечення [1].

Сьогодні, за умови формування принципів інформаційно-психологічної війни третього покоління, по ходу реалізації військових операцій завдання здатні трансформуватися, однак загальна ціль може залишатися без змін. Це надає таким військовим діям асиметричності, гнучкості, непередбачуваності. Фінал кожного етапу військових операцій досягає за певних обставин точки біфуркації, коли виробляється та ухвалюється певне управлінське рішення, яке відповідає конкретній ситуації та міжнародним обставинам.

За сучасних міжнародних реалій поширюється практика ведення гібридних (проху) війн. Розглянемо цей феномен більш детальніше.

Як правило, під гібридною війною розуміють метод ведення воєнних дій, коли одна сторона прагне досягнути переваги або перемоги над іншою за допомогою прихованих операцій, диверсій, кібератак тощо.

Гібридна війна передбачає інтегруючий взаємозв'язок традиційних й інноваційних засобів впливу і інструментів диверсійної

діяльності. Ці механізми, або інструменти поєднуються в особливий спосіб задля ураження вразливих сторін гіпотетичного супротивника у короткостроковій або довгостроковій перспективі.

Науковці виділяють дві основні характерні ознаки гібридної війни:

По-перше, межа між гібридною війною і миром стає дедалі розмитію. Це означає, що стає важко визначитися із точкою відліку війни, адже ведення воєнних дій на перших стадіях війни є прихованим і їх складно операціоналізувати у зустрічну активність.

Друга характерна ознака гібридної війни пов'язана із неоднозначністю інтерпретації намірів протилежної сторони. Наприклад, інформаційно-психологічні операції на початкових стадіях гібридної війни визначаються високим ступенем прихованості істинних намірів противника і складністю ідентифікації кінцевої мети таких спеціальних операцій.

Головними етапами ведення гібридної війни можна визначити:

- приховані агресивні дії (кібервійна, політика санкцій, економічні війни, інформаційно-психологічні спеціальні операції);
- застосування нерегулярних збройних формувань або приватних армій (повстанський, партизанський рух, тероризм, приватні військові компанії);
- уведення регулярних збройних частин на територію однієї або протидіючих сторін, перехід до повномасштабного протистояння із чіткою ідентифікацією намірів і цілей супротивників [8].

Важливим складником сучасних гібридних війн є використання нерегулярних збройних сил, приватних військових компаній, які діють на театрі бойових дій під виглядом терористичних організацій або партизанських структур.

Женевський центр з демократичного контролю над збройними силами під приватними військовими компаніями розуміє комерційні організації, які надають спеціалізовані послуги, які належать до сфери ведення війни і конфліктів, що включають наступальні операції, стратегічне планування, розвідку, оперативну і логістичну підтримку, тренування і підготовку особового складу, забезпечення і обслуговування [3]. У свою чергу, Т. Спайсер, колишній очільник ПВК «Sandline International» визначає приватні військові компанії як комерційні організації, які надають професійні послуги у військовій сфері, а також корпоративні структури, які спеціалізуються у наданні знань щодо ведення воєнних операцій, стратегічного планування, розвідувальної діяльності, ризик-менеджменту, оперативного забезпечення, тренування і технічної підтримки [7, Р. 15].

Практика використання ресурсів приватних військових компаній для управління міжнародними конфліктами бере свій відлік з часів «холодної війни». Однак лише у добу постбіполярності дані структури все частіше інтегруються у концепцію війн третьої генерації. Так, у квітні 2001 р. було сформовано міжнародну інституцію «Peace Operations Association», зорієнтовану на координування і представництво інтересів учасників на всіх рівнях реалізації стратегічних цілей. Під час війни в Іраку було сформовано «Private Security Company Association of Iraq» - асоціацію приватних військових та охоронних компаній задля охорони стратегічної логістики і захисту важливої інфраструктури. Ця структура увібрала понад 40 приватних військових компаній [3].

Наведемо приклади типових послуг, які найчастіше надають приватні військові компанії у сучасних війнах і збройних конфліктах. Тож серед них найважливішими є такі:

- рекрутування особового складу для контингенту міжнародних поліцейських місій та управління ними (DunCorp);

- охорона стратегічних та критичних об'єктів інфраструктури, логістики, охорона енергетичних об'єктів (Hart Group, Blackwater Security Consulting, Erinys Iraq Limited);

- охорона посольств та очільників країн (Triple Canopy);

- супровід спеціальних місій ООН (Kroll);

- тренування особового складу регулярних військових частин, поліцейських структур та інших безпекових сил (наприклад, у 2002 р. співробітники компанії "Levdan" організували тренування збройних сил Конго);

- надання послуг перекладача на театрі воєнних дій (CACI);

- нагляд й охорона в'язниць (Titan Corporation);

- розмінування мінних полів і знищення боєприпасів (RONCO, MAG, BASTEC, Armog Group, Minetech, EODT);

- протипожежний захист (Group 4 Falck);

- тилове забезпечення збройних сил (KBR);

- авіарозвідка (AirScans Inc., Eagle Aviation Services & Technology);

- збройний супровід і захист морських суден від піратів (Global Marine Security Systems) [3].

У контексті аналізу ролі приватних військових компаній у зовнішньополітичній діяльності держав експерти фіксують зростання їх значення для забезпечення національних інтересів країн. Приміром, станом на 2014 р. близько 35% усіх розвідувальних операцій для силових структур США забезпечували саме приватні військові компанії.

На сьогодні в світі сформувався чітко структурований ринок військових послуг із загальним обсягом у понад \$100 млрд [9]. Серед найбільш відомих сьогодні визначаються такі приватні військові компанії, як: «Hulliburton», «Blackwater», «DynCorp», «Logicon», «Brown&Root», «MPRI», «Control Risks», «Bechtel», «ArmorGroup», «Erinys», «Sandline International», «International Defense and Security» [4; 9].

У державах Заходу робота приватних військових структур визначається законом та контролюється відповідними структурами. Серед міжнародно-правових угод з регулювання діяльності приватних військових компаній варто відзначити Конвенцію про ліквідацію найманства, ухвалену у 1977 р. Організацією Африканської Єдності і котра набула чинності лише у 1985 р.; Міжнародну конвенцію ООН з боротьби проти рекрутування, використання, фінансування і тренування найманців (набула чинності у 2001 р.) і документи так званої «Швейцарської ініціативи».

Якщо говорити про правове забезпечення діяльності ПВК, то тут варто наголосити на тому, що на міжнародному рівні найчастіше ініціаторами із упорядкування законодавства виступають країни і регіональні структури, на території яких функціонують ПВК. У той же час США, Велика Британія, Франція й інші держави Заходу найчастіше відтягують діють процес визначення міжнародно-правового статусу ПВК, покладаючи відповідальність за їх діяльність на бізнес-структури і ТНК. Останнє призводить до того, що дедалі частіше ПВК реєструються в офшорних зонах, а незалежні експертні групи фіксують збільшення випадків, коли приватні військові структури здійснюють злочини проти цивільного населення у зонах конфлікту, масово порушують права і свободи людини [5; 6].

Тож на сьогодні приватні військові компанії стають іманентною ознакою сучасних війн і збройних конфліктів, часто вони можуть інтегруватися у миротворчі місії та гуманітарні операції, стаючи активним учасником, у тому числі, постконфліктного відновлення і розбудови держав і регіонів. Дані структури демонструють однаково високу ефективність як безпосередньо у досягненні стратегічних цілей на театрі воєнних дій, так і у захисті та охороні цивільного населення, стратегічної логістики та інфраструктури. Важливою перевагою залучення приватних військових компаній над звичайними збройними силами є те, що їх використання мінімізує зовнішньополітичні ризики для учасників конфліктів, знижує фінансово-економічні видатки держав. З іншого боку, приватні військові компанії здатні створювати додаткові ризики і загрози для національних інтересів країн, адже часто вони фінансуються і управляються бізнес-зорієнтованим актором, як, наприклад, ТНК, які

часто спроможні діяти всупереч офіційній дипломатії держав і націлюватися на досягнення своїх економічних інтересів у зоні конфлікту. Останнє може бути вирішене, зокрема через упорядкування законодавчого регулювання діяльності приватних військових компаній на національному і глобальному рівнях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Курбан О.В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник. К.: ВІКНУ, 2016. 286 с.
2. Седляр Ю.О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика: [монографія]. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 412 с.
3. DCAF Backgrounder. Private Military Companies. 04/2006. URL.: http://psm.du.edu/media/documents/reports_and_stats/think_tanks/dcaf_backgrounder_private_military_companies_eng.pdf
4. Interview with Andrew Bearpark, the Director General of the British Association of Private Security Companies (BAPSC) // International Review of the Red Cross, Vol. 88. № 863. September 2006.
5. Isenberg D. Private Military Contractors and U.S. Grand Strategy // International Peace Research Institute, Oslo (PRIO). Report. 2009. №1. 53 p.
6. Kjelstrup C. NATO and Private Military Contractors. Different Approaches, and Challenges to Internal Cohesion and Solidarity. Master Thesis - Department of Political Science. University of Oslo. 23.05.2011. 68 p.
7. Spicer T. An Unorthodox Soldier: Peace and War and the Sandline Affair. Edinburg, Mainstream, 1999. 240 p.
8. Stockholm International Peace Research Institute. URL.: <http://www.sipri.org/>
9. The high-risk contracting business. URL.: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/warriors/contractors/highrisk.html>

СЕКЦІЯ № 3. «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СФЕРИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВознавства»

Керівник секції: МАКСИМОВИЧ Роман Олегович, кандидат юридичних наук, в.о. завідувача кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Секретар секції: ШИРОКОВА-МУРАРАШ Ольга, Геннадіївна кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Bushok Oleksandr
**Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University**

CREATION OF EFFECTIVE INTERNATIONAL LEGAL MECHANISMS TO ENSURE POST-WAR RECONSTRUCTION OF STATES

After the end of conflicts and wars in many countries, post-war rehabilitation and reconstruction become critical tasks. However, ensuring sustainable peace and restoring statehood requires not only domestic efforts but also the active support and cooperation of the international community. Establishing effective international legal mechanisms plays an important role in ensuring the post-war recovery of states.

The current state of international relations requires a comprehensive approach to analyzing the behavior of international actors in the world community. The restructuring of the roles of the world's leading powers is shaping new approaches to foreign policy, among which development policy and foreign aid as its main instrument are gaining special development [1, p. 94].

One of the key elements of effective international legal mechanisms is the existence of appropriate regulations. This includes the adoption of international agreements, conventions and resolutions aimed at ensuring state reconstruction and conflict resolution. For example, the 1951 UN Convention Relating to the Status of Refugees establishes the rights and obligations of refugees and host states to facilitate their recovery and integration.

Successful recovery from war requires not only security, but also large-scale reconstruction and humanitarian assistance. International humanitarian aid

mechanisms, such as programs of the UN and other humanitarian organizations, play a key role in providing the necessary assistance to war-affected people, including medical care, food aid, housing assistance and other types of support.

Peacekeeping operations and mediation are one of the most important aspects of peace and state restoration. International organizations, such as the UN and the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), carry out peacekeeping activities to ensure security and stability in the affected regions. Mediators and intermediaries work with conflicting parties to reach peaceful resolutions and build bridges between them.

Financial support from international financial institutions, such as the International Monetary Fund (IMF), the World Bank, and others, plays an important role in rebuilding the economies and infrastructure of the affected countries. It helps to create favorable conditions for sustainable development and socio-economic growth.

Creating effective international legal mechanisms to ensure the post-war reconstruction of states requires a comprehensive approach and joint efforts of the international community. Only through active cooperation between all stakeholders can sustainable peace, stability and prosperity be ensured in the affected regions.

Let us analyze the postwar reconstruction of the state on the example of Ukraine. The postwar reconstruction of Ukraine will be the largest reconstruction in Europe since World War II. The scale of the reconstruction work and the opportunities offered by modern technologies create unique challenges and provide a favorable basis for creative solutions.

The dynamics of hostilities at the front in recent months (in particular, the lack of significant progress on the part of the enemy and the aggressive behavior of Ukrainian forces along the contact line) confirms the main hypothesis about the nature of Ukraine's post-war functioning [2, p. 22].

The mechanism for ensuring the comprehensive restoration and revitalization of the territories affected by the armed aggression against Ukraine is a set of means by which the state influences specific social relations in order to organize and develop them. These means include: 1) formulation of an action plan for post-war reconstruction and development of Ukraine; 2) development of programs for comprehensive restoration of territories; 3) search for sources of funding for the implementation of the action plan; 4) improvement of the current legislation regulating the procedure for developing programs for comprehensive restoration of territories [3, p. 470].

Ensuring Ukraine's postwar recovery requires a comprehensive approach and the implementation of various international legal mechanisms:

1. International support and humanitarian aid: International humanitarian organizations, such as the Red Cross, the UN, and the European Union, can provide assistance in the areas of medicine, livelihoods, housing, and infrastructure.
2. Peacekeeping operations and mediation: International peacekeeping missions and mediation can help resolve internal conflicts and establish peace and stability in affected areas.
3. Financial support and economic recovery: International financial organizations such as the IMF and the World Bank may provide financial assistance to help rebuild Ukraine's economy and infrastructure.
4. Legal reforms and promotion of human rights: Cooperation with international human rights organizations can help Ukraine strengthen its legal system, ensure human rights, and improve the level of legal culture in the country.
5. Diplomatic efforts and international support: Active engagement of international partners, such as the European Union, the United States, Canada, and other countries, can help Ukraine to address the challenges of post-war reconstruction and conflicts on its territory.

Thus, the creation of effective international legal mechanisms to ensure the post-war reconstruction of states is a critical component of the international order. These mechanisms are key tools in counteracting the effects of conflicts, wars and natural disasters, promoting peace, stability and development. They include regulatory frameworks, humanitarian aid, peacekeeping operations, financial support and other mechanisms aimed at restoring the economy, infrastructure, legal system and social growth. The application of these mechanisms requires coordination and cooperation between international organizations, governments, NGOs, and the international community as a whole.

Through the creation of effective international legal mechanisms, we can promote peace, stability and development in the world, raising living standards and ensuring security for all peoples.

REFERENCES

1. Medynska T.V. International assistance as a basis for the post-war economic recovery of Ukraine. Bulletin of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences. No73, 2023. C. 93-102.
2. Post-war recovery of Ukraine. New markets and digital solutions. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf> (accessed April 19, 2024).

3. Ensuring the restoration and revitalization of territories in Ukraine in the post-war period. Proceedings of X International Scientific and Practical Conference Barcelona, Spain. October 23-25, 2022. С. 466-470.

Гагин Юлія Володимирівна
здобувач групи МП – 406 ФМВ, НАУ
Спеціальності 293
м. Київ, Україна
e-mail: gaginulia@gmail.com
Науковий керівник - Коцюруба Анна Іванівна
доцент кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства ФМВ, НАУ
м. Київ, Україна

ГЛОБАЛЬНА СПІВПРАЦЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

Тема глобальної співпраці для забезпечення екологічної стійкості залишається дуже актуальною в сучасному світі. Зростаючі проблеми забруднення навколишнього середовища, використання невідновлюваних ресурсів, зміна клімату та втрата біорізноманіття ставлять людство перед нагальною потребою спільних зусиль для збереження планети для майбутніх поколінь. Глобальні проблеми потребують глобальних рішень. Ініціативи таких міжнародних організацій як ООН, Європейський Союз, а також міжнародні домовленості, наприклад Паризька угода з питань клімату, демонструють, що країни можуть об'єднатися для вирішення екологічних проблем. Також важлива роль належить громадськості, добровільним організаціям та приватному сектору. Заохочення сталих ініціатив, зменшення викидів парникових газів, ефективне використання ресурсів і відновлювальних джерел енергії - це всі аспекти, які можуть бути вдосконалені через глобальну співпрацю.

Нарешті, освіта та підвищення обізнаності щодо екологічних питань грають ключову роль у формуванні свідомого способу життя та підтримки ініціатив, спрямованих на захист довкілля. Задачі, що виникають у зв'язку з поставленою метою, включають наступне: Роз'яснити поняття та різновиди міжнародного співробітництва в сфері забезпечення екологічної безпеки. Визначити основні принципи та цілі міжнародного співробітництва в цій сфері. Провести класифікацію та опис міжнародних організацій, що займаються забезпеченням екологічної

безпеки. Визначити проблеми та перспективи співпраці України з міжнародними організаціями у цьому напрямку.

Аналіз понять та видів міжнародного співробітництва: З'ясовано, що міжнародне співробітництво у сфері забезпечення екологічної стійкості може приймати форму спільних проєктів, обміну досвідом, розробки міжнародних угод та стандартів. Принципи та цілі міжнародного співробітництва: Основними принципами є принципи взаємодопомоги, співпраці та відповідальності. Головною ціллю є збереження природних ресурсів, зменшення викидів шкідливих речовин та протидія змінам клімату. Класифікація та характеристика міжнародних організацій: Виділено роль таких організацій, як ООН, Європейський Союз, Міжнародне агентство з енергетики, ЮНЕП та інших у формуванні та виконанні міжнародних програм з екологічної стійкості. Проблеми та перспективи співробітництва України з міжнародними організаціями: Виявлено проблеми недостатньої координації дій між українськими владними структурами та міжнародними партнерами.

Отже, Глобальна співпраця для забезпечення екологічної стійкості є невід'ємною складовою сучасного світу і важливим елементом вирішення екологічних проблем. Виявлено, що міжнародне співробітництво ґрунтується на принципах взаємодопомоги, співпраці та відповідальності, спрямованих на збереження навколишнього середовища. Міжнародні організації відіграють ключову роль у координації та реалізації заходів щодо забезпечення екологічної безпеки на глобальному рівні. Україні варто активніше залучатися до міжнародних ініціатив та співпраці з міжнародними організаціями для ефективного розв'язання екологічних проблем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пахолок Ю. П. Роль міжнародного агентства з атомної енергії в процесі екологічного оздоровлення радіоактивно забруднених територій. Право. № 2, 2022 р. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/01/6-1.pdf> (дата звернення 18.03.2024)
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон від 25.06.1991 № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. №41. Ст. 546.
3. Stichting greenpeace council articles of association as approved at the 2016 agm. Retrieved from <https://www.greenpeace.org/static/planet4-international-stateless/2019/01/2dd36983-sgc-articles-of-association.pdf> (дата звернення 18.03.2024)

STANDARDIZATION AND NORMALIZATION OF THE INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORK FOR VIRTUAL ASSET DERIVATIVES

In recent years, the market for virtual assets, in particular cryptocurrencies, has experienced rapid development, which has given rise to a variety of financial instruments based on them, including derivatives. This, in turn, has prompted the need for standardization and normalization of the international legal environment to regulate this new asset class.

"A virtual asset is an intangible good that is an object of civil rights, has a value and is expressed by a set of data in electronic form, and is divided into a secured and an unsecured virtual asset. An unsecured virtual asset is a virtual asset that does not certify any property or non-property rights. A secured virtual asset is a virtual asset that certifies property rights, in particular, the right to claim other objects of civil rights" [1, p. 68].

Standardization is aimed at establishing uniform rules and regulations, which contributes to the transparency, safety and efficiency of markets. Normalization is important for ensuring legal certainty and protection of market participants. One of the main challenges in regulating virtual asset derivatives is the lack of a unified approach at the international level. Different jurisdictions apply different rules and requirements, which creates challenges for transnational investment and exchange.

Another important aspect is the need for a clear definition and classification of virtual assets and derivatives based on them. The lack of uniform terminology complicates the legal interpretation and application of regulations. Ensuring the protection of the rights of virtual asset market participants, including investors and consumers, is critical. This includes issues such as market transparency, anti-money laundering (AML) and counter-terrorist financing (CFT), and data protection. One of the main steps in standardization is the development of international regulatory standards that can be adopted and implemented by different countries. This could include standards for platform licensing, derivatives trading, capital requirements, and reporting.

Another important aspect is the unification of approaches to combating money laundering and terrorist financing. An international standard can ensure

effective information exchange and cooperation between regulators on a global level. Establishing international norms and standards aimed at protecting investors is key to increasing confidence in the virtual asset market. This could include rules on product transparency, disclosure rules, and loss compensation. It is also important to develop technical standards to ensure interoperability of technology platforms, transaction security, and data protection.

"In general, virtual assets are defined by the draft law "as a set of data in electronic form that has value and exists in the system of circulation of virtual assets. A virtual asset may be an independent object of civil turnover, as well as certify property or non-property rights, in particular, rights of claim to other objects of civil rights." It is planned to supplement the Civil Code of Ukraine with a similar definition, for which the authors propose to introduce a new Article 2001 "Virtual Assets" in Chapter 15 "Intangible Goods". This definition can be subject to technical and legal claims, in particular, regarding the inadmissibility of defining the category through itself from the point of view of the rules of formal logic, but much more important is the legislator's view (if the draft law is adopted in its unchanged form) on the qualification of virtual assets, including cryptocurrency, as an object of civil rights" [2, p. 155].

Standardization and normalization of the international legal environment for virtual asset derivatives is a complex but vital process. It requires cooperation between international organizations, national regulators, industry and the public to create an efficient, safe and fair market environment. The successful implementation of such standards will contribute to the growth and stabilization of the virtual asset market, while ensuring the protection of market participants and compliance with international financial regulations.

"The object of collateral for a virtual asset is another object of civil rights, the rights to which are certified by such a virtual asset. The object of collateral for a virtual asset is determined by the transaction under which such a virtual asset was created. Property or non-property rights, in particular the right of claim, to the object of collateral for a virtual asset are transferred to the acquirer of such virtual asset. A virtual asset that is secured by the rights of owners of equity, debt, mortgage, derivative securities, derivative financial instruments, money market instruments is a financial virtual asset" [3, p. 347].

Thus, standardization and normalization of the international legal environment for derivatives on virtual assets is critical for the development of modern financial markets. From an international legal perspective, this process requires broad acceptance, cooperation between countries and international organizations, as well as an in-depth understanding of potential challenges and benefits.

In summary, standardization and normalization of the international legal environment for virtual asset derivatives is key to creating sustainable,

efficient and innovative financial markets that meet the requirements of the modern age and contribute to the development of the global economy.

REFERENCES

1. Hrytsai. Legal regime of virtual assets in Ukraine. *Juris Europensis Scientia*. Issue #2. Institute of Law and Public Relations of the Open International University of Human Development "Ukraine". C.65-68. 2022.
2. Logoyda V.M. Prospects for regulating the legal status of cryptocurrency in Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*. Series PRAVO. Issue 63. C. 152-157. 2021.
3. Kovaliv M. V. *Financial Law of Ukraine: a textbook*. Lviv: SPOLOM, 2022. 394 c.

Ruslan Dunaievskiy

**Department of International Law and Comparative Law
of the Faculty of International Relations
of the National Aviation University**

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR ADAPTATION OF NATIONAL AGRICULTURAL LEGISLATION TO EU STANDARDS: THE EXPERIENCE OF UKRAINE.

"Adapting national legislation to the European one is one of the key tasks on Ukraine's path to EU membership. The draft laws approved by the Government are in line with modern international practices in the field of trade defence. When drafting the documents, the Ministry of Economy is guided, in particular, by the relevant EU regulations, norms and current WTO clarifications. At the same time, it was certainly very important for us to ensure reliable protection of the interests of national producers while preserving and enhancing opportunities for free trade. If the draft laws are adopted by the Verkhovna Rada, the state will receive reliable, transparent and understandable trade defence instruments for both Ukrainian business and our partners," said Yulia Svyrydenko, First Vice Prime Minister of Ukraine and Minister of Economy. This thesis reflects the main vector of the state's international economic policy and the directions of its long-term development.

Domestic producers are ready to increase the volume of goods and services supplied to the EU market. At the same time, the European Union is cautious about Ukrainian products and entrepreneurs in its market and is unequivocally defending its producers. In such circumstances, Ukrainian

entrepreneurs are forced to defend their interests on their own in cooperation with the European and Ukrainian bureaucracy. The lack of clear regulations for obtaining EUR.1 certificates, complicated procedures for obtaining certificates from relevant ministries, gaps in legislation, etc. are currently hindering the increase in trade turnover.

In order for food products to be sold on the EU market, they must comply with EU sanitary regulations. As a first step to exporting its products abroad, a market operator must submit a request for approval of export capacities to the territorial authority of the State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection at the location of the capacity in accordance with Order of the Ministry of Agrarian Policy No. 38 dated 10.02.2016 "On Approval of the Procedure for Approval of Export Capacities, Inclusion and Exclusion from the Register of Approved Export Capacities".

The Association Agreement between Ukraine and the European Union, which was signed in 2014, has enabled Ukrainian producers to significantly expand their markets.

Over the past two years, the number of companies producing animal products that have the right to export their products to the European Union has increased from 385 to 418. The number of suppliers of dairy products increased by 11, fish products by 6, and snails and snail products by 5. Among the exporters of products intended for human consumption, the largest number of companies produced bee honey - 72, dairy products - 40, and fish products - 32. Among the exporters of products not intended for human consumption, the largest exporters to the EU are down and feathers (67), casein (49), and raw leather (46).

Trade cooperation between Ukraine and the European Union indicates a constant negative value for Ukraine in terms of exports and imports between Ukraine and the EU. For comparison, in the first year of the free trade zone, Ukraine's exports to the EU amounted to USD 15.82 billion, while imports from the EU were worth USD 17.1 billion. The balance of USD 1.3 billion was not in Ukraine's favour.

In 2021, the last year before the war, the disparity only increased: exports from Ukraine totalled USD 18.66 billion, while imports from the EU amounted to USD 23.74 billion. Given the predominance of European imports over Ukrainian exports to the EU, there is a strong demand from domestic producers for business support policies that will allow them to develop export opportunities and not lose the Ukrainian market.

The integration of the Ukrainian and EU markets means not only broad export opportunities, but also the creation of a government policy that will help businesses develop and compete with European entrepreneurs. Ukrainian agrarian business demand for state support programmes for

Ukrainian producers without violating the terms of the Association Agreement, including state co-financing of participation in international exhibitions.

Today, the Government is working hard to create a legislative framework for the realisation of Ukraine's production and export capacities in the agricultural sector.

In particular, the Government has approved the draft laws "On Safeguard Measures" (proposed to restate the Law of Ukraine "On Application of Safeguard Measures on Imports to Ukraine"), "On Protection against Dumped Imports" (new version of the Law of Ukraine "On Protection of National Commodity Producers from Dumped Imports"), and "On Protection against Subsidised Imports" (new version of the Law of Ukraine "On Protection of National Commodity Producers from Subsidised Imports").

The draft laws contain provisions that, in particular:

- empower domestic producers to protect their interests from unfair and growing imports;
- reduce business costs for the preparation of materials and documentation during safeguard investigations;
- establish clear time limits for procedural stages of investigations;
- guarantee consultations at the request of the interested party;
- introduce a mechanism to guarantee the payment of provisional protective duties or duties in the investigation of their evasion;
- expand the circle of "users" of this mechanism among businesses, etc.

REFERENCES

1. Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine No. 38 of 10.02.2016 "On Approval of the Procedure for Approval of Export Capacities, Inclusion and Exclusion of Export Capacities from the Register of Approved Export Capacities".

2. During the period of martial law, the number of producers of animal products entitled to export to the European Union has increased | State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection (dpss.gov.ua)

3. New legislation on trade defence will be adapted to EU norms and protect the interests of Ukrainian producers, - Yulia Svyrydenko | Cabinet of Ministers of Ukraine (kmu.gov.ua)

Artem Ivanov
Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University

THEORETICAL CONCEPTS AND PRACTICAL CHALLENGES OF INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF CLIMATE PROTECTION

It is well known that the word "climate" comes from the Greek word "κλίμα" ("κλίματος"), which means inclination, tilt. It is believed that the concept was introduced into scientific circulation by the ancient Greek astronomer Hipparchus of Nicaea (190-120 BC), who conditionally divided the earth's surface into five regions according to the sun's inclination, with the intention of calling them climatic zones[1, p. 9]. The climate as a subject of international legal regulation is a multidimensional concept, and approaches to its understanding change depending on the stage of development of society. [2, c. 7]. Over the past decades, the international community has been actively working on the development and implementation of regulatory mechanisms to reduce greenhouse gas emissions and maintain climate stability.

However, although the theoretical concepts of the need for climate regulation have been widely studied, the practical challenges of implementing such regulation remain a significant problem. This thesis will review the main theoretical aspects of international legal regulation of climate protection and identify the practical difficulties that arise in the process of its implementation.

According to international law theories, climate protection is recognized as a public good that requires collective efforts to ensure its sustainability. One of the key concepts is the principle of common but differentiated responsibilities, which recognizes that each country must take measures to reduce emissions, but within its means and taking into account its historical responsibility for pollution. An important step for Ukraine was the adoption by the Cabinet of Ministers of Ukraine of Resolution No. 932-r of December 7, 2016, which approved the Concept for the Implementation of the State Policy on Climate Change for the Period up to 2030 [3].

Another theoretical concept is the idea of the commons, which considers the climate as a global commons that is available to all and requires collective management and protection. This concept asserts that all countries have the right to access a clean environment and that no country has the right to exploit the climate for its own benefit to the detriment of others.

Despite the existence of a theoretical framework, the practicality of climate protection regulation often faces numerous challenges. One of these challenges is the lack of a universal obligation of countries to comply with the commitments made at international meetings. Unfortunately, it is worth noting that a significant part of the implementation provisions and requirements in national legal systems have not yet been enshrined in law, and international

legal obligations in the field of climate protection remain declarative. Climate change adaptation plans have not been fully implemented.

Another challenge is the divergence of interests and capacities among countries. Developed countries may have more resources to implement clean technologies and reduce emissions, while developing countries may prioritize economic interests over climate interests. This imbalance can make it difficult to reach consensus in international negotiations.

International legal regulation of climate protection requires in-depth analysis of theoretical concepts and elimination of practical challenges for effective implementation. The path to stable and sustainable climate regulation requires joint efforts and consideration of the interests of all parties to ensure the preservation of our planet for future generations.

REFERENCES:

1. Global warming and climate of Ukraine: regional ecological and socio-economic aspects / [Voloshchuk. Kyiv: Kyiv University Publishing and Printing Center, 2002. 17 c

2. Prokhorenko K. A. Climate as an object of environmental and legal protection of Ukraine: PhD thesis. Kyiv, 2013. 16 c.

3. On Approval of the Concept for the Implementation of the State Policy in the Field of Climate Change for the Period up to 2030: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 07, 2016, No. 932-p. URL: [http://www.kmu.gov.ua/control/uk/ cardnpd?docid=249573705](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249573705) (accessed 26.014.2018).

Artem Kadar,
**PhD student of the Department of International Law
and Comparative Law
of the Faculty of International Relations
National Aviation University**

THE PRINCIPLE OF SETTLEMENT OF INTERNATIONAL DISPUTES BY PEACEFUL MEANS AS A NORMATIVE BASIS FOR THE INSTITUTION OF REPRESENTATION

When international law was first created, it only encouraged states to resolve their disputes peacefully and did not impose this condition anywhere. However, with the emergence of new social relations and the development of merchant shipping, a special need arose to enshrine this condition as a binding

principle. For many centuries, war has been the main means of resolving conflicts in international relations. Awareness of the dangers of this approach led to the convening of international conferences, where for the first time states discussed the peaceful settlement of international conflicts.

International disputes arise for various reasons in the economic, social and political spheres. When international disputes arise between subjects of international law, they can be resolved peacefully.

In the broadest sense, an international dispute is a political and legal relationship between two or more subjects of international law based on a conflict. An international dispute is a disagreement over a fact, law or policy on a question of international law in which the claims or statements of one party are challenged, refuted or rejected by the other party.

The peaceful settlement of international disputes is in the interests of all states, as the coexistence of states belonging to different regional systems constantly requires peaceful settlement of disputes between them. The system of international relations cannot function properly without mechanisms for the peaceful settlement of disputes.

Therefore, the development and improvement of mechanisms and procedures aimed at preventing and resolving disputes is a task of great importance at present. Currently, there are many peaceful means and procedures for the non-military settlement of disputes at both the global and regional levels [1, p. 54].

One of the most important areas of state activity at the present stage is the development of strategies for interaction and cooperation with other states, which requires the effective use of existing diplomatic and legal means of resolving international disputes. Under modern international law, states are obliged to resolve disputes exclusively by peaceful means.

In the most general sense, the peaceful settlement of international disputes means various measures, procedures and actions aimed at resolving disputes and disputed situations arising in international relations without the use of force, in the shortest possible time and in the manner most acceptable to the parties concerned.

The principle of the peaceful settlement of international disputes is one of the fundamental principles of international law, enshrined in documents such as the United Nations Charter of 1945 and the 1970 Declaration on Principles of International Law [2].

Article 2, paragraph 3 of the United Nations Charter states the principle of peaceful settlement of international disputes as follows: "All Members of the United Nations shall settle their international disputes by peaceful means in such a manner as not to endanger international peace,

security and justice. States shall endeavor to settle their international disputes by expeditious means".

The principle of peaceful settlement of international disputes is the most important feature of modern international law, which directly and most centrally expresses its essence - the right of states, regardless of their social system, to peaceful coexistence, and is expressed in the general obligation of subjects of international law to resolve exclusively by peaceful means disputes or situations arising between them, in accordance with the prohibition of the use of force or threat of force in international relations established by international law; each subject has the right to make a free choice, taking into account [3, p. 348].

The system of peaceful settlement of disputes is one of the most important international legal means of maintaining international peace and ensuring peaceful coexistence of states. The content of the principle of peaceful settlement of international disputes is a typical list of obligations envisaged by the modern theory of international law and a range of means of peaceful settlement of international disputes provided for by the Charter of the United Nations [4, p. 378].

The peaceful settlement of international disputes is achieved through a special mechanism consisting of methods and means provided for by law in the form of a coordinated system.

The analysis of the principle of peaceful settlement of international disputes gives grounds to highlight the following most important elements of this principle:

- 1) the obligation to resolve disputes on the basis of international law and justice;
- 2) the obligation of all states to try to resolve international disputes in the most expeditious and equitable manner possible;
- 3) the obligation of states to refrain from any action that may aggravate a dispute when there is a threat to international peace and security;
- 4) courts and arbitral tribunals must adhere to the rule that after the dispute is resolved, no action taken by any party to obtain a unilateral advantage may be considered as evidence in favor of the other party;
- 5) the dispute is not a legal basis for the unlawful use of force to seize the disputed territory [4, p. 378].

The principle of resolving international disputes by peaceful means is not only a normative basis, but also an integral element of the institution of representation in international relations. Ensuring peace and security in the world is improved through the use of diplomatic and peaceful means of conflict resolution, which allows the parties to reach mutually acceptable solutions and maintain stability in the international community. At the same time, the

principle of peaceful settlement of disputes is the basis for the development and support of the institution of representation, as it provides an opportunity to express the interests of different countries through dialogue, negotiations and international agreements. This approach contributes to building trusting relations between states and creating an effective system of international cooperation. In summary, the principle of resolving international conflicts by peaceful means is a key element that contributes to strengthening the international order and ensuring stability in the world.

REFERENCES:

1. Krivokapic B. *Mir i rat u međunarodnim odnosima i pravu*. Beograd, 2017. C. 54–182.

2. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations (adopted by the General Assembly). Res. 2625 (XXV) of the UN General Assembly of 24.11.1970). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text

3. Antoniuk O. International public mediation: in search of maximum efficiency. *Journal of Kyiv University of Law*. 2015. №2. P. 348–354.

4. Malysheva O. Some issues of the Institute of Peaceful Settlement of International Disputes. *Legal scientific electronic journal*. 2017. №6. P. 378–381.

Vyacheslav Kalnitsky
Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University

ORGANIZATIONAL AND LEGAL SUPPORT FOR STATE REBUILDING IN THE CONTEXT OF POSTWAR RECONSTRUCTION IN SOUTH KOREA

Organizational and legal support for state reconstruction in the context of South Korea's postwar recovery played a crucial role in the country's rehabilitation after World War II. The three-year war destroyed about 80% of the industrial and transportation infrastructure of South Korea, which was already a poor agricultural part of the island. South Korea has no mineral deposits or natural resource reserves to trade." [1]

After the end of the conflict in 1953, South Korea faced difficult challenges of postwar reconstruction. The infrastructure was destroyed, the economy suffered heavy losses, and the population was physically and psychologically exhausted by the war. In these circumstances, organizational and legal support became a key tool for creating a systematic and effective approach to rebuilding the country.

The first priority was to create effective government structures capable of coordinating the various aspects of recovery. This included the creation of ministries responsible for various areas of the economy, infrastructure, and social welfare. Basic infrastructure such as housing, schools, medical centers, water and sewage systems, roads and communications were destroyed. The total amount of damage caused to the civilian population was greater (1.05 times) than the GDP of Korea in 1953."[2, p. 182]

The reorganization of government agencies allowed for better coordination and cooperation between different sectors, which was a critical condition for a successful recovery.

In addition, an important aspect of the organizational and legal framework was the adoption of a number of laws and policy decisions aimed at stimulating economic growth, attracting investment, and developing entrepreneurship. Such measures included trade liberalization, tax incentives for enterprises, and promotion of innovation and technological development. This helped attract foreign investors and stimulated the domestic entrepreneurial sector, which contributed to economic growth and job creation. The United States has provided Korea with about \$1.5 billion in subsidies and loans. Most of this money was spent on consumption, but some was also invested in production infrastructure and education, while the country needed to build a new economy and state institutions. The resources received during these years were primarily invested in a network of schools, roads, and communications.

In addition to the economic aspects, the organizational and legal framework also included the adoption of a number of social laws and programs aimed at supporting war-affected citizens, ensuring access to education and healthcare services, and creating conditions for social integration and human capital recovery. The education sector has also undergone significant reforms. The Korean government is investing heavily in improving the country's competitiveness and productivity. These investments extend not only to higher education, but also to primary and secondary education. The government actively supports research and development and, most importantly, encourages lifelong learning. These measures have contributed to the development of a highly skilled and efficient workforce, which has become an important factor in the success of the Korean economy."[3, p. 60]

Overall, the organizational and legal framework for state reconstruction played a critical role in South Korea's post-war rehabilitation. It was a complex and multifaceted process that required clear strategic planning, strong leadership, and cooperation between the government, civil society, and international partners. South Korea's experience is an important source of lessons for other countries facing similar challenges of rebuilding after war or conflict.

REFERENCES:

1. Lee, H. (2009). The Politics and Legislation of South Korean Reconstruction after World War II. *East Asian Journal of Law*, 16(2), 123-137.
2. Kim HJ, Lee CH. *Reconstructing reconstruction: How South Korea achieved development success*. New York. 2015. С. 448.
3. International historical experience of post-war economic reconstruction: lessons for Ukraine. Materials of the international scientific and practical conference. Kyiv. 2023. С. 125.

Керекеша Ірина Станіславівна
студентка 4 курсу, групи МП-405
м. Київ, Україна
e-mail: 6987936@gmail.com

ЮРИДИЧНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ЗАХИЩАТИ ВІТЧИЗНУ В КОНСТИТУЦІЯХ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

Вступ. Дані роботи присвячені аналізу правового змісту конституційного обов'язку захищати Батьківщину. Актуальність цього дослідження підкреслюється у світлі комплексного вторгнення на територію Російської Федерації та України. Слід зазначити, що зміст цього обов'язку по-різному закріплено в конституціях держав-членів ЄС. Доведено, що у взаємозв'язку між основним правом людини на життя та обов'язком захищати свою батьківщину, виконання якого становить значний ризик для життя та здоров'я людини, а також дотримується баланс суспільних і приватних інтересів через виконання цього зобов'язання. Це зобов'язання є одним із основних механізмів забезпечення права на життя мирних людей у разі збройної агресії проти країни з боку ворога.

Ключові слова: конституційна оборона, територіальна цілісність.

Одним із найважливіших конституційних обов'язків громадянина є обов'язок захищати Батьківщину. Сьогодні, в умовах повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України, вивчення змісту цього зобов'язання стає ще більш актуальним. Хід війни яскраво показав, що весь демократичний світ становив величезну загрозу з боку авторитарних імперіалістичних режимів. Протидія такій агресії буде ефективною лише за умови об'єднання міжнародної спільноти у взаємодії та співпраці для захисту основних принципів міжнародного права. Хоча стратегічний підхід України до вступу до ЄС і НАТО залишається незмінним, все ж важливо зрозуміти зміст обов'язку захисту Батьківщини, закладеного в конституції європейських країн. Питання відповідальності людини, в тому числі обов'язку захищати Батьківщину, досліджувалися в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених.

Зокрема, в Україні це досліджували Ю. Бисага [1], К. Бондарева [2], Л. Дешко [3], Н. Іконнікова [4] та ін. [5]. Ці зобов'язання чітко прописані в українському законодавстві, яке зазнало значних змін. Тому Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 затверджено Стратегію воєнної безпеки України (далі – Стратегія). Водночас вищезазначене дослідження було проведено до повномасштабного вторгнення російських військ в Україну та до згаданих вище законодавчих змін. Крім того, практика такого законодавства розвивається і потребує наукового аналізу. Формуються також концепції розвитку законодавства України щодо врегулювання відносин між Українською державою та громадянами та виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни.

Аналіз європейських конституцій показує, що обов'язок захищати Батьківщину відрізняється за правовим змістом і обсягом. Важливо з'ясувати взаємозв'язок і баланс між фундаментальним правом кожної людини на життя та обов'язками суб'єктів дослідження, оскільки його виконання часто становить величезну загрозу для життя та здоров'я. Так, відповідно до ст. Стаття 30 Конституції Іспанії «Іспанці мають право та обов'язок захищати Іспанію. Цей закон визначає військові обов'язки іспанців і передбачає процедури звільнення від військової служби за сумлінними переконаннями та інші звільнення від обов'язкової військової служби за умови відповідних гарантій, і може передбачають публічні зобов'язання, які замінюють їх, коли це необхідно, або можуть бути створені державними службами для досягнення цілей, що відповідають загальним інтересам. Закон може накладати зобов'язання на громадян у разі серйозних небезпек, катастроф або суспільних катастроф» [6]. 17

лютого 1983 року була прийнята Конституція Королівства Нідерландів. «Усі громадяни Нідерландів, здатні до військової служби, зобов'язані захищати незалежність країни та її територіальну цілісність, що може бути покладено на жителів Нідерландів, які не є громадянами Нідерландів» [7], йдеться у статті 1. Стаття 97 Конституції Нідерландів. Відповідно до ст. Стаття 98 Конституції Нідерландів «Держава утримує збройні сили, що складаються з контрактної та обов'язкової військової служби для захисту своїх інтересів. Загальне управління збройними силами є відповідальністю Уряду. Закон парламенту передбачає процедуру обов'язкового Законом про оборону країни також передбачені обов'язки, які можуть бути покладені на особовий склад, відмінний від військовослужбовців Збройних сил» [7]. «Якщо всі особи під час війни, загрози війни чи інших особливих обставин обов'язковий призов усіх або частини незбройних сил буде покликаний указом короля, до парламенту вноситься законопроект щодо необхідності їх подальшого призову на військову службу.» Стаття 101 Конституції Нідерландів [7]. У преамбулі Конституції Латвії зазначено: «Як демократична, правова та соціально відповідальна національна держава, Латвія заснована на свободі та гідності людини, визнає та захищає основні права людини та поважає етнічні меншини. Народ Латвії захищає свій суверенітет і незалежність латвійської держави, території та цілісності та демократичних державних інститутів» [8]. Тому в преамбулі латвійської Конституції не згадується, насамперед, обов'язок захищати батьківщину, а інші зобов'язання – захист суверенітету, незалежності, території та цілісності латвійської держави та демократичного державного устрою. в мистецтві. Статтею 65 Конституції України встановлено обов'язок захищати Вітчизну, незалежність і територіальну цілісність, поважати її національні символи.

Тому і Конституція Латвії, і Конституція України передбачають обов'язок захищати незалежність і територіальну цілісність країни. На відміну від конституції України, конституція Латвії не передбачає обов'язку захищати батьківщину, а зобов'язує захищати суверенітет, цілісність та демократичні державні інститути. По-друге, відповідно до Конституції Латвії суб'єктом зобов'язань є латвійський народ (Преамбула до Конституції Латвії), а відповідно до 1 ст. Статтею 65 Конституції України визначено, що суб'єктом зобов'язань є громадянин України. Про військову оборону йдеться в ст. Стаття 44 Конституції Латвії: «Якщо будь-яка інша країна оголошує війну Латвії або ворог атакує кордони Латвії, президент країни має право вжити необхідних заходів військової оборони. При цьому президент країни негайно скликає конгресу прийняти рішення про оголошення війни і початок війни» [8]. На відміну від

Конституції Латвії, Конституція України ст. Документ № 65 передбачає, що громадяни зобов'язані захищати Батьківщину.

Стаття 1 стосується оборони України. У статті 17 Конституції України зазначено: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави і є справою всього народу України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності залежить від Збройних Сил України»[9]. У Стратегії воєнної безпеки України зазначено, що «всеосяжна оборона України – це комплекс заходів, основним змістом яких є: превентивні дії та стійкий опір агресорам на суші, морі та повітряному просторі України, протидія в кіберпросторі». і нав'язувати свою волю в інформаційному просторі, використовувати весь потенціал країни і суспільства (військовий, політичний, економічний, міжнародно-правовий (дипломатичний), духовний, культурний тощо) для відсічі агресору; принципи і норми міжнародного права Усі форми і методи збройної боротьби, особливо асиметричні операції та інші операції з оборони України» [10]. Конституція Литовської Республіки, прийнята громадянами Литовської Республіки на референдумі 25 жовтня 1992 року, містить лише таку статтю: «Військова служба або заміна військової служби та проходження служби по заміні». Праця» (ст. 48).

Отже, Конституція Литви не покладає на литовську державу, народ чи громадян обов'язок захищати батьківщину. Складовими елементами суб'єктивного юридичного права на працю є військова або альтернативна служба, праця громадянина у воєнний час. Водночас будівництво ст. Стаття 48 Конституції Литви «Праця громадян під час війни не вважається примусовою працею» допускає положення про те, що обов'язок працювати під час війни несуть громадяни Литви та інші піддані. На відміну від литовської конституції, українська конституція не містить жодних положень, які конкретно стосуються «цивільної роботи у воєнний час». Водночас, в умовах широкомасштабної війни дуже важливим є забезпечення збройних сил усім необхідним, і не лише зброєю та боєприпасами, а й законодавством України щодо обов'язків суб'єктів господарювання виконувати мобілізаційні завдання. Потреби збройних сил забезпечують робочі місця, але погано контролюються і на практиці не повністю виконуються. Відповідно до ст. Стаття 54 Конституції Естонії «Обов'язок громадян Естонії — бути вірним конституційному ладу та захищати незалежність Естонії» [306].

Тому конституція Естонії передбачає обов'язок захищати незалежність, а не, як конституція України, захист батьківщини. Водночас, як і конституція України, конституція Естонії визначає коло

суб'єктів, на яких покладено обов'язок захищати незалежність країни – ці люди є громадянами країни. Також згідно ст. 54 предмети Конституція Естонії «Кожен громадянин Естонії має право чинити опір без інших засобів спробам активної насильницької зміни конституційного ладу» [11]. Відповідно до ст. Стаття 126 Конституції Естонії "Основи будівництва Сил оборони Естонії та організації національної оборони визначаються законом. Організаційні основи національної оборони визначаються Законом про оборону в мирний час і Законом про оборону у воєнний час".

Водночас, на відміну від української конституції, яка стосується захисту Батьківщини (ст. 65) та оборони України (ст. 17), конституція Естонії стосується національної оборони. Відповідно до пункту 1 статті 9а Федеральної конституції Австрії «Австрія визнає свою відповідальність за всебічну оборону країни. Метою національної оборони є забезпечення зовнішньої незалежності федерації та недоторканності та цілісності її території, і, зокрема, підтримувати і захищати постійний нейтралітет. На цій основі має бути забезпечений захист і захист конституційних інститутів та їхньої діяльності, а також демократичних свобод громадян від зовнішнього насильства» [12]. Так, у частині 1 ст. Стаття 9а Федеральної конституції Австрії передбачає, що держава зобов'язана здійснювати всебічну оборону Австрії. З цієї ж частини статті вбачається, що держава несе відповідальність за неналежне виконання цього обов'язку. На відміну від Австрії, українська конституція не передбачає таких зобов'язань держави. Частиною 1 ст. У статті 17 згадуються функції держави: «...найважливішими функціями держави є справа всього українського народу, яка полягає у захисті суверенітету і територіальної цілісності України, забезпеченні її економічної та інформаційної безпеки» [9]. Як відомо, функції держави та обов'язки держави – це не одне й те саме [13]. Щодо завчасно підготовленої та комплексно забезпеченої всебічної оборони України на засадах стримування, стабільності та взаємодії, забезпечення воєнної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності країни відповідно до Конституції України та державного кордону України, у Стратегії військової безпеки України [14] зазначено, що вона сприяє інтеграції України в євроатлантичний простір безпеки та отримала членство в НАТО та бере активну участь у міжнародних діях з підтримання миру та безпеки.

У частині другій ст. Статтею 17 Конституції України визначено, що «Збройні Сили України відповідають за оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності» [2]. Крім того, українська конституція, на відміну від федеральної конституції Австрії, не згадує про визнання державою своєї відповідальності за

«всебічну оборону». Відповідно до Конституції України суб'єктом, який захищає Україну та захищає її суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність, є не сама держава, а такі суб'єкти, як Збройні Сили. Хоча немає заперечень проти прямого визначення таких суб'єктів, як Збройні Сили, у статтях Конституції України, все ж вважається доцільним передбачити такі суб'єкти як державу в Конституції України. Це сприятиме посиленню ролі та відповідальності держави за всебічну оборону країни, особливо у разі війни з Російською Федерацією. За конституційним зверненням громадянина Костенка Юрія Івановича щодо офіційного тлумачення окремих положень частин першої та другої частини першої Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про неперервність перемоги в Україні» в ухвалі справи Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років «Про порядок офіційного використання копій прапора перемоги» від 16 червня 2011 року № 6-рп/2011 Конституційний Суд України про зобов'язання захищати Батьківщина Висновок: "Зі змісту статей 17, 65 Конституції України вбачається, що захист Батьківщини і забезпечення національної безпеки є найважливішими обов'язками всього українського народу. Військова служба є конституційним обов'язком громадянина України. і його призначенням є забезпечення оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. громадянам до проходження військової служби (добровільно або за призовом), зокрема виконання військовослужбовцями спеціальних завдань, будь-які форми ризику для їхнього життя та здоров'я. тощо

Військова служба є обов'язком громадян України щодо захисту Батьківщини. Тому необхідно дотримуватись обов'язків громадян України, передбачених Конституцією України, статус військовослужбовців будь-якої категорії визначається військовою службою, а система військової служби надає їм особливий статус [15]. Захист країни від агресії знаходить своє відображення в конституційному обов'язку захищати Батьківщину, незалежність і територіальну цілісність України, для його реалізації діють такі нормативно-правові механізми. Тому в Законі України від 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ «Про оборону України» передбачено порядок виконання.

У разі збройної агресії проти України чи загрози нападу на Україну Президент України приймає рішення про повну або часткову мобілізацію, введення воєнного стану в Україні або на її території, застосування Збройних Сил України тощо для формування військових формувань відповідно до закону України та внести їх до Верховної Ради України для затвердження чи затвердження, а одночасно до Верховної Ради України було внесено подання про оголошення воєнного стану[16].

Державні органи та органи військового управління вживали заходів щодо відсічі агресії, не чекаючи оголошення воєнного стану. Згідно з відповідними рішеннями Президента України Збройні Сили України разом з іншими військовими формуваннями розпочали бойові дії, у тому числі спеціальні (розвідувальні, інформаційно-психологічні тощо) у кіберпросторі [17]. Конституційним обов'язком громадянина України є захист Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України. Громадяни України чоловічої статі, придатні за станом здоров'я та віком, і громадянки жіночої статі, придатні до військової служби за відповідною професійною підготовкою, зобов'язані проходити військову службу відповідно до закону. Громадяни проходять військову службу, службу в резерві, військову службу в запасі відповідно до закону [17].

Завдяки проведеному вище аналізу ми можемо зробити наступні висновки. Для держав-членів ЄС та України, чий зовнішньополітичний стратегічний шлях полягає у повноцінному членстві в ЄС, актуальним є питання конституційного обов'язку захищати Батьківщину. Це пов'язано з тим, що війна Російської Федерації проти України увійшла до білого розпаду, окупувала частини України, Грузії та Молдови, загострила проблеми міжнародної та національної безпеки, погрозувала застосувати силу для вирішення існуючих конфліктів між країнами та ескалувала тероризм. Крім того, у випадку з коронавірусом SARS-CoV-2 загострилися соціально-політичні та соціально-економічні проблеми в межах багатьох країн, що може бути спричинено екстериторіальною поведінкою інших країн, що може перерости у збройні конфлікти і т.д. Їх модернізація відповідає конституційно-правовим нормам зобов'язань держав-членів ЄС із захисту своєї Батьківщини. Що стосується співвідношення між основним правом людини на життя та обов'язком захищати Батьківщину, передбаченим у Конституції, баланс, встановлений Основним Законом, може уникнути конфліктів у його положеннях та реалізації, оскільки обов'язок захищати Батьківщину є одним із механізмів захищати Батьківщину. Право людей на життя, адже збройна агресія ворога створює більші загрози та ризики для життя та здоров'я багатьох людей, які несумірні з неминучими втратами та жертвами у військових діях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бисага Ю., Дешко Л., Нечипорук Г. Міжнародна безпека, національна безпека, конституційна безпека: теоретико-правові підходи. Порівняльно-аналітичне право. 2020. №4. С. 43-49. 124 2. Дешко Л., Бондарєва К. Кібербезпека в Україні: національна стратегія та міжнародне співробітництво. Порівняльно-аналітичне право. 2018. №2. С. 379-382.

2. Дешко Л., Іконнікова Н.В. Імплементация рішень міжнародних судових установ в національні правові системи. Порівняльно-аналітичне право. 2018. №1. С. 361-364.

3. Греца С. Обов'язок захищати Вітчизну: порівняльно-правовий аналіз конституцій Прибалтійських держав та України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. Issue 4. S. 89-93.

4. Конституція Іспанії. URL: https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/spain/spain--r.htm.

5. Конституція Королівства Нідерландів від 17 лютого 1983 року: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/constitutions.php>

6. Конституція Латвійської Республіки. URL: <https://www.president.lv/ru/konstitucija-latviyskoj- respubliki>.

7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

8. Стратегія воєнної безпеки України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.

9. Estonia's Constitution of 1992 with Amendments through: https://www.constituteproject.org/constitution/Estonia_2021.pdf?lang=en (дата звернення 14.01.2023 р.).

10. Федеральний конституційний закон Австрії від 10 листопада 1920 р. URL: <https://legalns.com> (дата звернення 14.01.2023 р.).

11. Dешко Л. Restitutio in integrum: підходи Європейського суду з прав людини. Порівняльно-аналітичне право. 2018. №5. С. 365-368.

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. 125 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення 14.01.2023 р.).

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Костенка Юрія Івановича щодо офіційного тлумачення окремих положень підпунктів 1, 2 пункту 1 Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років“ щодо порядку офіційного використання копій Прапора Перемоги“ від 16 червня 2011 року № 6-рп/2011.

14. Закон України «Про оборону України» №1932-XII від 06.12.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення 14.01.2023 р.).

15. Про військовий обов'язок і військову службу: порівняння редакцій закону. URL: <https://urist->

Владислав Коробейников
Національний авіаційний університет, Київ
Науковий керівник – Олександр Вареник, д.ю.н, професор.

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Ключові слова: права, людини, декларація, захист, механізм.

Права людини – це фундаментальні свободи та гідність, які належать кожній людині у світі, від народження до смерті. Вони є загальнолюдськими, непорушними, невід'ємними та універсальними.

Для їх захисту та реалізації на міжнародному рівні створена ціла система механізмів, які можна поділити на дві основні групи:

- **Універсальні механізми**, що діють в рамках Організації Об'єднаних Націй (ООН) та охоплюють усі країни світу.
- **Регіональні механізми**, що діють в рамках певних регіонів світу, наприклад, Європи, Америки чи Африки.

Універсальні механізми захисту прав людини

До ключових універсальних механізмів належать:

- **Рада з прав людини ООН:**

Цей орган ООН відповідає за просування та захист прав людини в усьому світі. Він приймає резолюції, проводить розслідування порушень прав людини та надає рекомендації країнам щодо покращення їхньої правозахисної практики.

Рада збирається щорічно в Женеві, Швейцарія, та складається з 47 держав-членів, які обираються Генеральною Асамблеєю ООН на трирічний термін. Україна є членом Ради з прав людини з 2006 року.

Договірні органи - це комітети експертів, створені для моніторингу виконання державами певних міжнародних договорів з прав людини. До таких договорів належать:

- **Загальна декларація прав людини:** Цей документ, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році, проголошує основні права та свободи, якими володіє кожна людина.
- **Міжнародний пакт про громадянські та політичні права:** Цей договір гарантує такі права, як право на життя, свободу від катувань, свободу слова та свободу зібрань.

- **Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права:** Цей договір гарантує такі права, як право на працю, освіту та охорону здоров'я.

Договірні органи складаються з незалежних експертів, які обираються державами-учасницями відповідних договорів. Україна є учасницею багатьох міжнародних договорів з прав людини, і, отже, підпадає під юрисдикцію відповідних договірних органів.

- **Спеціальні доповідачі та незалежні експерти:**
 - Ці посадовці ООН мають мандат на розслідування конкретних порушень прав людини або тематичних питань.
 - Вони можуть проводити візити до країн, збирати інформацію та публікувати доповіді зі своїми висновками.
 - Наприклад, існує спеціальний доповідач з питань катувань та інших жорстоких, нелюдських чи принижуючих гідність видів поводження або покарання, а також спеціальний доповідач з прав людини правозахисників.
 - Спеціальні доповідачі та незалежні експерти призначаються Радою з прав людини ООН.

Регіональні механізми захисту прав людини

Найвідомішим регіональним механізмом є **Європейський суд з прав людини**. Цей суд розглядає скарги від людей, які вважають, що їхні права, гарантовані Європейською конвенцією з прав людини, були порушені державами-членами Ради Європи.

Суд розташований у Страсбурзі, Франція, та складається з 47 суддів, які обираються Парламентською Асамблеєю Ради Європи на шестирічний термін. Україна ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини

Також, є й інші регіональні механізми, такі як:

- **Американська система:** Міжамериканський суд з прав людини, Міжамериканська комісія з прав людини.
- **Африканська система:** Африканський суд з прав людини та народів, Африканська комісія з прав людини та народів.
- **Система Азії:** Асоціація омбудсманів Азії та Тихого океану (АОМРО).

Висновок

Система захисту прав людини на міжнародному рівні складається з універсальних та регіональних механізмів, які діють на різних рівнях.

- **Універсальні механізми**, такі як Рада з прав людини ООН та договірні органи, охоплюють усі країни світу.
- **Регіональні механізми**, такі як Європейський суд з прав людини, діють в рамках певних регіонів.

Ці механізми пропонують людям та групам можливість звертатися зі скаргами на порушення прав людини, а також сприяють розвитку національного законодавства та практики в цій галузі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Міжнародні механізми захисту прав людини [Електронний доступ] // URL: <https://www.shatarska.in.ua/2-mizhnarodni-mexanizmi-zaxistu-prav-lyudini-pravo-gromadyan-ukra%D1%97ni-na-zvernennya-dokonvencijnix-organiv-z-zaxistu-prav-lyudini/>

2. Рабінович П. Загальна декларація прав людини – вселюдський ідеал гуманізму // Право України. – 1998. – № 12 – С. 8-14

3. Макеєва О.М. Права людини в системі базових європейських цінностей. Юридичний вісник 2 (63) 2022. С. 48-55.
URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/16709>.

Sergii Kotsyuruba

**Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University**

EFFECTIVENESS OF LEGAL REGULATION OF COUNTERING CYBER THREATS

Strong cybersecurity measures are more important than ever in today's globally interconnected society, where data moves freely across borders and people and organisations rely heavily on digital technology. To address the growing risks in the digital sphere, the legal environment surrounding cybersecurity is changing rapidly.

Cyberattacks are fundamentally global in nature; often originating in one nation and targeting targets in another. International cooperation is therefore crucial in the fight against cybercrime. Cooperation in this area is encouraged by a number of international agreements and organisations.

An important illustration is the Budapest Convention on Cybercrime, commonly known as the Council of Europe Convention on Cybercrime. This agreement defines steps to prevent cybercrime, including data security and

computer system security. It encourages compliance with its terms by the laws and regulations of member states [1].

According to the Convention, the following acts are subject to criminal liability

- unlawful access to a computer system or network;
- interception of computer data;
- interference with the operation of a digital system;
- computer fraud;
- copyright infringement in the use of computers, software and computer programmes.

The Convention also provides for the liability of legal entities for cybercrime.

Most EU countries have implemented the Convention by adopting relevant laws or amending their criminal codes. For example, France has a law on privacy and cybercrime from 1988, which has been repeatedly amended and modified throughout the life of the law. In Germany, criminal liability is defined in the section "Data Processing Offences" of the Criminal Code. The codes of Spain, Italy, and Poland also contain relevant provisions.

The Convention also provides for the liability of legal entities for cybercrime.

Most EU countries have implemented the Convention by adopting relevant laws or amending their criminal codes. For example, France has a law on privacy and cybercrime from 1988, which has been repeatedly amended and modified throughout the life of the law. In Germany, criminal liability is defined in the section "Data Processing Offences" of the Criminal Code. The codes of Spain, Italy, and Poland also contain relevant provisions [2].

In addition, by facilitating the exchange of information and cooperation between law enforcement agencies around the world, Interpol and Europol play a crucial role in coordinating international efforts to combat cybercrime [1].

Along with the European Union, the United States of America is one of the leaders in cybersecurity. The US has adopted a number of federal laws aimed at countering threats in cyberspace:

- The Computer Fraud and Abuse Act criminalises unlawful access to computers, the spread of malware, cyber terrorism, and fraud using computers.
- The Cyber Security Enhancement Act, which toughens penalties for cybercrime and expands law enforcement powers in this area.
- The Cybercrime and Counterfeiting Act criminalised the sale of stolen user data, hacking equipment, etc.

- The Children's Internet Protection Act obliged schools and libraries to install filters that block minors from accessing unethical content.

In addition to federal legislation, most states have separate information security laws [2].

Today, cyber threats are becoming an increasingly serious challenge for society, business and government agencies. Legal regulation is an important tool in countering these threats, but its effectiveness requires constant updating and improvement.

REFERENCES

1. The Legal Landscape of Cybersecurity: Protecting Digital Frontiers of the UK: <https://www.linkedin.com/pulse/legal-landscape-cybersecurity-protecting-digital>.

2. Army of Cyberwarriors: International Legal Experience in Combating Cybercrime URL: <https://mind.ua/openmind/20270195-armiya-kibervoyiniv-mizhnarodno-pravovij-dosvid-u-sferi-borotbi-z-kiberzlochinnistyu>

Danyl Kravtsov

**Department of International Law and Comparative Law
of the Faculty of International Relations
of the National Aviation University**

THE EFFECTIVENESS OF MODELS OF COMPENSATION FOR DAMAGES CAUSED BY HOSTILITIES IN PUBLIC INTERNATIONAL LAW

War always brings suffering and damage, which not only harms people and property, but also has long-term consequences for society and the economy. There are compensation models in public international law that aim to provide compensation for damage caused by hostilities. Analyzing and evaluating the effectiveness of these models is an important task for ensuring justice and post-conflict reconstruction.

Therefore, each case of armed conflict requires the creation of a new institutional mechanism for compensation for damage. In the 20th century, international law led to significant changes in views on this issue. For a long time, reparations were largely a political issue, formalized in the legal wording of peace agreements after the end of the war.

The terms of reparations were often set by the victors, in accordance with the ancient Roman maxim "woe to the victor" (*vae victus*). Reparations were supposed to cover the costs of the victors in the amount determined during post-war negotiations. The justice thus established was limited to the interests of only one of the parties. In the following decades, the approach changed. Victory or defeat in military conflicts remains relevant for the practical implementation of reparations awards [1, p. 7].

However, these awards are made primarily not on the basis of victory or defeat, but to compensate for the consequences of violations of the general approach to war damage compensation under international law during an armed conflict.

One of the ways to recover damages is to apply to international courts and tribunals. For example, the International Court of Justice can resolve disputes between states and award damages. However, this process can be complicated and time-consuming, and court rulings are not always enforced.

Another approach is to create international funds and programs that provide financial assistance for reparations. For example, the International Fund for Reparations for Victims of War Crimes can allocate funds for infrastructure reconstruction and humanitarian aid.

The third approach is to reach diplomatic agreements between the conflicting parties on reparations. This process may include the conclusion of peace agreements or the signing of special agreements on reparations.

International law allows for the development of a range of remedies, often not mutually exclusive or interdependent, through judicial or quasi-judicial mechanisms to redress damage caused by an armed attack by another state. Some claims for compensation for material damage may be filed in national courts, the European Court of Human Rights, the International Court of Justice, investment arbitration courts, foreign courts or specially created funds or commissions [2, p. 4].

The main indicator when choosing a particular redress mechanism is its effectiveness. Decisions of courts and other competent authorities must be implemented in practice, violated rights must be restored, and legal entities must receive fair compensation for the losses incurred. At present, there is no universal and effective mechanism for fair compensation to legal entities for losses incurred as a result of the armed aggression against Ukraine.

Evaluating the effectiveness of war-related reparations models involves taking into account various factors, such as the speed and accessibility of compensation, the level of responsibility of the parties, the enforcement of court judgments, and the overall fairness of the process. In addition, it is important to consider the interests and needs of the affected parties and to take into account the specific circumstances of each conflict.

The effectiveness of models of compensation for damages caused by warfare is an important component of restoring international order after conflicts. These models should provide fair compensation to the injured parties and contribute to peace and stability in the world.

In Ukraine, for example, the armed aggression of the Russian Federation has resulted in civilian casualties and large-scale destruction and damage to property and other assets of the Ukrainian population. The state has now established a number of mechanisms aimed at compensating for the damage caused by the armed aggression.

One possible mechanism that could be proposed is the creation of a National Compensation Fund. The financing of the National Compensation Fund could come from a variety of sources. Voluntary contributions from states and individuals, funds from confiscation, private confiscation, compensation and contributions can be considered, but the costs should be borne primarily by the state that committed the crime [3, p. 16].

To optimize the proceedings for compensation for damage caused by war crimes, the following can be proposed: 1) amendments and additions to the current criminal and civil procedure legislation, according to which the occupying state should be joined to civilian defendants responsible for the damage caused by its troops; 2) to provide for the establishment of a state fund for compensation for damages caused by war crimes.

Thus, in the context of public international law, the effectiveness of models of compensation for damage caused by hostilities is determined by their ability to provide fair compensation to the injured parties and contribute to the restoration of international order and peace. The speed and accessibility of the compensation process, as well as its fairness and effectiveness in implementing decisions, are important. At the same time, compensation models should take into account the interests and needs of all stakeholders and comply with international legal norms and standards. Only through the development and improvement of such models can we ensure effective settlement of the consequences of war and conflicts in the international space.

REFERENCES:

1. Gorodissky IM Bem MV Kosarevych SR et al. Compensation for Ukraine: models, prospects, challenges. Analytical report. Lviv: Dnisterianskyi Center, 2023. 103 c.
2. Overview of national and international mechanisms for the protection of property rights violated by the aggression of the Russian Federation. European Union. EU Project Pravo -Justice. 2022. 29 c.
3. Kaplina O.V. Compensation for damage caused to a citizen as a result of armed aggression: criminal procedural aspect. Problems of

Documentation, Determination of Damage and Compensation for Damage Caused to Ukraine and its Citizens as a Result of the Armed Aggression of the Russian Federation: Theses of the Scientific and Practical Conference. Yaroslav the Wise National Law University, 2022. C. 12-17.

Sergii Kucher

**Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University**

INTERNATIONAL LEGAL EXPERIENCE OF INVOLVING THIRD PARTIES IN RESOLVING TERRITORIAL DISPUTES

Territorial disputes remain one of the most complex problems in the modern world, requiring attention and a comprehensive approach to their resolution in international relations. They can lead to armed conflicts and international crises, and the resolution of such disputes using international legal mechanisms and involving third parties is critical to maintaining international peace and security.

The modern world is characterised by the processes of integration of societies and states into a certain structured socio-political community associated with the formation of integration structures. The problem of territory has always been one of the most acute and complex in international law, because territory is not just space, but a necessary attribute of a state, the material basis for the life of the people inhabiting it and humanity as a whole. Throughout the history of civilisation, conflicts have arisen and wars have broken out over the possession of a particular territory. [4, p. 139]

In the context of such conflicts, there is a need to find mechanisms for peaceful settlement, including mediation and the involvement of third parties.

Mediation is a process in which a third party intervenes in a conflict between two or more parties to facilitate a peaceful settlement. Mediators can be states, international organisations, or independent mediators with high credibility. One of the key benefits of mediation is the ability to create a neutral and secure environment for negotiations between conflicting parties. Mediators can also help reduce tensions and build trust between the parties.

Third-party involvement refers to the involvement of independent or neutral actors in conflict resolution. These third parties can provide financial, political or military support that facilitates the peaceful settlement of territorial disputes. The involvement of third parties can be particularly effective in cases

where the conflict is of international interest and requires a broader coalition approach to resolution.

The effectiveness of mediation and third-party engagement in resolving territorial disputes depends on several factors, including trust between the parties, the quality of the mediator, the availability of resources to implement the agreement, and the political context of the conflict.

Successful cases of mediation and third-party involvement are often accompanied by addressing the root causes of the conflict and creating mechanisms for future conflict prevention.

First of all, attention should be paid to the role of international mediators, such as the UN, the EU and other international organisations, in facilitating dialogue and finding compromise solutions between conflicting parties. For example, studies show that the UN's influence in territorial conflicts can be significant, especially when it comes to restoring the peace process and maintaining long-term peace.

The International Court of Justice is undoubtedly recognised as the most authoritative international judicial body, and its decisions influence the formation of modern international law and the maintenance of international legal order. It is one of the most recognised institutions for resolving international disputes, dealing with legal proceedings brought by states. This mechanism provides a formal and reasoned decision based on international law. [1, art. 83]

Arbitration procedures provide more flexibility for the parties to a dispute, allowing them to choose arbitrators and set the rules of procedure. Examples of such arbitrations include the Permanent Court of Arbitration and the Court of Arbitration in The Hague.

Today, the principle of peaceful settlement of disputes imposes the following obligations on subjects of international law:

- 1) to resolve all their disputes and disagreements exclusively by peaceful means;
- 2) to settle disputes as soon as possible;
- 3) not to stop the process of peaceful settlement and search for mutually acceptable solutions;
- 4) to use peaceful means recognised in international law (negotiations, investigation, mediation, arbitration, judicial investigation, other means of their own choice, agreed upon before the dispute arises);
- 5) refrain from ultimatums;
- 6) refrain from any actions that may aggravate tensions;
- 7) take into account the interests of the other party to the dispute;
- 8) implement the decision taken in an agreed manner." [2, pp. 233-234]

Non-governmental organisations and the public also play an important role in the mediation process. Their participation can ensure greater legitimacy and objectivity of governmental mediators, as well as ensure that the interests of all stakeholders are included in the process of peaceful conflict resolution.

A means of resolving an international dispute can be defined as a certain sequence of actions of the parties to an international dispute and other subjects of international law (procedure) agreed upon by the parties to the dispute and the implementation of which is intended to lead to the settlement of the dispute, i.e. to eliminate an objectively expressed conflict of positions of the disputing parties on the issues that were the subject of the dispute.

Thus, an international dispute can be defined as a formally (objectively) expressed controversy between subjects of international law on a matter of fact or law. An international dispute is a legal fact, the existence of which requires its participants and other interested subjects of international law to implement the principle of peaceful settlement of international disputes.

In resolving territorial disputes, it is important to take into account the diversity of interests and positions of the parties to the conflict. The role of mediators and third parties is to ensure objectivity, legitimacy and facilitate the search for compromise solutions. A comprehensive approach to resolving territorial conflicts involves the inclusion of all stakeholders in the process of peaceful dialogue and the search for mutually beneficial solutions.

Mediation and the involvement of third parties are important tools for resolving territorial conflicts. They can help the parties find a peaceful and sustainable solution that takes into account their interests and helps build future relations based on mutual respect and cooperation.

REFERENCES:

1. Alyamkin R. V. - The role of the International Court of Justice in ensuring international legal order: the practice of settlement of international territorial disputes // Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2010. - No. 3. - P. 83-87. - Access mode: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Nzizvru_2010_3_19
2. International law. Fundamentals of theory: textbook / V.G. Butkevych, V.V. Mytsyk, O.V. Zadorozhnyi. - K.: Lybid, 2002. - 608 p.
3. International Law: Study guide / Edited by M.V. Buromensky. K: Yurinkom Inter, 2006. 336 c.

4. Kononenko V.P. Settlement of Territorial Disputes by the International Court of Justice: Theory and Practice: Monograph / V.P. Kononenko - Kyiv-Odesa: Phoenix, 2018. 438 p. (in Ukrainian).

Oleksandr Kushnir
Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University

INTERNATIONAL LEGAL REGIME FOR CONTROLLING THE PROLIFERATION OF NUCLEAR TECHNOLOGY

In recent decades, international security has become a global issue in the modern world. Since the first and so far the only military use of nuclear energy, nuclear security and non-proliferation legal issues have remained on the agenda of the international community. Modern military nuclear threats, possible nuclear terrorism, hybrid wars, national, ethnic and religious conflicts will further deepen the relevance of this issue in the future. In this context, the need for scientific research on the legal regulation of the use of nuclear energy for peaceful and military purposes is more urgent than ever [1].

Nuclear technology is one of the most complex and dangerous areas of modern technical development. The acquisition of nuclear weapons systems and the proliferation of nuclear technology can pose serious threats to the security of nations and international stability. In this regard, there is a need to create an international legal regime aimed at controlling the proliferation of nuclear technology.

Among the threats posed by all types of weapons of mass destruction, the most destructive and far-reaching are those associated with nuclear weapons. Even a limited use of such weapons anywhere in the world could have devastating consequences for the economy, environment, and society as a whole. A multifaceted approach is needed to address this danger. It is within this framework that the International Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) has become global in nature, and the number of states parties has approached universal [2, p. 698].

Attempts to control nuclear technology began in the middle of the 20th century, after the terrible consequences of the nuclear bombings of Hiroshima and Nagasaki. One of the first steps was the establishment of the International Atomic Energy Agency (IAEA) in 1957, which became the main international body for the peaceful uses of nuclear energy. Later, in 1968, the Treaty on the

Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) was adopted, which is now one of the cornerstones of the international nuclear regime.

The main components of the international legal regime

1. Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT): This treaty aims to prevent the spread of nuclear weapons and to implement nuclear disarmament. It provides for the division of countries into nuclear and non-nuclear states. Nuclear weapon states undertake not to transfer nuclear weapons technology to other countries, while non-nuclear weapon states undertake not to start their own nuclear weapons program.

2. International Atomic Energy Agency (IAEA): This is an intergovernmental organization established to promote the peaceful uses of nuclear energy and prevent the spread of nuclear weapons. The IAEA has the right to inspect nuclear facilities in member states to verify compliance with their obligations under the NPT.

3. General Non-Proliferation Regime (GNP): This is a set of rules, principles and mechanisms aimed at strengthening international control over nuclear technology and preventing its illegal proliferation.

Nuclear energy has become an important subject of international cooperation as soon as its practical application (military and later civilian use) became possible. The main instrument of the nonproliferation regime, whose main goal is to prevent the use of nuclear weapons, is a set of international legal and political norms aimed at determining the circle of legitimate owners of nuclear weapons. Control over nuclear materials, the main instrument of the non-proliferation regime, remains a bottleneck on the way to nuclear weapons [3, p. 108].

Despite the existing international legal regime, there are some challenges and problems that may threaten the effectiveness of control over the proliferation of nuclear technology. Among them are the following:

- Informal nuclear states: Some countries may try to circumvent international restrictions by developing nuclear programs under the guise of peaceful research.
- Terrorist threat: There is a risk that terrorist organizations may seek to obtain nuclear materials or technology to create a dirty bomb.

In view of these challenges, it is important to strengthen international efforts to strengthen control over nuclear technology and prevent its illicit proliferation. The development and improvement of existing international legal mechanisms, as well as cooperation between states in this area, are key elements of ensuring global security and stability.

The international legal regime for controlling the spread of nuclear technology plays an important role in ensuring global security and stability. The Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), together with

the International Atomic Energy Agency (IAEA) and the general non-proliferation regime (GPR), form the largest part of this regime.

Despite the progress made, challenges remain, such as the potential threat from informal nuclear states and terrorist activity. In order to ensure the effectiveness and relevance of the international legal regime, it is necessary to strengthen cooperation between states and improve control and oversight mechanisms.

Ensuring safety in the field of nuclear technology is a shared responsibility of the international community. Only through joint efforts and the development of the international legal regime will we be able to ensure a world without nuclear threat and move towards the goal of global disarmament and stability.

LIST OF REFERENCES:

1. Adamovych S.V. Peculiarities of implementation of international and national legislation on nuclear weapons. Monograph. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk. 2017. 294 c.

2. International legal regime of non-proliferation of nuclear weapons. Electronic scientific publication "Analytical and Comparative Jurisprudence". Section XI: International Law. C. 698-702.

3. Manuilova K. V. International legal regime of non-proliferation of nuclear weapons in modern international law. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser: Jurisprudence. 2018, No. 35, Vol. 2, pp. 106-109.

Yaroslav Kushnir

**Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University**

INTERNATIONAL LEGAL MECHANISMS FOR REGULATING THE LEASE OF TERRITORY BY FOREIGN STATES

The problem of state territory has always been one of the most acute and complex in international law. Territory is considered not only a space, but also a necessary attribute of a state, the material basis for the life of its people and humanity as a whole. Throughout the history of human civilization, conflicts and wars have arisen over the possession of various territories. This has led to the need to create international legal norms that would regulate

relations between subjects of international law regarding territorial delimitation and territorial regimes.

A national territory is usually recognized as a territory under the sovereignty of a particular state, i.e. a territory belonging to a particular state that exercises territorial sovereignty within its borders [1, p. 13].

International territory is an area not subject to the sovereignty of any state. International territory is defined as belonging to all (*res communis*). International territory traditionally includes the high seas, the airspace above the high seas, the seabed and maritime areas beyond the jurisdiction of any state, Antarctica and outer space, including the Moon and other celestial bodies. Territories with international regime are generally considered to be land areas outside the national territory that do not belong to any state and are used jointly by all states in accordance with international law.

The lease of territory by foreign states can arise for a variety of reasons, from strategic military bases to economic or research purposes. However, this issue has an important international legal dimension, as the lease of territory can affect the sovereignty and security of both the lessor and the lessee. In this article, we will review the main international legal mechanisms governing this issue.

The legal nature of international legal lease is that the ownership of the leased part of the territory remains unchanged, and the territorial sovereign, the owner of the leased territory, remains the lessor state. The lessee state or an international organization with the status of a lessee acquires only the right to temporarily use the leased land for the duration of the contract, and the right of disposal, i.e. the right to determine the legal fate of the territory, belongs exclusively to the lessor state [2, p. 405].

The most obvious regulatory mechanism is a lease agreement, which is a contract between two states that sets out the terms and conditions of the lease of a territory. These agreements can be of different nature, including military bases, scientific facilities, economic zones, etc.

Some aspects of the lease of territory may be regulated by international treaties. For example, military cooperation agreements or research and development agreements may include provisions on the lease of territory for the performance of relevant tasks.

Since the lease of territory can have a significant impact on the sovereignty and security of states, it is subject to international law. In particular, principles of international law, such as the principle of inviolability of territory and the principles of treaty obligations, may be applied to cases of leasing of territory.

Also, the lease of state territory (international legal lease) is one of the few institutions of modern public international law that guarantees the presence

of a state on the territory of another state in a legal and peaceful manner [3, p. 15].

Certain international organizations, such as the United Nations or the European Union, may also have an impact on the lease of territory through their regulations or recommendations.

Thus, the lease of territory by foreign states is a complex issue that requires careful international legal regulation. Lease agreements, international treaties, principles of international law, and the role of international organizations collectively create mechanisms that help to ensure a legal regime that controls this process. Developing and improving these mechanisms is an important task for ensuring international stability and security.

LIST OF REFERENCES:

1. Demianiuk Y.A. Territory and borders in international law: a textbook. Khmelnytskyi: NADPSU Publishing House, 2014. 232 c.\
2. Steshenko V.M. Evolution and current state of the institution of territory lease in public international law. Legal scientific journal. №6. 2021. C. 403-407.
3. Steshenko V.M. Territory lease in public international law: PhD in Law. Specialty 12.00.11 "International Law". National Law. Yaroslav Mudryi National Law Academy of Ukraine. Kharkiv. 2001. 20c.

Kibets Daria Viktorivna,
Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International Law and
Comparative Law
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
E-mail: daria.kibets.@npp.nau.edu.ua

Borovska Kateryna Yuriivna,
Fourth year Student of International Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
E-mail: 7051608@stud.nau.edu.ua

TRENDS IN IMPROVING THE SECURITY SYSTEM OF THE EU MEMBER STATES

There relevance of the chosen research topic relies on the fact than in modern conditions, in accordance with a pragmatic approach to the tasks and competence of security agencies, there is a legal and actual expansion of police powers. This is reflected, in particular, in the fact that in Germany, France, Italy, Spain and other countries, police officers in practice almost fully investigate the vast majority of criminal cases, as the judiciary and prosecutors delegate most of their functions to the police. In other words, the judge only awaits the results of the police investigation of the event, about which he or she was previously informed, and he or she would have to direct and coordinate this investigation [1, p.200].

This research employs a qualitative analysis of EU policy documents, reports from EU agencies such as the Europol and specific laws on law enforcement agencies activities, and academic literature on EU security policies.

Nevertheless, the procedure for conducting a number of procedural actions by the police - arrests, searches, etc. - has been significantly simplified. In the Scandinavian countries, arrests for the purpose of bringing the offender to court for prosecution may be made at the discretion of the police officer if the person was detained while committing an offence or there were grounds to suspect him or her of such an offence.

In Germany and Italy, counter-terrorism laws give the police the right to search citizens, their homes and vehicles and detain suspects without a written order from a court of law. In France, the Code of Criminal Procedure allows a police officer to detain for a day any person who is able to provide information about the circumstances of the case or about the seized objects and documents, as well as a person whom he or she considers necessary to check [2].

It is also noteworthy that in most foreign countries there is a simplified procedure for courts to consider cases of unlawful acts that are not considered serious, and police testimony is often used as the only and main evidence for the prosecution.

In Italy, for example, about 70 per cent of cases are considered in this way, and in England and Wales - up to 80 per cent of cases of such offences, with only 10 per cent of citizens acquitted. Under such conditions, the problem of observance of the law by the police and other law enforcement agencies becomes relevant [3].

Unfortunately, violations of the rule of law and human rights are still an integral part of police activity. In view of this, we propose to look at the

specific experience of some European countries in the field of security measures, especially the positive achievements as a result of the implementation of unclear reforms demanded by a developed civil society [4].

For example, the political and economic situation in Poland since the late 1980s has forced the current government to implement radical reforms. With the participation of representatives of higher, regional and local authorities, on the one hand, and representatives of the opposition and the public, on the other, an agreement was reached on the main directions and vectors of democratisation of all spheres of public life. These changes led to the inevitable restructuring of the internal affairs agencies.

The re-establishment of the economic crime service also led to organisational changes in the police, which were associated with the change of officials, primarily the chief commandant (head) of the police. Two leading departments were created in the Main Police Department: criminal police and road safety. This organisational structure was also reflected in the territorial offices. The National Bureau of Interpol and the Central Forensic Laboratory were granted the status of independent offices. Amendments to Polish legislation expanded the tasks of the police in the field of ensuring order on public transport, including on water, and introduced provisions for a more functional division of the formation, providing for four types: criminal service, public order service, rear service and judicial service. It was noted that the police also includes a police education system, special law enforcement units and anti-terrorist units. The local police was abolished. As a result of significant changes, a service to combat drug crime was created, which led to the creation of the Central Investigation Bureau (CSB) [5].

External factors influencing the law enforcement system in Poland are also worth noting. In particular, we are talking about forms of cooperation with police agencies of other countries, and the restoration of Polish membership in Interpol.

In connection with its accession to the EU on 1 May 2004, Poland was admitted to Europol on 1 November 2004, after submitting its accession documents and preliminary ratification of the Europol Convention and Additional Protocols.

Thus, the borrowing of the Western system of training, advanced training and selection of law enforcement officers and the motivational complex of career development laid the foundations for successful changes, namely: demilitarisation of the police; lustration in the agency; rejuvenation of personnel (65% of the personnel are under 40 years old); prevention of corruption during recruitment; if a police officer is found guilty of a crime, he or she will be immediately dismissed and deprived of his or her pension; and significant strengthening of public control over the police. In general, not only

the legislation has changed, but also the Polish police itself, where generations have naturally changed, and, accordingly, the personnel, and material support has changed dramatically. According to researchers, only approaches related to improving legislation and the need for an apolitical, unbiased, effective and dynamic police service that is useful to society, acting on its behalf and being inextricably linked to it have remained unchanged.

Bulgaria has a somewhat different model of security sector development and police system than Poland, as it has a more politicised and corrupt tradition of governance. In fact, the country adopted a full-fledged security doctrine in 2010 based on a combination of two approaches to internal and external challenges to stable democratic development. Thus, the reform of the security and law enforcement sector is seen as an integral aspect of the country's overall democratisation, including the qualitative change in the professional activity of the security forces. The essence of this doctrine is defined as a rethinking of the political role, legislative framework, organisational and operational structures of special services, armed forces and law enforcement agencies. It should be noted that the political elite of Bulgaria has realised that the implementation of this strategy requires a new political culture, mentality, organisational structure and the adoption of modern positive experience in legislative regulation of security measures [6].

The ongoing integration into the EU and the gradual implementation of the principles and criteria for membership in the organisation have undoubtedly had a positive impact on the state of Bulgaria's modern police system. The country has satisfactorily completed its homework for EU accession, harmonising its domestic legislation with the EU legal system and proposing organisational principles for reforming the customs service and the Ministry of Internal Affairs. However, along the way, the country faced a difficult challenge - widespread corruption, which minimised the effectiveness of the reforms.

In today's European countries, the model of decentralised police based on the principles of self-government has been preserved only in Switzerland. There is no single and monolithic state police corps; the number of law enforcement agencies and the principles of their functioning are determined by cantonal local authorities. Therefore, there are significant differences in the organisation and operation of police services. Despite the extreme decentralisation, the country has clear forms of relations and rules of regional cooperation in the field of law enforcement, developed by the Confederation of Cantonal Police Commandants of Switzerland and the Association of Chiefs of City Police [7, p.474].

The French police system includes administrative and judicial parts. The latter is tasked with documenting the offence committed, collecting

relevant evidence and searching for the offenders who committed it. The tasks of the administrative police (police or gendarmerie) are to maintain law and order, detect offences that infringe on public order, and transfer materials for investigation to the judicial police. The French gendarmerie covers 90% of the country's territory and is subordinated to the Ministry of Defence, while the police covers 10% of the territory and is subordinated to the Ministry of Justice. The organisation of their services is similar to that of the regular services in Ukraine, and similar methods of operation are used. It should be noted that the activities of the judicial police are punitive (repressive) in nature, while those of the administrative police are preventive. Both types of police have largely similar personnel, even the prefect, according to Article 30 of the French Code of Criminal Procedure, can act as a judicial police officer. In general, the activities of these types of police are closely interconnected: they share successes in their work. Municipal police units in the French Republic are generally few in number and their functions are limited to public order duties.

The structure of the police in Germany is peculiar, where the law enforcement system includes two levels: federal and federal states (Länder). In some Länder (Lower Saxony, North Rhine-Westphalia, Saarland, Schleswig-Holstein), the police is a state body, while in others (Bavaria, Hesse) it is actually a municipal institution. Interaction between police forces of the first and second levels is carried out through the development and conclusion of agreements between the German Ministry of Internal Affairs and the Länder's ministries of internal affairs, as well as through a permanent council of ministers of internal affairs of the Länder. The national police force usually consists of public order police (security police, criminal police, preparedness police and Bundestag police. At the land level, the latter is replaced by the police administration. In other words, the German police system includes specialised police agencies. However, the structural features of such police practically depend on traditions, historical conditions, material and financial capabilities of administrative-territorial units [8].

The system of classical German police agencies at the federal level does not include services subordinated to non-core federal ministries, which have autonomous status and broad jurisdiction in the field of security measures, and perform police tasks in specific areas: 1) federal railway police; 2) transport and air police services; 3) military police; 4) postal police service; 5) criminal investigation service of the customs department. These special federal units are specific subjects of German security measures that are deeply integrated into the internal security system.

According to the German Constitution, judicial power is vested in judges and is exercised by the Federal Constitutional Court, federal courts, and the courts of the Länder. Germany has five main areas of justice - general,

administrative, labour, social and financial - and five court systems, each headed by its own supreme judicial authority. The system of general courts includes juvenile courts as separate subdivisions. In a system of separation of powers, the prosecutor's office is considered an administrative agency within the executive branch.

Therefore, these changes are comprehensive overview of the evolution and current state of police procedures, reforms, and systems across various European countries, highlighting the diverse approaches to law enforcement and the impact of these strategies on public safety and human rights. The simplification of procedural actions such as arrests and searches in countries like the Scandinavian nations, Germany, Italy, and France reflects a broader trend towards streamlining law enforcement processes, albeit with significant implications for civil liberties and the rule of law. The emphasis on police testimony as a primary form of evidence in countries like Italy and England underscores the critical role of law enforcement in the judicial process, raising questions about the balance between effective policing and the protection of individual rights.

REFERENCES

1. Вступ до заходів щодо забезпечення безпеки : навч. посібник / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний, А. О. Осауленко ; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОРМ О. С. Ліпкан, 2011. – 200 с.
2. Бистрик Г. С. Правоохоронна діяльність у контексті вдосконалення правових форм діяльності держави / Г. С. Бистрик // Юридична Україна. – 2010. – № 2. – С. 20–27.
3. Захист свідків як незамінний інструмент у боротьбі з організованою злочинністю і тероризмом у Європі: Резолюція 2038 (2015) від 30.01.2015 р. / [Electronic resource]. – Access Mode: <http://instzak.rada.gov.ua/instzak/doccatalog/document?id=73456> (date access: 09.04.2024)
4. Карпюк Г. Практика реформ: країни соцтабору. Реформи поєвропейськи. Практика реформ: від форми до змісту / Г. Карпюк [Electronic resource]. – Access Mode: www.imzak.org.ua/articles/article/id/4597, www.imzak.org.ua/articles/article/id/4645 (date access: 09.04.2024)
5. Кодекс службовців органів правопорядку ООН [Electronic resource]. – Access Mode: http://www.pravo.org.ua/files/ebook/PS_05__4_2.pdf (date access: 09.04.2024)
6. Лисюк Ю. В. Щодо питання втілення європейських стандартів у діяльність органів внутрішніх справ / Ю. В. Лисюк //

Актуальні проблеми реформування органів забезпечення безпеки органів : матер. міжнар. науково-практ. конфер., 28–29 берез. 2014 р., Дніпропетровськ. – Дн., 2014. – С. 61–63.

7. 26. Камінська Н. В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування (міжнародно-правові засади становлення, функціонування та розвитку) : дисер. на здоб. наук. ступеня доктора юрид. наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право / Н. В. Камінська ; Київ. націон. універ. ім. Т. Шевченка. – К., 2013. – 474 с.

8. Кравчук К. Г. Правоохоронна діяльність : проблема загальнотеоретичного визначення / К. Г. Кравчук. [Electronic resource]. – Access Mode : <http://www.legalactivity.com.ua/index.php?Itemid=64&catid=52%3A6> (date access: 09.04.2024)

Anastasia Lozinska

**Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University**

FORMATION AND CURRENT STATE OF INTERNATIONAL LEGAL DOCTRINE OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF VIETNAM

International legal doctrine is an important aspect for understanding political and legal processes in the modern world. The formation and development of this doctrine reflects the complex relations between states, as well as the dynamics of the international community as a whole. Consideration of the aspects of the formation and current state of international legal doctrine allows us to better understand the processes taking place in the international arena, as well as to identify the key principles and trends that affect international relations. In this context, it is important to analyse both the historical background of the formation and the current challenges facing international law and doctrine.

Legal doctrine - its essence and role in the mechanism of legal influence - is ambiguously defined in the national legal science, which, according to O. Kopylenko and A. Dmytriyev, makes it difficult to characterise the doctrinal form of legal influence based on scientific activity and reflecting an independent way of law formation [1, p. 58].

To this day, the interaction and connections between the main sources of international law and such auxiliary means for determining the rules of international law as court decisions and doctrines of the most qualified international lawyers often remain uncertain, confusing and even unregulated. scientific doctrine has an ambiguous place in the practice of international courts, which also refer to court decisions and works of the UN International Law Commission to substantiate their position.

In addition, in their reports, the Commission's Special Rapporteurs similarly refer to the practice of international and national courts and to scientific doctrine [2].

The international legal doctrine of the Socialist Republic of Vietnam (SRV) is a key element of its foreign policy and reflects the country's national interests and values in international relations. Understanding the process of forming this doctrine and its current state helps to shed light on Vietnam's role in the international community and its relations with other states.

The formation of Vietnam's international legal doctrine began during the period of struggle for national independence and liberation from colonial oppression. After the successful revolution of 1945, Vietnam declared its independence, which was reflected in the formation of the basic principles of its international legal doctrine. Later, the impact of the war with the United States and other Indochinese countries underlined the need to develop a doctrine aimed at protecting sovereignty and territorial integrity.

Vietnam's international legal doctrine is based on several core principles, including the principles of sovereignty, non-interference in the internal affairs of other countries, peaceful resolution of international conflicts, and respect for international treaties and obligations. These principles reflect Vietnam's commitment to developing international relations on the basis of equality, justice and peaceful coexistence.

In today's world, Vietnam actively cooperates with other countries and international organisations based on its international legal doctrine. The country participates in regional and international forums, contributing to the development of cooperation and stability in the region. At the same time, Vietnam remains committed to the principles of international law and promotes international stability and development.

The international legal doctrine of the Socialist Republic of Vietnam is an important element of the country's foreign policy, reflecting national interests and values. Its formation and development reflect the multifaceted history and cultural context of Vietnam, and its current state reflects the country's active role in the international community.

Considering legal doctrine as a source (form) of law of the modern European state, it should be noted that in the historical and legal dimension the

concept of "source of law" was first proposed by the ancient Roman historian Titus Livius, who wrote that "the Laws of the Twelve Tables are the source of all public and private law" [3, p. 489]. It is believed that Titus Livius understood the source of law as the origins, roots of Roman law, the basis, the foundation on which the law of the Roman State was formed. Since then, the concept of "source of law" has entered legal science and is used by scholars, lawyers and practitioners [4].

In the light of the study of the formation and current state of the international legal doctrine of the Socialist Republic of Vietnam, it can be concluded that significant progress and activity in defining and developing international legal principles and policies has been made. The Republic of Vietnam demonstrates a deep understanding of the importance of international law as a basis for developing stable relations with other countries and participating in global processes.

The country's international legal doctrine is shaped by both internal and external factors, including historical and cultural traditions, as well as interaction with the international community. In light of this, Vietnam has demonstrated openness to cooperation and constructiveness in resolving international disputes, which is an important element of its foreign policy.

In conclusion, it is worth noting that the development of the international legal doctrine of the Socialist Republic of Vietnam is a process of constant evolution that requires constant analysis, adaptation and improvement in accordance with changes in the international scene.

REFERENCES

1. Tarnavska V.M. The role of legal doctrine in the development of national legal systems under the influence of legal globalisation. *New Ukrainian Law*. Issue 4. 2022. C. 57-62.
2. Zeman I. The importance of the doctrine in the codification of modern international law. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series PRAVO*. Issue 76: Part 2. 2023. C. 227-231.
3. Skakun O. F. *Theory of Law and State: a textbook*. Kyiv: Legal Unity, 2009. 519 c
4. Severinova O.B. Legal doctrine and its application in modern conditions of European interstate integration. *Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Legal Journal of Donbas* No. 4 (69) 2019. C. 32-37.

THE IMPACT OF VIRTUAL AND AUGMENTED REALITY ON THE MEDIA SPACE: A COMPARATIVE ANALYSIS OF UKRAINIAN AND INTERNATIONAL EXPERIENCE.

The impact of virtual and augmented reality on the media space has significant potential to transform the way consumers perceive and interact with media content. Virtual reality (VR) uses computer modeling to create immersive environments that recreate real or imaginary objects. Augmented Reality (AR), on the other hand, allows you to overlay virtual objects on the real world, enriching it with additional information or effects.

In news and journalism, the use of virtual and augmented reality in the media has a greater potential for readers and viewers to interact with stories than text, 2D images, or standard videos. A promising example in the media is 360-degree video storytelling.

Virtual reality is a complete immersion of the user in a new reality obtained by modeling a video sequence. The user can achieve a sense of existence in a certain environment, the physical manifestation of which is reflected in characteristic features [1].

Users believe that in the future it will be possible not only to analyze and track news at the level of perception and user, but also to feel it. Users hope that virtual screens will replace cinemas and theaters at least in the next two years.

A key feature of augmented reality is the ability to obtain additional information and virtual behavior that the human brain perceives as real by providing access to virtual opportunities in a real environment [2].

In addition to media sources, journalists can also use social media and video streaming tools. Compared to full-fledged articles, streaming offers a lower level of quality, but a greater volume of word-of-mouth information. Streaming remains the most competitive sector compared to analog television. In addition, it is safer for journalists to use streaming than professional equipment to prepare full-fledged articles.

In Ukraine, virtual and augmented reality are gradually finding their application in the media space. For example, in the field of journalism, VR technologies are used to create immersive reports that allow viewers to experience events in much the same way as the participants. This can be

especially effective in conflict zones or difficult situations where access for journalists is limited.

Ukrainian media are also experimenting with AR technologies, allowing viewers to get additional information about the objects or events they see on the screen. For example, virtual graphs, statistics, or commentary can appear during sports events.

However, the use of VR and AR in the Ukrainian media space is still quite limited, as these technologies require significant equipment and content development costs, as well as a high-speed Internet connection, which is a problem for many users in Ukraine.

Virtual and augmented reality are already widely used in the media. Major international media organizations such as The New York Times, BBC, and CNN are actively using VR and AR to create interactive content. For example, they create virtual tours that allow users to immerse themselves in a virtual environment and feel like they are present at the scene.

Videos and photos in 360 (spherical shooting with a 360° viewing angle) can no longer be called special. This format is becoming the standard of a new era in journalism. The New York Times, Al Jazeera, Bild, and Reuters are already among the supporters of fully immersive video" [3]. This trend can be explained by several factors. First, it is impressive. Second, it expands the standards of journalistic objectivity. Third, it offers relatively new opportunities for traditional storytelling.

For example, an article about the battle between Iraqi troops and Daesh for the city of Fallujah. Or an article in a German publication titled "Ukraine: We must stop Putin's troops". A virtual walk through Mecca is a more educational type of article. In both cases, the recipient is in the center of the story and can really feel how events unfold and how they affect him or her.

Comparing Ukrainian and international experience, it is worth noting that the use of VR and AR in the Ukrainian media space is less widespread and has limited resources. Whereas internationally, these technologies are actively used by large media organizations and are developing at different levels, from diverse media content to the gaming industry.

However, both in Ukraine and globally, virtual and augmented reality continue to develop and influence the media space. They are making media content more interactive, immersive, and engaging for the audience, which opens up new opportunities for journalism, advertising, entertainment, and other media sectors.

Thus, virtual and augmented reality have a significant impact on the media space, providing immersive and interactive content. Ukraine is gradually introducing these technologies, but lags behind the international level. International experience shows that these technologies are widely used in the

media. Despite the limitations, the use of virtual and augmented reality continues to evolve, influencing the way audiences perceive and interact with media.

REFERENCES

1. Features of virtual and augmented reality technologies as a new tool in the popularization of Ukrainian superheroes. *Culturology. Bulletin of the National Academy of Management Personnel of Culture and Arts* № 2. 2020. C. 58-61.
2. Todorova O. Augmented reality tools as innovations in PR communications. *Ukrainian informational space*. 2014. Ч. 2. C. 311-317.
3. Raduta T.S. Technologies of augmented and virtual reality in digital media. "Young scientist". № 4 (56). 2018. C. 46-50.

Iryna Kostiantynivna Malykhina,
**Fourth Year Student of International Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: 6935647@stud.nau.edu.ua**

Academic Supervisor:
Ihor Viktorovych Karaman,
**J.D., Assoc. Prof.
Associate Professor of the Department of
International Law and Comparative Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: ihor.karaman@npp.nau.edu.ua**

THE IMPACT OF NATO ON THE DEVELOPMENT OF DEMOCRACY AND HUMAN RIGHTS IN UKRAINE

The ongoing conflict between Russia and Ukraine has brought to the forefront the critical importance of Ukraine's partnership with the North Atlantic Treaty Organization ("NATO" or "the Alliance"). While NATO's primary mission is to provide collective defence for its member states, the Alliance has also played a key role in supporting democracy, the rule of law and human rights in partner countries, including Ukraine. This is particularly

relevant as Ukraine continues its course towards North-Atlantic integration and the implementation of comprehensive reforms to align with NATO standards.

Ukraine's cooperation with NATO covers a wide range of areas, from reforming the security and defence sector to building effective democratic institutions. This multifaceted partnership is essential for strengthening Ukraine's resilience against external aggression and bolstering its democratic progress. By working closely with NATO, Ukraine can leverage the Alliance's expertise and resources to modernize its military capabilities, enhance civilian control over the armed forces and foster a culture of integrity and accountability within state institutions. Hence, the relevance of this research topic lies in the crucial role that NATO-Ukraine cooperation plays in safeguarding Ukraine's security, consolidating its democratic transitions and advancing its North-Atlantic integration aspirations.

The purpose of this analysis is therefore to examine the key aspects of the partnership between Ukraine and NATO in strengthening democracy, the rule of law and human rights in Ukraine. To achieve this goal, the following tasks will be addressed: to analyse the main directions and forms of cooperation in strengthening democracy, the rule of law and human rights; to assess the results achieved and identify key challenges to the implementation of joint initiatives; and to outline the prospects for further development of the NATO-Ukraine partnership in the context of North-Atlantic integration.

This study will employ a multi-pronged methodological approach to thoroughly examine the key aspects of the partnership between Ukraine and NATO in strengthening democracy, the rule of law and human rights. The primary method will be an analysis of relevant official documents and policy statements from NATO and the Ukrainian government, as well as academic publications. This document analysis will allow for a detailed examination of the various areas, modalities and outcomes of NATO-Ukraine cooperation in the targeted domains. Specifically, the document analysis will focus on identifying the main directions and forms of NATO-Ukraine cooperation in supporting democratic reforms, strengthening the rule of law and protecting human rights.

No country can join NATO without first making significant reforms to strengthen democracy, the rule of law and respect for human rights. This is a fundamental requirement for NATO membership, as the Alliance is committed to the principles of democracy, individual liberty and the rule of law. Having chosen partnership with NATO as one of the directions of its foreign policy in the early 1990s, Ukraine later, in the mid-2000s, chose full membership in the Alliance as its strategic foreign policy course. This important foreign policy initiative became a course for Ukraine to carry out comprehensive reforms that covered not only the security and defence sector, but also other areas of social

relations where it was necessary to introduce the principles of democracy, the rule of law and human rights [1].

Supporting democratic reforms in Ukraine has been a key area of cooperation between Ukraine and NATO since the 1990s. Back in 1997, by signing the Charter on a Distinctive Partnership between NATO and Ukraine, the Alliance committed itself to supporting Ukraine's efforts to implement democratic reforms [5]. The next important step was the signing of the Declaration on Amendments to the Charter in 2009, which gave the NATO-Ukraine Commission a central role in deepening political dialogue and cooperation to support Ukraine's reform efforts related to its North-Atlantic aspirations [2].

Promoting the development of effective democratic institutions has been one of the key areas of NATO's cooperation with Ukraine throughout the partnership. Back in 1994, Ukraine joined the Partnership for Peace programme, which envisaged active cooperation with the Alliance in the political, economic and defence spheres. NATO provides support in building strong, independent and accountable government authorities and establishing a functioning system of checks and balances. Particular attention is paid to the rule of law, civil society development and the protection of citizens' rights and freedoms. NATO actively cooperates with Ukraine in implementing best practices of democratic governance and building effective mechanisms of interaction between the government and society [6].

Another important element of NATO-Ukraine cooperation is the Annual National Programme ("the ANP"), which reflects Ukraine's national reform goals and annual plans for their implementation. The ANP consists of five sections: political and economic affairs; defence and military affairs; resources; security affairs and legal affairs. This includes reforms related to good governance, anti-corruption, rule of law, human rights and the security and defence sector in line with North-Atlantic principles and standards. Allies annually assess progress in implementing the ANP and the responsibility for its implementation lies primarily with Ukraine [9].

Assistance in strengthening the rule of law and fighting against corruption has been an important area of cooperation between Ukraine and NATO over the past decades. As early as 2014, at the NATO Summit in Wales, the Alliance declared its support for comprehensive reforms in Ukraine, not only in the security and defence sector, but also in other areas, including the fight against corruption [10]. To this end in 2015, NATO, with the participation of a representative of Ukraine, developed a draft model anti-corruption training programme for the security and defence sector, which was also used in Ukraine as part of the NATO Building Integrity, Transparency and Reducing Corruption Risks Initiative [3]. In 2023, the Government of Ukraine approved the State

Anti-Corruption Programme (“the SAP”) for 2023-2025, which provides concrete results to minimise corruption risks in every sector of the economy and facilitates Ukraine’s transparent post-war reconstruction and integration into the European Union (“the EU”), NATO and the Organisation for Economic Co-operation and Development (“the OECD”). NATO provides Ukraine with expert, technical and financial assistance in reforming the judiciary, law enforcement agencies and building an effective anti-corruption infrastructure. These efforts are aimed at ensuring fair, impartial and effective justice and creating unfavourable conditions for corruption at all levels of government [4].

Strengthening the protection of fundamental freedoms and human rights has been an important priority for NATO in Ukraine throughout the entire period of cooperation. As early as the North Atlantic Treaty of 1949, which was the founding document of the Alliance, the signatory countries reaffirmed their commitment to the purposes and principles of the UN Charter, the desire to live in peace, to defend freedom, the common heritage of their peoples and their civilisation based on the principles of democracy, individual liberty and the rule of law [8]. Through various programmes and initiatives such as the Partnership for Peace, the NATO-Ukraine Commission and the Annual National Programme, NATO actively promotes the development and strengthening of civil society institutions in Ukraine, ensuring freedom of expression, assembly and association. The Alliance also provides support for the implementation of international human rights standards, including the rights of national minorities and the prevention and combating of discrimination.

The NATO Summit in Vilnius in 2023 marked another important milestone in relations between Ukraine and the Alliance. NATO Allies reaffirmed their commitment to Ukraine’s future membership, noting that Ukraine has significantly increased its level of interoperability with NATO and has made significant progress in implementing the necessary reforms. Accordingly, it was decided that a Membership Action Plan is no longer required for Ukraine and Allies will continue to support Ukraine in achieving interoperability, as well as in implementing additional democratic and security reforms necessary for future accession to NATO [7].

In view of the above, the study allows us to draw the following main conclusions: NATO-Ukraine cooperation has focused on supporting democratic reforms and institution-building in Ukraine. The Alliance has provided assistance in areas such as strengthening the rule of law, fighting against corruption and protecting fundamental freedoms and human rights. This cooperation has been an important part of Ukraine’s efforts to align itself with North-Atlantic principles and standards as it pursues closer integration with NATO. The NATO-Ukraine partnership has evolved over time, with key

milestones including the signing of the Charter on a Distinctive Partnership in 1997 and the 2023 NATO Summit in Vilnius, where Allies reaffirmed their commitment to Ukraine's future NATO membership. Overall, NATO-Ukraine cooperation appears to be comprehensive and strategic in nature, aimed at supporting Ukraine's democratic development and North-Atlantic integration.

Prospects for further research in this area may lie in a more detailed study of the specific mechanisms and instruments through which NATO supports Ukraine in strengthening democracy, the rule of law and human rights. For example, a closer examination of programs like the Partnership for Peace, the NATO-Ukraine Commission and the Annual National Programme could provide insights into the practical implementation of this cooperation. Another promising area is to analyse the effectiveness and efficiency of joint NATO-Ukraine initiatives, such as the development of the anti-corruption training programme for the security and defence sector or the support provided for reforming the judiciary and law enforcement agencies. Assessing the impact of these initiatives on the transformation processes in Ukraine would be valuable. In addition, it is advisable to study the experience of other NATO partner countries in strengthening democratic institutions and to take into account best practices when implementing joint projects with Ukraine. Comparative analysis with the democratic development support provided to other NATO partner states could yield useful lessons and recommendations for enhancing NATO-Ukraine cooperation. Overall, a more in-depth and nuanced analysis of the specific mechanisms, initiatives and outcomes of NATO's support for democracy, rule of and human rights in Ukraine would provide a richer understanding of this important aspect of the NATO-Ukraine partnership.

REFERENCES

1. Валерій Щ. Нормативно-правове забезпечення співробітництва України та НАТО в сучасних умовах. *Public management*. 2023. No. 1 (34). P. 85–91. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-1\(34\)-10](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-1(34)-10).
2. Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, підписаної 9 липня 1997 року: Декларація Україна of 21.08.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021#Text.
3. Науменко Н., Шрамко О. Невійськова допомога Україні від країн НАТО після початку масштабного вторгнення. Трансформація моделі соціально-економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. 2023. P. 112–118. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22523>.

4. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України of 04.03.2023 no. 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text>.
5. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору: Хартія Україна of 09.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text.
6. Partnership for Peace programme. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm.
7. Relations with Ukraine. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm.
8. The North Atlantic Treaty. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm.
9. Ukrinform. Україна успішно виконала вже 13 річних національних програм на шляху до НАТО - Жовква. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3737922-ukraina-uspisno-vikonala-vze-13-ricnih-nacionalnih-program-na-slahu-do-nato-zovkva.html>.
10. Wales Summit Declaration issued by NATO Heads of State and Government (2014). NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm.

Vadim Matiyash
Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University

DYNAMICS AND CHALLENGES OF THE INTERNATIONAL LEGAL STATUS OF STATE BORDERS

State borders in the modern world play a critical role in defining territorial boundaries and mutual relations between countries. In the broadest sense of the word, territory in international law refers to the various spaces of the globe with its land and water surface, subsoil and airspace, as well as outer space and celestial bodies located therein.

The international legal status of borders is constantly changing under the influence of various factors, including political, economic, socio-cultural and environmental aspects. Several key aspects should be considered to understand these dynamics and challenges.

One of the main factors affecting the international legal status of borders is the changing territorial claims between states. This may include

territorial conflicts, claims to annexation, or demands for border reorganisation. For example, Russia's annexation of Crimea in 2014 caused serious changes in the international legal status of the borders of Ukraine and Russia, in violation of the principles of international law. The UN General Assembly: reaffirmed its commitment to the sovereignty, political independence, unity and territorial integrity of Ukraine within its internationally recognised borders; called upon all States to refrain from actions aimed at the total or partial disruption of the national unity and territorial integrity of Ukraine, including any attempt to alter the borders of Ukraine through the threat or use of force or other unlawful means; stressed that the referendum held in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol

Increasing globalisation and international cooperation have led to the emergence of new cross-border challenges that affect the status of borders. These challenges include cross-border terrorism, smuggling, migration flows and environmental threats. To effectively address these challenges, states must cooperate and strengthen international legal mechanisms for border control.

Geopolitical changes, such as the formation of new alliances or conflicts, also affect the international legal status of borders. For example, the enlargement of the European Union has led to changes in the borders and status of many member states. Such changes can have a significant impact on the geopolitical landscape and stability of the region.

Recently, there has been an increase in the importance of international legal instruments aimed at regulating borders and resolving disputes between states. In particular, the Treaty on the Legal Status of the Caspian Sea, signed in 2018, reflects an attempt to find a compromise on the complex issue of the status of borders in the region.

The concept and normative content of the principles of territorial integrity and inviolability of borders reveal general and special features that are a qualitative characteristic of the legal nature of the principles. The universal scope, universally recognised and imperative nature are common general features of the principles of territorial integrity and inviolability of borders. The special features of these principles, such as the function of ensuring international security, indicate their basic conceptual foundations[3, p.15]. The international legal status of state borders is dynamic and constantly changing under the influence of various factors. Changes in geopolitics, economy and society require constant adaptation of legal norms and mechanisms to ensure peaceful and stable functioning of borders in the international system. The development of cooperation and strengthening of legal instruments can help to ensure that the challenges faced by the international community in this area are effectively addressed.

LIST OF REFERENCES:

1. Territory and borders in international law: a textbook / Y. Demianiuk, D. Kuprienko, O. Didenko [and others] - Khmelnytskyi: NADPSU Publishing House, 2014. 232 p.
2. Modern Problems of International Law. Liber Amicorum to the 60th anniversary of Professor M. Buromenskyi: monograph / edited by V. Repetskyi and V. Hutnyk - Lviv; Odesa: Phoenix, 2017. 564 p.
3. Tsymbrivskyyi, Taras Stepanovych. "Observance of the Principles of Territorial Integrity and Inviolability of Borders in International Law". Taras Shevchenko National University of Kyiv. Dissertation for the degree of Candidate of Law. Speciality 12.00.11, Kyiv, 2008.

Виграненко Діана Романівна,
студентка Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: dianavygranenko@gmail.com
Науковий керівник – Савчук Сергій, к. ю. н., доц.

ВПЛИВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

Я вважаю, що збройні конфлікти мають великий вплив на психологічний стан людини. Особливо з 24 лютого 2022 року, коли почалася повномасштабна війна Росії з Україною. Страх, переживання, тривожність, сльози, злість, ненависть, дратування – це все емоції, які нам приносять збройні конфлікти та війни. І з цими емоціями нам потрібно навчитись справлятися та жити.

Актуальність даної теми полягає в тому, що збройні конфлікти є постійною загрозою для безпеки та благополуччя людей у різних країнах. Вони можуть призвести людей до серйозних психологічних травм та депресії, особливо це стосується дітей, жінок, людей похилого віку та осіб з інвалідністю.

Метою даної роботи є дослідити важливість та необхідність захисту психологічного стану цивільного населення під час збройного конфлікту.

Вивченням проблематики впливу збройних конфліктів на психологічний стан цивільного населення займалися зарубіжні та українські вчені. Серед вітчизняних дослідників можна виділити: Ерік Еріксон, Роберт Джей Ліфтон, Г. Вагнер, П. Глік, У. Хаммаш, Х. Контессе,

С. Пауелл, А. Сольдо. Серед українських вчених можна назвати таких: Борис Пастернак, Ольга Богданова.

Вчені Г. Вагнер, П. Глік, У. Хаммаш проводили дослідження у Палестині серед молодих людей, які пережили війну на Близькому Сході. Було визначено, що найбільш поширеними наслідками військового конфлікту та впливу насильства на психічне здоров'я постраждалих були підвищені симптоми тривоги та депресії. У молодих жінок виявляли меншу схильність до насильства, ніж у чоловіків, але жінки часто розповідали про підвищені симптоми тривоги та депресії. Вчені визначили, що у них фаталістичне ставлення до власного життя.

Якщо говорити про російсько-українську війну, то сучасні дослідження показують, що важка депресія та посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є поширеними серед ВПО та біженців. Посттравматичний стресовий розлад – це хронічне порушення психічного стану, що може розвинутися після травматичної події. Близько 8 % чоловіків та 20 % жінок, що пережили травматичні події, мають ПТСР. З ПТСР потрібно боротися або навчитися ним керувати, щоб не зруйнувати собі життя.

Також, ПТСР проявляється як довготермінова реакція на стрес. На думку лікарів, його дія спостерігається щонайменше через чотири тижні після травматичної події.

Цікавим є те, що психологи з Ірану вважають, що психічна травма під час війни трапляється тоді, коли людина стикається із подією, що викликає відчуття безпорадності й тривоги через небезпеку за своє життя, а також надмірне інстинктивне збудження. Сильні емоції приголомшують людину і дають відчуття безпорадності. І нажаль, травмовані війною люди роками живуть у стані тривоги, депресії та соціальної дезорієнтації.

Хочеться навести деякі з основних аспектів впливу збройних конфліктів на психологічний стан людей:

Першим є травми та стрес. Постійна загроза для життя, втрата близьких людей, руйнування майна та інші травматичні події можуть призвести до серйозних психологічних травм.

Друге це посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), за який було трохи сказано вище. Тобто люди, які пережили воєнні події, можуть мати ПТСР (повторно відчувати тривогу, страх та нав'язливі спогади про те, що вони пережили).

Наступним йде депресія та тривога. Вони можуть з'явитися через новини, страшні пережиті події, смерть близької людини і тд. Також можна виділити - соціальну ізоляцію. Воєнні конфлікти можуть призвести до розриву соціальних зв'язків, втрати підтримки та взаємодопомоги, що може поглибити психологічну травму.

І останнє це втрата надії та віри в майбутнє. Тобто неспроможність побачити хороше, світле майбутнє та втрата віри у перемогу. Це може призвести до важких психологічних станів у людей, які пережили збройні конфлікти.

Важливо, що для багатьох людей, які пережили страшні воєнні події, важливо отримати психологічну підтримку та допомогу для подолання травм та стресу.

Одним з найкращих варіантів буде записатися до психолога. Звернутися по допомогу до психолога – це нормально і правильно, коли у людини є психологічні проблеми. Хороший спеціаліст допоможе справитися із вашою проблемою та комплексно підійти до її вирішення.

Також, хорошим способом в боротьбі із негативними емоціями є заняття улюбленою справою або цікаве хобі, яке приносить позитивні емоції та щастя. Це може бути музика, танці, книги, медитації, фільми і тд. Кожна людина обирає для себе своє.

А щодо депресії та посттравматичного стресового розладу (ПТСР), то його можна долати за допомогою різних методів та підходів. Найкращі з них це:

1. Психотерапія. Психотерапевтичні методи, такі як когнітивно-поведінкова терапія, інтерперсональна терапія або емоційно-орієнтована терапія, можуть бути корисними для лікування депресії та ПТСР.

2. Фармакотерапія. Антидепресанти або протианкіозні препарати, можуть полегшувати симптоми депресії та тривоги.

3. Експозиційна терапія. Цей метод допомагає людині поступово зіткнутися з травматичними спогадами та подіями, що сприяє зниженню симптомів ПТСР.

4. Самодопомога. Заняття спортом, медитація, глибоке дихання, регулярна фізична активність та збалансоване харчування можуть допомогти полегшити симптоми депресії та стресу.

5. Соціальна підтримка. Важливо оточити себе підтримкою близьких людей та друзів, які завжди вислухають та підтримають.

6. Регулярна психологічна підтримка. Важливо отримувати психологічну підтримку від професіоналів, які можуть допомогти керувати емоціями.

Отже, я вважаю, що дослідження впливу збройних конфліктів на психологічний стан цивільного населення може допомогти краще зрозуміти цей проблемний аспект та розробити ефективні стратегії допомоги та підтримки для людей, які постраждали внаслідок війни. Також важливо вивчити можливості психологічної реабілітації та психосоціальної підтримки для жертв війни, щоб допомогти їм подолати травми та відновити своє психічне здоров'я. Кожна людина має

піклуватися про своє ментальне здоров'я. Це не легко, але дуже важливо, тому потрібно обрати для себе найкращі варіанти, які допоможуть вирішити проблему. І потрібно намагатися бачити в кожному дні щось хороше та знаходити позитив, навіть в такий складний час.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ващенко І. В., Іваненко Б. Б. Психологічні ресурси особистості в подоланні складних життєвих ситуацій. Проблеми сучасної психології, 2018, 40: 33-49
2. Валентина Олександрівна ТЮРИНА, Лариса Олександрівна СОЛОХІНА. ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ:
<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0450d416-8be2-41e6-badd-1b4c917d7e3a/content>
3. Пиголенко І.В. Пиголенко Ю.А. Кукса К.М. ВПЛИВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНЦІВ
<http://habitus.od.ua/journals/2023/45-2023/40.pdf>
4. Штепа О. С. Особливості психологічної ресурсності осіб зрілого віку. Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки. Львів, 2012. - Вип. 15. - С. 310-317.
5. Штепа О. Емпіричне вивчення психологічних ресурсів особистості. Актуальні проблеми психології: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Київ, 2011. Т. 11. Вип. 4. Ч. 2. С. 335–361.

Виграненко Діана Романівна,
студентка Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: dianavygranenko@gmail.com
Науковий керівник – Савчук Сергій, к. ю. н., доц.

ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Захист військовополонених є дуже важливим, особливо у період збройного конфлікту. Військовополонені хлопці та дівчата - це справжні патріоти, які стали на захист своєї країни, не боючись ні полону ні смерті.

Згідно з міжнародним гуманітарним правом, вони мають бути захищені від будь-яких форм насильства, недостачі харчування та медичної допомоги.

Актуальність даної теми полягає в її важливості для забезпечення прав людини, міжнародної безпеки та стабільності, а також в необхідності адаптації до змін у сучасних умовах збройних конфліктів. У збройних конфліктах часто порушуються права військовополонених, і важливо забезпечити їх захист та гарантувати їм гідне поводження.

Метою даної роботи є дослідити важливість та необхідність захисту військовополонених в умовах збройного конфлікту та забезпечення належного ставлення до військовополонених.

Вивченням проблематики захисту військовополонених та поранених під час збройних конфліктів займалися вітчизняні та зарубіжні вчені. Серед сучасних вітчизняних дослідників можна виділити: С. Єгорова, І. Більченко, Н. Блатову, Г. Ігнатенко, Р. Каламкарян, Л. Тимченко, М. Обер, С. Нахлік, Ж. Пікте, Ф. Кальсховена та ін.. Серед іноземних: Д. Флек, Л. Моір, Л. Перна, І. Сандез, Б. Цімерман, Ф. Мартін, Ш. Шаблі, Р. Вілсон, Дж. Сімон.

Наразі є велика кількість міжнародних актів, які становлять сучасну нормативно-правову базу захисту прав людей під час збройних конфліктів. Одними з найважливіших у цій сфері є Конвенція про права й обов'язки нейтральних держав та осіб у разі сухопутної війни, Конвенція у разі морської війни, Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, прийнята ООН, Конвенція про поводження з військовополоненими та інші. Принцип гуманності лежить в основі захисту прав військовополонених.

Тому відповідно до ст. 13 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими до військовополонених потрібно завжди ставитися гуманно. Будь-які незаконні дії держави, яка тримає у полоні військовополоненого, який може померти або є загроза його здоров'ю категорично забороняються і вважаються серйозними порушеннями цієї конвенції. Жодного військовополоненого заборонено фізично калічити. Також, військовополонені мають певну інформацію, яка буде цікавою для противника, тож їх можуть допитувати. Однак, міжнародне законодавство забороняє застосовувати фізичні чи моральні тортури чи інші засоби примусу стосовно них.

Насправді, кожний військовополонений відповідно до міжнародно-правових норм зобов'язаний повідомити про себе лише базову інформацію про себе, а саме своє ім'я, прізвище, дату народження та звання. Особисті речі мають залишатися у військовополонених, також у

них має бути все необхідне для нормального життя: вода, їжа, одяг, медикаменти тощо.

За ст. 49 Женевської конвенції, військовополонених дозволяється використовувати як робочу силу. Винятком із цього правила є офіцери, які не можуть бути примушені до роботи, а від полонених унтер-офіцерів можна вимагати лише здійснювати нагляд за роботами. Також заборонено використовувати полонених військових на небезпечних роботах без їхньої згоди на це. Щодо завершення перебування у полоні, то тут все побудовано на принципі закінчення воєнних дій, тобто коли закінчується збройний конфлікт, військовополонені мають повернутися на батьківщину. Але існує положення, за яким повернення з полону можливе й раніше. Якщо військовополонений має тяжку хворобу або поранений, його повинні направити на батьківщину або госпіталізувати до нейтральних країн.

Розглядаючи війну в Україні, можна сказати, що ставлення Росії до українських військовополонених просто жахливе. Тим часом, як Україна ставиться до російських полонених нормально. РФ знущається над нашими військовими в полоні. На сьогодні, відомо, що понад 90% українських полонених зазнають від росіян катувань та негуманного поводження. Також, українці в полоні позбавлені інформації. Нашим бійцям росіяни розповідають, що ніби України вже немає й інші держави поділили між собою територію і що полоненими ніхто не цікавиться. Тобто на наших хлопців йде постійний моральний тиск та повна брехня, в яку росіяни хочуть щоб вони вірили.

Але це не найгірше, тому що окрім цього, росіяни катують наших захисників: не надають потрібну медичну допомогу, не дають нормальну їжу, тримають хлопців в холодному неопалювальному приміщенні, б'ють, гвалтують і тд.

Також, полонених змушують пересуватися по табору по місцях утримання в Росії або на тимчасово окупованих територіях у дуже незручній позі. Або ж хлопці мусять стояти по 17 годин на ногах, після чого у них виникають набряки кінцівок. Усе це є порушенням Женевських конвенцій і міжнародного гуманітарного права.

Врешті решт якщо подивитися на хлопців, якими вони були до полону і якими повернулися, кожна адекватна людина зрозуміє яке насправді є поводження росіян з нашими військовими. Вигляд хлопців свідчить про тяжкі умови утримання та системне голодування. Також, українські хлопці, знаходячись у полоні, позбавлені права телефонувати своїм родичам. І нажаль, наші захисники повертаються додому з психологічними та фізичними травмами.

Стосовно полонених бійців «Азова» росіяни скоїли жахливий терористичний злочин – масове вбивство. Військовополонених, які потрапили у полон після повного оточення оборони заводу «Азовсталь», росіяни утримували в Оленівці Донецької області, де їх піддавали тортурам. Частину «азовців», приблизно 200 осіб, переселили на відгороджену територію. У ніч з 28 на 29 липня 2022 року там пролунали вибухи та сталася пожежа через яку загинуло 53 людини та близько 130 людей було поранено. Російська пропаганда звинуватила Україну в обстрілі ракетами РСЗВ «Хаймарс», які наче як вбили українців. Проте наявні показання вцілілих під час теракту «азовців» свідчать, що вибухи здійснили росіяни. Створена у серпні 2022 р. Генсеком ООН Місія з розслідування злочину не розпочала роботу через те, що росіяни не допустили її до місця злочину. Внаслідок цього її було розпущено у січні 2023 р.

Ще одною забавкою росіян є влаштування фейкових судових процесів над українськими військовополоненими за нібито „воєнні злочини”. Одним з таких є процес над українським правозахисником Максимом Буткевичем, який 24 лютого минулого року пішов добровольцем захищати Україну. Він потрапив у полон у червні минулого року. Там зазнав катувань і російська пропаганда оголосила його нацистом. На думку росіян, „нацист” – це людина, яка любить свою країну та захищає її.

Отже, я вважаю, що військові – це герої, яких ми повинні захищати. Це є нашим обов’язком. Саме в такий складний час, ми маємо підтримувати, захищати, допомагати та поважати військових, які захищають нас всіх та Україну. Адже саме завдяки українським військовим, ми прокидаємося щодня, п’ємо каву, йдемо на роботу, зустрічаємося з своїми друзями, мріємо та плануємо і просто живемо наше життя. Допомогати можна по-різному: робити репости в соціальних мережах, донатити на різні збори та фонди, купити нашим бійцям засоби першої необхідності (термобілизна, їжа, медикаменти...). Адже разом ми – сила і саме злагодженість та правильні дії приведуть нас до перемоги. Під час війни, яку веде Росія проти України, ми всі зрозуміли, що її нелюдське ставлення до українських військовополонених є на всіх рівнях, від фронту, де це свідчить про загальний антигуманний настрій російського населення, до державної політики. Метою Росії є повністю знищити український народ та ламати морально наших полонених задля здатності опору та використання їх для тиску на їхніх родичів та Україну, тобто використання їх як заручників. Росія має понести повну відповідальність за скоєні злочини в Україні та й надалі залишатися вигнанцем для цивілізованого світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими ООН; Конвенція, Угода, Положення від 12.08.1949/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text3
2. Корнеєва О. Правовий статус військовополонених: особливості захисту прав в умовах збройних конфліктів. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 11. С. 244–148. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/11/54.pdf> (дата звернення 04.12.2021 р.).
3. Кримінальний кодекс України. URL: <https://leschishin.org/laws/crc/>
4. Марков К.А. Свистунова А.В. Захист поранених, військовополонених і цивільного населення під час збройних конфліктів. http://www.lsej.org.ua/12_2021/109.pdf
5. Наталія В'ячеславівна Шевчук. Руслан Степанович Деркач. Захист прав військовополонених: норми міжнародного гуманітарного права. С.68-69 https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/shevchuk/pdf
6. Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право. Київ, 2010

Журавель Аліна, Кравченко Валерія
Науковий керівник:
Замула Аліна Юрївна
Доцент кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства ФМВ НАУ,
кандидат юридичних наук
м.Київ, Україна
e-mail: alina.zamula@npp.nau.edu.ua

РОЛЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ ЗА ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Порушення міжнародного гуманітарного права та необхідність відповідальності держав за ці порушення в сучасному світі стають все більш актуальними. Ряд конфліктів та кризових ситуацій, що виникають у різних частинах світу, підкреслює важливість розуміння механізмів захисту прав та свобод людини та громадянина на міжнародному рівні.

Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану відповідальності держав за порушення міжнародного гуманітарного права та огляд міжнародних механізмів захисту прав людини і громадянина. Завдання включають вивчення ключових аспектів міжнародного права, оцінку ефективності існуючих механізмів захисту прав та свобод, а також визначення перспектив подальшого розвитку системи відповідальності та захисту на міжнародному рівні.

У даному дослідженні використовується аналіз наукової літератури, офіційних документів міжнародних організацій, юридичних актів, а також порівняльний аналіз історичних прикладів та сучасних ситуацій порушень гуманітарного права.

Питання прав людини ставить дилему перед дисципліною міжнародних відносин (МВ) в цілому і літературою про міжнародні інститути зокрема. Оскільки міжнародні правозахисні інституції в першу чергу, але не виключно, переймаються тим, як держави ставляться до власних громадян, вони прагнуть розширити можливості окремих громадян і груп по відношенню до власних урядів.

Створення та еволюція прав людини, втілених у міжнародному праві прав людини та пов'язаних з ним інституціях і механізмах, є дуже важливою рисою правових і нормативних змін, яких зазнало міжнародне суспільство після закінчення Другої світової війни. Правозахисна наука традиційно зосереджується на виникненні конкретних прав людини та їх включенні через міжнародно-правові процеси в обов'язкові правові норми. Значна увага також приділяється розвитку міжнародно-правового та інституційного механізму, призначеного для моніторингу прав людини та реалізації стратегій для більшого визнання та реалізації прав людини.

У рамках міжнародного гуманітарного права існує механізм міжнародної кримінальної відповідальності фізичних осіб, який може бути застосований до військовослужбовців, які скоїли воєнні злочини, у випадку, якщо держава не здатна притягти їх до відповідальності. Порушення міжнародного гуманітарного права може мати негативні наслідки для держави в цілому: вона несе міжнародно-правову відповідальність за вчинення воєнних злочинів її збройними силами. Це може призвести до відсутності міжнародної підтримки, санкцій, притягнення держави до відповідальності, включаючи компенсацію завданої шкоди. Такий підхід сприяє впровадженню юридичної відповідальності в міжнародному гуманітарному праві і забезпечує як загальну, так і спеціальну профілактику. [3]

Одним з найважливіших міжнародних механізмів є Міжнародний кримінальний суд (МКС), який має компетенцію розглядати важкі злочини, такі як воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид.

Однак, не дивлячись на своє значення, МКС часто стикається з обмеженнями в розслідуванні та переслідуванні відповідальних осіб через політичні перешкоди та відсутність повного підтримки деяких держав-учасниць. Крім того, міжнародні механізми моніторингу та документування, такі як Організація Об'єднаних Націй та Міжнародний комітет Червоного Хреста, грають важливу роль у фіксації порушень міжнародного гуманітарного права. Однак їхню роботу також ускладнюють політичні та технічні складнощі, а також недостатнє фінансування. [4]

Міжнародна гуманітарна комісія з встановлення фактів: Цей орган, створений згідно з Додатковими протоколами до Женевських конвенцій, відповідає за розслідування ймовірних порушень МГП. Хоча його юрисдикція вимагає згоди відповідних держав, його висновки можуть сприяти зусиллям щодо підзвітності та забезпечити неупереджену оцінку ситуації.

Рада ООН з прав людини відповідає за просування та захист прав людини в усьому світі. Він може створювати комісії з розслідування або спеціальних доповідачів для розслідування ймовірних порушень МГП і звітувати про свої висновки Генеральній Асамблеї та Раді Безпеки ООН.

Рада Безпеки ООН може створювати міжнародні трибунали або спеціальні механізми для розслідування та судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення МГП. Наприклад, він заснував Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії і Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди для розгляду злочинів, скоєних під час конфліктів у цих регіонах.

Регіональні організації, такі як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) і Африканський суд з прав людини і народів, також відіграють певну роль у забезпеченні відповідальності за порушення МГП у межах своїх відповідних юрисдикцій. Ці органи можуть виносити судові рішення у справах, які вони розглядають, і притягувати держави до відповідальності за їхні дії під час збройного конфлікту. [1]

Ефективність цих механізмів може змінюватися через кілька факторів:

- Деякі механізми, такі як МКС, стикаються з проблемами, пов'язаними з юрисдикцією, особливо коли держави не є сторонами Римського статуту або коли могутні держави не бажають співпрацювати.
- Ефективності міжнародних механізмів можуть перешкоджати політичні міркування, такі як відсутність співпраці з державами або маніпулювання Радою Безпеки ООН членами, які мають право вето.

- Міжнародні механізми можуть зіткнутися з обмеженнями ресурсів, що обмежує їхні можливості для ефективного розслідування та судового переслідування порушень.
- Ефективність міжнародних механізмів підвищується, коли вони доповнюють національні судові системи. Зусилля щодо зміцнення національної спроможності щодо розслідування та судового переслідування порушень МГП можуть покращити загальну підзвітність.

Незважаючи на ці виклики, міжнародні механізми залишаються важливими для сприяння притягненню до відповідальності та справедливості для жертв порушень міжнародного гуманітарного права. Вони посилають потужний сигнал про те, що безкарність не буде терпіти, і сприяють стримуванню майбутніх порушень. Крім того, вони забезпечують жертвам платформу для пошуку справедливості та відшкодування за шкоду, яку вони зазнали під час збройного конфлікту.

Одним із головних викликів є політичні перешкоди, з якими зіштовхуються міжнародні механізми, особливо у випадках, коли дії держав чи їхніх представників ставляться під сумнів. Деякі держави можуть використовувати свої політичні впливи для унеможливлення розслідування або переслідування. Крім того, обмежена компетенція та ресурси міжнародних механізмів ускладнюють їхню роботу та знижують їхню ефективність. Недостатність фінансових ресурсів та персоналу часто обмежує здійснення повноцінних розслідувань та забезпечення справедливого судового процесу. [5]

Щоб покращити ефективність міжнародних механізмів у забезпеченні відповідальності держав за порушення міжнародного гуманітарного права, потрібно прийняти низку заходів:

- Для забезпечення повноцінної роботи міжнародних механізмів необхідно збільшити фінансову підтримку та забезпечити їх достатніми ресурсами.
- Міжнародні механізми повинні мати достатню незалежність та компетенцію для здійснення своїх функцій без втручання з боку політичних чинників.
- Важливо забезпечити більш активну співпрацю між державами, організаціями та міжнародними механізмами для ефективного реагування на порушення міжнародного гуманітарного права.

Зазначимо, що міжнародна відповідальність передбачається здійсненням міжнародного судового процесу. Так раніше, задля призначення покарання для вищого керівництва Третього Рейху та Японської Імперії були створені міжнародні трибунали, які відомі під назвами Нюрнберзький і Токійській процеси. У підсумках процесів,

Німеччина була змушена виплачувати величезні репарації, було накладено ліміт на кількість військ, які можна утримувати, а сама територія Німеччини була поділена на Західну і Східну частини. Щодо Японії, то ця країна також була змушена виплачувати репарації тим країнам, яким вона причинила шкоду під час війни, нову післявоєнну Конституцію країни було написано американськими юристами, в якій прямо говориться, що у Японії не повинно бути своєї армії. В силу недавніх подій в геополітиці (через напад РФ на усю територію України 24.02.2022 року), японський парламент вніс поправки до Конституції, згідно яких Японія знову зможе мати регулярну державну армію в силу потенційної загрози з боку Росії. «Міжнародний трибунал (суд)» – міжнародні судові (квазі-судові) установи, створені на основі статуту (міжнародного договору), функціонують відповідно до їх цілей визначених статутом. [2]

Міжнародні механізми забезпечення відповідальності держав за порушення міжнародного гуманітарного права відіграють критичну роль у забезпеченні захисту прав людини та гуманітарних норм. Їх ефективність залежить від загального прийняття, незалежності та об'єктивності, правової освіченості та системності їх застосування. Зусилля спільноти, спрямовані на підтримку цих механізмів, є важливим кроком у забезпеченні справедливості та захисту прав людини на міжнародному рівні.

Результати нашого дослідження показали, що порушення міжнародного гуманітарного права залишаються серйозною проблемою, яка потребує негайних заходів з боку міжнародного співтовариства. Незважаючи на існування різних міжнародних механізмів захисту прав людини, їхня ефективність є обмеженою через недостатні ресурси, політичні обмеження та інші чинники.

З урахуванням отриманих результатів ми робимо висновок, що для підвищення ефективності міжнародних механізмів захисту прав людини і громадянина необхідно зміцнити міжнародну співпрацю та сприяти створенню умов для повного дотримання міжнародного права. Подальші наукові дослідження повинні спрямовуватися на розробку нових підходів та стратегій в цій сфері з метою покращення ситуації з правами людини та громадянина на міжнародному рівні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дармін М.О. Види міжнародних судових установ та їх роль в забезпеченні права на судовий захист. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2021. Вип. 64. С. 363-367.
2. Денисенко, С.І. Актуальні проблеми міжнародного гуманітарного права в умовах сучасних збройних конфліктів.

Юридичний науковий електронний журнал. Вип. 3. 2016. С. 182–184.
URL: http://lsej.org.ua/3_2016/55.pdf.

3. Гнатовський М.М., Короткий Т.Р., Хендель Н.В. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів; 2-е вид., доп. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с.

4. Жукорська Я.М., Мудрик К.А. Роль міжнародних кримінальних трибуналів у сучасному міжнародному праві. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2016. № 2. С. 29–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2016_2_6.

5. Міжнародний захист прав людини: Підручник. У 2-х томах. Том 1. / О. А. Альонкін, Н. А. Буличева, Л. М. Дешко та ін.; за заг. ред. Л. М. Дешко. Київ: КНТЕУ, 2019. 261 с.

Mushak Natalia Bohdanivna,
Doctor of Legal Sciences, Professor,
Professor of the Department of International Law and
Comparative Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: nataliia.mushak@npp.nau.edu.ua

Artemenko Valentina Vitaliivna ,
Fourth Year Student of International law ,
Faculty of International Relations ,
National Aviation University
Kyiv , Ukraine
e-mail: 5716669@stud.nau.edu.ua

PECULIARITIES OF THE PRINCIPLE OF MUTUAL RECOGNITION OF COURT DECISIONS IN THE COOPERATION OF EU MEMBER STATES

The principle of reciprocity recognition judicial decisions in the cooperation of EU member states remains extremely relevant and important for functioning European legal systems. It is the basis for provision effective cooperation between judicial systems of various EU member states and provides security , freedom and justice for all EU citizens.

In a world where there are problems are becoming more and more cross-border , mutual recognition judicial solutions becomes a necessity for effective solution questions that relate to of international affairs. Reciprocal recognition judicial solutions important in the field criminal justice, where EU member states cooperate in investigation and prosecution crimes through European orders detention and others tools

In context the EU internal market is mutual recognition judicial solutions helps support business environment and promotes development trade and investment. The principle of reciprocity recognition judicial solutions is also important to ensure protection of human rights, because he allows ensure access to a fair trial and enforcement decisions that concern human rights. The EU actively promotes the principle of reciprocity recognition judicial decisions in their own relations with others countries and regions, emphasizing own commitment to the protection of human and legal rights state

One of the most serious problems for EU member states there was growth quantity cross-border crimes, as well as quantity foreign citizens who are involved in criminal judiciary within EU member states . At the same time, we are talking not only about citizens neighboring member states of the European Union, but also about those who are not EU citizens, but fall into the scope criminal procedural legislation , acquires procedural status of the suspect , the accused or the victim.

Currently, the EU is the only one in the world regional integration organization , managers bodies (institutes) of which authorized issue legally mandatory Acts on issues criminal process , which do not need to enter into force ratification by member states and even they can to be taken without consent some of them. After reforms of the Lisbon Treaty of 2007 into the system of these powers included powers of the European Parliament and the Council of the EU to implement rapprochement national criminal procedural legislation by way of decree by means of directives in accordance with the usual legislative procedures , opportunities establish minimum rules for member states [2, Art. 82].

According to Art. 82 of the Agreement on functioning The minimum rules of the European Union are aimed at: a) establishing rules and procedures in order to ensure recognition in everything Union all forms of verdicts and judicial ones decisions ; b) prevention and resolution conflicts jurisdictions of member states ; c) maintenance teaching judges and court personnel; d) facilitation cooperation judicial or similar them bodies of member states concerning proceedings in criminal cases and security implementation decisions [2, Art. 82].

Indicated minimum rules must consider differences between legal systems and traditions of member states , which is the main difficulty on the

way rapprochement criminal procedural legislation . They are aimed at rapprochement criminal procedural legislation and include :

- a) mutual admissibility evidence in member states;
- b) the rights of persons in criminal proceedings process ;
- c) the rights of criminal victims crime ;
- d) any others separate aspects criminal process .

The principle of reciprocity recognition judicial solutions is one of fundamental principles which is the basis legal systems of the European Union (EU). This principle is recognized key to ensure effective functioning of the area of freedom , security and justice in the EU.

The main ones features of the principle of mutuality recognition judicial decisions in the cooperation of EU member states are showing in picture 1.

Fig.1 Peculiarities of the principle of mutual recognition of court decisions in the cooperation of EU member states

Source : created by the author based on [3;4; 5]

The principle of universality is directly characterized by the fact that in si judicial solutions which were accepted in one EU member states , should be recognized and enforced in other EU member states without the need passage additional procedures .

Whereas, *the principle of trust* is characterized in the borrowed name recognition , namely, trust between EU member states in each other's and their judicial systems ability to provide compliance with standards of justice and human rights .

Procedural guarantees. Although the principle of mutual recognition is fundamental, it is accompanied by a number of procedural safeguards that are provided to protect the rights of individual citizens. For example, there are mechanisms for reviewing court decisions for compliance with fundamental rights and a procedural mechanism that allows challenging the execution of decisions if necessary.

Exclusion certain cases. There are some limitations to the scope of the principle of mutual recognition, for example, in cases where a court decision conflicts with the basic principles of EU law or violates basic human rights.

Constant development. The principle of mutual recognition is the object of constant development and improvement within the framework of the European Union. Over time, it may be subject to changes and additions to take into account new challenges and situations.

These features help ensure effective cooperation between the judicial systems of the EU member states and ensure the protection of the rights of individual citizens within the European Union.

In turn, in the borrowed recognition judicial solutions between EU member states and Ukraine plays back an important role in cooperation and interaction between by these parties. Ukraine has agreements with the EU which relate to mutual recognition judicial decisions . For example , the Association Agreement between Ukraine and the EU contains provisions on legal cooperation , including mutual recognition judicial decisions in civil and criminal cases.

As part of the in-depth cooperation with the EU Ukraine obliged follow standards of judicial system and human rights that helps mutual trust between the parties and facilitates mutual recognition judicial decisions .

In general , cooperation between the EU and Ukraine in the field mutual recognition judicial decisions is important an element for strengthening the legal space and interaction between by these parties. It helps provision justice , legal stability and protection of citizens' rights .

LIST OF REFERENCES

1. Agreement about association between Ukraine , with one parties , and European Union , European community with atomic energy and theirs member states , with another sides [Electronic resource]. Access mode: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820 .

2. Consolidated versions of the Treaty on the European Union and the Treaty on Functioning European Union. [Electronic resource]. Access mode : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b06 .

3 . Organization of States Iberoamericanos [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.oei.es/index.php>. 469. PACER [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.pacer.gov>.

4 . The American Law Institute [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.ali.org> .

5 . The International Institute for the unification of Private Law [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.unidroit.org/news>.

Mushak Natalia Bohdanivna,
Doctor of Legal Sciences, Professor,
Professor of the Department of International Law and Comparative Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: nataliia.mushak@npp.nau.edu.ua

Kazymirova Oleksandra Oleksandrivna,
Fourth Year Student of International Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: 6908605@stud.nau.edu.ua

CURRENT STATE OF THE LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE EUROPEAN UNION

Artificial intelligence (“the AI”) is a transformative technology changing the way people live, work and think. However, along with the application of AI intended at simplifying or enhancing efficiency of some processes, the malicious or negligent use of AI could pose a threat to digital security, physical and public safety, democracy and human rights, e.g., AI could be also used to conduct mass, finely targeted and highly efficient attacks on information society services and connected machinery, disinformation campaign with the intention to manipulating public opinion.

The expeditious development of AI outpaced existing legislation. Thus, the world faced the necessity to respond to emerging risk through the development of appropriate regulatory frameworks. As for now, the European Union (“the EU”) is holding a leading position due to its comprehensive law on AI – Artificial Intelligence Act (“the AI Act”).

Thus, it is crucial to outline at what stage of development the regulation on AI across the EU, including the AI Act and other initiatives; to provide key provisions of the AI Act and the way in which they will affect development and application of AI. To this end primarily the documents, communications, resolutions, briefing materials of the such institutions of the EU as the European Commission (“the Commission”), the European Parliament (“the Parliament”) are revised through content analysis and critical analysis.

The AI Act is a result of a protracted negotiation and consultation processes since the adoption of the “Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence” (“Proposal”) by the Commission in

April 2021 [6]. On 13 March 2024 the Parliament passed the final version of the AI Act, moving it to the closing stage – formal approval by the Council of the EU (“the Council”) planned in May 2024 [2]. After formal approval of the Council, the AI Act will be published in the Official Journal of the EU and in 20 days after publication, regulation will enter into force [10].

The AI Act is a horizontal legislative instrument applicable to all AI systems developed, used or placed on the EU market. The central role of the AI Act is occupied by the concept of AI system. The final text of the AI Act contains the definition of an AI system that is consistent with the revised version of definition approved by the Organisation for Economic Cooperation and Development (“the OECD”) in November 2023. In particular, “AI system is a machine-based system that, for explicit or implicit objectives, infers, from the input it receives, how to generate outputs such as predictions, content, recommendations, or decisions that can influence physical or virtual environments” [3].

Therefore, the EU AI Act is aimed at addressing the risks posed by AI to EU values, fundamental human rights, health and safety of people through setting clear requirements and obligations for AI systems, their developers and providers. To this end, the Act is based on a balanced and proportionate horizontal regulatory approach to AI. This means that to respond to the risks and problems linked to AI, minimum requirements without extensive limitation of the AI development or unreasonable increasing the cost of placing AI solutions on the market [9]. This is a risk-based approach implying four categories of risks and establishes obligations for users, providers and developers of AI according to the certain degree of risk posed by AI.

The first category of AI systems is the AI practices posing unacceptable level of risk to fundamental rights, democracy and other EU values. These AI practices include AI systems using cognitive behavioural manipulation of people for distortion of people’s behaviour or impairment of decision-making, AI systems for exploitation of specific vulnerable groups resulting in harmful behaviour, AI systems used for social scoring or classifying people based on behaviour, socio-economic status or personal criteria, etc. Such AI systems are prohibited to develop or deploy across the EU, however, with some exceptions for law enforcement authorities [2].

The second category are high-risk AI systems which can potentially harm fundamental rights of people, their health and safety. This group contains AI system which is a product or is used as a safety component in products covered by EU’s product safety legislation listed in Annex I of the Act [2], e.g., vehicles, machinery, medical devices, toys and lifts and AI systems which are used in the specific areas mentioned in Annex III of the Act, e.g., biometrics in case their use is permitted under EU or national law; management and

operation of critical digital infrastructure; access and admission to educational and vocational institutions; employment, worker management and access to self-employment, etc. [10]. Under the Act, AI systems of this category are subjected to a number of requirements related to data and data governance, technical documentation, record keeping, transparency and provision of information to users, human oversight and robustness, accuracy and security. The providers, developers, deployers and importers have to ensure that their AI systems are compliant with these requirements and follow other obligations, including the establishment of a risk-management system, the self-certification, etc.

The third category is transparency risk. Besides prohibited AI practices and high-risk AI systems, the AI Act imposes transparency obligations for providers and users of certain AI systems aimed at interaction with natural persons or generation of content can pose specific risks of impersonation or deception, regardless whether they are qualified as high-risk AI systems or not [1]. These AI systems include such models as chatbots or systems generating synthetic content. They are permitted with the following transparency obligations for providers and deployers: disclosing that the content has been artificially generated or manipulated (except in some limited cases, e.g., prevention of crimes), implementation of effective techniques and methods to reveal that the output has been generated or manipulated by an AI system and not a human (e.g., watermarks) [2].

The last category is AI systems posing minimal (low) level of risk. In general, they are permitted and can be developed and used without any obligations, but subjected to currently applicable legislation. Also, the AI Act implies the creation of voluntary codes of conduct to encourage providers of non-high-risk AI systems to adhere to the mandatory requirements for trustworthy AI [10].

Furthermore, the AI Act defines and provides the regulation on general purpose AI models (“GPAI models”) that can serve a variety of purposes. Providers of GPAI models must compose and keep up-to-date technical documentation of the model, make available information and documentation to providers of AI systems who is intended to integrate the GPAI model in their AI system, respect the EU copyright law and present a sufficiently detailed summary about the content used for training of the GPAI model [2].

Some additional obligations are prescribed for providers of GPAI models, which pose a systematic risk and have a major influence on the internal market, due to their reach and their actual or reasonably foreseeable negative effects on public health, safety, public security, fundamental rights, or the society as a whole. In particular, additional obligations for providers of GPAI models, which pose a systematic risk are the model evaluation under

standardised protocols and relevant tools; assess and mitigate possible systemic risks at EU level, documenting and reporting about serious incidents and possible corrective measures to address them, ensuring an adequate level of cybersecurity protection for the GPAI model with systemic risk and the physical infrastructure of the model [2].

Therefore, the final EU AI Act is intended to unify the ways how AI is regulated across the single market of the EU member states. The Act applies mostly to providers and deployers putting AI systems and GPAI models on the EU market or into service sphere. At the same time, the Act is based on an extraterritorial approach to regulation, implying that its provisions must be complied by any developer or provider from a third state intended to spread its own AI products on the EU market. Thus, owing to extraterritorial implications of the Act, it has considerable impact not only on the EU economy, but also the global market [10].

Nevertheless, there are some exceptions in the scope of application of the EU AI Act. In particular, AI systems placed on the market, put into service or used by public and private entities for military, defence or national security purposes, are excluded from the scope of the regulation. Similarly, the AI Act will not apply to AI systems and models, including their output, which are specifically developed and put into service for the sole purpose of scientific research and development [10].

Along with the AI Act, the Commission also proposed other relevant instruments for regulation of AI. In particular, a “Proposal for a Directive on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence” (“the AI Liability Directive”) published by the Commission in September 2022 [4]. Proposed AI Liability Directive is one of two directions to reform the EU liability frameworks applicable to AI. Another initiative is the modernisation of the existing liability legislation, i.e., the proposal for a directive on liability for defective products repealing Directive 85/374/EEC1 (“the Product Liability Directive” or “PLD”) [5].

Both initiatives are intended to make development of digital systems more accountable. The Proposed AI Liability Directive aims to ensure that people harmed by AI systems enjoy the same level of protection as those harmed by other technologies. Even though the AI Act is designed to reduce the risk for fundamental rights and safety, the harm can still occur as the provisions of regulation do not prohibit AI systems posing a residual risk to rights and safety. However, the Act does not regulate liability for the purposes of damages claims and does not ensure the compensation to the victims who were harmed by AI. Thus, the Proposed AI Liability Directive provides for consideration of consumer liability claims for harm caused by AI-enabled products and services [11].

Another legal instrument, which although does not explicitly refer to AI systems, is relevant in some cases of the use of AI. This is the Regulation on harmonised rules on fair access to and use of data and amending Regulation (EU) 2017/2394 and Directive (EU) 2020/1828 (“the Data Act”), which came into force in January 2024 [7]. While the key purpose of the Data Act is to enhance access to and use of data, especially data generated by connected products, the use of AI in several occasions can also be a subject of the scope of application of the Data Act. In particular, the data access claims regulated in the Data Act are limited to data generated by Internet of Things (“the IoT”) devices. But AI models are of great importance for IoT devices, since they can majorly enhance the functionalities of the IoT device through data analysis, automation and intelligent decision-making. Thus, in case an IoT device is AI-based, the user's right to data provision also includes the data generated by the AI model. This would therefore have to be provided to the user or a third party as part of the IoT data [7].

The regulation of AI can also be influenced by the existing EU legal instruments, i.e., the General Data Protection Regulation (“the GDPR”). The GDPR is a privacy law governing the way the personal data of individuals may be processed and transferred in the EU [8]. As far as GDPR is concerned, some of its provisions are also relevant for AI regulation. Since the operation of AI systems often requires a processing of massive amounts of data, including personal data, principles of the GDPR appear quite important while developing or implementing AI systems. In particular, accountability, fairness, data minimization and security, transparency.

Therefore, once adopted the AI Act is expected to become a first comprehensive AI regulation in the EU and worldwide. The AI Act will be a central element of regulation on AI across the EU. However, it will be complemented by an array of other legal instruments intended to deal with issues related to AI, in particular, AI Liability Directive and revised PDL as a liability legislation applicable to AI, provisions on AI-based IoT devices of the Data Act and principles and provisions on automated-decision making in the GDPR. Nevertheless, the success of the AI regulation, in particular AI Act depends mainly on the implementation and enforcement. Thus, these aspects of the future regulation on AI should be examined in further research of this topic.

REFERENCES

1. Carolin Monsees, Stephanie Richter The interfaces between artificial intelligence and the Data Act TaylorWessing: website. URL: <https://www.taylorwessing.com/en/insights-and-events/insights/2024/01/the-interfaces-between-artificial-intelligence-and-the-data-act> (date access: 09.04.2024)

2. European Parliament legislative resolution of 13 March 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on laying down harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union Legislative Acts (COM (2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD)). European Parliament: website. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.pdf (date access: 09.04.2024)

3. Explanatory memorandum on the updated OECD definition of an AI system. OECD Library: website. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/explanatory-memorandum-on-the-updated-oecd-definition-of-an-ai-system_623da898-en;jsessionid=dHIQQQYiQNxq-CrVzJc5q8fxu9P5A2ez5DF2iHBu.ip-10-240-5-61 (date access: 09.04.2024)

4. Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence (AI Liability Directive). EUR-Lex: website. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0496> (date access: 09.04.2024)

5. Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on liability for defective products. EUR-Lex: website. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0495> (date access: 09.04.2024)

6. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain union legislative acts. EUR-Lex: website. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0206> (date of access: 09.04.2024)

7. Regulation (EU) 2023/2854 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2023 on harmonised rules on fair access to and use of data and amending Regulation (EU) 2017/2394 and Directive (EU) 2020/1828 (Data Act). EUR-Lex: website. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2854> (date access: 09.04.2024)

8. Regulation on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). EUR-Lex: website. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (date access: 09.04.2024)

9. Shaping digital future. European Commission: website. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai> (date access: 09.04.2024)

10. Tambiama Madiega Artificial Intelligence Act. European Parliament: website. URL:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI\(2021\)698792_EN.pdf?trk=article-ssr-frontend-pulse_little-text-block](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI(2021)698792_EN.pdf?trk=article-ssr-frontend-pulse_little-text-block) (date access: 09.04.2024)

11. Tambiama Madiega Artificial intelligence liability directive. European Parliament: website. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739342/EPRS_BRI\(2023\)739342_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739342/EPRS_BRI(2023)739342_EN.pdf) (date access: 09.04.2024)

Криворучко Назарій Сергійович
студент
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
6871793@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник –
Широкова-Мурараш Ольга Генадіївна,
к.і.н., доц.

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ ДІТЕЙ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

Діти є однією із найбільш незахищених категорій суспільства. В умовах збройних конфліктів діти наражаються на особливу небезпеку. Протягом всієї історії та в багатьох культурах дітей активно залучали до військової справи та участі у збройних конфліктах. Найдавніші згадки про участь неповнолітніх у війнах походять ще з глибокої давнини. Вказане обумовило реакцію міжнародної спільноти, що в подальшому посприяло становленню міжнародного-правового регулювання участі дітей у збройних конфліктах. З огляду на те, що й донині фіксуються випадки залучення та вербування дітей до участі у збройних конфліктах, вказана тема є актуальною.

Мета роботи полягає у розкритті особливостей становлення міжнародного-правового регулювання участі дітей у збройних конфліктах.

Методологію роботи становили спеціальні та загальнонаукові методи, зокрема історико-правовий метод та метод ретроспективного аналізу для прослідкування становленню міжнародного-правового регулювання участі дітей у збройних конфліктах, методи логічного узагальнення і конкретизації дали змогу сформулювати висновки дослідження. Матеріалом дослідження виступили міжнародно правові

акти, якими регулюється участь дітей у збройних конфліктах на міжнародному рівні, а також праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема таких як В. Кононенко, Н. Крестовська, Н. Лесько, Д. Платнер, К. Чепкова тощо.

Міжнародно-правове регулювання захисту дітей у збройних конфліктах було розпочате лише у ХХ ст. в результаті Першої світової війни. До цього часу окремих правових норм, які б захищали права лише дітей, не існувало. Британка Еглантайн Джебб заснувала організацію «Рятуйте дітей» та розробила проєкт декларації прав дитини [15, с. 484]. Вона була представлена до Ліги Націй у 1924 році і тоді ж й була прийнята. У змісті цієї Декларації вказувалося, що якраз діти мають першими одержувати допомогу у ході будь-якої екстремальної ситуації, в тому числі, збройного конфлікту [6, с. 152–153].

Спеціальне законодавство для міжнародного-правового регулювання участі дітей у збройних конфліктах стало розвиватися лише після Другої світової війни. Досвід Другої світової війни фактично вказав на нагальну потребу міжнародного-правового регулювання для захисту цивільного населення під час війни. В той час великою проблемою світової спільноти стало активне залучення дітей до участі у війнах та військових конфліктах. Для того, щоб викоринити таку практику, міжнародною спільнотою було розроблено низку правових документів, в яких міститься заборона щодо участі дітей у збройних конфліктах.

Після Другої світової війни інституційною складовою захисту дітей виступило створення Дитячого фонду ООН, що, як передбачалося, протягом 10 років повинен був подолати всі шкідливі наслідки війни для дітей. Болівійське відділення Міжнародного Комітету Червоного Хреста в 1946 році запропонувало проєкт Конвенції про захист дітей у випадку міжнародного конфлікту чи громадянської війни, проте така ідея була відхилена [5, с. 175].

Результати зусиль Міжнародного Комітету Червоного Хреста у зазначеній сфері привели до прийняття Четвертої Женевської конвенції 1949 року про захист цивільного населення під час війни [1]. З цього періоду діти, будучи членами цивільного населення, володіли правом користуватися перевагами застосування Четвертої Женевської конвенції [4, с. 20]. Крім того, перші норми міжнародного гуманітарного права щодо збройних конфліктів неміжнародного характеру, що містяться в статті 3, спільні для чотирьох Женевських конвенцій 1949 року, були розроблені на Дипломатичній конференції 1949 року. І тут діти були захищені, як і всі «особи, які не беруть активної участі в бойових діях» [18].

Міжнародна спільнота після Другої світової війни почала бути свідком виникнення нових видів збройних конфліктів. Засоби й методи ведення війни почали бути все більш досконалішими. Почали частішати конфлікти проти регулярних збройних сил й нерегулярних комбатантів. У сучасній війні набагато важчими почали бути втрати серед мирного населення, включаючи дітей [15, с. 484]. З середини 1970-х років ХХ сторіччя в міжнародному правовому полі почало зустрічатись нормативно-правове визначення поняття «дитина-солдат» [7, с. 162]. З 1974 по 1977 роки проводилася Дипломатична конференція, метою якої було доповнити та розвинути міжнародне гуманітарне право з урахуванням цієї еволюції. Після закінчення цієї конференції в 1977 році було прийнято два додаткові протоколи до Женевських конвенцій. Ці документи значно покращили захист цивільного населення і, відповідно, дітей [20]. Нові положення Протоколу I, що застосовуються під час міжнародних збройних конфліктів, і Протоколу II, що стосуються неміжнародних збройних конфліктів, підтвердили і розвили положення Четвертої Женевської конвенції. У ст. 77 (2) Додаткового протоколу I та ст. 4 (3) (с) Додаткового протоколу II питання про заборону вербування дітей у збройних конфліктах було прописано конкретно. Слідом за цим з'явився закон про права людини. Проте й надалі нагальною лишалась необхідність створення уніфікованого документу, що гарантував би захист дітей, до того ж, і їх прав. Пропозицію щодо прийняття окресленого документу, а саме Конвенції про права дитини, першою внесла Комісія Організації Об'єднаних Націй із прав людини на тридцять четвертій сесії в 1978 році. У 1979 році задля пришвидшення процесу розробки Конвенції було створено Робочу групу, яку очолив представник Польщі (оскільки саме ця країна виступала ініціатором процесу). Згодом, на черговій сесії Комісії по правах людини в 1985 році було запропоновано до проекту включити Конвенції статтю про дітей у ситуаціях збройного конфлікту. Присутність такої статті у проєкті зумовило низку довготривалих консультацій і дискусій і в результаті Конвенція про права дитини була прийнята у 1989 році в редакції якраз зі ст. 38, що регламентує норми про участь дітей у збройних конфліктах. Прийняття Конвенції про права дитини виступило істотним кроком вперед у напрямку становлення захисту прав дитини в загальному, та у ситуаціях збройних конфліктів, зокрема. Положення Конвенції про права дитини передбачали створення спеціалізованого Комітету із прав дитини. Останній був створений з метою проведення контролю за виконанням країнами-учасницями зобов'язань, які були взяті згідно згаданої Конвенції [3]. Так, Конвенція про права дитини, яка згодом ратифікована практично усіма державами світу, підтвердила положення Четвертої Женевської

конвенції 1949 р. й Додаткового Протоколу № 1 до Женевських конвенцій 1977 р., почавши бути основою для захисту дітей у ситуаціях збройного конфлікту.

Проте вважалося, що Конвенція не підвищила існуючі стандарти, як очікувалося. Відсутність відповідності рівня врегулювання правового захисту дітей у ситуаціях збройних конфліктів викликам часу обумовила розробку й відкриття до підписання Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини у 2000 році, у відповідності до котрого держави-учасниці повинні вживати усіх можливих заходів з метою забезпечення того, аби військовослужбовці їх збройних сил, що не досягли вісімнадцяти років, не брали прямої участі у воєнних діях (ст. 1), а також не підлягали обов'язковому призову до збройних сил (ст. 2). Заборона вербування чи використання дітей у збройних конфліктах має відношення й до збройних груп, які є відмінними від збройних сил держави [14].

Незважаючи на те, що фаза розробки норм могла здатися вирішеною, правова система не мала засобів покарання винних. Таким чином, Міжнародне кримінальне право розробило міжнародний кримінальний суд разом із Римським статутом для регулювання його функціонування, таким чином завершивши фазу розробки норми та перейшовши до епохи застосування.

Римський статут Міжнародного кримінального суду від 1998 року визначає вербування або набір дітей віком до 15 років до складу збройних сил чи груп або використання останніх для активної участі в бойових діях як військовий злочин [13].

Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 (скорочено – Конвенція МОП № 182) 1999 року прирівняла вербування дітей для використання останніх у збройних конфліктах до найгірших форм дитячої праці й зобов'язала держави-учасниці до викоринення такого ганебного явища [2].

Також протягом останніх двадцяти років Рада Безпеки ООН ухвалила ряд резолюцій, зокрема Резолюції 1261(1999) [8], 1379 (2001) [9], 1460 (2003) [10], 1539 (2004) [11] та 1612 (2005) [12] стосовно захисту дітей, які потрапили у ситуацію збройного конфлікту.

На міжнародному рівні було також прийнято наступні нормативно-правові акти: Паризькі зобов'язання щодо захисту дітей від незаконного вербування або використання збройними силами чи збройними угрупованнями [16] та Паризькі принципи і керівні вказівки щодо дітей, пов'язаних зі збройними силами або збройними угрупованнями [17]. Метою прийняття Паризьких зобов'язань та Паризьких принципів виступала боротьба й протидія незаконному

вербуванню і використанню дітей у збройних силах або збройних угрупованнях, захист дітей та забезпечення соціальної реінтеграції [15, с. 485].

Закон попередження використання дітей-солдат (The Child Soldiers Prevention Act of 2008) було підписано 23 грудня 2008 року, і вказаний закон набув чинності 21 червня 2009 року. В Законі попередження використання дітей-солдат вказується, що термін «дитина-солдат» у себе включає будь-яку особу, яка підпадає під пункти 2 і 3, чи 4, котрі залучені до будь-якої діяльності, в тому числі «охоронець, кухар, санітар, кур'єр, носильник», до того ж й особу, яка знаходилась в сексуальному рабстві [19].

Таким чином, міжнародного-правове регулювання участі дітей у збройних конфліктах пройшло довгий період становлення і розвитку й було обумовлено фактами участі неповнолітніх у війнах з давніх часів. Закон або міжнародно-правова база, яка становить основу міжнародного-правового регулювання участі, вербування та використання дітей у збройних конфліктах, не впорядкована в єдиному документі. Закон або правова база, яка застосовується, є синергією конкретних статей, узятих із гуманітарних угод, прав людини та кримінального права. Загалом, сьогодні міжнародного-правове регулювання, що стосується участі дітей в збройних конфліктах спрямоване на захист дітей від наслідків війни, а також на забезпечення їхніх прав і добробуту. Незважаючи на значний прогрес, досягнутий за останні роки, багато роботи ще належить зробити для повної імплементації та забезпечення дотримання цих положень, а також для захисту дітей від руйнівного впливу збройних конфліктів, що може стати основою для подальших досліджень у цьому напрямку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. № 995_154. Дата оновлення: 23.02.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 21.04.2024)

2. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 від 17.06.1999 р. № 993_166. Дата оновлення: 05.10.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166# (дата звернення: 21.04.2024)

3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. № 995_021. Дата оновлення: 16.11.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 21.04.2024)

4. Кононенко В. В., Кронівець Т. М., Одобецька І. С. Правове забезпечення інтересів дітей в умовах воєнного стану. *Захист прав дітей в умовах війни*: збірник матеріалів круглого столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2022. С. 20–28.

5. Крестовська Н. М. Дитина і зброя: історико-правові аспекти. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2018. № 1. С. 164–174.

6. Крестовська Н. М. Права дитини під час збройного конфлікту: Перша Світова війна і сучасність. *Державний суверенітет, національна безпека і світовий правопорядок в історико-правовому вимірі*: матеріали XXXI Міжнародної історико-правової конференції. 27–30 листопада 2014 р., м. Берегове. К.; Ужгород: Говерла, 2014. С. 150–157.

7. Лесько Н. В. Проблеми захисту дітей від насильства під час воєнних дій та збройних конфліктів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2017. Вип. 46. Т. 1. С. 161–164

8. Резолюція 1261, прийнята Радою безпеки 25.08.1999 р. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 22.04.2024)

9. Резолюція 1379, прийнята Радою безпеки 20.11.2001 р. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 22.04.2024)

10. Резолюція 1460, прийнята Радою безпеки 30.01.2003 р. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 22.04.2024)

11. Резолюція 1539, прийнята Радою безпеки 22.04.2004 р. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 22.04.2024)

12. Резолюція 1612, прийнята Радою безпеки 26.07.2005 р. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 22.04.2024)

13. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998 р. № 995_588. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 21.04.2024)

14. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01.01.2000 р. № 995_795. Дата оновлення: 23.06.2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 21.04.2024)

15. Чепкова К. О. Правове регулювання спеціального захисту дітей під час збройних конфліктів: міжнародне та національне законодавство. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 484–487.

16. Paris commitments to protect children from unlawful recruitment or use by armed forces or armed groups. URL:

https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/paris_commitmentsen.pdf (дата звернення: 21.04.2024)

17. Paris principles and guidelines on children associated with armed forces or armed groups. URL: <https://www.unicef.org/emerg/files/ParisPrinciples310107English.pdf> (дата звернення: 21.04.2024)

18. Plattner D. Protection of Children in International Humanitarian Law. ICRC. URL: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/57jmat.htm> (дата звернення: 21.04.2024)

19. Recent Relevant Legislation. Part I – The Child Soldier Prevention Act of 2008. 2008. URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/135981.pdf> (дата звернення: 22.04.2024)

20. The Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols. *International committee of the red cross*. URL: <https://www.icrc.org/en/doc/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm> (дата звернення: 21.04.2024)

Les Iryna,
Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor at the Department of International Law and
Comparative Jurisprudence Faculty of International Relations National
Aviation University
Kyiv, Ukraine
e-mail: advokatles@gmail.com

INSTITUTIONAL MECHANISMS OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF ENSURING NUCLEAR SAFETY

The permanent trend of expanding globalization in international relations determines international cooperation as, in fact, a paradigm for the existence and development of such relations. Major accidents at nuclear power plants made it obvious to the world community that there is a characteristically high risk when using nuclear energy for peaceful purposes and served as a kind of “impetus” for optimizing interaction between states in this area. Further development of nuclear energy becomes impossible without the development of adequate conditions for its stable operation, as well as guarantees of nuclear safety in a global sense. Moreover, it is the nature of activities in the field of

atomic energy use, which represents complex areas of the nuclear fuel cycle and the nuclear energy complex, that determines the content of such cooperation. This, in turn, requires a rethinking at the doctrinal level of both the essence of the concept of “international cooperation”, its constituent elements, and the directions and forms of its implementation in the field of peaceful use of nuclear energy.

Many experts and specialists in the field of nuclear energy agree on the exceptional importance of factors such as reliability and safety.

In the field of nuclear energy, reliability is determined by the number of accidents and emergency situations at peaceful facilities. The International Atomic Energy Agency (IAEA) has developed a special scale called INES (International Nuclear Event Scale). INES is divided into seven levels: the maximum seventh level means a serious threat to human life and health, as well as to the entire ecosystem due to a strong release of radioactive materials; minimum level – exceeding permissible standards, which is characterized as an anomalous situation at the facility.

In the entire history of mankind, only eight incidents have been recorded that exceeded the mark of two on the INES scale. And since 2000, exactly one such incident has been recorded - the accident at the Fukushima 1 nuclear power plant, which happened in 2011. Then the accident was assigned the maximum seventh level on this scale. Such a small number of incidents at the beginning of the 21st century indicates the high reliability and safety of nuclear power plants, as well as increased control over emergency situations [1].

For many countries, the main obstacle to the development of nuclear energy is public opinion.

The same opinion is shared by A. Goncharuk, who states: “the hostile attitude of the country’s population towards nuclear energy is the main inhibitor of nuclear expansion in a number of countries [1, p. 54].

It was precisely because of negative public opinion that the German government decided to abandon nuclear generation by 2020. And this despite the fact that German nuclear energy was one of the most promising and efficient on the European market.

Another important aspect affecting the safety of nuclear power plants is social consequences. V. Sidorenko in his research notes “the experience of the Chernobyl accident clearly demonstrated that the social consequences turned out to be disproportionately greater than the consequences associated with damage to the health and lives of people due to radiation” [2, p. 13].

The safety of nuclear energy is also affected by the increased terrorist threat. This is especially true for countries located in areas of civil and international conflicts. There have been more than once reports of possible

terrorist attacks at nuclear power plants in Belgium and Ukraine, which is why it was necessary to improve security at nuclear facilities in other countries. The feasibility of developing nuclear energy in Iran and Pakistan raises many questions.

From all of the above, we can conclude that for the development and improvement of nuclear energy, stable provision of safe operation is necessary. According to L.M. Agapov, global nuclear safety is an integral part of complex industrial, technological, financial, economic, scientific and educational complexes, as well as international cooperation in various forms in the nuclear technology field” [2, p. 44].

It is for this reason that the reliability and safety of nuclear facilities goes far beyond the scope of an industry task, being a problem of international cooperation. Grishchenko A.I. calls the safety of nuclear energy a world-class task [1, p. 29].

Organizations for international regulation of nuclear energy react quickly enough to the changing situation. When the level of terrorist threat increased in 2001, the Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material was adopted in 2005, aimed at minimizing the terrorist threat to nuclear facilities. After the accident at the Fukushima-1 nuclear power plant, the IAEA member states adopted an “Action Plan” on nuclear safety. This Plan contains twelve directions to improve the safety system in the field of nuclear energy. And in recent years, noticeable progress has been achieved in most of them [3].

Many experts recognize the decline in the influence of international organizations, and primarily the UN, over the past ten years. International relations today are dynamically changing due to changes in world politics and economics, globalization processes, the emergence of new centers of influence and new problem regions [2, p. 56].

At the same time, in world politics and economics, states are increasingly resorting to cooperation and joint decision-making.

Institutional cooperation takes place at the international and regional levels. Thus, in 1957, the International Atomic Energy Agency (IAEA) was created as a universal international organization in the field of peaceful uses of nuclear technology, uniting 173 states as members. The main goal of its activities is to ensure conditions for the safe use of nuclear science and technology for peaceful purposes, maintaining international peace and security. Analysis of those enshrined in Art. 3 of the IAEA Statute of functions demonstrates a wide range of possible areas of cooperation through its mediation, in particular: promoting the development of nuclear energy and expanding its use for peaceful purposes; preventing the proliferation of nuclear weapons and preventing the use of atomic energy for non-peaceful purposes;

creation of nuclear safety standards; assistance in eliminating the consequences of nuclear disasters, etc. Each of the areas of cooperation can be implemented in various forms. And although the IAEA charter itself does not use this terminology, a systemic and structural analysis of its provisions makes it possible to isolate such forms. So, for example, within the first direction, these could be the following forms: joint use of “human resources” (scientists and specialists); training and education of specialists in the field of nuclear energy use; holding forums, conferences, etc.; consultations; exchange of documents; providing material and technical assistance (providing materials, equipment and technical means for the needs of scientific research work), etc.

The IAEA is also no exception. As the largest and most influential international organization in the field of nuclear energy, it has to face the same problems as other international organizations. But still, many experts assess its effectiveness as high. This is due to the relatively small number of players in the nuclear energy market and increased control on the part of all stakeholders related to the need to prevent the spread of dual-use nuclear technologies and minimize the possibility of accidents at nuclear facilities.

One of the issues for which international organizations are often criticized is the lack of control over situations at nuclear power plants. Despite the fact that accidents in nuclear energy are occurring less and less frequently, the Fukushima situation has once again revived the discussion about the need to introduce stricter control by the IAEA over safety processes at nuclear facilities. Opponents of such measures point out that the right of states to carry out activities in the field of nuclear energy is sovereign. In addition, it is unclear what responsibility international organizations will bear when implementing such control, while the government of a particular country bears real responsibility for possible complications in the area under consideration [3].

Another platform for cooperation at the international level is the Nuclear Energy Agency of the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD NEA), created in 1958. It is an intergovernmental agency that promotes cooperation between countries with developed nuclear technology infrastructure. Its main goal is to ensure international cooperation on the use of nuclear energy for peaceful purposes. Currently, 33 states participate in this organization. The activities of this agency are organized as a forum for the exchange of information and experience to assist member countries in combining and maintaining their technical knowledge. It is the only intergovernmental body bringing together experts from countries with the deepest experience and capabilities in a wide range of civil nuclear power technologies. The main form of cooperation is international programs, which include a variety of joint projects, including scientific research, as well as the

implementation of international initiatives through the organization of workshops, nuclear exercises and schools. In addition, the OECD NEA creates data banks and provides access to them to its members, accumulating computer programs, codes and nuclear data used for analyzing and predicting processes in the nuclear field⁴.

The World Association of Nuclear Power Operators (WANO) was founded in May 1989 by plant operators. Currently, it includes all countries in the world in which nuclear power plants have been built and operate. The prerequisite for its creation was the accident at the Chernobyl nuclear power plant in 1986. The main form of cooperation is the international programs of WANO, including: exchange of messages about events; peer reviews (by an international group of independent experts from other members); training NPP personnel and providing technical development (through seminars, expert meetings and courses); technical support missions to find ways to effectively solve problems among association members; exchange of information on NPP operating experience.

At the regional level, active cooperation is manifested on the basis of the European Organization for Nuclear Research (CERN), formed on September 29, 1954. It unites 20 member countries. This organization operates the European Particle Physics Laboratory as well as an accelerator complex, including the Large Hadron Collider. The main form of cooperation within this organization is fundamental research in the field of particle physics. Its objectives also include training the next generation of scientists and uniting nations.

Within the framework of the European Union (hereinafter referred to as the EU), the European Atomic Energy Community (EURATOM), which includes 27 states, was created on the basis of the agreement. Interstate cooperation at the level of EU member states is manifested in the delegation to EURATOM of the right to intervene in their activities within any industry related to nuclear production in order to ensure the peaceful use of atomic energy in the EU. EURATOM also provides a mechanism for providing loans to finance nuclear projects in the EU. The legal means of securing guarantees of cooperation at this level are cooperation agreements concluded by EURATOM with individual states and international organizations [3].

Thus, the legal nature of international cooperation in the field of the use of atomic energy for peaceful purposes predetermines various levels of interstate cooperation. The institutional level involves the solidarity of the activity of subjects of international law within the framework of the functioning of special platforms, international organizations such as the IAEA, OECD NEA, EURATOM, etc. Institutional cooperation is carried out both at the international and regional levels. The study established that the institutional

level of international cooperation is manifested in a wide variety of forms, providing different formats of interaction between its subjects, creating optimal conditions for the implementation of the tasks assigned to them. At the same time, active forms of interaction significantly prevail over passive ones. The priority goal of interaction in the field of the use of atomic energy for peaceful purposes is to ensure the safety of this activity. The study of legal support for the safety of the use of atomic energy for peaceful purposes made it possible to determine specific forms of interaction between states: legal support for information cooperation, legal and regulatory technical cooperation.

REFERENCE

1. Гончарук О. Становлення ядерно-енергетичного сектору КНР / О. Гончарук. - К.: LAP Lambert Academic Publishing, 2021. - 56 с.
2. Сидоренко В. Чорнобиль, Фукусіма... Далі? URL: http://www.atomic-energy.ru/files/journals/web_rea_05_2022.pdf
3. Агапов Л.М. Принцип класифікації об'єктів використання атомної енергії для цілей управління та регулювання при забезпеченні глобальної ядерної безпеки. URL: <http://2022.atomexpo.ua/mediafiles/u/files/Present2022/Agopov.pdf>

Anna Valeriivna Zaporozhchuk,
Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International Law and
Comparative Law
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: anna.zaporozhchuk@npp.nau.edu.ua

Oleksandr Mykhailovych Nikishchenko,
Fourth Year Student of International Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: 6882476@stud.nau.edu.ua

PROCEDURAL OBLIGATIONS OF STATES DERIVING FROM THE RIGHT TO LIFE UNDER THE EUROPEAN LEGAL FRAMEWORK FOR HUMAN RIGHTS PROTECTION

The significance of researching this topic stems from the universal recognition of human life as the value of the utmost importance, and thus, respectively, from the urgent need of its protection through legal means. Currently, various international legal frameworks safeguard the right to life. This report emphasises the Council of Europe's ("the CoE") central role in upholding this right, mainly through the European Convention on Human Rights ("the ECHR"), a cornerstone of the European human rights protection framework. The study focuses on analysing the European Court on Human Rights' ("the ECtHR") jurisprudence, a CoE body dedicated to justice and human rights protection. It is relevant to analyse the CoE's role in human rights protection, particularly concerning the protection of right to life by the ECHR and the procedural obligations arising under this right.

Certain aspects of the right to life protection are especially important for CoE member states today. In particular, because of the war in Ukraine, comprehending a state's obligations to the CoE regarding the right to life can enhance the optimisation and regulation of domestic law enforcement and judicial systems. This understanding can lead to the development of more effective measures aligning national legislation with CoE standards and contemporary realities, thus ensuring fair and efficient protection of every individual's right to life.

The report aims to present procedural obligations arising from the ECHR and the CoE framework concerning the right to life, deepening understanding and systematising knowledge on the subject. Its task includes analysing state investigation requirements for alleged violations of the right to life and other procedural obligations set forth by the ECHR and ECtHR case law.

Research methods encompass a combination of theoretical and empirical approaches, including examining primary and secondary sources such as legal texts, court rulings, and academic literature. The systematic analysis of ECHR provisions and ECtHR case law is complemented by the synthesis and systematisation of gathered information. Additionally, historical-legal methods aid in understanding the evolution of procedural rights within the CoE's legal framework, while comparative-legal analysis helps to determine common and distinct features across ECtHR cases, initiated against various CoE member states, that further helps to discover closer states' procedural obligations concerning the protection of the right to life.

The CoE stands as a regional intergovernmental organisation within Europe, with its primary mission directed towards the protection of human rights, a core value guiding its actions. Established in 1949, it holds the distinction of being the oldest regional intergovernmental organisation dedicated to human rights protection in Europe. Over time, it has been constantly developing, evolving into a powerful international body entrusted with overseeing the human rights situations in its member states. Presently, the CoE comprises 46 member states committed to seeking collective solutions to promote and safeguard human rights through collaborative efforts.

The CoE's activities in the realm of human rights protection cover a wide spectrum and address issues concerning various generations of human rights, encompassing civil and political rights, social and economic rights, as well as cultural rights. Its extensive variety of international treaties includes numerous conventions and protocols aimed at regulating matters related to human rights protection. One of such conventions is the ECHR, which stands out as a primary legal instrument guiding the CoE's activities, enshrining fundamental human rights and freedoms which shall be inherent to every individual, and imposing an obligation on all CoE member states to ensure the realisation of these rights for every person within their jurisdiction [6, p. 266-267].

The significance of the ECHR extends beyond the broad variety of rights and freedoms it safeguards; it also lies in the establishment of a judicial framework in order to exercise its functions fully and effectively. The ECHR not only enshrines rights and freedoms but also institutes a judicial mechanism for their protection — the ECtHR. Tasked with overseeing states' compliance with their obligations under the ECHR, the ECtHR plays a crucial role in ensuring the realisation of these rights and freedoms.

The jurisprudence of the ECtHR is extensive, covering a wide array of topics. It holds a binding authority for the parties involved in a case, as outlined in Article 46 of the ECHR [4]. Each state is obligated to comply with the ECtHR's rulings, and any failure to adhere to the court's judgments may lead to negative political and organisational consequences for the respective state. Such non-compliance is regarded as a breach of its obligations to uphold and safeguard human rights under the ECHR.

One of the fundamental human rights guaranteed by the ECHR is the right to life, enshrined in Article 2 and occupying the foremost position in Section I, "Rights and Freedoms" [ibid]. Its placement suggests a high importance attributed to this right, reflecting its significance to both individuals and society as a whole.

The right to life, as evidenced by the case law of the ECtHR, imposes three essential types of obligations on the states that are parties to the ECHR:

positive, negative, and procedural obligations. This report focuses on examination of the procedural rights of states in relation to the right to life.

In case if an individual is deprived of life, or the right to life was in any other way violated by another person, the state has certain procedural obligations to carry out an investigation regarding the death of an individual. In particular, such obligations emerge when a person dies as a result of the use of force by representatives of state authorities [5, p. 78]. In this case, the state has to either prove that such deprivation of life was legitimate and was “absolutely necessary”, or that such deprivation of life was illegitimate, that results in negative legal consequences for a person who infringed this right and the state as a whole, thus justice is ensured and no one guilty remains unpunished.

One of the most fundamental provisions enshrining the legal position of the ECtHR was stated in its judgement in the case *McCann and Others v United Kingdom*. As stated in the judgement: “the Court confines itself to noting, like the Commission, that a general legal prohibition of arbitrary killing by the agents of the State would be ineffective, in practice, if there existed no procedure for reviewing the lawfulness of the use of lethal force by State authorities. The obligation to protect the right to life under this provision (art. 2), read in conjunction with the State’s general duty under Article 1 (art. 2+1) of the Convention to “secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in [the] Convention”, requires by implication that there should be some form of effective official investigation when individuals have been killed as a result of the use of force by, inter alios, agents of the State” [2, § 161]. This provision shows the connection between the possibility of the state to legitimate the deprivation of life of a person due to absolute necessity on one hand, and the obligation of the state to conduct an effective investigation which would review the lawfulness of such a use of force with fatal consequences by state authorities on the other hand.

Besides, this obligation is put on the states in other cases too, not only when there was the use of lethal force by the state authorities. For instance, in the case of *Gongadze v. Ukraine*, the state did not take actions in order to ensure safety of a person, which, is not only limited by adoption of appropriate legal norms or law provisions, but also includes taking preventive operational measures to protect an individual whose life is at risk. Besides violation of such positive obligations of the state, it failed to conduct an effective investigation of the death of a person. As prescribed in the judgement of the ECtHR: “The essential purpose of such an investigation is to secure the effective implementation of the domestic laws which protect the right to life and, in those cases involving State agents or bodies, to ensure their accountability for deaths occurring under their responsibility. What form of investigation will achieve those purposes may vary in different circumstances. However,

whatever mode is employed, the authorities must act of their own motion, once the matter has come to their attention. They cannot leave it to the initiative of the next of kin either to lodge a formal complaint or to take responsibility for the conduct of any investigatory procedure” [1, § 175]. There were numerous gaps in the investigation process and evidence, and, as a result, it was recognised by the Court that Ukraine violated Article 2 of the ECHR both in its substantive and procedural aspects.

Another case, in which the violation of the procedural aspect of Article 2 was violated by the state, is the case of *Sergey Shevchenko v. Ukraine*. A son of the applicant, A. Shevchenko, who was a Ukrainian military officer, was found dead in the guardroom with two gunshot wounds to his head. Ukrainian authorities conducting investigation refused the fact that it could be a murder and considered that the death occurred in result of suicide. The ECtHR recognised that these authorities were not independent and unbiased when conducting investigation and taking decisions, at the same time not all evidence were properly analysed and not all the conclusions were consistent or reasoned. As a result, the ECtHR stated that “the investigation did not ensure sufficient public accountability or scrutiny; nor did it safeguard the interests of the next-of-kin” [3, § 75] and that “there has been a violation of the respondent State’s obligation under Article 2 of the Convention because of the failure to conduct an effective and independent investigation into the death of A.S.” [ibid., § 76].

Another interesting example of a procedural duty of a state arising from the Article 2 of the ECHR is related to the healthcare context. The state must conduct an investigation in case of death of a person in order to find out whether it was done intentionally. However, the ECtHR’s practice indicates that, as a rule, criminal liability is not required for a death caused by medical negligence, and in case if a person dies because of medical negligence – it still does not constitute a breach of Article 2 [8, p. 85]. However, under certain circumstances, it can be amount to a violation of the right to life enshrined by the ECHR, for instance, when a doctor was fully aware of threats for a patient, and intentionally breached his or her professional obligations, not attempting to keep a person alive [ibid., p. 86]. This issue requires careful examination by the state, as some minor details may change the situation completely.

Thus, as one may observe from the previously described provisions, the practice of the ECtHR confirms that in case if there are any suspicious death which may involve responsibility of a state, either direct or indirect, an investigation must be conducted [7, p. 1032]. Besides, there are some legal standards which every state must follow while conducting investigation: the investigation must be effective, prompt, impartial, independent and unbiased, sufficiently open to public scrutiny [ibid., p. 1032-1033].

To sum up, it is always necessary to keep in mind all the components of the Article 2 of the ECHR, which do not only put the positive or negative obligations on a state, but also procedural ones, which every state party to the ECHR is obliged to follow. A state is obliged to provide proper investigation, which shall correspond to the standards established by the ECHR and the practice of the ECtHR. The present topic will not lose its relevance because of the high importance of the protection of the right to life, and with time, new amendments and modifications to these obligations will be likely to appear due to general changes in the world, science and technology, in particular legal science.

REFERENCES

1. Case of Gongadze v. Ukraine, 08/11/2005. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-70853> (access date: 01.04.2024)
2. Case of McCann and Others v. the United Kingdom, 27/09/1995. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57943> (access date: 01.04.2024)
3. Case of Sergey Shevchenko v. Ukraine, 04/04/2006. Access mode: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-73040> (access date: 01.04.2024)
4. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Council of Europe, Council of Europe Treaty Series 005, 1950. Retrieved from: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf (access date: 01.04.2024)
5. Listiningrum P. (2017). Unraveling the right to life in cases of deaths resulting from the actions of state agents under the system of ECHR. *Brawijaya Law Journal* Volume 4 Issue 1, 2017, pp. 77 - 94. URL: <https://lawjournal.ub.ac.id/index.php/law/article/view/78> (access date: 01.04.2024)
6. Malyshko I.V. (2023). International system of protection of children's rights / I.V. Malyshko // *Guarantees of human rights and freedoms: national and international experience: col. monograph.* - Bila Tserkva: BNAU, 2023, pp. 241 - 275. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/10139> (date of access: 01.04.2024)
7. Mavronicola N. (2017). Taking Life and Liberty Seriously: Reconsidering Criminal Liability Under Article 2 of the ECHR. *The Modern Law Review*, Volume 80, Issue 6, 2017, pp. 1026 – 1051. URL: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/10.1111/1468-2230.12301 (access date: 01.04.2024)
8. Wicks E. (2023). The role of the right to life in respect of deaths caused by negligence in the healthcare context. *Medical Law Review*, Volume 32, Issue 1, 2024, pp. 81 – 100. URL:

https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/10.1093/medlaw/fwad037 (access date: 01.04.2024)

Glib Anatoliiovych Bialyi,
**Candidate of Law, Senior Lecturer,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: hlib.bialyi@npp.nau.edu.ua**

Roman Viktorovych Pavlysh,
**Fourth Year Student of International Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: 6940703@stud.nau.edu.ua**

OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN ADVANCING INTERNATIONAL LEGAL REGULATION IN MARITIME SHIPPING

Advances in international legal regulation of maritime transport are essential to ensure vessel and crew safety, protect the marine environment and facilitate global trade. At the heart of this effort are established legal frameworks such as the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) and International Maritime Organization (IMO) [1] conventions, including SOLAS and MARPOL [2]. These frameworks establish the rights and obligations of States, promote freedom of navigation and regulate various aspects of maritime activities.

However, despite existing regulations, environmental concerns are great, shipping is a significant source of air and water pollution, greenhouse gas emissions and marine ecosystem degradation. Providing these issues requires stricter regulations on vessel emissions, ballast water management and the carriage of hazardous materials. Safety and security are also paramount concerns. [3] Despite safety regulations, maritime accidents, piracy, maritime terrorism and human trafficking persist, requiring better legal frameworks and enforcement mechanisms.

Technological advances, including autonomous vessels and digitalisation, present new legal issues related to liability, data protection and cyber security. Several avenues can be explored to advance international legal regulation in maritime transport. Strengthening enforcement mechanisms,

including Port State Inspections and satellite tracking systems, is essential to ensure compliance with existing regulations. Adapting legal frameworks to accommodate technological innovations such as autonomous vessels and cyber security standards is also essential. Incorporating sustainable practices into maritime regulation is essential to mitigate environmental impacts and support the long-term viability of the industry.[4] This can include incentives to use cleaner fuels, the introduction of stricter emission standards and the promotion of green ship designs. Capacity-building initiatives and international cooperation are needed to support developing countries in the implementation and enforcement of maritime regulations.

However, progress in the international legal regulation of maritime transport is not without problems. Issues of jurisdiction, the balancing of competing interests, and the economic costs of compliance are all aspects that need to be addressed. Resolving jurisdictional disputes, striking a balance between economic development and environmental protection, and ensuring that regulations are economically feasible for all stakeholders are critical aspects of this effort. In conclusion, progress in the international legal regulation of maritime transport requires continuous cooperation between states, international organizations, industry and civil society.[5] By addressing emerging challenges, strengthening existing frameworks and fostering a culture of compliance and responsible ocean stewardship, we can ensure the safety, security and sustainability of maritime transport for generations to come. One significant aspect of legal regulation of maritime transport is the role of flag states, which have primary responsibility for ensuring that vessels flying their flag comply with international regulations. Strengthening flag state enforcement capabilities and promoting flag state accountability are essential to improving compliance with maritime regulations.

Such concept like "port state inspection" is essential for the enforcement of international regulations. Port states have the authority to control foreign-flagged vessels visiting their ports to ensure compliance with safety, security and environmental standards. Strengthening cooperation between port states and standardizing inspection procedures can improve the effectiveness of port state inspection regimes worldwide. Another emerging area of interest is the human element in maritime transport.[6] Crew welfare, training and working conditions are essential factors in ensuring the safety and efficiency of maritime operations. Strengthening international standards for seafarer training, certification and living conditions on board vessels is essential to protect the rights and welfare of seafarers. Clarifying liability regimes, strengthening compensation mechanisms and promoting alternative dispute resolution mechanisms can help streamline the legal process and ensure swift and fair compensation for victims of marine accidents and pollution. For

example, addressing illegal, unreported and unregulated (IUU) fishing is an integral part of advancing international legal regulation in maritime transport. IUU fishing poses a significant threat to marine ecosystems, food security and the livelihoods of coastal communities. Strengthening international cooperation, implementing effective monitoring, control and surveillance measures and imposing stronger sanctions for illegal, unreported and unregulated fishing are essential to combat this problem. [7]

In connection with the advancing international legal regulation in maritime navigation, it is also essential to consider the role of regional cooperation mechanisms. Regional agreements and initiatives can complement international frameworks by addressing specific maritime issues in a regional context. For example, regional fisheries management [8] organizations play a big role in managing shared fish stocks and combating illegal, unreported and unregulated fishing in their respective regions.

Finally, public-private partnerships are increasingly important to support sustainable and responsible shipping practices. Collaboration between governments, industry stakeholders, non-governmental organizations [9] and academia can drive innovation, promote best practice and foster a culture of environmental stewardship in the maritime industry.

REFERENCES

1. Applying the Law of the Sea to Protect International Shipping. URL: <https://www.un.org/en/un-chronicle/applying-law-sea-protect-international-shipping>
2. Key IMO Conventions URL: <https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/ListOfConventions.aspx>
3. Boating- and Shipping-Related Environmental Impacts and Example Management Measures: A Review URL: <https://www.mdpi.com/2077-1312/8/11/908>
4. Challenges and Developments in the Public Administration of Autonomous Shipping URL: https://lexportus.net.ua/vipusk-1-2023/luchenko_912.pdf
5. REVIEW OF MARITIME TRANSPORT 2023 URL: <https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2023>
6. PORT STATE CONTROL: AN UPDATE ON INTERNATIONAL LAW APPROACHES TO REGULATE VESSELS ENGAGED IN ANTARCTIC NON-GOVERNMENTAL ACTIVITIES URL: <https://cdn.asoc.org/wp-content/uploads/2022/02/Port-State-Control-An-Update-on-International-Law-Approaches-to-Regulate-Vessels-Engaged-in-Antarctic-Non-Governmental-Activities.pdf>

7. Addressing Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) Fishing. URL: <https://www.oecd.org/greengrowth/fisheries/34029751.pdf>

8. A GLOBAL REVIEW OF ILLEGAL, UNREPORTED AND UNREGULATED (IUU) FISHING (Kevin Bray) URL: <https://www.fao.org/3/Y3274E/y3274e08.htm>

9. Public-Private Partnerships for Sustainable Development: Exploring Their Design and Its Impact on Effectiveness. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/1087>

Kaspruk Oksana Serhiivna,
**Candidate of Doctor of Legal Sciences,
Associate Professor of the Department
of International Law and Comparative Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: oksana.kaspruk@npp.nau.edu.ua**

Plokhotiuk Yevheniia Andriivna,
**Fourth Year Student of International Law,
Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: 6853342@stud.nau.edu.ua**

THE IMPORTANCE OF BIOETHICS IN THE FORMATION OF INTERNATIONAL NORMS AND STANDARDS

Bioethics is an academic field that studies the ethical implications of biological research and medical breakthroughs. As globalization increases and civilizations become more integrated, the demand for universal ethical norms in biomedicine develops. The development of worldwide norms and standards based on bioethical concepts is critical to ensuring that technology breakthroughs improve human well-being internationally while reducing damage.

Gradually integrated into relations between states, bioethics reached the level of international relations. Bioethics, occupying its niche in international law, not only as a set of ethical norms, but also legal ones, due to the need to balance scientific progress with the protection of human rights and dignity, gradually acquired the importance of a multidisciplinary, pluralistic and

multicultural analysis of new ethical problems in the field of science and technology [1].

In their concretisation issues of bioethical relevance are then most often related to medicine and medical ethics, such as for example questions arising with respect to certain health care practices, public health systems or the treatment of certain diseases. But they may also be non-medical in the sense that they can for example include such concerns as patient rights, questions of general public welfare or ecology [2].

Bioethics has several elements, including medical ethics, environmental ethics, and technological ethics. It covers issues such as ethical biological research, healthcare resource allocation, patient and subject rights, and the consequences of genetic and reproductive technology. The 4 principles frequently govern bioethical decisions [3]. Bioethics is founded on four fundamental concepts developed by Tom Beecham and James Childress in 1979. These values include respect for autonomy, non-maleficence, beneficence, and fairness. These concepts have served as the foundation for several ethical standards and laws that govern clinical research, medical practice, and biological sciences across the world [4].

Bioethics emerged as a distinct profession relatively recently, in the twentieth century, as scientific and technical developments in medicine and biology presented new ethical concerns for society. However, its origins may be traced back to philosophical and religious thoughts on life, death, and morality from ancient times. Van Rensselaer Potter, who coined the phrase "bioethics" in 1970, paved the way for the discipline's growth [5].

The General Declaration on Bioethics and Human Rights was endorsed by UNESCO's General Conference in October 2005. For the first time in the history of bioethics, governments and the international community agreed to recognize and follow the core principles of bioethics outlined in a single document.

Addressing the ethical concerns generated by medicine, life sciences, and associated technology as applied to people, the declaration, as indicated in its title, enshrines the values it advocates in norms that regulate respect for human dignity, human rights, and basic freedoms [6].

The Nuremberg Code [7] and the Declaration of Helsinki [8] are extremely important in regulating clinical research. These texts established current bioethical standards and are crucial to assuring the safety and ethics of medical research. These documents define the basic rules for conducting medical research involving human subjects, including the requirements for informed consent and risk assessment.

Throughout modern times, issues such as genetic engineering, health resource allocation, and access to breakthrough therapies underscore the

importance of bioethics. These concerns transcend national borders, impacting people from many cultural, socioeconomic, and religious backgrounds. The role of bioethics is to establish a shared framework for addressing these global concerns.

Genome-editing technologies, notably CRISPR, present critical challenges for scientists, ethicists, and policymakers concerning the acceptable bounds of human genome manipulation. The birth of the first CRISPR-edited infants in China in 2018 aroused international discussion and exposed the absence of global agreement on the ethical limitations of genetic tinkering. Since then, worldwide summits have attempted to set clearer guidelines, but the difficulty remains combining innovation with ethical considerations [9].

The incorporation of artificial intelligence into health care creates additional ethical concerns, particularly over privacy, consent to data processing, and bias reduction. Developing worldwide guidelines for the use of AI in medical contexts based on bioethical considerations is crucial to guarantee that these technologies serve everyone equally.

The development of international norms and standards in bioethics is critical for adequately addressing the complex ethical challenges of current biomedicine and technology. Bioethics, which includes medical ethics, environmental ethics, and technical ethics, helps to build a shared paradigm for addressing global issues.

This is especially important in the context of difficulties such as genetic engineering, medical resource distribution, and access to novel cures, which cross national borders and affect people from various ethnic, socioeconomic, and religious groups.

International cooperation among organizations, ethical scientists, and the global society will be critical for formulating suitable and responsible bioethical policies that address both present and future concerns. The constant dialogue between diverse cultures and communities enables bioethics to contribute to a global perspective to ethical concerns, ensuring that scientific and technological developments benefit the common good.

REFERENCES

1. B. Ostrovska “Development of bioethics in international law as a global platform for solving human rights problems”. URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1133/1138> (date access: 09.04.2024).
2. M.S Clados “Bioethics in International Law: An Analysis of the Intertwining of Bioethical and Legal Discourses”. URL: https://edoc.ub.unimuenchen.de/15247/1/Clados_Mirjam_Sophia.pdf (date access: 09.04.2024).

3. “The Principles of Biomedical Ethics as Universal Principles. Islamic Perspectives on the Principles of Biomedical Ethics”. URL: https://doi.org/10.1142/9781786340481_0004 (date access: 09.04.2024).

4. N. Boychenko "Principlism in bioethics: features and possibilities limitation". URL: <file:///C:/Users/Evgenia/Downloads/766-Article%20Text-1248-1-10-20230721.pdf> (date access: 09.04.2024).

5. T. Kuchera "BIOETHICS: OVERVIEW OF THE MOST CURRENT PROBLEMS". URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32607765.pdf> (date access: 09.04.2024).

6. UNESCO “Universal Declaration on Bioethics and Human Rights”. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/universal-declaration-bioethics-and-human-rights?hub=66535> (date access: 10.04.2024).

7. R. B. Ghooi “The Nuremberg Code—A critique”. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3121268/#:~:text=The%20Nuremberg%20Code%20drafted%20at,for%20Human%20Experimentation%20of%201931> (date of access: 10.04.2024).

8. WMA General Assembly “Declaration of Helsinki”. URL: <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/> (date access: 10.04.2024).

9. M. Ohirko “Bioethical evaluation of CRISPR-Cas9 as one of the methods of realizing the scientific aspiration for the modification of the human genome” URL: https://www.researchgate.net/publication/368461622_Bioeticna_ocinka_CRISPR-Cas9_ak_odnogo_z_metodiv_realizacii_naukovogo_stremlinna_sodo_modifikacii_ludskogo_genomu (date access: 10.04.2024).

10. O. Karpenko “APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN HEALTHCARE REFORM”. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/4.pdf (date access: 10.04.2024).

*Stanislav NESTERENKO,
Postgraduate student
at the Department of International Law
and Comparative Law, Faculty of International Relations,
National Aviation University*

**THE CONCEPT AND COMPOSITION OF THE CRIME OF
AGGRESSION IN MODERN INTERNATIONAL LAW**

Confirmation of the criminality of aggressive war - as a crime against peace - first appeared in the Statute of the International Military Tribunal in 1945. Together with war crimes and crimes against humanity, they formed the triad of jurisdiction of the first organ of international criminal justice.

The judgment of the Tribunal clearly characterized this idea: "Waging war of aggression is not just a crime of an international character - it is the most serious international crime, which differs from other war crimes only in that it contains in a concentrated form the evil contained in each of the others" [1].

The assignment of crimes against the world to the jurisdiction of the International Military Tribunal (hereinafter - the ICC) in Nuremberg was a novelty in international law. According to Art. 6 (a) of the Statute of the ICC, they were understood as "planning, preparation, waging or waging an aggressive war, or a war in violation of international treaties, agreements or assurances, or participation in a general plan or conspiracy aimed at carrying out any of the above actions".

The concept of aggression was born in the conditions of struggle and confrontation between the four victorious states at the London Conference, the participants of which avoided solving the problem of the definition of "aggressive war" or "aggression" by agreeing on different projects [2].

Despite the fact that it was not possible to formulate a definition of an aggressive war, the Tribunal in its verdict still demonstrated some approaches to this definition when characterizing Germany's aggressive actions, using the terms "seizure", "invasion", "aggression", "aggressive war". At the same time, in all cases (except for Austria and Czechoslovakia), the International Court of Justice classified Germany's attack as an "aggressive war". He characterizes the attack on Austria and Czechoslovakia as an "act of aggression" and an "aggressive act", stating, however, the fact of the occupation of both states. The reason for this was that, in the interpretation of the Tribunal, aggression against these states is considered as the first step on the way to the implementation of a "great program of aggression". In addition, according to the ICC, an aggressive war is carried out with the use of armed force, as opposed to aggressive acts [3].

The court stated that, first of all, it should be noted that the principle of *nullum crimen sine lege* is not a limitation of state sovereignty, it is a general principle of justice. It is quite obvious that those who, in violation of treaties and guarantees, attacked neighboring states without declaring war should be punished. Under such conditions, the aggressor must know that he acted illegally.

The court in Nuremberg proved that the war unleashed by Germany was clearly aggressive, it could not turn into a war that covered almost the whole world, and led to the commission of countless crimes both against the

laws and customs of war, and against humanity. In Art. 5 (a) of the Statute of the Tokyo Military Tribunal "crime against peace" had a generally similar definition [4].

In addition to these tribunals, the crime of aggression was introduced in Art. II 1 (a) of Law No. 10 of the Control Council, which became the legal basis for the trial of war criminals who hold lower military ranks in foreign tribunals in the occupied zone of Germany. The resolution of the UN General Assembly dated December 11, 1946 confirmed the Nuremberg principles (adopted by the International Law Commission in 1950 [5]). The provisions stated that crimes against peace, war crimes and crimes against humanity were described as "crimes punishable under international law".

On September 23, 2016, ratification documents were deposited by two countries at once - Chile and the Netherlands; in June of the same year, the amendments were ratified by Palestine. As of November 1, 2016, a total of 32 states have accepted commitments regarding these additions to the Charter [6].

Since it was not possible to adopt the definition of "aggression" at the conference in Rome in 1998, it was decided to continue the work within the Preparatory Commission of the ISS, and then, from 2003, at the Assembly of the participating states. The latter prepared a draft of the definition and in 2009 presented it to the Review Conference of the Rome Statute of the ICC held in Kampala (May 31 - June 11, 2010). The work lasted 12 years.

The Review Conference (convened by the UN Secretary-General after seven years from the date of entry into force of the Statute) adopted amendments that include the definition of "crimes of aggression" and the conditions for jurisdiction over it. The final document determined the significance of the Conference as the most important milestone in the evolution of the international criminal justice system established in Rome on July 17, 1998 [7].

Elements of the "crime of aggression", also adopted by the Conference, in accordance with Art. 9 of the Rome Statute should assist the Court in understanding and interpreting this crime; they are an additional source of application of law by the Court [8]. Art. should be guided. 31(3)(a) of the Vienna Convention on the Law of Treaties of 1969 and consider them as a further agreement between the parties regarding the interpretation of the treaty or the application of its provisions, since they have a consensual basis.

Taking into account the above, it can be stated that based on the variety of models of implementation of the crime of aggression and other crimes against the world in national criminal laws, it can be stated that at the current stage, the composition of the crime of aggression in international customary law has not yet been formed. At the same time, it can be assumed that over time such an international custom may be formed under the influence

of the definition of the crime of aggression for the purposes of the Rome Statute.

REFERENCES

1. Kreß C. 2006. Versailles – Nuremberg - The Hague Germany and International Law. - International Lawer. Vol 40. - 2006. - No1. P.15-39.
2. Kreß C. The Crime of Aggression before the First Review of the ICCSt. - Leiden Journal of International Law. Vol. 20. – 2007-. P. 841-849
3. Pelle A. Applicable law. - The Rome Statute of International Criminal Court: A Commentary. Ed. by Cassese A. [et al.]. Oxford: Oxford University Press. - 2002.- P. 1051-1084.
4. Simpson G. International Law in diplomatic history. - The Cambridge companion to International Law. Ed. by J. Crawford and M. Koskeniemi. Cambridge: Cambridge University Press. - 2012. - P. 25-46.
5. Schabas W. The International Criminal Court: Struggling to Find its Way. - Realizing Utopia: The Future of International Law. Ed. by Antonio Cassese. Oxford: Oxford University Press. - P2012 - 250-260.
6. Heller K. Retreat from Nuremberg: The Leadership Requirement in the Crime of Aggression. - European Journal of International Law - 2017.-. Vol. 18. P.477–497.
7. Grover L. Interpreting the crime of aggression. - The Crime of Aggression: A Commentary in two volumes. Ed. by Kreß C., Barriga S. Vol.1. Cambridge: Cambridge University Press. - 2017. - P.375-411.
8. Glotova S.V. 2017. The Crime of Aggression and Russian Law” The Crime of Aggression: A Commentary in two volumes. Ed. by Kreß C., Barriga S. Vol.1. Cambridge: Cambridge University Press. – 2017 - P.923-936.

Georgy Nichiporenko

**Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University**

LEGAL ASPECTS OF EXCLUSION OF A STATE FROM INTERNATIONAL ORGANISATIONS

The expulsion of a state from international organisations is a complex and important process that requires consideration of various legal aspects. This can be the result of serious violations of the principles and values on which the organisation itself is based, or as a result of actions that violate the international order. In this article, we will consider the key legal issues related to the

expulsion of states from international organisations, as well as the consequences and prospects of such a decision.

The first step for an organisation is to define its objectives. If the objectives are clearly defined and the achievement of these objectives can be realistically justified, such an organisation will function effectively (among other situations). If, on the other hand, the main objectives are vague or there are too many and they do not correspond to the real situation, the organisation will stagnate and often become unsustainable.

The League of Nations set itself the unattainable goal of preserving peace in an environment where conflict between major member states was at its peak and the ideology of fascism prevented rational compromise. In contrast, the UN's declared main goal - "the maintenance of international peace and security by effective collective means and the settlement of disputes by peaceful means" - proved to be achievable: In the second half of the 20th century, despite numerous local conflicts, a new world war was averted. This happened because the leaders of the most powerful countries realised that there would be no winner in the current world wars [1, p. 34].

Legal mechanisms for the exclusion of a state

1. Charter of an international organisation: Most international organisations have their own charter or constituent documents that set out the procedures and conditions for the expulsion of a state. These documents usually contain specific requirements for violations that may lead to expulsion.

2. International law: The right to expel a state can be based on generally accepted principles of international law, such as the prevention of threats to peace and security, respect for human rights, and the principles of democracy and the rule of law.

3. Decisions of the bodies of an international organisation: The exclusion of a state is usually decided by the organs of the organisation itself by adopting a decision based on internal rules and procedures.

22 April 2022 | Chicago, USA | SCIENTIA The international community has some influence on states that do not fulfil their participation obligations.⁹³ It is a regional international organisation and a party to international conventions for the protection of human rights and freedoms. Such measures include non-representation in the Council of Europe and termination of cooperation with other international organisations.

The decision to expel the Russian Federation from the Council of Europe in response to its aggression against the sovereign state of Ukraine sends a signal to other Council of Europe member states that such actions will not be tolerated. At the same time, we believe that these measures will not have a sufficient impact on Russia and will not deter it from committing international crimes [2, p. 92-93].

Consequences of the exclusion of a state

1. Political consequences: The exclusion of a state can have serious political consequences, including relations with other states, international prestige and influence in international affairs.

2. Economic consequences: For an expelled state, it may result in restrictions on participation in international economic processes, trade and investment.

3. Legal consequences: Exclusion may have implications for compliance with international obligations, including human rights and international law.

Most international organisations provide for the possibility of withdrawal in their founding documents. This is true for all UN organisations except UNESCO and WHO. However, this does not mean that a WHO member state cannot withdraw from WHO. The right of withdrawal from an international organisation is one of the fundamental and inalienable rights arising from the sovereignty of states. Therefore, the absence of a provision on withdrawal in the WHO Constitution does not mean that a state is deprived of this right. However, unlike other international organisations, in case of termination of membership in the WHO, it should be based on the analysis of the doctrine and practice of this international organisation, not on its constituent documents or domestic legislation.

In the theory of international law, it is customary to distinguish between different types of termination of membership in an international organisation. The most common are withdrawal (as a sanction) and expulsion; termination of membership due to the termination of the existence of a state or an international organisation is less common. However, there is another type of termination of membership in international organisations [3, p. 81].

Exclusion of a state from an international organisation is always a challenge for the organisation itself and for the international community as a whole. To ensure an effective and fair exclusion, it is necessary to ensure compliance with the procedures, principles of international law and to ensure that the state is able to come to a conclusion and remedy the situation that led to the exclusion.

The expulsion of a state from an international organisation is a complex and important legal process that has serious consequences for all parties. It is based on international law, the organisation's charter and decisions of its bodies. To ensure the fairness and effectiveness of an expulsion, it is important to adhere to the principles of law and ensure that the state is able to correct the situation and rejoin the international community.

REFERENCES

1. Kovalevsky V.V. International organisations: Study guide. K. Centre for Educational Literature, 2009. 223c.
2. Violation of the requirements of the Statute of the Council of Europe as a prerequisite for the exclusion of a state from its membership. Sectoral research XXI: characteristics and features. Volume 1. Chicago, USA. Collection of scientific papers "SCIENTIA". 2022. C. 90-93.
3. Peculiarities of termination of membership in the World Health Organisation. European political and law discourse. Volume 5 issue 4. 2018. C. 81-85.

Oleh Onyshchenko,
Postgraduate student
Department of International Law
and Comparative Law, Faculty of International Relations,
National Aviation University

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF COMBATING INFORMATION TERRORISM

One of the most urgent and dangerous threats posed by the development of information technologies is the problem of information wars and information terrorism. Despite the existence of many common features between information warfare and information terrorism (because in both cases there is unauthorized, illegal interference with information processes), and the difference lies primarily in the subject of these actions (the state or criminal or terrorist groups), the issue of information terrorism has gained wider recognition at the international level, while the issue of information warfare and information weapons has often remained outside the scope of discussions [1]. Thus, as early as 1996, the United Nations Resolution 51/210 "Measures to Eliminate International Terrorism" suggested that states, when implementing measures to combat terrorism, including when creating relevant legislation, "pay attention to the risk of terrorists using electronic or wire communications to commit criminal acts and the need to find means, consistent with national legislation, to prevent such crime and develop appropriate cooperation" [2].

The legal issues of combating information terrorism began to be raised at the Ministerial Meeting on Terrorism held on July 30, 1990 in Paris within the framework of the Pan-American Specialized Conference on Terrorism held in Lima on April 23-26, 1996 under the auspices of the Organization of

American States, and since then have become an essential aspect of the consideration of the problem of terrorism in general [2].

On January 4, 1999, the 53rd session of the UN General Assembly adopted Resolution 53/70 "*Developments in the field of information and telecommunications in the context of international security*". This Resolution expressed concern that the latest information technologies and telecommunications could be used for purposes incompatible with the objectives of international stability and security and could adversely affect the security of states; emphasized the need to prevent the misuse or use of information resources or technologies for criminal or terrorist purposes and, in this regard, called on UN member states to promote multilateral consideration of existing and potential threats to information security [3, p. 1-2].

A significant step in creating an international legal framework for the protection of information security was the signing of the *Convention on Cybercrime* within the Council of Europe (November 23, 2001, Budapest). Ukraine ratified this Convention in 2005. This international legal act establishes a certain system of rules for determining the types of information and telecommunication technologies that the countries that are parties to this Convention are obliged to implement in their national legislation. The Convention defines several groups of offenses in this area. Thus, all "cyber" offenses are divided into groups, within which their individual types are identified [4, p. 1-2; 5, p. 1-2].

The first group is called "Offenses against the confidentiality, integrity and availability of computer data and systems". It covers such actions as unlawful access, illegal interception: data interference, system interference, misuse of devices [6, p. 1-3].

The second group is "Computer-related offenses", which includes computer-related forgery and computer-related fraud (meaning the creation or substitution of data for criminal purposes). The third group is "Content-related offenses", which includes offenses related to child pornography. The fourth group is "Offenses related to infringement of copyright and related rights" [7].

REFERENCES

1. A.V. Krutskikh, I.L. Safonova. International cooperation in the field of information security. URL:// www.ict.edu.ft002472intcoop.pdf.
2. International cooperation in information security (background information). URL: [//www.ln.mid/ns-dvbr.nsf/0/4c86fcb9f8dc1b41c3256e320029b1ef?OpenDocument](http://www.ln.mid/ns-dvbr.nsf/0/4c86fcb9f8dc1b41c3256e320029b1ef?OpenDocument).
3. Combating the Criminal Use of Information Technology: UN General Assembly Resolution 53/70 of January 4, 1999. P. 1–2. URL://www.un.org/documen/gadocs/53sess/53reslis.htm.

4. Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security: UN General Assembly Resolution 54/49 of 23 September 1999. P. 1-2. URL: <http://www.un.org/document/gadocs/54sess/54reslis.htm>.

5. Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security: UN General Assembly Resolution 56/121 of 23 January 2002. P. 1-2. URL: <http://www.un.org/document/gadocs/56sess/56reslis.htm>.

6. Creating a Global Culture of Cybersecurity: UN Assembly Resolution 57/239 of January 31, 2003. P. 1-3. URL: <http://www.un.org/document/gadocs/57sess/57reslis.htm>.

7. International cooperation in the field of information security (background information). URL: <http://www.in.mid/ns-dvbr.nsf/0/4c86fcb9f8dc1b41c3256e320029b1ef?OpenDocument>.

Пастушок Юлія Юріївна
Національний авіаційний університет, Київ
Науковий керівник – Ольга Стрельцова, д.ю.н.
email: yuliapastushok03@gmail.com

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО МОНІТОРИНГУ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ

Тема дослідження є актуальною в контексті безпекового співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Мета дослідження полягає в аналізі прогресу та викликів, з якими стикається Україна у військовій та безпековій сферах під час впровадження Угоди про асоціацію з ЄС та у контексті Східного партнерства ЄС. Основні завдання дослідження включають аналіз прогресу України в управлінні кордоном та управлінні надзвичайними ситуаціями після підписання Угоди про асоціацію з ЄС, визначення викликів та недоліків, що перешкоджають успішній імплементації військової співпраці та військово-технічного співробітництва між Україною та ЄС, аналіз факторів, що впливають на обмін військовою технікою та озброєнням між Україною та країнами-членами ЄС та оцінку ефективності заходів з протидії кіберзлочинності та тероризму у контексті співпраці з ЄС. Методологія дослідження базується на аналізі документальних джерел, офіційних звітів та даних, а також на використанні методів порівняльного аналізу та експертної оцінки. Зокрема, матеріали для дослідження включають текст Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, звіти про

прогрес в імplementації Угоди, аналітичні звіти міжнародних організацій та експертні оцінки з питань безпеки та військової співпраці.

Зобов'язання, взяті Україною в рамках Угоди про асоціацію з ЄС, а також цілей Східного партнерства ЄС, включають, зокрема, безпекову співпрацю між Україною та Європейським Союзом та наближення української нормативно-правової бази у сферу безпеки до законодавства ЄС. З 2014 року Україна досягла значного прогресу, насамперед у управлінні кордоном, а також певною мірою в управлінні надзвичайними ситуаціями та поліцейською діяльністю. У той же час, деякі виклики безпеці, визначені в Угоді та інструментах Східного партнерства, були нечітко згадані в Національному плані дій з імplementації Угоди, і прогрес, досягнутий у їх запобіганні, є незначним.

Серед іншого, він також охоплює кіберзлочинність і тероризм. Вразливість України до кібератак підтверджують активісти, які працюють у цій сфері. Рекомендується зосередити увагу на цих загрозах і прийняти нормативні акти, спрямовані на їх запобігання. Також рекомендовано відповідно до вимог міжнародних партнерів України та враховуючи, що боротьба з корупцією відповідає як цілям Угоди про асоціацію, так і Стратегії національної безпеки України, уповноважити Національне антикорупційне бюро України самостійно проводити прослуховування телефонних розмов і якомога швидше запрацювати Вищий антикорупційний суд.

В останні роки подібний характер інтересів безпеки; сучасний безпековий потенціал України та необхідність України вжити заходів для стримування російської агресії сприяли більш плідній військовій та військово-технічній співпраці між Україною та ЄС. Проте для більш швидкого та повного використання імпульсу такого співробітництва Україні необхідно вирішити низку організаційних, правових та ресурсних питань, а разом з тим активно розвивати взаємовигідні практичні зв'язки у військовій сфері.

Участь України у військовому співробітництві з ЄС у рамках СПБО відіграє дуже важливу та особливу роль в умовах агресії Російської Федерації проти України. З одного боку, Україна прагне зберегти свої ресурси для боротьби з окупантом, а з іншого – запропонований формат може стати майданчиком для поширення правдивої інформації про дії та наміри агресора. Також участь нашої держави в операціях ЄС з врегулювання кризових ситуацій (наприклад, в операції ЄС з протидії піратству EU NAVFOR ATALANTA біля узбережжя Сомалі), а також у реалізації Концепції EUBG підтверджує репутацію України як держави, яка робить внесок у глобальний мир і стабільність.

Слід зазначити, що механізм фінансового управління спільними витратами на військову та оборонну операції Athena передбачає участь національного персоналу та контингентів виключно за власні кошти. Цей механізм планується поширити на бойові групи і він не передбачає жодної фінансової та технічної допомоги з боку ЄС. Враховуючи ці фактори, необхідно здійснити розширення військово-політичного діалогу шляхом залучення Міністра оборони України до зустрічей міністрів оборони держав-членів ЄС. Короткострокове та середньострокове бюджетне планування МО має здійснюватися з урахуванням конкретної «мінімально необхідної» кількості військ і підрозділів, які планується залучити до операцій ЄС. Ця кількість має бути затверджена у форматі Стратегії оборонної безпеки.

Також рекомендовано розглянути можливості та потребу залучення України до нового формату співпраці між державами-членами ЄС, запропонованого Францією та підтриманого 10 державами-членами ЄС у Люксембурзі 25 червня 2018 року під назвою Європейська інтервенційна ініціатива (E12). Нарешті, важливо укласти двосторонні угоди про військову співпрацю з усіма державами-членами ЄС і зміцнити існуючі угоди.

Якщо говорити про військово-технічне співробітництво між Україною та ЄС, то тут уже створені мінімальні сприятливі умови; зокрема, Україна підписала рамкову угоду з Європейським оборонним агентством та значно збільшила витрати на озброєння для ЗСУ; лібералізована зовнішньоекономічна діяльність у сфері військово-технічного співробітництва.

ВИСНОВКИ

Україна в останні роки продемонструвала відданість та активність у реалізації своїх зобов'язань перед Європейським Союзом у сфері безпеки. Не зважаючи на досягнутий прогрес, нинішні виклики вимагають подальших зусиль та спільної роботи з партнерами з ЄС. Співпраця у військовій сфері є важливим елементом зміцнення стабільності та безпеки в регіоні. Проте, для досягнення максимального ефекту, необхідно вирішувати організаційні, правові та фінансові питання, а також активно працювати над посиленням боротьби з кіберзлочинністю та корупцією. Розвиток військово-технічного співробітництва та поглиблення військово-політичного діалогу мають потенціал забезпечити стійке та стабільне майбутнє не лише для України, але й для всього європейського континенту. Таким чином, лише за взаємодії та спільних зусиль можна досягти дійсно значущих результатів у забезпеченні миру, безпеки та процвітання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Висновок РГ НАБУ за звітом Національного антикорупційного бюро України. 26 лютого 2018 р.
<https://rgk-nabu.org/uk/news/rhk/visnovok-rgk-pri-natsionalnomu-antikoruptsiynomu-byuro-na-zvit-nabu>
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію Україна-ЄС за 2017 рік.
3. Козлюк, Ukrainian Cyber-Alliance: «Державні структури не повинні залишати двері відкритими для хакерів».
4. Поляков Л. «Можливості та ризики на «шляху до Європи»: українська перспектива. SIPRI, 2010.
5. Постанова КМУ від 29.08.2018 № 805.
6. Стратегія розвитку ОПК України до 2028 року. Постанова КМУ від 20.06.2018 № 442-р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2018-%D1%80>
7. Угода про асоціацію між Україною, однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, іншої сторони. Розділ II, стаття 10, Запобігання конфліктам, антикризове управління та військово-технічне співробітництво, п.3 (2014), http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Sergii Petrovsky
**Department of International Law and Comparative Law
of the Faculty of International Relations
National Aviation University**

THE ROLE OF INTERNATIONAL LAW IN ENSURING CYBERSECURITY AND COUNTERING CYBER THREATS

The Internet has long been a part of everyday life, providing access to a wide range of information, while at the same time becoming a simple and inexpensive tool for the state to manage and control its citizens. Conversely, citizens in many countries today have the opportunity to monitor the activities of government agencies through reports on online platforms. In addition, citizens today have the opportunity to receive information with virtually no control from the state, which is a fundamental difference from the times when everything was censored.

Cyberspace is a new system of social governance, an instrument of international cooperation and, at the same time, a new form of state sovereignty [1].

International law plays an important role in ensuring cybersecurity and cybersovereignty. Cybersecurity and cybersovereignty have become major issues in today's digital world as dependence on information technology grows and the threats of cyberattacks become more and more complex.

International law recognizes that cyberspace is a new business space that needs to be regulated and protected. It aims to ensure peace, stability and security in cyberspace by formulating rules and principles that govern the actions of states and other actors in this space.

First of all, it is the right of any state in the world to proclaim and exercise digital or Internet sovereignty. French businessman Pierre Belanger was one of the first to define the concept of digital sovereignty in 2012. According to him, "digital sovereignty" (*souveraineté numérique*) is "control over the present" shaped by the use of technology and computer networks. Bélanger also interprets this concept and its content in the context of protecting the privacy of European citizens in cyberspace and emphasizes the importance of accelerating the construction of a unique European system, especially in the field of cloud computing and citizen data storage technologies. From this position, Belanger supports the introduction of state control over data and communication systems and emphasizes the need to reduce the control of foreign IT companies [2].

One of the key aspects of the role of international law in cybersecurity is the principle of state sovereignty. According to international law, every state has the full right to control its cyberspace and protect it from illegal actions. This means that every state has the right to take measures to protect its information systems, fight cybercrime and respond to cyberattacks.

In the context of globalization of information processes and their integration into various spheres of national life, leaders of the world's leading countries are paying more and more attention to building and developing effective systems to protect critical infrastructure from external and internal cyber threats. Many leading countries have already established national cybersecurity structures as the most appropriate institutional and functional structures capable of combining the forces and means of various government agencies and the private sector in a short time to counter cyber threats [3].

International law also establishes norms for the behavior of states in cyberspace. For example, the Principles on Conduct of States in Cyberspace, developed by the UN General Assembly, define a set of principles that are intended to ensure peace, stability and cooperation among states in cyberspace. These principles include respect for sovereignty, nonuse of cyber weapons, mutual cooperation in the fight against cybercrime, and others.

In addition, international law regulates the responsibility of states for their actions in cyberspace. If a state commits a cyberattack or other harmful

actions in cyberspace, other states have the right to self-defense and may take measures to protect their interests.

The role of cybersecurity is growing every day, but a clear understanding of this term is needed. Since Ukrainian scholars are still debating the definition of cybersecurity and related concepts, it is advisable to use the definition provided in the Law of Ukraine "On the Basic Principles of Ensuring Cybersecurity of Ukraine" (hereinafter - the Law). Information security is a state of protection of vital interests of an individual, society and the state, which prevents incompleteness, obsolescence and unreliability of the information used, negative impact of information, negative consequences of the use of information technology, damage caused by unauthorized dissemination, use or violation of the integrity, confidentiality and availability of information [4].

To ensure the effectiveness of international law in cyberspace, there is a need for cooperation and dialogue between states. Multilateral forums, such as the UN, the European Union, and Internet organizations, facilitate the discussion of norms and principles of cybersecurity and cybersovereignty. It is important that states work together to create international treaties that would harmonize norms and principles of behavior in cyberspace.

In addition, cooperation between cybersecurity agencies and experts from different countries is an important element of cybersecurity. Sharing information on threats, vulnerabilities, and best practices helps to improve protection measures and facilitates rapid response to cyberattacks.

Finally, the development of technological standards and regulations that take into account cybersecurity aspects also plays an important role. Protecting critical infrastructure, encrypting data, ensuring the privacy and security of networks - all of these require the definition of standards and regulations that are internationally enforced.

To summarize, the role of international law in ensuring cybersecurity and cyber sovereignty is to formulate norms and principles, regulate the behavior of states in cyberspace, establish liability for violation of these norms, promote cooperation and dialogue between states, and develop technological standards.

REFERENCES:

1. Horovyi S.S. Topical issues of legal support of cybersecurity of Ukraine. Legal scientific electronic journal. № 6. 2021. C. 120-122.
2. Ensuring digital sovereignty in the context of geopolitical confrontation: best practices of foreign experience. Information and law. № 2(37). 2021. C. 145-154.

3. Shelomentsev V.P. Legal support of the cyber security system of Ukraine and the main directions of its improvement. Fight against organized crime and corruption (theory and practice). 2012. Issue 1. pp. 312-320.

4. Grebenyuk M.V. Some issues of organizational and legal support of cybersecurity: a review of best practices of foreign experience. Criminal Law. 2019. № 2. C. 203-207.

Roman Polivach

**Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University**

EFFECTIVENESS OF ECONOMIC SANCTIONS IN PUBLIC INTERNATIONAL LAW

Economic sanctions have become one of the most common instruments of international politics to influence the actions of states or even ungoverned actors in the international system. They are used to punish unacceptable or aggressive actions, change state behaviour, or encourage conflict resolution. However, the effectiveness of their use and their impact on the objectives are the subject of lively debate in public international law.

In recent years, the issue of economic sanctions has become a part of the information space of all Ukrainians in connection with the Crimean crisis and the critical situation in the East. Economic sanctions have ceased to be a complex category of public law and have become associated only with speculative discussions and instruments of political struggle.

The main reason for this is the complexity of comparative legal studies on this topic and the rivalry in approaches to the interpretation of economic sanctions by different authors representing law schools. The worldview of the subjects of international relations has been constantly changing under the influence of various historical circumstances, which requires rethinking and clarifying a number of issues related to this issue [1, p. 131].

Economic sanctions can take many forms, including trade bans, financial restrictions, asset freezes and other economic restrictions. They are often used to exert pressure on a state's leadership or to punish violations of international norms of behaviour.

The effectiveness of economic sanctions often depends on their impact on the targeted state's economy. However, they can sometimes lead to human suffering and exacerbate humanitarian crises.

The successful application of economic sanctions often requires cooperation with other countries and international organisations. Without coordination, economic sanctions can be circumvented and weakened.

At the same time, the global practice of applying sanctions has shown that, while they remain an important instrument of foreign policy, they contain many problems that need to be addressed. The main problem is the effectiveness of sanctions and related issues, such as reducing their negative consequences for the target state and third countries, limiting state sovereignty through interference in the internal affairs of countries, anticipating possible political risks from the implementation of the sanctions strategy, and, above all, predicting the trajectory of the target state's foreign policy and the international political consequences of the use of sanctions in general [2, p. 6].

The effectiveness of economic sanctions may be a matter of time. Some sanctions may take a long time to achieve their goal, which can prolong the conflict and contribute to the escalation of the situation.

While economic sanctions remain an important tool of foreign policy, it is important to ensure their effectiveness and take into account their possible consequences. This requires in-depth analysis of the economic, political and social consequences of sanctions. In addition, it is important to maintain international cooperation and coordination to maximise their effect and prevent cases of circumvention.

Economic sanctions play an important role in public international law governing relations between states. Their application has the potential to influence political decisions, change state behaviour, and encourage conflict resolution. However, the effectiveness of economic sanctions may depend on several factors, including their impact on the economy, international cooperation, and the timing.

Given the acceleration of global integration and globalisation, the increasing number of cases of collective international legal sanctions and the inevitable increase in the negative side effects inherent in sanctions, both for sanctioned states and third countries, there is an urgent need to study the legal basis for selective and discriminatory application of sanctions, the legal limits of sanctions, and the legal grounds for the UN Security Council to refuse to impose sanctions. The relevance of the research topic is also determined by the fact that each case of international legal sanctions against a particular state is unique in nature, which requires appropriate study and assessment from the point of view of international legal theory and practice [3].

In order to maximise the effectiveness of economic sanctions, it is important to ensure an in-depth analysis of their consequences and take into account possible risks, including humanitarian aspects. In addition, cooperation

between international NGOs, states and international organisations is key to the successful application of sanctions and prevention of their circumvention.

Despite the challenges and limitations, economic sanctions remain an important foreign policy tool that can be used to protect the international order and influence the actions of states in accordance with international standards and the goals of the international community.

REFERENCES:

1. Levandovski K.M. Economic sanctions in public international law. Part I: historical and legal review. The rule of law. №29. 2018. С. 131-141.
2. International sanctions in world politics: theory and practice. Monograph. Mykolaiv. Publishing house of the Petro Mohyla Chernihiv State University, 2013. 412 с.
3. Malysheva Y.V. Targeted sanctions and their application by the UN Security Council. Thesis. National Academy of Sciences of Ukraine, V.M. Koretsky Institute of State and Law. Kyiv. 2016. 25 с.

Постоєнко Вадим
студент Національного авіаційного університету, м.Київ
Науковий керівник: Замула А.Ю., к.ю.н., доцент.
професор кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства ФМВ НАУ
м. Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Інтелектуальна власність існує з давніх-давен, відколи людство стало створювати продукти інтелектуальної праці. Однак саме правове регулювання охорони інтелектуальної власності з'явилося значно пізніше, коли людство утворило перші цивілізовані суспільства та розвинені системи для задоволення зростаючих потреб.

Метою даних тез є дослідження генезису та розвитку міжнародно-правових механізмів регулювання відносин інтелектуальної власності.

Одне з найдавніших відомих звернень до охорони інтелектуальної власності датується приблизно 500 р. до н.е., коли держава Сібаріс у Стародавній Греції надавала однорічну монополію кухарям на їхні кулінарні винаходи. У праці "Генезис американського

патентного і авторського права" (Bugbee, 1967) Брюс Багбі наводить щонайменше три примітні згадки про захист інтелектуальної власності в античні часи. Наприклад, Вітрувій (257-180 рр. до н.е.), який був суддею на літературному конкурсі в Александрії, викрив кількох поетів, які крали слова та фрази інших авторів. Ці фальшиві поети були засуджені та зганьблені за крадіжку інтелектуальної власності.

Однак концепція прав інтелектуальної власності у її сучасному розумінні та функціонуванні бере свій початок у XVII-XVIII століттях в Англії з прийняттям Статуту про монополії 1624 року та Статуту королеви Анни 1710 року. Ці визначні законодавчі акти відіграли ключову роль і будуть стисло розглянуті далі. Загалом, історію становлення сучасного правового режиму охорони інтелектуальної власності деякі вчені ділять на такі етапи[6]:

- □Період англійських статутів (1624-1883 рр.);
- □Період міжнародних договорів (1883-1970 рр.);
- □Режим Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) (з 1970 р. і дотепер).

Почнемо з періоду англійських статутів (1624-1883 рр.)

Цей режим характеризувався прийняттям статутів (законів) Парламентом Великої Британії за згодою британської монархії у XVII-XVIII ст., зокрема Статуту про монополії 1624 року та Статуту королеви Анни 1710 року. Обидва акти заклали основу правової охорони інтелектуальної власності в більшості юрисдикцій світу.

Статут про монополії 1624 року став першим законом, що регулював патентне право в Англії. Хоча основна його частина скасовувала всі існуючі монополії, стаття 6 передбачала винятки, дозволяючи надавати привілейовані листи терміном до 14 років першовідкривачам і винахідникам "будь-яких нових виробів", за умови, що такі права не будуть використовуватися на шкоду ринку.

Статут королеви Анни 1710 року, відомий також як Акт про авторське право, став першим законом, що врегулював питання авторського права на рівні держави та судів, а не приватних угод. Преамбула закону наголошувала на запобіганні неправомірному друку та перевиданню книг без згоди авторів чи власників прав для їх заохочення та полегшення матеріального становища.

Хоча англійський суд у відомій справі Міллер проти Тейлора визнав, що автори мають невідчужуване і невіддільне право контролювати свої твори, у подальшому рішенні Дональдсон проти Бекета ця позиція була відхилена. Проте загалом стало очевидним, що автори мають правові підстави на захист своїх інтелектуальних прав.

Далі йде період міжнародних договорів (1883-1970 рр.)

Цей період відзначився прийняттям низки конвенцій та договорів між державами, спрямованих на охорону інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Серед найважливіших:

- Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р.
- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р.
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р.
- Бюро з охорони інтелектуальної власності (BIRPI) 1893 р.

Паризька конвенція 1883 р. стала першим міжнародним договором про захист промислової власності в інших країнах. Її основоположні положення, як то принцип національного режиму та норми щодо конвенційного пріоритету, заклали фундамент міжнародно-правового підходу до захисту промислової власності. Безперечно, конвенція належить до класичних універсальних міжнародних договорів, норми якої мають наднаціональний характер і створюють уніфіковані стандарти.

Бернська конвенція 1886 р. стосувалася охорони авторських прав, забезпечуючи шляхи для творців (письменників, поетів, художників, музикантів тощо) контролювати використання своїх творів. Одним з ключових принципів данної конвенції є визнання авторських прав без обов'язкової реєстрації твору і без вимоги дотримання будь-яких формальностей. Бернська конвенція закріплює доктринальні засади правової охорони авторського права як невід'ємного суб'єктивного права фізичної особи. При цьому конвенція встановила низку мінімальних стандартів регулювання авторських прав, обов'язкових для держав-учасниць, що надає їй наднаціонального характеру в міжнародно-правовому вимірі.

Мадридська угода 1891 р. заснувала Мадридську систему міжнародної реєстрації торговельних марок.

А в 1893 р. секретаріати Паризької та Бернської конвенцій об'єдналися в Бюро з охорони інтелектуальної власності (BIRPI) - безпосереднього попередника ВОІВ.

Режим Всесвітньої організації інтелектуальної власності (з 1970 р.)

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) була створена Конвенцією про заснування ВОІВ від 1967 р., що набула чинності 26 квітня 1970 р. Ця дата відзначається як Всесвітній день інтелектуальної власності. ВОІВ залучила як членів держави-учасниці Бернської та Паризької конвенцій, а також країни-члени ООН [8].

Згідно зі ст. 3 Конвенції, ВОІВ сприяє охороні інтелектуальної власності в усьому світі, а також трансферу технологій та економічному розвитку держав-членів. У 1974 р. ВОІВ стала спеціалізованою установою ООН, а отже, держави-члени ООН автоматично ввійшли до ВОІВ.

З моменту створення ВОІВ працює над гармонізацією правової охорони інтелектуальної власності у світовому масштабі. У 1978 р. ВОІВ сприяла Договору про патентну кооперацію, який дає змогу заявникам патентувати винаходи одночасно в багатьох країнах. У 1994 р. був заснований Центр ВОІВ із арбітражу та медіації для вирішення комерційних спорів між приватними сторонами.

Того ж 1994 р. Світова організація торгівлі сприяла прийняттю комплексної Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). Ця багатостороння угода відіграє ключову роль у полегшенні торгівлі об'єктами інтелектуальної власності, розв'язанні торговельних суперечок у цій сфері та забезпеченні дотримання державами-членами своїх національних політик.

Жан-Фредерік Морін стверджує, що глобальний режим охорони ІВ наразі переживає зміну парадигми. На його думку, новий підхід зорієнтований на гнучкі політики та доступ до знань, особливо для країн, що розвиваються[7].

На відміну від ранніх режимів виключних прав, сучасний глобальний режим охорони ІВ більшою мірою враховує публічні інтереси. Пріоритет нині схиляється до забезпечення доступу до знань та сприяння розвитку, а не до виключного користування правами інтелектуальної власності. Пріоритезація публічних інтересів у наданні прав інтелектуальної власності є виправданою, особливо в капіталістичному світі, де баланс між приватними і суспільними інтересами має край важливе значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 р., змінений 2 жовтня 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (Дата звернення: 21.04.2024)
2. Избаш О. О. Міжнародні аспекти захисту інтелектуальних прав / О. О. Избаш // Lex Portus : юрид. наук. журн. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред. ради), Б. А. Кормич (голов. ред.), І. В. Сафін (заст. голов. ред.), Т. В. Аверочкіна (наук. ред., відп. секр.) [та ін.] ; НУ "ОЮА", ГО "МА Святий Миколай". - Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. - № 2. – С. 79-94.

3. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (Дата звернення: 21.04.2024)
4. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (Дата звернення: 21.04.2024)
5. A Brief History Of Intellectual Property Law. URL: <https://centurionlgplus.com/a-brief-history-of-intellectual-property-law%EF%BF%BC/> (Дата звернення: 21.04.2024)
6. Kpengwa, I. (2022). A BRIEF HISTORY OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/brief-history-intellectual-property-rights-imoter-kpengwa> (Дата звернення: 21.04.2024)
7. Morin, J.-F. (2014). Paradigm shift in the global IP regime: The agency of academics. Review of International Political Economy, 21, 275. URL: http://www.chaire-epi.ulaval.ca/sites/chaire-epi.ulaval.ca/files/publications/morin_2014_paradigm_shift_agency_of_academics.pdf (Дата звернення: 21.04.2024)
8. WIPO — A Brief History. URL: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/history.html> (Дата звернення: 21.04.2024)

Anastasiia Syrotiuk
National aviation university
Kyiv, Ukraine
e-mail: 6214718@stud.nau.edu.ua
Scientific supervisor - Anna Zaporozchuk,
PhD in Law, Associate Professor

INTERNATIONAL CONTROL OVER THE OBSERVANCE OF HUMAN RIGHTS DURING MILITARY CONFLICTS

Introduction. The protection of human rights during armed conflicts has become increasingly more important. As society evolves, the wars are supposed to evolve with it, becoming more humane, especially towards civilians and prisoners of war. However, as Ukrainians being in the midst of the Ukrainian-Russian war, we have faced the flaws of the system. The purpose of this work is to discover the role of various international instruments in observance of human rights to ensure their effectiveness.

Materials and Methods. The study includes an analysis of relevant international legal acts, monographs and articles covering the issues of international law and conflict studies. The object of the study is international

law, its mechanisms and instruments aimed at preventing conflicts and war crimes.

Results. For a considerable time, there was a debate raging regarding the relevance of Human Rights Law in armed conflicts. It was previously understood that treaties between conflicting parties were inactive during the times of military action. However, contemporary international law affirms that Human Rights Law remains relevant alongside International Humanitarian Law during war [3].

The United Nations International Law Commission, in its report concerning the Effects of Armed Conflicts on Treaties, affirms that the commencement of armed conflict does not automatically nullify or suspend the effectiveness of treaties between the conflicting parties. Similarly, the International Court of Justice reinforces this stance by affirming that the safeguards provided by the International Covenant on Civil and Political Rights persist even during times of war [3].

It is crucial to mention, that the declared state of emergency makes the suspension of certain rights lawful. A prominent example would be Article 64 of the Constitution of Ukraine, which states that in the conditions of martial law or a state of emergency, certain restrictions on rights and freedoms may be established, indicating the duration of these restrictions. Only certain rights and freedoms may not be restricted [1].

Therefore, all the international instruments remain active, meaning that the state of war does not refrain the country from being responsible for violations of the conventions it is the party to. As an example, Russia's military aggression towards Ukraine that started in 2014 has resulted in more than 10 cases Ukraine vs. Russia in European Court of Human Rights [2]. Russia was a member of the European Convention on Human Rights and recognized the jurisdiction of the European Court of Human Rights until it ceased to be a party to the Convention on September 16, 2022. However, under Article 58 of the ECHR, the ECtHR can still examine claims against Russia for violations committed up to the date it ceased being a party.

Additionally, there are various international instruments that exist solely for the purpose of establishing the rules of war and protecting the fundamental rights and freedoms of each participant, including civilians and wounded soldiers.

This influential example is the four Geneva Conventions and their additional protocols. The 1949 Geneva Conventions comprise four treaties, each addressing distinct aspects of international humanitarian law. The First Geneva Convention protects wounded and sick soldiers on land during war, featuring 64 articles ensuring their safeguarding, along with medical and religious personnel, units, and transports. The Second Geneva Convention

shields wounded, sick, and shipwrecked military personnel at sea, with 63 articles mirroring those of the first Convention, particularly in safeguarding hospital ships. The Third Geneva Convention focuses on prisoners of war, encompassing 143 articles that expanded the categories eligible for prisoner of war status and defined conditions and places of captivity more precisely. The Fourth Geneva Convention safeguards civilians, including those in occupied territory, comprising 159 articles addressing the status and treatment of protected persons, humanitarian relief provisions, and a specific regime for civilian internees. These Conventions are universally applicable, ratified by all States, and are bolstered by Additional Protocols adopted in 1977, which extend protection to victims of international and non-international armed conflicts and regulate the conduct of warfare [4].

Furthermore, during armed conflicts, international bodies like the United Nations, the Council of Europe, the Organization of Security and Cooperation in Europe, and the International Committee of Red Cross fulfill numerous vital functions. These include enhancing communication between conflicting parties, fostering humanitarian collaboration, promoting dialogue between civilians and the military, delivering crucial services to civilian communities, and urging all stakeholders to adhere to and enforce international humanitarian law principles. Leveraging their global or regional viewpoints, these organizations can also detect emerging tensions or potential conflict indicators before violence erupts, serving as early warning systems or providing conflict resolution and discreet diplomatic interventions [5].

Conclusions. The study discovered the protective mechanisms of international law aimed at observing the human rights during armed conflicts. These results may be useful for the development and implementation of political and legal strategies aimed at strengthening international peace and security.

REFERENCES:

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 17.04.2024).
2. Маргарита Сокоренко: Десятий міждержавний позов проти росії в ЄСПЛ – справа про правду та справедливість. 500 днів повномасштабної війни. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/marharyta-sokorenko-desiatyi-mizhderzhavnyi-pozov-proty-rosii-v-iespl-sprava-pro-pravdu-ta-spravedlyvist-500-dniv-povnomashtabnoi-viiny> (дата звернення: 17.04.2024).
3. The Protection of Human Rights in Armed Conflicts – Alberta Civil Liberties Research Centre. Alberta Civil Liberties Research

Centre. URL: <https://www.aclrc.com/blog/2024/1/23/the-protection-of-human-rights-in-armed-conflicts> (date of access: 17.04.2024).

4. International Committee of the Red Cross. The Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols. International Committee of the Red Cross. URL: <https://www.icrc.org/en/document/geneva-conventions-1949-additional-protocols> (date of access: 17.04.2024).

5. The Role of International Organizations in Armed Conflict | ASIL. American Society of International Law. URL: <https://www.asil.org/role-international-organizations-armed-conflict> (date of access: 17.04.2024).

Соломко Дмитро Михайлович,
здобувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства ФМБ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: dmitroaless@gmail.com

МІЖНАРОДНА ДОГОВІРНА БАЗА ЯПОНІЇ ЯК ПРОТИДІЯ РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКСПАНСІЇ КНР

Взаємодія між Японією та Китаєм мають значний вплив на стабільність та безпеку у Південно-Східній Азії, а також на міжнародну політику в цілому. Регіональна експансія Китаю, зокрема у морському просторі та в сфері впливу, ставить під загрозу існуючий баланс сил у регіоні. Японія, в свою чергу, активно реагує на ці тенденції шляхом розвитку міжнародної договірної бази та зміцненням військово-політичних зв'язків з іншими країнами.

Дослідження міжнародної договірної бази Японії може пролити світло на стратегії та засоби, які використовує Японія для забезпечення своїх інтересів у регіоні та за його межами. Воно також може допомогти у розумінні того, які механізми міжнародного права та дипломатії використовуються для стримування регіональної експансії Китаю та інших потенційних загроз для безпеки Японії та Індонезійського регіону. Такий аналіз може мати важливе значення для розробки стратегій забезпечення миру та стабільності в регіоні та світі в цілому.

Основна мета полягає в аналізі договорів, які уклали Японія з іншими країнами та міжнародними організаціями для захисту своїх інтересів у контексті регіональної безпеки та економічного розвитку. Це дозволить зрозуміти, які саме механізми використовуються Японією для протидії регіональній експансії Китаю та інших потенційних загроз для її безпеки та стабільності у регіоні.

В рамках дослідження важливо визначити, наскільки ефективно Японія використовує укладені договори для захисту своїх інтересів у контексті регіональної безпеки та економічного розвитку. Аналізувати результативність застосування цих договорів у відповідь на регіональну експансію Китаю та інші загрози.

Дослідження має розкрити, як укладені міжнародні договори впливають на політичні та економічні процеси в Японії та інших країнах регіону. Це дозволить зрозуміти, як міжнародна договірна база формує політику та стратегії країни в контексті геополітичних та економічних викликів.

Завданням дослідження є:

1. **Аналіз міжнародних договорів Японії:** Провести комплексний аналіз міжнародних договорів, які уклала Японія для захисту своїх інтересів у контексті регіональної безпеки та економічного розвитку. Визначити обсяг та характер таких договорів, а також їхню важливість для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні.

2. **Аналіз регіональної експансії КНР:** Вивчити політичні та економічні аспекти регіональної експансії Китаю та її вплив на країни регіону, включаючи Японію. Проаналізувати стратегії та інструменти, які використовує Китай для розширення свого впливу в регіоні.

3. **Оцінка реакції Японії на регіональну експансію КНР:** Проаналізувати способи, якими Японія реагує на регіональну експансію Китаю через укладення та ратифікацію міжнародних договорів. Визначити, які саме заходи вживає Японія для забезпечення своїх інтересів у контексті регіональної безпеки та стабільності.

Основними методами дослідження вищезазначеної теми будуть документальний та прецедентний аналіз. Документальний аналіз буде представлений дослідженням міжнародних договорів та угод, які уклала Японія з іншими країнами та міжнародними організаціями. У свою чергу прецедентний аналіз несе у собі вивчення конкретних випадків реакції Японії на регіональну експансію Китаю, включаючи політичні та дипломатичні дії.

У даній роботі буде представлено три договори з провідними країнами регіону (Австралія, Індія) та США та один договір, який був укладений між Японією та міжнародною регіональною організацією під назвою АСЕАН.

Договір про стратегічне партнерство між Японією та Сполученими Штатами Америки [1]

Укладення стратегічного партнерства між Японією та Сполученими Штатами Америки передбачає встановлення тісних військових, політичних та економічних відносин між обома країнами. Для

Японії такий договір має низку важливих переваг, зокрема у забезпеченні військової безпеки. Укладення такого партнерства дозволяє Японії отримати гарантії військової підтримки від одного з найбільших військових союзників у світі, що має велике значення у забезпеченні безпеки країни в умовах регіональних напружених ситуацій.

Крім того, договір сприяє зміцненню геополітичної стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні та допомагає Японії протистояти потенційним загрозам, зокрема з боку Китаю. Укладений договір також передбачає обмін військовою та технологічною інформацією та інноваціями між Японією та США, що сприяє підвищенню оборонних здібностей країни та її здатності протистояти регіональним викликам.

Співпраця між Японією та Сполученими Штатами також може мати значні переваги для американців. Встановлення стратегічного партнерства з Японією дає США можливість мати незамінного союзника в геостратегічно важливому регіоні Азії, що дозволяє їм зміцнити свою присутність та вплив у регіоні. Крім того, співпраця з Японією надає США можливість мати доступ до японської території для військових операцій та базування військових сил.

Загалом, укладення стратегічного партнерства між Японією та Сполученими Штатами має велике значення як для Японії, так і для США, у забезпеченні безпеки та стабільності в регіоні Азії-Тихого океану. Даний договір також може мати вплив на зниження впливу Китаю в регіоні, оскільки зміцнює оборонні здібності Японії та підвищує геополітичний статус країни у міжнародному співтоваристві.

Угода про військову технічну співпрацю з Австралією [4]

Цей договір дозволяє Японії зміцнити військові зв'язки та підвищити оборонну готовність, що є критичним в контексті геополітичної нестабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні. Водночас, співпраця з Австралією також може мати значні переваги для Японії в забезпеченні безпеки та стабільності в регіоні.

Шляхом укладання угоди про військову технічну співпрацю, Японія отримує можливість зміцнити військові зв'язки та отримати доступ до новітніх технологій від Австралії. Це дозволить Японії підвищити свою оборонну готовність та зростити ефективність своїх військових сил. У той же час, співпраця з Австралією сприятиме зміцненню безпеки та стабільності в регіоні, що є важливим для Японії у контексті її геополітичних інтересів.

Важливо враховувати, що укладення такої угоди може також мати стратегічне значення у контексті стримування Китаю. Зміцнення оборонних можливостей та розширення військових зв'язків з Австралією дозволяє Японії стати більш впливовим гравцем у регіональних

військово-політичних динаміках, що може вплинути на китайську експансію та змусити Китай діяти обережніше. Таким чином, укладення угоди про військову технічну співпрацю з Австралією має значний потенціал стримування КНР та забезпечення стабільності в регіоні.

Договір про співробітництво в області розвідувально-протираєктивних ракетних систем з Індією [2]

Цей договір відображає стратегічне партнерство між двома країнами у контексті забезпечення безпеки та стабільності в Південно-Східній Азії.

Для Японії укладення такого договору відкриває можливості для співробітництва та обміну розвідувальною інформацією з Індією. Це дозволяє Японії покращити свої розвідувальні можливості та зростити ефективність своїх протиповітряних систем. Крім того, співпраця з Індією сприяє зміцненню безпеки та стабільності в Південно-Східній Азії, що є важливим для Японії у забезпеченні її національних інтересів.

З іншого боку, укладення договору з Японією також має важливе значення для Індії. Це відкриває для неї можливості для співпраці в сфері оборонних технологій та розвідки, що дозволяє Індії покращити свої військові здібності та забезпечити свою національну безпеку.

Укладений договір відображає розширення оборонного співробітництва між Японією та Індією, а також зміцнення їхнього впливу в Індо-Тихоокеанському регіоні. Таке партнерство може також мати значний вплив на регіональну стабільність та безпеку, що може сприяти стримуванню регіональної експансії Китаю та забезпеченню балансу сил у регіоні.

Договір про економічне співробітництво та партнерство з країнами Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) [3] є стратегічно важливим кроком для Японії у зміцненні своєї економічної та політичної присутності в регіоні.

Для Японії укладення такого договору відкриває широкі можливості для розвитку торгівлі, інвестицій та економічного співробітництва з країнами АСЕАН. Це дозволяє Японії розширити свої ринки збуту, отримати доступ до ресурсів та прискорити економічний розвиток. Крім того, співпраця з країнами АСЕАН допомагає Японії підтримувати свою політичну та економічну присутність в регіоні та зміцнювати свої партнерські відносини в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

З іншого боку, для країн АСЕАН укладений договір відкриває нові можливості для економічного зростання та розвитку. Це дозволяє їм отримати доступ до японських технологій, інвестицій та ринків, що

сприяє стимулюванню економічного зростання та підвищенню рівня життя населення.

Укладений договір про економічне співробітництво та партнерство з країнами АСЕАН відображає стратегічне партнерство між Японією та країнами регіону у забезпеченні стабільності, розвитку та процвітання. Таке співробітництво може також мати значний вплив на стратегічну динаміку в регіоні та допомогти стримати економічні зазіхання Китаю шляхом зміцнення економічного блоку, який може конкурувати з китайським впливом в регіоні.

Регіональна експансія Китаю включає широкий спектр політичних та економічних аспектів, які впливають на країни регіону, зокрема на Японію. Китай має територіальні претензії щодо деяких територій у Південно-Китайському морі та використовує свій економічний та політичний вплив для зміцнення своєї позиції в регіоні.

Він активно «інвестує» в розвиток інфраструктури в регіоні за допомогою економічного проекту "Один пояс, один шлях". Це може включати будівництво портів, шосе, залізниць та інших об'єктів критичної інфраструктури, що сприяють економічному зростанню, але також збільшують залежність країн від Китаю, адже як ми вже зазначали у минулих роботах, дана ініціатива слугує як «нашийник» для країн, які вирішили або їх змусили приєднатися до ініціативи. Прикладом може слугувати В'єтнам [5], якого, через його стратегічну важливість для китайської ініціативи змушували до неї доєднатись, що у результаті призвело до поступового зростання залежності від Китаю.

Політичні аспекти регіональної експансії Китаю включають територіальні спори, зокрема щодо Південно-Китайського моря, зокрема через острови Шпротлі та Парасельські острови, що створює напруженість з сусідніми країнами, включаючи Японію. Китай також використовує свій економічний та політичний вплив для зміцнення своєї позиції у регіоні, що може включати намагання втручатися во внутрішні справи інших країн та встановлення політичних альянсів.

Регіональна експансія Китаю також має великий вплив на Японію. Вона створює безпекові виклики через територіальні суперечки та змушує Японію посилити свої оборонні зусилля та підтримати зміцнення альянсів з іншими країнами, такими як США. Економічний вплив Китаю також важливий для Японії, оскільки Китай є її одним з найбільших торгових партнерів. Це створює як можливості, так і ризики, включаючи конкуренцію на ринках та можливості для співпраці та інвестицій. У цілому, регіональна експансія Китаю має значний вплив на політичну та економічну динаміку в Індо-Тихоокеанському регіоні,

включаючи Японію, і вимагає уважного аналізу та стратегічного реагування з боку всіх зацікавлених сторін.

Підводячи підсумки можна наголосити на основних методах реагування Японією на експансіоністську політику Китаю.

1. **Оборонні заходи:** Японія підтримує інтенсивну модернізацію своїх Сил самооборони та розвиток оборонної інфраструктури, зокрема вдосконалення оборонно-протиповітряних систем та розвиток свого Воєнно-морського флоту. Ці заходи спрямовані на забезпечення оборони країни та відстоювання її національних інтересів.

2. **Безпекові альянси:** Японія активно співпрацює зі своїми стратегічними партнерами, зокрема Сполученими Штатами, у рамках взаємної оборони та безпеки. Це включає участь у спільних військових навчаннях, розміщення військових баз та обмін інформацією про загрози безпеці.

3. **Дипломатичні ініціативи:** Японія активно виступає на міжнародних форумах та конференціях з питань безпеки та стабільності, де вона підтримує розвиток діалогу та співпраці між країнами регіону.

4. **Регіональні ініціативи:** Японія активно сприяє розвитку регіональних механізмів безпеки та співпраці, таких як Азіатсько-Тихоокеанське співтовариство (ASEAN), яке сприяє спільним ініціативам з питань безпеки, економіки та соціального розвитку.

5. **Економічна співпраця:** Японія використовує економічні інструменти для сприяння стабільності та безпеці у регіоні. Це включає надання фінансової підтримки для розвитку інфраструктури, торговельні угоди та інвестиції, спрямовані на стимулювання економічного зростання та забезпечення соціальної стабільності.

У цілому дослідження дає нам зрозуміти, що Японія використовує різноманітні підходи для захисту своїх інтересів у контексті регіональної безпеки та стабільності.

Аналіз міжнародних договорів підкреслив значення дипломатичних стосунків та співпраці з іншими країнами для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні.

Дослідження регіональної експансії Китаю показало, що політичні та економічні аспекти цього процесу мають великий вплив на країни регіону, включаючи Японію.

Оцінка реакції Японії на регіональну експансію КНР виявила, що Японія активно використовує міжнародні договори та співпрацю з іншими країнами для захисту своїх інтересів та забезпечення стабільності та безпеки у регіоні. У цілому, ці результати підкреслюють важливість дипломатичних зусиль та міжнародної співпраці для забезпечення безпеки та стабільності у регіоні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. «Договір про стратегічне партнерство між Японією та Сполученими Штатами Америки» веб-сайт, URL:
<https://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html>
2. «Договір про співробітництво в області розвідувально-протираєктивних ракетних систем з Індією» веб-сайт, URL:
<https://www.frstrategie.org/en/programs/japan-program/japan-india-cooperation-realm-defense-and-security-2024>
3. Договір про економічне співробітництво та партнерство з країнами Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН)» веб-сайт, URL:
<https://www.mofa.go.jp/policy/economy/fta/asean.html>
4. «Угода про військову технічну співпрацю з Австралією» веб-сайт, URL:
<https://www.mofa.go.jp/files/100283786.pdf>
5. Vietnam Wary of Chinese Pressure on Infrastructure Program, веб-сайт, URL:
<https://www.voanews.com/a/vietnam-cautious-about-china-s-pressure-to-join-infrastructure-initiative-experts-say-/7394140.html>

Vladimir Shaidevich

**Department of International Law and Comparative Law
Faculty of International Relations
National Aviation University**

THE ROLE OF INTERNATIONAL SPORTS ORGANIZATIONS AS SUBJECTS OF INTERNATIONAL SPORTS LAW

International sports organizations play an important role in the development and regulation of sports activities around the world. They are the key actors in international sports law, responsible for establishing the rules, norms and standards that govern sports competitions at the international level.

International sports organizations are recognized as bodies that adopt rules governing legal relations in the field of sports. International sports organizations have acquired their international legal status, and the scope of their existing legal personality has been determined. States, as real and most important subjects of international relations, recognize this and do not prevent international sports organizations from fully exercising their rights and obligations [1, p. 118].

Modern international law as a global heritage is in a state of constant evolution and progressive development. New branches of the international legal

system are being created, existing branches are being systematized, and the system of international legal norms is constantly expanding.

In addition, every year more and more sports competitions and events are organized both at the national, regional and local levels and at the international level. In light of the above, international sports cooperation is as important and active as the world economy, and at the same time cannot be separated from politics [2, p. 123].

One of the most important roles of international sports organizations is to create and preserve international sports law. This includes the development of rules and regulations governing various aspects of sporting activities, including the participation of teams and athletes in international competitions, anti-doping rules, and arbitration procedures for resolving sporting conflicts.

One of the most famous international sports organizations is the International Olympic Committee (IOC), which ensures cooperation between national Olympic committees and coordinates the Olympic movement worldwide. The IOC establishes the Olympic Charter, which contains the basic principles and values of the Olympic movement, and sets the rules for the Olympic Games.

Another important international sports organization is the Fédération Internationale de Football Association (FIFA), which is responsible for organizing and regulating football competitions at the international level. FIFA sets the rules of the game of football, as well as regulates the transfer of players, anti-doping rules and other aspects of football activities.

At the international level, as with the regulation of sports life at the national state level, international regulation in the field of sports takes place in two directions: in one area, public legal entities cooperate, i.e., states interact with each other on a bilateral basis, and within the framework of intergovernmental organizations dealing with certain aspects of sports activities, in which states interact at the regional level.

For example, one of UNESCO's activities is the fight against doping in sports. This activity results in international conventions and resolutions of relevant international organizations. Another example is the International Olympic Committee and international sports federations, which organize international sports life at the non-governmental level within the Olympic movement. The rules formulated by them are followed by the participants of the Olympic movement, but the opinions of scientists on the nature of these rules are divided [3, p. 35].

In addition, there are other international sports organizations, such as the International Association of Athletics (IAAF), the Federation of International Aquatics (FINA), the International Basketball Federation (FIBA), and many others, which are responsible for regulating their respective sports.

However, it should be borne in mind that international sports organizations are not the only subjects of international sports law. National authorities, such as governments, also have a significant influence on the regulation and development of sporting activities. In addition, international organizations cooperate with other stakeholders, such as non-governmental organizations and international legal bodies, to ensure the effective functioning of sports law and its implementation.

Thus, international sports organizations play an important role in creating and preserving international sports law. They establish rules and regulations that govern sports activities at the international level, promote the development of sports and ensure a healthy competitive environment for athletes from around the world.

REFERENCES

1. Features of the legal status of international sports organizations (international private law aspect). Comparative and analytical law. № 3. 2018. C. 118 - 121.
2. Features of international regulation in the field of physical culture and sports. Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Political sciences and public administration. Issue 5 (71). 2023. C. 121 - 126.
3. Vasylenko M.D. Formation of sports law in Ukraine as a branch of legal science in the context of the development of international sports law. Actual problems of state and law. 2017. C. 34-40.

Vladimir Yaroslavsky

**Department of International Relations and Strategic Studies
Faculty of International Relations
National Aviation University**

PROSPECTS OF USING GASTRONOMIC DIPLOMACY TO SUPPORT INTERNATIONAL COOPERATION AND DEVELOPMENT

Culinary diplomacy is a branch of public diplomacy that aims to create a favorable image of a country in the world by promoting its cuisine, culinary arts, and locally produced food. Culinary diplomacy stimulates foreign trade and gastronomic tourism, and improves the investment climate. Culinary heritage can be used to strengthen Ukraine's position at the regional and

international
[1, c. 13].

levels

The prospects for using gastronomic diplomacy to support international cooperation and development are very promising. Gastronomic diplomacy can help to attract tourists, promote national food products on the international market, support cultural exchange and understanding, cooperate in science and research, develop business ties and investments, and support sustainable development. With the help of gastronomic diplomacy, countries can attract new opportunities, promote their economic growth and improve their international status.

In international relations today, more and more attention is being paid to the great potential of cultural monuments in shaping a country's image. The foreign policy strategies of various states and international organizations actively include both the cultural and tourism sectors. Nation-states are extremely complex objects for national branding, which is explained by the difficulty of creating not only a positive but also a holistic image for the target audience. At this stage, there is no ready-made universal template for creating a nation branding strategy.

Culinary diplomacy, which is a branch of public diplomacy and in some contexts corresponds to cultural diplomacy, as it is a historical and cultural heritage and part of national traditions and customs, highlights the following aspects in the field of culinary diplomacy as a tool for cultural branding in Ukraine (Kuleba et al.):

- Participation in international gastronomic festivals and food exhibitions;
 - Organizing events to popularize Ukrainian cuisine and Ukrainian wine, as well as other culinary achievements;
 - Cooperation of ZDU with leading Ukrainian chefs and culinary experts;
 - Organize information campaigns to popularize Ukrainian cuisine and include Ukrainian cuisine in the UNESCO Intangible Heritage List;
 - Promotion of modern Ukrainian cuisine and popularization of Ukrainian wine at diplomatic receptions organized by the MFA and the MFA
- [2, c. 305-306].

In other words, when a state decides to combine food with a public diplomacy strategy, the result is culinary diplomacy. In the process of shaping the state brand and building a public diplomacy strategy, culinary diplomacy is a powerful approach to interacting with foreign communities and cultures through culinary arts, gastronomy, and gastronomic tourism.

Effective diplomatic gastronomy seeks to maintain a stable level of power through a variant of the status quo, accurately representing political positions through cuisine. This is achieved by controlling the determinants of prestige (who, what, where, etc.) so as not to offend representatives; multilateral dinners such as the G8 and G20 dinners are a good example of this status quo and usually cater very well to and accurately represent all representatives.

Thus, culinary diplomacy means the deliberate use of a country's culinary traditions in official diplomatic procedures during official visits of heads of state and other high-ranking officials to other countries and at embassy receptions. Cuisine attracts diplomats with the opportunity to demonstrate the country's specialties, cuisine and culinary art, thereby improving the atmosphere of communication and facilitating the resolution of issues through compromise. Food creates an emotional connection between people and overcomes language barriers [3, p. 265].

Gastronomic diplomacy, or, in a more practical sense, culinary diplomacy, is an effective diplomatic tool for achieving the state's objectives in the field of foreign policy, international trade and international economics, and is also a component of the state's soft power: public and cultural diplomacy in a globalized world.

Gastronomic diplomacy promotes international communication, helps to find mutual understanding between states based on their cultural values and attitudes towards national cuisine. National cuisine has an integrative and representative character, since any cuisine is a set of dishes and drinks that represent this culture in a situation of intercultural interaction and define a person as a representative of a particular culture, an important direction of the country's promotion in the socio-cultural environment, as a factor of the cultural and image policy of the state [4, p. 615].

Thus, gastronomic diplomacy and culinary diplomacy are important tools and sources of foreign policy that promote positive trends and approaches to mutual understanding and cooperation between nations. In the context of globalization, gastronomic diplomacy and culinary diplomacy are included in the sphere of state-public communication and increase the effectiveness of interstate relations.

Consequently, gastronomic diplomacy and culinary diplomacy have become important factors in the field of foreign policy and international relations. These approaches are used to promote mutual understanding, establish communication and strengthen cooperation between nations. By popularizing national cuisine and using food and drink in diplomatic procedures, gastronomic diplomacy creates opportunities for mutual acquaintance with the cultural values and traditions of different nations. This

helps to build trust and positive ties between states, as well as promotes tourism, international trade and economic growth.

REFERENCES

1. Public Diplomacy Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine 2021-2025. Experts of the Crisis Management Team of the United Nations Development Program in Ukraine at the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Compiled by: Kuleba D. Kyiv. 2021. 31 c.
2. Biletska O.O., Kostyria I.O. Gastronomic tourism as a tool for cultural branding of Ukraine. Cultural, artistic and educational practices. Issues of culturology. №38. 2021. С. 301-313.
3. Braichenko O., Hrymych M., Lillo I., Reznichenko V. Ukraine. Food and history. Kyiv : FOP Braichenko O., 2021. 286 c.
4. Gastronomic diplomacy and culinary diplomatic practices in the polycentric world of the 21st century. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv. С. 613-619.

УДК 341.24

Яцишина М.С

**Національний авіаційний університет,
факультет міжнародних відносин, спеціальність «Міжнародне право»
Науковий керівний – проф. О. Г. Широкова-Мурараш**

РОЛЬ ВЕСТФАЛЬСЬКОГО МИРНОГО ДОГОВОРУ

***Аноція:** У статті обгрунтовано значення та вплив Вестфальського мирного договору на розвиток міжнародного права. Аналізуються ключові аспекти договору, такі як визнання суверенітету держав, принцип територіальної цілісності, а також становлення принципів міжнародної безпеки та дипломатичних відносин. Зазначається актуальність розуміння цих аспектів для сучасного міжнародного співтовариства та подальшого розвитку міжнародного права.*

***Ключові слова:** Вестфальський мирний договір, тридцятирічна війна, мюнстерський договір, снабрюкський договір, вестфальська система, суверенітет держав, сучасні міжнародні відносини, розвиток міжнародного права, гарантії, дипломатичні переговори, правові норми, значення, вплив.*

Прембула:

Вестфальські мирні договори, укладені у 1648 році, позначили завершення Тридцятирічної війни та стали вирішальним кроком у формуванні "Вестфальської системи" міжнародних відносин.

Основний тезовий виклад:

Вестфальські договори встановили принципи суверенітету держав та територіальної цілісності, що стали основою міжнародного права.

Роль Вестфальського мирного договору полягала в закріпленні правових засад міжнародних відносин, зокрема в регулюванні релігійних конфліктів та гарантуванні рівноправ'я різних конфесій.

Вестфальський мир сприяв формуванню принципів, які стали основою Уставу ООН, забезпечуючи стабільність та розвиток міжнародного співтовариства.

Висновкова теза:

Розуміння ролі Вестфальського мирного договору є ключовим для аналізу історії міжнародного права та розвитку сучасних міжнародних відносин.

Вестфальський мир був підписаний у 1648 році після закінчення Тридцятилітньої війни. Цей договір вважається переломним моментом в історії міжнародного права.

Дана стаття присвячена аналізу ролі та впливу Вестфальського мирного договору на формування сучасної системи міжнародних відносин та її правового регулювання. Історичний контекст укладення цих договорів, їхні положення та наслідки досліджуються для розкриття значення цього етапу для розвитку міжнародного права та сучасного світу.

Тридцятилітня війна (1618-1648) спричинила великі руйнування в Європі. Мирні переговори відбулися у Вестфальському регіоні на території Німеччини. Мюнстерський та Оснабрюкський мирні угоди 1648 р. поклали край конфлікту та закріпили «Вестфальську систему» міжнародних відносин.

Важливими аспектами Вестфальського договору було визнання суверенітету держав, принципу територіальної цілісності та регулювання релігійних відносин. Ці договори заклали основу майбутнього розвитку міжнародного права та закріпили принципи рівноправності та незалежності держав.

Вестфальський мир вважається перехідним періодом в історії міжнародного права. Його принципи та норми були закріплені в багатьох міжнародно-правових документах, зокрема в Статуті ООН.

Визнання суверенітету держав вплинув на структуру міжнародної правової системи через установлення принципу рівності та незалежності

кожної держави Кожна держава має право на свою внутрішню самостійність та вільний вибір свого внутрішнього ладу без втручання з боку інших держав; також принцип суверенітету вплинув на структуру міжнародної правової системи шляхом закріплення принципу недоторканості території держави. .

Вестфальський мир зіграв важливу роль у розвитку міжнародного права. Його важливість полягає у встановленні основоположних принципів і норм, які сьогодні визнаються в сучасній системі міжнародних відносин. Розуміння історичних передумов і значення Вестфальського договору є важливим для подальшого розвитку міжнародного права та забезпечення стабільності міжнародних відносин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Задорожна С.М. Загальні принципи у класичному міжнародному праві: Вест- фальський мир. Право і суспільство. No 6. 2018. С. 241–245.
2. Дмитрієв А. І., Дмитрієва Ю. А., Задорожній О. В. Історія міжнародного права. К.: Видавничий дім «Промінь», 2008. 384 с.
3. Ціватий В.Г. Міжнародно-політичні наслідки й фронтири Тридцятилітньої війни (1618–1648): історичний, дипломатичний та інституціональний дис-курс. Наукові записки ВДПУ ім. М.М. Коцюбинського. No 27. 2019. С. 88–94.

Syrotiuk Anastasiia
National aviation university
Kyiv, Ukraine
e-mail: 6214718@stud.nau.edu.ua
Scientific supervisor - Anna Zaporozhchuk,
PhD in Law, Associate Professor

INTERNATIONAL CONTROL OVER THE OBSERVANCE OF HUMAN RIGHTS DURING MILITARY CONFLICTS

Introduction. The protection of human rights during armed conflicts has becoming increasingly more important. As society evolves, the wars are supposed to evolve with it, becoming more humane, especially towards civilians and prisoners of war. However, as Ukrainians being in the midst of the Ukrainian-Russian war, we have faced the flaws of the system. The purpose of this work is to discover the role of various international instruments in observance of human rights to ensure their effectiveness.

Materials and Methods. The study includes an analysis of relevant international legal acts, monographs and articles covering the issues of international law and conflict studies. The object of the study is international law, its mechanisms and instruments aimed at preventing conflicts and war crimes.

Results. For a considerable time, there was a debate raging regarding the relevance of Human Rights Law in armed conflicts. It was previously understood that treaties between conflicting parties were inactive during the times of military action. However, contemporary international law affirms that Human Rights Law remains relevant alongside International Humanitarian Law during war [3].

The United Nations International Law Commission, in its report concerning the Effects of Armed Conflicts on Treaties, affirms that the commencement of armed conflict does not automatically nullify or suspend the effectiveness of treaties between the conflicting parties. Similarly, the International Court of Justice reinforces this stance by affirming that the safeguards provided by the International Covenant on Civil and Political Rights persist even during times of war [3].

It is crucial to mention, that the declared state of emergency makes the suspension of certain rights lawful. A prominent example would be Article 64 of the Constitution of Ukraine, which states that in the conditions of martial law or a state of emergency, certain restrictions on rights and freedoms may be established, indicating the duration of these restrictions. Only certain rights and freedoms may not be restricted [1].

Therefore, all the international instruments remain active, meaning that the state of war does not refrain the country from being responsible for violations of the conventions it is the party to. As an example, Russia's military aggression towards Ukraine that started in 2014 has resulted in more than 10 cases Ukraine vs. Russia in European Court of Human Rights [2]. Russia was a member of the European Convention on Human Rights and recognized the jurisdiction of the European Court of Human Rights until it ceased to be a party to the Convention on September 16, 2022. However, under Article 58 of the ECHR, the ECtHR can still examine claims against Russia for violations committed up to the date it ceased being a party.

Additionally, there are various international instruments that exist solely for the purpose of establishing the rules of war and protecting the fundamental rights and freedoms of each participant, including civilians and wounded soldiers.

This influential example is the four Geneva Conventions and their additional protocols. The 1949 Geneva Conventions comprise four treaties, each addressing distinct aspects of international humanitarian law. The First

Geneva Convention protects wounded and sick soldiers on land during war, featuring 64 articles ensuring their safeguarding, along with medical and religious personnel, units, and transports. The Second Geneva Convention shields wounded, sick, and shipwrecked military personnel at sea, with 63 articles mirroring those of the first Convention, particularly in safeguarding hospital ships. The Third Geneva Convention focuses on prisoners of war, encompassing 143 articles that expanded the categories eligible for prisoner of war status and defined conditions and places of captivity more precisely. The Fourth Geneva Convention safeguards civilians, including those in occupied territory, comprising 159 articles addressing the status and treatment of protected persons, humanitarian relief provisions, and a specific regime for civilian internees. These Conventions are universally applicable, ratified by all States, and are bolstered by Additional Protocols adopted in 1977, which extend protection to victims of international and non-international armed conflicts and regulate the conduct of warfare [4].

Furthermore, during armed conflicts, international bodies like the United Nations, the Council of Europe, the Organization of Security and Cooperation in Europe, and the International Committee of Red Cross fulfill numerous vital functions. These include enhancing communication between conflicting parties, fostering humanitarian collaboration, promoting dialogue between civilians and the military, delivering crucial services to civilian communities, and urging all stakeholders to adhere to and enforce international humanitarian law principles. Leveraging their global or regional viewpoints, these organizations can also detect emerging tensions or potential conflict indicators before violence erupts, serving as early warning systems or providing conflict resolution and discreet diplomatic interventions [5].

Conclusions. The study discovered the protective mechanisms of international law aimed at observing the human rights during armed conflicts. These results may be useful for the development and implementation of political and legal strategies aimed at strengthening international peace and security.

REFERENCES

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 17.04.2024).
2. Маргарита Сокоренко: Десятий міждержавний позов проти росії в ЄСПЛ – справа про правду та справедливість. 500 днів повномасштабної війни. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/marharyta-sokorenko-desiatyi-mizhderzhavnyi->

pozov-proty-rosii-v-iespl-sprava-pro-pravdu-ta-spravedlyvist-500-dniv-rovnomasshtabnoi-viiny (дата звернення: 17.04.2024).

3. The Protection of Human Rights in Armed Conflicts – Alberta Civil Liberties Research Centre. Alberta Civil Liberties Research Centre. URL: <https://www.aclrc.com/blog/2024/1/23/the-protection-of-human-rights-in-armed-conflicts> (date of access: 17.04.2024).

4. International Committee of the Red Cross. The Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols. International Committee of the Red Cross. URL: <https://www.icrc.org/en/document/geneva-conventions-1949-additional-protocols> (date of access: 17.04.2024).

5. The Role of International Organizations in Armed Conflict | ASIL. American Society of International Law. URL: <https://www.asil.org/role-international-organizations-armed-conflict> (date of access: 17.04.2024).

СЕКЦІЯ № 4 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ»

Керівник секції: ПОБОЧЕНКО Леся Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу.

Секретар секції: ПІЧКУРОВА Зоя Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу.

УДК 339.9

Boichuk Dmytro,
PhD student of speciality 292 «International Economic Relations»,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8117-8465>
e-mail: 4196551@stud.nau.edu.ua

Sydorenko Kateryna,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Vice Dean of the Faculty of International Relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3231-2247>
e-mail: kateryna.sydorenko@npp.nau.edu.ua

THE CONCEPTS OF MANAGING THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL PRODUCTION COOPERATION OF AIR TRANSPORT ENTERPRISES

Research of managing the development of international production cooperation for air transport enterprises plays a vital role in forming strategic decision-making, enhancing competitiveness, improving efficiency, mitigating risks, fostering innovation, ensuring regulatory compliance, promoting sustainability and advancing the overall industry.

The main goal of the research is to provide actionable insights and solutions that enable air transport enterprises to effectively navigate the complexities of global supply chains, partnerships and operations.

The methodological basis of the research is scientific theories of economic cycles; economic development, both general scientific and special methods of scientific knowledge were used – descriptive-analytical, analysis and synthesis, methods of quantitative and qualitative comparisons.

Managing the development of international production cooperation for air transport enterprises involves a multifaceted approach aimed at optimizing operations, enhancing efficiency and fostering collaboration across global supply chains. Here are the key concepts underlying this management strategy.

Strategic partnerships and alliances. Air transport enterprises forge strategic partnerships and alliances with international counterparts to leverage synergies, share resources, and expand market reach [1, p. 45]. These collaborations may include code-sharing agreements, joint ventures, or consortiums to jointly operate routes, share facilities, or develop new technologies. By collaborating with strategic partners across various domains, airlines can create value, improve efficiencies, deliver superior experiences for passengers and stakeholders alike.

Global supply chain management. Effective management of the global supply chain involves coordinating the flow of materials, components and services across international borders. This includes sourcing, procurement, logistics and distribution activities to ensure timely delivery, minimize costs, mitigate risks associated with disruptions or delays. By adopting best practices, leveraging technology and fostering collaboration across the supply chain, aviation stakeholders can optimize their operations and deliver value to customers while mitigating risks and promoting sustainability [6, p. 45].

Outsourcing and offshoring. Outsourcing non-core functions and offshoring production processes to countries with lower costs or specialized capabilities can improve efficiency and competitiveness. Outsourcing and offshoring are common practices in the aviation industry, where airlines, aircraft manufacturers, and maintenance providers often leverage external partners and suppliers to support various aspects of their operations. Here's how outsourcing and offshoring are utilized in aviation: maintenance, repair, and overhaul, ground handling services, catering and in-flight services, aircraft manufacturing and components, IT services and support, training and education, logistics and supply chain management. However, managing outsourcing relationships requires careful consideration of quality control, regulatory compliance and intellectual property protection.

Technology transfer and innovation. International production cooperation facilitates technology transfer and innovation through collaborative research and development projects, technology licensing agreements, or joint ventures [3, p. 107]. By sharing knowledge and best practices, air transport

enterprises can drive innovation, improve processes and enhance competitiveness [5, p. 25].

Quality management and standards compliance. Ensuring consistency, reliability, and compliance with international quality standards is essential for maintaining product and service quality across borders. Implementing robust quality management systems and conducting regular audits help mitigate risks associated with regulatory non-compliance or quality control issues.

Risk management and contingency planning. Managing risks associated with international production cooperation requires proactive risk identification, assessment and mitigation strategies [4, p. 23]. This may involve diversifying suppliers, implementing business continuity plans, or establishing contingency measures to address geopolitical, operational or supply chain disruptions.

Cross-cultural management and communication. Effective cross-cultural management and communication are critical for navigating cultural differences and ensuring smooth collaboration across international teams. Building cultural awareness, fostering open communication channels and promoting inclusivity can strengthen relationships and facilitate cooperation.

Regulatory compliance and legal frameworks. Adhering to regulatory requirements and navigating legal frameworks in different countries is essential for international production cooperation [2, p. 415]. This includes understanding labor laws, trade regulations and intellectual property rights to ensure compliance and mitigate legal risks.

By embracing these concepts and adopting a strategic approach to managing international production cooperation, air transport enterprises can enhance operational efficiency, drive innovation, and strengthen their competitive position in the global marketplace. Effective collaboration with international partners, coupled with sound risk management practices, enables these enterprises to navigate the complexities of global supply chains and capitalize on opportunities for growth and expansion.

In summary, research on managing the development of international production cooperation for air transport enterprises is essential for enhancing competitiveness, reducing costs, mitigating risks, fostering innovation, ensuring sustainability, ensuring regulatory compliance, informing strategic decision-making and advancing the overall industry. The insights gained from this research have far-reaching implications for air transport enterprises, stakeholders and society at large.

Prospects for further scientific research on the specified problem: the research can be applied to identify best practices, successful strategies, and innovative approaches for managing international production cooperation within the air transport sector, address key challenges and barriers associated

with international production cooperation, mitigate risks and enhance resilience, promote innovation and collaboration within international production cooperation arrangements, ensure regulatory compliance and sustainability, contribute to the advancement of the air transport industry as a whole.

REFERENCES

1. Бойчук Д.І. Світовий досвід міжнародної виробничої кооперації авіатранспортних підприємств. *Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: тези доп. XIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 травня 2022 р.)*. К., 2022. С. 45–46. <https://drive.google.com/file/d/1hjep8Ng9wmxxvB7qQ9b2r7GPsfthJMdu/view>

2. Бойчук Д.І., Соколова З., Набок І., Прокоп'єва А., Сидоренко К., Родіонов П. Аналіз ефектів утілення угоди про спільний авіаційний простір із ЄС для галузі пасажирських авіап перевезень України в довоєнний період. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. 6 (47). P. 400–423. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.6.47.2022.3937>.

3. Бугайко Д.О., Гуріна Г.С., Заблоцька Р.О., Корж М.В., Сидоренко К.В. Світовий ринок технологій у сфері авіації як форма реалізації міжнародних науково-технологічних відносин. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2022. №12. С. 99–110. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-12-8491>.

4. Сидоренко К.В., Мандра В.В., Герман А.Л. Вплив криз на функціонування світового ринку авіаційних перевезень. *Економічний простір*. 2024. №190. С. 19–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-4>.

5. Сидоренко К.В., Полтавська Д.О. Світовий досвід та сучасні особливості фінансування інноваційної діяльності в авіакосмічному секторі. *Економічний простір*. 2021. №176. С. 20–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/176-3>.

6. Bugayko D.O., Gurina G.S., Korzh M.V., Sydorenko K.V. Challenges of sustainable development and safety of world civil aviation in the conditions of globalization. *Intellectualization of logistics and Supply Chain Management*. 2022. Vol. 16. P. 41–50. DOI: <https://doi.org/10.46783/smart-scm/2022-16-3>.

Бакал Самсон Андрійович,
здобувач ВО 4 курсу ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: 6850424@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник – кандидат політичних наук, Мендрін О.В.

РОЛЬ НІМЕЧЧИНИ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Німеччина є провідною економічною державою Європи. В економіці домінують гірничодобувна, металургійна, хімічна, машинобудівна, харчова, суднобудівна, текстильна та нафтопереробна промисловість. Розвинені всі види сучасного транспорту. Мережа залізниць, автомагістралей, трубопровідний транспорт. Головні морські порти: Гамбург, Бремен, Вільгельмсхафен, Бремерхафен, Любек, Росток, Варнемюнде, Вісмар, Штральзунд. Головний західнонімецький аеропорт, найбільший у континентальній в Європі, розташований у Франкфурті-на-Майні. Усі міста та міські агломерації з населенням понад 1 млн осіб мають власні аеропорти з регулярним авіасполученням [4]. Провідною авіакомпанією в Німеччині є Lufthansa. Згідно з Індексом економічної свободи, The Heritage Foundation, США, 2006: ВВП - \$ 2500 млрд. Темпи зростання ВВП - 250 %. ВВП на душу населення - \$ 31,141. Прямі іноземні інвестиції - \$ 67 млрд. Імпорт - \$572,7 млрд (у т.ч. Франція - 11%, США - 8,2%, Нідерланди - 156%, Італія - 7,7%, Великобританія - 180%). Експорт - 607,8 млрд. доларів (у тому числі Франція - 11,1%, США - 9,4%, Великобританія - 8,6%, Італія - 7,4%, Нідерланди - 6,8%). У 1997 році більшу частину німецького експорту становили транспортні засоби (17,8%), машини (14,7%), електротехніка (13,1%), хімікати (13,2%) та споживчі товари (10,6%). У структурі імпорту на ці категорії товарів припадало 1322%, 5,6%, 11,4%, 9,2% та 14,9% відповідно. На сільськогосподарську та харчову продукцію (включаючи напої та тютюнові вироби) припадало 9,8% імпорту, а на паливо - близько 8% [4].

У 2023 році економіка Німеччини показала один з найгірших результатів за останні 23 роки. Навіть якщо у 2024 році економіка знову почне зростати, позбутися минулорічних негативних результатів буде складно. Швидше за все, буде зафіксовано падіння на 0,1%, за даними Бундесбанку, або на 0,3%, за даними Єврокомісії. Споживчі ціни в Німеччині, гармонізовані зі стандартами Європейського Союзу, в грудні 2023 року зросли на 3,8% в річному обчисленні[2]. Валовий внутрішній продукт Німеччини у 2022 році становив приблизно 4 082,47 мільярда доларів США. ВВП Німеччини становить близько 1,75 відсотка

світової економіки. ВВП Німеччини демонстрував коливання протягом багатьох років, досягнувши історичного максимуму в 4 278,50 млрд доларів США в 2021 році та рекордно низького рівня в 215,84 млрд доларів США в 1970 році. Очікується, що ВВП досягне 4.3 млрд доларів США до кінця 2024 року і, за прогнозами, матиме тенденцію до 4,2 млрд доларів США у 2025 році та 4,1 млрд доларів США у 2026 році. На сьогодні сектор послуг, а саме фінанси забезпечує близько 70% загального ВВП Німеччини, промисловість - 29,1%, а сільське господарство - 0,9%. Німеччина відома як один з найбільших світових експортерів, на частку експорту припадає 50,3% її національного продукту [2].

Темпи зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) Німеччини в останньому кварталі склали -0,30% у четвертому кварталі 2023 року. Це скорочення ознаменувало зниження порівняно з попереднім кварталом і призвело до того, що країна вперше з 2020-21 років увійшла в технічну рецесію[3]. Цей прогноз відображає економічні виклики та невизначеність, з якими стикається Німеччина, оскільки країна очікує повільного відновлення та зростання в наступному періоді.

Причиною зниження прогнозу зростання ВВП Німеччини на 2024 рік є насамперед різні економічні виклики та невизначеності, з якими стикається країна. Ці виклики включають брак кваліфікованої робочої сили, надмірну бюрократію, високі процентні ставки, зменшення інвестицій у нові проекти, повільне відновлення від наслідків перекриття Росією поставок природного газу, а також уповільнення світової торгівлі, що впливає на ключові експортні галузі, такі як автомобілебудування та промислове машинобудування[2]. Крім того, бюджетна криза, жорсткі бюджетні обмеження та політична невизначеність ще більше погіршили економічні перспективи, що призвело до перегляду прогнозів зростання авторитетними установами та експертами у бік погіршення.

У 2024 році економіка Німеччини може зіткнутися з кількома значними викликами, а саме : 1) Німеччина повільно оговтується від шоку, спричиненого припиненням постачання природного газу з боку Росії, що призвело до зниження прогнозу зростання на 2024 рік, 2) країна бореться з нестачею кваліфікованої робочої сили, що стримує економічне зростання та розвиток, 3) Бюрократична тяганина є хронічною проблемою в Німеччині, що уповільнює процеси та перешкоджає інвестиціям і зростанню, 4) Високі відсоткові ставки Європейського центрального банку вплинули на будівельний сектор, особливо на будівництво нових будинків та офісів, 5) Німеччина зіткнулася з бюджетною кризою через рішення суду, яке порушило фінансове планування, що призвело до скорочення та економії державних витрат, 6) Уповільнення світової торгівлі вплинуло на

експортно-орієнтовану економіку Німеччини, особливо в таких галузях, як автомобілебудування та промислове машинобудування, 7) Високі ціни на енергоносії та інфляція вплинули на купівельну спроможність споживачів та ділову активність, посиливши економічні виклики, 8) Німеччина стикається зі структурними проблемами, які обмежують економічне зростання та конкурентоспроможність, що вимагає уваги для захисту її позиції як промислового центру. Поточний рівень безробіття в Німеччині становить 5,9% станом на листопад 2023 року. Цей показник збільшився порівняно з попереднім місяцем і є найвищим з травня 2021 року. Якщо порівняти його з історичними даними, то рівень безробіття в Німеччині з роками зазнавав коливань. Наприклад, у 2022 році рівень безробіття становив 2,99%, що свідчить про зниження порівняно з попереднім роком [1].

Німецькі економічні дослідницькі інститути переглянули свій прогноз зростання ВВП на 2024 рік до 0,1%, порівняно з попередньою оцінкою в 1,3%. Економіка описується як "хвора", з низьким внутрішнім попитом і високими цінами на енергоносії, що впливають на експорт. В іншому звіті провідних економічних аналітичних центрів Німеччини також було переглянуто прогноз зростання на 2024 рік до 0,1%, підкреслюючи труднощі економіки та важливість купівельної спроможності споживачів для відновлення. Уряд Німеччини очікує, що економіка зросте на 0,2% у 2024 році, що значно нижче за попередній прогноз у 1,3%. Прогноз зростання ВВП Німеччини на 2024 рік був знижений до 0,2%, порівняно з попередньою оцінкою в 1,3%. Країна стикається з викликами через нестабільне глобальне економічне середовище, низькі темпи зростання світової торгівлі та вищі процентні ставки, що впливають на інвестиції. Експерти прогнозують, що німецька економіка зросте лише на 0,1% у 2024 році, а більш значне зростання на 1,4% очікується у 2025 році. Прогнози інфляції на 2024 та 2025 роки становлять 2,3% та 1,8% відповідно [3].

Найважливіші економічні партнери та товарообіг Німеччини є важливими аспектами її зовнішньої торгівлі. Основним торговельним партнером Німеччини є Китайська Народна Республіка, обсяг торгівлі з якою становить мільярди євро. Сполучені Штати є ще одним важливим економічним партнером для Німеччини, будучи значним експортним ринком і важливою країною-постачальником. Франція, Нідерланди та Європейський Союз в цілому також є ключовими торговельними партнерами Німеччини, що сприяють її торговельному обороту та економічним відносинам [3]. Німецькі компанії надають перевагу інвестуванню за кордон, приділяючи значну увагу розширенню своїх бізнес-операцій на міжнародному рівні. Опитування, в якому взяли участь

3600 німецьких компаній [1], показало, що третина з них планує розширити інвестиції за кордон протягом наступних 12 місяців, тоді як лише 20% [2] мають намір скоротити свої глобальні інвестиції через економічні проблеми в Німеччині. Незважаючи на економічну кризу та рецесію, що насувається на Німеччину, німецький бізнес оптимістично налаштований щодо інвестицій за кордон, з особливим інтересом до таких ринків, як Індія, що пропонує можливості для диверсифікації, подалі від Китаю. Німеччина є провідним гравцем у сфері прямих іноземних інвестицій, причому німецький бізнес в основному інвестує в Європу та США [2], що відображає тенденцію, коли німецькі компанії шукають інвестиційні можливості за межами свого внутрішнього ринку.

Найважливіші галузі німецької економіки відіграють вирішальну роль у її економічній могутності та глобальній конкурентоспроможності. До ключових галузей німецької економіки належать, зокрема, автомобілебудування, електроніка, аерокосмічна промисловість, біомедицина, машинобудування, хімічна промисловість та зелені технології [1]. Автомобільна промисловість залишається лідером німецької економіки, роблячи значний внесок у зростання і процвітання.

У 2022 році Німеччина отримала значні прибутки, що підкреслює її інноваційне лідерство та взаємозв'язок з іншими галузями, такими як хімічна, електротехнічна, сталеливарна та текстильна промисловість. Сфера послуг у Німеччині робить значний внесок у ВВП, на неї припадає близько 70% від загального обсягу виробництва, за нею слідує виробнича промисловість - 29,1% і сільське господарство - 0,9% [2]. Німецькі компанії відомі своєю спеціалізацією на промислових товарах, з акцентом на вузькоспеціалізовану продукцію, яка є конкурентоспроможною на світовому ринку. Ці компанії вважаються двигуном зростання німецької економіки, що підкреслює важливість промислового виробництва у забезпеченні добробуту.

ВВП Німеччини становить близько 4,2 трильйонів доларів США , Німеччина є великим експортером, ключовими партнерами якого є Франція, США та Китай. Німеччина інвестує значні кошти у США та Великобританію. Економіка Німеччини базується на сфері послуг (70% ВВП) з розвинутою обробною промисловістю автомобілебудування, машинобудування [1]. Німецькі інвестиції спрямовуються у виробництво автомобілів , а саме у такі великі економіки, як США і Китай. Русійськими силами економіки Німеччини є промисловість, а саме автомобілі, машини, фінансові послуги [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стаття, Укрінформ, “ Німецький ВВП скоротився на 0.3%”, - URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3813734-nimeckij-vvp-skorotivsa-za-rik-na>.
2. Стаття, Wiadomości państwowe, “Gospodarka Niemiec”, - URL: <http://surl.li/sbwjj>
3. Стаття, GMK center , “ВВП Німеччини у 2023 році скоротився вперше з 2020 року”, - URL: <http://surl.li/sbwmd>
4. Стаття, Migrant.Biz.UA, “Економіка Німеччини сьогодні, - URL: <http://surl.li/sbwni>
5. Інформаційна енциклопедія, Wikipedia, - URL: <http://surl.li/bzjnm>

УДК 339.9

Власовець Ольга Миколаївна,
здобувачка IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: 6890567@stud.nau.edu.ua

Набок Інна Іванівна,
канд. екон. наук, доцент
доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Національний авіаційний університет
м.Київ, Україна
e-mail: inna.nabok@npp.nau.edu.ua

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Електронна комерція - це продаж фізичних товарів через цифровий канал приватному кінцевому споживачеві. Це визначення охоплює покупки через стаціонарні комп'ютери, а також покупки через мобільні пристрої через веб-сайт або мобільний додаток. Ринок електронної комерції включає підприємства, які працюють виключно в Інтернеті, а також ті, які мають безпосередню фізичну присутність, але також продають товари або послуги в Інтернеті.

Електронна комерція відкрила для бізнесу нові шляхи виходу на світові ринки. За допомогою декількох натискань миші малі та середні підприємства тепер можуть отримати доступ до глобальної клієнтської бази, яка раніше була доступна лише транснаціональним корпораціям.

Онлайн-платформи створюють рівні умови гри, дозволяючи компаніям будь-якого розміру демонструвати свої продукти та послуги світовій аудиторії. Цей широкий доступ до ринку надав підприємцям більше можливостей і сприяв зростанню транскордонної торгівлі, відкриваючи нові економічні можливості та створюючи нові робочі місця. [5]

Традиційні методи міжнародної торгівлі часто передбачають складні ланцюги поставок, велику кількість документів і тривалі процеси. Електронна комерція спрощує ці процеси, дозволяючи компаніям управляти транзакціями, логістикою та митними процедурами в режимі онлайн. Це скорочує час і витрати, пов'язані з транскордонною торгівлею, роблячи її більш ефективною і доступною для бізнесу будь-якого розміру.

Електронна комерція дозволила покупцям легко здійснювати покупки в будь-який час, в будь-якому місці та з будь-якого пристрою, не обмежуючись годинами роботи магазину чи географічним розташуванням. Споживачі мають доступ до майже нескінченної кількості продуктів і товарів і можуть легко порівнювати ціни, характеристики, бренди і компанії. Така легкість доступу призвела до того, що споживачі стали більш технічно підкованими, підключеними та залученими. Підвищена увага до клієнтського досвіду також призвела до вимог і правил щодо більшої доступності в Інтернеті, а також до створення онлайн-спільноти покупців, які постійно повертаються на сайт інтернет-магазину. [4]

За останні кілька років електронна комерція стала невід'ємною частиною світової роздрібної торгівлі. Як і багато інших галузей, купівля-продаж товарів зазнала суттєвої трансформації з появою Інтернету, і завдяки постійній діджиталізації сучасного життя споживачі в усьому світі тепер отримують вигоду від переваг онлайн-транзакцій. Оскільки глобальний доступ до Інтернету та його поширення швидко зростають, а в світі налічується понад п'ять мільярдів інтернет-користувачів, кількість людей, які здійснюють покупки онлайн, постійно збільшується. [5]

За оцінками, у 2024 році роздрібні продажі електронної комерції перевищать 6,3 трильйона доларів США по всьому світу, і очікується, що ця цифра досягне нових висот у найближчі роки. Очікується, що до 2027 року ринок електронної комерції становитиме понад \$7,9 трлн. [1], (Рис.1.)

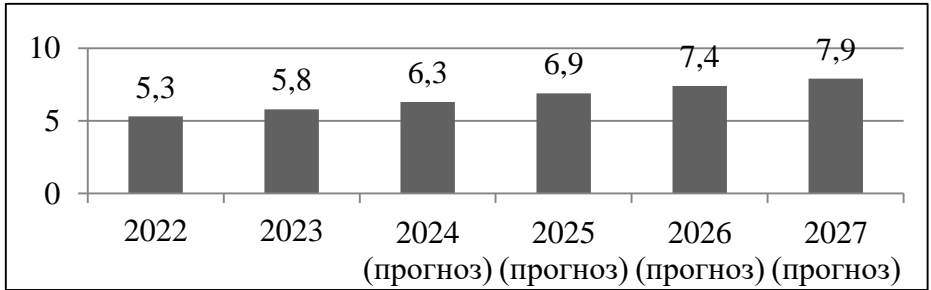

Рис.1. Зростання обсягів продажів в електронній комерції у світі у 2022-2027 роках (трлн доларів США)

Примітка. Побудовано автором на основі даних Forbes Advisor.

Статистика онлайн-покупок показує, що збільшення кількості цифрових замовлень - це не просто тренд. Покупки в Інтернеті залишаються популярними, оскільки у 2027 році 22,6% всіх роздрібних операцій здійснюватимуться онлайн. [1]

Обсяг міжнародної торгівлі збільшиться за рахунок електронної комерції. Країни, відкриті для імпорту з країн з високим рівнем доходу, отримують вигоду від переливу знань. Крім того, очікується, що електронна комерція створюватиме і знищуватиме робочі місця. [5]

Окрім того, що електронна комерція може покращити економіку країни, вона також може зменшити її кліматичний вплив на навколишнє середовище. Згідно з глобальним дослідженням, проведеним компанією Generation IM, електронна комерція на 17% більш вуглецево-ефективна, ніж традиційні роздрібні магазини. Вуглецева ефективність охоплює такі сфери бізнесу, як транспортування продукції, будівлі, склади, пакування продукції та виробництво. Оскільки онлайн-компанії менше покладаються на фізичні магазини, вони мають більшу гнучкість у впровадженні заходів, які можуть зменшити їхні викиди вуглекислого газу. [4]

Сучасні покупці все частіше віддають перевагу сталому бізнесу, який може допомогти їм стати більш відповідальними клієнтами. Провідні компанії реагують на цей споживчий попит, використовуючи свій вплив для впровадження більш сталих практик та побудови більшої довіри зі своїми клієнтами. Оскільки бренди електронної комерції продовжують впроваджувати реальні та дієві зміни для просування сталого розвитку, це призведе до більш позитивних довгострокових переваг для довкілля. [2]

Електронна комерція демократизувала міжнародну торгівлю, забезпечивши малим підприємствам недорогий і безбар'єрний вихід на ринок. Онлайн-ринки дозволяють підприємцям вийти на міжнародний ринок без необхідності мати фізичні магазини або здійснювати значні інвестиції в інфраструктуру. Це дозволяє малим та середнім підприємствам конкурувати на глобальному рівні, створювати робочі місця та сприяти економічному зростанню.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. 35 E-Commerce Statistics of 2024 [Електронний ресурс] // Forbes Adviser. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.forbes.com/advisor/business/ecommerce-statistics/>
2. Meet the 2020 consumers driving change [Електронний ресурс] // IBM Institute for Business Value – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ibm.com/thought-leadership/institute-business-value/report/consumer-2020>
3. Number of internet users worldwide from 2005 to 2023 [Електронний ресурс] // Statista. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/273018/number-of-internet-users-worldwide/>
4. The Economic and Environmental Benefits of Ecommerce [Електронний ресурс] // Miva. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://blog.miva.com/economic-environmental-benefits-of-selling-online>
5. Your Guide to Global Ecommerce: How to Expand into Foreign Markets and Increase Ecommerce Sales [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bigcommerce.com/articles/ecommerce/global-commerce/>

УДК: 338

Головань Владислав Дмитрович,
здобувач ІV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
e-mail: 6980328@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник – Л.М. Побоченко,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ОРГАНІЗАЦІЄЮ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ

ОЕСР та Уряд України співпрацюють у рамках чотирирічної Країнової програми ОЕСР-Україна, яка розпочалася в червні 2023 року, щоб підтримати реформи, відновлення та реконструкцію України та допомогти їй просунути її амбіції щодо вступу до ЄС та ОЕСР [1].

ОЕСР вже більше 30 років працює в тісному партнерстві з Україною, щоб підтримати програму реформ. Незважаючи на обмеження, накладені агресійною війною росії проти України, ОЕСР продовжує підтримувати Україну в кількох цільових сферах політики, зокрема:

1. Зміцнення субнаціонального потенціалу та реформа децентралізації.
2. Боротьба з корупцією/врядування.
3. Покращення результатів навчання та добробуту українських студентів і викладачів.
4. Підтримка прийому та інтеграції українських біженців.
5. Приведення реформ у відповідність до податкових стандартів ОЕСР.

Відкриття нового Офісу зв'язку між ОЕСР та Україною в Києві в лютому 2023 року сприяло подальшій активізації взаємодії ОЕСР з Україною, одночасно посилюючи координацію роботи ОЕСР з міжнародною спільнотою донорів. Економічний департамент ОЕСР створив Український відділ для включення України в системи прогнозування та показників ОЕСР. ОЕСР також є частиною Міжвідомчої платформи координації донорів в Україні, яку співголовують Україна, Європейський Союз і Сполучені Штати, і Організація продовжуватиме узгоджувати політичні пріоритети з Платформою [1].

З 1991 року ОЕСР та Україна працюють рука об руку, щоб покращити управління та економічний розвиток. У 2014 році з Урядом України було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо зміцнення співпраці (MoU), щоб відобразити взаємне зобов'язання щодо вирішення проблем державної політики, з якими стикається країна.

У 2021 році Меморандум про взаєморозуміння було продовжено до кінця 2025 року [2].

Коли 24 лютого 2022 року росія почала повномасштабне вторгнення в Україну, Рада ОЕСР засудила напади та призупинила участь росії та білорусі в органах ОЕСР. Водночас він попросив Генерального секретаря розробити пропозиції щодо подальшого посилення підтримки ОЕСР демократично обраного уряду України.

28 лютого 2023 року ОЕСР створила Офіс зв'язку з Україною в Києві. Офіс тимчасово розміщений у Посольстві Словачької Республіки в Україні за фінансової підтримки Польщі, Литви, Латвії, Румунії та Словачької Республіки, поки не виникнуть умови. ОЕСР відкриває окремих офіс. Команда Київського офісу підтримує [3].

Реалізація Програми країни, а також координація діяльності ОЕСР з українським урядом, іншими донорами та міжнародними організаціями на місцях були зосереджені на підтримці зусиль з реконструкції відповідно до міжнародних стандартів.

З початку війни ОЕСР пропонувала Україні свій досвід для вирішення низки політичних проблем. Ця допомога включає перегляд та надання рекомендацій щодо різних розділів проекту Національного плану відновлення та розвитку.

Крім того, ОЕСР підготувала серію публікацій, у яких зібрані дані, аналіз і політичні рекомендації щодо діапазону впливів і наслідків війни. Це включає галузеві акценти на економіці, біженцях/міграційних потоках, енергетиці, товарах тощо. Ця серія має на меті проінформувати та підтримати політиків у їхній негайній реакції на кризу та зробити внесок у довготермінову відбудову країни та глобальне відновлення.

Огляд інвестиційної політики України (IPR) і Дослідження практик відповідальної ділової поведінки, обидва зосереджені на енергетичному секторі, були запуснені в 2021 році. Energy IPR оцінює бізнес-середовище України відповідно до Політики ОЕСР для інвестицій, зосереджуючись на відповідальній бізнес-поведінці, інвестиційна політика, інфраструктура та фінанси. Україна є прихильником Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства та відповідних правових інструментів [2].

У 2021 році ОЕСР опублікувала звіт Beyond COVID-19: Advancing Digital Business Transformation in the East Partner Countries, у якому аналізується поточний стан цифровізації у східному партнерстві країн, включаючи Україну, і представляє «схему» підтримки цифрової трансформації бізнесу. У 2022 році ОЕСР виконувала проект сприяння цифровізації малого та середнього бізнесу в Україні та ще один проект для підтримки своєї дорожньої карти для розумних міст [3].

Україна включена до щорічного рейтингу ОЕСР щодо фінансування МСП та підприємців. Країна також взяла участь у третьому раунді Оцінки Small Business Act for Europe в регіоні Східного партнерства, результати якого були опубліковані в Індексі політики SME: Eastern Partner Countries 2020. У 2019 році ОЕСР переглянула Стратегію розвитку МСП України та протягом 2018-2019 рр. ОЕСР працювала над посиленням потенціалу для кращого використання статистики

підприємств в Україні. Подальша робота щодо зміцнення спроможності Держстату України була передбачена у 2021 році в рамках проекту «Вдосконалення розвитку статистики в Україні». З 2015 року ОЕСР також відслідковує прогрес, досягнутий у впровадженні політичних рекомендацій ОЕСР щодо усунення бар'єрів для покращення Політичної основи для енергосервісних компаній (ЕСКО) та для розкриття конкурентоспроможності України в енергетиці та сільському господарстві. ОЕСР має на меті провести Огляд політики щодо МСП та підприємництва в Україні та Огляд статистичної політики.

Україна також включена до щорічного звіту «Моніторинг та оцінка аграрної політики». Поточна оцінка за 2023 рік розглядає останні події внутрішньої політики та політичну відповідь на агресивну війну Росії в Україні. У рамках Програми країни ОЕСР має підготувати комплексний огляд аграрної політики. У 2023 році ОЕСР створила український департамент у своєму економічному департаменті для підготовки повноцінного економічного огляду [4].

Україні та робота над включенням України до систем прогнозування та індикаторів ОЕСР. Опитування допоможе уряду покращити макроекономічне управління та розробку структурних реформ у ширшому контексті відновлення. Країнова програма також передбачає мультидисциплінарний огляд інфраструктурної політики України, результатом якого буде загальне покращення інституційної спроможності планувати, фінансувати, фінансувати, здійснювати, контролювати та звітувати про інфраструктурні проекти. В основу цієї роботи було підготовлено аналітичну записку щодо архітектури відновлення інфраструктури в Україні.

Нарешті, щоб зосередити увагу на цифровій інфраструктурі, ОЕСР візьме участь у Огляді відновлення зв'язку, розбудови високоякісної комунікаційної інфраструктури та підвищення стійкості України до цифрових технологій. Амбітні реформи регіонального розвитку в Україні з 2014 року кардинально змінили структури управління в країні, які стали ключовими для її регіональної та муніципальної стійкості у 2022 році [2].

Незважаючи на те, що загарбницька війна росії проти України серйозно підірвала прогрес і загострила існуючі територіальні відмінності та виклики управління, продовження реформ буде життєво важливим для зусиль післявоєнної відбудови України [3].

ОЕСР та Уряд України розпочали реалізацію чотирирічної Програми ОЕСР-Україна, яка підтримує порядок денний України щодо реформ, відновлення та реконструкції та допомагає країні просувати її амбіції щодо приєднання до ОЕСР та Європейського Союзу. Програма

надаватиме життєво важливу підтримку Україні під час війни, водночас забезпечуючи найкраще використання допомоги на відновлення для сприяння економічному розвитку та добробуту громадян.

Започаткована на щорічному засіданні Ради міністрів ОЕСР у червні 2023 року Генеральним секретарем ОЕСР Матіасом Корманном у Парижі та Прем'єр-міністром Денисом Шмигалем у Києві, Програма складається з 21 огляду політики та 10 проектів з розбудови потенціалу. Він передбачає участь України у 25 органах ОЕСР та дотримання нею 76 правових інструментів ОЕСР протягом чотирьох років. Програма для країни є визнаним інструментом ОЕСР, який дає змогу вибраним країнам-партнерам залучати досвід та передовий досвід ОЕСР, зміцнювати інституції та нарощувати потенціал для успішних реформ політики.

Країнова програма для України стосується шести напрямів політики:

1. Економічне відновлення та стійкість інфраструктури.
2. Екологічна стійкість та енергетика.
3. Оподаткування та фінансовий менеджмент.
4. Належне управління та прозорість.
5. Конкурентоспроможність та ефективність регулювання.
6. Людський капітал, соціальний і культурний розвиток.

Рада ОЕСР найрішучіше засудила широкомасштабне вторгнення росії в Україну як явне порушення міжнародного права та серйозну загрозу заснованому на правилах міжнародному порядку та висловлює свою солідарність з українським народом [4].

Таким чином, ОЕСР співпрацюючи з понад 100 країнами, ОЕСР є глобальним політичним форумом, який просуває політику збереження індивідуальної свободи та покращення економічного та соціального добробуту людей у всьому світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). URL: (дата звернення: 28.03.2024).
2. The OECD's work with Ukraine. URL: <https://www.oecd.org/country/ukraine/> (дата звернення: 28.03.2024).
3. OECD and Ukraine. URL: <https://www.oecd.org/eurasia/countries/Global-Relations-Brief-OECD-Ukraine-ENG.pdf> (дата звернення: 28.03.2024).
4. OECD strengthens support for Ukraine with four-year Country Programme. URL: <https://www.oecd.org/newsroom/oecd-strengthens-support-for-ukraine-with-four-year-country-programme.htm> (дата звернення: 28.03.2024).

Груцинська Наталія Миколаївна,
доктор економічних наук, професор, професор кафедри
міжнародних економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: gruschinska@gmail.com

ДЕТЕРМІНІЗМ ТА СВОБОДА ВОЛІ В СУЧАСНИХ ПРОЦЕСАХ ТЕХНОГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН СОЦІУМУ

Детермінізм (лат. *determinatio* - обмеження, визначення) - концепція, згідно з якою фізичні, поведінкові та ментальні події не є випадковими, а, швидше, обумовлені дією специфічних причинних факторів. Свобода волі – дії і рішення визначаються вільно людиною та залежать від її рішень безпосередньо. Науковці розрізняють декілька видів детермінізму, серед яких - технологічний. На основі технологічного детермінізму розвинулись два напрями: технологічний песимізм (К.Фромм, Г.Маркузе, К.Ясперс, А.Шмідт та ін.) і технологічний оптимізм (Г.Кан, П.Дракер, Г.Хрідрікс, Х.Ф.Рада).

Представники технологічного песимізму стверджували, що розвиток техніки негативно впливає на людство та екосистему; представники технологічного оптимізму - навпаки, технологічні досягнення. З часом категоричні розходження зменшились і на сьогодні можна констатувати, що технологічний детермінізм ґрунтується на зрушеннях в технології як єдиному і найважливішому джерелі змін у суспільстві. Технічна цивілізація розвивається незалежно від людини і суспільства, хоча вона створена людським розумом і руками.

В даній роботі пропонується розглянути детермінізм в ракурсі факторів впливу на трансформацію міжнародної економічної системи. Проаналізувати роль технологій як основних детермінант соціально-економічних змін, що супроводжуються зміною цінностей, світоглядного спрямування соціуму.

Одним з прикладів дослідження особливостей вияву наслідків впливу «технотронної революції» на окремі держави та структуру міжнародних відносин в цілому є політична концепція Зб. Бжезинського[1]. Зб. Бжезинський, в своїх роботах «Між двома епохами: роль Америки в технотронну еру» (1970)[5], «Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні перспективи» (1997), «Стратегічне бачення: Америка і криза світової влади» (2012) сформулював цілісну картину наслідків впливу науково-технічного прогресу на політичні процеси.

Дослідженням проблем, пов'язаних з розглядом тих чи інших аспектів постіндустріального суспільства, також досить глибоко займалися дослідники, а саме: Д. Белл, Дж. Гелбрейт, Е. Тоффлер, М. Кастельс, Д. Рісмен тощо.

Майбутній технологічний устрій визначається четвертою промисловою революцією, постіндустріальним розвитком і глобальною трансформацією [2]. Якщо сферами шостої технологічної системи є біотехнології, нанотехнології, робототехніка, передові гуманітарні технології, нове природокористування, то сьома і восьма технологічні системи займаються розробкою нових технологій, технологій свідомості та особистої відповідальності. Беручи до уваги ці фактори, ми можемо простежити поєднання детермінізму та свободи волі. Компатібілізм - поєднання детермінізму та вільної волі, яке пояснює, що людина може діяти вільно, лише якщо дія є результатом її волі, і що вона може діяти інакше, якщо вирішить. Враховуючи, що моральна відповідальність вимагає сили волі, а люди повинні відповідати за свої вчинки, емоційний інтелект стає важливою частиною сучасного світу.

Емоційний інтелект - це здатність визначати власні почуття та емоції та розуміти стан та емоції свого співрозмовника. Емоційний інтелект може забезпечити гнучкість для адаптації до нових умов, можливості отримати освіту та змінити кар'єру та тип роботи. Тому розвиток емоційного інтелекту вкрай необхідний. Дослідження емоційного інтелекту почалося близько 20 років тому з публікацією книги психолога Деніела Гоулмана. Сьогодні можна з упевненістю сказати, що емоційний інтелект відіграє життєво важливу роль в успіху та загальному щасті людини, навіть більше, ніж IQ. В даний час емоційний інтелект - це те, що відрізняє людей від роботів і штучного інтелекту. У той же час штучний інтелект активізується з надзвичайною швидкістю, проникаючи в життя людей не лише як технічні помічники, а як рівні (наприклад, корейські телеведучі, дитина, яка реагує на слова та рухи) Microsoft Xiaoice для дорослих – популярний чат-бот у Китаї).

Люди повинні визнати, що сьогодні робототехніка перевершила людину у фізичному та когнітивному вимірах. Емоційна сфера все ще залишається прерогативою людей, але як довго це триватиме? Роботодавці, які серйозно налаштовані на досягнення ефективності та продуктивності завдяки щасливим працівникам, повинні надавати своїм працівникам можливість виконувати роботу, яка є цікавою, змістовною, актуальною та цілеспрямованою, розвивати чудові стосунки та досягати успіху. Тенденції у світі свідчать про те, що професії майбутнього вимагатимуть більшого емоційного інтелекту, щоб доповнити надзвичайно складні машини, з якими нам доведеться працювати.

Майбутнє визначається Четвертою промисловою революцією, яка, з одного боку, сприятиме зростанню населення та міцному здоров'ю, а з іншого боку вимагатиме можливості працевлаштування для всіх, що призведе до значних зрушень у позитивному процесі автоматизація.

Розвиток самосвідомості та соціальної свідомості важливий для кожної людини. Враховуючи активний розвиток штучного інтелекту, який дозволяє машинам домінувати над людьми в напрямку пізнання та автоматизації, поступово витісняючи ручну працю, емоційне середовище все ще є визначальним для людей. Ось чому майбутні кар'єрні зміни повинні бути зосереджені на творчості, зв'язку з іншими та самоактуалізації, що можливо завдяки розвиненому емоційному інтелекту. Цифрова економіка – економіка майбутнього, і виживання в її умовах потребує ефективної стресостійкості та емоційно стійкої людяності [4]. Працівники вимагають швидких змін у своїх професійних сферах, що потребує психологічного зрушення з їхнього боку. Емоційний інтелект є основою стабільності та розвитку людини, оскільки це здатність людини розуміти та сприймати власні емоції, керувати своєю поведінкою під час певних емоцій.

Проблема, яка хвилює вчених, які підтримують емоційний інтелект, полягає в тому, що штучний інтелект поглине емоційний інтелект і змусить людей піддатися машинам, тим самим знищивши людство. Сьогодні емоції, відтворені за допомогою штучного інтелекту, розвиваються на основі справжніх емоцій. Але згодом ШІ вдосконалиться настільки, що стане самостійним елементом і водночас некерованим. Наприклад, Рана ель Каліубі, генеральний директор AI-стартапу Affectiva, запропонувала створити системи AI, здатні визначати сприйняття та емоційний стан людини. Результати таких досліджень були застосовані в автомобільній промисловості в системах комп'ютерного зору, які відстежують емоційний стан водіїв у надії зменшити кількість аварій, спричинених неуважністю та відволіканням.

У сфері маркетингу компанія надає рекламодавцям можливість автоматично оцінювати реакцію споживачів на продукти та послуги. У сфері охорони здоров'я Affectiva робить свій внесок у розробку методів лікування аутизму, які дозволяють дітям розпізнавати емоційні сигнали. Все це базується на дослідженнях реальних емоцій та реакцій.

Людство все більше наближається до емоційних технологій, покликаних завоювати людяність у всіх сферах життя, знищити насильство і бідність, а також прикрасити внутрішній світ людини. Поєднання штучного та емоційного інтелекту - це вже не питання вибору, а факт.

Взаємодія категорій детермінізм і свобода волі є актуальним питанням на сьогодні та важливим для дослідження в подальшому. Оскільки, стрімкий розвиток штучного інтелекту обумовлює техноглобалізаційні світові процеси, займаючи все більш активніше місце в міжнародній торгівлі, формах міжнародного руху капіталів, міжнародному обміні технологіями, валютних та кредитних відносинах, тобто формах міжнародних економічних відносин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бжезінський, Зб. Стратегічне бачення: Америка і криза світової влади. Львів: Літопис, 2012.- 168 с.
2. Талеб Н. Homo Deus . Коротка історія людства. К., 2019. 496с.
3. Фукуяма Ф. Сильна держава: Управління і світовий порядок в XXI столітті (2006) (англ. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century.) Cornell University Press, 2004.
4. Четверикова А. Про новий світовий порядок // [Режим доступу] <http://firtka.if.ua> (дата звернення 30.12.2023)
5. *Brzezinski, Zb. Between Two Ages. America's Role in the Technotronic Era.* New York: Harper publishing house, 1970.- 334 pp.
6. *Heilbroner, Robert L. Technological Determinism Revisited. Does Technology Drive History? The Dilemma of Technological Determinism.* Ed. By Merritt Roe Smith and Leo Marx. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England. 1994. — P. 67–78.
7. World Economic Forum [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.weforum.org/r.Competitiveness_Rankings.pdf. (дата звернення 03.01.2024)

УДК 349.42

Гудкова Каріна-Марія Валеріївна,
здобувачка IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
e-mail: 6947510@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник – Л.М. Побоченко,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ

РИЗИКИ ТА МОЖЛИВІСТІ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

Глобальна продовольча безпека є складним процесом, що включає в себе різних гравців та чинники, таких як уряди, міжнародні організації, громадянське суспільство та аграрні країни-експортери, зокрема Україна.

На Україну припадає значна частка глобального ринку сільгосппродукції, та її важливість стала ще більшою після російського вторгнення в 2022 році, що призвело до зменшення обсягів експорту та підвищення ризиків голоду в деяких країнах. Також, варто зазначити, що український аграрний експорт часто використовується як сировина для виробництва продуктів харчування в інших країнах, тому втрата цього експорту може призвести до проблем з постачанням харчових товарів [1].

Через війну в Україні виникли серйозні проблеми зі збереженням продовольства, проте за допомогою Чорноморської зернової ініціативи та інших були здійснені певні заходи для зменшення цих ризиків. Однак, конфлікт продовжується, і проблема продовольчої безпеки залишається актуальною [2].

Продовольча безпека перебуває під постійним наглядом провідних світових організацій і вимагає впровадження ефективних заходів та механізмів, що відповідають сучасним викликам, таким як кліматичні зміни, пандемія COVID-19 та війна на території України.

Мета статті полягає в дослідженні впливу війни в Україні на продовольчу безпеку на національному та глобальному рівнях, щоб визначити шляхи її покращення.

Накопичення невирішених структурних та організаційних проблем у сільському господарстві, спричинене повномасштабним військовим вторгненням країни-агресора в Україну, призвело до значного зниження національної продовольчої безпеки. Негативно на функціонування національних продовольчих систем впливають зриви посівних кампаній через активні бойові дії на сільськогосподарських територіях, порушення логістики та ланцюгів постачання, руйнування інфраструктури та активів АПК, а також ускладнення експорту сільськогосподарської продукції [3].

Для покращення продовольчої безпеки потрібно не лише припинити війну, а й відновити національне агропромислове виробництво, здійснити децентралізацію аграрної економіки, підтримати місцеві громади та розвиток сільських населених пунктів, а також

зміцнити участь України в глобальних продовольчих системах та розвивати стале сільське господарство з використанням біоенергетичного потенціалу аграрного сектору.

У останні роки Україна продовжує збільшувати свій аграрний експорт, і в 2021 році досягла нового рекорду в обсязі 27,7 мільярда доларів США. Основну частку експорту близько 90% складають зернові культури, олійні культури, вироби переробної промисловості, олії та жири, м'ясо і субпродукти.

Українські поставки сільськогосподарської сировини та продуктів з доданою вартістю головним чином спрямовані на Азію (50%), Європу (30%), Африку (13%) та країни СНД (5%). Серед найбільших покупців українських продуктів є Китай, Індія, Нідерланди, Єгипет, Туреччина, Іспанія, Польща, Німеччина, Індонезія та Італія.

Воєнні дії можуть негативно вплинути на експорт продукції українських виробників залежно від кількох факторів [4]:

1. Блокада торговельних шляхів - воєнні конфлікти можуть призвести до блокади торговельних шляхів, що ускладнює експорт товарів.

2. Пошкодження інфраструктури - атаки на транспортні маршрути та інфраструктуру можуть заважати переміщенню товарів до портів або на міжнародні ринки.

3. Підвищення ризику - зростання військово-політичної напруженості може призвести до збільшення ризику для іноземних партнерів, що може зменшити їхню зацікавленість у співпраці з українськими компаніями.

4. Підвищення витрат на логістику - збільшення витрат на захист та зміцнення логістичних маршрутів може підвищити загальні витрати на експорт.

5. Зменшення попиту - політична нестабільність та загроза війни можуть зменшити попит на товари з України на міжнародних ринках.

Загалом, воєнні дії створюють невпевненість і ризики, що можуть відлякати іноземних партнерів та зменшувати експортні можливості українських виробників.

Ще однією важливою проблемою для нашої країни є значне обмеження можливостей експорту. Триваючі військові дії ускладнюють будь-яку зовнішньоекономічну діяльність, а морські порти, через які раніше екпортувалася більшість сільськогосподарських продуктів України, зараз практично заблоковані. Це ставить під загрозу продовольчу безпеку в країнах, де українське зерно є важливим імпорнтним товаром.

Майбутнє продовольчого забезпечення України та відновлення аграрного експорту залежатиме переважно від завершення активних бойових дій. Також, важливою буде успішна посівна кампанія і урожай, а також можливість максимально використати потенціал підприємств харчової і переробної промисловості. Однак відновлення доступу до морських портів України залишається ключовим умовою для ефективного експорту, оскільки можливості автомобільного та залізничного транспорту обмежені [5].

У таких обставинах сільське господарство України показало високу стійкість та гнучкість перед ризиками війни.

В умовах конфлікту:

1. Збір сільськогосподарських культур перевищує потреби внутрішнього ринку в 1,5–3 рази. Наприкінці 2023 року зібрано 79,2 млн тонн продукції, включаючи зернові та зернобобові культури, олійні культури та цукрові буряки.

2. Потреби внутрішнього ринку м'яса й м'ясопродуктів повністю задоволені. Споживання свинини, яловичини та птиці зросло, а виробництво м'яса птиці та яловичини збільшилося.

3. Вітчизняна молочна галузь відновлюється, а виробництво овочів наростає, зокрема завдяки сприятливим погодним умовам та збільшенню обсягів виробництва в різних регіонах [6].

Отже, під час повномасштабної війни в 2023 році аграрний сектор продемонстрував свою здатність виробляти сільськогосподарську сировину та постачати харчові продукти на внутрішні та зовнішні ринки. Однак виробництво сільськогосподарської продукції зазнало значних фінансових втрат через низькі ціни на зернові та олійні культури на внутрішньому ринку, ускладнений експорт та обмежені можливості щодо відновлення матеріально-технічної бази та інфраструктурних об'єктів, що постраждали від війни.

Україна не лише задовольняє власні потреби на внутрішньому ринку, а й виступає як ключовий постачальник аграрної продукції на міжнародному рівні. Проте військова агресія росії створила серйозну загрозу для продовольчої безпеки в Україні та за її межами, що поставило під питання перспективи агропродовольчого експорту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вплив війни рф проти України. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news> (дата звернення: 28.03.2024).

2. Вплив війни в Україні на національну та глобальну безпеку. URL: <https://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 28.03.2024).

3. Україна та світовий ринок продовольства. URL: <https://uaexport.org> (дата звернення: 28.03.2024).

4. Аграрний сектор України. URL: <https://niss.gov.ua> (дата звернення: 28.03.2024).

5. Розвиток відносин з контрибуторами глобальної продовольчої безпеки. URL: <https://analytics.intsecurity.org> (дата звернення: 28.03.2024).

6. Маркетингові стратегії міжнародних компаній на українському. URL: <https://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 28.03.2024).

УДК: 621.22

Єршов Антон Володимирович,
аспірант 2 курсу кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ
Національний авіаційний університет,
м.Київ, Україна
e-mail: 177564@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник - Л.М. Побоченко,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

У сучасному світі глобального потепління посилюється перехід від викопного палива до відновлюваної енергії. За даними Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), глобальні потужності для виробництва електроенергії з відновлюваних джерел розширюються останні тридцять років. За прогнозними даними МЕА до 2025 року відновлювані джерела енергії (ВДЕ) перевищать вугілля та стануть головним джерелом електроенергії у світі. Прогнозується, що у 2025 і 2026 роках виробництво вітрової та сонячної фотоелектричної енергії перевищить виробництво атомної енергії. А до 2028 року 68 країн матимуть відновлювані джерела енергії (ВДЕ) як основне джерело енергії [1].

На Конференції Організації Об'єднаних Націй (ООН) зі зміни клімату (COP28) у 2023 році уряди поставили перед собою мету потроїти глобальні потужності відновлюваних джерел енергії до 2030 року. Відповідно до МЕА, це допоможе просунути декарбонізацію, пом'якшити зміну клімату та досягти нульових викидів [2].

Для того, щоб розвивати технологію відновлюваної енергії, уряди вдаються до різноманітних заходів державної політики. Промисловий

план Європейського Союзу «Зелена угода», Індійські стимули, пов'язані з виробництвом і Закон про зниження інфляції у США - це політика, спрямована на подальше стимулювання інтеграції сталої енергетики. Підтримуюча економічна політика в Китаї прискорила проекти вітрової та сонячної фотоелектричної енергії на суші, що допомогло країні перевищити національні цілі до 2030 року. Це має вирішальне значення для досягнення мети потроїти використання відновлюваних джерел енергії в усьому світі, оскільки на Китай припадає майже 60% усіх нових глобальних потужностей відновлюваних джерел енергії, які будуть введені в експлуатацію до 2028 року [3].

За даними МЕА, у 2023 році сонячна фотоелектрична енергія склала три чверті відновлюваних потужностей у всьому світі. Зростання потужності відбулося як за рахунок потужних електростанцій, так і за рахунок впровадження споживачами розподілених фотоелектричних систем - виробництва сонячної енергії на місці вдома та на підприємствах - іншу половину [1].

Постійна політична підтримка з боку урядів у всьому світі залишається основною рушійною силою цього зростання. Наприклад, деякі політики стимулюють виробництво відновлюваної електроенергії окремими особами та підприємствами за допомогою програм нетто-обліку, які дозволяють споживачам комунальних послуг повертати надлишок виробленої енергії своїм комунальним підприємствам за кредити. Інші стимули, що заохочують виробництво та використання сонячної енергії, включають пільгові тарифи, податкові пільги та аукціони, на яких постачальники сонячної енергії змагаються за ринкову ціну на енергію, щоб отримати контракти.

Розширення ланцюга постачання фотоелектричних сонячних батарей дозволяє створювати виробництво, необхідне для задоволення потреб промисловості, що розвивається. Збільшення виробничих потужностей у США, Індії та ЄС допоможе диверсифікувати ланцюжок постачання сонячної енергії, але Китай домінує в цьому просторі. У 2022 році в країні було розташовано 95% нових виробничих потужностей сонячних технологій. А прогрес у сонячних фотоелектричних технологіях виробляє легші, менш дорогі та ефективніші сонячні панелі, які продовжуватимуть збільшувати потужність виробництва [3].

Згідно з прогнозом чистих нульових викидів до 2050 року МЕА, якщо поточні темпи зростання збережуться до 2030 року, сонячна фотоелектрична енергетика «на шляху» до досягнення річної генеруючої потужності приблизно 8300 ТВт-год до кінця десятиліття. Крім того, сонячна фотоелектрична енергія стане домінуючим джерелом енергії у виробництві екологічно чистого водню з низьким рівнем викидів. Водень

із низьким рівнем викидів (на відміну від водню, виробленого з використанням енергії з викопного палива) потенційно може сприяти збільшенню зусиль з декарбонізації в бізнесі, починаючи від сталеплавильного виробництва до виробництва аміаку, де водень використовується в промислових цілях.

У 2023 році в Китаї було збільшено потужності вітроелектростанцій на 66%, і планується збільшити їх кількість. Однак розвиток проекту в Європі та Північній Америці йшов повільніше, ніж очікувалося. Офшорні вітрові проекти були вразливими: у 2023 році лише в США та Великобританії розробники скасували офшорні проекти загальною потужністю 15 ГВт [1].

У 2023 році Європейський Союз оголосив про свій План дій у галузі вітроенергетики, який містить заходи щодо вдосконалення процесів видачі дозволів, аукціонів і доступу до фінансування, а також розширення навчання робочої сили. Того ж року дев'ять європейських країн оголосили про плани збільшити потужність офшорної вітрової енергії до понад 120 ГВт до 2030 року та понад 300 ГВт до 2050 року. Тим часом у США уряд інвестує в розвиток плавучих вітрових електростанцій. Розгортання плавучих ВЕС потужністю 15 ГВт очікується до 2035 року [3]. Щоб вітрова енергетика відповідала цілям МЕА, середньорічний приріст має досягти або перевищити 17% на рік до 2030 року [1].

Зараз гідроенергетика виробляє більше електроенергії досягне 4300 ТВт-год у 2022 році ніж усі інші чисті джерела енергії разом узяті, і, за даними МЕА, залишатиметься найбільшим джерелом до 2030 року. Незважаючи на невелике, але стабільне зростання та підтверджену надійність, прогнозується, що кількість нових гідроелектростанцій скоротиться на 23% протягом наступного десятиліття через уповільнення розвитку в Європі, Китаї та Латинській Америці [3].

За останні 20 років фокус енергетичної промисловості перемістився з гідроенергетики, і більшість країн зосередили політику та стимули на розширенні сонячної та вітрової енергії. Сьогодні менше ніж 30 країн пропонують політику підтримки розвитку нових гідроенергетики та реконструкції існуючих електростанцій у порівнянні з більш ніж 100 країнами, які пропонують політику підтримки вітрової та сонячної фотоелектричної енергії. Щоб відповідати прогнозам МЕА гідроенергетика повинна зростати щонайменше на 4% на рік.

Глобальна експансія біопалива триває, головним чином завдяки підтримці урядової політики в країнах з економікою, що розвивається, наприклад Бразилії, Індії та Індонезії. Попит значною мірою визначається транспортним сектором у цих країнах, тоді як пропозиція забезпечується

доступністю сировини для біомаси. Бразилія лідирує в розширенні біопалива, на яку припадає прогнозоване 40% зростання до 2028 року [7, с.175].

Розширення виробництва біопалива більш обмежене в ЄС, США, Канаді та Японії частково через високі витрати та зростання популярності електромобілів. Основними напрямками зростання біопалива в цих країнах є сегменти відновлюваного дизельного та біореактивного палива. Загалом, такі види біопалива, як біостанол і біодизель, у поєднанні з електромобілями мають потенціал компенсувати нафтовий еквівалент чотирьох мільйонів барелів до 2028 року. МЕА прогнозує, що розширення виробництва біопалива не досягне цілі 2030 року [1]. Хоча зростання біогазової промисловості почалося в 1990-х роках, за останні два роки спостерігається збільшення політичної підтримки альтернативи природному газу. В даний час майже половина всього світового виробництва біогазу надходить з Європи, причому 20% з них тільки в Німеччині.

Історично біогаз використовувався на теплоелектростанціях. Однак нещодавно уряди заохочували промислове та транспортне використання біометану, біогазу, який, як випливає з назви, містить значну концентрацію метану. З огляду на те, що з 2022 року 13 країн впроваджують сильну нову політику підтримки біогазу, МЕА прогнозує, що зростання виробництва біогазу прискориться до 2028 року [1].

Технологічний розвиток створює можливості для поширення геотермальної енергії у більшу кількість місць. Наприклад, за допомогою вдосконалених геотермальних енергетичних систем рідина закачується під землю в місцях, де немає природних джерел гарячої води. Рідина нагрівається під землею, а потім викачується на поверхню, де виробляє електроенергію. Різні геотермальні проекти плануються або здійснюються по всьому світу, зокрема в Північній Америці, Європі та Азії [6, с.114].

Незважаючи на такий прогрес, прихильники геотермальної енергії кажуть, що потрібна політика, щоб скористатися її невикористаним потенціалом. Капіталомісткий характер і витрати на фінансування геотермальних проектів можуть бути непропорційно високими. Еволюція ефекту масштабу та постійний технологічний прогрес можуть допомогти знизити витрати, але наразі МЕА прогнозує, що до 2030 року лише близько 1% відновлюваної енергії буде отримуватись від виробництва геотермальної енергії [1]. Оскільки до енергетичних систем додається більше відновлюваної енергії, технології відіграватимуть вирішальну роль у забезпеченні безперервного

постачання енергії, забезпечуючи енергетичну безпеку та стабільність електромереж [5].

Отже, оскільки відновлювані джерела енергії, особливо вітрова та сонячна, вразливі до умов навколишнього середовища, забезпечення оптимального виробництва та розподілу має вирішальне значення для забезпечення стабільного, надійного електропостачання. Краще зберігання також допоможе зробити системи живлення більш стійкими. Сонячна, вітрова та гідроенергетика потребують систем зберігання енергії (ESS) для забезпечення сталого постачання енергії. У міру того як технологія мережевих акумуляторів розвивається, комунальні компанії зможуть довгостроково зберігати електроенергію, щоб краще керувати навантаженням у періоди низького або простого виробництва. Наприклад, потокові батареї є недорогою та масштабованою формою довгострокового накопичення енергії в масштабі мережі, яка зараз розробляється.

Від акумуляторів до сонячних батарей, ефективне управління активами є важливим компонентом підтримки переходу на чисту енергію; інтелектуальне управління активами та прогнозне технічне обслуговування можуть контролювати стан активів і продовжувати термін їх служби. Мета полягає в тому, щоб протягом наступного десятиліття оцифрувати енергетичну інфраструктуру держави та перетворити її на чисту, надійну, стійку та доступну систему.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Міжнародне енергетичне агентство (МЕА). URL: <https://www.iea.org/>.
2. Організація Об'єднаних Націй (ООН). URL: <https://www.un.org/>.
3. Renewable energy trends and developments powering a cleaner future. URL: <https://www.ibm.com/blog/renewable-energy-trends/>.
4. Волошин Ю.О., Побоченко Л.М. Роль енергетичної дипломатії в енергетичній безпеці світу в умовах російської агресії проти України. The modern world and economic diplomacy: challenges, solutions and recovery of Ukraine: Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Дипломатична академія України, 4 квітня 2023. С.72-76.
5. Lesya M Pobochenko, Alla V Vashchenko. Prospects of using biofuels and renewable energy sources in the aviation industry. X Авіаційний конгрес "Авіація в XXI ст. - безпека в авіації та космічні технології". Kyiv, Ukraine. Вересень 28. 2022. Kyiv. URL: <https://conference.nau.edu.ua/>.

6. Побоченко Л.М., Єршов А.В. Енергетична проблема в умовах глобальної невизначеності. Матеріали круглого столу з нагоди Дня спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, 23 лютого 2023 року: тези доп. К.: НАУ, 2023. С.113-114.

7. Побоченко Л.М., Татаренко Н.О., Набок І.І., Прокоп'єва А.А. "Energy sector as an object of economic warfare and economic sanctions". «Вчені записки». 2023. № 30 (1), С.171-184.

УДК 339.9

Кіщук Анна Петрівна
здобувачка IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: 6965838@stud.nau.edu.ua

Набок Інна Іванівна
канд. екон. наук, доцент
доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
e-mail: inna.nabok@npp.nau.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ У КРАЇНАХ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

Близький Схід є доволі інноваційним регіоном у сфері цифрових фінансів. Використання цифрових валют у регіоні є вкрай актуальною та перспективною темою з кількох ключових причин.

В першу чергу, економічна нестабільність, що властива багатьом країнам регіону, ставить перед мешканцями та підприємствами серйозні виклики. Падіння цін на нафту та інші фактори спричиняють інфляцію та втрату вартості місцевих валют. У цьому контексті цифрові валюти стають засобом збереження вартості та захисту від фінансових ризиків.

Крім того, використання цифрових валют може сприяти фінансовій інновації в регіоні. Впровадження нових технологій у фінансовій системі покращує ефективність платежів та забезпечує більшу доступність фінансових послуг для населення регіону.

Зростання популярності криптовалют, таких як Bitcoin та Ethereum, стимулює країни Близького Сходу досліджувати можливості впровадження власних цифрових валют. Це може мати стратегічне значення в контексті глобальної конкуренції та підвищення фінансової незалежності регіону.

Не останню роль у сприянні використанню цифрових валют відіграє технологічний прогрес. Інвестиції в розвиток блокчейну та криптовалют трансформують регіональну економіку та сприяють інноваційному розвитку.

Загалом, використання цифрових валют на близькому сході є важливим напрямком розвитку, який може мати значний вплив на економічну та фінансову сферу регіону, сприяючи його стабільності та розвитку в майбутньому [4].

Розглянемо кейс Об'єднаних Арабських Еміратів (далі ОАЕ). Ця країна стала світовим крипто-центром шляхом ухвалення нормативних рамок, сприятливих для інновацій, які дозволяють розвивати новаторські криптоплатформи.

ОАЕ мають історію залучення провідних фінансистів, молодих технологічних підприємців та інноваційних компаній з усього світу завдяки своїй унікальній регулятивній спрямованості на інновації. ОАЕ також випереджають країни, коли йдеться про впровадження передових технологій, які допомагають зробити бізнес ефективнішим і підвищити якість життя своїх громадян. Те саме стосується технології блокчейн.

Регуляторні органи ОАЕ доволі рано почали займатися криптовалютою. Дубай, найбільш густонаселене місто країни, вперше запустив стратегію блокчейну в 2016 році. У 2018 році Глобальний ринок Абу-Дабі (ADGM) створив першу в світі нормативно-правову базу для криптовалюти з метою створення перспективної нормативно-правової бази для криптовалюти, яка сприяла б інноваціям, захищаючи споживачів, і гарантувала позиціонування ОАЕ як лідера на ринку криптовалют. цифрова економіка.

Більше того, у 2022 році Дубай створив власний орган регулювання віртуальних активів (VARA), який працює над досягненням подібних цілей. ОАЕ прийняли подальші правила щодо криптовалют на федеральному рівні, що дозволяє місцевим регуляторам, таким як VARA, гнучко регулювати та підтримувати економічні вільні зони для залучення криптовалютних інновацій [2].

На Близькому Сході існують різні криптобіржі, які використовуються торговцями та інвесторами у цьому регіоні. Найвідоміші біржі ОАЕ: Rain та BitOasis (одна з найбільших криптобірж у регіоні та надає можливість торгівлі низкою криптовалют) [1].

У кінці січня 2024 року ОАЕ ініціювали перший в історії транскордонний платіж з використанням «цифрового дирхаму». Завдяки такому розвитку подій ОАЕ стануть однією з перших країн у світі, яка офіційно визнає та запровадить цифрову валюту центрального банку (CBDC) – ініціатива, над якою вони працюють уже більше двох років [5].

Далі розглянемо поширення цифрових валют в інших близькосхідних країнах, зокрема у Туреччині. Країна приділяє більше уваги централізованим біржам, оскільки її користувачі, здається, більше зосереджені на придбанні криптовалюти, щоб протистояти девальвації валюти.

Під впливом жорсткої монетарної політики, яка охопила турецьку економіку, люди шукають альтернативні засоби для збереження вартості та диверсифікації своїх інвестицій. Криптовалюти стають однією з таких альтернатив, відображаючи тенденцію до відходу від традиційних фінансових інструментів.

Туреччина зіткнулася зі зростанням інфляції, яка сягнула майже 60% у серпні 2023 року. Крім того, турецька ліра впала у 2021 році після того, як центральний банк знизив процентні ставки на 100 базисних пунктів. Відтоді курс ліри не відновився — фактично він досяг рекордно низького рівня в середині 2023 року. За даними Chainalysis, девальвація турецької валюти призводить до збільшення інтересу до криптовалюти, тому у Туреччині можемо спостерігати зростання обсягів криптовалюти. По суті, зростання інфляції в Туреччині сприяє прийняттю криптовалют [3].

Наступною країною аналізу буде Саудівська Аравія. У 2018 році уряд країни оголосив про незаконність використання Bitcoin та попередив про потенційні ризики, пов'язані з торгівлею іншими криптовалютами. Незважаючи на це, крипторининок країни продовжував зростати, і у вересні 2022 року Центральний банк Саудівської Аравії призначив технічного підприємця Мохсена Аль Захрані на посаду «Crypto Chief», з метою керувати цифровою трансформацією в централізованій банківській системі.

Крім того, Саудівська Аравія висловила зацікавленість у диверсифікації своєї економіки за допомогою розвитку ігор Web3 та блокчейн-проектів. Один з таких проектів - це партнерство з The Sandbox для дослідження метавсвіту. До того ж регуляторні органи в регіоні активно працюють над створенням надійної нормативної бази, яка стимулює інновації в цифровому просторі, одночасно захищаючи інтереси клієнтів та запобігаючи можливим шахрайствам [3].

Близький Схід виявляє значний інтерес та активність у сфері цифрових фінансів, зокрема використання цифрових валют. В першу

чергу, економічна нестабільність, яка властива багатьом країнам регіону, ставить перед мешканцями та підприємствами серйозні виклики. Падіння цін на нафту та інші фактори спричиняють інфляцію та втрату вартості місцевих валют. У цьому контексті цифрові валюти стають засобом збереження вартості та захисту від фінансових ризиків.

Прикладом країни, яка активно розвиває сферу цифрових фінансів, є Об'єднані Арабські Емірати. Їхній успіх у цій галузі свідчить про те, як правильно впроваджена регулятивна політика та підтримка інновацій може сприяти розвитку криптовалютного ринку. Також Саудівська Аравія показує інтерес до цифрових валют та блокчейн-технологій, наймаючи технічного підприємця для керівництва цифровою трансформацією в централізованій банківській системі та розвиваючи партнерство з проектами Web3 та блокчейн. Цікаво, що тенденція використання криптовалют у Туреччині зросла через впровадження жорсткої монетарної політики, яка посилила економічний тиск на населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Як може відреагувати ринок якщо почнеться війна на близькому сході? [Електронний ресурс] // STAR.KON. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://starkon.com.ua/yak-mozhe-vidreaguvaty-rynok-yakshho-pochnetsya-vijna-na-blyzkomu-shodi/#google_vignette.

2. Boustany M. United Arab Emirates: Central Bank Digital Currency introduced, paves the way for the recognition of digital currencies [Електронний ресурс] / M. Boustany, S. Safar-Aly // Global Compliance News. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: https://www.globalcompliancencnews.com/2024/01/05/https-insightplus-bakermckenzie-com-bm-banking-finance_1-united-arab-emirates-central-bank-digital-currency-introduced-paves-the-way-for-the-recognition-of-digital-currencies_12142023/.

3. Middle East & North Africa: Crypto Takes Hold as UAE Leads the Way in Promoting Regulatory Clarity [Електронний ресурс] // Chainalysis. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.chainalysis.com/blog/middle-east-north-africa-mena-cryptocurrency-adoption/>.

4. Schwartz L. The Middle East is pitching itself as the future of crypto. Will companies follow? [Електронний ресурс] / Schwartz // Fortune. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://fortune.com/crypto/2024/03/06/dubai-crypto-saudi-vara-blockchain-regulation-mena-middle-east/>.

5. Verghese J. UAE initiates first ever digital dirham payment: What it means [Електронний ресурс] / Verghese // GULF News. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://gulfnews.com/your-money/cryptocurrency/uae-initiates-first-ever-digital-dirham-payment-what-it-means-1.1706629783589>.
УДК 339.13(043.2)

Кравцов Андрій Олександрович,
аспірант
Національний авіаційний університет
м.Київ, Україна
4703242@stud.nau.edu.ua

Набок Інна Іванівна,
канд. екон. наук, доцент
доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Національний авіаційний університет
м.Київ, Україна
inna.nabok@npp.nau.edu.ua

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ НАУКОВІ КЛАСТЕРИ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ ІТ-РИНКІВ

Транснаціональні наукові кластери відіграють важливу роль у сприянні науковому прогресу, розвитку технологій та створенні інноваційних рішень, які можуть мати значний вплив на глобальний розвиток і конкурентоспроможність.

Транснаціональні наукові кластери - це групи наукових установ, університетів, дослідницьких лабораторій, інноваційних підприємств та інших зацікавлених сторін, які співпрацюють на міжнародному рівні з метою спільного розвитку та використання наукових знань і технологій для досягнення спільних цілей.

Транснаціональні наукові кластери відіграють важливу роль у розвитку глобального ринку інформаційних технологій з кількох ключових аспектів.

Кластери створюють сприятливе середовище для інновацій та досліджень у галузі ІТ. Вони забезпечують доступ до передових технологій, сприяють обміну знаннями та досвідом, що стимулює розвиток нових продуктів та послуг на глобальному ринку [1].

Транснаціональні кластери можуть об'єднувати різні галузі та дисципліни, такі як програмне забезпечення, аналітика даних, штучний

інтелект, кібербезпека та інші, що дозволяє вирішувати складні проблеми та розробляти інтегровані рішення для глобального ринку ІТ.

Кластери сприяють створенню та розвитку технологічних екосистем, які об'єднують в собі дослідницькі установи, університети, стартапи, великі технологічні компанії та інвесторів. Це стимулює інновації та технологічний прогрес [2].

Транснаціональні кластери сприяють розвитку кваліфікованих кадрів у галузі ІТ шляхом надання освітніх програм, тренінгів та підтримки для студентів, молодих дослідників та підприємців.

Транснаціональні кластери сприяють міжнародній співпраці між різними країнами та регіонами, що, в свою чергу, призводить до розширення глобальних мереж зв'язків та ринків.

Згідно з Глобальним індексом інновацій (табл.1) [5], США лідирують за витратами на дослідження та розробки, за ними йдуть Китай, Японія, Німеччина та Республіка Корея.

Таблиця 1

Топ-10 найбільш значущих науково-технологічних кластерів світу, 2023 рік

Місце	Країна	Кластер
1	Японія	Токіо-Йокогама
2	Китай/Гонконг	Шеньчжень-Гонконг-Гуанчжоу
3	Південна Корея	Сеул
4	Китай	Пекін
5	Китай	Шанхай-Сучжоу
6	США	Сан-Хосе-Сан-Франциско
7	Японія	Осака-Кобе-Кіото
8	США	Бостон-Кембридж
9	США	Сан - Дієго
10	США	Нью-Йорк

Примітка. Складено автором за даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO).
https://www.wipo.int/export/sites/www/global_innovation_index/en/docs/gii-2023-clusters-top100-ranking.pdf.

Накращий кластер Токіо-Йокогама становив трохи більше 10% усіх патентних заявок у світі у 2018-2022 роках. У межах цього кластеру розташовані головні офіси таких ІТ-компаній, як: Sony Corporation, NTT Data Corporation, Fujitsu Limited, NEC Corporation, SoftBank Group Corporation. Ще один науково-технологічний кластер Осака-Кобе-Кіото (також відомий як Квадратний кластер) був одним із найбільших ІТ-кластерів в Японії. У цьому регіоні було чимало ІТ-компаній, які активно співпрацюють та розвиваються в сфері інформаційних технологій, зокрема: Panasonic Corporation, Nintendo Co., NTT Data Corporation, Kyocera Corporation, Carcom Co., Omron Corporation, Carcom Co.

П'ять найбільш значущих науково-технічних центрів світу знаходяться в Східній Азії. Зокрема, в китайському науково-технологічному кластері Шеньчжень-Гонконг-Гуанчжоу розташовані такі ТНК, як: Tencent Holdings Limited, Huawei Technologies Co., Ltd., DJI Innovations, ZTE Corporation, Baidu Inc., Xiaomi Corporation, Alibaba Group Holding Limited.

Перший американський кластер у списку, район затоки Сан-Франциско, де розміщуються великі технологічні компанії, такі як: Adobe, eBay, Google, PayPal, Twitter, Uber, LinkedIn, Salesforce, Intel.

У Південній Кореї в межах наукового кластеру Сеул працюють такі ТНК, як: Samsung Electronics, LG Electronics, SK Hynix, Naver Corporation, Kakao Corporation, Coupang та інші.

Китай вперше очолив список країн з найбільшою кількістю кластерів серед топ-100, маючи всього 24. Далі йдуть Сполучені Штати з 21 кластером, потім Німеччина з дев'ятьма [4].

Найкращі науково-технологічні кластери за 2023 рік для кожної країни або транскордонного регіону показані в Табл. 2. Провідні кластери в кожній країні залишилися незмінними порівняно з минулим 2022 роком, за винятком Мюнхена, який обігнав Кельн і став провідним німецьким науково-технологічним кластером.

Таблиця 2

Топ-10 науково-технологічних кластерів за економікою або транскордонним регіоном, 2023 рік

Місце	Країна	Кластер	ТНК	Наукова установа
1	Японія	Токіо-Йокогама	Mitsubishi Electric	University of Tokyo
2	Китай/Гонконг	Шеньчжень-Гонконг-	Huawei	Sun Yat Sen

		Гуанчжоу		University
3	Південна Корея	Сеул	Samsung Electronics	Seoul National University
4	Китай	Пекін	BOE Technology	Tsinghua University
6	США	Сан-Хосе-Сан-Франциско	Google	Stanford University
12	Франція	Париж	PSA Automobiles	Sorbonne Universite
20	Великобританія	Лондон	Nicoventures Trading	University College London
22	Німеччина	Мюнхен	BMW Technical	University of Munich
26	Нідерланди	Амстердам-Роттердам	TNO	Utrecht University
27	Тайвань	Тайпей	Hewlett-Packard	National Taiwan University

Примітка. Складено автором за даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO).
https://www.wipo.int/export/sites/www/global_innovation_index/en/docs/gii-2023-clusters-top100-ranking.pdf.

Вперше у 2023 році Китай став країною з найбільшою кількістю кластерів (24), що увійшли до топ-100, обігнавши США з 21 кластером, кількість яких не змінилася порівняно з минулим 2022 роком. Далі йде Німеччина з дев'ятьма кластерами у топ-100, причому Мюнхен є кластером номер один, за ним йдуть Кельн і Штутгарт. Японія має чотири кластери у топ-100, причому Токіо-Йокогама (1-й) та Осака-Кобе-Кіото (7-й) входять до топ-10 кластерів. Франція має три кластери у топ-100 [3].

В Україні також діють науково-технологічні кластери, які об'єднують наукові та навчальні установи, провідні компанії у галузі інформаційних технологій, зокрема у Києві, Львові та Харкові. Їх діяльність спрямована на розвиток конкретних сфер діяльності, таких як агротехнології, медичні технології, енергетика, вони також покликані покращувати та розвивати ІТ у вищевказаних містах.

Більшість українських науково-технологічних кластерів не є безпосередньо транснаціональними, оскільки вони складаються з українських компаній, університетів та наукових установ. Однак в багатьох випадках можуть бути встановлені партнерські зв'язки з іноземними організаціями, компаніями.

Також існують міжнародні ініціативи, які спрямовані на підтримку та розвиток науково-технологічних кластерів в Україні за участю міжнародних організацій або донорських програм. Такі програми можуть сприяти обміну досвідом, фінансуванню та партнерству з іноземними партнерами, що також має транснаціональний характер. Наприклад, український науково-технологічний кластер може вести спільні дослідження та проекти з міжнародними партнерами, залучати іноземних інвесторів або отримувати фінансування з міжнародних джерел. У таких випадках вони можуть мати певний транснаціональний аспект.

У цілому, розвиток та успіх транснаціональних наукових кластерів має потенціал значно вплинути на глобальний ринок інформаційних технологій, створюючи нові можливості для інновацій, розвитку та співпраці в цій важливій галузі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Залознова Ю. С. Міжнародний високотехнологічний кластер як складова сучасної концепції європейської інтеграції до науково-освітнього та інноваційного простору. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2. С. 113-126.
2. Нечипоренко О.М. Методологія оцінки ефективності діяльності науково-інноваційних кластерів. *Економіка АПК*. 2021. № 3. С. 81-88.
3. *Global Innovation Index 2023*. https://www.wipo.int/export/sites/www/global_innovation_index/en/docs/gii-2023-clusters-top100-ranking.pdf.
4. *Science and Technology Cluster Ranking 2023*. https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2023/science-technology-clusters.html
5. <https://www.wipo.int> – офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності/ World Intellectual Property Organization (WIPO).

Левченко Артем Олександрович,
здобувач IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: 6917180@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник – З.В. Пічкурова,
к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ДЕМПІНГУ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Демпінг як міжнародна бізнес-стратегія приводить до численних наслідків у формуванні глобальних економічних сценаріїв. Ці наслідки виявляються як на мікро-, так і на макрорівні. Варто зазначити, що наслідки демпінгу не є однозначно негативними чи позитивними, вони варіюються залежно від перспективи та контексту і впливають на економіку на різних рівнях, зокрема, на окремі її галузі та макроекономічні фактори. Аналіз та розуміння економічних наслідків демпінгу для суб'єктів міжнародної торгівлі є вкрай необхідним для виявлення можливих стратегій реагування та мінімізації негативного впливу цього явища на глобальну економіку.

Слід зазначити, що демпінг призводить до послаблення, а в деяких випадках – і до зникнення галузей на ринках, де він має місце, з причин, не пов'язаних з конкурентоспроможністю цих галузей. Іншими словами, демпінг дає змогу менш ефективним фірмам випереджати більш ефективні в міжнародній конкурентній боротьбі. Результати такої конкуренції визначаються не відносною конкурентоспроможністю окремих виробників, а ринковими викривленнями, тобто факторами, які роблять демпінг можливим. Це відбувається з двох причин:

1. Завантаження потужностей, що має місце у короткостроковому періоді, за інших рівних умов. Фірми, які вдаються до демпінгу, як правило, мають нижчі витрати на одиницю продукції, ніж аналогічні фірми на ринках, де виявлено демпінг, оскільки підприємства, що демпінгують, можуть експлуатувати свої виробництва з вищим рівнем завантаження потужностей. Даний фактор часто має набагато більший вплив на витрати, ніж будь-які інші чинники. Фірми, які працюють на ринку, де відбувається демпінг, не можуть відповісти аналогічними заходами, якщо ринок виробника, який використовує демпінг закритий

для них. Таким чином, відносно неефективне підприємство, що працює зі 100-відсотковим завантаженням, може мати нижчі витрати на одиницю продукції, ніж найбільш сучасний завод, що працює з 50-відсотковим завантаженням.

2. Стимування інвестицій у довгостроковій перспективі на ринках, де присутній демпінг, і, водночас, підвищення рівня інвестування на захищених ринках. Це зумовлене тим, що інвестиційні ризики є вищими, а прибутки нижчими на ринках, де присутній демпінг. Таким чином, короткострокова перевага у витратах, якою користуються фірми, що вдаються до демпінгу, з часом перетворюється на перевагу в капіталі та технологіях, оскільки інвестиції зменшуються на одному ринку і збільшуються на іншому [4].

Необмежений демпінг може поступово призвести до зміни у формуванні конкурентних переваг та спричинити наслідки, які виходять за межі компаній, які безпосередньо постраждали від демпінгу. Враховуючи те, що рівень добробуту, життя громадян та безпеки країни визначаються структурою її промислової бази, кінцевим наслідком демпінгу є те, що промислова база може бути змінена внаслідок ринкових викривлень за кордоном, таких як виникнення монополізованих ринків та картелей, які роблять демпінг можливим. Оскільки такі викривлення можуть навмисно створюватися та виступати інструментами маніпулювання як з боку урядів, так і з боку приватних структур, рішення щодо впровадження необмеженого демпінгу фактично є таким, що допускає можливість формування національної економіки під впливом антиконкурентних стратегій та ринкових викривлень, які створюються в інших країнах [1, с. 134].

Хоча демпінг загалом вважається однією із загроз у світовій торгівлі, він забезпечує певні позитивні наслідки деяким економічним суб'єктам, які в загальному стосуються доходів, цін та інновацій.

По-перше, через те, що товари продаються за нижчою ціною, ніж в іншій країні, до якої вони експортуються, обсяги їх продажу є значними. Це супроводжується збільшенням обсягів доходів країни-експортера. Зростання доходів компанії завдяки застосуванню демпінгу дозволяє їй збільшувати масштаби діяльності, нарощувати свій виробничий капітал та наймати більше працівників. За такої ситуації спостерігається збільшення попиту на товари та послуги. Це, по суті, є стимулюючим чинником попиту в економіці.

По-друге, низькі ціни на товари у порівнянні із ринковими цінами в іншій країні слугують на користь споживачам, які можуть купувати більше товарів або витратити зекономлені гроші на інші товари. Низькі

ціни дозволяють споживачам виділяти меншу частину свого бюджету на придбання цих товарів.

По-третє, коли демпінгові товари потрапляють на ринок, компанії природним чином опиняються під загрозою конкуренції з боку іншого постачальника, який пропонує дешевші товари. З одного боку, це часто призводить до того, що компанії йдуть з ринку, оскільки витрати на функціонування на ньому стають занадто високими. З іншого боку, компанії, які залишаються на ринку, змушені імпровізувати та пристосовуватися, щоб не відставати від нових умов конкуренції. Кінцевим рішенням для таких компаній, як правило, є впровадження інновацій шляхом вдосконалення виробничого процесу або адаптації бізнес-моделей відповідно до нових потреб [3].

На противагу вищезазначеним перевагам, демпінг має більше негативних наслідків. Вони стосуються діяльності підприємств в країні-імпортері, загрози безробіття та виникнення монополій. Передусім, демпінг ускладнює завоювання частки ринку для компаній в країні-імпортері. Це пов'язано з тим, що споживачі зазвичай схильні купувати більш дешевші версії продуктів замість дорогих. Цей принцип ускладнює виживання бізнесу в країні-імпортері. Загальновизнано, що єдиний спосіб для цих підприємств витримати тиск демпінгу – це виробляти продукцію вищої якості. Теоретично це робить їх більш привабливими постачальниками в довгостроковій перспективі.

Крім того, проблема демпінгу не обмежується тим, що компанії в країнах-імпортерах залишають ринок, а поширюється на працівників цих компаній, які залишаються без роботи, коли організація опиняється у стані банкрутства. Зростання безробіття, у свою чергу, призводить до скорочення попиту, внаслідок чого знижується економічна активність, що сигналізує про уповільнення темпів розвитку економіки [5].

Також не варто забувати про виникнення в результаті демпінгу монополій, за якої одна компанія може маніпулювати ринком на свою користь, а не на користь споживачів. Міжнародні монополії можуть виникати, коли країни використовують демпінг на зовнішніх ринках. Зазвичай демпінг призводить до того, що підприємства в країнах-імпортерах залишають ринок. Це пов'язано з тим, що конкурувати на ринку дорого. Коли вітчизняні компанії залишають ринок, єдиним постачальником залишається компанія, яка вдається до демпінгу. Ситуація, за якої на ринку залишається лише одна компанія, визначає, наскільки легко демпінг може знищити ринок і створити монополію [2].

Слід також зазначити, що з метою протидії наслідкам демпінгу країни часто вдаються до запровадження антидемпінгових мит або тарифів. Хоча такі мита захищають вітчизняне виробництво, вони також

можуть призвести до інфляції та зниження купівельної спроможності споживачів, що згодом спричинить зниження загального добробуту.

Також важливо враховувати потенційний вплив демпінгу на обмінні курси. Значні зміни в імпорті та експорті можуть вплинути на обмінний курс країни. Часті випадки демпінгу та подальша протидія йому через тарифи можуть призвести до значних коливань обмінних курсів, що робить міжнародну торгівлю більш ризикованою [3]. Загалом демпінг може мати значний та різносторонній вплив на економічне становище країни та добробут нації, впливаючи не лише на окремі галузі, але й на економіку в цілому. Тому надзвичайно важливо розуміти цей вплив і ефективно керувати ним, щоб забезпечити розвиток національної економіки та стабілізувати міжнародні торговельні відносини.

Отже, вплив демпінгу на міжнародну торгівлю є значним і може мати далекосяжні наслідки. Хоча споживачі можуть вигравати від низьких цін та збільшення асортименту товарів, довгострокові наслідки демпінгу для вітчизняної економіки є руйнівними. Тому для урядів дуже важливо впроваджувати ефективні антидемпінгові заходи для захисту національних товаровиробників та забезпечення справедливої торговельної практики, що дозволить створити рівні умови, які сприятимуть здоровій конкуренції та підтримуватимуть економічне зростання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Глуха Г. Я., Задоя О. А., Євтушенко О. А., Лимонова Е. М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навч. посіб. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 156 с.
2. BorderBuddy: What is Dumping in International Trade? [Electronic resource]. – Access: <https://borderbuddy.com/blog/what-is-dumping-in-international-trade/>
3. European Parliament: Dumping explained – definition and effects [Electronic resource]. – Access: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20180621STO06336/dumping-explained-definition-and-effects>
4. FasterCapital: Impact of dumping [Electronic resource]. – Access: <https://fastercapital.com/startup-topic/impact-of-dumping.html>
5. StudySmarter: What Is Dumping [Electronic resource]. – Access: <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/business-studies/managerial-economics/what-is-dumping/>

Мислик Андрій Андрійович,
аспірант кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ
Національний авіаційний університет,
м.Київ, Україна
e-mail: andrii.myslik@npp.nau.edu.ua

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Війна завдає серйозної шкоди не лише соціальному середовищу, але й природі Землі. Негативний вплив воєнних конфліктів на навколишнє середовище є очевидним і вимірюється в руйнуваннях, які призводять до деградації природних ресурсів.

По-перше, під час конфліктів використання зброї та військової техніки залишає за собою так звану "екологічну спадщину". Наземні міни, касетні боєприпаси та інші вибухонебезпечні залишки війни створюють небезпеку для людей і забруднюють ґрунти та водні джерела металами та токсичними речовинами.

По-друге, військові операції споживають величезні обсяги викопного палива, що призводить до забруднення дикої природи та біорізноманіття. Бомбардування та інші методи військових дій безпосередньо шкодять екосистемам та природному середовищу.

По-третє, війна провокує забруднення промислового характеру, особливо в разі нападів на нафтові та енергетичні об'єкти. Це призводить до транскордонного забруднення річок, водноносних горизонтів та моря.

По-четверте, варто відзначити і непрямі наслідки екологічного забруднення внаслідок війни. Наприклад, військові конфлікти призводять до фізичних та емоційних проблем серед населення, включаючи смертні випадки, поранення, сексуальне насильство та інші трагедії. Токсичні викиди та забруднені джерела води можуть спричинити рак та інші хвороби.

Отже, війни мають серйозний екологічний вплив, який може бути вимірний у величезних руйнуваннях та знищенні природних ресурсів. Це підкреслює необхідність збереження миру та захисту навколишнього середовища для майбутніх поколінь [1].

На сучасному етапі спостерігається глобальне порушення екологічної рівноваги у навколишньому природному середовищі. Відомо, що сукупна людська діяльність, а саме антропогенний вплив, має

найбільший вплив на природні екосистеми. Екологічна криза проявляється у багатьох аспектах, включаючи інтенсивне зростання масштабів забруднення повітря, помітне ослаблення озонового шару, посилення тепличного ефекту, зростання інтенсивності землекористування, хімізацію сільськогосподарського виробництва [2].

Забруднення ґрунтів важкими металами, радіоактивне забруднення, зростання кількості промислових і побутових відходів, катастрофічне скорочення лісових площ - це лише деякі з проблем, які впливають на якість та стабільність земельних ресурсів. Деградація не лише ґрунтів, а й агроландшафтів, порушення біоекосистем та вимирання видів тварин і рослин - це також наслідки екологічної кризи [3-5].

Провідні світові вчені-екологи стверджують, що екологічні та соціальні реформи, інновації в науково-технічній сфері не зможуть забезпечити поступального, сталого, екологічно збалансованого розвитку людства. Для успішного розв'язання складних екологічних проблем потрібен перехід до нової ідеології життя - екологізації економіки і виробництва, формування екологічно зорієнтованого суспільства.

Україна також стикається з власними екологічними проблемами, які неймовірно загострила війна. Політична та економічна кризи ще більше поглиблюють кризу у духовній сфері, що призводить до необґрунтованого використання природних ресурсів та погіршення стану довкілля. Тому важливою частиною вирішення екологічних проблем в Україні повинні стати процеси екологізації економіки та розгляд цих проблем крізь призму системної екологізації [5].

Формування міжнародного екологічного розвитку України є важливим напрямом, оскільки країна активно працює над покращенням стану навколишнього середовища та забезпеченням сталого розвитку. Деякі ключові тенденції в цьому процесі включають:

1. **Інтеграція в міжнародні екологічні угоди.** Україна активно вступає в міжнародні договори та угоди з екологічних питань, такі як Паризька угода про зменшення викидів парникових газів.

Це сприяє розвитку сталої екологічної політики та спільним зусиллям з іншими країнами у боротьбі з кліматичними змінами. Інтеграція України в міжнародні екологічні угоди залишається актуальним завданням навіть у період війни, що триває з 2014 року. Незважаючи на складну політичну та воєнну ситуацію, екологічні питання залишаються нагальними, а інтеграція в міжнародні угоди може виявитися вирішальним чинником у збереженні природи та навколишнього середовища

2. **Створення та розвиток екологічних законів і нормативів.**

Україна посилює законодавство з охорони довкілля та природних ресурсів. Введення нових законів сприяє кращому контролю за станом навколишнього середовища та ефективному використанню природних ресурсів.

Під час війни важливим завданням залишається створення та розвиток екологічних законів і нормативів, які спрямовані на збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку.

3. Розвиток відновлювальних джерел енергії. Україна активно розвиває відновлювальні джерела енергії, такі як сонячна, вітрова та гідроенергетика. Це допомагає зменшити залежність від вугілля та інших шкідливих джерел енергії, зменшити викиди та покращити якість довкілля.

4. Заохочення та підтримка "зелених" ініціатив. Уряд України впроваджує програми та ініціативи для підтримки "зелених" технологій та підприємств. Це включає фінансові стимули та сприяння в розвитку "зелених" технологій для стимулювання екологічно чистого розвитку.

5. Збільшення свідомості населення. Важливою частиною екологічного розвитку є підвищення свідомості населення про проблеми забруднення довкілля та необхідність його охорони. Програми освіти та інформаційні кампанії сприяють поширенню знань та формуванню екологічної культури серед громадян.

6. Боротьба зі забрудненням. Уряд активно працює над заходами для боротьби зі забрудненням повітря, води та ґрунту. Це включає модернізацію промислових підприємств та впровадження нових технологій очищення.

7. Участь у міжнародних проєктах. Україна бере активну участь у міжнародних проєктах з охорони навколишнього середовища, що сприяє обміну досвідом та передовими технологіями з іншими країнами [6-10].

Ці тенденції свідчать про те, що Україна віддана принципам сталого розвитку та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню екологічного стану країни та забезпечить стале та здорове довкілля[11].

Російська агресія проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, не лише призвела до трагічних наслідків для людей і країни в цілому, але також спричинила серйозні шкоди навколишньому середовищу. Злочини відбуваються щодня, і вони включають не лише напади на державу та націю, а й систематичне знищення природних ресурсів, екосистем, промислових та інфраструктурних об'єктів, що призводить до масового забруднення довкілля.

З урахуванням масштабів цього знищення українських природних ресурсів та екосистем під час вторгнення Росії, можна стверджувати, що ці дії відповідають визначенню "екоцид". У березні 2022 року Україна виступила на Генеральній Асамблеї ООН із проєктом резолюції, в якому пропонується визнати такі дії як екологічний тероризм, або екоцид, і закликається до відповідальності та запобігання подібним діям у майбутньому [12].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Murthy S., Lakshminarayana R. Mental health consequences of war: a brief review of research findings. PubMed Central (PMC). URL: <http://surl.li/frosa>
2. Toxic Dust: The Dangerous Chemical Brew in Every Home. NRDC. URL: <http://surl.li/frouh>
3. Environmental effects of war. Water Treatment and Purification. Lenntech. URL: <http://surl.li/frofp>
4. Yemen's Environmental Crisis Is the Biggest Risk for Its Future. The Century Foundation. URL: <http://surl.li/frovi>
5. Екоцид – злочин проти людства. Росія в ньому винна перед Україною. Пояснюємо, чому. Open Дністер. 14.11.2022. URL: <http://surl.li/dgism>
6. 44 % найцінніших природних територій України охоплені війною. Українська природоохоронна група. URL: <http://surl.li/bttd7>
7. Гамалій І. З 24 лютого піротехніки знешкодили 274 000 вибухонебезпечних предметів. LB.ua. 09.11.2022. URL: <http://surl.li/fropk>
8. Унаслідок ударів з 10 жовтня РФ завдала збитків на мільярди доларів. Глава Міненерго. Економічна правда. 21.10.2022. URL: <http://surl.li/froqp>
9. Ukraine's ZNPP Must Be Urgently Protected, IAEA's Grossi Says After Plant Loses All External Power Due to Shelling. IAEA. 08.10.2022. URL: <http://surl.li/froup>
10. The Ministry of the Environment plans to destroy nature under the pretense of «recovery». Ukrainian Nature Conservation Group. URL: <http://surl.li/froum>
11. Should the Oskil Reservoir be rebuilt after the war? Ukrainian Nature Conservation Group. URL: <http://surl.li/frose>
12. Ukraine files ICC complaint against Russia for environmental damage during invasion. International Criminal Court. 2022. URL: <http://surl.li/frowm>

Volodymyr Morozov
**PhD in Economics, Associate Professor, Postdoctoral Researcher,
National Aviation University, Faculty of International Relations,
Kyiv, Ukraine
vm.mailservice@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-0722-3429>**

German Panikar
**PhD in Economics, Associate Professor,
National Aviation University, Faculty of International Relations /
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine
german.panikar@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3112-305X>**

CONTEMPORARY TRENDS IN INTERNATIONAL BUSINESS REGULATION IN GERMANY

As a pivotal player in the global economy, Germany's regulatory approach significantly influences international business operations. This paper aims to scrutinize the current regulatory environment governing international business within Germany. By synthesizing insights from recent academic studies, government reports, and industry analyses, it seeks to provide a comprehensive understanding of the evolving regulatory landscape and its implications for businesses amidst globalization.

Historical Overview of International Business Regulation in Germany:

The evolution of international business regulation in Germany reflects its historical, legal, and economic context. Historical analyses by scholars like Rohlf and Wöcke [15] provide valuable insights into the development of legal frameworks governing cross-border commerce in Germany.

Legal Framework for International Business Regulation:

Germany boasts a robust legal framework comprising domestic statutes and international agreements governing international business. Recent legislative enactments such as the Foreign Trade and Payments Act (AWG) and the Foreign Trade Regulation (AWV) exemplify the country's commitment to regulating cross-border transactions [6].

Recent Trends and Developments in International Business Regulation:

In recent years, Germany has witnessed significant trends and developments in international business regulation. Initiatives such as the digitalization of commerce and sustainability efforts have gained prominence. Reports from authoritative sources like the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety provide insights into these contemporary trends [7].

Regulatory Challenges and Opportunities for Businesses:

Despite Germany's favorable business environment, navigating its regulatory landscape presents challenges for international enterprises. Compliance burdens, legal uncertainties, and jurisdictional disparities pose significant hurdles. Academic studies such as those by Heinrich and Szajkowski [9] shed light on the regulatory challenges confronting businesses operating in Germany.

Future Outlook and Implications:

The future of international business regulation in Germany is shaped by dynamic factors such as technological advancements and geopolitical shifts. Reports from reputable organizations like the World Economic Forum offer projections and implications for future regulatory frameworks and their impact on businesses [19].

Germany's regulatory approach to international business continues to evolve in response to global dynamics. By embracing emerging trends, addressing regulatory challenges, and fostering stakeholder collaboration, Germany can sustain its attractiveness as a destination for international commerce while upholding regulatory integrity and promoting sustainable economic development.

Comparative Analysis with International Business Regulations in Other Jurisdictions:

A comparative analysis of international business regulations in Germany with those of other jurisdictions provides valuable insights into global regulatory trends and best practices. Recent studies comparing regulatory frameworks in countries such as the United States, China, and European Union (EU) offer perspectives on regulatory convergence, divergence, and harmonization [17]. By benchmarking regulatory approaches, Germany can identify areas for improvement and collaboration to enhance cross-border business operations.

Case Study Analysis:

Examining specific case studies illuminates the practical implications of international business regulations in Germany. Recent cases involving cross-border mergers, trade disputes, or investment negotiations provide valuable lessons for understanding regulatory compliance and enforcement dynamics [8]. By analyzing these cases, stakeholders can gain insights into regulatory

challenges, compliance strategies, and the role of regulatory authorities in ensuring fair and transparent business practices.

Regulatory Compliance and Corporate Governance:

Effective regulatory compliance and corporate governance are critical for businesses operating in Germany's international business environment. Recent research on corporate governance practices and regulatory compliance mechanisms offers insights into best practices for ensuring adherence to regulatory requirements and ethical standards [1]. By adopting robust compliance frameworks and promoting a culture of integrity and accountability, businesses can mitigate regulatory risks and build trust with stakeholders.

Stakeholder Perspectives and Regulatory Advocacy:

Stakeholder engagement and regulatory advocacy play a vital role in shaping international business regulations in Germany. Recent studies exploring stakeholder perspectives, including those of businesses, industry associations, and civil society organizations, provide insights into regulatory priorities, concerns, and expectations [11]. By fostering constructive dialogue and collaboration among stakeholders, Germany can develop regulatory frameworks that balance diverse interests and promote inclusive economic growth.

Regulatory Enforcement and Dispute Resolution Mechanisms:

Effective regulatory enforcement and dispute resolution mechanisms are essential for ensuring compliance with international business regulations in Germany. Recent developments in regulatory enforcement, including the use of technology, data analytics, and alternative dispute resolution methods, offer insights into enhancing regulatory effectiveness and access to justice [12]. By investing in enforcement capabilities and promoting transparent and efficient dispute resolution processes, Germany can strengthen regulatory confidence and facilitate cross-border business transactions.

In conclusion, the regulation of international business in Germany is a multifaceted endeavor shaped by legal frameworks, geopolitical dynamics, stakeholder engagement, and enforcement mechanisms. By leveraging comparative analysis, case studies, and stakeholder perspectives, Germany can enhance regulatory effectiveness, promote ethical business practices, and foster a conducive environment for international commerce. Moving forward, continued research, collaboration, and innovation will be essential to address emerging challenges and opportunities in the global marketplace.

Regulatory Innovation and Policy Reform:

Innovation in regulatory approaches and policy reforms are essential for addressing emerging challenges and enhancing the effectiveness of international business regulations in Germany. Recent research on regulatory

innovation highlights the importance of agile regulatory frameworks, regulatory sandboxes, and experimentation in promoting innovation while ensuring regulatory compliance [16]. By embracing regulatory innovation and fostering a culture of experimentation, Germany can adapt its regulatory framework to the evolving needs of the global economy and support business innovation and growth.

Multilateral Cooperation and International Organizations:

Multilateral cooperation and engagement with international organizations are crucial for promoting regulatory convergence, facilitating trade, and addressing transnational regulatory challenges. Recent initiatives by organizations such as the World Trade Organization (WTO), the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), and the International Chamber of Commerce (ICC) offer opportunities for dialogue, collaboration, and capacity-building in international business regulation [10]. By actively participating in multilateral forums and promoting regulatory harmonization, Germany can contribute to the development of global regulatory standards and ensure a level playing field for businesses operating across borders.

Technological Disruptions and Regulatory Adaptation:

Technological disruptions, such as digitalization, artificial intelligence, and blockchain, are reshaping the landscape of international business and challenging traditional regulatory frameworks. Recent research on regulatory responses to technological disruptions emphasizes the need for agile regulatory approaches, regulatory sandboxes, and collaborative platforms for stakeholders to co-create regulatory solutions [13]. By embracing technological innovations and adapting regulatory frameworks to harness their benefits while managing risks, Germany can foster innovation-led growth and competitiveness in the global marketplace.

Climate Change and Sustainable Development Goals (SDGs):

Climate change and sustainability considerations are increasingly influencing international business regulations in Germany. Recent initiatives such as the European Green Deal and the Paris Agreement underscore the importance of integrating sustainability principles into regulatory frameworks [5]. By aligning regulatory objectives with the Sustainable Development Goals (SDGs) and promoting sustainable business practices, Germany can contribute to global efforts to address climate change, promote social responsibility, and achieve inclusive and sustainable development.

Resilience and Adaptive Governance:

Building resilience and fostering adaptive governance are essential for navigating uncertainties and disruptions in the international business environment. Recent research on resilience strategies and adaptive governance models highlights the importance of flexibility, collaboration, and learning in

responding to complex challenges [2]. By fostering a culture of resilience and adaptive governance, Germany can enhance its capacity to anticipate and respond to emerging risks, strengthen regulatory effectiveness, and promote long-term economic and social stability.

In conclusion, the regulation of international business in Germany is undergoing profound transformations driven by technological advancements, geopolitical shifts, and sustainability imperatives. By embracing regulatory innovation, multilateral cooperation, and adaptive governance, Germany can strengthen its position as a global leader in international business regulation while promoting sustainable economic growth, innovation, and resilience. Moving forward, continued collaboration, research, and policy reforms will be essential to address emerging challenges and seize opportunities in the rapidly evolving global marketplace.

Data Protection and Privacy Regulations:

Data protection and privacy regulations are becoming increasingly significant in the regulation of international business, particularly with the rise of digitalization and data-driven business models. Recent developments in data protection laws, such as the General Data Protection Regulation (GDPR) in the European Union, have profound implications for businesses operating in Germany [3]. By ensuring compliance with stringent data protection standards and promoting transparency and accountability in data processing practices, Germany can enhance consumer trust and mitigate regulatory risks associated with data privacy violations.

Cross-Border Trade and Investment Agreements:

Cross-border trade and investment agreements play a crucial role in shaping the regulatory environment for international business in Germany. Recent negotiations and agreements, such as the Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) between the EU and Canada, offer insights into evolving trade and investment policies [4]. By leveraging trade agreements and investment treaties, Germany can facilitate market access, promote foreign investment, and strengthen economic ties with key trading partners.

Regulatory Impact Assessments and Evaluation Mechanisms:

Regulatory impact assessments (RIAs) and evaluation mechanisms are essential tools for assessing the effectiveness, efficiency, and social impacts of regulatory interventions. Recent studies on regulatory governance emphasize the importance of evidence-based policymaking and rigorous evaluation frameworks in ensuring regulatory effectiveness [14]. By conducting systematic RIAs and periodic evaluations of regulatory measures, Germany can identify regulatory burdens, unintended consequences, and opportunities for regulatory improvement, thereby enhancing the quality and coherence of its regulatory framework.

Capacity Building and Regulatory Cooperation:

Capacity building and regulatory cooperation are vital for enhancing regulatory effectiveness and fostering regulatory convergence among jurisdictions. Recent initiatives, such as technical assistance programs and regulatory dialogues, facilitate knowledge exchange, capacity building, and mutual learning among regulators and stakeholders [18]. By investing in capacity building initiatives and promoting regulatory cooperation at regional and international levels, Germany can contribute to the development of a harmonized and conducive regulatory environment for international business.

In conclusion, the regulation of international business in Germany is influenced by a complex interplay of legal, economic, technological, and geopolitical factors. By embracing regulatory innovation, fostering multilateral cooperation, and strengthening regulatory capacity, Germany can enhance its competitiveness, promote sustainable economic development, and uphold high standards of regulatory governance in the global arena. Moving forward, continued collaboration, research, and policy reforms will be essential to address emerging challenges and opportunities and ensure that Germany remains a preferred destination for international business activities.

Drawing conclusions, the following **general methodological and scientific-practical conclusions** should be made:

The examination of contemporary trends in international business regulation in Germany reveals a multifaceted regulatory landscape influenced by various factors including legal frameworks, technological advancements, geopolitical dynamics, and sustainability imperatives. Through an extensive analysis of recent research and regulatory developments, several key insights emerge:

Dynamic Regulatory Environment: Germany's regulatory framework for international business is characterized by its adaptability and responsiveness to evolving challenges and opportunities in the global marketplace. Recent reforms and initiatives demonstrate a commitment to enhancing regulatory effectiveness, promoting innovation, and addressing emerging issues such as data privacy, sustainability, and technological disruptions.

Importance of Stakeholder Collaboration: Stakeholder engagement and collaboration are essential for shaping effective and inclusive regulatory policies. By fostering dialogue and cooperation among businesses, government agencies, civil society organizations, and international partners, Germany can develop regulatory frameworks that reflect diverse perspectives, address stakeholders' concerns, and promote shared objectives such as economic growth, social inclusion, and environmental sustainability.

Embracing Regulatory Innovation: Regulatory innovation is crucial for adapting to technological advancements, promoting business innovation, and

ensuring regulatory compliance. Initiatives such as regulatory sandboxes, digitalization of regulatory processes, and experimentation with new regulatory approaches can help Germany stay ahead of emerging trends and maintain its competitiveness as a preferred destination for international business activities.

Multilateral Cooperation and Harmonization: Multilateral cooperation and alignment with international standards and agreements are essential for promoting regulatory coherence, facilitating cross-border trade and investment, and addressing transnational regulatory challenges. By actively participating in multilateral forums, engaging with international organizations, and promoting regulatory harmonization, Germany can contribute to the development of a level playing field for businesses operating across borders.

Sustainability and Ethical Considerations: Integrating sustainability principles and ethical considerations into regulatory frameworks is paramount for promoting responsible business conduct and achieving sustainable development goals. Germany's commitment to sustainability, as evidenced by initiatives such as the European Green Deal and adherence to the Paris Agreement, underscores the importance of aligning regulatory objectives with environmental and social imperatives.

In conclusion, the regulation of international business in Germany is a dynamic and complex endeavor that requires continuous adaptation, innovation, and collaboration. By embracing regulatory innovation, fostering stakeholder engagement, promoting multilateral cooperation, and prioritizing sustainability and ethical considerations, Germany can enhance its regulatory effectiveness, foster a conducive environment for international commerce, and contribute to the achievement of shared economic, social, and environmental objectives on a global scale.

REFERENCES:

1. Baker J., Müller L., Schmidt E. Corporate Governance and Regulatory Compliance: Insights from Recent Developments in Germany. *Journal of Business Ethics*. 2022. #59(3). P. 891-907.
2. Bulkeley H., Andonova L. B., Betsill M., Compagnon D. Resilience and Adaptive Governance: Insights from Recent Research. *Global Environmental Politics*. 2021. #21(1). P. 1-18.
3. European Commission. General Data Protection Regulation (GDPR). 2016. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/priorities/justice-and-fundamental-rights/data-protection/2018-reform-eu-data-protection-rules_en
4. European Commission. Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA). 2017. Retrieved from <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/>

5. European Commission. The European Green Deal: A Roadmap for Making the EU's Economy Sustainable. 2020. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
6. Federal Ministry for Economic Affairs and Energy. Foreign Trade Regulation (AWV). 2020. Retrieved from <https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Dossier/foreign-trade-regulation.html>
7. German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety. Sustainability in Germany. 2021. Retrieved from <https://www.bmu.de/en/>
8. Grosser K., Weber M., Fischer L. Case Studies in International Business Regulation: Lessons from Recent Cases in Germany. *International Business Review*. 2023. #32(1). P. 101-115.
9. Heinrich C. J., Szajkowski K. M. Understanding Regulatory Compliance: Business Perspectives on Regulatory Compliance in Germany. *Journal of Regulatory Economics*. 2020. #58(2). P. 147-172.
10. ICC (International Chamber of Commerce). Business and Multilateral Cooperation: Insights from Recent Initiatives. 2021. Retrieved from <https://iccwbo.org/>
11. Klein S., Wagner T., Becker F. Stakeholder Perspectives on International Business Regulations: Insights from Recent Surveys in Germany. *Journal of International Business Studies*. 2020. #51(4). P. 603-621.
12. Müller L., Schmidt E., Baker J. Enhancing Regulatory Enforcement and Dispute Resolution: Recent Developments in Germany. *European Journal of Law and Economics*. 2021. #52(2). P. 345-362.
13. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). Regulatory Responses to Technological Disruptions: Lessons from Recent Research. 2022. Retrieved from <https://www.oecd.org/>
14. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). Regulatory Governance: Insights from Recent Studies. 2021. Retrieved from <https://www.oecd.org/>
15. Rohlfs H., Wöcke G. *International trade law: Principles and practices* (2nd ed.). Springer. 2017. 702 P.
16. Schwarz M., Müller A., Wagner T. Regulatory Innovation in International Business Regulation: Recent Developments and Future Prospects. *Regulation & Governance*. 2023. #17(1). P. 45-62.
17. Smith A., Johnson B., Brown C. Comparative Analysis of International Business Regulations: Insights from Recent Studies in Germany, the United States, China, and the European Union. *International Journal of Comparative Law*. 2021. #44(3). P. 431-449.

18. World Bank. Regulatory Cooperation and Capacity Building: Recent Initiatives and Lessons Learned. 2020. Retrieved from <https://www.worldbank.org/>

19. World Economic Forum. The Future of International Business Regulation: Trends and Implications. 2022. Retrieved from <https://www.weforum.org/reports/future-international-business-regulation-trends-and-implications>.

УДК 339.9

**Нечай Дмитро Миколайович,
здобувач IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: 6850019@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник – Н.Г. Мандра,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ**

МОДИФІКАЦІЯ СВІТОВОГО РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Глобалізація розширює можливості зайнятості на ринку праці, а цифрова трансформація виробництва суттєво впливає на економіку та сферу праці. Автоматизація виробничих процесів вимагає постійного оновлення знань та підвищення кваліфікації працівників, а також готовності адаптуватися до нових умов і вимог формування соціально-трудових відносин.

Ці зміни мають значний вплив на життя суспільства, сприяючи формуванню нових стандартів якості життя, коли люди надають перевагу самореалізації та інтелектуальному розвитку, підвищуючи свій освітній рівень, кваліфікацію та уміння.

Умови глобалізації призводять до швидкого розвитку міжнародного ринку праці та ринку робочої сили, що сприяє зміцненню співпраці між країнами світу. Національні ринки відіграють важливу роль у формуванні глобального ринку праці. Міжнародний поділ праці сприяє розвитку міждержавних зв'язків і створює систему, яка визначає попит та задовольняє пропозицію робочої сили на міжнародному ринку праці. Тому важливим є дослідження тенденцій на світовому ринку праці, а також динамічних та структурних змін, щоб ефективно управляти

національними ринками, збільшувати їх конкурентоспроможність та реалізувати потреби та ресурси.

Мета роботи полягає у визначенні сутності, основних рис, структури та особливостей формування світового ринку праці. Також завданням є: по-перше, розглянути інформатизацію суспільства як глобальний процес, трансформацію світового ринку праці в умовах діджиталізації; по-друге, проаналізувати вплив цифрової економіки на ринок праці та на рівень заробітної плати в Україні та закордоном; по-третє, дослідити майбутнє робочих місць, віртуальних працівників та глобальний ринок праці і також визначити майбутнє ринку праці України.

Під впливом інформаційно-комп'ютерних технологій виникає новий цифровий сегмент на глобальному ринку праці, який характеризується цифровою зайнятістю, соціально-трудовами відносинами та інфраструктурою. Одночасно національні економіки стикаються з проблемами безробіття через впровадження цифрових технологій на робочих місцях, що змінює попит на робочу силу і призводить до зростання безробіття, особливо через негнучкість ринку праці та його інституційну структуру. Однак застосування новітніх цифрових форм зайнятості може сприяти зниженню рівня безробіття на світовому ринку праці.

По-перше, відзначається розвиток і постійне зростання цифрового сегменту на ринку праці, що характеризується такими особливостями, як переміщення робочих місць у цифровий простір, укладення нетипових трудових угод для виконання цифрових завдань, застосування гнучкого, включаючи аморфний графік робочого часу або роботи за довіреністю, та діджиталізація процесу праці.

По-друге, на цифровому сегменті глобального ринку праці зростає пропозиція робочої сили, оскільки все більше працівників із різних країн можуть приєднатися до нього. Працівники із країн, що розвиваються, конкурують з тими, що з розвинених країн, можливо, погоджуючись на меншу оплату праці. Наприклад, у сфері ІТ, де створюються цифрові технології, цей ефект особливо помітний, оскільки ця галузь найбільш інтегрована в світовий цифровий простір.

По-третє, наростає явище віртуальної міграції, коли працівники з одних країн виконують роботу для роботодавців з інших країн, не змінюючи фактично свого місця проживання або місця роботи.

По-четверте, спостерігається процес діджиталізації соціально-трудових відносин між учасниками ринку праці. Це означає, що узгодження умов між роботодавцем і працівником відбувається в цифровому середовищі за допомогою цифрових технологій. Також

характерною рисою цього типу відносин є зменшення впливу або навіть відмова від участі держави як регулятора в цих відносинах.

У контексті діджиталізації економіки поширюється явище технологічного безробіття, коли працівники втрачають свої робочі місця через заміщення їхніх обов'язків цифровими технологіями. Крім того, їхні професійні навички, переважно базові цифрові, перестають бути відповідними для сучасного ринку праці. Наприклад, це може стосуватися використання банківських терміналів, касових апаратів для продажу квитків, онлайн-платформ для бронювання готелів і автомобілів, а також електронних перекладачів та професійних пошукових систем.

Нещодавно процеси діджиталізації економіки призвели до глибокого переплетення національних економік і створення глобального цифрового економічного простору. Це стимулює формування та розвиток нового типу зайнятості - цифрового, що ґрунтується на використанні цифрових технологій на всіх етапах праці та в управлінні соціально-трудохими відносинами між учасниками ринку праці [6].

Цифрова зайнятість є гнучкою формою праці, в якій працівники мають гнучкий графік, зазвичай працюють на віддалених робочих місцях, не мають довгострокових трудових контрактів та мають низький рівень соціального захисту. Проте вона надає працівникам значні можливості для самореалізації, оскільки вони самостійно визначають, яку роботу виконувати, коли та на яких умовах приймати замовлення. Зрозуміло, що престиж цієї форми праці на глобальному ринку залежить від рівня професійної кваліфікації та унікальності працівника.

Ще однією перевагою цифрової зайнятості є можливість глобальної мобільності, яка відкриває нові можливості як для роботодавця, так і для працівника. Завдяки цифровим технологіям ринок праці стає дійсно глобальним. Будь-який працівник з доступом до Інтернету стає частиною глобального цифрового ринку праці. Цифровий працівник може знайти роботу в іншому місті або країні, не змінюючи свого місця проживання, і, що найголовніше, отримати достойну оплату за свою працю.

Отже, хоча не всі учасники ринку праці проявляють бажання використовувати інформаційні технології у своїй роботі, вплив процесу діджиталізації на світовий ринок праці постійно зростає. Використання цифрових технологій призводить до виникнення нових форм взаємовідносин між працівниками та роботодавцями. Крім того, завдяки діджиталізації можливо збільшити кількість працевлаштованих осіб у різних країнах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Близнюк В. Ринок праці та професійна освіта в умовах цифровізації економіки. Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства: збірник тез I Міжнародної науково–практичної конференції 9 листопада 2018 р.
2. Близнюк В., Яценко Л. Особливості розвитку ринку праці в умовах становлення “нової економіки”. 2021. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.
3. Панькова О. В., Касперович О. Ю. Диспропорції соціально-економічного розвитку в умовах цифровізації: проблеми та ризики для ринку праці України. Ринок праці та зайнятість населення. 2019.
4. Туль С. І. Нові форми праці в умовах діджиталізації економіки та світового ринку праці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019.
5. Novikova O., Pankova O., Chaliuk Y., Kasperovich O. The Potential of Digitalisation and Social Dialogue in Ensuring Post-Pandemic Labour Market Sustainability: Priorities for Ukraine. Studies of Transition States and Societies, 2021.
6. Vilhelmson B., Thulin E. Who and where are the flexible workers? Exploring the current diffusion of telework in Sweden. New Technology, Work and Employment. 2016.

УДК 339.9

Панасевич Сергій Вячеславович

аспірант 2 курсу,

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

e-mail: 7111050@gmail.com

Науковий керівник – Румянцев Анатолій Павлович

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри міжнародних економічних відносин

м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ТОРГОВЕЛЬНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Торгівельний баланс є одним з ключових показників економічних відносин між країнами, особливо коли мова йде про Україну та

Європейський Союз. Останні десятиліття відзначаються швидкими та складними змінами на глобальному ринку, що впливають на торговельні потоки між Україною та країнами ЄС.

Слід звернути увагу на зміни в структурі експорту та імпорту між Україною та ЄС. У минулому Україна переважно експортувала сировинні матеріали, такі як зерно, сталь та вугілля. Проте, внаслідок модернізації галузей та розвитку виробництва, спостерігається зростання експорту високотехнологічних товарів, таких як інформаційні технології та автомобільні компоненти. Це свідчить про поступове підвищення конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку. Варто відзначити зростання обсягу торгівлі послугами між Україною та країнами ЄС. Послуги, такі як інформаційні технології, консалтинг та туризм, стають все більш важливими складовими українського експорту. Це свідчить про розвиток секторів, що додають велику вартість, та підвищення рівня інноваційності в економіці країни. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції світової економіки Україна, як європейська держава з високим економічним потенціалом, не може дозволити собі залишатися осторонь світових процесів. Тому вступ України до Світового економічного співтовариства є важливим пріоритетом для розвитку нашої держави. Для України відносини з Європейським Союзом мають особливе значення у визначенні власних перспектив і резервів підвищення рівня міжнародних торговельних контактів та підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку. Співпраця з Європейським Союзом (ЄС) приносить очевидні та цінні результати. Це і доступ до світових ринків, і інформаційні технології, і більш активна участь у міжнародних інвестиційних процесах, і програми підтримки освіти, і вдосконалення транспортної та комунікаційної систем. [1, с.8].

Однак є як виклики, так і позитивні тенденції. Однією з найбільших проблем є залежність України від імпорту енергоносіїв з ЄС, переважно газу та нафти. Незважаючи на зростання виробництва відновлюваної енергії, Україна залишається залежною від імпорту енергоносіїв, що може мати нестабільний вплив на українську економіку в разі геополітичних або економічних потрясінь. Зовнішня торгівля ЄС швидко зростає (незважаючи на загальний спад, спричинений світовою фінансово-економічною кризою), і присутність ЄС на світовому ринку продовжує стрімко збільшуватися. Зовнішня торгівля ЄС стрімко зростає (незважаючи на загальний спад, спричинений світовою фінансово-економічною кризою), а розширення присутності на світовому ринку залишається пріоритетом для ЄС. Україна з населенням 45,5 млн. осіб може бути перспективним ринком для ЄС [8].

Важливо врахувати, що зростання зовнішньої торгівлі Європейського Союзу може відкривати нові можливості для України як для ринку збуту своїх товарів і послуг, так і для розвитку співробітництва в сфері інновацій та технологій. Проте, існують і виклики, пов'язані з конкуренцією на світовому ринку. Щоб зберегти свою конкурентоспроможність, Україна повинна активно розвивати свою економіку та підтримувати інноваційні проекти та ініціативи. Однак це вимагає значних інвестицій в освіту, дослідження та розвиток, а також вдосконалення умов для бізнесу та зниження бюрократичних перешкод.

Щодо залежності від імпорту енергоресурсів, Україна має розвивати стратегії різноманітності енергетичних джерел та підтримки відновлювальних джерел енергії. Важливо також сприяти енергоефективності та розвитку альтернативних джерел енергії, що допоможе зменшити залежність від імпорту.

Співпраця з Європейським Союзом (ЄС) може стати важливим фактором модернізації та розвитку української економіки. Важливо ефективно використовувати ці можливості та розвивати партнерські відносини з країнами ЄС задля забезпечення загального процвітання України та стабільного економічного зростання. Водночас, структура вітчизняного експорту послуг вирізняється монокультурністю та значною часткою транспортних послуг, на які припадає близько двох третин від загального обсягу експорту послуг України до ЄС. Завдяки значним обсягам експорту таких послуг Україна має позитивне сальдо у торгівлі послугами з ЄС, що певною мірою компенсує посилення негативної тенденції, яка спостерігається останніми роками у торгівлі товарами з ЄС [6, с.29]. Значне домінування транспортних послуг у структурі вітчизняного експорту може виявитися ризикованим в довгостроковій перспективі. Залежність від одного виду послуг може зробити українську економіку вразливою до змін у попиту на ці послуги або змін у кон'юктурі ринку.

Також, важливо розглядати можливості диверсифікації експорту послуг. Розвиток інших секторів, таких як ІТ, консалтинг, освітні та медичні послуги, може стати стратегічним напрямком для зменшення монокультурності в структурі експорту. Це не лише збільшить стійкість експортного сектору, а й сприятиме розвитку високотехнологічних галузей та підвищить конкурентоспроможність української економіки. Наслідком таких заходів може бути збільшення диверсифікації експортного портфеля України та збільшення доданої вартості в економіці країни, що сприятиме стійкому економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення.

Що стосується економічного співробітництва з країнами-членами ЄС, то слід вжити заходів для розвитку торгівлі та поглиблення економічного співробітництва на засадах рівності, взаємної вигоди та взаємної зацікавленості на основі міжнародного права. Це сприятиме створенню сприятливих умов для збільшення експорту української продукції на ринок ЄС та надасть можливості для збалансування двосторонньої торгівлі [5, с.17]. Розробка таких заходів на основі принципів рівності, взаємної вигоди та міжнародного права є запорукою забезпечення сталого та взаємовигідного економічного співробітництва між Україною та країнами-членами ЄС. Це можна тільки вітати, якщо негативне сальдо торговельного балансу України з ЄС складається переважно з імпорту інвестиційних промислових товарів, необхідних для переоснащення виробництва [2, с.145]. Імпорт інвестиційних товарів може сприяти впровадженню нових технологій, підвищенню якості продукції та ефективності виробництва, розвитку інфраструктури. Це, в свою чергу, призводить до збільшення обсягів виробництва, підвищення експортного потенціалу та розвитку національної економіки в цілому. Такий підхід до коригування торговельного балансу демонструє стратегічну спрямованість України на модернізацію та розвиток виробничого сектору, що може мати ще більш позитивний вплив на стійкість економіки та її міжнародну конкурентоспроможність.

Створення сприятливих умов для розвитку торгівлі та економічного співробітництва на основі рівних умов та захисту прав кожної сторони є важливим елементом. Це сприятиме збільшенню взаємних інвестицій, розвитку спільних проєктів та зміцненню економічних зв'язків між Україною та ЄС.

Забезпечення можливостей збалансувати сальдо двосторонньої торгівлі також важливе для створення стабільного та рівноважного економічного партнерства. Це допоможе уникнути негативних наслідків від великого дисбалансу у торговельних відносинах і забезпечить сталість та прозорість взаємодії між сторонами. Отже, зазначені заходи є важливими для розвитку ефективного та взаємовигідного економічного співробітництва між Україною та країнами-членами Європейського Союзу, і їх реалізація має сприяти зміцненню та розвитку обох сторін. Узагальнюючи, торговельний баланс України з країнами ЄС в контексті глобальних змін демонструє як позитивні тенденції, так і виклики. Важливо постійно аналізувати ці зміни та розробляти стратегії для підтримання стійкого та вигідного торговельного співробітництва між Україною та Європейським Союзом.

Торгівельні відносини між Україною та країнами Європейського Союзу є одними з найважливіших для української економіки, і вони

становлять значну частину зовнішньої торгівлі країни. У зв'язку з глобальними змінами на світовому ринку та розвитком політичних, економічних та технологічних процесів, аналіз торговельного балансу України з країнами ЄС є важливим для розуміння тенденцій та визначення перспектив співпраці.

Слід звернути увагу на загальні обсяги торгівлі між Україною та ЄС. Протягом останніх років спостерігається стійкий зростання обсягів торгівлі як у виробничих, так і в послугових секторах. Це свідчить про поглиблення економічних зв'язків та збільшення взаємного інтересу між сторонами.

Важливим аспектом є структура торговельного балансу. Україна традиційно експортує до країн ЄС сільськогосподарські та сировинні товари, такі як зерно, сталь та руди. Проте, в останні роки спостерігається тенденція до зростання експорту високотехнологічних товарів та послуг, зокрема інформаційних технологій та консалтингу. Це свідчить про модернізацію української економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

У зв'язку з різноманітними факторами, такими як зміни в світових цінах на сировини, коливання курсів валют та політична нестабільність, сальдо торгівлі між Україною та ЄС може варіюватися. Проте, важливо зазначити, що певне від'ємне сальдо може бути компенсоване позитивним сальдо в торгівлі послугами, інвестиціями або іншими елементами економічного співробітництва.

Загалом, аналіз торговельного балансу України з країнами ЄС в контексті глобальних змін дозволяє зрозуміти динаміку взаємовідносин та визначити напрямки подальшого розвитку співпраці. Важливо постійно вдосконалювати стратегії та політику, щоб забезпечити сталість та взаємну вигоду в торговельних відносинах між Україною та Європейським Союзом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко ; за ред. акад. НАН України, Надзв. і Повнов. Посла України Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012. – 760 с.

2. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / В.М. Гейц, А.І. Даниленко, М.Г. Жулинський, Ю.А. Левенець, Е.М. Лібанова, О.С. Онищенко; за заг. ред. В.М. Гейця. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. 232 с.

3. <http://mfa.gov.ua/ua> – офіційний сайт Міністерства закордонних справ України.

4. Шендеровська А.В. Міжнародно-правові засади вступу України до Європейського Союзу : монографія / А. В. Шендеровська, А. Г. Шендеровський ; Акад. муніц. упр., Юрид. ф-т. Умань: Уман. комун. вид.-полігр. п-во, 2011. 167 с.

5. Щербата Н.З. Зовнішньоекономічна політика Європейського Союзу в зонах вільної торгівлі : монографія / Н. З. Щербата ; Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки, 2011. – 199 с.

6. Шнирков О. Політика Європейського Союзу у сфері міжнародної торгівлі: особливості сучасного етапу. Економічний часопис XXI. 2009. № 5. С. 28-31.

7. <http://me.kmu.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

8. <http://ukrstat.gov.ua/> – офіційний сайт Державної служби статистики України.

9. <http://www.eba.com.ua/> –сайт Європейської Бізнес Асоціації в Україні.

10. http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm – офіційний сайт Представництва ЄС в Україні.

УДК: 338

Побоченко Леся Миколаївна,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
e-mail: lesia.pobochenko@npp.nau.edu.ua

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Військова агресія росії негативно вплинула на розвиток усіх галузей економіки України, але найбільше постраждала індустрія туризму, яка у перші місяці війни майже розвалилася. Велика кількість біженців, економічні проблеми та складний емоційний стан українських громадян також значно зменшили кількість подорожей українцями.

З початку бойових дій туристична індустрія потрапила в найскладнішу ситуацію від всієї історії розвитку туризму в Україні. Замість розвитку внутрішнього туризму відбулася міграція мільйонів

людей всередині країни, а масовий від'їзд українських громадян за кордон не мав нічого спільного з туристичними дестинаціями [1].

Відповідно з 24 лютого 2022 року в'їзний туристичний потік втрачений на 100%, діловий туризм заморожений, а місцевий туризм перетворився на рух внутрішньо переміщених осіб, туризм у центральній, східній та південній Україні повністю припинився [2].

Війна росії на території України майже зруйнувала туристичну галузь. Закритий повітряний простір, труднощі з оплатою та ненадійна безпекова ситуація туристів стали передумовами «виживання» туристичної діяльності. Проте, незважаючи на всю складність ситуації, туристична галузь України продовжує функціонувати та адаптуватися до нових умов, знаходити нові рішення та закладає основу для майбутнього розвитку туризму. Сьогодні діяльність суб'єктів туристичної сфери підтримується за рахунок державного бюджету, оскільки ця функція є дуже важливою в умовах воєнного стану [3].

Після 24 лютого багато людей зі сходу країни були змушені переїхати до західних областей. Прибуваючи в ці регіони, жителі сходу і півдня України пізнають їх по-новому і ламають якісь свої минулі стереотипи. Після закінчення війни розвиток внутрішнього туризму істотно зменшиться, адже про пляжний туризм доведеться на деякий час забути (розмінування). Зараз війна просто змушує людей їздити країною і ця ситуація ще більше об'єднує українців.

Проте, Україна має великий потенціал для розвитку туризму після закінчення війни. Цьому сприятиме багата культурно-історична (історичні пам'ятки) та природна (національні парки, курорти та мальовничі місця) спадщина України, яка приваблює туристів з усього світу, але сьогодні недоступна через війну [4].

В повоєнній відбудові України з'являться нові можливості для розвитку туристичної інфраструктури (санаторії, готелі, ресторани, бази відпочинку тощо), що приведе до розвитку внутрішнього туризму та збільшення кількості іноземних туристів. Але для максимальної реалізації потенціалу туристичної галузі України варто звернути увагу на підвищення якості обслуговування, розробку маркетингових стратегій, створення привабливих турів та підтримка малого та середнього бізнесу в Україні. Відповідно розвиток туристичного бізнесу сприятиме створенню нових робочих місць та економічному відновленню України [5].

Коли закінчиться війна і не буде військових дій, туризм в Україні, звичайно, відновиться досить швидко. Туристи зможуть повернутися, шойно в Україні стане цілком безпечно. До уваги відвідувачів будуть представлені нові атракціони. Інтерес до таких міст, як Буча, Ірпінь, Бородянка та Маріуполь, безперечно, зростатиме. Проблема лише в тому,

що на все потрібен час. У західних областях України сьогодні разом із туристичним середовищем розроблені екскурсійні тури, безкоштовні для тих, хто залишив рідні домівки через війну. Ці екскурсії мають історичну складову, яка має на меті пояснити людям періоди, які пережила колись підкорена комуністами Галичина: екскурсоводи розповідають про зривства 1939-41 років, які схожі на ті, що мали місце в Бучі, Ірпені, Маріуполі, Харкова та інших українських міст і сіл [6].

Війна в Україні є злочином російського режиму. Тому доцільно створити місця пам'яті невинних жертв і пам'ятники перемоги над расистами, щоб кожен турист міг переосмислити: що світ зробив не так, то історія повторилася. Але, водночас, необхідно показати іншу Україну – гостинну, з неймовірною природою, стародавньою культурою, українськими звичаями та традиціями та неймовірно смачною українською кухнею.

Після війни з'являться великі можливості для в'їзного туризму. Якщо правильно спілкуватися, то в Україну поїдуть з цікавості: побувати і побачити все на власні очі. Актуальними будуть маршрути, пов'язані з війною, та знакові повоєнні місця. Але надалі потрібно буде працювати над тим, що ще можна запропонувати туристам і чим їх зацікавити.

Важливе місце слід відвести «туризму пам'яті» (для вшанування пам'яті загиблих під час військового вторгнення), «воєнному туризму» (для висвітлення масштабів війни та руйнувань на території країни) та «національно-патріотичному туризму» з метою врятувати майбутні покоління від помилок минулого.

Також, варто звернути увагу на такі види туризму як діловий, екологічний, гастрономічний, на які у процесі післявоєнного відновлення туристичної галузі України відіграватимуть значну роль [6].

Важливим є, що іноземні студенти з усього світу приїжджають навчатися туризму в українських університетах та інститутах, тому що диплом з туризму в будь-якому українському університеті визнається в усьому світі, і ці випускники можуть працювати в будь-якій країні після закінчення навчання.

Таким чином, зазначимо, що наша країна завжди була привабливою для іноземних туристів. Після повномасштабного вторгнення росії туристична індустрія України постраждала найбільше, що призвело до втрат іміджу країни. Ці виклики вимагатимуть нових підходів від розвитку туристичної галузі, адаптації до нових умов, а також співробітництва з державними органами влади для залучення інвестиційних ресурсів та просування позитивного іміджу України на міжнародний ринок.

Щодо пріоритетів розвитку туристичної галузі України головним заходом є розробка стратегії розвитку українського туризму з урахуванням світового досвіду, які на сьогодні мають успішну туристичну галузь, але в минулому зазнали втрат через війну чи збройні конфлікти. Варто зазначити, що в повоєнній відбудові України необхідно активізувати популяризацію туристичного потенціалу, розвивати нові напрямки та залучати іноземних партнерів для туристичного розвитку. І лише запровадження нових моделей управління туристичною сферою, що засновані на принципах державно-приватного партнерства, зможуть призвести до швидкого відновлення туризму в Україні.

Отже, туризм на сьогодні розглядається головним драйвером післявоєнної відбудови України, але швидкість відновлення туризму першочергового залежатиме від вирішення цілої низки безпекових та інфраструктурних питань. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на формування моделі повоєнного відновлення туристичної галузі України та вдосконалення державної туристичної політики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Захарова, Т. (2023). НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ. *Економіка та суспільство*, (49). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-6>.
2. How the hotel and tourism business works in Ukraine during the war: about resilience and innovation with Anton Taranenko. URL: <https://visitukraine.today/blog/2824/resilience-and-innovation-how-the-hotel-and-tourism-business-in-ukraine-works-in-the-context-of-war>.
3. Mashika, Gh. V., P'jatka, N. S. (2022). Peculiarities of the functioning of the subjects of the tourism industry in the conditions of war. *Economics and society*, 44. Retrieved from <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1833>.
4. Васильєва О.О., Домашенко С.В., Каптюх Т.В. (2023). Перспективи розвитку туристичної галузі України у післявоєнний період. *Інфраструктура ринку*. Випуск 72. 185-191.
5. Побоченко Л.М. Вплив війни в Україні на розвиток міжнародного туристичного бізнесу // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: XIII міжнародна науково-практична конференція, 26 травня 2022 року: тези доп. К., 2022. С. 163-169.
6. Царук, В. В. (2023). ТУРИЗМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ – ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОШУКУ НОВИХ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, (4), 15-24. <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2023.4.3>.

Побоченко Леся Миколаївна,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
e-mail: lesia.pobochenko@npp.nau.edu.ua

Добудько Максим Володимирович,
здобувач IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: 6966286@stud.nau.edu.ua

СВІТОВІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

У 2024 році подорожі досягнуть рекордних значень. Очікується, що світові витрати на туризм досягнуть 2 трильйонів доларів США, перевищивши свій пік через попит на відпочинок. Однак цей сектор буде формуватися складною взаємодією конвергентних факторів, включаючи зростання попиту з боку ринків, що розвиваються, слабке економічне зростання, геополітичну нестабільність і загострення проблем сталого розвитку [1].

За даними Світового банку (СБ), подорожі та туризм продовжують випереджати світову економіку, яка має повільне зростання на 2,7%, що свідчить про важливість, яку споживачі надають подорожам, незважаючи на постійну кризу вартості життя. Тим не менш, прогнозується, що зростання сповільниться до 16% у 2024 році, оскільки бурхливі дні «мандрівок помсти» зникають, а зростання цін поступово поглинає апетит споживачів до подорожей [2].

В дослідженні Euromonitor Voice of the Industry Travel Survey керівники туристичних компаній назвали інфляцію (56%) та перебої в подорожах (53%) разом із бажанням споживачів отримати співвідношення ціни та якості (46%) як найбільші тенденції, що впливають на сектор. 59% очікують невеликого покращення фінансових показників протягом 2023-2024 років, оскільки зростання витрат перекладається на споживачів [3].

Повернення ділових поїздок є більш складним, оскільки працівники приймають змішані подорожі для кращого балансу між роботою та особистим життям. Очікується, що змішані подорожі досягнуть 300 мільярдів доларів США у 2024 році. За даними Федерації

авіаційної охорони навколишнього середовища, інвестори також спонукають компанії досягти цільових показників скорочення викидів вуглекислого газу шляхом скорочення несуттєвих ділових поїздок, де авіаперельоти в першому та бізнес-класі в чотири рази шкідливіші, ніж в економічному [4].

У 2024 році найшвидше зростаюча категорія подорожей у світі – це залізничний транспорт із 35,6% у 2023-2024 роках. Це говорить про зростаючу кліматичну свідомість мандрівників і туристичних операторів, які пропонують більш безпечні для клімату варіанти транспортування у своєму портфелі продуктів [3], (рис.1.):

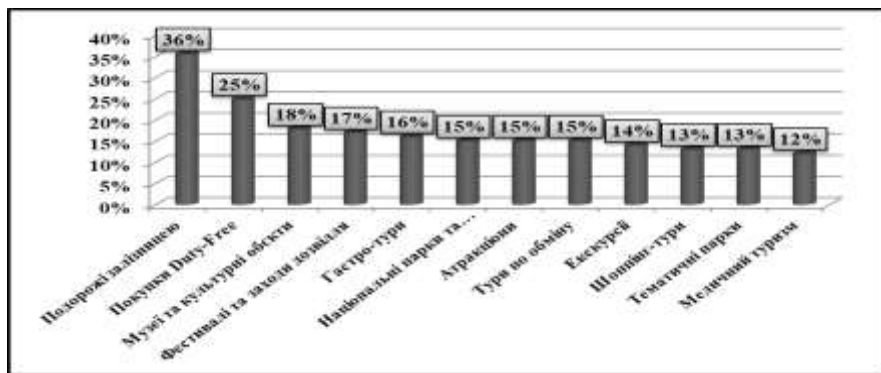

Рис. 1. Динаміка темпів приросту туристичних категорій в 2023-2024рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Euromonitor International.

Згідно з опитуванням Euromonitor Voice of the Consumer: Travel Survey, третина (33%) любителів екологічних пригод у 2023 році віддає перевагу альтернативам авіаперельоту, наприклад залізничному транспорту [3].

Однак, як нещодавно повідомила експертна група з питань туризму зі зміни клімату, туризм далеко не досягає поставлених цілей, і необхідна «зміна парадигми», щоб збільшити масштаби необхідних дій для досягнення цілей кліматичних викидів туризму відповідно до шляху 1,5C і досягнення мережі нульові цілі до 2050 року.

Очікується, що магазини безмитної торгівлі, музеї та культурні об'єкти стануть другою та третьою категоріями найбільшого зростання з 24,9% та 17,9% відповідно, причому Luxury Seekers є одними з найбільш частих пасажирів, які заново відкривають для себе радість покупок в аеропортах, у той час як культура повертається. Дослідники у Франції та

Італії заново відкривають місця ближче до дому. Згідно з дослідженням Euromonitor Voice of the Consumer: Travel Survey, 28% шукачів розкоші обирають місця для відпочинку на основі якості покупок, доступних там у 2023 році [3].

Сила персоналізації – туристичні бренди підключаються до пристрасей споживачів. Очікується, що нішеві сегменти туризму, такі як оздоровчий, розкішний, еко-туризм, спорт і пригоди, стануть основними напрямками зростання в наступному році, оскільки споживачі все більше віддають перевагу персоналізованому досвіду, який відповідає їх стилю життя та цінностям, стимулюючи готовність платити більше за те, що має значення саме для них.

Продажі пакетів спортивного туризму, які продаються через туристичних посередників, за прогнозами, зростуть на 15% у 2023-2024 роках завдяки таким великим подіям, як Олімпійські ігри в Парижі та ЄВРО-2024 у Німеччині, тоді як екологічний туризм стане другою за величиною категорією зростання з показником 14,8 % [3].

Знайти та відчути ідеальну подорож стає ще більш досяжним завдяки персоналізації, що забезпечується цифровізацією, включно з нещодавніми кроками вперед із генеративним штучним інтелектом у плануванні подорожей. Проте точність таких інструментів штучного інтелекту все ще не оцінена.

Туристичні бренди та туристичні напрямки також розробляють інноваційні продукти, що відповідають потребам споживачів, одночасно використовуючи сегментацію споживачів, традиційний маркетинг і соціальні медіа для залучення. Таке мислення, орієнтоване на споживача, допомагає віддавати перевагу якісному туризму, а не кількісному, щоб забезпечити стале та стійке зростання [4].

Обличчя мандрівника, що змінюється: молодший, різноманітний і наділений силами. Що також вражає у постпандемічних мандрівниках, так це те, що вони стають молодшими, де міленіали (віком 30-44 роки) складають найбільшу частку шанувальників здоров'я, шукачів дозвілля, розкоші та цифрових мандрівників, згідно з Голосом споживача Euromonitor.

Шукачі розкоші найбільше представлені в країнах Близького Сходу та Азіатсько-Тихоокеанського регіону, а любителі еко-пригод – в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та Європі, тоді як дослідники культури найбільше поширені в Європі [4].

Подорожі значною мірою оцифровані: очікується, що 67% споживачів будуть бронювати онлайн у 2024 році – і навіть більше для 76% шанувальників здоров'я та 75% цифрових мандрівників у 2023 році.

Таким чином, туристичним брендам і туристичним напрямкам потрібно переконатися, що різноманітність і інклюзивність є центральними для цінностей їхніх брендів і продуктів/послуг, щоб вітати мандрівників завтрашнього дня у високотехнологічний спосіб, який поважає їхні переконання та цінності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Euromonitor Voice of the Consumer. URL: <https://business.yougov.com> (дата звернення: 28.03.2024).
2. Світовий банк. URL: <http://www.worldbank.org> (дата звернення: 28.03.2024).
3. Euromonitor International. URL: <https://www.euromonitor.com> (дата звернення: 28.03.2024).
4. Top Trends for Travel in 2024. URL: <https://www.euromonitor.com/article/top-trends-for-travel-in-2024> (дата звернення: 28.03.2024).

УДК 336.025.1:004(043.2)

Прокопенко Андрій Валерійович,
здобувач ІV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail:6876722@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник – Г.Ю. Панікар,
к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ FINTECH: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Регулювання міжнародного ринку FinTech стає все більш важливим у зв'язку зі зростанням цієї галузі. Воно спрямоване на забезпечення стабільності, безпеки та захисту інвесторів та користувачів фінансових послуг. Міжнародна співпраця та гармонізація стандартів відіграють важливу роль у цьому процесі. Також важливо встановити правила щодо збереження даних та захисту приватності, боротьби зі шахрайством і фінансовим злочином, а також сприяти інноваціям та конкуренції в галузі FinTech.

Важливо, щоб регулювання було гнучким і відповідало швидкому темпу розвитку технологій та змінам у фінансовій сфері. Воно повинно

сприяти розвитку інновацій та одночасно забезпечувати безпеку та довіру учасників ринку. Ефективне регулювання має сприяти створенню сприятливого середовища для розвитку FinTech компаній і забезпеченню їхнього довгострокового успіху на міжнародному ринку. Також важливим є постійний моніторинг та оновлення регулятивного середовища з урахуванням змін у технологічному ландшафті та фінансових ризиках. Крім того, регулятори повинні створювати механізми для сприяння інноваціям, таким як пілотні програми та сандбокси, які дозволяють FinTech компаніям тестувати нові продукти та послуги на практиці, забезпечуючи водночас захист для користувачів. Для забезпечення ефективного регулювання міжнародного ринку FinTech також необхідна відкрита комунікація між регуляторами, компаніями та іншими зацікавленими сторонами. Це допомагає розуміти потреби та виклики сектора, а також сприяє виробленню більш адаптивних та ефективних правил і стандартів. Крім того, забезпечення прозорості та відкритості у процесі регулювання сприяє будівництву довіри та підтримує стабільний розвиток глобального ринку FinTech.

Важливою складовою ефективного регулювання міжнародного ринку FinTech є постійне оновлення правового та нормативного середовища відповідно до змін у технологічних та фінансових трендах. Це дозволяє регуляторам швидко реагувати на нові виклики та ризики, що виникають у галузі, і забезпечує більш гнучкий та адаптивний підхід до регулювання FinTech індустрії на міжнародному рівні.

Регулювання міжнародного ринку FinTech стоїть перед великими викликами та необхідністю забезпечення балансу між стимулюванням інновацій та захистом фінансової стабільності та консументів. На сьогоднішній день існує велика розбіжність в правовому регулюванні FinTech у різних країнах, що ускладнює міжнародні операції та збільшує ризики.

З одного боку, деякі країни визначають сприятливі умови для розвитку FinTech, створюючи інноваційні "пісочниці" та спрощуючи регуляторні обмеження. З іншого боку, існують країни, які обирають більш консервативний підхід і встановлюють строгі вимоги для фінансових технологій.

Для забезпечення успішного розвитку та функціонування міжнародного ринку FinTech важливо враховувати різноманітні аспекти, включаючи потреби користувачів фінансових послуг, інноваційні технології, ризики кібербезпеки та зміни у законодавстві. Регулятори повинні враховувати динамічність галузі та прискорений темп технологічних змін, щоб забезпечити ефективне та прозоре регулювання, сприятливе для розвитку інновацій та конкуренції. Передові підходи до

регулювання, такі як використання сандбоксів для тестування нових продуктів та послуг, можуть сприяти створенню сприятливого середовища для FinTech стартапів та компаній. Зокрема, сандбокси надають можливість компаніям випробувати свої ідеї на практиці, не обтяжуючись суворими регулятивними вимогами, та водночас забезпечують захист інтересів споживачів. Продовження співпраці між регуляторами, бізнесом та іншими учасниками ринку є важливим для постійного вдосконалення регулятивного середовища та адаптації до нових викликів та можливостей. Також необхідно вдосконалювати механізми виявлення та вирішення ризиків, пов'язаних з кібербезпекою, оскільки FinTech компанії зберігають значні обсяги конфіденційної інформації користувачів. Гнучкість та адаптивність у регулюванні є ключовими для успіху в управлінні змінами та забезпечення стійкості міжнародного ринку FinTech. У цьому контексті, регуляторам слід розглядати кращі практики з інших ринків та активно співпрацювати з міжнародними організаціями для обміну досвідом та розробки спільних стратегій.

Для ефективного регулювання міжнародного ринку FinTech необхідна співпраця та взаємодія між країнами та міжнародними організаціями. Створення загальних стандартів та механізмів спільного контролю може сприяти зниженню ризиків та підвищенню відкритості ринку для нових технологій. Регулятори повинні бути готові до швидкої адаптації до швидко змінюючогося середовища FinTech та постійно вдосконалювати свої підходи для забезпечення ефективного регулювання, що сприятиме сталому розвитку галузі та захисту інтересів всіх учасників ринку.

Сучасний міжнародний ринок FinTech став предметом уваги для регуляторів у багатьох країнах, оскільки нові технології та інновації змінюють ландшафт фінансового сектору. При цьому виникають виклики у сфері регулювання, оскільки традиційні правила та нормативи можуть бути недостатньо адаптовані до швидкорозвиваючихся технологій. Одним з основних викликів є потреба у гнучкому та інноваційному підході до регулювання, який би забезпечував захист інвесторів та споживачів, а також сприяв розвитку інновацій в секторі.

Незважаючи на виклики, сучасні підходи до регулювання міжнародного ринку FinTech також відкривають перед сектором значні перспективи. Наприклад, деякі країни вже впроваджують санкціоновані регуляторні підходи, сприяючи розвитку інноваційних рішень та послуг. Такі підходи можуть стимулювати конкуренцію та забезпечити сприятливі умови для фінансових стартапів. Крім того, співпраця між регуляторами різних країн у сфері FinTech може сприяти створенню

міжнародних стандартів та політик, що сприятимуть стабільності та розвитку сектору у глобальному масштабі.

Для забезпечення ефективного регулювання міжнародного ринку FinTech також важливо постійно оновлювати правові норми та стандарти з урахуванням змін у технологічному середовищі та фінансовій сфері. Це вимагає активного впровадження інноваційних методів регулювання, таких як регулятивні пісочниці, які дозволяють компаніям тестувати нові продукти та послуги в контрольованому середовищі, спільно з регуляторами. Такі ініціативи сприяють зниженню ризиків та сприяють розвитку інновацій в сфері фінансових технологій.

Помітне зростання регуляторних ініціатив у сфері FinTech також вимагає більшої координації та співпраці між різними державами та міжнародними організаціями. Тільки шляхом об'єднання зусиль урядових і недержавних суб'єктів можна забезпечити ефективне регулювання, що відповідає сучасним викликам та можливостям.

Окрім того, важливо підтримувати відкритий діалог з представниками галузі та залучати їх до процесу розробки регуляторних політик. Це сприятиме створенню більш гнучких та інноваційних правил, які враховують потреби ринку та сприяють розвитку екосистеми FinTech. Такий підхід дозволить забезпечити баланс між стимулюванням інновацій та збереженням фінансової стабільності та захисту споживачів.

Загалом, ефективне регулювання міжнародного ринку FinTech є складним завданням, яке вимагає гнучкості, інноваційності та співпраці між всіма зацікавленими сторонами. Тільки за таких умов можна забезпечити стабільний та розвинутий ринок фінансових технологій, що відповідає сучасним викликам та потребам.

Таким чином, регулювання міжнародного ринку FinTech вимагає уважного балансу між стимулюванням інновацій та забезпеченням фінансової стабільності та захисту консументів. Розбіжність у правовому регулюванні між країнами може створювати труднощі для міжнародних операцій FinTech.

Важливо наголосити на необхідності співпраці та взаємодії між країнами та міжнародними організаціями для створення загальних стандартів та механізмів спільного контролю. Це сприятиме зменшенню ризиків і підвищить відкритість ринку для нових технологій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Фінтех в минулому, теперішньому, майбутньому і українських реаліях 2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uanews.liga.net/economics/articles/finteh-v-minulomu-teperishnomu-maybutnomui-ukrainskih-realiyah>

2. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/about/developstrategy/fintech2025#:~:text=Стратегія%20розвитку%20фінтеху%20в%20Україні&text=Національний%20банк%20України%20затвердив%20Стратегію,сервісами%20та%20доступними%20цифровими%20послугами>
3. Огляд фінтеху: Гроші у ритмі техно. Business.ua. [Електронний ресурс] –Режим доступу: <https://business.ua/special/75-finansovij-oskar-2018/4872-ohliadfintekhu-hroshi-u-rytmi-tekhno>
4. Каталог ФінТех компаній України. Київ : НБУ. 2021. 99 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1muA2397xKPsbQEM86Ws8fTame-3jplif/view>
5. Огляд фінтеху: Гроші у ритмі техно. Business.ua. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://business.ua/special/75-finansovij-oskar-2018/4872-ohliadfintekhu-hroshi-u-rytmi-tekhno>

УДК 339.9

Румянцев Анатолій Павлович,
д.е.н., професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу,
Національний авіаційний університет, м. Київ
e-mail: anatolii.rumiantsev@npp.nau.edu.ua

Камшуків Ігор Вікторович,
аспірант, кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу,
Національний авіаційний університет, м. Київ
e-mail: ikamshukov@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО АУТСОРСІНГУ У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

На сьогодні в Україні ринок логістичного аутсорсингу переживає хвилю розвитку. До повномасштабного вторгнення загострення та інтенсифікація конкуренції в різних бізнес-процесах, розвиток та всезагальне використання нових інформаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності та бізнесу, прискорення транзакцій, швидке застарівання та зменшення життєвого циклу продукції, зростання вимогливості та потреб споживачів змушували підприємства переглядати свої стратегії

ведення бізнесу. Війна ж змінила не лише життя кожного українця, а й вплинула на весь бізнес. Закриті порти, відсутність авіасполучення, постійні ризики із автодоставкою, необхідність частої зміни або суттєвого коригування маршрутів доставки, значне зменшення кількості складських приміщень з одного боку, проблеми з паливом та інші чинники з іншого боку, спонукали компанії повністю переформатувати логістику. Зазначені виклики зумовили залучення кваліфікованих підприємств, яким передали частину своїх ділових функцій, включаючи логістичні. Аутсорсинг логістики став звичною практикою багатьох учасників ринку не залежно від масштабів і сфер діяльності, що привернуло увагу багатьох дослідників. Саме тому дослідження питання логістичного аутсорсингу як механізму підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства є досить актуальною в сучасних висококонкурентних умовах.

Відновлення логістичних потужностей для забезпечення потреб торгівлі та виробництва, перехід на аутсорсинг логістики і пошук для цього надійних партнерів, оптимізація логістичних і складських процесів, впровадження інновацій і автоматизація в логістичній галузі, розвиток міжнародного логістичного партнерства стають найважливішими чинниками для відновлення компаній і налаштування стабільної і безперебійної роботи в нових критичних умовах [4].

В країнах Європи визначається значимий рівень обсягів тих логістичних функцій, які передані на реалізацію аутсорсинговим фірмам, зокрема: 61% - у сфері обслуговуванням транспортом, 35% – у складському господарстві, 25% займають інформаційні системи, 15% – у реверсній логістиці, 13% – в управлінні флотом, 11% – у кастомізації, 8% – у сфері управління запасами, 6% – для облікової звітності замовлень, 5% – для підтримки клієнтів.

Головними перешкодами на шляху розвитку аутсорсингу в Україні є мінімальна державна підтримка, неспроможність для ефективного контролю за діяльністю провайдера, неможливість передбачити його економічний стан. Одним з головних недоліків є партнерські відносини, що можуть виявитись ненадійними. Крім того, державна підтримка прогресування аутсорсингу є достатньо важливою в сучасних економічних умовах [2]. Наприклад, завдяки державній підтримці та державним структурам розвитку Індія і Ірландія стали провідними світовими лідерами на ринку аутсорсингу. Не дивлячись на перешкоди на шляху розвитку аутсорсингу в Україні, існує ряд переваг, які сприяють проведенню аутсорсингових операцій в нашій країні, зокрема: більш низька оплата праці порівнюючи з країнами Європи і США; велика кількість безробітних кваліфікованих кадрів; володіння й

сприйняття іноземних мов на високому рівні. Аутсорсинг виступає впливовим фактором щодо ефективності функціонування підприємств, він є істотним елементом в зниженні витрат в їх діяльності. Також аутсорсинг впливає на конкурентну позицію підприємств.

Аутсорсингу як вид економічної діяльності має як переваги та недоліки. Загальними перевагами логістичного аутсорсингу виступають такі складові: чіткий розподіл ризиків; бізнес-процеси та шляхи підвищення їх ефективності; скорочення кількості витрат завдяки зменшенню чисельності кадрів. Існують також управлінські переваги логістичного аутсорсингу, а саме: здатність покращення контролю управління; можливість становлення потенціалу росту й виключення усіх передбачуваних обмежень; перспектива опосередкування уваги й необхідних ресурсів на основній діяльності, на задоволенні вимог клієнтів та на цілях компанії. Щодо техніко-технологічних переваг, слід відзначити наступні: доступ до вирішення завдань вищого рівня, використання необхідних для цього технологій; надійне обслуговування і можливість підвищення його якості.

Зовнішньоекономічна діяльність передбачає діяльність підприємств за межами країни перебування, що супроводжується збільшенням ризику і невизначеності. Це зумовлює використання логістичного аутсорсингу на закордонних ринках. Аутсорсинг зовнішньоекономічної діяльності передбачає передачу організаційних та технічних процесів, пов'язаних із придбанням імпортованих товарів та їх реалізацією на експорт сторонньої компанії - аутсорсеру. Перевагами такого підходу є вивільнення додаткових ресурсів компанії (фінансових, кадрових, часових), які спрямовуються на розвиток виробництва та бізнесу. По суті, логістичний аутсорсинг представляє собою передоручення сторонній спеціалізованій компанії всіх робіт, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю.

Можна виділити такі переваги аутсорсингу при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності як: 1. краще розуміння ринку та особливостей споживчого попиту (смаків і уподобань споживачів); 2. економія витрат на реєстрацію компанії, відкриття офісу, пошук персоналу та виплати заробітної плати, сплату податків; 3. отримання широкого спектру логістичних послуг;

4. зростання обсягів реалізації продукції внаслідок чого створення повноцінного торгового підприємства; 5. зменшення (звільнення) сплати певних валютних платежів, валютного та митного контролю.

Надання логістичних послуг при здійсненні підприємством зовнішньоекономічної діяльності орієнтується на: вибір іноземних постачальників та здійсненні закупівлі товарів; оформлення документів;

організація зберігання товару на складах із комплексом додаткових послуг; відстеження балансу в режимі реального часу; прогнозування та готовність до зростання попиту; контроль переміщення товарів у режимі онлайн-системи WMS; транспортна логістика та страхування вантажу.

Аутсорсери зазвичай здійснюють такі зовнішньоекономічні операції: підготовка та управління зовнішньоекономічними контрактами; надання митних та брокерських послуг; підготовка необхідних дозволів на імпорт та експорт; сертифікація товарів; вибір найбільш ефективної торгової схеми; робота з регулюючими органами; валютні операції; сплата ПДВ та інших митних платежів.

Вирішення питань, пов'язаних з митним оформленням потребує великого досвіду роботи, наявності кваліфікованого персоналу. Такий комплекс дозволяє розробити найкращі варіанти організації поставок та митного оформлення. Таким чином, логістичний аутсорсинг дозволяє компанії зменшити витрати, підвищити ефективність роботи щодо пошуку закордонних партнерів, прискорити процеси завдяки комплексному вирішенню питань транспортування, приймання товарів та їх швидкого митного очищення.

Ризики та недоліки застосування логістичного аутсорсингу проявляються у наступному: зростання кількості витрат у зв'язку з передачею численних процесів і функцій на аутсорсинг; значні витрати, використані з метою збереження взаємодії з постачальниками, що надають послуги аутсорсингу; неможливість передбачення банкрутства аутсорсингової компанії; вдосконалення професійних навичок фахівців інших підприємств аніж власних кадрів; обмеженість у визначенні законодавчого регулювання логістичного аутсорсингу.

Основними тенденціями на ринку аутсорсингу на сьогодні є наступні тенденції. Ритейлери поступово передають логістичні функції операторам. Історично так склалося, що FMCG-ритейлери в Україні створили свої дистрибуційні мережі, бо на той момент ще не було логістичних компаній, що працюють як 3PL оператори. Крім того, у них просто величезні обсяги перевезень [3].

Хоча міжнародні компанії легко віддають свою логістику на аутсорсинг – головне, щоб оператор відповідав усім вимогам. У той же час українські ритейлери ще погано знають свою повну собівартість доставки і частіше користуються своєю службою логістики. Тільки на проектах, де починають згортати всі витрати, бачать всю картину [1]. Раніше ритейлерам передати логістичні функції на аутсорсинг було складно. Мало хто з компаній має такі компетенції. Але зараз постають логістичні оператори, які готові, глибоко розуміючи проблематику галузі, взяти на себе ці питання [3]. Деякі логістичні оператори вже мають

спеціалізацію – мультимодальну доставку, «останню милю», складську логістику, ритейл тощо.

Для успішної співпраці з ритейлерами важлива комбінація двох чинників: наявність ресурсів (команда, ІТ-рішення) і вільної інфраструктури, яка дозволить надавати замовнику хороший сервіс. Наприклад, щоб надавати якісні послуги в перевезенні продуктів треба мати сертифіковані по HACCP (англ. Hazard Analysis and Critical Control Points) складські потужності. Щоб забезпечити потрібну якість логістики необхідні компетентні кадри й ефективні ІТ-рішення. А також застосування, наприклад, спеціального транспорту, що забезпечує різні температурні режими для перевезення різних продуктів (заморожених, охолоджених і бакалійних) в одному кузові. Ці технології вже активно застосовуються в Європі (мережами Sainsbury's або Tesco).

Отже логістичний оператор має відповідати своєму клієнту масштабами бізнесу. Рівень розвитку логістичної компанії істотно впливає обсяги її виручки. Наприклад, повне занурення, інтеграція в процеси замовника сьогодні можливі лише за умови залучення цілого комплексу цифрових сервісів. В умовах обмежених ресурсів – часу та грошей – саме інноваційні ІТ-рішення дозволяють оператору здійснювати переведення логістики на рівень управління ланцюгами постачання: більш продуктивну, більш економічну концепцію ведення бізнесу. Основою колективу логістичної компанії повинні бути згуртовані у сильну команду професіонали із профільним багаторічним досвідом. Вони мають бути здатними організувати максимально якісне надання послуг.

Підсумовуючи необхідно зазначити, що аутсорсинг в логістичній діяльності є однією з найсучасніших складових механізму реалізації зовнішньоекономічної діяльності України. Використання принципів, методів, форм міжнародної логістики створює підґрунтя для посилення інтернаціональних конкурентних переваг вітчизняних підприємств в межах формування глобального ринку товарів і послуг.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. БН-ГРУП: логістичні компанії мають бути «зшиті» по клієнту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trademaster.ua/articles/313491>
2. Мухина И.С. К вопросу о целесообразности использования аутсорсинга организацией / И.С. Мухина // Корпоративный менеджмент. – 2010. – № 3. – С. 143-148.
3. Найняти перевізника: коли ритейлеру варто задуматися про передачу логістики на аутсорс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rau.ua/personalii/pakline-rytejl-logistyky-autsors/>

4. Переформатування і відновлення логістики на форумі 9 листопада 2022 року в Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lading.ua/news/pereformatuvannya-i-vidnovlennyalogistiki-na-forumi-9-listopada-2022-roku-v-kiyevi/>

5. Плахута Г.А. Логістичний аутсорсинг: переваги та недоліки застосування / Г.А. Плахута // Вісник СНУ ім. В. Даля. – 2010 – № 11 (153). – Ч. 2. – С. 129-132.

УДК: 339.9

Сахнюк Вікторія Миколаївна,
**здобувачка IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна e-mail: 6875103@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник - Л.М. Побоченко,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ**

ПРОБЛЕМА «ВІДТОКУ МІЗКІВ» З УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року сприяло міграції в небаченому масштабі з часів Другої світової війни, в результаті чого 15% населення досі проживає за межами країни. Більше третини українського населення (за оцінками 44 мільйони у 2021 році) було переміщено, і станом на 14 листопада 2023 року в всьому світі зареєстровано 6,3 мільйона українських біженців. Хоча ця цифра дещо зменшилася з піку в 7,5 мільйонів у вересні 2022 року, вона залишається значною, оскільки близько 15% довоєнного українського населення зараз проживає за межами країни. Коли врешті-решт Україна отримає шанс почати відбудову, їй знадобиться комплексна стратегія відновлення втраченого людського капіталу [1].

За оцінками Київської школи економіки, збиток, завданий лише інфраструктурі України, станом на вересень 2023 року перевищує 150 млрд. дол. США (за відновною вартістю), або приблизно 85% річного ВВП. Повна вартість реконструкції буде значно вищою. У березні 2023 року спільна оцінка уряду України, Групи Світового банку (СБ), Європейської комісії та Організації Об'єднаних Націй (ООН) підрахувала, що відновлення після перших 12 місяців війни коштуватиме 411 млрд. дол. США протягом наступного десятиліття. Оскільки війна все ще триває, за даними президента України ця цифра може перевищити один трильон дол. США [2].

Проте в цих дискусіях втрачено іншу ціну, яка може повернути Україну на багато років назад, а саме «відтік мізків».

Існують історичні докази позитивного самовідбору переміщених осіб під час воєн (тобто ті, хто виїжджає, вирішують це робити та є освіченішими за тих, хто залишається), і український випадок, не є винятком. Близько 90% українських біженців – жінки та діти, що свідчить про те, що за невеликими винятками воєнний стан забороняє залишати країну чоловікам віком від 18 до 60 років [1].

Крім того, опитування показують, що частка біженців із вищою освітою (університетська або професійно-технічна освіта) є значно вищою, ніж серед загального населення України. Коли на українські міста посипалися ракети, багато освічених людей, більшість з яких жінки, зібрали речі та поїхали. Чи повернуться вони після конфлікту, ще невідомо. Повернути людський капітал може бути набагато складніше, ніж відновити дороги чи мости.

Незважаючи на надзвичайні зусилля української системи освіти з адаптації до умов війни (зазвичай, вдаючись до онлайн-навчання), поєднання пандемії COVID-19 та вторгнення створило величезні прогалини в освітніх показниках. У той же час масштабне переміщення людей знищило мільйони робочих місць. Хоча деякі з цих робіт повернуться після війни, багато з них будуть замінені роботами, які, ймовірно, вимагатимуть вищого рівня або інших навичок. Наприклад, з лютого 2022 року зріс попит на аналітичні навички та навички мовлення, що свідчить про те, що будь-яке відновлення має включати масштабні програми виправлення та перенавчання.

Поряд з інвестиціями в освіту Україні також потрібно буде краще використовувати людський капітал, який залишився. Одна з ідей полягає в тому, щоб збільшити рівень участі жінок у робочій силі, який був низьким до війни. Цього можна досягти шляхом прийняття політики поєднання сім'ї, сприятливої для працевлаштування, покращення інфраструктури для віддаленої роботи або створення фінансованої державою інфраструктури догляду за дітьми. Так само інтеграція молодих людей на ринок праці після війни буде складною і важкою, але абсолютно необхідною.

Протидія наслідкам відтоку мізків під час війни вимагає двосторонньої стратегії [2].

По-перше, Україні потрібно буде заохотити якомога більше людей повернутися після війни. Хоча такі рішення часто залежать від особистих (неекономічних) факторів, фіскальні стимули можуть допомогти збільшити загальну кількість. Адже багато інших

європейських країн вже мають пільгові податкові схеми для залучення висококваліфікованих спеціалістів.

Наприклад, італійська програма Controesodo («проти втечі») надає значне звільнення від податку на прибуток іноземцям, які повертаються, і нещодавні дані свідчать про те, що особи, які мають на це право, мали на 27% більше шансів повернутися до Італії після того, як політика була введена в дію в 2010 році. Ця політика спрямована на молодих, висококваліфікованих спеціалістів, вигоди (з точки зору бюджетних надходжень і позитивних зовнішніх ефектів) можуть значно перевищувати витрати. У майбутньому післявоєнному сценарії Україна повинна слідувати за іншими європейськими країнами у створенні податкової схеми, щоб заманити людей назад – хоча й з поступовим впровадженням і чіткими кваліфікаційними умовами для запобігання зловживанням.

Варто зазначити, що для того, щоб зупинити «відтік мізків», потрібен час, і багато біженців можуть ніколи не повернутися.

По-друге, другим напрямком стратегії є сприяння взаємозв'язку між українськими емігрантами та національною економікою. Підключення до Інтернету та географічна близькість до країн призначення можуть значно зменшити масштаби «відтоку мізків», який супроводжується еміграцією.

Показовим є досвід біженців до Німеччини з колишньої Югославії. Дослідження показують, що найбільше зростання післявоєнного експорту з колишніх югославських республік було зафіксовано в секторах з найбільшою часткою репатрійованих біженців, відображаючи переваги підвищення продуктивності знань, які вони привезли з собою. У сучасному світі така передача знань може відбуватися онлайн [3].

Зазначимо, що під час пандемії, віддалена робота також може бути потужним інструментом для відновлення або збереження частини втраченого людського капіталу України. Так само допоміжна освіта, щоб подолати прогалини в освіті, спричинені війною, може спиратися на внески біженців, значна частка яких є колишніми вчителями. Уроки, інновації та «праця знань» все ще можуть повернутися в Україну – навіть якщо люди цього не зроблять.

За останній місяць 2023 року кількість українських біженців дещо зросла: по всій Європі було зареєстровано понад 6,48 мільйонів осіб, з яких приблизно 4,455 мільйона повернулися (як ВПО, так і біженці), [4].

Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) трохи зросла до 3,7 мільйонів, причому тривалий характер переміщення підкреслює середня тривалість переміщення для ВПО, яка зросла до 510 днів. Крім

того, 82% ВПО повідомили, що переміщені протягом одного року або довше. Найбільша частка переселенців продовжує проживати на сході країни, причому найбільше проживає в Дніпропетровській та Харківській областях.

Неможливість заробити гроші, проблеми з безпекою, перебої з комунальними послугами та приєднання до сім'ї/друзів були основними факторами, що спонукали/тягнули для вибору місця переміщення. Ситуація з безпекою та відсутність послуг також були двома найпоширенішими причинами, чому ВПО зараз не планують повернутися до місць свого походження [4].

Таким чином, Управлінські виклики, пов'язані з цим питанням, полягають не лише у формуванні реєміграційної політики, а й у запобіганні (чи принаймні мінімізації) академічної міграції в майбутньому, яка має базуватися на таких ключових моментах, як соціальне партнерство та толерантність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. What to Do About Ukraine's Brain Drain. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/ukraine-brain-drain-rebuilding-human-capital-by-giacomo-anastasia-and-tito-boeri-2023-11?barrier=accesspay> (дата звернення: 08.04.2024).
2. Київська школа економіки. URL: <https://university.kse.ua> (дата звернення: 08.04.2024).
3. Побоченко Л.М. Проблеми інтелектуальної міграції з України до країн ЄС// Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, 21 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020.– С.32–35 (дата звернення: 08.04.2024).
4. Організація Об'єднаних Націй (ООН). URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 08.04.2024).

339.9

Соколова Зоя Сергіївна,
к.е.н., доцент
доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу ФМВ
НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: zoya_family@ukr.net

ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АФРИЦІ

Інтеграція є одним з головних чинників протистояння викликам глобалізації. Інтеграційні процеси ведуть до об'єднання економічних систем у систему вищого рівня. Елементи такої системи спільно функціонують для розвитку кожного з них та системи в цілому, що дозволяє отримання синергетичного ефекту емерджентної новоствореної системи [1, с. 46]. Особливості такої системи не властиві її підсистемам та сумі її елементів, коли вони є відокремленими, не маючи системних взаємозв'язків.

Африканська континентальна зона вільної торгівлі (АфКЗВТ, англ. African Continental Free Trade Area – AfCFTA) є флагманським проектом Порядку денного Африканського Союзу (АС) до 2063 р., спрямованого на досягнення інклюзивного та сталого розвитку. Головною метою АфКЗВТ є поглиблення економічної інтеграції країн континенту на основі формування єдиного ринку товарів і послуг та вільного переміщення осіб.

Емерджентні властивості новоствореної економічної системи АфКЗВТ повинні прискорити в першу чергу розвиток інтра-регіональної торгівлі завдяки її лібералізації, а також розвиток ринку завдяки усуненню економічних бар'єрів для забезпечення вільного руху товарів, послуг, капіталів, технологій та робочої сили в межах континенту. Об'єктивний аналіз результатів такої інтеграції дозволить дослідження на основі системно-структурного підходу.

В межах АфКЗВТ планується, що держави-учасниці поступово усуватимуть тарифні та нетарифні бар'єри, лібералізують торгівлю товарами та послугами, розвиватимуть співпрацю у питаннях інвестицій, прав інтелектуальної власності, просування конкуренції. Крім розвитку самої торгівлі, також передбачається просування співробітництва у всіх сферах, пов'язаних з нею, зокрема щодо митних питань, у спрощенні процедур для ведення торгівлі, та розробка механізмів врегулювання спорів стосовно їхніх прав та обов'язків, створення та підтримка інституційної бази для впровадження та адміністрування АфКЗВТ.

Реалізація АфКЗВТ тривала близько 10 років. Рішення стосовно її створення було прийнято на 18-ій черговій сесії Асамблеї глав держав і урядів АС в 2012 р. Відповідні переговори були розпочаті на 25-ій черговій сесії Асамблеї АС в 2015 р. Угода про заснування АфКЗВТ була підписана 44 державами (з 55) 21 березня 2018 р. і набула чинності 30 травня 2019 р. після того як її ратифікували 24 підписанта (необхідно було щонайменше 22) [2, с. 160].

Станом на березень 2024 р. Угоду про АфКЗВТ підписали 54 держави Африки (тобто всі крім Еритреї через негаразди у відносинах з Ефіопією), з них 47 держав (85%) її ратифікували [6].

З 7 липня 2019 р. на 12-ї позачерговій сесії Асамблеї АС для цієї угоди був розпочатий операційний етап. Передбачалося, що в майбутньому АфКЗВТ регулюватимуть п'ять операційних інструментів: 1) правила походження (англ. Rules of Origin), 2) тарифні пільги, 3) онлайн-механізм моніторингу, звітності та усунення нетарифних бар'єрів, 4) Панафриканська система платежів та розрахунків (англ. Pan-African Payments and Settlements System — PAPSS) та 5) Африканський центр моніторингу по торгівлі (англ. African Trade Observatory). 17 серпня 2020 р. в Аккрі (Гана) розпочав роботу секретаріат АфКЗВТ. До інституційної бази континентальної ЗВТ, крім секретаріату, також входять Асамблея глав держав та урядів АС, Рада міністрів, Комітет вищих посадових осіб з питань торгівлі, Механізм врегулювання спорів та різні технічні комітети.

Офіційно Угода про АфКЗВТ була запущена з 1 січня 2021 р., однак практичне її втілення було розпочато майже через 2 роки. А саме, початком ведення торгівлі відповідно до даної Угоди стало 7 жовтня 2022 р., коли Секретаріат АфКЗВТ запустив “Ініціативу керованої торгівлі” АфКЗВТ (англ. Guided Trade Initiative – AfCFTA GTI). Дана ініціатива є пілотним проектом для тестування операційного, інституційного, правового та торговельного середовища в рамках АфКЗВТ. Вона поширена тільки на вісім країн-учасниць з різних регіонів Африки: Камерун (Центральна Африка), Єгипет, Туніс (Північна Африка), Гана (Західна Африка), Кенія, Маврикій, Руанда, Танзанія (Східна Африка) [6]. Це країни, які є найбільш стабільними з хорошими показниками розвитку у порівнянні з іншими країнами континенту. ВВП на душу населення Маврикію — 10 тис. дол. США, а інших семи коливається від 1 до 3,5 тис. дол. США [3].

У жовтні 2021 р. Рада міністрів, відповідальних за торгівлю, прийняла Міністерську директиву про застосування тимчасових графіків тарифних поступок. Ця директива забезпечила правову основу для ведення преференційної торгівлі між собою для держав-учасниць АфКЗВТ, які подали свої графіки тарифних поступок.

У 2023 р. сфера дії “Ініціатива керованої торгівлі” АфКЗВТ була розширена як по продуктах, так і по охопленню країн Африки. Було визначено низку продуктів для торгівлі по тисячі тарифних ліній. Вони включали м'ясо та м'ясні продукти, птицю та продукти птахівництва, напої, текстиль та одяг, оброблені харчові продукти, сухе молоко, мінеральні та хімічні добрива, мед, горіхові масла, фруктові джеми, чай, каву та подрібнені продукти (борошно та кукурудзяний шрот). Наступним етапом в рамках цієї Ініціативи буде включення торгівлі послугами в пріоритетних секторах (бізнес, комунікації, фінансові, транспортні та туристичні послуги) [6].

Що стосується членів, то загалом 31 держава-учасниця висловила зацікавленість приєднатися до даної Ініціативи, і станом на січень 2024 р. 12 з цих держав завершили розробку своїх правових умов для ведення торгівлі в рамках цієї Ініціативи АфКЗВТ. Серед них одна з провідних країн Африки ПАР (головний член Південноафриканського митного союзу – SACU) [6].

В цілому в рамках АфКЗВТ запланована поступова лібералізація тарифів на інтра-регіональну торгівлю товарами в межах Африки:

- 90% тарифів — на “нечутливі товари”, категорія А (відповідно до класифікації СОТ),

- 7% тарифів — на “чутливі товари”, категорія В, які будуть лібералізовані протягом більш тривалого часу.

- 3% тарифів – можуть бути виключені з лібералізації з причин, пов'язаних з продовольчою та національною безпекою, фіскальними доходами, рівнем життя та індустріалізацією, категорія С.

Заплановано, що найменш розвинуті країни (НРК) лібералізують тарифи на “нечутливі товари” протягом 10 років, а ті, що не відносяться до НРК — протягом 5 років.

Станом на серпень 2023 р. 43 тарифні пропозиції щодо торгівлі товарами були подані окремими державами-учасницями (Єгипет, Маврикій, Сан-Томе і Принсіпі) та колективно у складі митних союзів – СЕМАС, ЕАС, ЕСОВАС та SACU, 29 з яких пройшли технічну перевірку [6].

Не дивлячись на наміри інтегруватися, явних покращень в цьому напрямку поки немає. В середньому 15% експорту та імпорту країн Африки є інтра-регіональними, тобто країни Африки торгують більше за межами континенту, ніж всередині [4].

Для порівняння: в Асоціації держав Південно-Східної Азії (англ. Association of South East Asian Nations, АСЕАН, в складі 10 держав) 21% імпорту та 22% експорту є внутрішньорегіональними.

Серед різних регіонів континенту більш інтегрованими є Південна, Західна та Східна Африка — їхній інтра-регіональний експорт та імпорт в середньому складають 13%, і менш інтегрованими є Північна та Центральна Африка, у яких цей показник складає 3% [4]. Серед різних галузей найбільшою мірою інтра-регіональна торгівля в Африці здійснюється по продуктах харчування — близько 59% та деревообробні та паперові вироби — близько 54% [5].

Для покращення ситуації і реалізації потенціалу АфКЗВТ лідерам державного та приватного секторів країн Африки важливо просувати обробну промисловість в провідних галузях своїх економік, в першу чергу це стосується переробки сільськогосподарської продукції. Також для

просування ЗВТ на африканському континенті важливо покращити якість транспортної галузі та логістики. Очевидно, що для реалізації таких планів потрібні сміливі втручання та інвестиції. Для цього необхідним є фінансування вдосконалення інфраструктури, заходів для зменшення затримок клієнтів на кордонах, масштабування мереж холодильного зберігання та транспортної мережі, збільшення кількості та доступності якісних вантажівок [5]. Всі ці кроки повинні призвести до підвищення продуктивності.

До цього доцільно додати, що важливу роль у просуванні економічного розвитку в Африці, що сприяє інтеграції, відіграють великі компанії приватного сектору. Сьогодні в Африці щонайменше 345 компаній мають річний дохід 1 млрд дол. США і більше; разом вони приносять дохід понад 1 трлн дол. США. Саме вони роблять непропорційний превалюючий внесок у зростання, інновації, зайнятість, експорт, продуктивність і податки [5].

Великі компанії мають значний потенціал для збільшення доданої вартості. Цього вони можуть досягти за допомогою амбітних стратегій доступу до нових ринків, підвищення продуктивності, операційної ефективності та покращення своєї соціальної ролі в суспільстві. За оцінкою американської багатонаціональної компанії зі стратегії та менеджменту McKinsey, великі компанії в Африці могли б збільшити свої сукупні доходи до 2030 р. більш ніж на 550 млрд дол. США [5].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Міценко Н.Г. Відображення інтеграційних процесів в економічних теоріях. Підприємництво і торгівля. 2018. Вип. 23. Стор. 42-49.
2. Соколова З., Сердюк Д. Важливість залучення малих та середніх підприємств у просуванні африканської континентальної зони вільної торгівлі. XIII Міжн. наук.-практ. конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі»: Збірник тез. К.: НАУ, 2022. Стор. 159 — 161.
3. Статистичні дані ЮНКТАД по ВВП: URL: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.GDPTotal> (date of application: 25.03.2024).
4. Статистичні дані ЮНКТАД по інтра-регіональній торгівлі: URL: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.IntraTrade> (date of application: 25.03.2024).
5. McKinsey & Company. Reimagining economic growth in Africa: Turning diversity into opportunity. June 5, 2023. Report: веб-сайт. URL:

<https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/reimagining-economic-growth-in-africa-turning-diversity-into-opportunity#/> (date of application: 25.03.2024).

6. The Trade Law Centre NPC (tralac). African Continental Free Trade Area (AfCFTA) Legal Texts and Policy Documents : веб-сайт. URL: <https://www.tralac.org/resources/our-resources/6730-continental-free-trade-area-cfta.html#ratification> (date of application: 25.03.2024).

УДК 339.9

Татаренко Наталія Олексіївна,
**професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу,
кандидат економічних наук ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: tatarenkono@gmail.com**

Коваленко Ілля Іванович,
**здобувач IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: illia3944@gmail.com**

ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО ЯК ТУРИСТИЧНИЙ БРЕНД

Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО представляють собою спадщину планети, яка користується широкою популярністю в туризмі та є невід'ємною частиною потужного туристичного продукту. Численні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО стали туристичними брендами для країн світу, що суттєво впливає на обґрунтований вибір маршруту зацікавленими туристами, орієнтуючи людей на дружнє та мирне співіснування націй та їх культур, що є надзвичайно актуальним сьогодні.

Наразі список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включає 1199 об'єктів, з яких 933 культурні, 227 природних і 39 змішаних, розташованих у 168 країнах (станом на 1 грудня 2023 року). [1; с. 71]. Більшість об'єктів Всесвітньої спадщини є популярними туристичними брендами та унікальними туристичними магнітами в країнах по всьому світу. Їхня популярність підтримується туристичними сайтами, що значно впливає на кількість відвідувачів і, отже, посилює загальні туристичні потоки.

До числа найпопулярніших туристичних об'єктів списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, які стали брендами, включають: Лувр (Франція), Колізей (Італія), Кельнський собор (Німеччина), Тадж-Махал

(Індія), палац Топкапи (Туреччина), Теракотова армія (Китай), Статуя Свободи (США), Мачу-Пікчу (Перу), Національний парк Ігуасу (Аргентина, Бразилія), Національний парк Серенгети (Танзанія), храми Карнака і Луксора (Єгипет) та багато інших.[1; с. 69]. Італія, Німеччина, Франція, Іспанія разом з Китаєм входять до п'ятірки країн світу за кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО.

Аналіз статистичних даних дає уяву про країни з найбільшою кількістю туристів і доходами від міжнародного туризму та чітко вказує на кореляційну залежність між туристичною привабливістю країни, рівнем розвитку туризму та наявністю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО.[2; с. 6]

Зокрема, статистичні дані про першу десятку країн за кількістю міжнародних туристів у співвідношенні з індексом Nation Brands Index [3] та кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО свідчать, що країни, які входять до першої десятки міжнародних туристичних центрів, мають найбільшу (чи значну) кількість об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в усьому світі, зокрема[4]*:

Країна – туристичний центр	Номер у рейтингу за кількістю туристичних відвідувань	Кількість об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО
Франція	1	49 об'єктів
Іспанія	2	49 об'єктів
США	3	24 об'єкти
Туреччина	4	19 об'єктів
Італія	5	58 об'єктів
Мексика	6	35 об'єктів
Великобританія	7	33 об'єкти
Німеччина	8	51 об'єкт
Греція	9	18 об'єктів
Австрія	10	12 об'єктів

*усі наведені дані за 2022 рік

Крім того, п'ять із цих країн увійшли до десятки кращих у світі за індексом Nation Brands Index, який серед інших критеріїв оцінює туризм – Німеччина (№1), Італія (№4), Франція (№5), Велика Британія (№ 6), США (№ 8), а Іспанія – № 11.

На жаль Україна посідає лише 47 місце серед 60 країн світу – лідерів по залученню туристичних потоків, що можна віднести на рахунок недостатньої уваги до брендування об'єктів, які насправді по праву

можуть посісти гідне місце серед інших у переліку ЮНЕСКО. Тим часом, як з наявністю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО пов'язано і таке поняття, як бренд країни, що в свою чергу значною мірою впливає на формування її позитивного іміджу, а, отже, визначає її привабливість для туристів.

Наразі (станом на 1 грудня 2023 року) Україна має лише 8 об'єктів, внесених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: 7 об'єктів культури та 1 об'єкт природи. Культурні об'єкти включають:

- 1) Київ: собор Святої Софії та пов'язані з ним монастирські споруди, Києво-Печерська лавра (1990);
- 2) Історичний центр Львова (1998);
- 3) Геодезична дуга Струве (2005);
- 4) Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (2011);
- 5) Античне місто Херсонес Таврійський та його Хора (2013), що знаходяться в окупованому Криму;
- 6) Історичний центр Одеси (2023).

Природний об'єкт:

- 1) Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи (2007).

Звичайно, на нинішній імідж України, як туристичного центру, негативно впливає війна, яка триває на її території. До того ж, у 2023 році 3 об'єкти, у Києві, Львові та Одесі, були внесені до Списку всесвітньої спадщини, яка перебуває під загрозою через російську військову агресію в Україні.

Проте, слід зазначити, що Україна на сьогодні стала більш відомою країною, ніж була до цього. Її популярність у світі дозволяє загострити увагу (в тім числі і ЮНЕСКО) до об'єктів, які становлять цікавість з історичної і культурологічної точки зору та мають всі підстави увійти до реєстрів Світової спадщини ЮНЕСКО

Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО є так званими «туристичними магнітами», які сприяють розвитку туризму. Питання туристичних магнітів було в центрі уваги керівництва уряду, починаючи з 2020 року, коли Президент В. Зеленський в рамках Стратегії–2030 анонсував кілька проєктів розвитку туризму в Україні за стандартами ЄС, у яких брендування об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО мало бути одним з ключових заходів по створенню туристичних центрів у рамках цих проєктів[6].

Таким чином, об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО, які є туристичними брендами і прямо впливають на розвиток туризму, формують імідж країни та зміцнюють національний бренд країни – надзвичайно важливий для позиціонування країни в усьому світі[5]. Разом з тим, слід пам'ятати, що туризм є структуроутворюючою галуззю

національної економіки, розвиток якої сприяє утворенню цілої низки супутніх галузей

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дудник І. М., Колотуха О.В., Сайчук В.С., Борисюк О. А., Фокін С. П., Беркова О. П., Мархонос С. М. Методологія туризмознавства : географічні аспекти : [монографія] / За заг. ред. д.геогр.н. Дудника І.М. - Київ, 2023. - 374 с.
2. Мелько Л.Ф. Спадщина ЮНЕСКО у туризмі: порівняльний макрорегіональний аналіз. Регіональний туризм: сучасні виклики та перспективи розвитку: колективна монографія / В. Г. Алькема [та ін.]. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». 2022. С. 283-330. URL: <https://library.krok.edu.ua/ua/kategoriji/monografiji/1360-rehionalnyi-turyzm-suchasni-vyklyky-ta-perspektyvy-rozvytku>
3. Магніти привабливості: Зеленський анонсував низку проєктів для розвитку туризму в Україні / УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/tourism/news/turizm-v-ukrajini-rozvitok-turizmu-v-ukrajini-novini-11023058.html>
4. Nation Brads Index 2022. <https://www.ipsos.com/en/nation-brands-index-2022>
5. World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/>
6. UNWTO World Tourism Barometer. 2023. URL: https://tourlib.net/wto/UNWTO_Barometer_2023_02.pdf

УДК: 339.92:616-036.21(043.2)

Урбанович Олександр Анатолійович,
здобувач IV курсу ОПП «Міжнародні економічні відносини»
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: 8291492@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник - Л.М. Побоченко,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОМПАНІЙ

В умовах прискореного розвитку інформаційного суспільства однією із ключових функціональних конкурентних стратегій ТНК є стратегія використання найважливішого нематеріального активу –

інновацій. Сьогодні інновації визнані центральним чинником економічного зростання та розвитку [1, р.62].

За даними компанії McKinsey&Company в часи невизначеності звичайний бізнес, інвестування в поступові зміни, насправді ризикованіший, ніж сміливі інновації. Але хоча інновації можуть бути менш ризикованими, вони не позбавлені проблем. Компанії, які успішно впроваджують інновації, не застраховані від проблем, пов'язаних з управлінням інноваціями. Навпаки, вони готові протистояти цим викликам прямо.

Розглянемо десять найбільших проблем в управлінні інноваціями у 2024 році, про які повідомляють керівники та команди, разом із порадами, інструментами та найкращими методами їх подолання та розблокування винагород від інновацій, уникаючи ризиків, пов'язаних із збереженням звичайного бізнесу [2].

Звичайно, у кожній компанії та кожній команді цього року на порядку денному стоять різні завдання. Але за своєю суттю багато викликів в управлінні інноваціями випливають з тих самих фундаментальних тем, як впроваджувати інновації більш спільно та стабільно, а також швидше, розумніше та сміливіше.

Наведений нижче перелік проблем в управлінні інноваціями базується на роботі з міжнаціональними клієнтами та думках понад 300 експертів у сферах інновацій, розвитку бізнесу, кадрів, досліджень і розробок, маркетингу та стратегії в понад 20 галузях [3], (рис.1.):

1. Інноваційна культура.

Інноваційна культура представляє спосіб мислення та практики організації, які сприяють інноваційному мисленню, підживлюють креативність і відкритість до нових методів. Це покращує розвиток і якість нових продуктів і послуг. Однак розвиток такої культури є складним завданням, що вимагає змін у діяльності для розширення можливостей співпраці між працівниками, обміну ідеями та прийняття ризику, а також зобов'язання інвестувати в інновації та розглядати невдачі як можливості для навчання.

Поради щодо подолання перешкод у розвитку інноваційної культури:

- **Звернути увагу на обмеження ресурсів.**
- **Зменште уникнення ризику.**
- **Централізація інновацій.**

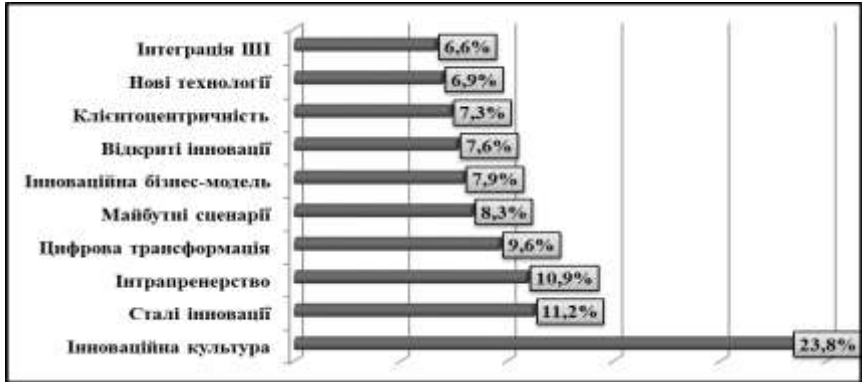

Рис. 1. Проблеми в управлінні інноваціями в 2024 році, (%).
Примітка. Побудовано автором за даними McKinsey & Company.

2. Сталі інновації.

Стійкі інновації є ключовими для вирішення екологічних, соціальних проблем і питань управління (ESG). Це передбачає інновації, які не тільки приносять користь бізнесу, але й позитивно впливають на людей і планету. Однак узгодження інновацій із цілями сталого розвитку може бути складним, враховуючи широкий спектр аспектів, таких як зменшення викидів парникових газів, енергоефективність і соціальна рівність.

Поради щодо подолання перешкод у сталих інноваціях:

- **Визначте чіткі цілі сталого розвитку.**
- **Інтегруйте сталий розвиток в інноваційні процеси.**
- **Оцініть та адаптуйте ланцюжок створення вартості [3].**

3. Інтрапренерство.

Внутрішнє підприємництво, сприяння розвитку підприємницьких навичок і мислення в рамках існуючої організації, є життєво важливим для стимулювання інновацій зсередини. Це заохочує співробітників розвивати та шукати нові ідеї, сприяючи зростанню та адаптивності компанії. Але часто, через потенційні конфлікти з існуючою культурою компанії, структурою та толерантністю до ризику, потрібні значні організаційні зміни, щоб підтримувати та підтримувати інтрапренерські зусилля.

Поради щодо створення сприятливого середовища для внутрішнього підприємництва:

- **Стимулюйте залучення.**
- **Структуроване управління ідеями.**

- **Надайте ресурси та підтримку [3].**

4. Цифрова трансформація.

Цифрова трансформація — це постійний виклик, який виходить за рамки попиту на добре поінформовану технологічну стратегію (докладніше про це в № 9). Це передбачає фундаментальну зміну бізнес-процесів і моделей, що впливає як на внутрішні операції, так і на залучення клієнтів. Ця трансформація вимагає цілісного підходу, який поєднує систематичне планування та постійну адаптацію, щоб ефективно використовувати цифрові досягнення для зростання бізнесу та задоволення клієнтів.

Поради щодо плавної навігації та адаптації до мінливого цифрового ландшафту:

- **Розробіть цифрову дорожню карту.**
- **Використовуйте аналітику даних.**
- **Увімкніть цифрову співпрацю.**

5. Майбутні сценарії.

Сценарії майбутнього є важливими в інноваціях для візуалізації потенційного майбутнього, дозволяючи організаціям передбачати зміни, виявляти нові можливості та мінімізувати ризики. Це передбачення є ключовим для проактивних інновацій і випередження ринкових тенденцій. Однак непередбачуваний характер майбутнього ускладнює планування сценаріїв і стратегічне прогнозування, що вимагає поєднання креативності, аналітичного мислення та, дедалі частіше, потужності штучного інтелекту (ШІ).

Поради щодо ефективного вирішення завдань сценарного планування та стратегічного передбачення:

- **Використовуйте штучний інтелект.**
- **Перехід до довгострокового фокусу.**
- **Переформулюйте форсайт як стратегічну необхідність.**

6. Інноваційна бізнес-модель.

За останні півстоліття тривалість життя середньостатистичної бізнес-моделі скоротилася з 15 років до менш ніж п'яти. Інноваційна бізнес-модель — переосмислення того, як компанії створюють і надають цінність клієнтам — опинилася в центрі уваги як спосіб стимулювати трансформацію, зростання та стійкість. Однак фундаментальна зміна ціннісних пропозицій або операційних моделей на краще без шкоди для основного бізнесу є серйозною проблемою для багатьох компаній.

Поради щодо впровадження конструктивних інновацій бізнес-моделі:

- **Проводьте дослідження ринку та споживачів.**

- **Пілотуйте та повторюйте.**
- **Створіть збалансоване портфоліо [3].**

7. Відкриті інновації.

Незважаючи на те, що відкриті інновації набули популярності в 2000-х роках і були загальноновизнаними як ефективний метод для підвищення різноманітності, кількості та успіху інновацій, багато компаній все ще називають відкриті інновації серйозною проблемою. Дійсно, складність полягає в меншій мірі через зацікавленість або розуміння переваг відкритих інновацій, а більше у виконанні. Запровадження відкритих інновацій збільшує складність і, якщо не керувати систематично, безпечно та з чіткими цілями, може збільшити ризик і витратити ресурси.

Поради щодо ефективного вирішення проблем відкритих інновацій :

- **Встановіть чіткі рамки співпраці.**
- **Використовуйте цифрові платформи.**
- **Захист інтелектуальної власності.**

8. Клієнтоцентричність.

Це очевидно: поставте клієнта в центр вашої інноваційної діяльності. І все ж, коли інновації зазнають невдачі — а справді, переважна більшість зазнає невдачі — це часто відбувається через відсутність дослідження ринку та розуміння споживачів. По суті, багато компаній випускають нові продукти чи послуги, на які немає ні ринку, ні попиту споживачів.

Поради щодо сприяння клієнтоорієнтованості в інноваціях:

- **Залучайте клієнтів на ранній стадії.**
- **Застосовуйте дизайнерське мислення.**
- **Постійно відстежуйте тенденції.**

9. Нові технології.

Завдання управління новими технологіями полягає в швидкому виявленні, інвестуванні та інтеграції нових технологічних досягнень у існуючі бізнес-моделі та процеси. Прикладом цієї проблеми є концепція закону Мартека. Він описує головоломку, коли технології змінюються експоненціально, а організації – логарифмічно. По суті, світ змінюється швидше, ніж більшість компаній здатні встигати за цим.

Поради, як випереджати технологічні зміни та максимізувати віддачу від інвестицій у технології:

- **Постійний технічний моніторинг.**
- **Критична оцінка.**
- **Ефективне управління технологічним портфелем [3].**

10. Інтеграція ШІ.

I, нарешті, найпопулярніший виклик у цьому списку: інтеграція ШІ в бізнес-операції та інноваційні процеси. Поява прикладного рівня штучного інтелекту та стрімке зростання GenAI стрімко трансформують усі галузі. Але для багатьох компаній використання гучних технологій може призвести до погано реалізованих проєктів і мінімальної віддачі від інвестицій. Gartner прогнозує, що до 2025 року зростання 90% розгортань GenAI на рівні підприємства сповільниться, оскільки витрати на впровадження перевищуватимуть створення цінності.

Поради щодо збільшення прибутку від інвестицій в інновації ШІ:

- **Прийміть цілісний підхід.**
- **Систематизуйте інтеграцію штучного інтелекту.**
- **Зосередьтеся на створенні цінності.**

Спрямування штучного інтелекту в правильному напрямку — для суспільства, для бізнесу — вимагає цілісного, систематичного та орієнтованого на цінності підходу до інновацій. Завдяки інноваційній ОС ITONICS ваша команда може узгодити свої проєкти зі штучним інтелектом зі стратегічними цілями, потребами ринку та існуючими портфельними ініціативами. ОС Innovation гарантує, що нові проєкти систематично оцінюються, перевіряються та виконуються, щоб штучний інтелект став справжнім кардинальним фактором, який він обіцяє [2].

Таким чином, тенденції відіграють важливу роль в опитуваних компаніях і служать важливою вхідною інформацією для управління інноваціями. Знання про тенденції в основному використовуються для підготовки стратегічних рішень, розробки стратегій, визначення портфолію продуктів і послуг і розгляду майбутніх сценаріїв. Для отримання інформації про тенденції в основному проводяться дослідження даних і консультуються внутрішні та зовнішні експерти. Знання ринку, споживачів і технологій продовжують відігравати важливу роль у цілісній ідентифікації, оцінці та використанні тенденцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Tetiana Gavrilko, Lesya Pobochenko, Research on transnationalisation of economic activity innovative component influenced by the COVID-19 pandemic // Baltic Journal of Economic Studies, Volume 7 Number 5. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021, P.59-66.
2. The 10 Biggest Challenges in Innovation Management in 2024. URL: <https://www.itonics-innovation.com/blog/10-biggest-challenges-in-innovation-management> (дата звернення: 05.04.2024).
3. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/> (дата звернення: 05.04.2024).

4. Набок І. І., Побоченко Л. М., Прокоп'єва А. А., Татаренко Н. О. Віртуалізація міжнародного бізнесу в умовах розвитку інформаційних технологій // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". - 2023. - №3. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-3-8667>.

5. Побоченко Л.М. Регіональна структура витрат ТНК на дослідження та розробки: XI міжнародна науково-практична конференція, 09-10 вересня 2022 року: тези доп. – Одеса: ОНЕУ, 2022. - С.97-99.

6. Побоченко Л.М., Гіріч Р.Ю. Особливості інноваційної діяльності ТНК / Л.М. Побоченко, Р.Ю. Гіріч // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: XIII міжнар. наук-практ. конфер., м. Київ, 26 травня 2022 р.: тези доп. – К., 2022. ФМВ НАУ. - С. 169-172.

СЕКЦІЯ № 5 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА КРАЇНОЗНАВСТВА»

Керівник секції: КОЛОТУХА Олександр Васильович, доктор географічних наук, доцент кафедри міжнародного туризму та країнознавства.

Секретар секції: МАРХОНОС Світлана Миколаївна, кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародного туризму та країнознавства

Борисюк Оксана Анатоліївна,
к.геогр.наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного туризму
та країнознавства ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: imv2008N@ukr.net

ТРАДИЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ КУХОНЬ КРАЇН

Протягом історичного періоду у кожного народу сформувався свій уклад життя, свої пісні легенди, обряди та традиції, що вплинули і на способи приготування їжі і ритуали її споживання. В результаті чого у різних народів сформувалася різна кухня зі своєю специфікою, що виразилася, зокрема, в унікальному смаку страв. Не останню роль зіграли природні особливості та географія місцевості, від чого залежать продукти, які складають основу кожної кухні тієї чи іншої національності.

В наш час їжа розглядається не лише як спосіб задоволення біологічної потреби, а й як феномен культури, оскільки на прикладі їжі можна простежити й осмислити важливі складові культурного процесу: соціокультурне спілкування між людьми, акумуляція соціально значущих знань, передача соціального досвіду між поколіннями, мінливість культурних процесів тощо.

Мета дослідження – розкрити особливості використання національної кухні для вирішення питань пов'язаних з популяризацією країни, проаналізувати можливі напрями її використання як інструменту міжнародної взаємодії.

У ході вирішення завдань використовувалась сукупність методів дослідження, а саме: системний аналіз та синтез, порівняння, а також описовий та пошуковий методи.

Бурхливе поширення туризму, в останні десятиліття, спричинило потребу глибше вивчати особливості харчування різних народів, її національну кухню – систему колективних уявлень про харчові звички нації, що включає в себе страви, які вважаються репрезентативними для даної гастрономічної культури, і продукти, специфічні для конкретної місцевості. Тому обслуговування іноземних гостей і туристів у закладах громадського харчування має свої особливості, які пов'язані не стільки з якоюсь особливою культурою обслуговування, скільки з урахуванням національних традицій харчування. Це призвело до появи та розвитку одного з популярних видів туризму та загальновизнаному тренду в світі – гастрономічному туризму, метою якого стало ознайомлення із виробництвом, технологією приготування та дегустацією національних страв і напоїв, а також кулінарними традиціями народів світу [1]. Інтерес до гастрономічного туризму в світі пов'язаний зі змінами традицій споживання їжі, поширенням практики швидкого харчування, що стимулює бажання відчутти смак нової їжі, а також зі змінами в економіці та переходом до нової фази, рушійною силою якої є враження.

Через гастрономічні та винні фестивалі, гастрономічні тури відбувається пізнання національних традицій країн та її культури. Крім цього, ці івенти є додатковим джерелом і новою формою просування і промоції країни на світовому рівні.

Крім цього, завдяки національній кухні у XXI ст. сформувався один із напрямів культурної та публічної дипломатії, яка сприяє встановленню міжнародних зв'язків, налагодженню діалогу й пошуку спільного для людей із різних куточків світу – кулінарна дипломатія. Кулінарна дипломатія сьогодні є засобом впливу, пом'якшує стосунки, допомагає розв'язати конфлікти, знайти порозуміння між державами, завдяки їхнім культурним цінностям і ставленню до національної кухні.

Незважаючи на те, що витоки кулінарної дипломатії сягають античності, сам термін став активно використовуватися лише з початку XXI ст.

Одним із перших визначення терміну «кулінарна дипломатія» дав американський фахівець у сфері міжнародних відносин С. Чаплл-Сокол. На його думку, кулінарна дипломатія – це можливість використання харчових продуктів і страв як інструменту для створення міжкультурного порозуміння в надії на поліпшення взаємодії та співпраці [5].

Як синонім окремі фахівці використовують поняття «гастродипломатія». Хоча з цього приводу тривають дискусії. За словами М. Фам і П. Роковера гастродипломатія дозволяє середнім, маловизнаним, державам виділитися в очах іноземних споживачів,

підвищити свою культурну видимість, створюючи «позитивний» імідж свого національного бренду [2].

Розвиваючи кулінарну дипломатію, можна створювати атмосферу, за якої навіть важливі політичні чи економічні проблеми обговорюються толерантно та із взаєморозумінням. Така публічна дипломатія стає інноваційним інструментом для соціального та культурного обміну.

Прикладом ефективного застосування кулінарної дипломатії є досвід Королівства Швеції, Данії та Норвегії, які, попри те, що історично постійно боролися за вплив та контроль над Північною Європою, віднайшли спосіб пом'якшення сприйняття власної войовничої історії у новій нордичній кухні, яка передбачає діалог культур і традицій.

У 1995 р. шведська провінція Скаане та данський острів Бонхольм започаткували створення Європейської мережі кулінарної спадщини, згідно з якою було вирішено поєднати сільськогосподарське виробництво та рибальство з туризмом, зробивши екологічно чисті місцеві продукти інструментом туристичної галузі [4].

В Україні сформувалася практика використання кулінарної дипломатії як інструменту міжкультурних відносин, який здатен активно використовувати ресурси національної кухні. Так, у січні 2015 р. Україна стала третьою державою-учасницею (після Вірменії та Ізраїлю) проекту «Кулінарна дипломатія», організованого університетом Кадис Хас (Туреччина), Центром «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» (Україна) за фінансової підтримки Чорноморського трасту регіонального співробітництва. Проектом анонсовано забезпечення діалогу між недержавними суб'єктами – представниками громадянського суспільства та бізнесу шляхом залучення їх до серії обідів та вечерів для забезпечення різноманітних зв'язків між державами [4].

Активна фаза війни з росією, що розпочалась 24 лютого 2022 року, внесла свої корективи як в культурну, так і в кулінарну дипломатію, зокрема в проєкт Українського центру культурних досліджень. Два роки працівники центру досліджують рецепти польової кухні, так звану «Військову гастропадшину» України, яка має неабиякі традиції з давніх часів.

Таким чином, національна кухня – це важлива складова культури країни. Не дарма у радянські часи влада намагалася знищити та переписати українську історію, мову та національну кухню.

І гастрономічний туризм, і кулінарна дипломатія – це можливість розказати про країну мовою смаку. За допомогою цього інструменту можна навіть досягати певних політичних цілей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Винний та гастрономічний туризм: глобальні тренди та локальні практики: [монографія] / зана-ук.ред. Д.І.Басюк. – Вінниця: ПП «ТД «ЕдельвейсіК», 2017. –316с
2. Кулінара дипломатія. URL <https://www.tvr.by/televidenie/belarus-1/proekti-belarus-1/kulinarnaya-diplomatiya-novuj-sezon>.
3. Гастрономічний туризм: історія, теорія і сучасні практики / І. К. Нестерчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Географічні науки. 2017. Вип. 6. С. 193-199.
4. Матлай Л. Кулінарна дипломатія як різновид публічної дипломатії: нові підходи та концепції // Humanitarian vision. 2015. Vol. 1, Num. 2. С. 55–60., с. 58
5. Sam Chapple-Sokol. Culinary Diplomacy: Breaking Bread to Win Hearts and Minds / Sam ChappleSokol // The Hague Journal of Diplomacy. – 2014. –Vol. 8. – Issue 2. – P. 161–183.

Борисюк Оксана Анатоліївна,
к.геогр.наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного туризму
та країнознавства ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: imv2008N@ukr.net
Курапова Яна Володимирівна
здобувачка вищої освіти
Т-413 групи ФМВ НАУ
м. Київ, Україна
6880952@stud.nau.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ

Історія досліджень гастрономічного туризму визначається розвитком туризму та інтересом до культурних аспектів подорожей. Однак, як окрема область досліджень, гастрономічний туризм почав активно вивчатися та розвиватися в середині 20 століття. Історія гастрономічного туризму розпочалася з часів існування Стародавнього світу. Мандрівники куштували екзотичні фрукти та спеції, знайомилися з новими способами приготування їжі.

Об'єктом дослідження виступає гастрономічний туризм. Для розв'язання визначених завдань використовувався комплекс

взаємодоповнюючих методів дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, а також методи групування та узагальнення.

Гастрономічний туризм як соціокультурний феномен є перспективним об'єктом наукових досліджень. Методологія дослідження гастрономічного туризму дозволяє обґрунтувати науковий підхід до вивчення і вирішення теоретичних і практичних питань даного виду туризму. В основі методології лежить вивчення гастрономічного туризму як суспільного явища, яке носить активний і творчий характер, оскільки відбувається в процесі цілеспрямованої практичної діяльності людей [2]. У гастрономічних подорожах і екскурсіях діяльність туристів збагачується новим досвідом у результаті знайомства з новими кулінарними стравами, технологією приготування, особливостями вживання їжі.

Дослідження гастрономічного туризму має свої власні особливості, оскільки воно об'єднує аспекти туризму, гастрономії, культурології та інших галузей. Особливості дослідження базуються на різноманітних підходах та методах [3]. Розглянемо деякі з них:

мультидисциплінарний підхід – гастрономічний туризм включає в себе різноманітні аспекти, такі як культура, кулінарія, туризм, маркетинг та антропологія. Дослідження в цій галузі потребує співпраці експертів з різних галузей для повнішого розуміння та вивчення всіх аспектів.

Етнографічні методи – врахування традицій та культурних особливостей зумовлює використання етнографічних методів, таких як спостереження, участь у місцевих кулінарних подіях, інтерв'ю з місцевими жителями тощо.

Аналіз кулінарного спадку – дослідження включає вивчення та аналіз історії кулінарних традицій, страв та продуктів у конкретному регіоні чи країні. Розуміння кулінарного спадку допомагає визначити, які страви є символами та важливими частинами місцевої ідентичності.

Аналітика маркетингу та попиту – гастрономічний туризм також включає вивчення попиту на місцеві страви та кухні. Аналітичні методи в маркетингових дослідженнях допомагають визначити, як ринкові тенденції впливають на туристичну привабливість.

Врахування сезонності та місцевих реалій – гастрономічний туризм може сильно залежати від сезонності та місцевих традицій. Дослідження повинно враховувати вплив сезонів на доступність та види страв, а також місцеві свята та події.

Сталість та екологічна стійкість – з огляду на сучасні тенденції, дослідження гастрономічного туризму також орієнтується на аналіз сталості та екологічної стійкості. Визначення впливу туризму на

оточуюче середовище та пропозиції для його збереження є важливою частиною дослідження.

Таким чином, дослідження гастро туризму вимагає інтеграції різних підходів та методів для розкриття всіх аспектів цього захоплюючого напрямку туризму.

За роки наукового дослідження гастрономічний туризм зазнав значної еволюції [1]. Раніше мандрівники покладалися переважно на рекомендації друкованих туристичних путівників або поради місцевих жителів, щоб відвідати найкращі гастрономічні об'єкти. Проте з появою нових технологій з'явилися нові можливості для збагачення гастрономічного досвіду під час подорожі. Мобільні програми революціонізували спосіб пошуку мішленівських закладів ресторанного господарства для мандрівників.

Сьогодні, мандрівники можуть знаходити місця, рекомендовані іншими мандрівниками, додавати коментарі та фотографії та навіть бронювати столик прямо зі свого телефону. Крім того, соціальні медіа дозволили мандрівникам ділитися своїми гастрономічними враженнями з більшою аудиторією та відкривати нові місця за рекомендаціями своїх друзів в Інтернеті. Окрім того, важливу роль у розширенні гастрономічного туризму відіграли блоги про їжу та канали YouTube.

Зараз, мандрівники можуть знаходити докладні відгуки та рекомендації ресторанів рідною мовою, що полегшує пошук гідних об'єктів у чужій країні. Таким чином, поява нових технологій відкрила нові перспективи для мандрівників, які шукають кулінарних відкриттів під час своїх подорожей.

Отже, дослідження гастрономічного туризму має свої особливості, оскільки він об'єднує аспекти туризму, гастрономії, культурології та інших галузей. Методологія дослідження гастрономічного туризму дозволяє обґрунтувати науковий підхід до вивчення і вирішення теоретичних і практичних питань даного виду туризму. В основі методології лежить вивчення гастрономічного туризму як суспільного явища, яке носить активний і творчий характер, оскільки відбувається в процесі цілеспрямованої практичної діяльності людей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гастрономічний туризм: поняття та особливості. URL: <https://tourkazka.com/hastronomichnyy-turyzm-ponyattya-ta-osoblyvosti/>.
2. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.

3. Крушельницька О.В. *Методологія і організація наукових досліджень* / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2013. – 192 с

Борисюк Оксана Анатоліївна,
к.геогр.наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного туризму
та країнознавства ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: imv2008N@ukr.net
Новікова Катерина Іванівна
здобувачка вищої освіти
Т-413 групи ФМВ НАУ
м. Київ, Україна
6860943@stud.nau.edu.ua

БЕЗПЕКА В ТУРИЗМІ

У сучасних умовах поряд із інтенсивним розвитком і територіальною експансією туристичної діяльності, щораз актуальнішими стають проблеми безпеки туризму – соціально-економічні, політико-правові, екологічні, культурні та ін. Туризм дозволяє розвивати економіку тієї чи іншої держави. Однак необхідно надати не тільки місце для відпочинку, а й подбати про безпеку відпочиваючих.

Сьогодні розвиток туризму залежить від забезпечення безпеки туристів, рівня захисту їх життя, здоров'я, майна упродовж всієї подорожі. На жаль, в умовах воєнного стану в Україні туристична індустрія країни не може гарантувати повної безпеки.

Питання безпеки туризму розглянуті у роботах таких українських вчених, як: М.М. Александрової, А.П. Голода, О.В. Іванова, Н.В. Корж, М.П. Мальської, Т.В. Сак, В.А. Сливенко, Н.В. Чорненської та ін.

Мета дослідження – розглянути сутність та структурувати поняття «безпека туризму», виокремити основні ризики та загрози, що виникають в туризмі.

У ході вирішення завдань використовувалась сукупність методів дослідження, а саме: системний аналіз та синтез, а також описовий та пошуковий методи.

У нашій державі діє Закон України «Про туризм», що передбачає систему гарантування безпеки туристів та порядок продажу туристичних послуг, враховуючи розгляд усіляких ризиків, що можуть спричинити несприятливі наслідки і завдати шкоди здоров'ю туриста та його майну

[4]. Стаття 13 «Безпека в галузі туризму» цього закону інформує про важливість дотримання умов для організації безпечного відпочинку туристів, захист їх при здійсненні туристичних подорожей тощо. Згідно із законом безпека в галузі туризму – сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інші стани забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб і держави в галузі туризму [4].

Сучасний погляд на зміст безпеки формується під впливом процесів глобалізації, що відбуваються у світі, та ґрунтується на усвідомленні людством необхідності забезпечення колективної безпеки у планетарному масштабі, що обумовлено появою політичних, економічних, соціальних та екологічних загроз, які неможливо нейтралізувати за рахунок засобів наявних національних та регіональних систем безпеки [5].

На думку багатьох науковців, трактування безпеки туризму за останні десятиліття зазнало суттєвих змін: від менш пасивного фактору – до активного елемента туризму та норми для здійснення туристичної діяльності (табл.1).

Таблиця 1

Поняття безпеки туризму в працях науковців

Автор	Визначення поняття «безпека туризму»
А. Таксанов	система заходів, що передбачає захист особистості від неприємностей і конфліктів, можливих під час подорожей.
Б. Іванов	це комплекс дій, спрямованих на захист життя, здоров'я і майна туристів під час їхніх подорожей і відпочинку, а також на збереження навколишнього природного середовища і культурної спадщини.
В. Сидоренко	поняття безпеки в туризмі включає в себе забезпечення фізичної безпеки туристів, їхньої психологічної стабільності, захист прав і інтересів під час подорожей, а також дотримання екологічних норм і збереження культурних цінностей.
Г. Коваленко	це впровадження заходів і створення умов, за яких туристи можуть відчувати себе захищеними від різних ризиків, що виникають під час подорожей, включаючи медичні, природні, технічні та інші види небезпек.
Д. Петрова	створення безпечних умов для подорожей та відпочинку туристів, включаючи забезпечення медичної допомоги,

	запобігання нещасним випадкам і дотримання правил та норм у спілкуванні з місцевими жителями та культурною спадщиною.
--	---

Таким чином, безпека туризму означає відсутність самого джерела ризику або гарантований захист від нього.

Вітчизняні та зарубіжні науковці виділяють три складові безпеки туризму: безпека туристичного бізнесу (безпека туризму), безпека туристичних об'єктів (дестинацій), безпека в туризмі (безпека туристів) [1]. Хоча на думку багатьох вчених безпека туризму є універсальною категорією, що має як економічний та соціальний, так і екологічний зміст, поєднує в собі забезпечення інтересів як виробників, так і споживачів туристичних послуг, а також об'єктів, на які спрямована туристична діяльність (рис. 1).

Забезпечення безпеки туриста залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів безпеки відносяться загальна політична ситуація, соціально-економічне середовище ведення бізнесу, рівень злочинності у країні в цілому і регіоні зокрема [5].

Найбільшими викликами для туристичної сфери України під час військового стану стали: складна безпекова ситуація, закриття повітряного простору, порушена транспортна логістика, виїзд значної кількості громадян за кордон у якості біженців, а також практично цілковита відсутність в'їзного туризму.

Рис.1. Структура поняття «безпека туризму»

Джерело: [1]

Внутрішні фактори безпеки: безпечне проживання туристів, дотримання санітарно-гігієнічних вимог при приготуванні страв, екологічна чистота продуктів харчування, забезпечення протипожежної і

протиепідеміологічної безпеки, дотримання техніки безпеки при користуванні побутовими електроприладами.

Чинниками, які сприяють тому, що туристи під час відпочинку стають зручною «мішенню» для злочинців та інших правопорушників, є:

- наявність у туристів великих сум грошей, а також інших матеріальних цінностей;

- прагнення до нових вражень і бажання йти на ризик заради цього, а як наслідок втрата пильності, концентрації уваги і неадекватність реакцій на виникаючі загрози особистої безпеки;

- небажання туристів повідомляти в компетентні органи місця тимчасового перебування про скоєні стосовно них злочини [1].

Шкода життю і здоров'ю туристу під час подорожі може бути заподіяна як в результаті вчиненого щодо нього злочину, так і стати наслідком недоліків туристичних послуг, виникнення раптового захворювання або настання нещасного випадку. Специфікою безпеки туризму є також те, що туристи регулярно взаємодіють з джерелами підвищеної небезпеки, а також повинні постійно адаптуватися до нової соціально-психологічної обстановки, традицій, звичаїв, географічного середовища місця тимчасового перебування [2].

Таким чином, питання безпеки в туризмі є тією глобалізаційною силою, яка рухатиме індустрію туризму в сучасному світі. Для споживачів туристичних послуг безпека є одними з найважливіших аспектів туристського сервісу. В умовах воєнного стану державні органи влади і туристична індустрія не може гарантувати повної безпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Голод А.П. Безпека туризму як об'єкт регіональних економічних досліджень / А.П. Голод // Інноваційна економіка, – 2014. – №4 (53) . – С.190-194

2. Козинець В. М. Безпека життєдіяльності у сфері туризму: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 576 с.

3. Корж Н.В. Формування системи економічної безпеки індустрії туризму як складової стійкого розвитку туризму в Україні/ URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2011_2/11knvtvy.pdf

4. Про туризм: Закон України від 1995. № 31 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення 25.03.2024).

5. Охріменко О.О. Соціальні аспекти безпеки сфери туризму в умовах глобалізації/ URL: <http://www.niisp.org/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb2&:issue>

Вишневський Віктор Іванович,
доктор геогр. наук, професор,
професор кафедри міжнародного туризму та країнознавства ФМВ
НАУ,
Київ, Україна
vishnev.v@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ

Дізнатися більше про територію подорожі – закономірне бажання більшості туристів. Звичайно для цього звертаються до Вікіпедії, яка містить чимало різноманітної інформації. Однак прочитати про якусь місцевість ще не означає отримати добре уявлення про неї. У будь-якому разі бажано подивитися на територію, звернувшись до якоїсь карти чи супутникового зображення.

Поширеним інтернет-ресурсом, який дає змогу переглядати супутникові зображення із зазначенням назв населених пунктів, є Google Earth Pro. Насправді можливості цього ресурсу значно більші. Насамперед згаданий ресурс містить віконце “Пошук”, набравши в якому назву шуканого об’єкта, можна швидко побачити його розташування. Не менш корисною є опція “Прокласти маршрут”, яка дає змогу побачити яким є маршрут та ще й з використанням різних видів транспорту. Корисною опцією програми Google Earth Pro є й побудова об’ємних зображень: як архітектурних об’єктів, так й елементів рельєфу. Перше здійснюється шляхом активізації функції 3-D, інше – функції “Рельєф”. Відповідні дії ніби наближають користувача до місцевості, дозволяють її оглянути з різної висоти і під різним кутом. Завдяки цьому можна виконати віртуальну подорож по обраній місцевості. Корисною складовою ресурсу є також можливість перегляду супутникових знімків, зроблених протягом значного періоду: звичайно понад 10 років. Особливо це корисно для краєзнавців та екскурсологів, які в такий спосіб дізнаються про зміни, що відбулися в різні роки [1, 4, 5].

Ще одним корисним додатком компанії Google є Google Maps (<https://www.google.com/maps>). З використанням цього додатку можна виконати віртуальну подорож багатьма автошляхами і вулицями міст світу. Ба більше, існує навіть можливість заглянути у численні приміщення. Для цього потрібно лише натиснути на зображення чоловічка у правому нижньому куті екрану. За цим на карті з’являються маршрути, які доповнені неперервними фотографічними зображеннями. Користувачу достатньо задати напрямок руху за стрілкою, що показана на

екрані. Додамо, що згаданий ресурс дає можливість побачити місця розташування готелів, музеїв, ресторанів та ін.

Корисним ресурсом, який допомагає зорієнтуватися на місцевості, є Mars.Me. З використанням цього ресурсу можна завантажити карти і супутникові знімки будь-якої території, де планується подорож. Те саме можливо в самій подорожі. Зазначимо, що ці зображення не лише дуже детальні, а й містять назви географічних об'єктів. Незалежно від країни, найважливіші назви дублюються українською мовою. Для туриста, який подорожує, дуже важливо й те, що програма Mars.Me візуалізує його розташування. Крім того, на екрані висвітлюється масштаб карти. За такої підтримки заблукати на місцевості майже неможливо.

Вивчати місцевість дуже зручно, використовуючи програму SAS.Планета. Ця програма дає можливість перегляду великої кількості супутникових знімків і карт. Зображення, що були хоч раз завантажені, можна залишити в пам'яті комп'ютера і згодом відкрити без використання Інтернету.

Важливі особливості програми:

- отримання зображень з високою роздільною здатністю;
- визначення географічних координат об'єктів;
- прокладання маршруту і вимірювання його довжини;
- створення полігону і вимірювання його площі та периметру;
- накладання на обране зображення одного чи кількох шарів (наприклад маршруту подорожі), їх редагування та склеювання;
- пошук об'єктів за їх назвою з використанням сервісу Google;
- можливість експорту та імпорту зображень електронною поштою [1].

Використовуючи програму SAS.Планета, дуже зручно прокласти маршрут екскурсії чи туру. Цей маршрут можна наносити на обрану основу (супутниковий знімок чи карту), а за необхідності, його редагувати. Важливо, що будь-яка точка на маршруті має точні географічні координати, а довжина маршруту та його фрагментів визначається з великою точністю. Додамо, що програма SAS.Планета містить й історичні зображення місцевості, зокрема результати аерофотознімання Києва під час Другої світової війни. За цими знімками можна побачити те, які зміни відбулися в забудові міста.

До початку російсько-української війни згадана програма давала змогу з'ясувати завантаженість автошляхів України. Зрозуміло, що в умовах війни відкритість цієї інформації небажана. Проте для інших країн світу, зокрема тих, з якими межує Україна, така можливість залишилася.

Для цього потрібно скористатися послідовністю команд Шари → Google → Пробки.

Для киян цінним інтернет-ресурсом є той, що міститься на сайті музею НТТУ “КПІ” (<https://museum.kpi.ua/map>). Цей ресурс дає змогу переглядати велику кількість карт, супутникових зображень, а також аерофотознімків. Важливо те, що рухаючи спеціальним повзунком, можна плавно переходити на сучасне зображення місцевості. У такий спосіб існує можливість з’ясувати коли і які саме зміни сталися в забудові міста.

Зростання популярності гірського туризму потребує поглибленої інформації про рельєф гірських територій. Особливо цінно, коли дослідник сам здатен задавати певні критерії для цього вивчення. Це, зокрема, можна здійснити, використовуючи дані дослідницької програми SRTM, що виконана в США. Одночасне знімання двома камерами земної поверхні з космосу дало змогу отримати цифрову модель рельєфу, що нині перебуває у відкритому доступі. Потрібні супутникові знімки можна завантажити із сайту Геологічної служби США за посиланням [<https://earthexplorer.usgs.gov>]. Вони містяться у папці Digital Elevation [1–3].

Зручним засобом оброки цих супутникових знімків і побудови якісних об’ємних зображень є програма Global Mapper. З її використанням можна не лише добре візуалізувати місцевість, а й знаходити території, що мають більшу чи меншу абсолютну висоту від заданої. Використовуючи цю програму, дослідник отримує істотно краще уявлення про рельєф місцевості, ніж з використанням найсучасніших карт. Зокрема, об’ємне зображення Українських Карпат свідчить про те, що вони являють собою майже паралельні гірські хребти. Спираючись на цей факт, можна зрозуміти, що рух гребенями гір значно легший, ніж уперек їх розташування (рис. 1).

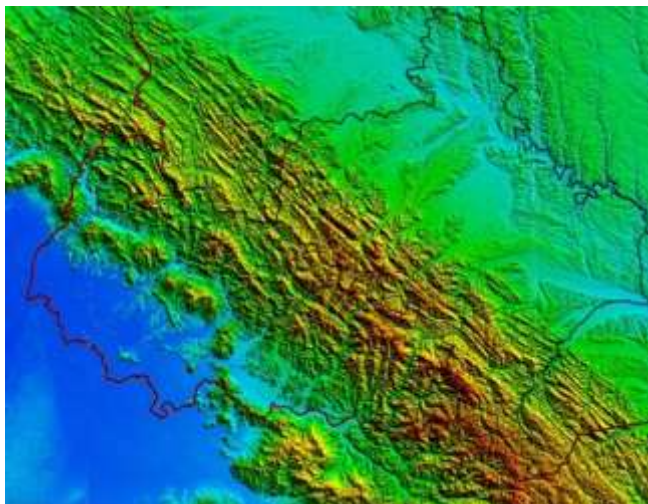

Рис. 1. Об'ємне зображення Українських Карпат, побудоване за даними SRTM

Корисним ресурсом, який дає можливість краще спланувати подорож, є Windy. Головне його призначення – інформування користувача про поточну і прогнозну погоду. Водночас з використанням цього ресурсу можна дізнатися про наявність і висоту снігу в будь-якій місцевості, температуру води в морі, пожежну небезпеку та багато інших показників.

Сучасні інформаційні технології дають змогу отримувати добре уявлення про те, що являє територія можливих подорожей. Отримувана інформація робить подорожі змістовнішими і безпечнішими.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вишневський В.І. Використання космічних та інформаційних технологій в екскурсійно-туристичній діяльності. Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Географія. 2018. Вип. 1 (70). С. 79–83.

2. Вишневський В.І. Чорногірська стежка як бренд українського пішохідного туризму. Географія та туризм. 2020. Вип. 57. С. 17–25.

3. Вишневський В.І., Шевчук С.А. Використання даних дистанційного зондування Землі у дослідженнях водних об'єктів України. Київ: Інтерпрес ЛТД, 2018. 116 с.

4. Лаврик О.Д. Геоінформаційні технології в географії. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2014. 120 с.

5. Шевченко Р.Ю. Картографічні технології в туризмі. Київ. міжнар. ун-т, Ін-т міжнар. відносин. Київ: КиМУ, 2014. 78 с.

Звягінцева Олександра Володимирівна

Студентка 3-го курсу

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м.Київ, Україна

e-mail: 7432780@stud.nau.edu.ua

Беркова Оксана Петрівна

к.е.н., доцент

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м.Київ, Україна

e-mail: oksana.berkova@npp.nau.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЧИННИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Безпека туристів є одним з ключових чинників розвитку туристичної галузі. Належний рівень безпеки сприяє залученню туристів, формуванню позитивного іміджу туристичних дестинацій. Ефективний менеджмент туристичної безпеки дозволяє мінімізувати ризики для мандрівників та запобігти негативним наслідкам надзвичайних ситуацій.

Особливої уваги потребує вдосконалення організаційних та технологічних аспектів менеджменту безпеки в туризмі. Це вимагає детального вивчення теоретичних засад, розробки механізмів управління ризиками, впровадження інноваційних методів забезпечення захисту туристів.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення менеджменту туристичної безпеки.

Об'єктом дослідження виступають чинники забезпечення безпеки туристів. Для розв'язання визначених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, а саме:

аналіз наукової літератури та нормативно-правових документів для вивчення теоретичних основ досліджуваної теми, системний підхід при дослідженні складових менеджменту туристичної безпеки, статистичний аналіз для оцінки рівня безпеки туризму.

Туризм як важливий сектор світової економіки, безперечно, підпорядковується різним факторам безпеки, які можна умовно поділити на зовнішні та внутрішні (Рис.1).

Безпека відпочинку та подорожей туристів залежить від цілого комплексу зовнішніх і внутрішніх чинників, які необхідно враховувати при організації туробслуговування. Кожен із цих чинників має свою вагу та можливість впливу на загальний стан безпеки в туризмі.

Правове регулювання сфери туризму здійснюється шляхом прийняття різноманітних законів та підзаконних актів. Ці нормативні документи встановлюють конкретні вимоги до послуг, що надаються в сфері туризму, визначають відповідальність за порушення прав туристів, а також регламентують порядок ліцензування та сертифікації послуг, які надаються в цій сфері. Важливу роль в цьому контексті відіграє міжнародне правове регулювання, включаючи різні міжнародні конвенції та угоди.

Фактори впливу на безпеку в туризмі	
Зовнішні	Внутрішні
Політична нестабільність	Недостатня кваліфікація персоналу
Несприятливі погодні умови	Недотримання вимог безпеки
Криміногенна ситуація	Відсутність страхування
Епідеміологічна ситуація	Неналежа організація заходів

Рис.1 Фактори впливу на безпеку в туризмі

Дослідження проблеми менеджменту туристичної безпеки в Україні є актуальним з огляду на такі фактори: до початку війни Україна була одним з найпопулярніших туристичних напрямлень в Європі, але військова агресія Росії суттєво змінила умови для туризму в Україні та висунула нові вимоги до забезпечення безпеки туристів. Відновлення туризму в країні можливе лише за умови гарантування безпеки туристів.

В світі туризму існує великий комплекс різноманітних методів та заходів, які мають на меті гарантувати безпечні умови для всіх туристів. Правове регулювання сфери туризму здійснюється шляхом прийняття різноманітних законів та підзаконних актів. Важливу роль в цьому контексті відіграє міжнародне правове регулювання, включаючи різні міжнародні конвенції та угоди. Створення спеціалізованих служб безпеки є важливим елементом гарантування безпеки туристів. Їхня робота спрямована на оперативне реагування на надзвичайні ситуації, що можуть виникнути під час подорожей туристів [1].

Технічні засоби безпеки також відіграють важливу роль у гарантуванні безпеки туристів. Підготовка та навчання персоналу з питань охорони праці, техніки безпеки, надання першої медичної допомоги, дій у надзвичайних ситуаціях є важливим компонентом системи безпеки туризму. Страхування ризиків включає обов'язкове та добровільне страхування відповідальності туроператорів, медичне страхування туристів, страхування багажу, страхування від нещасного випадку. Інформування туристів про можливі ризики, правила поведінки, заходи безпеки відіграє важливу роль в організації безпечного туризму. Моніторинг загроз включає відстеження епідеміологічної ситуації, стихійних лих, політичних конфліктів, інших чинників небезпеки в регіонах перебування туристів. Оповіщення про надзвичайні ситуації через засоби зв'язку, ЗМІ, спеціальні додатки [2].

Менеджмент туристичної безпеки є важливою складовою економічної безпеки туристичних підприємств (Рис.2.).

Менеджмент туристської безпеки допомагає захистити персонал та майно туристичних підприємств від тероризму, злочинності, стихійних лих та інших загроз. Це дозволяє підприємствам уникнути фінансових втрат, пов'язаних з лікуванням постраждалих, відновленням пошкодженого майна та перебоями в роботі, також допомагає підвищити конкурентоспроможність туристичних підприємств. Це відбувається за рахунок збільшення довіри до підприємств з боку туристів та зростання кількості клієнтів.

Рис.2. Економічна безпека підприємств туристичної сфери

Важливим аспектом, що впливає на розвиток туристичної галузі будь-якого регіону, є безпека. В Одеській області це питання стало особливо актуальним у контексті військової агресії Російської Федерації проти України, що значно загострило умови та обставини для туристичної діяльності.

До відкриття військових дій, Одеська область була відома як один з найбезпечніших регіонів України для туристів, проте з лютого 2022 року ситуація різко змінилася, це сильно вплинуло на відвідуваність та розвиток туризму в області (Рис. 3.).

Незважаючи на величезний туристичний потенціал, галузь стикається з рядом викликів, таких як нерозвинена інфраструктура, сезонність попиту, недостатня промоція та інвестиції. Проте, вирішення цих проблем може значно підвищити конкурентоспроможність Одеської області як туристичного напрямку.

Виконання бюджету Одеської міської територіальної громади у 2023 році, як і в попередньому 2022 році, проходило в умовах повномасштабної агресії Російської Федерації.

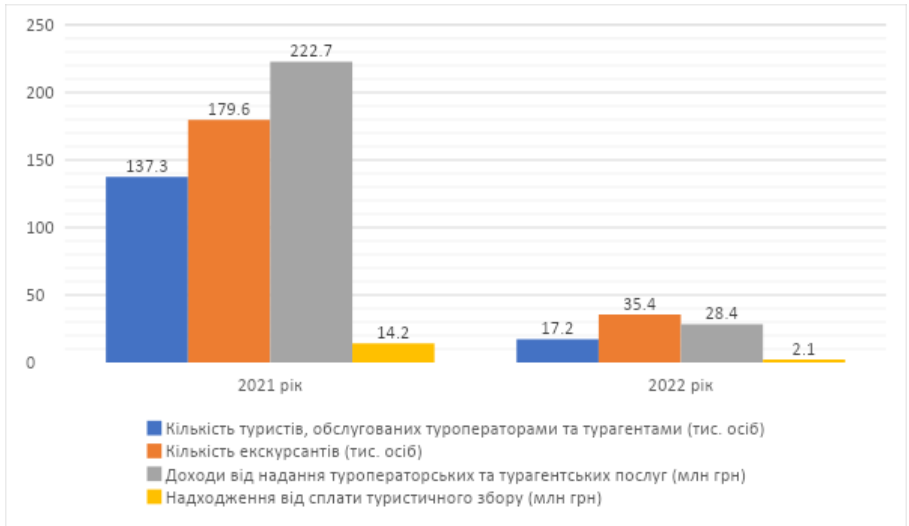

Рис.3. Відвідуваність та розвиток туризму в області.

Основну частину надходжень до бюджету Одеської міської територіальної громади (без урахування міжбюджетних трансфертів) складала надходження до загального фонду.

Доходи загального фонду бюджету Одеської міської територіальної громади на 2023 рік (без урахування міжбюджетних трансфертів) затверджені рішенням Одеської міської ради від 30 листопада 2022 року № 1012-VIII у сумі 10 267,9 млн грн. За результатами виконання бюджету ОМТГ за I півріччя 2023 року збільшено обсяг доходів на 250,0 млн грн.

Підприємства туристичної індустрії Одеської області зіткнулися з серйозними викликами через військові дії. Розташування області на узбережжі Чорного моря сприяло перетворенню її на зону підвищеного ризику через реальну загрозу ракетних обстрілів та морської десантної операції з боку Російської Федерації [3]. Курортні зони Чорноморська та Затоки були вражені ракетними обстрілами з боку російських військ. Готелі, бази відпочинку та приватні садиби постраждали, а значна частина пляжної інфраструктури була виведена з ладу. Військова агресія завдала значних збитків туристичній галузі Одеської області. Відновлення пошкоджених та зруйнованих об'єктів потребуватиме значних зусиль та інвестицій у повоєнний період. Але все одно, через триваючі бойові дії та загрозу ракетних ударів, рівень безпеки в Одеській області залишається

нестабільним та мінливим. Це негативно впливає на туристичний потік та роботу підприємств галузі [4]. Для відновлення туристичної привабливості регіону після завершення війни буде необхідно вжити комплексних заходів з відбудови пошкодженої інфраструктури, забезпечення безпеки туристів та ефективного просування туристичного потенціалу Одеської області на міжнародному рівні. До початку повномасштабної війни, туристичні підприємства Одеської області вживали певних заходів для забезпечення безпеки своїх клієнтів. Однак, ці заходи не були систематичними та комплексними. Більшість компаній були залежні від загального стану правопорядку в регіоні і не мали спеціальних програм для управління ризиками та захисту туристів. Це змінилося після 24 лютого 2022 року, коли Одеська область опинилася в зоні бойових дій. Туристичні підприємства були змушені терміново переглянути свої підходи до безпеки та адаптуватися до нових викликів воєнного часу [5]. Незважаючи на те, що система управління туристичної безпекою в Одеській області розробляється в умовах воєнного часу, вона допомагає мінімізувати ризики для відвідувачів і забезпечує певний рівень безпеки під час туристичних поїздок. Проте, подальше вдосконалення цієї системи є пріоритетом для відновлення туристичної галузі в пост-воєнний період.

Система менеджменту в Одеській області під час війни це спершу адаптація до нових умов, першочерговим завданням стає забезпечення безпеки людей та життєдіяльності області, також ресурси направляються на оборону, підтримку критичної інфраструктури та допомогу постраждалим. Вводяться обмеження та заходи для забезпечення безпеки та порядку. Штаби об'єднують зусилля військових, влади, бізнесу та громадськості для вирішення кризових питань. Волонтери відіграють важливу роль в допомозі військовим, переселенцям та постраждалим. Одеська область отримує допомогу від міжнародних організацій та партнерських країн. Надаються гранти, кредити та консультації для підтримки підприємств, йде підтримка розвитку тих галузей, які можуть працювати в умовах війни, процес відновлення пошкодженої інфраструктури та будівництво нових об'єктів.

Згідно з дослідженням, однією з основних проблем, яка стоїть на шляху до ефективного забезпечення безпеки, є відсутність єдиного стандарту або нормативних вимог до системи менеджменту безпеки в туристичній сфері. Ця проблема призводить до розбіжностей у підходах різних компаній до безпеки та неузгодженості їхніх дій з органами влади та силовими структурами, що в свою чергу суттєво підвищує ризики для туристів.

При аналізі ситуації можна виділити такі ключові проблемні аспекти. Перш за все, це недостатній рівень підготовки персоналу туристичних підприємств до дій в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних з воєнними діями. Це виявляється у таких важливих аспектах. Більшість співробітників не мають досвіду роботи в екстремальних умовах воєнного часу, що вимагає спеціальних навичок та психологічної підготовки, що є критично важливо для забезпечення безпеки [10].

Тренінги з безпеки, які проводяться зараз, часто мають загальний характер і не враховують специфіку дій під час ворожих обстрілів, авіаційних ударів, хімічної або радіаційної загрози. Персонал не завжди достатньо обізнаний з правилами евакуації, алгоритмом дій при надзвичайних ситуаціях, використанням засобів індивідуального захисту, що важливо для ефективного реагування на загрози. Відсутність практичних навчань на об'єктах туристичної інфраструктури з відпрацювання сценаріїв надзвичайних ситуацій військового походження, що є важливим елементом підготовки. Брак спеціалізованих інструкторів з підготовки персоналу до роботи в умовах воєнного часу, що обмежує можливості для ефективної підготовки. Нерегулярність проведення тренінгів та інструктажів, що призводить до втрати набутих знань та навичок, що є неприпустимим у ситуації постійної загрози.

Таким чином, потреба у більш ґрунтовних та регулярних тренінгах для персоналу є очевидною і пов'язана з необхідністю підвищення рівня його обізнаності, практичних умінь та психологічної готовності до дій під час надзвичайних ситуацій воєнного характеру заради забезпечення безпеки туристів [6].

Усунення цих проблем вимагає комплексного підходу та тісної співпраці туристичного бізнесу, органів влади, силових структур та експертів з безпеки. Тільки за цих умов можливе створення ефективної системи менеджменту туристичної безпеки в Одеській області, що зможе адекватно реагувати на виклики та забезпечувати безпеку туристів у всіх умовах.

У контексті успішного розвитку та функціонування туристичної галузі в будь-якому регіоні вкрай важливо забезпечити безпечність туристів. Було проведено дослідження, що охоплює як теоретичні основи, так і практичні аспекти управління туристичною безпекою та аналіз стану менеджменту туристичної безпеки в Одеській області. Він показує, що до початку повномасштабної війни питання безпеки не було пріоритетним для туристичних підприємств регіону. Військова агресія Росії змусила переглянути підходи та терміново налагодити співпрацю з владою і силовими структурами для забезпечення захисту туристів в умовах бойових дій. Це призвело до того, що в системі з'явилися певні недоліки

та проблеми, зокрема недостатня підготовка персоналу, відсутність галузевих стандартів безпеки, обмежені можливості моніторингу загроз, тощо. З огляду на це, в роботі було запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення менеджменту туристичної безпеки в Одеській області. Вони включають розробку галузевих стандартів, створення спеціалізованих навчальних центрів, запровадження обов'язкової сертифікації персоналу, формування єдиної інформаційно-аналітичної системи моніторингу загроз, створення резервного фонду фінансування заходів безпеки, зміцнення співпраці між підприємствами, вдосконалення планів евакуації, розвиток спеціалізованих страхових продуктів, впровадження сучасних технологій безпеки та посилення взаємодії з антитерористичними підрозділами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Євтушенко, Ярослав Васильович / Теоретичні аспекти забезпечення безпеки туристів в країнах Європи." [с.4].
2. Худавердієва, Вікторія / Інформаційна безпека туризму: технології та алгоритми інформаційної безпеки." [с.6]
3. Машіка Ганна / Наталія П'ятка. "ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ. / Економіка та суспільство [с.3] .
4. Головка Аліна Сергіївна / "Туристичний потенціал Одеської області: стан, реалізація та перспективи розвитку." [с.10]
5. Аракелян, Акоб Араїкович./ "Аналіз діяльності туристичних підприємств Одеської області." [с.3]
6. Хомяк, Софія Іванівна./ "Розвиток франчайзингових відносин в туристичній індустрії України." [с.5].

Ищенко Дар'я Артурівна

Студентка 4-го курсу

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м.Київ, Україна

e-mail: 6882788@stud.nau.edu.ua

Мархонос Світлана Миколоївна,

к.геогр.н., доцент

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м.Київ, Україна

e-mail: markhonos_sm@ukr.net

УКРАЇНСЬКО-ПОРТУГАЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ У ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Туристичний потенціал Португалії підтримується співпрацею між Україною та Португалією, що забезпечує обмін інформацією, спільне просування та розвиток туристичної індустрії обох країн. Зростання туристичного потоку та покращення інфраструктури – лише деякі з очікуваних результатів. Співпраця в галузі туризму між Україною та Португалією відкриє нові перспективи для розвитку обох країн і принесе взаємну користь у вигляді культурного обміну, економічного зростання та зміцнення дружніх відносин.

Мета дослідження – визначення перспективних напрямів взаємодії Португалії та України у сфері туризму. До основних завдань можна віднести наступні:

- діагностика розвитку туристичної сфери Португалії;
- виокремлення напрямів співпраці Португалії з Україною;
- визначення португальсько-українських перспектив співпраці у сфері туризму.

Об'єктом дослідження виступають туристичні відносини між Португалією та Україною. Для розв'язання визначених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, аналізу статистичних даних, а також методи групування та узагальнення.

Португалія зараз займає 21-е місце серед 45 країн європейського регіону з фінансової стабільності, а її загальний показник вищий за середній по регіону та світу. Аналіз розвитку туристичної сфери в Португалії свідчить про значущий успіх та вплив галузі на економіку та соціокультурний розвиток країни. Протягом останніх десятиріч обсяг туристичних прибутків в Португалії значно зросли. Країна здобула популярність як туристичний напрямок, приваблюючи любителів культурного та активного відпочинку. [6]

Проаналізуємо розвиток туристичної сфери в Португалії за останні 3 роки (2020-2023):

1. Кількість туристів: 2020: 12,7 мільйона туристів; 2021: 16,6 мільйона туристів; 2022: 27,4 мільйона туристів; 2023: 32,0 мільйона туристів (Рис.1.). [1]

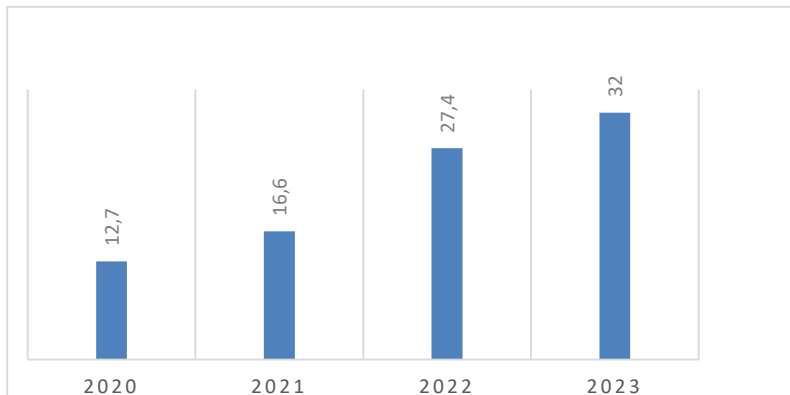

Рис. 1. Динаміка туристичних потоків до Португалії

З кожним роком кількість туристів зростала, це зумовлено географічним положенням та культурно-історичною спадщиною, оскільки розташування на атлантичному узбережжі, прекрасні пляжі, гірські масиви та виняткової краси природи роблять Португалію атракційним місцем для туристів. Також виділимо гостинність місцевого населення та високий рівень безпеки в країні, розвинену туристичну інфраструктуру, зокрема комфортабельні готелі, ресторани та система громадського транспорту.

2. Доходи від туризму: 2020: 13,4 мільярда євро; 2021: 18,9 мільярда євро; 2022: 27,4 мільярда євро; 2023: 33,0 мільярда євро(рис.2) [2]

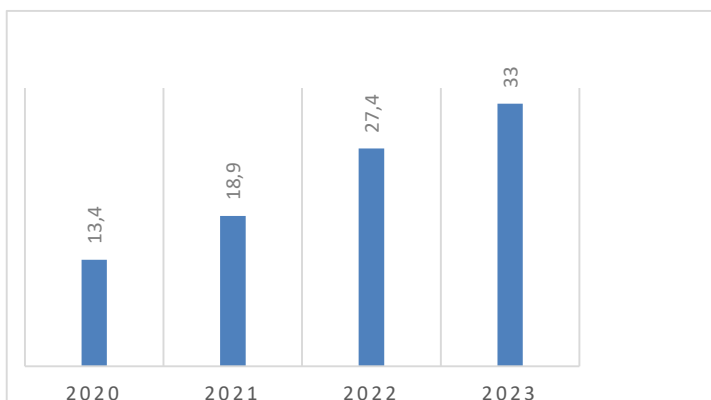

Рис. 2. Динаміка доходів від туризму

Динаміка доходів від туризму вражає значущим зростанням протягом останніх років. Зумовлено успішним використанням інноваційних маркетингових стратегій, акцентуючи увагу на цифрових технологіях та соціальних мережах за допомогою яких відбувається ефективне просування туристичного потенціалу по всьому світу. Тим саме залучаючи туристів з найбільших країн-постачальників для Португалії, а саме

- Іспанія – є однією з найбільших країн-постачальників туристів для Португалії через спільне кордонне розташування та культурні схожості. Іспанці зазвичай обирають Португалію як напрямок для відпочинку, особливо заряди природи, пляжів та культурно-історичних пам'яток;
- Великобританія – британські туристи відзначаються великою кількістю приїздів в Португалію, зокрема на Алгарве. Клімат, пляжі та гольф-ігри стають привабливими для британців, а також їхній інтерес до культурних заходів та гастрономії;
- Німеччина – туристи з цієї країни цінують високий рівень обслуговування, гарну інфраструктуру та культурні можливості. Вони часто вибирають Лісабон;
- Франція – французи надають перевагу різноманіттю пейзажів, від історичних міст до природних пам'яток. Популярним напрямком для них є регіон Дуоро та виноградники;
- США та Канада – ці туристи знаходять привабливість через її історію, культуру та традиції. Літні музичні фестивалі та гастрономічні події.

Саме ці країни вносять значний внесок у туристичний розвиток Португалії, сприяючи динаміці доходів від туризму та різноманіттю туристичного досвіду в країні.

Проаналізувавши графік розвитку динаміки та доходів туристів, можна визначити:

- протягом останнього десятиріччя туризм в Португалії пережив значний розвиток
- позитивний імідж Португалії як безпечної, гостинної та культурно насиченої країни допомагає привертати туристів.
- португалія успішно диверсифікує свої туристичні пропозиції, включаючи пляжний відпочинок, еко-туризм, активний відпочинок

Отже, туристична сфера Португалії переживає стійке зростання протягом останніх 3 років. Очікується, що це зростання триватиме і в найближчі роки. [3]

Розвиток туристичних відносин між Португалією та Україною обіцяє багато перспектив та можливостей для обох країн. з низкою сприятливих умов та обставин, ця взаємодія може стати ключовим фактором для приваблення туристів та покращення економічного розвитку в обох країнах.

У сфері політичної співпраці між Португалією та Україною визначають основні напрямки, що включають підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, активну участь у міжнародних інституціях, а також посилення політичного діалогу на високому рівні.

У сфері економічної співпраці обговорюються питання збільшення торгівлі та інвестицій, співпраця в енергетичній галузі, зокрема в сфері використання відновлювальних джерел енергії, а також розвитку інфраструктури включаючи транспорту та цифрову.

Гуманітарна співпраця між країнами реалізується через співпрацю в галузі освіти, науки та культури, обмін студентами та викладачами, а також сприяння розвитку туризму.

У сфері безпеки Португалія та Україна активно беруть участь у спільних військових навчаннях, боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю, а також працюють над кібербезпекою.

Існують конкретні угоди та документи, які визначають правові засади співпраці між Україною та Португалією у сфері туризму. Зокрема підписані угода та меморандум про співпрацю в галузі туризму визначають засади співпраці, обмін інформацією, участь у виставках та ярмарках. Ці документи свідчать про різнобічну та системну співпрацю між Португалією та Україною, спрямовано на зміцнення взаєморозуміння, економічний розвиток та розвиток гуманітарних відносин.

Зв'язок між Україною та Португалією у галузі туризму забезпечений рядом договорів, актів та угод, що сприяють розвитку співпраці обох країн у цій сфері. Серед них варто відзначити Угоду між Україною та Португальською Республікою про співробітництво в галузі туризму, що була підписана 17 листопада 2006 року [4]. Угода передбачає собою обмін інформацією та спільне просування туризму. Також важливим є Меморандум про взаєморозуміння між Державною туристичною адміністрацією України та Торгово-промисловою палатою Португалії, що був підписаний 24 травня 2012 року. Ці документи сприяють поглибленню співпраці між Україною та Португалією у сфері туризму, створюючи сприятливі умови для обміну досвідом, розвитку

туристичних послуг та підвищення привабливості обох країн для міжнародних туристів.

За останні роки Україна та Португалія показали інтерес до співпраці у сфері туризму. Країни дійсно мають великий потенціал для спільного розвитку туристичної індустрії. Для досягнення цієї мети запропоновано наступні напрямки співпраці. Перше – це спільне просування туризму, а саме створення спільних туристичних пакетів, участь у туристичних виставках та обмін інформацією та досвідом. Друге – розвиток нових туристичних маршрутів, маршрути по історичним та культурним пам'яткам, маршрути по винних регіонах. І третє – підготовка кадрів, що передбачає обмін студентами, спільні навчальні програми та підвищення кваліфікації фахівців у сфері туризму.

Роблячи висновок щодо співпраці в туристичній сфері туризму між Україною та Португалією, можна очікувати потенційно вигідний шлях розвитку обох країн. Завдяки безвізовому режиму та зростанню інтересу до туризму, ми маємо сприятливі умови для спільної діяльності. Перспективні напрямки, такі як спільне просування туристичних пакетів, розробка нових маршрутів відкривають широкі можливості для залучення більшої кількості туристів та покращення інфраструктури.

Співпраця між Україною та Португалією в сфері туризму має великий потенціал для взаємовигідного розвитку обох країн. Шляхом спільного просування шляхом спільного просування туристичних можливостей відбудеться зростання туристичного потоку, культурного обміну та економічне зростання країн. Співпраця не лише сприятиме економічному зростанню через збільшення туристичного потоку але й позитивно вплине на імідж країн на міжнародному ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Tourism Organization website. URL: <https://www.unwto.org/>

2. Національний інститут статистики Португалії (INE). URL: https://www.ine.pt/xportal/xmain?xpgid=ine_main&xpid=INE

3. Turismo de Portugal website. URL: <https://www.visitportugal.com/en>

4. Верховна Рада України. Угода між Україною та Португальською Республікою про співробітництво в галузі туризму від 28.09.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620_009#Text

5. Верховна Рада України. Угода про дружбу та співробітництво між Україною та Португальською Республікою від 05.06.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620_005#Text

6. Сергій Ярьоменко. Часопис соціально-економічної географії. 2014. Вип. 17. С. 129-135.

Капленко Ірина Петрівна

Студентка 3-го курсу

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м. Київ, Україна

e-mail: 7449888@stud.nau.edu.ua

Беркова Оксана Петрівна,

к.е.н., доцент

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м. Київ, Україна

e-mail: oksana.berkova@npp.nau.edu.ua

МЕТОДИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ТУРИЗМІ

Зі збільшенням впливу людської діяльності на екосистеми Землі питання сталості розвитку туризму та збереження природи набуває все більшого значення. Зростаюча популярність екотуризму відображає зміну суспільного сприйняття туризму та підкреслює необхідність розвитку екологічно сталих туристичних маршрутів та об'єктів. Крім того, регуляторні ініціативи в багатьох країнах, спрямовані на зменшення впливу туризму на природу, підкреслюють важливість ефективного екологічного менеджменту в туристичному секторі.

Метою цього дослідження є вивчення різних методів і підходів до екологічного менеджменту в туризмі з метою забезпечення сталого розвитку туристичної галузі та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Об'єктом дослідження виступають методи екологічного менеджменту. Для дослідження, використаємо наступні методи: системний аналіз, порівняльний аналіз, аналіз статистичних даних, а також методи групування та узагальнення.

У сучасному світі туризм є однією з найбільш швидкозростаючих галузей економіки і відіграє важливу роль у соціальному, культурному та економічному розвитку країн. За даними Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), у 2022 році міжнародний туризм зріс на 64% відносно до «пандемічного періоду», а кількість міжнародних туристичних прибуттів сягнула майже 900 млн. Це свідчить про зростання популярності туризму серед людей по всьому світу [5].

Однак зі зростанням туризму зростає і негативний вплив на навколишнє середовище. Туризм може мати різні негативні наслідки для природи, такі як забруднення повітря і води, деградація екосистем, втрата біорізноманіття, руйнування природних ландшафтів і навіть загострення кліматичних змін. Це особливо важливо в екологічно чутливих регіонах, де туристична діяльність може мати серйозний негативний вплив на довкілля та місцеві громади.

Екологічний менеджмент - це управління, яке попередньо формує екологічно безпечні виробничо-територіальні комплекси та забезпечує оптимальний баланс між екологічними та економічними показниками протягом усього життєвого циклу комплексу та продукції, яку він виробляє [1,25].

Екологічний менеджмент включає такі основні елементи: організація екологічного менеджменту - особа або організація, що здійснює екологічний менеджмент об'єкта екологічного менеджменту; об'єкт екологічного менеджменту - наявність екологічно шкідливої діяльності, джерела екологічної шкоди або природного комплексу, екологічні характеристики якого підлягають екологічному менеджменту; зміст екологічного менеджменту - сукупність заходів контролю (наприклад, планування, облік, аудит), за допомогою яких екологічний менеджмент впливає на об'єкт екологічного менеджменту підприємства.

Розвиток і становлення екологічного менеджменту ґрунтується на дотриманні певних принципів. Всі ці принципи встановлюють правила і норми, які координують і регулюють всі аспекти природоохоронної діяльності та обирають найкращі методи управління. Ці принципи є обов'язковими для всіх суб'єктів та об'єктів екологічного менеджменту.

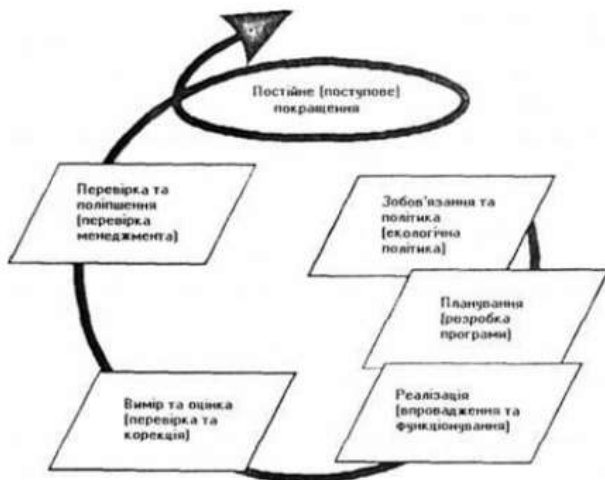

Рис 1.1 Принципи екологічного менеджменту

Туристичні послуги стали важливою складовою світової економіки. Проте з розвитком туризму зростає тиск на природний комплекс в цілому (ландшафт) та його окремі структурні елементи (геосистеми). Тому зростає потреба в науковому регулюванні туристичної діяльності. Одним з таких напрямків є розробка і застосування принципів екологічного менеджменту. Необхідність залучення рекреаційно-туристичного сектору до процесу екологізації зумовлена відносно високою ресурсоемністю та тиском рекреації на місцеві екосистеми.

Екологічний менеджмент у туризмі - це управлінські заходи для надання якісних рекреаційно-туристичних послуг, таких як активний відпочинок, оздоровлення, освітня діяльність та діловий туризм, спрямовані на краще задоволення потреб користувачів рекреації відповідно до принципів екологічної безпеки. [4].

У процесі формування екологічної політики та постановки конкретних екологічних цілей необхідно враховувати, що кожен природно-територіальний комплекс містить взаємопов'язані природні компоненти, такі як ґрунт, рельєф, корисні копалини, водні об'єкти, мікроклімат, рослинний і тваринний світ [3].

Політика екологічного менеджменту в туризмі включає:

- включення екологічних вимог у традиційні економічні цілі туристичної діяльності;
- координацію виробничих функцій, виробничої інфраструктури та екологічної безпеки;

- дотримання екологічних стандартів на всіх етапах розроблення, маркетингу та споживання туристичних продуктів;
- мінімізація впливу на навколишнє середовище загалом і на різні об'єкти зокрема;
- збереження та раціональне використання всіх ресурсів;
- інформування громадськості про діяльність туристичного бізнесу;
- дотримання екологічно безпечних умов праці.

Впровадження принципів екологічного менеджменту в корпоративну діяльність підприємств відпочинку і туризму означає: [2].

- дотримання науково обґрунтованих екологічних норм водоспоживання в готелях і водолікарнях;
- використання тільки сучасних технологічних засобів водопостачання, що виключають непотрібні витоки з кранів, унітазів і душових систем;
- енергозбереження на всіх етапах і в усіх видах рекреаційної діяльності (наприклад, енергозберігаючі технології під час будівництва об'єктів розміщення туристів, використання енергозберігаючого обладнання класу А);
- екологічно безпечне поводження з побутовими відходами (наприклад, скорочення кількості відходів, поділ відходів за типами, транспортування до місць утилізації);
- дотримання стандартів використання мийних засобів (хімікати, що використовуються для прання і прибирання, мають бути нетоксичними і біорозкладними, тобто розкладатися природним чином);
- використання екологічно чистих контейнерів, пакувальних матеріалів та посуду;
- економія ресурсів на всіх етапах відпочинку, починаючи від економії паперу в офісі та закінчуючи зміною постільної білизни та рушників на прохання гостей;
- розроблення і використання екологічно чистих туристичних маршрутів.

Щодо методів екологічного менеджменту в туризмі наведено в Таблиці 1.1

Одним із основних методів є оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС), яка включає в себе аналіз екологічних наслідків туризму на природні та культурні ресурси. Цей процес дозволяє ідентифікувати потенційні проблеми та розробляти стратегії для їх запобігання та зменшення. Інший не менш важливим методом є екосертифікація, яка встановлює стандарти екологічного підходу до

туристичної діяльності та нагороджує компанії, що відповідають цим стандартам. Це сприяє підвищенню екологічної свідомості та стимулює впровадження зелених практик.

Зелені практики включають широкий спектр заходів, спрямованих на зменшення впливу туристичної діяльності на довкілля. Це може охоплювати енергозбереження, водозбереження, використання відновлюваних джерел енергії, рециклінг відходів та інші заходи. Зважаючи на рівень освіченості, то екологічна освіта грає важливу роль у підвищенні обізнаності туристів про важливість збереження довкілля та екологічної відповідальності. Це може включати проведення різноманітних освітніх заходів, які допомагають формувати екологічну свідомість серед туристів.

Співпраця між різними зацікавленими сторонами є необхідною для успішного екологічного менеджменту в туризмі. Вона дозволяє об'єднати зусилля для розв'язання екологічних проблем та реалізації спільних проєктів на благо природи та суспільства. Ці методи разом утворюють комплексний підхід до збереження природи та забезпечення сталого розвитку туризму, що враховує потреби сучасних поколінь без шкоди майбутнім.

Таблиця 1.1

Методи екологічного менеджменту в туризмі

Метод	Опис	Приклади
Оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС)	Процес прогнозування та оцінки потенційних екологічних наслідків туризму	Оцінка впливу нового готелю на місцеву екосистему
Екосертифікація	Система визнання та нагородження туроператорів, які відповідають певним екологічним стандартам	Сертифікат Green Globe для готелів
Зелені практики	Дії, вживані туроператорами та туристами для мінімізації їхнього впливу на навколишнє середовище	Збереження води та енергії в готелях, використання еко-транспортів туристами

Екологічна освіта	Процес підвищення обізнаності туристів про важливість екологічної відповідальності	Інформація про екологічні практики в готелях, еко-тури
Співпраця	Співпраця між різними зацікавленими сторонами, включаючи туроператорів, уряди, неурядові організації та місцеві громади	Розробка спільних програм екологічного менеджменту

Таким чином, включення екологічного менеджменту в туризм є не тільки важливим засобом підвищення ефективності рекреаційно-туристичних проєктів, а й важливим фактором формування екологічної культури та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Екологічний менеджмент у туризмі є не лише необхідним, але й нагальним питанням сьогодення. Впровадження екологічних принципів в усі аспекти туристичної діяльності є запорукою захисту природного середовища та забезпечення екологічної безпеки. Це важливий крок до формування екологічної культури та забезпечення сталого розвитку як на рівні окремих підприємств, так і на рівні суспільства в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Аніщенко В. О., Галькевич Т.Л. // Екологічний менеджмент: Збірник наук. праць / за заг.ред. В.А. Гайченка. – К.: МАУП, – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/23265/1/10-59-64.pdf>.
2. Вплив сучасної індустрії туризму на світову економіку. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/tourism/36427/>
3. Гетьман В.І. Екотуризм на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду // Екотуризм і сталий розвиток у Карпатах: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Рахів, 2007. С. 54-63
4. Качалов В. А. Системи менеджменту навколишнього середовища: Навч. посібник. – М. : 2008, – 665 с.
5. Сайт Всесвітньої туристичної організації. URL: <https://www.unwto.org>

Кишман Ірина
Студентка 4-го курсу
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ
м.Київ, Україна
e-mail: irakyshman@gmail.com
Мархонос Світлана Миколаївна,
к.геогр.н., доцент
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ
м.Київ, Україна
e-mail:markhonos_sm@ukr.net

ТУРИСТИЧНІ ВІДНОСИНИ ІТАЛІЇ З УКРАЇНОЮ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Італія та Україна – дві країни з великим потенціалом для розвитку ефективної співпраці в різних сферах. За останні роки вони активно розширюють та зміцнюють свої взаємовідносини у різноманітних галузях, що сприяє розвитку економіки, культури та інноваційних проєктів обох країн. Розвиток туристичної співпраці між Україною та Італією сприятиме покращенню інфраструктури та підвищенню рівня сервісу в обох країнах. Збільшення потоку туристів стимулюватиме розвиток туристичних послуг та інфраструктури.

Мета дослідження – аналіз стану розвитку туристичної сфери Італії, як важливого туристичного партнера України. До основних завдань можна віднести наступні:

- проведення аналізу стану розвитку туристичної сфери в Італії;
- виокремлення напрямів співпраці з Італії з Україною;
- визначення італійсько-українських перспектив співпраці у сфері туризму.

Об'єктом дослідження виступають туристичні відносини Італії та України. Для розв'язання визначених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, аналізу статистичних даних, а також методи групування та узагальнення.

Італія протягом багатьох років залишається одним із лідерів світового туризму. Її багата історія, вражаюча культура, мальовничі пейзажі та різноманітні курорти роблять цю країну привабливою для мандрівників з усього світу.

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на туристичну галузь Італії, як і в усьому світі. Кількість туристів у 2020 році знизилася на 60%

порівняно з 2019 роком. Італія вжила низку заходів для стримування поширення COVID-19, включаючи локдаун, обмеження на подорожі та карантин. Ці заходи призвели до значного скорочення доходів від туризму. Туристична галузь Італії поступово відновлюється з 2021 року.

Туризм в Італії розвивається швидкими темпами, хоча пандемія COVID-19 значно вплинула на туристичну сферу та кількість туристів(рис.1).

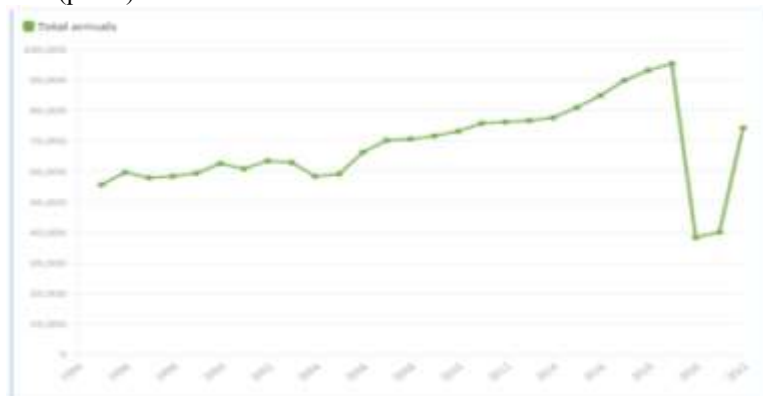

Рис. 1. Загальна кількість прибуттів туристів

2020: Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на туристичну галузь. Кількість туристів в Італії знизилася до 38,4 мільйона. 2021: Поступове відновлення туризму. Кількість туристів зросла до 40,1 мільйона. 2022: Італія приймає близько 74,3 мільйонів туристів.

У 2022 році Італія посіла п'яте місце в списку країн з найбільшою кількістю міжнародних туристичних прибуттів у всьому світі, де їх було трохи менше 50 мільйонів. Хоча кількість мандрівників ще не наздогнала рівень до пандемії, загальні витрати на міжнародний туризм в Італії зрівнялися з показником 2019 року, перевищивши 44 мільярди євро(Рис.2.).

The Italian city with the most Airbnbs is Rome, with 24,383 listings recorded in December 2022.

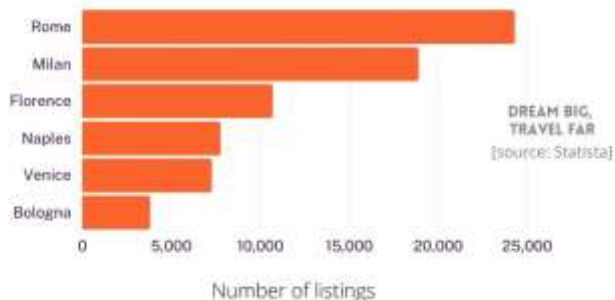

Рис. 2. Найбільш відвідувані міста 2022 року

Як до, так і після впливу кризи в галузі охорони здоров'я Німеччина представляла провідний ринок в'їзних подорожей в Італії за кількістю туристів, випереджаючи Францію, Австрію та Швейцарію в 2022 році. Водночас Німеччина також була країною з найвищими витратами на в'їзні туристи в Італії. [1]

Країна продовжує залишатися одним з найпопулярніших туристичних напрямків у світі. Основні міста, такі як Рим, Мілан та Флоренція зберігають свою привабливість для відвідувачів, а також спостерігається зростання туристичного потенціалу менших міст, наприклад, Больцано, Тренто та Бреція. [2]

Щодо країн, з яких прибуває найбільше туристів до Італії, можна відзначити, що основні потоки туристів становлять іноземні відвідувачі. Найбільше туристів прибуває з Німеччини, Франції, Австрії та Швейцарії. [3] Це свідчить про широку міжнародну привабливість Італії та її різноманітність відвідувачів із різних країн світу.

Одним із ключових напрямків співпраці між Італією та Україною є економічна взаємодія. Обидві країни виявляють значний інтерес до розвитку торгівлі товарами та послугами, а також до залучення інвестиційного капіталу. Італійські компанії виявляють інтерес до українського ринку, а також до співпраці у сферах машинобудування, текстильної та харчової промисловості, аграрного сектору та інноваційних технологій. Також туризм виступає сильним каталізатором співпраці між Італією та Україною. Залучення туристів, обмін досвідом та знаннями у

сфері туризму сприятимуть подальшому розвитку цієї галузі та поглибленню взаємних відносин між Італією та Україною.

Ще одним важливим аспектом співпраці між Італією та Україною є культурний обмін. Обидві країни мають багату культурну спадщину, яка відображається у мові, мистецтві, архітектурі та традиціях. Україна та Італія активно співпрацюють у проведенні культурних заходів, обміні мистецькими колекціями, організації виставок, фестивалів та концертів, що сприяє поглибленню взаєморозуміння та дружби між народами обох країн.

Італія та Україна також співпрацюють у сфері освіти та науки. Студенти обох країн мають можливість отримати вищу освіту в університетах партнерських країн, а також брати участь у стажуваннях та обмінних програмах. Крім того, дослідницькі інститути та університети активно співпрацюють у проведенні спільних досліджень та наукових проєктів у різних галузях, таких як медицина, інженерія, інформаційні технології та інші.

Співпраця між Італією та Україною має великий потенціал для подальшого розвитку та поглиблення взаємовідносин. Обидві країни мають важливі спільні інтереси, які можна реалізувати через активне партнерство у різних сферах. Поліпшення економічної співпраці, культурний обмін та наукова співпраця сприятимуть зміцненню дружніх відносин та сприятимуть розвитку обох країн на міжнародній арені.

Італія завжди була однією з найпопулярніших туристичних дестинацій у світі. З кожним роком інтерес до цієї країни зростає, а нові регіони та напрямки відкриваються для подорожуючих. Для українських туристів Італія залишається однією з найпривабливіших країн Європи, і співпраця між Україною та Італією у сфері туризму має великий потенціал.

Одним із найперспективніших туристичних регіонів Італії є Амальфійське узбережжя. Цей регіон на узбережжі Середземного моря відомий своїми красивими містами, такими як Амальфі і Позитано. Селище Амальфі - серце Амальфітанського узбережжя, навколо якого є багато маленьких містечок з унікальними характеристиками і традиціями: Позитано, Майорі, Мінорі [4].

Ще один перспективний напрямок – Сардинія. Цей острів лежить в Середземному морі, на захід від Апеннінського півострова. Він знаменитий м'яким середземноморським кліматом, дивовижними природними красотами, унікальними археологічними пам'ятками і відмінними можливостями для пляжного відпочинку [5].

Україна та Італія мають великий потенціал для розвитку співпраці в сфері туризму. Обмін культурними програмами, фестивалями та

виставками між містами обох країн може сприяти розвитку взаємного туризму. Відвідування музеїв, театрів та інших культурних закладів у Італії може бути цікавим для українських туристів, а також навпаки.

Також Італія славиться своєю кухнею, а українці все більше цікавляться гастрономічними подорожами. Розвиток турів з відвіданням виноробних ферм, оливкових гаїв та майстер-класів із приготування італійських страв може стати привабливим напрямком співпраці.

Італія має багато заповідників та природних парків, які пропонують унікальні можливості для екологічного туризму. Розвиток екологічних маршрутів, велосипедних турів та еко-готелів може привернути увагу українських туристів, які цінують природу.

Італія відома своїми високоякісними медичними послугами. Розвиток медичного туризму може стати перспективним напрямом співпраці між Україною та Італією, зокрема у сфері лікування, реабілітації та естетичної медицини.

Отже, Італія - країна, яка пропонує незабутні враження для туристів з усього світу. Співпраця між Україною та Італією може також стати важливим джерелом доходу для місцевих господарств та сприяти взаємному розвитку економік обох країн. Взаємне співробітництво в галузі туризму може сприяти розширенню інфраструктури та підвищенню якості обслуговування, що відчутно покращить враження туристів та сприятиме подальшому зростанню туристичного потенціалу обох країн.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Statistics: Number of international tourist arrivals in Italy. URL: <https://www.statista.com/statistics/1155499/monthly-number-of-international-tourist-arrivals-in-italy/>
2. Statistics: Popular cities in Italy <https://www.unwto.org/tourism-statistics/key-tourism-statistics>
3. Statistics: Inbound tourism URL: <https://www.dreambigtravelfarblog.com/blog/italy>
4. 10 місць, які варто відвідати на Амальфітанському узбережжі. URL: <https://10місць.укр/італія>
5. О. Сардинія. URL: <https://deluxe.voyage/ua/catalog/Italy/Sardinia>

Колотуха Олександр Васильович,
д.геогр.н., професор,
професор кафедри міжнародного туризму та
країнознавства ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна,
e-mail: okolotuh@ukr.net

Поліщук Катерина Олександрівна,
студентка ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна

ТУРИСТСЬКІ СТЕЖКИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ

Концепція сталого розвитку туризму передбачає задоволення пізнавальних потреб туристів з урахуванням інтересів місцевих громад та з огляду на місткість природного й соціокультурного потенціалу регіону, який приймає. Стрижнева суть цієї концепції – збалансованість у просторі – не завдавати шкоди, а навпаки підтримувати екологічну, й культурну цілісність регіону, не руйнувати традиційної системи цінностей і усталеного життєвого укладу місцевих жителів, не нищити біотичного, ландшафтного й історико-культурного різноманіття й не виснажувати інші ресурси. Дієвою формою реалізації концепції сталого розвитку туризму виступають туристські стежки.

Словник-довідник зі спортивного туризму та активної рекреації визначає *туристську стежку* як пішохідну стежку або стежку з екологічним способом пересування контрольованої протяжності та незначними фізичними навантаженнями, яка має позначення на місцевості (маркування), обладнані місця зупинок, оглядові майданчики. Такі стежки зазвичай є самопутівними, що призначені для самостійних походів туристів за принципом: рухатись – спілкуватись (дивитись, слухати, відчувати) – пізнавати [2].

Туристська стежка дає можливість вийти на туристський маршрут не тільки підготовленим туристським спортивним групам, а й туристам-аматорам, туристам-одинакам. Стежка не дає можливість заблукати – на ній є маркувальні позначки, вказівники руху з відстанями до визначених об'єктів, обладнані місця зупинок, прихистки від негоди, місця водопостачання, вказані безпечні відходи зі стежки. Усю необхідну інформацію туристи отримують зі спеціальних буклетів з картосхемами та детальними описами, інформаційних аншлагів, пояснювальних стендів, маркувальних і вказівних знаків. Ці стежки враховують всі екологічні

вимоги щодо мінімізації збитків, яких може бути завдано природному середовищу, а також вимоги безпеки туристів, що є особливо актуальним для національних парків та інших природоохоронних територій. Різновидами туристських стежок виступають так звані екологічні стежки [3, 5].

На сьогоднішній день, проєкт туристських стежок є найбільш масовим світовим туристсько-спортивним проєктом. Адже, туристська стежка – це унікальна форма поєднання активної рекреації, пізнання, оздоровлення та відпочинку, спорту, екологічної освіти. Порівняно з іншими туристськими продуктами її створення вимагає значно менших початкових капіталовкладень, вона може бути доступною в будь-яку пору року, не надто протяжною, такою, щоб відвідувачі могли рухатися вздовж неї зі швидкістю власної ходи. Для зручності спостереження та відпочинку організовуються спеціальні природні оглядові майданчики та пейзажні галявини. Актуальність організації мережі туристських стежок на сьогодні полягає не тільки в їх потенційному економічному та природоохоронному зиску, а й в тому, що вони є чи не єдиним дієвим механізмом забезпечення середовищевідтворюючих та урбокомпенсаційних потреб жителів великих міст та найбільш доступною формою екологічної освіти [3, 5].

Методологія дослідження полягала у застосуванні таких методів наукового дослідження як історичного, порівняльно-географічного, картографічного, експедиційних досліджень.

Розвиток світових туристських стежок розпочався зі знаменитої Аппалацької стежки в США – першої в світі спеціально обладнаної пішохідної стежки, навіки вилученої з господарського користування для пішохідного туризму. Аппалацька стежка (Appalachian trail) – це стежка, яка йде вершинами і хребтами Аппалачів. Протяжність стежки становить понад 3500 км від г. Катадін (1685 м) на північному сході до г. Спрінгер (1152 м) на південному заході. Стежка промаркована на місцевості відмітками у вигляді білих смуг. Приблизно через кожні 10-15 миль розташовуються шелтери – туристські притулки, де можна переночувати і сховатися від дощу. Поруч з шелтером завжди є місце, де можна поставити намет, розводити багаття. Джерела води обладнані трубами або спеціально поглиблені. Через більшість струмків й річок прокладені містки. На крутих схилах побудовані сходинки з крупних каменів. Все, що є на стежці, – безкоштовно [6].

Згодом подібні стежки стали виникати в національних парках Америки. Найбільш відомі – Тихоокеанська стежка на західному узбережжі США та Континентальна стежка в Скелястих горах. Такі ж стежки стали створювати в інших країнах світу: Канаді, Франції,

Великобританії, Швеції, Швейцарії, Кенії, Індії, Японії тощо. До туристських стежок також відносять маршрути для лижного, водного, велосипедного, авто- та мототуризму. Так, для європейських велотуристів створена мережа високоякісних туристських маршрутів EuroVelo, прокладена територіями багатьох країн Європи.

Отже, все більше країн світу розвиває цей напрямок активного туризму, створюючи мережу туристських стежок на своїх територіях. Відзначаємо, що більшість таких стежок припадає на розвинені країни світу – США, Канаду, Німеччину, Японію, Скандинавські країни, Альпійські країни, Австралію, Нову Зеландію тощо. Однак, при цьому й економічно слабозвинені країни усвідомлюють той факт, що цей напрямок туризму, використовуючи природні рекреаційно-туристські ресурси територій, може приносити значну економічну вигоду. Тому у переліку країн, які вже розвивають мережу туристських стежок, представлені Перу, Болівія, Непал, Бутан, Йорданія, Уганда та ін.

На сьогоднішній день, подібні стежки створені майже в усіх розвинених країнах Європи. Все це дало можливість Європейській Асоціації пішохідного туризму (European Ramblers Association) розробити ряд тривалих пішохідних маршрутів Європою (Е-маршрути), що охоплюють майже всі європейські країни. До цієї організації входять національні асоціації пішохідного туризму (National Ramblers Associations), які відповідають за ділянки маршрутів, що проходять територіями їх країн. Тому, крім національних стежок функціонує 12 транс'європейських стежок, прокладених територіями декількох країн. Їх загальна протяжність більше 75 тис. км [4].

В даний час Європейська Асоціація пішохідного туризму визначає 3 види туристських трас в межах Європи:

- великі туристські маршрути або GR – тури представляють собою мережу доріг і стежок, придатних для пішохідного туризму територією Європи в усіх напрямках;
- малі маршрути або PR – траси маршрутів є місцевими чи районними та їх шлях не перевищує 50 км;
- місцеві стежки або SL – це невеликі місцеві маршрути, які, як правило, не перевищують 10 км [4].

В Україні ж, на сьогоднішній день, немає жодної туристської стежки європейського класу, через її територію не проходять транс'європейські стежки. При цьому ряд таких стежок підходять до кордону України, далі йде «розрив» маршруту та його продовження на території іншої країни (рис. 1).

Джерело: Waymarked Trails [4]

Рис. 1. Мережа європейських туристських маршрутів, які підходять до території України

Так, на рис. 1 можна спостерігати «розрив» маршруту E8 та близьке проходження маршрутів E3 та E4 відносно західних кордонів України.

При цьому, на території Українських Карпат раніше були розроблені та прокладені пішохідні туристські маршрути – це Східно-Карпатський туристський шлях та Закарпатський туристський шлях.

Словник-довідник зі спортивного туризму та активної рекреації визначає *туристський шлях* як дороги, стежки, водойми тощо, які використовують для туристських мандрівок засобами активного туризму за певним маршрутом. Вони можуть бути сухопутними (наземними, підземними), водними (підводними), повітряними. Туристські шляхи прокладають територіями, що мають привабливі з погляду природної, історичної, культурної, етнографічної, соціальної цінності туристські об'єкти та сприятливі екологічні і санітарно-епідеміологічні умови. З

метою забезпечення безпеки туристів під час здійснення ними туристських походів проводять маркування туристських шляхів, призначених для здійснення подорожей з активним способом пересування: пішим, велосипедним, лижним, кінним та водним з застосуванням малих плавзасобів [2]. При цьому слід відзначити майже синонімічність понять «туристська стежка» та «туристський шлях».

Логічним заповненням європейського маршруту E8 територією України може стати Східно-Карпатський туристський шлях (СКТШ) – один з головних пішохідних туристських маршрутів Українських Карпат, який знаходиться в межах Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей. Створення СКТШ починалось у вигляді Східно-Карпатської частини Головного Карпатського Шляху в 1925 р., а було завершено у 1935 р. Він стартував у Судетах (Польща) і закінчувався на теперішньому кордоні України з Румунією. Власне СКТШ починався від с. Сянки Львівської області і закінчувався на г. Стіг на кордоні з Румунією [2]. Ідея створення шляху – «провести» туристів найбільш визначними горами та місцями Східних Карпат його було поділено на одноденні відрізки, що передбачали в кінці кожного дня можливість ночівлі та доступ до продуктів. В якості ночівлі мали послугувати туристські притулки місткістю ~ 40 місць для ділянки вздовж масиву Східних Бескидів та ~ 100 місць – у головних туристських та лижних центрах. Притулки повинні бути збудовані за архітектурним стилем відповідного регіону. Тривалість проходження СКТШ ~ 18 днів включно з днями для відпочинку. Однак за радянських часів цей маршрут був занедбаний, майже зникло маркування маршруту, притулки були зруйновані.

Також логічним виглядає «заведення» європейських маршрутів E3 та E4 на територію України через Закарпатський туристський шлях (ЗТШ) – один з головних пішохідних туристських маршрутів Українських Карпат, який проходить в межах Закарпатської області від сел. Вел. Березного через Межигір'я, Колочаву, Усть-Чорну, Кваси до с. Ділового на кордоні з Румунією. Для ЗТШ було обрано альпійську (цифрову) систему маркування маршрутів, яку у 2010 р. було перемарковано згідно стандартів чеської системи маркування [2].

Перемовини, щодо проходження маршруту E8 територією України, було розпочато у 2021 р. Проекти проходження маршрутів європейських туристських стежок E8, E3 та E4 територією України були представлені О. Колотухою у 2021 р. на XV Міжнародній науковій конференції «Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід» у м. Львові [1].

При цьому надзвичайно високі потенційні можливості в Україні мала би Кримська (Навколочорноморська) стежка. Її можна прокласти від

м. Балаклави на заході до масиву Карадаг на сході Криму. На статус транс'європейської стежки могла би претендувати, на думку автора, Транскарпатська стежка, яка би пройшла територіями Чехії, Словаччини, Польщі, України та Румунії. Цей проєкт ще чекає своїх розробників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Колотуха О. Проєкт туристських стежок в Українських Карпатах. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід* / Матеріали XV Міжнародної наукової конференції. Львів, 2021. С. 119-124
2. Колотуха О.В. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика (словник-довідник). - Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://geohub.org.ua/node/5694> (дата звернення: 09.03.2024)
3. Колотуха О.В. Геопросторова організація спортивного туризму: Монографія. Кіровоград: ФО-П Александрова М.В., 2015. 448 с.
4. European Ramblers Association. <https://www.era-ewv-ferp.org/uk/e-paths/>
5. Molokac M., Hlavacova J., Tometzova D., Liptakova E. The Preference Analysis for Hikers' Choice of Hiking Trail. *Sustainability*, 2022, 14(11), 6795; <https://doi.org/10.3390/su14116795>
6. The official website of the Appalachian Trail. - Access mode: www.appalachiantrail.org

Комар Вікторія Олександрівна
студентка 2 курсу ФМВ НАУ

м. Київ, Україна

e-mail: viktoriaKomar04@gmail.com

Кучеренко Валентина Степанівна

науковий керівник

старший викладач кафедри міжнародного туризму

та країнознавства ФМВ НАУ

e-mail: Kucherenko1215@ukr.net

ПАРКИ НАД ДНІПРОМ ЯК ВАЖЛИВІ ЕКСКУРСІЙНІ ОБ'ЄКТИ МІСТА КИЄВА

Парки є дуже важливою частиною для людей. Вони виконують різноманітні функції і приносять користь середовищу та мешканцям. Їх

можна назвати «рятівниками» для людей, які живуть у надто урбанізованих місцях, серед підприємств, та не мають змоги повноцінно насолоджуватися недоторканою природою. Парки поглинають шкідливі речовини, такі як вуглекислий газ, пил та оксиди азоту і виділяють кисень. А дерева та чагарники поглинають шум, що може допомогти зменшити його рівень в місті.

Паркові зони – ознака якості життя. Вони задовольняють потреби людини у відпочинку, рекреації, фізичній активності. Прогулянки парками покращують фізичне та психічне здоров'я людини. Дослідження показують, що проведення часу в зелених насадженнях може допомогти зменшити стрес та підвищити настрій. Це місце, де можна просто погуляти, поміркувати, подивитися на те, як інші люди проводять тут час. Деякі також займаються спортом, а інші – розслабляються та спілкуються. Зелені зони прикрашають міський ландшафт, що може впливати на загальний вигляд та привабливість міста. Вони також можуть служити місцем для виставок, концертів та інших культурних подій.

Варто зазначити, що в парках є різні цікаві об'єкти, які варті уваги. Деякі з них можуть включати історичні або архітектурні пам'ятки, такі як замки, фонтани, арки або амфітеатри, що додає культурного значення. Важливими є водні об'єкти: озера, ставки, річки, що надають ще більшої привабливості.

Парки - це важливий ресурс для людей і довкілля. А також вони мають багато переваг як для міста, так і для екосистеми.

Метою даної роботи є вивчення та представлення парків, які розташовані на берегах річки Дніпро в місті Києві.

Завдання: дослідити парки над Дніпром, проаналізувати ринок екскурсій у цьому напрямку, надати характеристику основним екскурсійним об'єктам - паркам Києва.

На сьогоднішній день важко уявити якесь місто нашої країни без парків - чудових місць, де можна порелаксувати та насолодитися природою. Київ точно може похвалитися своїм багатством парків та інших зелених зон. А починалося все з того, що у столиці під кінець 11 столітті розвивалося садівництво. Фруктові сади почали з'являтися у Києво-Печерському та Видубицькому монастирі. А перший парк був створений у 1631 році на митрополичому замиському дворі у Голосієві митрополитом Петром Могилою. [8]

Далі у 1748 році почали закладати Царський сад (нині — Міський сад), який потім змінював свою назву не один раз. У другій половині XIX століття кількість парків поступово збільшується. З'являється Володимирська гірка (1850-ті), Маріїнський парк (1874). До Жовтневого перевороту 1917 року у Києві виникли також Пушкінський парк (1900),

Політехнічний парк (1903), Зоологічний парк (1908). Також в цей період було засновано Національний ботанічний сад імені Миколи Гришка, який дійсно є важливим об'єктом природознавства та ботанічної науки в Україні. Під час Німецько-радянської війни парки та природні зони, зазнали значних зруйнувань. Дерева та інфраструктура парків могли бути пошкоджені або повністю знищені. У повоєнний період, щоб відновити комфортне і зелене середовище створено ще Дніпровський парк, Вічної Слави, Гідропарк. У 1970—1980-ті роки в Києві дійсно активно відбувалося розширення та оновлення паркових територій, а також озеленення нових масивів: Оболонь, Вигурівщина-Троєщина, Позняки, Виноградар. Ці парки та зони відпочинку продовжують виконувати важливу функцію у формуванні приємного і здорового оточення для мешканців Києва.

Велика кількість парків пропонує різноманітні можливості для активного відпочинку, рекреації та освітніх програм. Сьогодні є безліч туристичних агенств, організацій, які проводять екскурсії по парках. Наприклад, організація «Дива України» пропонує відвідати екскурсії за різними напрямками. Цікавою є пропозиція прогулятися Голосіївським парком та Китаєвською пустинею. Адже, Голосієво – це місце овіяне легендами і ретельно зберігає свої таємниці до сьогодні. Також організатор обіцяє відвідання Свято-Троїцької церкви та Китаєвських печер, а також забезпечення незабутнього перебування в парку на природі. Ще одною цікавою пропозицією була поїздка в парк «Пуща Водиця». Під час екскурсії можна насолодитися чудовим сосновим лісом, який причайвся в межах міста, і дізнатися, які таємниці приховує вечірня Пуща. [2]

Наступною організацією, яка розробляє екскурсії по парках є «Київ - моє улюблене місто». Вона також пропонує відвідати Голосіївський парк, що носить ім'я видатного українського поета Максима Рильського, а також ботанічний сад Національного університету біоресурсів і природокористування України. Нині тут можна прогулятися і помилуватися не тільки пам'ятками природи, а й чудовими арт-об'єктами та дізнатися, хто з видатних українців пов'язаний з Голосієвом. Це ще одна гарна можливість побувати в екологічно чистій і зеленій місцевості Києва. Скориставшись послугами цієї організації можна відвідати ще одну цікаву екскурсію-мандрівку містом "Панорами Києва". В якій основними об'єктами показу є оглядовий майданчик біля Арки в Хрещатому парку, парк «Пейзажна алея» та парк Володимирська гірка». [4]

Великий вибір екскурсій парками Києва може запропонувати ToursDeKiev. Компанія проводить різносторонні мандрівки містом і не

тільки. Дуже популярними є прогулянки в парки біля Дніпра. Наприклад, попитом користується «Володимирська гірка», адже це дуже затишне та чарівне місце для прогулянки. Він вирізняється своїми напрочуд красивими пейзажами та яскравими панорамами. Водночас, Володимирська гірка в Києві – це важлива пам'ятка історії та культури, місце, яке має власну долю, цікаве історичне минуле. Також є екскурсії в Пирогово, Китаєво, на Лису гору. Skorиставшись можливістю і відвідавши екскурсію «Любов у великому місті» можна насолодитися мальовничими парками Києва та почути безліч історій про кохання видатних особистостей, доля яких пов'язана з нашим містом [1].

На сьогоднішній день у Києві 127 парків. Найзнаменитіші парки Києва розташовані уздовж Дніпра. В кінці XIX століття їх об'єднали в зелену зону, яка простягнулася від Володимирської гірки до Голосієво. А також 2017 році Київ був визнаний найзеленішим містом Європи за індексом NDVI. Однак, не обов'язково робити математичні розрахунки, щоб в цьому переконатися – досить вийти на схили Дніпра і озирнутися!

Перший парк був заснований ще в 1743 році. Він має назву Хрещатий. З кінця 1960-х років у Царському саду розміщувався "заклад штучних мінеральних вод", який отримав прозвісько "Мінерашка". Це був популярний місцевий пункт, де люди приходили, щоб випити воду з джерела з надією на її лікувальні властивості. Проте з часом попит на "Мінерашку" знизився. Тому київські купці починають займати територію поблизу «мінерашки». Для них будують дім Купецьких зібрань (нині — Національна філармонія України). У цій будівлі проходили пишні бали та звані вечори, виступали найкращі оркестри. Звідси й назва – Купецький. У 1930 році парк перейменований в Пролетарський. Біля входу встановлена гігантська статуя червоноармійця. Хрещатий парк - це пам'ятка садово-паркового мистецтва, в якому налічується понад 30 видів дерев та кущів. Також тут полюбляють відпочивати кияни та гості міста, адже тут відкривається чудовий панорамний вигляд на Дніпро. Це саме серце столиці і популярний маршрут туристів. Саме тут знаходиться 35 метрова Арка Свободи, яка була побудована у 1982 році. Також тут, у Хрещатому парку, можна побачити зворушливий пам'ятник «Вічному коханню» Луїджи та Мокрини. У 2013 році біля Мосту закоханий відкрили монумент, присвячений їм. Його копія знаходиться на Батьківщині Луїджи – в Італії [5].

Один із найвідоміших парків Києва - Володимирська гірка. Він площею 10,6 га – і був закладений в середині XIX ст. Спочатку це місце називалося Михайлівською гіркою, звідси й походить назва Михайлівського Золотоверхого монастиря, який був поруч. Історія парку починається з того, що тут у середині XIX ст., почали масово висаджувати

дерева та кущі, щоб зміцнити схили від зсувів. Свою теперішню назву парк отримав у 1853 році. Близько 1900 року на гірці було споруджено панораму «Голгофа», яка являла собою зображення біблійного сюжету про розп'яття Ісуса Христа. На жаль, вона не збереглася, її було зруйновано у 1920-ті роки. У 1905 році у північній частині Володимирської гірки було споруджено електричний підйомник, який зараз називають фунікулером. Підйомник став важливою частиною транспортної системи Києва, адже був найкоротшим шляхом, який з'єднував Верхнє місто та Поділ. В середині ХХ століття в парку відкрили єдиний тоді в столиці літній кінотеатр «Володимирська гірка», також тут щорічно проводили виставки квітів. На верхній терасі Володимирської гірки, гостинно зустрічає затишна альтанка. Її звели ще у 1898 році. Вона є зразком малої архітектурної форми 2-ї половини ХІХ століття. З неї відкривається прекрасний вид на Дніпро, Труханів та Рибальський острови, Поділ. У парку пам'ятник Данте Аліг'єрі. Скульптуру відкрили у 2015 році на честь 750-річчя від дня народження всесвітньовідомого поета та італійського діяча. Пам'ятник, виготовлений з білого мармуру, висотою 2 метри. У ніг поета – орел, символ величі, духовного підйому. Автор пам'ятника – італійський скульптор Лучано Массарі, архітектор – українець Леонід Малий. Також тут знаходиться найстаріший скульптурний пам'ятник Києва людині, споруджений у 1853 році - Володимирі Великому. Це один із символів міста. Велика бронзова скульптура князя Володимира має висоту 4 метри і стоїть на восьмигранному постаменті, виготовленому з чавуну. Постамент має форму каплиці та стилізований під псевдовізантійський стиль. На п'єдисталі є горельєф, який описує хрещення Русі. Статую князя Володимира відлив особисто російський скульптор Петро Клодт у своїй майстерні в Санкт-Петербурзі. На той час у Києві залізниці ще не було, тому деталі пам'ятника з Москви везли кіньми [6].

Улюбленою зоною відпочинку киян та гостей міста є Маріїнський парк. Він заснований у 1874 році і є одним із найстаріших у Києві. За час свого існування парк більше п'яти разів змінював назву. Першою була - Двірцева площа. Але потім Марія, та що імператриця, забажала виправити цю помилку. І назвала його Маріїнським. Потім у 1889 році тут було збудовано парафіяльну церкву св. Олександра Невського, яку потім розібрали в 30-х роках ХХ століття. Звідси нова назва – Олександрівський. Але люди і далі називали його Двірцевим. У ХХ столітті, коли до влади прийдуть більшовики, у парку з'явився сумнозвісний сусід – завод «Арсенал». Сотні жертв революції будуть поховані тут у братських могилах. За наступні півстоліття парк майже перетворять на кладовище. Пізніше тут встановили пам'ятники й

меморіальні стели героям Жовтневої революції, учасникам Січневого постання, очільникам повстань, що загинули за радянську ідею. А парк перейменують в Радянський. Після прийняття Незалежності буде повернуто його історичну назву - Маріїнський. І знову він застане нову революцію. Під час Помаранчевої в 2004 році, територію парку захоплять намети мітингувальників. А у 2013-2014 тут будуть перебувати «тітушки». Сьогодні парк має гарно облаштовані зони відпочинку та оглядові майданчики з краєвидом на Дніпро та Лівий берег та сотні дерев. Тут час від часу проводять фестивалі чи виставки [7].

Парк Вічної Слави відомий ще з 1894 року (попередні назви: Комендантський сад, Аносовський сад, Кіровський парк). За Аносова було висаджено дерева та чагарники різних порід, прокладено пішохідні доріжки, збудовано дерев'яні містки та павільйони. Після від'їзду в 1899 році Аносова в Санкт-Петербург місце поступово занепало. У той час парк мав інше планування та значно меншу площу. А зараз його територія - 19га. З різних куточків можна побачити Києво-Печерську лавру, особливо добре видно її дзвіницю, а також церкви Спаса на Берестові. Також у парку ми бачимо Меморіал Вічної слави. Його відкрили у 1957 році на могилі Невідомого солдата. Це 27-метровий гранітний обеліск, де похоронені 34 воїни, більшість з яких стали жертвами Другої світової війни. На території парку є музей Голодомору. Він створений 8 липня 2009 року. На початку алеї, при вході до Меморіального комплексу, з обох сторін розміщені скульптури янголів — охоронців душ померлих у лихоліття Голодомору. У центрі площі можна побачити кам'яні жорна - це звичайне знаряддя праці українських селян, за допомогою якого утворювали борошно, а також скульптура дівчинки, у якої в руках 5 колосків. Центральна частина меморіалу — свіча заввишки 30 метрів. Сьогодні музейний комплекс є важливою складовою процесу висвітлення злочинів керівництва Радянського Союзу проти народу України [3].

Парки - це складова міського середовища, яка відіграє важливу роль у покращенні якості життя мешканців та привабливості міста для туристів. Це місце, де можна побути з природою та відпочити від метушні. Київ відомий своїм багатством парків та інших зелених зон. Тут їх безліч і всі різноманітні та привабливі. А особливо гарні навесні, коли дерева, красиві кущі та квіти тільки розпустилися. Та неймовірною красою притягують туристів та жителів міста восени, коли переодягаються в жовті та червоні кольори. Кількість парків в Києві просто вражає – Голосіївський парк, Парк Феоданія, Парк Кіото, Маріїнський парк, Парк імені Тараса Шевченка, Парк Муромець, Відрадиний. Тому не дарма було проведено дослідження, в результаті

якого Київ був визнаний «найзеленішою» столицею з населенням понад 2 мільйони осіб.

Улюбленими парками містян та гостей столиці є парки над Дніпром. Володимирська гірка є пам'яткою садово-паркового мистецтва. Тут завжди тихо та спокійно, є чудовий краєвид. Хто тільки не милувався звідси Києвом. А за допомогою скляного мосту можна потрапити у Хрещатий парк. Це місце завжди переповнене людьми. Адже знаходиться майже в центрі та має особливий монумент – арку Свободи. На території парку є оглядові майданчики та просто красиві локації. Парковий міст дає можливість дістатися ще одного парку – Маріїнського. Він спроектований у пейзажному стилі, має гарно облаштовані зони відпочинку та оглядові майданчики з краєвидом на Дніпро та Лівий берег. На його затишних алеях хіба що вночі та за негоди буває порожньо. Тут передбачене все для активного відпочинку для гостей різного віку. Ще один чудовий парк – Вічної Слави. Це один з найбільш відомих у Києві меморіальних комплексів з цікавими об'єктами та історією. Він розташований на верхній та середній наддніпрянських терасах, звідки також відкривається чудовий краєвид на місто.

Ці парки - лише частина зелених зон у Києві, які допомагають місту зберігати свою красу та надають жителям та відвідувачам можливість насолоджуватися природою та відпочивати в спокої. Вони вражають своєю природною красою та різноманіттям ландшафтів. Створюють унікальну атмосферу спокою та гармонії, яка важлива для міського життя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. ToursDeKiev. Екскурсії по Києву, тури в Київ, інформація про Київ [Електронний ресурс] / ToursDeKiev. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://toursdekiev.com.ua/>.
2. Дива України. Незвичайні тури Україною [Електронний ресурс] / Дива України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://dyvakrainy.com/>.
3. Дім. Парк Вічної слави [Електронний ресурс] / Дім. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://kanaldim.tv/park-vichnoyi-slavy-v-kyuevi-yak-stvoryuvavsya-ta-yak-zminyvsa-za-vijnu-video/>.
4. Київ - моє улюблене місто. Екскурсії по Києву [Електронний ресурс] / Київ - моє улюблене місто. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://the-city.kiev.ua/>.
5. Київ - моє улюблене місто. Хрещатий парк [Електронний ресурс] / Київ - моє улюблене місто. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://go2.kiev.ua/uk/khreshhatijj-park/>.

6. Київзеленбуд. Володимирська гірка [Електронний ресурс] / Київзеленбуд. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://shev.kyivzelenbud.com/place/park/volodymyrska-girka/>.

7. Релакс. Маріїнський парк [Електронний ресурс] / Релакс. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://relax.com.ua/uk/where-to-go-uk/park/kyuueva/mariyinskij-park/>.

8. Полтавець АМ. Еколого-економічний аналіз рекреаційного потенціалу Київської області /АМ. Полтавець //Збалансоване природокористування. – 2016. - № 1. – С. 93-96. - Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRNZp_2016_1-21.

Пестушко Валерій Юрійович
канд.географічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародного туризму та
країнознавства ФМБ НАУ
м. Київ, Україна
pestushko54@gmail.com

ІНДЕКС HENLEY PASSPORT ЯК ІНДИКАТОР МОБІЛЬНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ

Процеси глобалізації, попри наростаючу останніми роками геополітичну нестабільність, продовжують залишатися реаліями сучасного світу. Однією з яскравих проявів цих процесів є тенденція до так званої відкритості країн і територій (openness of countries) для іноземних гостей, що сприяє мобільності в міжнародному туризмі [3,4]. Слово «мобільність» за різними версіями походження (від латинського «mobilitas», фр. «mobile» тощо) означає приблизно одне й те саме – рухливий, здатний до швидкого переміщення. В туризмі, здатність до просторового переміщення (і власне само переміщення) в принципі є основною умовою здійснення туристичної подорожі, адже остання обов'язково передбачає долання геопростору. З огляду на сказане, на перший погляд видається, що з мобільністю в міжнародному туризмі не повинно бути жодних проблем. Тим більше, що Загальна декларація прав людини проголошує право кожної людини вільно пересуватися у межах будь-якої держави [1].

Проте, як свідчить практика минулих десятиліть здатність туристів до вільного, без перешкод, пересування, іншими словами до мобільності, подекуди суттєво обмежена. І причина не лише у

платоспроможності, у вікових особливостях туристів або відсутності достатньо тривалого періоду вільного часу, який потрібний для здійснення туристичної подорожі. Основною перешкодою мобільності часто стає штучне регулювання допуску іноземних громадян на свою територію, яке нині продовжують застосовувати чимало держав. Основним механізмом, за допомогою якого держави здійснюють такий контроль є візи. Візовий режим може бути встановлений в односторонньому порядку або через дво- чи багатосторонні угоди з іншими державами. Так чи інакше, але візова політика залишається одним із найефективніших урядових заходів, що накладає подекуди суворі обмеження на мобільність в міжнародному туризмі.

Отже нерідко за інших рівних умов причиною слабкої мобільності туристів і відповідно відносною або абсолютною закритістю для них численних країн виявляється громадянство подорожуючих, що засвідчується відповідними документом, зокрема, паспортом. Можна умовно сказати, що саме паспорт часто-густо й виявляється перешкодою мобільності туриста і, як наслідок, обмежує доступність його до багатьох destinations.

Ситуація з мобільністю туристів, що здебільшого є громадянами тих чи інших країн безумовно не залишається сталою у часі. Адже уряди усе нових і нових держав, які обрали курс на лібералізацію візового режиму, прагнуть вживати заходів, які б забезпечили власникам паспортів їхніх країн можливість якнайлегше і якнайшвидше перетинати усе більшу кількість державних кордонів. Саме тому для фахівців з міжнародного туризму і особливо практиків важливо постійно моніторити ситуацію щодо рейтингу паспортів, які у такому разі виступають як своєрідні індикатори мобільності туристів.

Для визначення ступеня мобільності туристів з різних країн можна використати індекс Henley Passport – показник, який дозволяє визначити глобальний рейтинг країн за ступеню свободи пересування світом їх громадян. Даний рейтинг був заснований у 2005 році британською консалтинговою агенцією Henley & Partners і спочатку мав назву Henley & Partners Visa Restrictions Index. Після проведеної у січні 2018 року модернізації, він отримав сучасну назву – Henley Passport Index. До 2018 року оновлення рейтингу Henley Passport Index відбувалося щорічно, наразі воно відбувається щоквартально. На сьогодні цей індекс дозволяє порівняти мобільність 199 паспортів різних країн світу, аналізуючи ступінь доступності їхнім власникам до 227 destinations (країн і територій) світу [2].

При визначенні місця паспорта певної країни у глобальному рейтингу, за допомогою бази даних Міжнародної асоціації повітряного

транспорту (ІАТА) виявляється кількість країн і територій, які їх власники можуть відвідати без візи. Якщо віза до визначеної конкретної дестинації взагалі не потрібна, тоді паспорт отримує 1 (один) бал. Натомість, якщо власник певного паспорта для відвідування цієї дестинації обов'язково має отримати традиційну або електронну візу, такому паспортному документу присвоюється оцінка зі значенням 0 (нуль). Те саме стосується випадків, коли завдяки своєму паспорту, турист може отримати візу після прибуття в пункт призначення. Оцінка для кожного паспорта потім підсумовується шляхом додавання його балів для всіх напрямків. Отже загальний бал для кожного паспорта дорівнює кількості напрямків, для яких віза не потрібна (значення = 1).

За станом на 2024 рік у глобальному рейтингу перші десять місць посідають загалом паспорти 34 країн. Серед таких за кількістю безвізових напрямків переважають європейські паспорти, на які припадає 79% (Табл.1.). Інші паспорти (21 %) представляють Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР). Варто зазначити, що попри меншу кількість паспортів АТР, вони складають помітну конкуренцію європейським паспортам. Адаже паспорти двох країн – Японії та Сінгапуру поділяють у даному рейтингу перше місце разом із паспортами Франції, Німеччини та Італії. Ще один азійський паспорт – Південної Кореї – посів разом із кількома європейськими паспортами друге місце у глобальному рейтингу, а паспорти Австралії та Нової Зеландії – почесне п'яте місце.

Табл. 1.

Світовий рейтинг паспортів за індексом Henley, 2024 рік (за даними [2])

№	Країна	Кількість доступних безвізових дестинацій
1.	Франція, Німеччина, Італія, Японія, Сінгапур, Іспанія	194
2.	Фінляндія, Нідерланди, Південна Корея, Швеція	193
3.	Австрія, Данія, Ірландія, Люксембург, Великобританія	192
4.	Бельгія, Норвегія, Португалія	191
5.	Австралія, Греція, Мальта, Нова Зеландія, Швейцарія	190
6.	Канада, Чехія, Польща, США	189
7.	Угорщина, Литва	188
8.	Естонія	187
9.	Латвія, Словаччина, Словенія	186
10.	Ісландія	185

Україна у даному рейтингу поки перебуває відносно далеко за межами провідної десятки. Проте аналіз змін, які відбувалися у рейтингу паспортів за індексом Henley Passport, упродовж 2016-2024 рр. свідчить про те, що наша країна зробила помітні кроки уперед в контексті мобільності вітчизняних туристів (Табл.2.). Адже за вказаний період більш як у 2,5 рази зросла кількість країн, до яких українські туристи можуть прибувати без необхідності отримання віз. Відповідно до цього Україна піднялася у світовому рейтингу паспортів з 58-го у 2016 році на 31 місце у 2024 році.

Табл. 2.

Україна у світовому рейтингу паспортів за індексом Henley (за даними [2])

Рік	Місце у світовому рейтингу	Кількість доступних безвізових дестинацій
2016	58	58
2017	58	82
2018	41	128
2019	43	126
2020	41	129
2021	38	136
2022	35	141
2023	36	144
2024	31	148

Як не парадоксально, але агресивна війна, яку розпочала Росія проти України сприяла підвищенню інтересу світової спільноти до нашої країни, і як наслідок, впізнаваності її на світовому ринку послуг. Це дає підстави сподіватися на те, що у недалекій перспективі паспорт громадянина України стане ще мобільнішим, а кількість країн, до яких українським туристам буде відкритий безвізовий шлях, зростатиме.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#o39
2. Global Passport Ranking. URL: <https://www.henleyglobal.com/passport-index/ranking>
3. Tourism Visa Openness Report 2023. URL: https://mints.gov.hr/UserDocsImages//2024_dokumenti//240313_tourism-visa_report.pdf

4. UN Tourism reports openness is back to pre-pandemic levels.
URL: <https://www.unwto.org/news/un-tourism-reports-openness-is-back-to-pre-pandemic-levels#:~:text=Decline%20in%20traditional%20visa%20requirements,2008%20and%2020%25%20in%202018.>

Сайчук Віктор Степанович,
канд. геогр. наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного туризму та країнознавства
ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: saychuk@nau.edu.ua
Бут Марина Григорівна,
канд. геогр. наук,
доцент кафедри міжнародного туризму та країнознавства
ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: maryna.rudnieva@npp.nau.edu.ua

РЕЛІГІЙНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОБ'ЄКТ ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Географічні дослідження у сфері релігійного туризму займають значне місце у вивченні релігійної діяльності. Цей напрям особливо важливий у контексті аналізу геопросторової організації релігійної діяльності та її впливу на розвиток туристичної індустрії, а також з огляду на розширення спектру об'єктів і суб'єктів географії релігії. Це розширення обумовлене активними сучасними процесами в релігійній сфері, які включають як зміни в формах і методах релігійного вираження, так і збільшення ролі туризму як важливої складової господарського комплексу.

Туризм як галузь економіки охоплює широкий спектр аспектів життєдіяльності населення, сприяючи не лише задоволенню економічних потреб, але й відіграючи ключову роль у соціально-культурному розвитку суспільства. Важливість релігійного туризму полягає у його здатності впливати на відновлення якісних показників трудових ресурсів, підвищення загального рівня добробуту населення, а також зміцнення культурних і духовних зв'язків між різними народами і культурами.

Основні завдання, що стоять перед туристичною діяльністю у цьому контексті, включають не тільки створення умов для відпочинку та пізнання, але й забезпечення доступу до релігійних святинь, організацію освітніх та просвітницьких програм, що дозволяють глибше зрозуміти історичну, культурну та духовну спадщину місць відвідування.

У зв'язку з цим, географічні дослідження в галузі релігійного туризму вимагають комплексного підходу, що включає вивчення геопросторових особливостей розвитку релігійних центрів, аналіз впливу релігійних подорожей на соціально-економічний розвиток регіонів, а також розробку рекомендацій щодо оптимізації взаємодії між релігійною та туристичною індустріями з метою забезпечення сталого розвитку.

Вивчення релігійного туризму у географії зазвичай розглядається крізь призму двох основних підгалузей: географії туризму та географії релігій. Цей підхід не тільки підкреслює роль релігійного туризму в контексті географічних досліджень, але й веде до розширення та уточнення методологічної бази самої географії. Зокрема, вивчення релігійного туризму дозволяє детально проаналізувати як географічне положення та природні умови впливають на розвиток релігійних місць та туристичних потоків, так і взаємозв'язок між релігійними віруваннями, культурними традиціями та їх вплив на туристичну активність.

Особливу увагу в цьому аспекті привертає дослідження геопросторових особливостей розвитку релігійних центрів, аналіз специфіки туристичних маршрутів, зорієнтованих на відвідування святих місць, та вивчення соціально-економічного впливу релігійного туризму на регіони.

Розвиток методології географічних досліджень у даній сфері сприяє не лише глибшому розумінню феномену релігійного туризму, але й відкриває нові перспективи для аналізу глобальних та локальних тенденцій у туризмі та релігії. Це, в свою чергу, збагачує географічну науку новими інструментами для вивчення взаємодії людини та навколишнього середовища, розширює розуміння соціально-економічних процесів на територіях та сприяє формуванню інтегрованих підходів до планування та розвитку туристичної інфраструктури.

Вивчення релігійного туризму в рамках географічних досліджень вимагає застосування комплексного підходу, який включає в себе різноманітні методологічні інструменти, розділені на три основні категорії:

1. Емпіричні методи інформаційного забезпечення, що зосереджені на зборі та аналізі даних, щодо розвитку релігійного туризму:

– метод опитування, який дозволяє отримати первинні дані

безпосередньо від учасників релігійного туризму, включаючи як туристів, так і організаторів подорожей;

- метод спостереження, що застосовується для візуальної фіксації поведінки учасників релігійних подорожей та використання релігійних об'єктів у їх природному контексті.

2. Методи дослідження геопросторових особливостей розвитку релігійної сфери, що спрямовані на аналіз географічного розташування, структури та динаміки розвитку релігійних місць та туристичних потоків релігійного спрямування:

- методи класифікації та групування дозволяють систематизувати релігійні об'єкти та паломницькі маршрути згідно з різними критеріями;

- структурний аналіз і синтез застосовуються для ідентифікації основних тенденцій у розвитку релігійного туризму;

- статистичні методи та спеціальні методи статистичного аналізу використовуються для кількісної оцінки інформації, зібраної під час дослідження;

- картографічні методи використовують для візуалізації просторових відмінностей та залежностей між релігійними об'єктами та туристичними потоками.

3. Методи прогнозування та розробки рекомендацій, що включають інструменти оцінки майбутні тенденції у розвитку релігійного туризму та допомагають розробити на їх основі стратегічні напрями розвитку у даній сфері:

- експертні методи дозволяють залучити знання та досвід фахівців для оцінки поточного стану та прогнозування майбутніх змін у релігійному туризмі;

- фактографічні методи моделювання та прогнозування використовуються для створення математичних моделей, що відображають можливі сценарії розвитку релігійного туризму на основі існуючих даних.

Застосування цих та інших методів у комплексі сприяє не тільки глибшому розумінню феномену релігійного туризму, але й формуванню ефективних стратегій його розвитку, що враховують як потреби туристів, так і інтереси регіонів, що їх приймають.

В рамках географії релігій, релігійні подорожі та паломництво виступають в якості ключового об'єкту дослідження, що дозволяє вивчати просторові аспекти релігійних практик та їх вплив на ландшафт. Однак, не менш важливим напрямом в географії є екскурсійно-пізнавальний релігійний туризм, який також має значний вплив на географічне середовище та розвиток туристичної інфраструктури. Екскурсійно-

пізнавальний релігійний туризм включає в себе відвідування святих місць не лише з метою духовного очищення або виконання релігійних обов'язків, а й для отримання нових знань про релігійні традиції, історію та культуру, що сприяє розвитку культурного обміну та взаєморозуміння між різними народами.

Цей напрям дослідження дозволяє глибше зрозуміти як взаємодію між релігією та туризмом, так і вплив цієї взаємодії на місцеву економіку, соціальну структуру та навколишнє середовище. Відвідування релігійних об'єктів екскурсійно-пізнавальними групами забезпечує зростання доходів від туризму для місцевих громад, сприяє збереженню та реставрації релігійних пам'яток, а також підвищує інтерес до історичної та культурної спадщини регіону. Водночас, такий вид туризму вимагає відповідального підходу до планування та управління, щоб забезпечити збалансований розвиток, який враховує як потреби туристів, так і інтереси місцевих громад.

Отже, екскурсійно-пізнавальний релігійний туризм, нарівні з традиційним паломництвом, представляє собою важливий об'єкт для географічних досліджень. Вивчення цього напрямку дозволяє не тільки краще зрозуміти соціально-економічні та культурні процеси, що відбуваються в сучасному світі, а й сприяє формуванню стратегій сталого розвитку релігійного туризму, що враховують як потреби паломників та туристів, так і необхідність збереження релігійної, культурної та природної спадщини.

Вивчення релігійного туризму в географії набуває особливої актуальності для регіонів із значним релігійним потенціалом, де наявна значна кількість святинь, монастирів, храмів, а також сформовані або формуються релігійні центри. Такі дослідження стають ключовим елементом при плануванні комплексного розвитку цих територій, включаючи аспекти соціального, економічного та культурного вимірів. Результати таких досліджень можуть бути використані для державного планування, що дозволяє: 1) оптимізувати районне планування, враховуючи релігійні переваги населення та релігійний потенціал регіону, що сприятиме створенню гармонійного середовища для мешканців та відвідувачів; 2) аналізувати просторове розміщення релігійних об'єктів та динаміку формування релігійних центрів, виявляючи їх туристичний потенціал та можливості для розвитку; 3) виявляти соціальні та культурно-етнічні виклики, пов'язані з релігійним туризмом, що допоможе розробити стратегії їх подолання та інтеграції релігійного туризму у ширший соціокультурний контекст; 4) забезпечити раціональну організацію господарського комплексу територій, що включає планування транспортної інфраструктури, розвиток готельного бізнесу та сервісних

послуг, враховуючи особливості релігійного життя населення та потреби паломників та туристів.

Значення таких досліджень також полягає у можливості формування стратегій сталого розвитку релігійного туризму, що гармонійно поєднує збереження релігійної спадщини та культурних традицій з потребами сучасного туристичного ринку. Це включає розробку програм збереження історичних та культурних пам'яток, підтримку місцевих громад у розвитку релігійного туризму, а також стимулювання інвестицій у розвиток інфраструктури та послуг. У такий спосіб, географічні дослідження релігійного туризму сприяють не лише поглибленому розумінню цього явища, а й відкривають нові перспективи для розвитку територій з урахуванням їх унікального релігійного і культурного потенціалу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Божук Т. І. Застосування інформаційних технологій в релігійному туризмі. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 326-333.
2. Борисова О. Релігійний туризм: актуальність для постпандемічної України. *Українське релігієзнавство*. 2020. № 92. С. 139-165.
3. Лєгеца В. М. Поняття та особливості розвитку релігійного туризму [Електронний ресурс]. *Наукове мислення*. 2022. Режим доступу: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/35-shostamizhnarodnapraktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/70-ponyattya-ta-osoblivostirozvitku-religijnogo-turizmu>.
4. Панченко С. А. Релігійний туризм в Україні: стан, потенціал, перспективи : монографія. Київ : Автограф, 2019. 163 с.
5. Патійчук В. Функціональні особливості організації релігійно-паломницьких турів. *Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2015. № 15. С. 24-31.
6. Релігія і культура. Релігійний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Сапелкіна З. П. К. : Вид-во Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України, 2012. 187 с.
7. Сайчук В. С. Методичні аспекти суспільно-географічного дослідження релігійного туризму. *Економічна та соціальна географія*. 2014. Вип. № 2. С. 59-65.
8. Тарасова В. В., Ковалевська І. М. Оцінка регіонального розвитку релігійного туризму в Україні. *Science and Practices. Problems and Innovations*. 2022. Випуск 15. С. 216-219.
9. Borysova O., Huzik T., Fylypovych L. Ukraine as a Religious

Фокін Сергій Павлович

**к.п.н., доцент, кафедри міжнародного туризму
та країнознавства ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна, serfok54@gmail.com**

Романенко Олександр Володимирович

**к.п.н., доцент, докторант
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова, вчитель школи №321
м. Київ, Україна, Romanenkoov@ukr.net**

ТРЕВЕЛОГ У ТУРИЗМІ

Після закінчення світової пандемії ковіду, у світі стрімкими темпами відроджується міжнародний туризм. У наш час великий вплив на свідомість людей мають засоби комунікації та засоби масової інформації. Велике поширення набувають блоги, які створюють так звану блогосферу - сукупність всіх блогів в Інтернеті. Блог, блог (англ. blog, від web log — мережевий журнал чи щоденник подій) — це вебсайт, головний зміст якого - регулярно додавані записи, зображення чи мультимедіа. Серед блогів чинне місце посилають блоги, пов'язані з подорожами. Подорожування дає людині унікальну можливість пізнання навколишнього світу та самопізнання. Через різні очікувані та не очікувані ситуації, відкриваючи іншу культуру та звичаї, спілкуючись з різними людьми, людина розширює власну свідомість, формує свій світогляд, та відношення до буття. У подорожі відбувається діалог людей, що постійно розширюється і поглиблюється між собою та з навколишнім середовищем, результатом якого стає розуміння самої людини та її буття. Найважливішою умовою зазначеного існування є здатність індивіда пізнавати світ, цінувати життя, та обмінюватися отриманою інформацією. Отже, навколишній світ характеризується як діалоговий і ціннісний. Усвідомлення такого світу відбувається у полі активних комунікацій. Це формує у майбутньому когнітивну систему людини. Під когнітивною системою розуміють систему пізнання, що склалася в свідомості людини в результаті становлення її характеру, виховання, навчання, спостереження і роздумів про навколишній світ. На основі цієї системи

людина ставить собі цілі і приймає рішення про те, як треба діяти в тій чи іншій ситуації. Такою поширеною практикою нині став туризм, та її когнітивна реакція – тревелог.

Подорожній нарис – різновид нарису, в якому змальовані люди, події, краєвиди та враження автора, що з'явилися під час його подорожі. У туризмі цьому відповідають ті події, зустрічі з людьми, які відбуваються під час подорожі автора, художньо оформлений дорожній щоденник, також до тревелогу належать оповідання про туристичну поїздку з показом підготовлених замальовок, виконаних тими чи іншими засобами. У сучасному розумінні тревелогом вважається також яскрава розповідь, бесіда, рукописний журнал, щоденник і, звичайно, блог (вебсайт), присвячений мандрівці.

Тревелог на сьогодні, є популярним та масовим явищем. Він дає можливість поринати у сферу людської повсякденності, з якої складається життєвий світ людей, що ототожнює суб'єктивну свідомість з об'єктивною реальністю. За простотою створення тревелогу, ведення записів, фотографування про побачене та почуте, криються серйозні вимоги до якості обробки зібраного матеріалу. Річ у тому, що тревелог у туризмі не путівник, документальний чи технічний звіт про поїздку або спортивний похід, але власні враження, ціннісне-чуттєві судження про прожите особистості. Тому у змісті тревелогу на головному місці повинен розташовуватися персональний досвід причетності до тієї, чи іншої, історичної у часі події. Ця вимога є важливою у педагогіці туризму, оскільки головне завдання мандрівника – не розважити аудиторію, а передати певні знання, та власне ціннісне відношення до прожитого.

За різними джерелами тревелог бере джерела в античних текстах, він був популярний у Середні віки. Як приклад, можна навести опис території сучасної України Геродотом, опис подорожі по Україні і московії архідиякона і письменника Павла Алепського.

Одним з найперших тревелогом можна вважати мандрівку до святих місць ігумена Данило з Чернігівщини, який відвідав Палестину за часи царювання короля Болдуїна. Після двох років перебування на Святій Землі він склав опис своєї подорожі «Ходіння ігумена Данила» де є відомості не лише про святі місця, а й цікаві факти з організації паломництва за часи Єрусалимського королівства. Для сучасності цей твір має не лише історичну, але й літературну цінність. Саме тому твір ігумена Данила було перекладена грецькою, німецькою, французькою мовами [1].

Унікальні документи своєї мандрівки, здійсненої у XVIII ст., залишив Василь Григорович-Барський. Видатний український мандрівник, просвітник і вчений Василь Григорович-Барський (1701 – 1747), хоч прожив коротке життя, в якому ще й часто голодував і хворів,

проте безперервно подорожував упродовж 24 років. Відвідав дев'ять країн Європи та Близького Сходу, Єгипет, острови Середземного моря. Вивчав, записував та замальовував усе про життя, історичне минуле, освіту, культурно-мистецькі пам'ятки й торгівлю народів тих країн, де перебував. Приніс до Києва торбину з власним рукописом «Мандрів по Святих Місцях Сходу з 1723 по 1743 рік» та 150 малюнками. «Мандри» було видано посмертно [2].

Класичні варіанти тревелогу, що не втрачають своєї чарівності, знайомі більшості начитаних людей по щоденниках знаменитих учених, дослідників, мореплавців із сюжетних творів відомих літераторів (наприклад, книги Дж. Лондона, Р. Кіплінга та ін.). Серед вітчизняного тревелогу зразком жанру вважаються твори М. Миклухо-Маклая та інших визначних особистостей минулих років. Маловідомим тревелогом є книга подорожування на сафарі видатного архітектора В. Городецького, «У джунглях Африки», яка була видана у Києві 1914 році. «У 1911 мені, нарешті, випала нагода здійснити те, про що я мріяв стільки років, що з раннього, ледь не дитячого віку, під впливом оповідань Жуля Верна, Майн-Ріда та інших збудило мою дитячу уяву і, ставши заповітною мого мрією, було причиною цілого ряду зроблених мною подорожей» [3].

Пережите під час подорожі в Африці, стало основою для архітектурних проєктів та творів В. Городецького. Перлинами архітектури Києва є «Будинок з химерами», Музей українського образотворчого мистецтва, Караїмська кенаса, костюл св. Миколая.

Серед сучасних письменників, які у своїй творчості використовують жанр тревелогу, можна назвати Макса Кідрука. Влітку 2008 року Кідрук вирушає у тривалу подорож Мексикою. Вона стала першою великою мандрівкою за океан. Результатом поїздки стала книга «Мексиканські хроніки. Історія однієї Мрії» [4].

Свою подорож до Святої землі, сучасного Ізраїлю, описав один з авторів статті (С. П. Фокін), який за запрошенням своїх друзів та вихованців, відвідав країну у 2017 році. Наведемо невеличкий приклад з цього тревелогу.

“Зустріч з Єрусалимом розпочалася з зустрічі зі старим другом – Борухом Кімelfельдом, з яким у юності ми пройшли чимало походів, ділячи їжу, дах і допомагаючи один одному. Тож зустріч була радісною, щасливою! Для того, щоб стати відмінним гідом в Ізраїлі, потрібна безліч переваг: ерудиція, енциклопедичні знання, любов до своєї справи, чарівність, постійна робота над собою, артистизм, особиста харизма... Все це, і ще щось, у Боруха (у юнацькому віці – Бориса) безперечно було присутнє.

Тому екскурсія у нас була не просто чудовою, сталонною, ексклюзивною! Чисті, стародавні квартали єврейської частини старого міста, археологічні розкопки, реставровані бруківки, фортечні стіни, розписи, мозаїки – все це залишає враження якоїсь турботи, інтересу до давньої історії. І водночас тут проходить своє, особливе життя, адже тут зараз живуть люди.

Вийшовши з лабіринту Єврейського кварталу за межі міського муру, ми через Сміттеві ворота вийшли до міста Давида. І тут на нас чекав сюрприз... З сонячного, гарячого міста нам треба було спускатися під прохолодну скельну поверхню, та ще з ліхтарями, та ще по холодному струмку. Втім, як було зазначено раніше, Єрусалим – це місто контрастів. Аліна (яка з нами у дитинстві ходила у походи), показала своє посвідчення члена природно-екологічного заповідного музейного товариства, і нас безкоштовно провела до печери. Треба сказати це вражало, особливо красивими були переходи, що підсвічуються, між крутими рівнями печер і місце, де над прірвою поклали прозоре скло, на яке можна було ступати ногами. Але найцікавіше було потім, коли ми в темряві ступили у вузьку щілину підземного струмка. свого часу Давид легко опанував Єрусалимом, направивши свою особисту гвардію через тунелі, якими він постачався водою. Там, де ми спускалися, був рукотворний тунель, який пробила в скелі дві групи прохідників, які рухалися під ухилом, назустріч один одному. І це у повній темряві, вручну, вісімсот метрів! Коли ми йшли по воді, в деяких місцях ширина була на рівні плечей, а потилицею ми вирівнювали стелю. Сам струмок впадає в Силоамську купіль, там, де після хвилювання ангелом води, перший, хто спускався у воду, зцілювався від усіляких хвороб. Широ кажучи, Силоамська купіль після підземелля вразила не дуже. Посередині стирчали якихось чотири обрубки стародавніх колон, по яких весело стрибали ізраїльські школярі.” [5]

У дитячо-юнацькому та спортивному туризмі існує обов'язковий звіт про туристичний похід. – Звіт один з основних документів, що підтверджує проходження групою туристів маршруту; це творча робота усього колективу туристів. На основі звіту маршрутно-кваліфікаційна комісія (МКК) вирішує питання про залік походу, оцінює його результати, спортивно-технічну грамотність маршруту, доцільність дій групи та її керівника в тих чи інших ситуаціях; пізнавальну цінність маршруту; результати краєзнавчої й пошукової та дослідницької роботи групи на маршруті; виконання завдань спортивного клубу, іншої організації (наприклад, науково-дослідної установи). Треба зауважити, що звіт це обов'язкова складова спортивного походу, а подорожній нарис, або

літопис походу – це не формальний, вільний опис подій, цікавих випадків, ситуацій.

У походах нашого дитячо-юнацького туристичного клубу, учасники вели літопис подій, який урочисто зачитувався після походу на загальній зустрічі учасників. Як приклад, наведемо частину літопису групи школярів клубу “Полюс” Будинку піонерів та школярів Радянського району міста Києва, які проводили похід першої категорії складності на півострові Таймир, плато Путорана – липень 1985 р (автор 14 річний Ігнатій Рождественській).

“Вранці у наметах було багато комарів. На вулиці і те, було менше. На перемет зловили наліма вагою близько 1 кг і з нього ми вперше зробили юшку, яка була дуже смачна. За день ми мали дійти до озера Капчук, біля якого є будиночок. Ми йшли каменями вздовж озера Лама. Спочатку каміння було дрібне і йти по ньому було легко. Потім каміння стало траплятися велике. Хлопчики стрибали як молоді гірські козли, а дівчатка часто падали і йшли повільно. Я, Владик та Валерунчик відпустили групу метрів на 50, а потім спокійно наздоганяли. Ми йшли, йшли, а озера все не було. Довелося піднятися нагору, потім спуститися до озера Капчук, і тут ми побачили прохід між горами. Сили закінчувалися. Перейшовши болото, гурт підійшов до озера, а СП (Сергій Павлович Фокін) все йшов уперед.

На березі озера було розкидано гілки дерев, йти було важко. Тут я вперше впав. Нарешті СП крикнув: “Будинок!” “І ті, що залишилися живими, позаздрили мертвим”. З останніх сил ми дійшли до будиночка, біля якого горіло багаття, і стояло опудало людини. Будинок був чудовий – у ньому не було комарів, були нари, стіл, багато продуктів” [6].

Треба сказати, що такі подорожні літописи, діти писали в усіх багатоденних походах туристського гурту. Зараз це далека історія минулої епохи, але саме вона впливала на формування світогляду тепер вже дорослих людей, які самі мають дітей, а багато хто і онуків.

Однак на наш час світ змінюється дуже швидко. Сьогодні майже кожна людина може дозволити собі ту, чи іншу подорож і навіть досить далеку. Пересування світом перетворилося на повсякденну справу, якою раніше не було. Мало того, нинішні цифрові засоби зробили навколишній світ доступним для будь-якого індивіда без винятку, тому що за їх допомогою можна легко здійснювати віртуальні вояжі у будь-який куточок планети. Зазначені обставини говорять про глибокі структурні зміни географічного простору під впливом глобалізації та інформаційного простору. Вони пов'язані, в тому числі й з розвитком масового туризму, який жваво торгує людською допитливістю і пристрасною до пригод. Туризм став постачати життєвий світ не тільки комерційними ефектами,

але більше людськими рефлексіями та комунікаціями, що «суб'єктивують» численні туристичні destinations. В результаті осмислення нової життєвої реальності, буття набуває іншого змісту. Сучасний тревелог перестає дивувати свого читача новими відкриттями, але все більше прагне показати знайомі речі з невідомого боку, в іншому ракурсі. Тому початковий жанр тревелогу активно піддається не лише цифруванню, але також белетризації та соціально-філософській асиміляції.

Висновки. Отже, чим корисний тревелог у професійному (педагогічному) та широкому (культурологічному) розумінні? По-перше, така інформація вчить мистецтву географічного портретування як вмінню демонструвати виразні особливості та характерні деталі «зовнішнього» вигляду території та об'єктів, але насамперед її «внутрішнього» змісту. Інакше висловлюючись, географічне портретування, настільки потрібне у навчальній практиці, – це метапредметне і поліфункціональне осмислення видимого та множинного світу. По-друге, географічне портретування міцно вписується у більш об'ємну дослідницьку тематику, пов'язану з питаннями моделювання географічних образів. Вони формуються за допомогою поєднання наукових знань з емоційно-ціннісним та художнім сприйняттям об'єктів, процесів та явищ географічного простору, просторових структур. Тому проблема «когнітивного релятивізму» у сприйнятті географічних об'єктів залишається однією з актуальних у сучасній дидактиці. Іншими словами, мистецтву географічного портретування і моделювання географічних образів необхідно постійно вчитися і поширювати досвід, що здобувається, як найважливіший компонент загальної культури.

По-третє — тревелог у туризмі виступає як ціннісно-орієнтоване переживання людини, яке впливає як на особистість автора, так і на людей які сприймають ці почуття. Таким чином це особливо стосується дитячо-юнацького туризму, проходить певне формування поглядів, принципів поведінки, загалом світогляду людини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Григорович-Барський В. Мандри по Святих Місцях Сходу з 1723 по 1743 рік. / Василь Григорович-Барський. – К. : Основи, 2000. – 768 с.
2. Житие и хождение Даниила, русской земли игумена. Путешествие в святую Землю: Записки русских паломников и путешественников XII – XX вв. // Лепта: ежемес. лит. иллюстр. журн. – 1994. – № 22.
3. В. В. Городецькій. В джунглях Африки. Цит. за Красзнавство. Географія. Туризм. №16 (69), квітень 1998

4. М. Кідрук. Мексиканські хроніки. Історія однієї мрії. - Київ: Нора — Друк, серія «Мандри», 304 с. — ISBN 978-966-2961-46-1

5. С. П. Фокін. Особливості подорожування в Ізраїль. Рукопис. Сторінка автора у Фейсбук.

6. Подорожні записи школярів клубу “Полюс”, Таймир, Путорана.- 1978 р. Архів С. П. Фокіна.

Черненко Анна Сергіївна

Студентка 4-го курсу

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м. Київ, Україна

e-mail: 6875875@stud.nau.edu.ua

Мархонос Світлана Миколаївна,

к.геогр.н., доцент

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м. Київ, Україна

e-mail:markhonos_sm@ukr.net

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СПІВПРАЦІ ЯПОНІЇ ТА УКРАЇНИ

Японія – це країна з нескінченними можливостями, що постійно розвивається. Пізнавальний туризм, історичні екскурсії, відпочинок на пляжі, оздоровлення на термальних джерелах, активні розваги, екотуризм, гастрономічні подорожі – безліч варіантів для найвибагливіших мандрівників. Наявні природні та культурно-історичні ресурси, безпечні та комфортні умови для подорожей – все це свідчить про те, що Японія має всі шанси стати одним з найпопулярніших туристичних напрямків у світі. Незважаючи на зростаючий інтерес, на українському ринку досі відчувається нестача турів до Японії. Більшість туроператорів пропонують лише стандартні маршрути, які не завжди відповідають потребам та інтересам українських туристів. Тому розвиток туристичних відносин між Японією та Україною є важливим завданням сьогодення.

Мета дослідження – визначення перспективних напрямів взаємодії Японії та України. До основних завдань можна віднести наступні:

- аналіз стану розвитку туристичної сфери Японії;
- виокремлення напрямів співпраці Японії з Україною;

– визначення японсько-українських перспектив співпраці у сфері туризму.

Об'єктом дослідження виступають туристичні відносини між Японією та Україною. Для розв'язання визначених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, аналізу статистичних даних, а також методи групування та узагальнення.

З кожним роком Японія стає все популярнішою серед туристичних destinations по всьому світу.

Фактори, що вплинули на розвиток туризму в останні роки:

- пандемія COVID-19: 2020: Закриття кордонів, обмеження на подорожі, жорсткий карантин. 2021: Поступове послаблення обмежень, що все ще діють карантинні вимоги. 2022: Відкриття кордонів для вакцинованих туристів, скасування карантину.
- урядові програми: Фінансова підтримка туристичної індустрії. Спрощення візових процедур. Рекламні кампанії.
- інвестиції: Розвиток туристичної інфраструктури. Будівництво нових готелів та курортів. Покращення транспортного сполучення.

Тому варто дослідити динаміку туристичних потоків до Японії (табл.1.)

Таблиця 1

Динаміка туристичних потоків [7]

Рік	Кількість туристів (млн)	Зміна (%)
2020	31,88	-
2021	24,57	-23,20%
2022	32,04	30,40%
2023	40	25,50%

З даних таблиці спостерігаємо різке падіння кількості туристів у 2020 році на 23,2% через пандемію COVID-19. Незначне зростання кількості туристів у 2021 році на 8,7%, але все ще значно нижче рівня 2020 року. Відновлення туризму в 2022 року, кількість туристів зросла на 30,4% порівняно з 2021.

Популярним є і внутрішній туризм, так як країна довгий час була закритою. Уже багато років у Японії внутрішній туризм – другий за популярністю вид проведення дозвілля після «обіду поза будинком». Японці подорожують країною з різними цілями. За деякими даними, близько половини їх мають на меті споглядання прекрасного, 45% прагнуть зануритися в гаряче джерело (онсен), стільки ж – розслабитися, більше 40% залучають місцеві товари й кухню.

Японія входить у десятку найбільш населених країн світу. Це високорозвинена країна, більше 90% населення якої відносить себе до середнього класу. У той же час виїзний туризм почав розвиватися тут відносно пізно, і дотепер, незважаючи на зростаючий потік японських туристів за рубіж, частка населення, що виїжджає за кордон, у Японії значно нижче, ніж в інших розвинених країнах. [1]

Основні напрямки розвитку туристичної сфери в Японії:

- постійний розвиток інфраструктури, будівництво нових готелів, ресторанів, транспортної інфраструктури, а також розширення та модернізація існуючих;
- створення нових маршрутів та екскурсій, акцент на екотуризмі, гастрономічному туризмі, туризмі для людей з обмеженими можливостями;
- стимулювання розвитку внутрішнього туризму, популяризація подорожей по країні серед жителів Японії, побудова нових атракцій та зручних транспортних сполучень. [2]

Інтерес українських туристів до Японії не залежить від будь-яких економічних чи політичних перетурбацій та постійно зростає. На початку 2024 року всього 10 туроператорів пропонують тури з України до Японії. Однак туристичні потоки до «Країни Сонця, що сходить», на великий із України є незначними – головним чином, через високу вартість такої поїздки, яка, передусім, складається із наземного обслуговування: Японія характеризується надзвичайно високою вартістю готелів, екскурсій та інших послуг партнерів. При цьому місцеві туроператори фактично є монополістами, через що вартість їхніх послуг щороку лише зростає. Отже, оптимізувати вартість самого туру туроператор може хіба що за рахунок авіаквитків, оскільки японське консульство відкриває туристичні візи лише за наявності запрошення тамтешнього туроператора, який виступає фінансовим гарантом перебування іноземних туристів у Японії.

Основні напрямки співпраці України та Японії: обмін туристами: сприяння збільшенню потоку туристів з обох країн. Створення спільних туристичних маршрутів, що охоплюють цікаві для туристів місця України та Японії. Розробка програм лояльності та спеціальних пропозицій для туристів з обох країн. Співпраця в сфері маркетингу - спільне просування

туристичних продуктів на міжнародних ринках. Участь у спільних туристичних виставках та форумах. Розробка спільних рекламних кампаній. Створення сприятливих умов для туристів, включаючи транспортну доступність, візові питання, інформаційну підтримку. Спрощення візового режиму. Покращення транспортного сполучення між Україною та Японією. Створення інформаційних центрів. Залучення японських інвестицій в розвиток туристичної інфраструктури України. Створення спільних інвестиційних проєктів в сфері туризму. Культурний обмін - сприяння взаєморозумінню та повазі до культур двох країн. Проведення спільних культурних заходів та фестивалів. Обмін досвідом у сфері збереження та популяризації культурної спадщини.

Договори, акти, угоди по туризму України з Японією:

- Угода між Урядом України та Урядом Японії про співробітництво в галузі туризму (підписана 21 жовтня 1999 року). Ця угода створює правову основу для співпраці між двома країнами в сфері туризму. Вона передбачає співпрацю в таких сферах, як обмін туристами, маркетинг, інфраструктура, інвестиції та культурний обмін.
- Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством розвитку туризму України та Національною організацією туризму Японії (підписаний 24 травня 2018 року). Цей меморандум конкретизує напрямки співпраці між двома країнами в сфері туризму. Він передбачає спільні дії з просування туристичних продуктів, розвитку інфраструктури, залучення інвестицій та обміну досвідом. [4]

Перспективні туристичні регіони в Японії для України:

- Токіо: Столиця Японії з багатою історією, культурою та сучасними технологіями.
- Кіото: Стародавня столиця Японії з численними храмами, святилищами та традиційними кварталами.
- Осака: Друге за величиною місто Японії з динамічною атмосферою, відоме своїм замком, кухнею та нічним життям.
- Хіросіма: Місто, яке відродилося після атомної бомбардування і стало символом миру.
- Хоккайдо: Найпівнічніший острів Японії з мальовничою природою, гірськими курортами та термальними джерелами.
- Окінава: Тропічний архіпелаг з білими пляжами, кораловими рифами та унікальною культурою. [3]

Напрямки для співпраці цікаві з точки зору туризму: спільні туристичні маршрути: наприклад, маршрут "Київ - Токіо - Кіото - Осака" з

відвідуванням історичних пам'яток, природних красот та сучасних мегаполісів. Культурний туризм: наприклад, організація фестивалів української культури в Японії та японської культури в Україні. Спільне просування екотуристичних продуктів, таких як походи в Карпатах та на Хоккайдо, відвідування заповідників та національних парків. Ознайомлення туристів з традиційною кухнею та кулінарними традиціями двох країн. Співпраця в галузі медичного туризму, пропонуючи туристам з обох країн доступ до якісних медичних послуг. [6]

Існує значний потенціал для розвитку туризму між Україною та Японією. Дві країни мають багато цікавих для туристів місць та унікальні культурні традиції. Уряди двох країн підтримують розвиток співпраці в сфері туризму. Існують спільні інтереси та перспективи для розвитку різноманітних напрямків туризму. Завдяки спільним зусиллям Україна та Японія можуть збільшити потік туристів з обох країн та значно розширити співпрацю в сфері туризму, сприяти економічному розвитку двох країн за рахунок створення нових робочих місць та стимулювання розвитку інфраструктури, покращити взаєморозуміння та повагу до культур двох країн.

Для покращення туристичних відносин між Україною та Японією варто активізувати співпрацю на урядовому рівні для розробки та реалізації спільних програм розвитку туризму, сприяти розвитку туристичної інфраструктури в обох країнах, включаючи транспортну доступність, візові питання, інформаційну підтримку, збільшити обмін інформацією про туристичні можливості двох країн через рекламні кампанії, участь у виставках та форумах, підтримувати розвиток різноманітних напрямків туризму, враховуючи інтереси туристів з обох країн. Розвиток туризму між Україною та Японією має значний потенціал для обох країн. Завдяки спільним зусиллям Україна та Японія можуть зробити туризм одним з провідних напрямків двостороннього співробітництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дзеркало світу: Японія. URL: <https://mw.com.ua/mobile.asp?oid=12858&sid=10681> (дата звернення: 12.03.2024)
2. Комплексна туристична характеристика Японії. URL: http://4ua.co.ua/sport/vb3ad68a4d53a89421216d36_0.html (дата звернення: 16.03.2024)
3. Основні види та центри туризму в Японії. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11254/1/Krat%20Y.%20%D0%9E..pdf> (дата звернення: 14.03.2024)

4. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В ЯПОНІЇ. URL: https://visnyk-geo.knu.ua/wp-28content/uploads/2020/12/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%E2%84%9676-77_%D1%80%D0%B5%D0%B4_64-69.pdf (дата звернення: 14.03.2024)

5. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЯПОНІЇ. URL: <https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/FViS-2012-1/020-27.pdf> (дата звернення: 12.03.2024)

6. Туризм в Японії. URL: <http://www.geograf.com.ua/japan/651-japan-tourism> (дата звернення: 15.03.2024)

7. Travel Japan - The Official Japan Guide. URL: <https://www.japan.travel/en/us/> (дата звернення: 13.03.2024)

Черній Єлизавета Вікторівна

Студентка 4-го курсу

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м.Київ, Україна

e-mail: 6880923@stud.nau.edu.ua

Мархонос Світлана Миколаївна,

к.геогр.н., доцент

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ

м.Київ, Україна

e-mail: markhonos_sm@ukr.net

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ХОРВАТІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Туристична сфера Хорватії розвивається швидкими темпами. Наявні дані за 2022 рік свідчать про те, що кількість відвідувачів у Хорватії зросла: з січні по серпень країну відвідало 15 мільйонів людей [6]. Після епідемії розвиток туристичної галузі відновився та вже влітку 2023 року спостерігався бум серед туристів. Туризм уже склав до 20% валового внутрішнього продукту Хорватії, і він все більше стає опорою економіки, особливо в прибережних регіонах. Також за останні два роки зростає кількість та потреба в нових закладах розміщення відповідно до кількості туристів.

Метою дослідження є вивчення досвіду регулювання туристичної сфери Хорватії. До основних завдань варто віднести наступні:

- дослідження механізму та органів державного і недержавного регулювання туристичної сфери Хорватії;
- виокремлення основних нормативно-правових актів регулювання туристичної сфери в Хорватії;
- визначення можливості застосування досвіду Хорватії для післявоєнного відновлення туризму в Україні;
- дослідження перспективних відносин України і Хорватії у сфері туризму.

Об'єктом дослідження виступає туристична сфера Хорватії. Для розв'язання визначених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, аналізу статистичних даних, а також методи групування та узагальнення.

Органи управління туризмом в Хорватії – першим державним органом є Міністерство туризму та спорту, яке відповідає за формування туристичної політики, стратегії та нормативних актів на національному рівні. В межах Міністерства туризму Хорватії діють чотири структурних підрозділи: туристичного ринку та міжнародної кооперації, розвитку та конкурентоспроможності туризму, системи рад з питань туризму і менеджменту DESTINACIJE, а також з правових питань [1]. Відповідальною за просування туристичного продукту країни на світовий ринок є Національна рада з питань туризму. До недержавних організацій відноситься Хорватська туристична рада (HTZ), яка відіграє значну роль у просуванні хорватського туризму на міжнародному рівні [5]. Крім того, регіональні та місцеві ради з туризму відіграють вирішальну роль в управлінні та просуванні туризму в окремих регіонах і містах. Для ефективного функціонування та розвитку туризму в Хорватії створено потужну систему органів управління. Вищим законодавчим органом є Комітет з питань туризму до компетенції якого належить прийняття законодавчих та інших нормативних актів [2].

Нормативно-правові акти, що регулюють туристичну діяльність в Хорватії:

- Закон про туризм (Zakon o turističkim djelatnostima) : це основна правова база, що регулює туризм у Хорватії. Він окреслює права та обов'язки постачальників туристичних послуг, визначає різні види туристичної діяльності та встановлює правила реєстрації та класифікації засобів розміщення. Закон про туристичний збір (Zakon o turistij pristojbi) : цей закон регулює стягнення туристичних зборів з відвідувачів, які проживають у закладах розміщення.
- Закон про туристичну інспекцію (NN 19/14)

- Закон про надання туристичних послуг (NN 130/17)
- Закон про готельний бізнес та громадське харчування (NN 85/15, 121/16, 99/18)
- Закон про туристичні ради та сприяння туризму (NN 152/08)
- Закон про членські внески в туристичну раду (NN 152/08, 88/10, 110/15, 121/16)
- Закон про податок на проживання (NN 152/08, NN 59/09, NN 97/13, NN 158/13, NN 30/14)
- Закон про земельні ділянки для туризму та іншу забудову (NN 92/10)

До компетенції також входить понад 50 підзаконних актів з питань туризму. Є також інші закони, які впливають на туризм наприклад: Закон про податок на додану вартість, Закон про захист прав споживачів, Закон про іноземців, Закон про торгівлю, Закон про регульовані професії та визнання іноземних кваліфікацій.

Тури до Хорватії від вітчизняних туристичних підприємств. Наявні в мережі туристичних агенцій “Поїхали з нами”, “Adriatic travel”, “Pilgrim.ua”. Всі ці туристичні підприємства навіть зараз організують відпочинок наших туристів на території Хорватії. За географічним розташуванням серед регіонів Хорватії можна виділити прибережні та центральні. Прибережні регіони охоплюють узбережжя Адриатичного моря та Дунайське нагір'я. Прибережні регіони Хорватії - Істрія, Кварнер, Північна Далмація, Середня Далмація та Південна Далмація. Водночас Центральна Хорватія охоплює такі міста - Загреб, Самобір, Вараждин, Чаковець та Карловац.

Перспективи розвитку туристичних відносин України з Хорватією- туристична галузь посідає важливе місце у двосторонніх відносинах України та Хорватії. Зараз туристичні відносини можуть існувати лише з боку Хорватії, для України вони відновляться після нашої перемоги у війні. Тим не менше, деякі загальні перспективи розвитку туризму між Україною та Хорватією можуть включати:

1. Збільшення туристичного потоку : Обидві країни можуть сприяти збільшенню туристичного потоку через взаємне сприяння та рекламу туристичних можливостей.
2. Розширення туристичних маршрутів : Спільне розроблення та просування нових туристичних маршрутів між Україною та Хорватією може призвести до підвищення інтересу туристів.
3. Підвищення якості обслуговування : Співпраця в галузі туризму може сприяти підвищенню якості обслуговування туристів в обох країнах.

4. Культурний та спортивний обмін : Розвиток співпраці в культурній та спортивній сферах може сприяти збільшенню туристичного обміну між Україною та Хорватією.
5. Екологічно орієнтований туризм: Продовження співпраці для розвитку екологічно орієнтованого туризму може залучити більше екотуристів до обох країн.

Таким чином туристичним відносинам між нашою країною та Хорватією є місце для існування, але зараз через повномасштабну війну вони перебувають на своєму мінімальному розвитку. Але відразу після нашої перемоги, уряду потрібно буде активно працювати над покращенням та створенням міцних туристичних зв'язків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

- 1.Міністерство туризму і спорту Хорватії. URL: <https://mint.gov.hr/en>
- 2.Національна рада з питань туризму Хорватії. URL: <https://www.htz.hr/hr-HR>
3. Сайт Всесвітньої туристичної організації. URL: <https://www.unwto.org>
4. Тенденції та політика ОЕСР у сфері туризму 2022: Хорватія. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/98e4b3dd-en/index.html?itemId=/content/component/98e4b3dd-en>
- 5.Хорватська національна туристична рада. URL: [https://www.google.com/search?q=Croatian+Tourist+Board+\(HTZ&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=Croatian+Tourist+Board+(HTZ&sourceid=chrome&ie=UTF-8)
6. World UNWTO Barometer (PPT version). Volume 22 · Issue 1 · January 2024. URL: <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2024-01/barometer-turism-data-ppt-jan24.pdf?VersionId=ua6xuwZCeveZWEzbIFVP5eXUmGszXhXs>

Чистякова Єлизавета Юрїївна
Студентка 4-го курсу
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ
м.Київ, Україна
e-mail: elizaveta.chistiakova@stud.nau.edu.ua

Мархонос Світлана Миколаївна,
к.геогр.н., доцент
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства, ФМВ НАУ
м.Київ, Україна
e-mail:markhonos_sm@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ АЛБАНІЇ ТА УКРАЇНИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Албанія, країна з багатою історією та неперевершеною природною красою, розташована на березі Адріатичного і Іонічного морів, є одним з найбільш захоплюючих та недооцінених напрямків у Європі. Завдяки своїм унікальним природним ландшафтам, історичним пам'яткам та культурному розмаїттю, Албанія пропонує широкі можливості для розвитку туристичної сфери. Перспективи розвитку туристичних відносин між Албанією та Україною відкривають нові можливості для обох країн у сфері туризму.

Мета дослідження – діагностика стану розвитку туристичної сфери Албанії, як стратегічно важливого партнера України в туризмі. До основних завдань можна віднести наступні:

- діагностика стану розвитку туризму в Албанії;
- визначення напрямів співпраці з Албанії з Україною;
- виокремлення албансько-українських перспектив співпраці у сфері туризму.

Об'єктом дослідження виступають туристичні взаємовідносини Албанії та України. Для розв'язання визначених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, аналізу статистичних даних, а також методи групування та узагальнення.

Останні три роки були періодом значних змін та викликів для туристичної індустрії Албанії, як і для більшості країн світу, через глобальну пандемію COVID-19. У 2020 році, коли пандемія почала свій розгортання, Албанія, подібно до інших країн, зіткнулася з різким спадом в секторі туризму через закриття кордонів, обмеження на міжнародні

подорожі та введення карантинних заходів. Це призвело до значного зниження кількості міжнародних туристів, що відвідують країну, та, відповідно, до зменшення доходів від туризму[3].

Однак, з 2021 року, з поступовим полегшенням обмежень та адаптацією до нових умов безпеки, туристична галузь Албанії почала відновлюватися. Уряд Албанії впровадив ряд заходів, спрямованих на підтримку та стимулювання відновлення туристичного сектору, включаючи маркетингові кампанії для просування Албанії як безпечного туристичного напрямку та фінансову підтримку для туристичних підприємств.

У 2022 році спостерігалось подальше відновлення туризму, завдяки зростанню вакцинації та адаптації індустрії до нових умов. Зокрема, було зафіксовано збільшення кількості міжнародних туристів, особливо з країн Європейського Союзу, що свідчить про повернення довіри до міжнародних подорожей[6].

Уряд Албанії вжив низку заходів для підтримки та стимулювання розвитку туристичної галузі, особливо у відповідь на виклики, спричинені пандемією COVID-19. Ось деякі з ключових ініціатив:

1. Фінансова підтримка для туристичного сектору - включає безповоротні гранти та пільгові кредити для малих та середніх підприємств у туристичній індустрії, спрямовані на покриття частини витрат, пов'язаних з адаптацією до нових санітарних норм та компенсацією втрати доходів.
2. Зниження податкового навантаження - уряд Албанії знизив податки для туристичних підприємств, включаючи зменшення податку на додану вартість (ПДВ) для туристичних послуг, що дозволяє підприємствам збільшити їхню конкурентоспроможність.
3. Маркетингові та рекламні кампанії - запуск міжнародних маркетингових кампаній для просування Албанії як привабливого туристичного напрямку, спрямованих на залучення нових туристів та відновлення довіри до подорожей після пандемії.
4. Підтримка екотуризму та сталого розвитку - впровадження програм, спрямованих на розвиток екотуризму та сталого туризму, зокрема через захист природних парків, берегових ліній та підтримку місцевих спільнот у розвитку туристичних послуг(Рис.1).

Рис.1. Ініціативи для підтримки та стимулювання розвитку туристичної галузі

Ці та інші заходи спрямовані на те, щоб зробити Албанію більш привабливою для міжнародних та внутрішніх туристів, підтримати туристичну індустрію в умовах пандемії та закласти основу для її сталого розвитку в майбутньому[5].

Албанія поступово стає популярним туристичним напрямком у Європі, приваблюючи відвідувачів своїми природним потенціалом, історичними пам'ятками та гостинною культурою. Туризм в країні демонструє зростання, зокрема завдяки покращенню інфраструктури та збільшенню інвестицій у галузь.

За інформацією Інституту статистики Албанії (INSTAT), спостерігається стабільне зростання кількості іноземних туристів у Албанії. У 2021 році країну відвідало 5,7 млн осіб, що у 2,1 раза більше, ніж у попередньому році. У 2022 році кількість відвідувачів зросла до 7,5 млн, збільшившись на 32,6% порівняно з 2021 роком. 2023 рік продемонстрував подальше зростання до 10,2 млн іноземних гостей, що на 35% більше, ніж у 2022 році, підтверджуючи зростаючу привабливість Албанії як туристичного напрямку(Рис.2.).

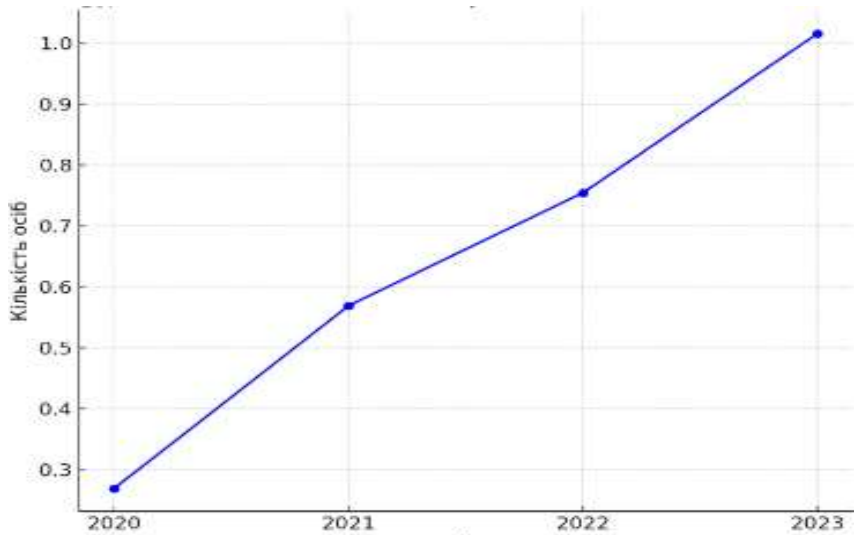

Рис.2 Загальна кількість іноземних громадян, які в'їхали в Албанію протягом 2020-2023 років

Розподіл іноземних туристів за національністю у Албанії у 2021 та 2022 роках. У 2021 році найбільшу частку становили туристи з Косово (52%), за ними йдуть Македонія (11%) та Греція (5%). У 2022 році спостерігається зменшення частки туристів з Косово до 47% та збільшення відсотка відвідувачів з Італії (9%) та Чорногорії (6%), що свідчить про зміну уподобань та розподіл іноземних туристів, які відвідують Албанію (Рис.3)[5].

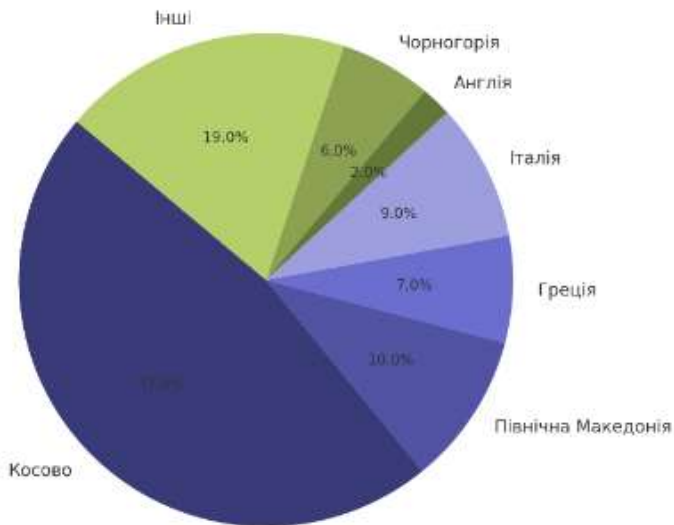

Рис.3. Іноземні туристи за національністю, які відвідували Албанію у 2022 році

Албанці, які виїжджають за кордон, часто вибирають сусідні країни для короткострокових подорожей, зокрема Грецію та Чорногорію. Також популярними є Італія та Туреччина, особливо для літнього відпочинку.

Перспективи розвитку туристичних відносин між Албанією та Україною відкривають нові можливості для обох країн у сфері туризму. В останні роки відносини між Албанією та Україною характеризуються позитивною динамікою, що виражається у збільшенні туристичного обміну та в реалізації спільних проєктів.

Основні напрямки співпраці:

- Обмін туристичними групами – сприяння в організації групових турів з метою ознайомлення з культурною спадщиною, природними пам'ятками та іншими туристичними атракціями обох країн.
- Розвиток спільних туристичних продуктів – створення спільних туристичних пакетів, що включають відвідування культурних та історичних пам'яток Албанії та України.
- Освітні програми для представників туристичної галузі – обмін досвідом, знаннями та кращими практиками між фахівцями туристичної індустрії обох країн (рис.4.).

Рис.4. Напрямки співпраці Албанії та України у туристичній сфері

Наразі, між Україною та Албанією існує угода про співробітництво в галузі туризму, підписана 7 грудня 2002 року. Ця угода визначає основні рамки співробітництва між країнами у туристичній сфері, включаючи обмін інформацією, сприяння взаємним інвестиціям у туристичну інфраструктуру та підтримку спільних проєктів[4].

Албанія поступово набуває популярності серед українських туристів, приваблюючи своїми природними ресурсами, історичними пам'ятками та гостинною культурою. У той же час, Україна відкриває для албанців свої туристичні атракції. Розвиток туристичних відносин між країнами заснований на взаємному зацікавленні у поглибленні культурного обміну та розширенні спектру туристичних пропозицій. Важливу роль у цьому процесі відіграє Посольство Республіки Албанії в Україні, розташоване в Києві, яке сприяє зміцненню двосторонніх відносин.

Серед перспективних напрямків співпраці особливу увагу заслуговує обмін туристичними групами, що дозволить громадянам обох країн краще пізнати культурну та природню спадщину один одного. Албанська Рив'єра, з її чудовими пляжами та мальовничими краєвидами, міста з багатою історією та архітектурою, як Гірокастра та Берат, а також столиця Тирана з її культурним розмаїттям, відкривають великі можливості для розвитку туризму[2].

Позитивні тенденції у туристичній співпраці між Україною та Албанією відкривають шлях до взаємного зростання та розквіту туризму в обох країнах. Розвиток прямих авіасполучень, спільні маркетингові кампанії, та обмін досвідом у сфері управління туристичними ресурсами можуть стати каталізаторами збільшення туристичних потоків та зміцнення економічних зв'язків. Ця співпраця також сприятиме

культурному збагаченню, дозволяючи громадянам обох країн глибше пізнати та оцінити унікальну культуру та історію одне одного.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коцан Н.Н., Мазурець Р.Р. Тенденції розвитку міжнародного туризму / Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2008. – № 4. – С. 10 – 16.
2. Малиновська О., Стафійчук В. Туристичні ресурси Албанії як передумова її позиціонування на туристичних ринках Європи та України / Географія, економіка і туризм: національний міжнародний досвіт. Львів. – 2020. – 458 с.
3. World UNWTO Barometer (PPT version). Volume 22 · Issue 1 · January 2024. URL: <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2024-01/barometer-turism-data-ppt-jan24.pdf?VersionId=uaбхuWZCeVeZWEzbIFVP5eXUmGszXhXs>
4. Міністерство закордонних справ України - Новий рівень двосторонніх відносин: Україна відкрила посольство в Албанії. URL: <https://web.archive.org/web/20210512060314/https://mfa.gov.ua/news/novij-riven-dvostoronnih-vidnosin-ukrayina-vidkrila-posolstvo-v-albaniyi>
5. Міністерство туризму Албанії URL: <https://turizmi.gov.al/>
6. Сайт Всесвітньої туристичної організації. URL: <https://www.unwto.org>

СЕКЦІЯ № 6 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЖУРНАЛІСТИКИ, РЕКЛАМИ І ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ»

Керівник секції: ХРИСТОКІН Геннадій Володимирович, доктор філософських наук, професор кафедри реклами і зв'язків з громадськістю.

Секретар секції: Мельникова-Курганова Олена Сергіївна, доцент кафедри журналістики, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент.

УДК 008.781

Антонюк Софія

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Наталія Букіна, канд. філол. наук, доц.
каф. журн.

СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КРИТИКИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Ключові слова: музична критика, цифрова епоха, медіа, освіта.

Вступ. Українська музична критика, подібно до всесвітньої, зазнала значних змін у цифрову епоху. В часи віртуальної реальності надзвичайно актуально вивчати особливості новітньої музичної критики, оскільки завдяки Інтернету однією з основних її характеристик стала доступність та масштабність. Тепер кожен може висловити свою думку про музику в онлайн-середовищі, що призвело до зростання кількості музичних рецензій, оглядів та спричинило зміни в їх специфіці. Про це свідчать наукові праці О. Довгаль та Г. Довгаль, Т. Кулага, А. Плис та ін. [1; 2; 4], на основі яких проведено дослідження.

Матеріали та методи. Наукова розвідка виконана на матеріалах онлайн-ресурсів музичної критики. Її об'єктом є сучасна українська музика у всій своїй своєрідності. Для наукового обґрунтування дослідження музичної критики в Україні було використано методи моніторингу, аналізу, конкретно-пошуковий метод, що дало змогу ретельно опрацювати наукову літературу, дослідити сутнісні та інформаційні взаємозв'язки музичної критики.

Результати. Музична критика має на меті опис, аналіз та оцінку явищ музичного мистецтва. Для представників медіа – це діяльність, що виконується професійно й виносить ці відомості на розсуд громадськості через засоби масової інформації та комунікації.

На основі роздумів редакторів провідних музичних видань журналістка Анастасія Плис серед проблем сучасного музикокритичного дискурсу виділяє наступні нагальні питання: музична критика та особиста думка; як відбувається критика в тісному українському шоу-бізнесі; хто, як і для чого критикує артистів; як артисти реагують на критику; як зробити критику природною та чистою. [4]

Відбувається сучасна критика музичних творів через аналітичні/художньо-публіцистичні жанри журналістики: огляд, рецензія, коментар, оглядова/аналітична стаття, а також через власний блог [3]. Критики матеріалів музичного мистецтва можуть публікувати свої аналітичні доробки в різних ЗМІ. До глобальної цифрової епохи існували журнали та газети, в яких були новини, статті та критика різних сфер життя. З настанням ери глобалізованої віртуальної реальності почали розвиватись онлайн-видання, соцмережі, блоги, спеціальні сайти. Музична критика є на платформах «Інстаграм», «Ютуб», «Телеграм», «Фейсбук» та інших провідних онлайн-ресурсах, які, на перший погляд, не призначені для неї.

Критикам, музикантам та громадянам України важливо розуміти, для чого потрібна музична критика. Критикувати – не означає паплюжити. Навпаки, нерідко об'єктивна та правильно подана оцінка сприяє виправленню недоліків, як у творчості артистів, так і в діяльності продюсерів, роботі МОН України тощо.

Так, дослідниця Т. О. Кулага у висновках до своєї статті зазначає, що більшість вітчизняних досліджень на тему сучасних тенденцій світової та вітчизняної музичної освіти мають академічне спрямування, тоді як напрям естрадного вокалу пропонується переважно американською науковою літературою, і це є проблемою. [2, с. 25] Постає питання, як якісно та цікаво використовувати Інтернет комунікації для поширення статей/оглядів на цю тематику, які це має вплив, значення для самих критиків. У сфері цифрової епохи дослідники О. А. Довгаль та Г. В. Довгаль, зробили висновок, що глобальний процес діджиталізації формує потенціал конкурентоспроможності і це важливо враховувати кожному, а також визначили, що в межах цифрової глобалізації змінюються парадигма організації виробництва. [1, с. 7]

Висновок

Отже, надважливо розвивати критику українського музичного мистецтва, оскільки вона є запорукою збереження нашої національної ідентичності, розвитку нашої культури та медіа. Дослідження специфіки сучасної музичної критики, зокрема, в епоху Інтернету продукують знання, що можуть слугувати рушійною силою для перегляду стану ЗМІ,

музичних шоу-бізнесу/освіти (в школах та спеціалізованих закладах) та просування відповідних змін, реформ тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Довгаль, О. А., & Довгаль, Г. В. (2021). Цифрова глобалізація в епоху четвертої промислової революції: потенціал трансформації. *Економічний простір*, (167), 7-13.
2. Кулага Т. О. Сучасні тенденції світової музичної освіти та перспективи їх впровадження у вітчизняну естрадну вокальну педагогіку // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. Вип. 2 (101).2020, с. 16-26
3. Критика музична. URL: <https://esu.com.ua/article-1623> (Last accessed: 21.03.2024)
4. Медіа критикують артистів і навпаки. Як працює музична критика в Україні. URL: <https://life.liga.net/poyasnennya/article/media-kritikuyut-artistov-i-naoborot-kak-rabotaet-muzykalnaya-kritika-v-ukraine> (Last accessed: 21.03.2024)

Бакун Софія Віталіївна
здобувач ВО 4-го курсу, спеціальність
«Журналістика»,
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна
e-mail: 6949980@stud.nau.edu.ua

Васильченко Вячеслав Миколайович,
канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики ФМВ НАУ
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: viacheslav.vasylichenko@npp.nau.edu.ua

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАРИСУ ЯК ЖАНРУ В СУЧАСНИХ ЗМІ

На сьогоднішній день можна відзначити, що журналістські жанри в сучасних засобах масової інформації зазнають трансформацій та розширюють варіативність. Ця тенденція виникла внаслідок нових викликів, які постають у зв'язку з підвищеною потребою ринку інформації в коротких, захопливих та оперативних матеріалах, які часто виходять за

межі традиційних жанрових рамок. Швидкий розвиток та процеси глобалізації також впливають на трансформацію о нарису як жанру.

Попри те що цьому деякі науковці вважають, що нарис вже забутий журналістський жанр, він не збирається «відходити у вічність». Нарис видозмінюється, підлаштовується під сучасні медійні вимоги, уподобання читачів тощо [4].

Нарис як жанр, що поєднує в собі художні й публіцистичні елементи. Процес написання нарису у журналістиці не є легким. Журналіст приділяє особливу увагу структурі нарису, яка може базуватися як на художніх, так і на документальних основах.

Жанр нарису відкриває значні можливості для відтворення реальності, зокрема, в образі героя або певної соціальної групи. Серед основних засобів нарису виділяється пейзаж, деталь та портретна характеристика героя [1, с.3].

Науковці в сучасних ЗМІ розрізняють три основні типи композиційних форм у нарисах для відображення навколишньої дійсності. Перший тип, хронікальна побудова нарису, передбачає опис явищ, подій та людського життя в їх послідовності часу. Другий тип базується на логіці причинно-наслідкових зв'язків, що означає проведення досліджень та аналізу без точного відтворення хронологічної послідовності. Третій тип, вільна форма побудови, характеризується складними асоціативними зв'язками та образними узагальненнями. Зазвичай цей тип поєднує в собі елементи попередніх двох типів та відрізняється найбільшою різноманітністю композиційних прийомів і засобів [5, с.299].

Станом на зараз в сучасних засобах масової інформації (інтернет-платформах та соціальних мережах) нечасто можна побачити жанри в своєму первозданному вигляді – тестові матеріали, які розкривають особу, подію чи місце.

Недостатню репрезентацію проблемної публіцистики в нарисі можна пояснити відсутністю видимості у вирішенні проблеми, які відображаються в цьому жанрі. В сучасних умовах малоімовірно, що журналіст може вирішити питання своїми публікаціями. Крім того, для створення проблемного нарису потрібна ретельна робота журналіста, на що сучасні редакції не завжди готові та бажають витратити зусиль.

С. Белькова пояснює занепад нарису тим, що сучасні журналісти переважно орієнтуються на інформаційні жанри, які, на їхню думку, не вимагають глибокого аналізу матеріалу або введення в проблему. Тому окремі автори чи редактори намагаються відродити цей жанр зіткнувшись з численними перешкодами об'єктивного характеру [1 с.6].

У таких випадках успішність відновлення цього жанру може залежати від публіцистичної майстерності автора, яка також використовує

жанровий потенціал проблемного нарису, такий як документальність, образність, соціальна типовість його зображеного, злободенність та наочність, що сприяють розв'язанню конкретних суспільних проблем.

Втім, станом на зараз у соціальних мережах значна кількість блогерів працює в жанрі подорожнього нарису, де вони діляться своїми власними подорожами, надають корисні посилання, розповідають про цікаві місця, традиції та особливості різних країн. Вони часто ілюструють свої пости з великою кількістю фотографій, іноді використовують таблиці та діаграми, щоб порівнювати, аргументувати та переконувати у своїх матеріалах.

В самому нарисі акцент робиться не лише на простому зафіксуванні дійсності, а на її візуальному відображенні через образи. Нарис, ґрунтуючись на фактичній основі, втілює уявлення автора про реальний світ у формі "відрізка життя".

За дослідженнями О. Гусевої, він відрізняється постійною присутністю учасника, який пояснює, коментує та узагальнює події. Такий нарис може поєднувати оповідний елемент, сценки, статистичні відомості та авторські публіцистичні висловлювання. Сучасний подорожній нарис характеризується викресленням особистого досвіду та суб'єктивного погляду автора на зміни, що відбулися у його житті. Передача подій від першої особи слугує способом трансляції особистого досвіду автора. Соціальний аналіз стає менш виразним, автори уникають широких узагальнень і рідко вдаються до прямої публіцистичної оцінки подій. Сама дослідниця зазначає, що на початку ХХІ століття спостерігається модернізація подорожнього нарису, з'являються нові ознаки та властивості (такі як есеїстичність, сповідальність, автобіографізм), що руйнують традиційний канон жанру. Деякі автори взагалі не вказують на свою присутність у нарисі, але твір при цьому залишається цілісним [4].

У сучасних умовах конвергенції журналістики, невід'ємною частиною нарису залишаються фото- та відеоматеріали, які часто заміщують словесні описи або фактично підтверджують їх, надаючи додаткового візуального контексту. Ця тенденція виникла відповідно до запитів читачів, які більше хочуть бути "глядачами" і побачити все разом, а не виявляти собі описи автора [4].

Згідно з М. Василенком, зміни у формуванні жанрів виникають в результаті творчого пошуку окремих індивідів, які закріплюються на рівні колективної свідомості та, у вигляді передового досвіду, реалізуються в практиці видавничої діяльності редакцій друкованих ЗМІ. Ці зміни приймають специфічні характеристики у різних редакціях та регіонах, де ці видання розповсюджуються. Порівняльне аналіз сучасної місцевої

преси відображає наявність таких специфічних характеристик і вказує на необхідність ретельного вивчення жанрових моделей сучасних місцевих газет України [2, с.8].

Сучасне розуміння жанрової проблематики відкриває нові підходи до її дослідження. По-перше, детально вивчаються спільні та відмінні аспекти у жанрологіях журналістикознавства та літературознавства. Це включає різні принципи класифікації жанрів, їх функціональне призначення, лаконічність та оперативність викладу журналістського матеріалу, спираючись на документальну основу, реалістичність, відсутність фікції та фантазування тощо. У обох жанрологіях можна виділити нормативний, комунікативний, соціологічний, психологічний та педагогічний аспекти дослідження. Крім того, продуктивна інтеграція публіцистики та художньої літератури сприяє появі нових жанрових форм, розширенню жанрової палітри та розвитку журналістської творчості [2, с.31].

Існує діалектична єдність між постійними та змінними елементами жанру та критеріями його вибору. Еволюція процесу жанроутворення має об'єктно-суб'єктивний характер, що виявляється у ролі об'єктивних критеріїв вибору жанрів, що стають постійними елементами жанру, а також у суб'єктивних пізнавальних та творчих можливостях автора. Саме їх взаємодія є засобом взаємокореляції, що веде до появи нових варіантів чи модифікацій вже існуючих жанрів та нових форм. Джерелами цієї взаємокореляції є взаємодія різноманітних ЗМІ, методів журналістського пізнання та творча індивідуальність журналіста[6].

Основними факторами, що впливають на формування жанрів, є ряд чинників: політична система країни, інтенсивність та динаміка політичних процесів, ринкові умови для існування преси, розвиток Інтернету, взаємодія з іноземними мас-медіа, спільні сфери людської діяльності, загальний культурний рівень аудиторії, професійна підготовка та майстерність журналістів. Основними тенденціями у функціонуванні жанрів друкованих ЗМІ є спостереження за вільним процесом формування жанрів, знищенням меж між ними, зміною акцентів у традиційних типологічних структурах, заміщенням художньо-публіцистичних моделей інформаційними або аналітичними прикладами, перебудовою ієрархії за частотою використання жанрів у межах окремих груп, зв'язуванням конкретного арсеналу форм висловлення думок з певним виданням, його стилем та манерою подачі, а також спадкоємністю та послідовністю жанротворчих процесів [7].

Крім того, варто врахувати трансформаційні процеси жанрової форми нарису, а також взаємопроникнення жанрів, завдяки чому в цьому жанрі часто фіксуються елементи інтерв'ю, звіту, репортажу, есе та

аналітики. Ці суміші жанрів безперечно впливають на сприйняття матеріалу аудиторією [2, с.14].

При цьому, тематична різноманітністю сучасних нарисів охоплює всі сфери життя людини: від соціально значущих до розважальних.

Отже, у жанрі нарису можна виділити певні трансформації на сьогоднішній день, зокрема зменшення обсягу тексту, збільшення кількості ілюстрацій, додавання відео та аудіозаписів, а також більш активне використання порад та корисної інформації. Протест, як портретний, такий і подорожній нарис не втратив свою актуальність, а навпаки, став ще більш популярним серед суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белькова С. В. Жанр сучасного нарису : інваріант і модифікації (на матеріалі українських газетних видань початку ХХІ ст.). «Теорія та історія журналістики». Запоріжжя, 2012. 20 с.
2. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол.н.; 10.01.08 – журналістика / Василенко Микита Кімович. Київ, 2007. 36 с.
3. Гаврилюк І. Л. Проблемний нарис у жанровій структурі українських медіа. Журналістська освіта в Україні: світові професійні стандарти: Матеріали п'ятнадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 22–23 травня 2019 р.). 2019 р. С. 56-59
4. Гусева О. А. Сучасний подорожній нарис: особливості трансформації старого жанру [Електронний ресурс] / О. А. Гусева; Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2014. Випуск 39. С. 221–226. Режим доступу до ресурсу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/viewFile/5496/5503>
5. Івашук А. Трансформація жанру нарису у нових медіа // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. 2019. Вип. 46. С. 297–303.
6. Лопатіна В. Розтікання жанрів в українській пресі / В. Лопатіна // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. 2012. Вип. 33. С. 181–187.
7. Риженко Л. М. Видозміни жанрових моделей друкованих ЗМІ / Л. М. Риженко // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2016. №1 (25). С. 122–125

Беззубець Катерина Сергіївна

студентка спеціальності

«Журналістика» ФМВ НАУ

місто Київ, Україна

buzzochek@gmail.com

Науковий керівник: к. філол. н., доцент

кафедри реклами та зв'язків з громадськістю

Боговін Ольга Володимирівна

РОЛЬ МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ТА РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПО ЗАХИСТУ ТВАРИН

Основною ознакою розвинутого соціуму сучасності є високий рівень розвитку медіакомунікації. Сьогодні широко використовується технологічний прогрес для проєкції необхідної інформації на широкі маси в тій чи іншій сфері. Як відомо, медіакомунікація – це процес обміну інформацією, що відбувається за участі медіа. При цьому медіа – засоби передачі та відтворення інформації, тобто, преса (газети, журнали, книжки), радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, відеозаписи, рекламні щити, соціальні мережі тощо. Будь-яка соціокультурна галузь не може існувати поза сучасним технологічним забезпеченням [5]. Це стосується також і волонтерських організацій. Зокрема, волонтери – є представниками нових демократичних рухів, що ставлять собі за мету розв'язання соціальних завдань, а тому, особливо сьогодні у воєнний час, мають колосальну підтримку суспільства [2]. Заклик волонтерів через мас-медіа є позитивним феноменом сучасних реалій. Дослідження такого феномену лежить в основі актуальності обраної нами теми, а саме – визначення соціальної значущості медіакомунікацій в процесі організації, популяризації та безпосереднього впливу на волонтерські організації по захисту тварин.

Мета нашої роботи полягає в дослідженні ролі медіакомунікацій у підтримці та розвитку волонтерських організацій для тварин.

В процесі дослідження було використано такі методи, як формулювання гіпотези, визначення проблеми, моніторинг, аналіз, узагальнення та вивчення результатів діяльності. При цьому матеріалами для дослідження виступили сучасні медіа, що мають високий рівень взаємної комунікації з соціумом, зокрема, сайти громадських організацій по захисту тварин «Дай лапу, друже» – м. Запоріжжя та «Друг» – м. Черкаси, сайт всеукраїнського фонду UAnimals та телепередача Сніданок.

Не секрет, що у наш час майже кожне місто має свою громадську організацію по допомозі тваринам. Дослідивши медіадискурс їхньої

діяльності, можемо стверджувати, що підтримку надають не лише волонтери, як одиниці соціуму, а й соціальні мережі, в яких постійно заходить мова про важливість та актуальність допомоги тваринам. Цей процес досить простий, наприклад: в соціальній мережі Instagram є сторінки громадських організацій «Друг» та «Дай лапу друже», рекламу для звернення уваги територіального населення та привернення уваги до існуючих проблем притулків для тварин піднімають новинні сторінки тих самих міст, де знаходяться такі організації. Тут ми бачимо підтримку суспільства в коментарях, а потім можемо прослідкувати результат роботи медіа – через декілька постів в цій мережі нами було помічено новини про вдячність людям від організаторів притулків. То ж можемо зробити висновок, що соціальні мережі – як один із найактуальніших прикладів медіа комунікацій, мають значний потенціал впливу на маси для підтримки громадських організацій по допомозі тваринам.

Наразі Україна знаходиться в стані війни, що, нажаль, розповсюджується на всі сфери життя, в тому числі і на тварин. Тому досить великою проблемою є питання допомоги притулкам для тварин під час війни. Дослідивши це питання, можна сказати, що зараз є дуже багато сайтів з корисною інформацією для зацікавлених осіб чи волонтерів. Наприклад, досить поширена інформація всеукраїнського фонду UAnimals, де надається допомога тваринкам під час війни [6]. Сайт цього фонду – є прикладом найвдалішого факту медіакомунікації, адже тут ми бачимо причини та способи стати волонтером будь-якій людині, на сайті міститься інформація щодо вже проведених івентів організацією, що виступає мотивуючим спектром для рецензента, а також сайт містить посилання на банку для підтримки організацій та її діяльності. Але, тут слід згадати про те, що під час війни утворилось дуже багато волонтерських організацій, що направлені на добробут людей (як постраждалих, так і потребуючих, як цивільних, так і військових) і постає проблема конкурентності. Так, це досить виключно звучить, проте це є так. У сьогоднішні волонтерським організаціям постійно доводиться конкурувати між собою у процесі заволодіння матеріальним чи людським ресурсом цільової аудиторії. І, звісно, що для більшості осіб життя людини – є найвищою цінністю, а життя тварини прирівнюється до речі (у відповідності з чинним законодавством). Саме тому, стимулювання діяльності в напрямку допомоги тваринам полягає у впливі через почуття жалю до друзів наших менших.

Також телевізійні програми демонструють приклад комунікації між суспільством та телепрограмою «Сніданок», де креативно рекламують тварин з притулків – додають професійну фотографію, на якій тварина виглядає привабливо та додають допис, наприклад «Жуля, 3

роки, Львівська пані, Інтроверт, Люблю морозиво і огірки. Хобі – танцюю». Часто, тваринок беруть на зйомки прямого ефіру, що призводить до швидкого розповсюдження інформації не лише про тварину, а й про місце її перебування, куди охочі можуть прийти та обрати собі домашнього улюбленця, або, якщо такої можливості немає, то – стати волонтером для організації.

Чи можливе таке розповсюдження та пропаганда допомоги тваринкам без медіа? – На нашу думку, такого широкого поширення не можливо досягти без сучасної медіакомунікації, саме тому її роль така велика у роботі та становленні організацій по допомозі тваринам, а значення щодо допомоги – величезне. Чого тільки варті канали та групи в соціальних мережах конкретних населених пунктів, де люди просто обмінюються інформацією та фотографіями тварин, які загубились. У такий спосіб досить швидко тварина знаходить власників. Аналіз такого спілкування між суб'єктами в соціальних мережах (адже така комунікація не регулюється адміністраторами медіа-каналів) є перспективою для подальших досліджень. Тож, можна зробити висновок, що під час свого розвитку суспільство постійно еволюціонує, в тому числі і з приводу комунікації. Розвиток технологій призводить до розвитку медіакомунікацій, що, на нашу думку є проявом прогресивності сучасного соціуму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Громадська організація по захисту прав тварин «Дай лапу Друже». URL: <https://platforma.volunteer.country/organizations/hromadska-orhanizatsiia-po-zakhystu-prav-tvaryn-dai-lapu-druzhe>
2. Драпушко Р., Ілюк О. Формування філософії волонтерського руху як теоретичної основи особливого розуміння свободи. Мультиверсум. Філософський альманах. 2023. No 1 (1). С. 40–56. DOI: <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2023.1.1.3>
3. Друг. ГО Черкаське міське товариство захисту тварин. URL: <https://happyraw.ua/ua/zoo-organization/9948>
4. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв акти- візації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. Науковий журнал «Українське суспільство». Укр. соціум. 2016. No 2(57). С. 25–40. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2016.02.025>
5. Palyanysyainfo. Платформа для швидкого пошуку допомоги в Україні – URL: - <https://platforma.volunteer.country/posts/yak-dopomohty-pryultkam-dlia-tvaryn-pid-chas-viiny>
6. UAnimals. URL: <https://uanimals.org/community/>

*Букіна Наталія Валеріївна, канд. філол.наук,
доц. кафедри журналістики,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
bukinanatalia@gmail.com*

СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ ЕСЕЇСТИКИ ПРО ВІЙНУ В УКРАЇНСЬКОМУ ОНЛАЙН-МЕДІАПРОСТОРИ

Сучасні ЗМК перебувають у постійній трансформації, що пов'язано з впливом суспільно-політичних реалій, нових технологій тощо. Зміни відбуваються і в жанрово-типологічній сфері журналістики: одні жанри стають більше широковідомими, інші використовуються рідше; виникають нові жанри та формати подання інформації, з'являються гібриди.

Значної популярності в умовах повномасштабної російсько-української війни на теренах українського віртуального медіапростору набув жанр есе, в якому окреслилася своя новітня специфіка. Особливу цікавість в цьому контексті являють собою есе про війну, адже це актуальна та гостра для співвітчизників тема. Тож метою наукової розвідки є дослідження есе на тему війни в національному онлайн-медіапросторі та визначення їх специфіки. Для реалізації мети сформульовано наступні завдання: вивчити наукову літературу з означеної тематики, проаналізувати есе про війну в українських онлайн-ЗМК задля визначення їх жанрово-тематичної та художньої своєрідності.

Матеріалами дослідження стали есе, розміщені в рамках українських інтернет-проектів «Голос війни» (2022) та «Діалоги про війну» (2022). За допомогою методів моніторингу, аналізу в медіапросторі була знайдена, виокремлена та проаналізована необхідна інформація, яку допоміг структурувати системний метод тощо.

Результати. В іноземному та вітчизняному науковому дискурсі не існує єдиного визначення поняття «есе».

Так, наприклад, у літературній енциклопедії есе – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне й визначальне трактування теми [3].

Енциклопедія Britannica визначає есе як аналітичний, інтерпретаційний або критичний літературний твір, зазвичай, набагато коротший і менш систематичний і формальний, ніж дисертація, котрий, переважно, розглядає свій предмет з обмеженої та особистої точки зору [10] .

Словник молодого журналіста інтерпретує есе (від французького Еззаї, що в перекладі означає "спроба", "начерк") як жанр художньо-публіцистичної чи науково-популярної творчості, де вільно, не обов'язково вичерпно, але виразно індивідуально трактується певна подія, явище, проблема чи тема [6].

Як зазначає І. Хлисту́н, цей термін трактують як: а) один із художньо-публіцистичних жанрів, б) один з основних жанрів художньої літератури; в) жанр літературної критики; г) жанр науково-популярної творчості; д) засіб формування мовленнєвих умінь і розвитку критичного мислення в лінгводидактиці [8, 123].

Р. Стефурак зауважує, що складність осмислення есе полягає в тому, що текст «Я»-формату є поширеним інструментом інформування у філософії, культурології, мовознавстві, літературі, педагогіці, публіцистиці тощо. Тому він і не може мати чітко визначеної структури: учені типізують есе як за стилем, так і за формою викладу [7, 195].

Окрім того, «зрощення» реального та віртуального медіапростору вносить певний хаос у розумінні жанрових новоутворень. Як пише науковець К. Міллер, нове середовище настільки непрозоре для своїх користувачів, що воно не дає нам зрозуміти жанр [11, 401] .

Втім важливою жанровою ознакою есе є авторський специфічний погляд на тему чи конкретну проблему, який є результатом його особистої саморефлексії.

О. Гарачковська вважає, що в переважній більшості наукових дефініцій есе виокремлюється особистісний характер сприйняття і «етюдного» вирішення теми, прагнення автора до самовираження, вільна композиція та невимушеність розповіді [1, 115].

Повномасштабна війна, яку розпочала Росія проти України 24 лютого 2022 р., шокувала весь цивілізований світ масштабами кривавих злочинів та цинізму. Щодня вона вбиває, щохвилино залишає болочі шрами на серцях українського народу, що відображується у творчості професійних журналістів, письменників та ін. в медіапросторі, зокрема, в форматі жанру есе.

Одним із вагомих філософських, культурологічних, публіцистичних ресурсів, котрий зібрав есе про війну, став онлайн-проект «Діалоги про війну» [2] під егідою установи «Український ПЕН» – культурна і правозахисна громадська організація, що об'єднує українських журналістів, письменників, науковців, видавців, перекладачів, правозахисників [5] .

Одним із авторів есе про війну, який взяв участь у цьому проекті – український журналіст, публіцист, волонтер Дмитро Крапивенко. В його творі «Два найдорожчі слова» (2022) [2] сплелися філософські, історико-

біографічні, публіцистичні акценти. Головними векторами, навколо яких обертається його ідейно-тематичний контекст – Майдан 2014 та війна. У творі Д. Крапивенко, згадуючи події, свідком яких був, людей, з якими спілкувався, розмірковує над поняттям «свій-чужий», яке згуртувало українців різних регіонів у протистоянні агресії імперської Росії. Гасло «Свобода – наша релігія!», яке було написано на згорілому Будинку профспілок на Майдані в 2014-му р., стає міфологемою. На думку автора, у ньому визначився вибір більшості наших співвітчизників. «В цьому проступила спадковість нашої боротьби і належність до європейської системи цінностей» [2]. Найважливішими словами, котрі автор акумулює у символи, на яких базується громадянська позиція справжнього українця та які є запорукою національної ідентичності та перемоги є «солідарність» і «побратимство».

В іншому важливому українському інтернет-проекті «Голос війни» (2022), що проходив у рамках Школи публіцистики під егідою Громадської організації "Інтерньюз-Україна" завдяки Програмі реінтеграції ветеранів від IREX за підтримки Державного департаменту США, представлені есе про війну українських захисників Вітчизни [4]. Під час проекту оборонці України навчалися та переймали досвід відомих українських письменників, публіцистів Ю. Андруховича, Л. Дереша, О. Забужко, Е. Слободянюк та ін.

Одним із творів цієї збірки є «Рудий талісман» солдата ЗСУ Андрія Яшманова [9], що завдяки своїй яскравій образності та стилістиці балансує на межі художньої публіцистики та літературного твору. В загальному сенсі це есе про взаємодопомогу і побратимство українських захисників в умовах страшних, але наразі звичайних для наших оборонців буднів.

У ньому описане зворушливе товаришування між оповідачем – «необстріляним командиром, старлеєм» та простим солдатом Ванею, котрий через нетямущість і пияцтво постійно потрапляв у різні халепи, тож командир доводилося регулярно «прикривати» його перед керівництвом. Коли солдат попав до їх взводу землекопів, що рили траншеї та окопи, викликав у наратора асоціацію з бездомним кошеням, адже здавався безглуздим, розгубленим та скуйовдженим. До того ж був рудим [9]. Автор пише про свого підопічного з теплою іронією. Ваня «під градусом» в уяві А. Яшманова казково перетворюється на «шкідливе кошеня», на «скотиняку». Через нетямущість йому навіть не дорікнеш, але коли вояка тверезий, він «золота людина», проста і добра. Солдат також був для оповідача як психолог, адже з ним можна було щиро поговорити та відволіктися від військової буденності. Одного разу, коли під час виїзду на новий об'єкт їх відділення раптом потрапило в засідку ворогів, оповідача

поранило в ногу. Ваня виявляє себе справжнім героєм – рятуючи свого командира. Тягне його до українських бойових позицій самотужки, хоча й сам поранений. Так Ваню символічно трансформовано командиром у «талісман» – «руді» стають на «вагу золота», набувають алегоричного статусу «Рудого талісмана», що втілено в назві твору.

Отже, сучасний жанр есе перебуває в постійній трансформації, засвідчуючи специфічне тяжіння до гібридизації, до метажанру.

В науковій роботі були проаналізовані есе на тему війни – «Два найдорожчі слова» вітчизняних авторів Д. Крапивенка та «Рудий талісман» А. Яшманова, написані в рамках онлайн-проектів «Голос війни» та «Діалоги про війну». Вищезгадані твори з різних планів дійсності окреслюють тему української війни, побратимства, характеризуються яскравим поданням авторського «Я» щодо поглядів на російсько-українську війну, міфо-символічною образністю, використанням художніх тропів (гіпербол, епітетів, метафор тощо). Це відкриває перспективи щодо подальших досліджень даного жанру, його проблематики та тематики в різних аспектах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гарачковська О. Есе в художній публіцистиці: нові стильові конструкції. Теорія і практика журналістики. Український Інформаційний Простір. Число 10. Київський національний університет культури і мистецтв. Київ.
2. Крапивенко Д. «Два найдорожчі слова». 2022. 110-116 с.
URL: <https://dialoguesonwar.pen.org.ua/dva-najdorozhchi-slova>
3. Літературна енциклопедія URL: <https://www.ukrlib.com.ua/dic/show.php?w=72>
4. Сайт «Голос війни». URL: <https://2022.voiceofwar.org/>
5. Сайт «Український ПЕН» URL: <https://pen.org.ua/>
6. Словник молодого журналіста. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8994.html>
7. Стефурак Р. Архітектоніка художнього есе. «Наукові записки. Серія : Філологічні науки». Випуск 2 (205). Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. 2023. 194-199 с.
URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/170/157>
8. Хлисту́н І. Лінгвостилістичні особливості есе як публіцистичного жанру. Філологічний часопис, вип. 1(19) . Умань. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. 2022. 121-128 с. URL: <http://fch.udpu.edu.ua/article/view/257958/13.pdf>

9. Яшманов А. «Рудий талісман». 2022. URL: https://2022.voiceofwar.org/rudyi_talisman/

10. Britannica . URL: <https://www.britannica.com/art/essay>

11. Miller C. R. Genre Formation and Differentiation in New Media. Writing as a Human Activity: Implications and Applications of the Work of Charles Bazerman (pp.393–405). Chapter: 16. Publisher: WAC Clearinghouse; University Press of Colorado. 2023. 339-405 P. URL: https://www.researchgate.net/publication/368858581_Genre_Formation_and_Differentiation_in_New_Media

УДК 070:316.77

Богорад Анастасія Володимирівна
студентка кафедри журналістики ФМВ, НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: bogoradnastya@gmail.com
Науковий керівник – Олександр Кошак,
кандидат наук із соціальних комунікацій

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Останні роки відзначилися значними змінами у шляхах розповсюдження інформації та взаємодії між людьми завдяки розвитку інформаційних технологій. Актуальність теми розвитку соціальних мереж беззаперечно важлива, адже вони перетворилися на масштабні платформи, які об'єднують величезну кількість користувачів і надають можливості для спілкування окремим групам осіб або спільнотам. Однак, перш ніж вони стали невід'ємною частиною нашого щоденного життя, відбувся довготривалий шлях їхнього становлення та розвитку.

Для якісного проведення дослідження використовувались певні методи, такі як: методи термінологічного аналізу, які допомогли ідентифікувати різні пошукові терміни, метод спостереження, який допоміг визначати зміни у портретах цільової аудиторії та індуктивний метод, для змоги зробити загальні висновки на основі проведеного дослідження.

Метою дослідження є визначення впливу соціальних мереж на суспільство. Завдання даного дослідження полягає у виокремленні причин, котрі впливають на розвиток соціальних мереж та їх вплив на аудиторію.

Епоха медіального культурного повороту - онтологічного свідчення зміни реальності, що буття і медіальність ототожнюються і взаємозамінюються, розчиняючись один в одному, вказує на стрімкий розвиток технологій, котрі у свою чергу безпосередньо впливають на людське життя. Появу соціальних мереж можна розглядати як відповідь на постійну потребу людства у спілкуванні та обміні інформацією.

Потреба особистості в комунікації є однією з найважливіших та фундаментальних характеристик людської природи. Ця потреба виникає з інстинкту соціальності, який притаманний людям як виду. Від самого народження людина входить у складні міжособистісні відносини з іншими громадянами, взаємодія з якими є необхідною для розвитку особистості та задоволення психологічних потреб. Окрім цього потреба у взаємодії та комунікації виникає у зв'язку з такими факторами, як соціальна взаємодія, торгівля та культурний обмін.

Зокрема, особистості шукають комунікацію для задоволення таких потреб, як:

- Створення соціальних зв'язків та формування взаємних стосунків
- Виявлення своєї ідентичності та приналежності до групи
- Вираження емоцій та співчуття
- Отримання підтримки, порад та допомоги в складних ситуаціях
- Здійснення бізнес-контактів
- Отримання нової інформації та навчання від інших членів суспільства.

Зважаючи на вищеперераховане можна зазначити, що з появою нових технологій зв'язку та комунікації людство ставило перед собою завдання створення засобів, які б забезпечували ефективний та швидкий обмін інформацією. Спільні зусилля та багатовіковий розвиток громадянського суспільства супроводжувалися створенням різноманітних комунікаційних засобів. Початок розвитку соціальних мереж припадає на 90-ті роки ХХ століття, але їхнє коріння сягає появи Інтернету у 1969 році. Як зазначає у своїй науковій роботі Васківська О.Є.: «З часу свого створення інтернет став джерелом масового обміну інформації, що є у відкритому доступі та може бути використана будь-ким»[1, с.35].

Фактично, ідея створення безпечної та швидкої системи передачі повідомлень виникла у Міністерства оборони США ще у 1957 році, після запуску першого супутника у космос Радянським Союзом. Початок створення комп'ютерних мереж для передачі та обміну інформацією відзначається ідеєю американського агентства дослідних оборонних проєктів. Це агентство зрозуміло важливість використання комп'ютерів як засобу комунікації, що відкривало безліч нових можливостей для передачі даних. Ініціативу з розробки комп'ютерної мережі, яка могла б об'єднати

різні установи та заклади, було доручено кільком університетам США: Каліфорнійському університету в Лос-Анджелесі, університету штату Юта, університету в Санта-Барбарі та Стенфордському дослідницькому центру. Результатом цієї співпраці стало створення комп'ютерної мережі, яку було названо ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network). Ця мережа, з'єднуючи відомство оборонних проєктів з університетськими центрами, стала першим кроком у розвитку сучасних соціальних мереж[6].

Вже у 1973 році ця мережа стала фактично міжнаціональною. Проте справжній прорив у розвитку соціальних мереж відбувся в 1990-х роках, коли з'явилися перші веб-сайти для спілкування. Одним з найвідоміших проєктів цього часу був SixDegrees.com, запущений у 1997 році, де користувачі могли створювати свої профілі та додавати друзів. Цей сервіс встановив основи для майбутніх соціальних мереж, таких, якими ми знаємо їх зараз, де головними функціями стали створення профілів користувачів, додавання друзів та обмін повідомленнями[6].

Протягом наступного десятиліття відбулася справжня експансія соціальних мереж. У 2004 році було запущено Facebook, який став найпопулярнішою та найвпливовішою платформою у цій сфері. Запуск Twitter у 2006 році, а пізніше Instagram, LinkedIn та інших, ще більше розширив можливості для спілкування та обміну інформацією[6].

Що цікаво, у той час, коли деякі платформи, такі як MySpace, яка була запущена у 2003 і була однією з найпопулярніших на той час соціальних мереж з понад 100 мільйонами користувачів, втратили свою популярність, однак інші, такі як Facebook, змогли швидко зайняти їхнє місце, завдяки більшій зручності та функціональності. Сучасні соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, Twitter, YouTube, Tik-Tok та інші, відіграють значну роль у суспільстві, змінюючи способи спілкування, взаємодії та отримання інформації.

Соціальні мережі відіграють ключову роль у побудові сучасного інформаційного суспільства, сприяючи спілкуванню, взаємодії та обміну інформацією між людьми. Як зазначає Васківська О.Є.: «Сьогодні соціальні мережі вражають своєю різноманітністю та можливостями для користувачів. Кожен рік створюються нові соціальні мережі та вдосконалюються вже існуючі, адже між ними існує конкуренція за увагу та прихильність аудиторії»[1, с.37].

Окрім цього вони відіграють чималу роль у сучасному бізнес-середовищі, як важливий інструмент для розвитку бізнесу та забезпечення конкурентоспроможності компаній. За допомогою соціальних мереж бізнес може здійснювати взаємодію зі своїми клієнтами, залучати нових

клієнтів, підвищувати свій бренд, а також здійснювати маркетингові та рекламні кампанії.

Одним з основних аспектів значення соціальних мереж для бізнесу є можливість встановлення прямого зв'язку з клієнтами. Бізнес може використовувати соціальні мережі для спілкування зі своєю аудиторією, відповіді на їх запитання, отримання відгуків та пропозицій. Це дозволяє підприємствам отримувати цінну зворотню інформацію від своїх клієнтів та покращувати якість своїх товарів і послуг.

Крім того, соціальні мережі є важливим інструментом для залучення нових клієнтів. Бізнес може використовувати рекламні кампанії на платформах соціальних мереж для просування своїх товарів і послуг серед цільової аудиторії. Завдяки розумному таргетингу, компанії можуть точно визначити своїх потенційних клієнтів і залучити їх у свій бізнес.

Однак можна розглядати цю тему й з іншого боку. Медіа позиціонує себе як посередника у передачі інформації через канали до споживача. Однак це трактування не відображає у повній мірі вплив цього посередника на інформацію. Тому саме у цей час створюється так звана медіареальність, котра і спровокувала створення масової культури, а з плином часу і сама опинилась під впливом цієї ж культури.

Мається на увазі те, що завдяки новим технологіям медіареальність, в цьому числі і соціальні мережі, досягла глобального характеру, що дало можливість створення нових форм так би мовити маніпулювання думками користувачів, що призвело до створення колективної свідомості. Наразі медіареальність претендує на роль правильного відтворення дійсності, але створюючи постійне відчуття належності людей до глобального світу вона фактично створює нову реальність, чим повністю спотворює дійсність. Тобто негативний аспект використання соціальних мереж також потребує уваги, оскільки ці платформи мають невід'ємний вплив на різні сфери буття громадян.

Одним з головних негативних аспектів є проблема залежності. Чимало людей проводять на соціальних мережах велику кількість часу, втрачаючи при цьому можливість для реального спілкування, виконання робочих або навчальних обов'язків та здорового відпочинку. Ця залежність здатна призвести до погіршення психічного стану, відчуття самооцінки та соціальних відносин.

Також соціальні мережі певною мірою можуть сприяти поширенню шкідливої або недостовірної інформації. Багато користувачів відправляють або ретранслюють інформацію без перевірки її достовірності, що може призвести до поширення маніпулятивної чи фальшивої інформації та негативно вплинути на громадську думку або реакцію на певні події.

Отже, виходячи з вище зазначених тезисівробимо висновок, що нині медіа в середині нас. Вони є умовою, що збирає і поєднує особистості у цілісне громадянське суспільство і виявляє результат їхніх зусиль у формуванні нової реальності. Наступний, після медіального, культурний поворот та зміна сфери використання соціальних мереж, можливо, відбуватиметься вже в рамках постмедіального усвідомлення, однак реальність ще не заявила про це, адже ще не створено інфраструктури для зміни або видозміни медіареальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Васківська О.Є. Сучасний стан та перспективи розвитку соціальних мереж як платформи для журналістської діяльності RS Global Sp. zO. O., 2023.

2. Пінчук О. Історико-аналітичний огляд розвитку соціальних мережних технологій і перспектив їх використання у навчанні. Інформаційні технології і засоби навчання, 2015. Том 48, №4. С. 14-34.

3. Хацер Г. О. Дискурс блогінгу як особливий вид інтернет комунікації. *Нова філологія*. 2018. No 74. С. 93-97.

4. Шевчук І. Б. Бізнес у соціальних мережах: Навч. посіб. Львів: Видавництво ННВК «АТБ», 2021. 219 с.

5. Яковиченко С. І., Яворська Т. М. Соціальні мережі як важливий інструмент інформаційної комунікації сучасної бібліотеки. Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. 359 с.

6. Хто і коли створив Інтернет? Рінет . URL : <https://rinet.rv.ua/hto-i-koly-stvoryv-internet> / (Дата звернення 28.03.2024)

Instagram як ефективний інструмент просування бізнесу
[Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу:
<https://cdn.hneu.edu.ua/rozvitok19/thesis09-07.html>

Василенко Софія Юрївна,
студентка ІV курсу (спеціальність «Журналістика»),
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail:7000815@stud.nau.edu.ua

Васильченко Вячеслав Миколайович,
канд. філол. наук, доцент,

ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ КОМУНІКАЦІЇ З АУДИТОРІЄЮ

Стрімкий розвиток технологій вносить корективи у способи комунікації з аудиторією. Все більш популярними стають соціальні мережі, які переважають над традиційними каналами комунікації (такими, як телебачення, радіо, газети тощо). Сучасна аудиторія віддає перевагу новим медіа, адже вони мають низку функцій, які домінують над традиційними медіа. Таким чином, дослідження телеграм-каналів як інструментів для комунікації з аудиторією є важливим аспектом сучасного журналістикознавства.

Мета дослідження – аналіз телеграму як одного із видів нових медіа та дослідження його ролі в комунікації з аудиторією, порівняння з традиційними медіа та аналіз сучасних популярних телеграм-каналів.

Телеграм має широкий функціонал, що дає змогу активно поширювати та передавати інформацію, налагоджувати комунікацію з аудиторією та піднімати авторитет ЗМІ [4]. Дослідники вважають, що в сучасному світі телеграм-канали з одного боку, є засобом розповсюдження контенту та оперативної інформації, а з іншого – мають маніпулятивний вплив на громадськість та використовуються, зокрема політиками та політичними партіями, задля поширення певних наративів [3].

Початок повномасштабного вторгнення вплинув на стрімку популяризацію соціальних мереж, зокрема й телеграму. Телеграм-канали (далі – ТК) стали одними з найбільш часто використовуваних засобів передавання інформації. За підсумками соціологічного дослідження Київського міжнародного інституту соціології, яке було проведено у 2023 році, після 24 лютого 2022 року 44% опитаних респондентів почали використовувати телеграм-канали для отримання інформації [5]. Головними перевагами, через які ТК отримали свою популярність, є швидкість поширення інформації, нові можливості для створення контенту, персоналізований контент, глобальний доступ до інформації, взаємодія та залучення аудиторії. Проте є й низка недоліків, через які всі види нових медіа поки не вважаються на сто відсотків надійними: розповсюдження дезінформації та фейків, перевантаження інформацією, проблема конфіденційності та безпеки даних. Таким чином, популярність

телеграм-каналів стрімко зросла через потребу аудиторії оперативно отримувати інформацію.

У сучасному світі існує багато каналів комунікації, що допомагають підтримувати зв'язок із аудиторією. Найбільш поширеними каналами комунікації зараз є Інтернет, засоби масової інформації, персональні зустрічі з цільовими групами, інформаційні матеріали тощо. Інтернет як інструмент комунікації включає в себе соціальні мережі (телеграм, інстаграм, фейсбук і т.д.). За нашими спостереженнями можна зазначити, що найбільшою популярністю серед ТК користуються новинні канали. Скажімо, ТК «Лачен пише» налічує 1.4 мільйона підписників, «Николаевский Ванёк» – 2.3 мільйона, а офіційний канал Президента України – 785 066. Усі ці канали поширюють оперативну інформацію щодо подій на фронті, новини про міжнародні та політичні відносини, поставку зброї, актуальну інформацію щодо повітряних тривог тощо. Тобто головною їхньою відмінністю від «конкурентів» на цій платформі є оперативність інформації. Зазвичай новини на цих каналах публікуються ще до поширення їх у газетах, на телебаченні чи радіо. Саме ця особливість і робить телеграм-канали однією з найбільш використовуваних платформ для поширення контенту.

Зараз чесне та оперативне поширення інформації є пріоритетом, активна комунікація з аудиторією є вирішальним фактором для масмедіа. Телеграм-канали поширюються в суспільстві через свою простоту у використанні, зручність для аудиторії, можливість поширення важливої інформації та організацію регулярного контенту. ТК надають можливість інфлюенсерам або іншим членам суспільства, чия думка шанується, встановити прямий зв'язок з аудиторією, використовуючи лише телефон чи комп'ютер. Це спрощує багато етапів комунікації, які, наприклад, потрібні для фідбеку на телебаченні чи радіо. Також ТК є зручними як медіа-платформи, адже дозволяють швидко поширювати актуальну інформацію на значну аудиторію. Тобто: якщо телебачення в Україні працює здебільшого на українців, телеграм-канали у свою чергу можуть поширювати контент і на зарубіжну аудиторію. Варто згадати ще про одну перевагу, яка допомагає комунікувати з підписниками, – збір аналітики та зворотний зв'язок. У ТК можна відстежити активність аудиторії та проаналізувати її взаємодію з поширюваною інформацією. Це допомагає покращувати комунікативну стратегію та роботу каналу загалом.

ТК мають практичний інтерфейс, що дозволяє користувачам у різні способи реагувати на ті чи інші публікації. Наприклад, коментарі під постами. Люди можуть висловити свою думку, обговорити актуальні питання чи дати відгук на опубліковану інформацію. Також комунікувати

з аудиторією можна через групові чати, які створює власник каналу. Варто згадати й про реакції – смайлики, які можна поставити під тим чи інших постом, які описують емоції людини. Після початку повномасштабного вторгнення останній вид комунікації став досить популярним, тому що часто власники каналів змушені закривати коментарі або чати для обговорення через атаки російських ботів, які не дозволяють вибудувати цілісну комунікацію, адже заповнюють їх спамом та образливими висловами.

Отже, існує безліч різних каналів та інструментів для комунікації з аудиторією. Важливу роль у цьому процесі відіграють налаштовані способи зв'язку. ТК дають змогу підтримувати прямий зв'язок з підписниками, надаючи прямий канал для спілкування (коментарі, чати тощо). Можливості, які надають ТК, дозволяють аналізувати потреби аудиторії та організовувати персоналізовані й цільові комунікативні стратегії. Проте важливо пам'ятати про ризики, які можуть виникати під час користування телеграмом. Це – поширення дезінформації, пропаганда та проблеми з конфіденційністю даних. Як власники каналів, так і аудиторія можуть поширювати неприпустимі або неправдиві факти чи думки. Користувачі платформи повинні вміти аналізувати та фільтрувати інформацію, адже це один із найважливіших навиків інформаційної гігієни.

Наступні наукові дослідження з цієї теми можуть бути пов'язані з більш широким аналізом роботи телеграм-каналів, а також детальним описом можливих способів комунікації через описувану нами платформу і визначення основних напрямів взаємодії з аудиторією.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зражевська Н. Нові медіа і нові форми комунікації в медіа культурі // Актуальні питання масової комунікації. № 14, 2013. С. 70.
2. Васьківська О. Є. Особливості інформаційних каналів соціальних мереж під час російсько-української війни // Актуальні проблеми науки, освіти та суспільства в сучасних умовах: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції – Полтава: ЦФЕНД, 2022. – Ч. 2. – С. 72-73.
3. Гулай В., Воробець Ю. Telegram-канали як інструмент маніпулятивного впливу на формування громадської думки (на прикладі України та Росії) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. 2020. № 2 (406). С. 66 – 73.
4. Чернявська Л. В., Данилюк Н. О. Телеграм-канали як інструмент диджиталізації українських масмедіа. «Вчені записки

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського», Серія: «Філологія. Журналістика». 2021. Вип. 3, № 6. С. 192–198.

5. Дослідження громадської думки для консультативної місії Європейського Союзу в Україні. Київський міжнародний інститут соціології. Вересень 2023. URL: <http://surl.li/sfuua> (дата звернення: 31.03.2024).

Васильченко В'ячеслав Миколайович,
канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: viacheslav.vasylchenko@npp.nau.edu.ua

ГРОМАДЯНСЬКА МЕДІАДИПЛОМАТІЯ ЯК ВИЯВ МЕДІАДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток і технологізаційне вдосконалення комунікаційних процесів неминуче приводить до зміни (чи й заміни) узвичаєних форм комунікативної взаємодії у світовому інформаційному просторі, усистемнення нового інструментарію міждержавної комунікації, що створює передумови для більш успішної діяльності держави на міжнародному рівні. Структури, залучені до міжнародної комунікації, намагаються тримати руку на пульсі згаданих трансформацій та активно запроваджувати їхні результати у свою діяльність, адже в цьому значною мірою криється запорука їхньої продуктивності.

Мета дослідження полягає у спробі дати характеристику поняття «громадянська медіадипломатія» як нового різновиду медіадипломатичної діяльності. Для цього потрібно: а) з'ясувати суть таких концептів, як «публічна дипломатія», «медіадипломатія», «громадянська журналістика»; б) охарактеризувати специфіку функціонування чатрулетки як медійного засобу, що дає змогу спілкуватися з випадковими співрозмовниками, які є громадянами різних країн; в) визначити параметри медіадипломатичної діяльності громадянських журналістів.

У процесі дослідження використано: метод діалектики (сприяв установленню динаміки процесів дипломатичної комунікації); метод абстрагування (дав змогу виділити функційність громадянської медіадипломатії як критерій для систематизації інформації про неї); метод аналізу (уможливив розклад інформації про громадянську

медіадипломатію на компоненти); метод синтезу (дав змогу звести розрізнені складники інформації про громадянську медіадипломатію до нової цілісної системи).

Утвердження інформаційної епохи спричинило появу публічної дипломатії, що прийшла на зміну дипломатії традиційній. Термін «публічна дипломатія» запровадив у 1965 році Едмунд Галліон, який розумів під ним фінансовану урядом програму, завдання якої – вплив на громадську думку населення інших країн та подальше його інформування. Поява публічної дипломатії детермінована глобалізаційними процесами, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і посиленням ролі й участі громад в міжнародній діяльності держав [7, с. 13].

Водночас варто зауважити, що в українській науковій сфері паралельно з терміном «публічна дипломатія» використовується також і термін «громадська дипломатія». Прихильники останнього варіанта, зазначає І. Сухорольська, під громадською дипломатією розуміють поняття принципово відмінне і вважають, що воно пов'язане не діяльністю держави на міжнародній арені, а з «дипломатією громад». Сама ж дослідниця громадську дипломатію (англ. «public diplomacy») визначає як діяльність держави, здійснювану для впливу на закордонні цільові аудиторії. До основних аргументів, які доводять доцільність використання як відповідника до англійського «public diplomacy» саме терміна «громадська дипломатія», вона наводить такі: «1) слово «public» в англійській мові має багато значень, однак у словосполученні «public diplomacy» (як і «public relations» – «зв'язки з громадськістю», «PR») воно позначає цільові аудиторії громадськості. Інколи у визначеннях вживається слово «publics», що підкреслює наявність багатьох таких аудиторій, а не загальної «публіки». Тобто дослівно «public diplomacy» – це «дипломатія з громадськістю», а точніше зв'язки міжнародного актора з іноземними цільовими аудиторіями, а не населенням загалом. Використання українського терміна «громадська дипломатія» демонструє нерозривний зв'язок цього явища із сферою PR, очевидність якого з часом тільки посилюється» [12].

Ми не маємо наміру тут вступати в дискусію, оскільки це не входить до завдань нашої публікації, однак, погоджуючись із логічністю наведених аргументів, усе ж використовуватимемо термін «публічна дипломатія».

Початок XXI ст. позначений входженням публічної дипломатії до загальної дипломатичної практики. Вона перетворилася на частину зовнішньополітичного курсу значної кількості учасників міжнародних відносин. Сьогодні публічна дипломатія функціонує як продуктивний механізм, що дає змогу втілювати концепцію так званої «м'якої сили»

(ідеї непримусового переконання). Як відомо, у світовий політичний дискурс це поняття запровадив американський політолог Дж. Най «у результаті аналізу активності Китаю в цьому напрямі на противагу «жорсткої сили», яка ґрунтується на використанні воєнної й економічної моці держави. Суть концепції полягала в орієнтації на досягнення зовнішньополітичних цілей шляхом залучення на свій бік союзників. Також основу запропонованої концепції становило залучення суб'єктів міжнародних відносин шляхом використання символічних ресурсів: культури, ідеології, соціально-політичних інститутів для встановлення домінування над іншими» [11, с. 100].

У контексті згаданої концепції публічна дипломатія дає відповіді на питання про вплив на вподобання цільової аудиторії та зацікавлення її своїми інтересами через корегування сприйняття відповідних інформаційних повідомлень. Ці питання «є критерієм ефективності політики м'якої сили, що своєю чергою ускладнює конкретизацію та пошук квінтесенції терміна «публічна дипломатія» в сучасному його розумінні. Так, кожна держава вибудовує власну стратегію, відшукуючи унікальні, характерні тільки для неї символи, які транслюють важливі ідеї та водночас приваблюють іноземну аудиторію. Загальною тенденцією в цій багатоваріантній грі залишається лише те, що одним із ключових «споживачів» публічної дипломатії є громадськість. Адже, якщо традиційна дипломатія – це комунікація на рівні «уряд–уряд», то публічна дипломатія – це комунікація на рівні «уряд–громадськість» [10, с. 141].

Функціонування публічної дипломатії відбувається на різних рівнях. Дослідники зокрема виділяють:

- а) *медіадипломатію* (дипломатичний вплив здійснюється через масмедіа);
- б) *культурну дипломатію* (через культурні акції);
- в) *освітню дипломатію* (через освіту й науку);
- г) *парадипломатію* (через взаємодію двох суб'єктів однієї сфери діяльності);
- г) *дипломатію «неополітик»* (через неурядові організації);
- д) *ноосферну* (або *віртуальну, цифрову*) *дипломатію* (через Інтернет);
- е) *твіплломатію* (або *персональну дипломатію політичних лідерів* – через соцмережі як підвид цифрової дипломатії);
- є) *економічну дипломатію* (через зовнішні ринки);
- ж) *корпоративну дипломатію* (через великі корпорації);
- з) *превентивну дипломатію* (через запобіжні заходи);
- и) *іміджеву дипломатію* (або *державний брендинг* – через позитивне світосприйняття);

і) *спортивну дипломатію* (через міжкультурний спортивний діалог);

ї) *громадську дипломатію* (через неурядові інституції);

й) *народну дипломатію* (через публічне самоврядування) [11, с. 102; 9, с. 19-20].

Серед наведених рівнів публічної дипломатії першим зазначено медіадипломатію. Як відомо, медіадипломатія – це один із засобів зовнішньої політики, що дає змогу впливати на громадську думку інших країн через масмедійні канали [8]. Для України проблема місця медіадипломатії у зовнішньополітичній діяльності та продуктивного застосування цього інструмента з метою трансляції своєї політичної культури й ідеології, досить актуальна. Велика кількість держав і далі шукають найрезультативнішу модель медіадипломатії, рухаючись від захоплення цим інструментом зовнішньої політики, критично переосмислюючи його, до прагматичного застосування [4].

Трансформації, що відбуваються у медійній сфері, значною мірою позначилися на процесах, які лежать у полі зацікавленостей медіадипломатії. Одним з порівняно нових напрямів медійної діяльності, дотичним до публічної дипломатії (значною мірою цей факт можна пов'язувати з появою чатрулетки – сайту, на якому будь-який користувач усесвітньої павутини зможе анонімно спілкуватися, використовуючи текстові повідомлення або веб-камеру з незнайомцями [13]) можна вважати різновид міжнародної комунікативної діяльності, який, на наш погляд, з певною обережністю доречно називати «громадянська медіадипломатія». Використовуючи технологічні можливості чатрулетки, яка буквально «підірвала» свого часу інтернет, оскільки мала для цього достатньо причин (починаючи зручністю ресурсу і закінчуючи великою активністю користувацької аудиторії) [14], активні користувачі інтернету, які відчують потяг до медійної діяльності та мають значну освітню та комунікативну підготовку, розгорнули доволі широку інформаційну кампанію, спрямовану на спілкування з представниками РФ для просування українських поглядів та світоглядних позицій.

Такий варіант термінологічної номінації («громадянська медіадипломатія») створено за аналогією до терміна «громадянська журналістика». *Громадянську* (або *громадську*) *журналістику* вважають своєрідною альтернативою до традиційної журналістики. «Вона стала закономірним і прогнозованим викликом суспільства на роботу ЗМІ, якість інформування яких перестала його задовольняти. Засилля в медіа замовних матеріалів, прихованої реклами (так званої «джинси»), завуальоване чи відкрите прислужування ЗМІ й журналістів владі чи пов'язаній із нею олігархії і, як наслідок, свідоме подання недостовірної,

необ'єктивної інформації – всі ці аморальні явища глибоко обурюють аудиторію, призводять до її відчуження від ЗМІ, спонукаючи її брати на себе провідну роль у формуванні й циркуляції масовоінформаційних потоків. Вже сьогодні широкомасштабний інформаційний обмін за допомогою громадських медіа, соціальних мереж, блогів становить серйозну конкуренцію традиційним ЗМІ. Такі форми спілкування набувають дедалі більшої популярності в інформаційно-комунікативному просторі. Громадянська журналістика є могутнім засобом самопросування соціуму на шляху до громадянського суспільства, формою публічної участі громадян у суспільно-політичному житті» [5, с. 469].

Значної ваги різні форми цього різновиду журналістики набули з 2014 року, коли РФ розпочала окупацію (а потім – і анексію) Криму та бойові дії в Донецькій і Луганській областях. Підготовчі процеси для цього країна-агресорка розпочала значно раніше. Потужним чинником цієї підготовчої роботи стала активна діяльність російських пропагандистів, медійна продукція яких практично заповнила весь інфопростір. Однак українська відповідь у цій площині виявилася несумірною. За виправлення цієї програшної ситуації взялися громадянські журналісти. Їхні зусилля вилилися в започаткування роботи ютуб-каналів, автори яких почали активно протидіяти ворожим пропагандистам [1, с. 6.2.163].

З огляду на сказане: якщо *медіадипломатія* – це комунікативні процеси на міжнародному рівні, спрямовані на виконання дипломатичних завдань з використанням медійного інструментарію, то *громадянська медіадипломатія* – це діяльність громадянських журналістів, мета якої – виконання завдань із впливу на суспільну думку іншої держави шляхом використання інструментарію нових медіа [2, с. 28.50].

Медіадипломатична діяльність громадянських журналістів характеризується низкою ознак. Наші спостереження дали змогу виділити такі:

а) основні медіадипломатичні зусилля громадянських журналістів спрямовані на громадян РФ (значно меншу кількість тут становлять громадяни інших країн, які найчастіше походять з РФ або мають інші зв'язки з нею);

б) мовою спілкування є російська (винятки становлять випадки, коли український користувач чатрулетки принципово не переходить на мову співрозмовника, що часто додає комунікативній ситуації комізму);

в) громадянські журналісти записують стрим-трансляції, які потім (часто після відповідного монтажу) викладають на своїх ютуб-каналах;

г) незначне охоплення аудиторії (а це зумовлене специфікою комунікаційного сервісу) громадянські журналісти компенсують великою

кількістю опублікованих відеороликів про спілкування з різними співрозмовниками в чатрулетці;

г) найбільш успішні відеоблогери / громадянські журналісти мають велику кількість підписників на своїх ютуб-каналах, що дає їм змогу капіталізувати творчу діяльність;

д) мету своєї діяльності громадянські журналісти можуть наводити в описі до ютуб-каналу;

е) діяльність деяких відеоблогерів / громадянських журналістів має високий рівень технічної оснащеності;

є) часто громадянські журналісти збирають гроші на потреби військових підрозділів ЗСУ (тобто до медіадипломатичної діяльності додається ще й волонтерська).

Отже, громадянська медіадипломатія – це новий різновид медіадипломатичної діяльності, що поєднує в собі елементи медіадипломатії та громадянської журналістики. Факторами його виникнення стали: а) поява відповідних технічних можливостей, що створили умови для саме такого типу комунікативної діяльності; б) бажання й готовність пасіонарних і творчих особистостей розпочати медійну діяльність, спрямовану на здійснення інформаційного впливу на громадян насамперед РФ для розвінчання міфів та фейків ворожій пропаганди, протидію російській інформаційній війні, просування українських нарративів тощо. На нинішньому етапі розвитку українського інформаційного простору це явище можна оцінювати як позитивне й потрібне. Воно займає свою нішу в українській медіадипломатії загалом, дає відповідні результати та засвідчує наявність трансформаційних процесів у комунікаційній діяльності України. Оскільки згадані процеси позначені динамічністю та мають перманентний характер, вони й далі перебуватимуть під уважним поглядом дослідницької спільноти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильченко В. Блогер Андрій Луганський як громадянський журналіст. *Матеріали X конгресу «Авіація в XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології»*. К.: НАУ. 2022. С. 6.2.162–6.2.165. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59225/1/%d0%92%d0%b0%d1%81%d0%b8%d0%bb%d1%8c%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be_%d0%90%d0%b2%d1%96%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f%20%d0%a5%d0%a5%d0%86.pdf (дата звернення: 19.03.2024).

2. Васильченко В. Громадянська медіадипломатія в реаліях сучасності. *XVI міжнародна науково-технічна конференція «ABIA-2023»*. К.: НАУ, 2023. С. 28.48–28.52. URL:

<https://conference.nau.edu.ua/index.php/AVIA/AVIA2023/paper/view/9677/78>
27 (дата звернення: 20.03.2024).

3. Васильченко В. Медіадипломатія в контексті технологізації комунікативних процесів. *Contemporary International Relations: Topical Highlights of Theory and Practice – 2023 : the Monograph / Edited by Yu. Voloshyn, N. Vasylyshyna*. Warsaw: RS Global Sp. z O.O., 2023. P. 26–33. URL: <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/view/62/61/521-2> (дата звернення: 23.03.2024).

4. Габро І. В. Особливості використання засобів та інструментів медіадипломатії в зовнішній політиці Великої Британії та Німеччини. *International relations*. 2017. № 15. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3124 (дата звернення: 19.03.2024).

5. Гвоздєв В. Блогінг як вияв і знаряддя громадянської журналістики. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 2013. Вип. 38. С. 469–476.

6. Земзюліна Н. І., Захарченко М. В. Інституалізація публічної дипломатії: світовий та український досвід. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2021. № 8. С. 8–22.

7. Краснопольська Т. М. Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 69. С. 13–20. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/69_2022/2.pdf (дата звернення: 22.03.2024).

8. Медіадипломатія // Електронна версія «Великої української енциклопедії». URL: <https://vue.gov.ua/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 21.03.2024).

9. Мостова Д. Ю. Різновиди публічної дипломатії в публічному управлінні. *Державне управління*. 2020. № 1(69). С. 18–23. URL: http://www.pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2020/5.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

10. Сегеда О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. Випуск 3. С. 139–147. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf (дата звернення: 22.03.2024).

11. Сивак Т. В. Публічна дипломатія як інтеграційний компонент стратегічних комунікацій у публічному управлінні. *Право та державне управління*. 2019. № 3 (36). Том 2. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/tom_2/17.pdf (дата звернення: 29.03.2024).

12. Сухорольська І. Нова громадська дипломатія та особливості її реалізації у сучасних умовах. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Випуск 27. С. 136–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2015_27_23 (дата звернення: 27.03.2024).

13. Що таке відеочат «рулетка»: новий формат спілкування онлайн. URL: <http://ukr-vestnik.com/interesting/shho-take-videochat-ruletka-noviy-format-spilkuвання-onlayn.html> (дата звернення: 28.03.2024).

14. Що таке чат рулетка. URL: <http://allua.kiev.ua/shho-take-chat-ruletka/> (дата звернення: 30.03.2024).

Вороніна Єлизавета Сергіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: 6292207@stud.nau.edu.ua

Пруднікова Катерина Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: 6129360@stud.nau.edu.ua
Науковий керівник:

Христокін Геннадій Володимирович,
док. філос. наук, професор,
професор кафедри реклами і зв'язків
з громадськістю ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: hennadii.khrystokin@npp.nau.edu.ua

ПЛАГІАТ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА: ШЛЯХИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному цифровому світі, де відбувається стрімкий розвиток цифрових технологій та мультимедійних платформ, що спричинив безпрецедентний обмін інформацією та творчими роботами в Інтернеті, проблема захисту авторських прав та запобігання плагіату набуває зростаючої важливості. Нові можливості для творчого самовираження та поширення ідей створили серйозні виклики щодо захисту авторських прав та боротьби з плагіатом. Важливо розробити ефективні стратегії та

інструменти для захисту оригінальності творів та запобігання порушенням авторських прав.

Мета дослідження полягає в аналізі проблеми плагіату в соціальних медіа та оцінці можливих шляхів захисту авторських прав у цифровому середовищі задля збереження оригінальності контенту.

Основними завданнями є визначення ключових етичних і правових проблем поширення плагіату в соціальних мережах, а також формулювання технічних, правових та освітніх заходів для подолання цього явища.

Дослідження ґрунтується на методології, що передбачає пошук та ретельний аналіз наукових джерел з визначеної теми з метою розробки концептуального підґрунтя. Результати можуть бути корисними для авторів, видавців, розробників програмного забезпечення, а також для законодавців та регуляторних органів, які працюють над удосконаленням правової бази в цій сфері.

Проблема плагіату в соціальних медіа продовжує поширюватися, адже існує хибне уявлення про те, що контент в інтернеті є загальнодоступним, адже миттєве копіювання і поширення контенту, дозволяє легше розповсюджувати популярні матеріали без належного посилання на джерело. Згідно з дослідженням, проведеним Bulk.ly [4], майже 30% користувачів соціальних мереж копіювали або відтворювали чужий контент без належного цитування або визнання авторства.

Плагіат може проявлятися в різних формах, таких як копіювання тексту, зображень, відео або навіть ідей без посилання на відповідне джерело. Це стосується не лише професійного контенту, але й публікацій у соціальних медіа, блогів та персональних акаунтів [3].

Нині є складнощі зі створенням абсолютно оригінального контенту через перенасичення інформаційного простору різноманітними ідеями та творчими роботами. Часто трапляються ситуації, коли у різних людей виникають однакові ідеї та схожі реалізації одночасно, проте це не вважається плагіатом. В епоху інтернету межі стираються, і люди перебувають в одному інформаційному просторі, маючи спільні інтереси, проблеми та бажання, внаслідок чого можуть з'являтися схожі ідеї незалежно одна від одної [5].

Створені продукти також бувають схожими або натхненими певним первинним джерелом. Оригінальний контент може виникати через відштовхування від ідей, образів або рішень, що були знайдені в певному вихідному контенті. Цікаві рішення можуть бути розроблені в результаті розвитку ідей, взятих з інших джерел та навіть перевершити їх [1].

Важливо розуміти, що плагіат є законним поняттям. Це ситуації, коли окремі особи чи компанії видають чужі роботи за свої та незаконно передають авторство. Класичним прикладом плагіату є продаж китайської копії крісла відомого дизайнера Kartell Філіпа Старка, стверджуючи, що це оригінальний дизайн від невідомої компанії [1].

Однак будь-яка робота, яка за ідеєю, формою чи натхненням схожа на роботи інших людей, не вважається плагіатом, це рахується як запозиченість та схожість. Також деякі автори чесно говорять про першоджерело, з якого вони черпали натхнення. Багато дизайнерів свідомо йшли цим шляхом, як, наприклад, Широ Курамата, який віддав належне Мондріану. Студія Alchimia створила цілу колекцію, яка висміює та переосмислює шедеври Баухаузу, стілець "Thonet №14", Superleggera Джо Понті тощо [1].

Часто відбувається підміна понять через відсутність чітких критеріїв оцінки схожості. Без ґрунтовного аналізу будь-які припущення стосовно запозичень залишатимуться суб'єктивними думками.

У деяких випадках, ідея чи реалізація настільки схожі, що можна довести випадок очевидного копіювання чи використання без належного дозволу, особливо коли можна відслідкувати та порівняти час обох викладених цифрових продуктів. Використання захищеного авторським правом контенту без належного дозволу може призвести до серйозних наслідків, таких як судові позови та штрафи [7].

Порушення авторського права підриває довіру аудиторії та завдає шкоди репутації, адже завжди цінними залишаються унікальні ідеї. Поширення практики неправомірного використання творчих робіт, запозичення ідей чи навіть плагіату ставить під сумнів фундаментальні етичні цінності, такі як повага до інтелектуальної власності, чесність і відповідальність, що цінується сучасними споживачами цифрового контенту.

Для захисту авторських прав та уникнення плагіату важливо дотримуватися кількох ключових правил. По-перше, необхідно завжди належним чином цитувати та посилатися на джерела, з яких використовується інформація чи матеріали [7]. По-друге, слід отримувати належні дозволи від авторів або власників контенту перед його використанням у комерційних чи некомерційних цілях [3]. По-третє, важливо розуміти правила та політики різних платформ соціальних медіа щодо використання авторського контенту та поважати їх [4].

Крім того, автори та творці контенту можуть застосовувати різні технічні рішення для захисту своїх прав. Використання цифрових водяних знаків, дозволить вбудовувати невидимі мітки або цифрові ідентифікатори всередину мультимедійного контенту, такого як

зображення, аудіо, відео чи текстові документи. Дані мітки також вважаються цифровим підписом та можуть містити інформацію про авторські права, джерело походження контенту або унікальні ідентифікатори для відстеження. Водяні знаки важко видалити чи викреслити, тож у разі незаконного використання чужого контенту, це допоможе споживачам вийти на справжнього автора контенту.

Технологією для захисту цифрового вмісту також є шифрування, яке забезпечує конфіденційність та безпеку під час обміну даними через Інтернет. Шифрування полягає у кодуванні даних таким чином, щоб лише призначені отримувачі могли їх відкрити. Існують різні методи шифрування, які використовуються для передачі контенту, і вони дозволяють уникнути витоків інформації та зберегти її в цілісності під час обміну між клієнтами та партнерами.

Для виробників існує також система захисту цифрового контенту. Придбання даної програми дозволить шифрувати та пакувати створений контент, захищаючи вміст від несанкціонованого перегляду та поширенню контенту. Щоб отримати доступ користувачам потрібно мати ліцензію DRM (Digital Rights Management", що в перекладі з англійської означає "управління цифровими правами). Для виробників дана ліцензія дозволяє обмежувати та контролювати використання їхнього цифрового контенту [6].

Використання технологій стеганографії дозволяє повністю приховати вміст інформації на файлі, наприклад сховати текст з вказанням автора на зображенні так, що стороння людина не знатиме о наявності тексту. Ця система безпеки забезпечує надійний обмін інформацією, але можуть виникнути проблеми з доведенням авторства. Для розпізнавання захищеного вмісту потрібні спеціальні програми, що можуть гальмувати процес надання доказів при судових розглядах справ про порушення авторських прав. Зокрема при незаконному поширенню цифрового вмісту стеганографічні приховані дані можуть бути пошкоджені або втрачені в результаті обробки файлу [2].

Для ефективного доведення авторства рекомендується впровадити технології криптографії. Вона забезпечує шифрування і захист даних за допомогою математичних алгоритмів і ключів. Тільки авторизовані сторони, що мають ключі до розшифрування, можуть мати доступ до інформації.

Видавці та автори зможуть зашифрувати свій твір та створити цифровий підпис, який за допомогою криптографічних алгоритмів дозволяє підтвердити автентичність даних. Заздалегідь надіславши це до довіреного депозитарію авторських прав, у випадку виникнення потреби довести авторство, можна буде розшифрувати твір та продемонструвати,

що лише справжній автор міг створити цей зашифрований контент із відповідним цифровим підписом.

Варто розуміти, що ця технологія не передбачує поширенням контенту на загальну аудиторію, а лише допомагає безпечно передати вміст між довіреними особами. Однак це ефективний інструмент для доведення авторства у цифровому середовищі.

Важливим є підвищення обізнаності та етичної культури серед користувачів соціальних медіа. Необхідно розуміти, що плагіат та неналежне використання авторського контенту є неприйнятними як з етичної, так і з правової точки зору [2]. Лише шляхом поваги до інтелектуальної власності та дотримання авторських прав можливо створити здорове та сприятливе середовище для творчості та інновацій. Використання технічних рішень, таких як цифрові водяні знаки, шифрування, криптографічні підписи та системи управління цифровими правами (DRM), допоможе захистити цифровий контент. Комплексний підхід, що поєднує технічні, правові та освітні заходи, дозволить забезпечити належний захист авторських прав у мультимедійному цифровому середовищі, стимулювати творчість та інновації, а також зберегти довіру аудиторії до оригінального контенту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Заручники плагіату. Заради чого «люди збивають один одного з ніг»? URL: <https://pragmatika.media/zaruchniki-plagiatu-zaradi-chogo-ljudi-zbivajut-odin-odnogo-z-nig/> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Стеганографія, або як сховати файл на видному місці URL: <https://sprotyv.mod.gov.ua/steganografiya-abo-yak-shovaty-fajl-na-vydnomu-mistsi/> (дата звернення: 24.03.2024).
3. How to Avoid Copyright Infringement in the Age of Social Media URL: <https://medium.com/@lexprotector1/how-to-avoid-copyright-infringement-in-the-age-of-social-media-4b305241eddb> (дата звернення: 23.03.2024).
4. Plagiarism and copyright issues in content creation URL: <https://www.linkedin.com/pulse/plagiarism-copyright-issues-content-creation-krisha-jain-hvlf/> (дата звернення: 23.03.2024).
5. The Magician's Forum URL: <https://www.themagiciansforum.com/post/discussion-two-or-more-people-can-come-up-with-the-same-idea-independently-11384835> (дата звернення: 23.03.2024).
6. 5 Ways to Secure Your Digital Content Published: March 31, 2021, Updated: October 2, 2022 URL: <https://scand.com/company/blog/5-ways-to-secure-your-digital-content/> (дата звернення: 23.03.2024).

7. 10 methods to prevent plagiarism in social media
URL: <https://bulk.ly/plagiarism-in-social-media/> (дата звернення:
25.03.2024).

Дишкант Ілона Петрівна,
студентка IV курсу (спеціальність «Журналістика»),
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: 6897276@stud.nau.edu.ua

Васильченко Вячеслав Миколайович,
канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики ФМВ НАУ
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: viacheslav.vasylichenko@npp.nau.edu.ua

ДОБІР КОНТЕНТУ ДЛЯ БЛОГУ В ІНСТАГРАМ

Сьогодні Інтернет став віртуальним світом, самостійним соціальним середовищем, головним з яких є розвага. У 2023 році рейтинг найпопулярніших соціальних мереж у порядку спадання такий: Facebook, TikTok, Instagram, YouTube. Найбільший інтерес викликає вибухове зростання TikTok та Instagram (у 2 та 4 рази відповідно порівняно з 2021 роком).

Зі зміною темпу та рівня життя змінилися форми та способи отримання інформації про світ, тому молодь є активним користувачем соціальних мереж.

Instagram залишається однією з найпопулярніших програм, і це тому, що більшість людей обирають цю програму через її простоту використання, доступний інтерфейс і безліч функцій.

Кількість блогів в Instagram стрімко зростає, щодня по всьому світу з'являється безліч нових особистих сторінок, як відомих, так звичайних користувачів.

В епоху, що передувала розквіту соціальних медіа, слава та визнання досягалися в основному завдяки поєднанню удачі та надзвичайного таланту. Шлях до успіху часто вимагав від людей культивувати стійкий характер і непохитну рішучість.

Однак із появою таких платформ, як Instagram та інших каналів соціальних мереж, можливість досягнення слави та багатства

розширилася. Навіть інтроверти, які не мають розгалужених мереж, все одно можуть досягти популярності в Інтернеті.

Будь-яка інформація, яка відображається на ресурсі, вважається контентом. У соціальних мережах вміст класифікується на основі його характеристик, мети та способу подання. Важливо дотримуватися конкретних вказівок, встановлених кожною соціальною мережею.

Через притаманну різноманітність людей складно створити щось, що сподобається кожному, оскільки люди мають різні вподобання, інтереси, вимоги та досвід. Отже, людей можна розділити на окремі групи на основі спільних характеристик, що призведе до подібних відповідей у кожній групі.

Зважаючи на те, що інстаграм є платформою для спілкування та роботи на цій платформі існує багато блогів. Багато користувачів створюють блоги з метою продажу своїх товарів або послуг. Останнім часом інстаграм став однією з найпопулярніших соціальних мереж, яка використовується не лише для спілкування, але й для бізнесу, реклами, освіти, культурних подій і туризму.

Функції цієї платформи дуже широкі: ділитися фотографіями та відео та швидко завантажувати їх на особисту сторінку з мобільного телефону; описувати зображення та ділитися думками та емоціями; знімати 15-секундні короткі відео та фото в режимі реального часу та розмішувати їх у історіях ; обробляти зображення, додавати стікери, емодзі, графічні ефекти, геолокацію, хештеги; виходити в прямому ефірі для всіх; підписуватися та стежити за новинами про цікавих людей; спілкуватися за допомогою коментарів і особистих повідомлень у Direct; брати участь в опитуваннях; просувати свій бізнес, продавати товари та обслуговувати. Обмін інформацією в Instagram наближається до спілкування в реальному часі. Ви можете щодня знімати короткі відео та фотографувати, щоб друзі та знайомі знали, що ви робите, про що думаєте та де знаходитесь.

Коли справа доходить до створення контенту для Instagram, слід пам'ятати про певні відмінні характеристики. Під час нашого дослідження молодіжного контенту ми змогли визначити ключові показники такого контенту.

По-перше, стислість має вирішальне значення, оскільки канал постійно оновлюється, тому довгі тексти непридатні.

По-друге, важливу роль відіграють розваги, які дають користувачам можливість розслабитися, а не обтяжують їх важкою інформацією. Крім того, привернути увагу користувача є важливим у світі, насиченому незліченними публікаціями, які змагаються за визнання.

Вміст має спонукати користувачів до дій, оскільки алгоритми соціальних мереж віддають перевагу публікаціям із більшою залученістю, наприклад лайками та коментарями.

Нарешті, ажіотаж та хайп є невід'ємною частиною молодіжного контенту. На відміну від звичайного контенту, його метою є не просто інформування, а використання провокаційних методів, які залишають незабутнє враження та привертають увагу.

Контент в Instagram відрізняється за темами, категоріями, які можна вибрати при створенні професійної сторінки. Загалом, Instagram є важливою платформою для особистого розвитку, підвищення обізнаності та реклами, налагодження комунікації з аудиторією. Завдяки своїм можливостям і функціональності Instagram продовжує зростати в популярності та залучає все більше і більше користувачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бобошко, В. Конструювання стилю в мережі Instagram. Construction of style on Instagram: дипломна робота магістра / В. С. Бобошко ; наук. кер. А. В. Худенко; ОНУ ім. І.І. Мечникова, ІСН, Каф. соціології . Одеса, 2017 . 57 с.

2. Галушак О., Поливода. А. Важливість розробки контент-плану для здійснення бізнесу в соціальних мережах. Матеріали X Міжнародної науковопрактичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах». 31 березня 2023 р. Видавництво: ФОП Паляниця В. А. 2023. С. 133-134.

3. Михайлова О. Блогосфера як інструмент соціокультурних трансформацій у сучасній Україні. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. С. 130-141

4. Похилько С., Єременко А. Ю., Соціальні мережі як майданчик для створення та розвитку бізнес-проектів. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». № 3. 2020. С. 130-139

5. Хільт А. Як розкрутити блог у Instagram: лайфхаки, тренди, життя. АСТ. 2020. 224 с.

Іванова Анастасія Ігорівна
студентка групи Ж-410

Науковий керівник: Олена Мельникова-Курганова

**К. наук із соц., комун,
доц. кафедри журналістики ФМВ, НАУ**

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ОНЛАЙН-ВИДАННЯ З СОЦІАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

Створення онлайн-видання з соціальною тематикою має велику актуальність у сучасному світі. Зростання зацікавленості громадськості у соціальних питаннях, розвиток цифрових технологій і соціальних мереж, а також потреба у доступній та об'єктивній інформації про суспільні проблеми роблять такі видання дуже потрібними. Створення онлайн-журналу із соціальної проблематики полягає в його потенціалі привернути увагу до соціальних проблем, сприяти комунікації та залучення громадськості, а також розповсюдження обізнаності та освіти.

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити та розглянути особливості створення та управління онлайн-виданням, яке спеціалізується на висвітленні соціальних проблем. Завдання включають вивчення аудиторії, визначення ключових соціальних проблем, розробку стратегії контенту, використання соціальних мереж для поширення інформації та залучення аудиторії, забезпечення етичності та об'єктивності інформації.

Методологія дослідження включає такі кроки:

1. Аналіз цільової аудиторії: Дослідження потреб, інтересів та побажань цільової аудиторії, включаючи її вікові групи, соціальні групи, рівень освіти та інші характеристики.

2. Розробка стратегії контенту: Визначення ключових тематичних напрямків, форматів матеріалів та стратегій залучення аудиторії через цікавий та корисний контент.

3. Визначення технічних аспектів: Вивчення технічних платформ та інструментів для створення та управління онлайн-виданням, включаючи вибір веб-хостингу, платформи управління контентом та інше програмне забезпечення.

4. Оцінка ефективності: Розробка показників ефективності та збору даних для оцінки успішності та впливу онлайн-видання на аудиторію та соціальне середовище.[6]

Ця методологія дозволяє систематично дослідити та зрозуміти ключові аспекти створення та управління онлайн-виданням з фокусом на соціальні проблеми.

Дослідженнями над соціальною проблематикою у медійному контенті займалися такі науковці як: Різун В., Луман Н., Ванг А., Шевченко В., Парфанович І. [1;2;3;4]

У сучасному світі інформаційних технологій онлайн-видання з соціальною проблематикою відіграють ключову роль у формуванні

громадської думки, підвищенні свідомості та активізації громадянської участі у вирішенні актуальних проблем. Створення таких видань має свої особливості, які обумовлені потребами сучасного суспільства та специфікою соціальної проблематики.[8]

Першим етапом у створенні онлайн-видання з соціальною проблематикою є аналіз цільової аудиторії. Так як це дозволить налаштувати контент видання таким чином, щоб він відповідав потребам аудиторії та зміцнював її зацікавленість. Онлайн-журнал з соціальною проблематикою спрямований на висвітлення актуальних соціальних проблем та подій у сучасному світі. Цільова аудиторія даного видання складається з різноманітних груп людей, які мають інтерес до глибокого аналізу та обговорення соціальних питань. Сегментація аудиторії онлайн-видання з соціальної проблематики:

Активні громадяни: Ця група включає у себе активістів, людей які зацікавлені в розв'язанні соціальних проблем та беруть активну участь у громадських обговореннях та подіях.

Студенти та молодь: Молодь завжди була тим шаром суспільства, який відчуває найбільшу потребу в змінах і сприймає нові ідеї. Онлайн-видання з соціальної проблематики привертає студентів та молодих людей, які цікавляться сучасними соціальними тенденціями та хочуть бути в курсі актуальних подій.

Журналісти та медійні працівники: Оскільки онлайн-журнал, спрямований на висвітлення соціальної проблематики, він також привертає увагу журналістів та інших медійних працівників, які зацікавлені в поглибленому аналізі соціальних питань та змін в суспільстві. Тобто можемо зробити висновок, це буде соціально активна аудиторія. Так як вона виявляє активну громадянську позицію.

На основі аналізу цільової аудиторії формується стратегія контенту. Це охоплює вибір тем, форматів та методів представлення інформації, які найкраще відповідають інтересам та потребам аудиторії. Особлива увага приділяється розробці контенту, який може викликати емоційну реакцію, мотивувати до дій та змін у суспільстві. Також потрібно враховувати соціально-політичну ситуацію в країні. Тому у контексті російсько-української війни стратегія контенту для онлайн-журналу з соціальною проблематикою відіграє ключову роль у висвітленні складних та актуальних питань, сприяючи розумінню ситуації, формуванню громадської думки та сприяючи залученню уваги до проблем, пов'язаних з війною. Інформативні матеріали, а саме публікації, надають об'єктивну та детальну інформацію про хід війни, її наслідки та вплив на життя людей. Це можуть бути новинні статті, аналітичні огляди тощо. Також сюди можна додати публікації, що

присвячені мистецьким проектам, які висвітлюють війну через призму літератури, музики, живопису та інших форм мистецтва. Це допомагає висловити емоції та рефлексії щодо війни через творчість. Ця стратегія контенту дозволяє онлайн-журналу з соціальною проблематикою відігравати важливу роль у формуванні громадської думки, підвищенні свідомості та сприянні діалогу щодо російсько-української війни.

Також не менш важливим для успішного функціонування онлайн-видання є технічні аспекти. Важливо вибрати відповідну платформу та забезпечити зручний доступ до контенту для користувачів. Технічні аспекти також включають в себе оптимізацію для пошукових систем, адаптивний дизайн для різних пристроїв та можливості взаємодії з користувачами через коментарі, обговорення тощо. Дуже важливо зробити видання зручним для всіх користувачів.

Оцінка ефективності онлайн-видання з соціальною проблематикою включає в себе аналіз різних показників, таких як кількість відвідувань, активність користувачів, реакція на контент у соціальних мережах та вплив на громадську думку та рішення.

Детальний огляд кожного аспекту:

Актуальність тематики: Оцінка того, наскільки журнал відповідає найактуальнішим соціальним проблемам та подіям, які відбуваються в суспільстві на даний момент.

Реакція на події: Аналіз того, як швидко та якісно журнал реагує на важливі соціальні події та зміни, що відбуваються у світі.

Залучення аудиторії: Оцінка кількості та активності аудиторії, яка взаємодіє з контентом журналу через соціальні мережі, коментарі та реакції.

Аналітика соціальних медіа: Вимірювання впливу та поширення контенту журналу в соціальних мережах, а також аналіз реакцій аудиторії на нього.

Тематична глибина: Оцінка рівня дослідження соціальних проблем та аналітичної роботи над ними в журналі, включаючи висвітлення різноманітних поглядів та рішень.

Реакція аудиторії та вплив на суспільство: Вимірювання рівня обговорень, змін у свідомості аудиторії та вплив на прийняття рішень у суспільстві через контент журналу.

Ці аспекти дозволяють зрозуміти, наскільки ефективно журнал впливає на суспільну думку та вирішує актуальні проблеми. Регулярний моніторинг цих параметрів допомагає журналу залишатися на часі та адаптуватися до змін в соціальному середовищі.

Створення онлайн-видання з соціальною проблематикою вимагає комплексного підходу та уваги до різних аспектів, починаючи від аналізу

аудиторії і закінчуючи оцінкою ефективності реалізованих стратегій. Тільки такий підхід дозволить створити впливове та успішне видання, яке спроможне стати активним учасником соціальних дискусій та сприяти позитивним змінам у суспільстві.

Можемо зробити висновок, що загальна концепція проведення досліджень та реалізація онлайн-видання з соціальної проблематики має свої особливості. Наявність широкого доступу до інтернету та цифрових інструментів дозволяє залучати широку аудиторію та забезпечує високу швидкість поширення інформації. Онлайн-видання можуть стати потужним інструментом для аналізу, обговорення та постановки нових питань щодо соціальних проблем. В кінцевому результаті, такі проекти можуть сприяти підвищенню обізнаності громадськості та впливати на процеси прийняття рішень у суспільстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ванг А. Ефективність онлайн журналів. Нью-Йорк: Міжнародний журнал мобільного маркетингу, 2011. 63–77 с.
2. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах (пер. з нім. М. Бойченко, В. Кебуладзе). Київ: Дух і літера, 2011. 336 с.
3. Різун В. Теорія масової комунікації: підручник для студ. галузі «Журналістика та інформація». Київ: Просвіта, 2008. 260 с.
4. Шевченко В. Е. Текст та зображення: види, функції, оформлення : монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 240 с.
5. Bell D. The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting. N.Y.: Basic Books, 1973. 866.
6. Giddens A. Runaway World. London: Routledge, 2000. 54.
7. Gurova O. Fashion and the Consumer Revolution in Contemporary Russia. NY: Routledge, 2015. 244.

УДК:061.2(085.8)(043.2)

Індукаєва Анна Русланівна,
студентка IV курсу (спеціальність «Реклама та зв'язки з громадськістю»)

Національного авіаційного університету
6886367@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник – к. н. із соц. ком., доцент
Іващук А.А.

ІНСТРУМЕНТИ ПРОСУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація: У роботі розглянуто різноманітні інструменти просування громадських організацій та особливості їх застосування.

Ключові слова: громадська організація, стратегія, інструменти просування, соціальні мережі, піар, реклама.

Актуальність дослідження полягає в аналізі й класифікації інструментів просування громадських організацій та їх особливостей для подальшої освітньої чи просвітницької діяльності. У цифрову епоху просування громадських організацій відбувається зокрема й в інтернеті та соціальних мережах, для чого створені певні інструменти; для представників громадських організацій необхідно бути обізнаними в цих інструментах та особливостях їх застосування. Особливості маркетингових комунікацій досліджували: В. Гавва, О. Зозульова[4], Ф. Котлер[5], К. Келлер.

Метою роботи є визначення й дослідження різноманітних інструментів просування громадських організацій та особливостей їх застосування.

Згідно з метою, в дослідженні поставлені відповідні завдання:

- проаналізувати відомі інструменти просування громадських організацій, визначити їх особливості;
- визначити оптимальні умови для застосування окремих інструментів просування.

Об'єктом дослідження є інструменти просування громадських організацій.

Предметом дослідження є особливості просування громадських організацій.

У роботі застосовано такі методи дослідження, як метод аналізу науково-методичної літератури, узагальнення та синтезу - у ході формування висновків. Також було застосовано методи опису і класифікації для розкриття сутності інструментів просування та інших термінів, пов'язаних з досліджуваною темою. Також були використані кваліфікаційні методи наукового дослідження: контент-аналіз, контент-моніторинг.

У цифрову епоху громадські організації мають унікальну можливість використовувати широкий спектр інструментів для спілкування та взаємодії з аудиторією, просування своєї місії та досягнення стратегічних цілей. Кожен інструмент має свою унікальну роль у формуванні образу та впливу громадських організацій. Отже, слід детально розглянути, як і які засоби можуть сприяти досягненню успіху та впливу громадських ініціатив.

Громадські організації можуть використовувати платформи, такі як Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn, YouTube чи TikTok для спілкування та взаємодії з аудиторією, поширення інформації про свою роботу, запуску кампаній, петицій чи благодійних зборів. Цей інструмент є найпоширенішим в найбільш гнучким у цифрову епоху та дає змогу громадській організації швидко набирати аудиторію[4]. Соціальні мережі також надають послуги з платної таргетованої реклами, що сприяє просуванню організації. Таким чином, соціальні мережі дають змогу швидко залучити велику кількість користувачів.

Створення професійного веб-сайту дає змогу громадським організаціям у зручному форматі представити свою місію, проекти, штат співробітників, новини, контакти, способи пожертвування тощо. Важливо, щоб сайт був інформативним, зручним у навігації та містив можливості для збору контактних даних[1]. Перевагою також є функція підписки на розсилки, проте веб-розробники стягують за це додаткову плату.

Регулярні електронні розсилки дозволяють громадським організаціям безпосередньо спілкуватися зі своєю аудиторією, повідомляти про свої досягнення, події та проекти, а також залучити жертви та волонтерів. Цей підхід є ефективним завдяки своїй персоналізованості та ілюзії соціального зв'язку: корисну інформацію більш уважно й свідомо сприйме одержувач електронного листа, а не, скажімо, пересічний користувач соціальних мереж.

Співпраця з журналістами та засобами масової комунікації може допомогти громадським організаціям отримати публічність для своїх ініціатив, збільшити обізнаність та привернути нових прихильників. Від соціальних мереж цей інструмент відрізняється низькою взаємодією з аудиторією; натомість він забезпечує широке охоплення та послуги професійних журналістів: копірайтерів, спірайтерів та представників преси й телебачення[3].

Організація різноманітних заходів, таких як конференції, семінари, лекції, форуми, марші та акції (а іноді й розважальних, просвітницьких заходів та тематичних конвенцій), допомагає залучити увагу до конкретних проблем або кампаній громадських організацій, а також надати залученим учасникам можливість соціалізації та обміну досвідом, створення громади. У комбінації зі співпрацею з медіа, такі акції мають потенціал стати вірусними й залучити безпрецедентні обсяги аудиторії й учасників.

Залучення впливових осіб, таких як знаменитості, експерти або лідери громадської думки, також може підвищити обізнаність та залучити підтримку місії організації. Часто правозахисні та

просвітницькі громадські організації залучають до інтерв'ю чи презентацій експертів і знаменитостей, безпосередньо пов'язаних із діяльністю організації.

Найбільш впливовим і широким за охопленням і ефектом загалом є інструмент лобіювання: громадські організації можуть співпрацювати з правовими та політичними структурами, щоб впливати на законодавство та політику відносно питань, які є ключовими для їхньої діяльності. Така діяльність безпосередньо веде до досягнення цілей місії організації, проте є технічно найскладнішою, адже державні органи не завжди зацікавлені в певних змінах.

Узагальнюючи, ефективне використання цифрових інструментів, співпраця з медіа, організація заходів та лобіювання стають ключовими стратегіями для громадських організацій у досягненні своїх цілей та впливу на суспільство. Ці інструменти дозволяють не лише залучати увагу, але й активно впливати на формування думок та прийняття рішень на різних рівнях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарян О. Стратегії електронного маркетингу в Україні. Маркетинговий вісник. №. С. 34–42.
2. Андрусенко Г. Тенденції розвитку маркетингу в Україні. Маркетинг і менеджмент інновацій. № 1. С. 23–32
3. Гайтина Н., Ілляшенко Н. Новітні інструменти маркетингових комунікацій. Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 6-8 травня 2014 р.: у 2-х т. За заг. Ред.: О.В. Прокопенко, О.В. Люльова. – Суми : СумДУ. 2014. Т.2. С. 198–200
4. Зозульова О. Інтернет-маркетинг як ефективний інструмент продвигнення товарів та послуг. Маркетинг і менеджмент інновацій. №3. С. 50–55.
5. Котлер Ф. Маркетинговий менеджмент. К. : Хімджест. 2008. 720 с.

Карташева Анастасія Сергіївна,
викладач кафедри журналістики ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: anastasiia.kartasheva@npp.nau.edu.ua

УКРАЇНСЬКІ ДИДЖИТАЛ-ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З РОСІЙСЬКОЮ ПРОПАГАНДОЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У контексті збройних конфліктів та воєнного часу особливої актуальності в медійній сфері набувають маніпуляції та деструктивна пропаганда – відкрите або приховане ігнорування джерелом інформації потреб суспільства в достовірній інформації й нав'язування власних поглядів та ідеалів [10].

Під час російсько-української війни влада країни-агресорки активно використовує інформаційні канали для переконання громадян російської федерації в правильності своїх дій та насадження ідеології «руського міра». Російські медіа поширюють неправдиві матеріали [7], спрямовані на формування викривленого ставлення росіян до подій сьогодення та виправдання агресії Росії. Для цього вони використовують такі інформаційні прийоми, як:

1) *dezinformuvannya* – процес поширення недостовірної, оманливої, маніпулятивної інформації, створеної заради отримання економічних, політичних або інших вигод [9]. Наприклад, російські ЗМІ розповсюджували неправдиві заяви про «чорну трансплантологію» в Україні, посилаючись на так звану «спостерігачку» гуманітарно-моніторингової місії ООН – Віру Вайман, яка запевняла, що працювала у складі ОБСЄ та збирала інформацію про діяльність «підпільних лабораторій». Жінка розповідала про українських командирів, які нібито вбивали дітей та продавали їхні органи до ЄС під прикриттям «вивозу зерна» [5]. За результатами перевірки незалежної аналітичної платформи «Вокс Україна» ця інформація виявилась неправдивою [1]. Такого ж висновку дійшли автори проекту Європейської служби зовнішньополітичної діяльності [27]. Крім того, жодної згадки про «спостерігачку» Віру Вайман на сайті ОБСЄ в архівному розділі щоденних звітів чи в графі про координаторів місії в Україні немає [1]. Це означає, що вона – самозванка, яка свідомо вводила в оману росіян з метою виправдання російської агресії та підкріплення міфу [3] кремлівської пропаганди про «неонацистів», які тероризують російськомовне населення України.

2) *Поширення фейків* – «навмисного створення нового цілком неправдивого контенту» [9]. Російські «z-блогери» з метою

дискредитації ЗСУ публікували відео, зняте на відео-реєстратор і датоване 24 березня 2023 року, яке, за словами пропагандистів, відображає жорстоке ставлення українських військових до мирного населення [23]. На кадрах видно, як нібито автомобіль Збройних Сил України підрізає цивільну машину, де перебувала жінка та дитина. Потім боєць починає принижувати водійку, зокрема й за те, що вона говорить російською. Ролик завершується жіночим криком та звуками автоматної черги. Це відео швидко поширилось українськими та російськими телеграм-каналами і навіть активно обговорювалось у західних мас-медіа. Однак воно виявилось фейком [6]. На це вказувало кілька деталей. По-перше, – місце зйомки, яке легко визначити за ландшафтом місцевості, – це схід Донецька, де українських військових не було з 2014 року. По-друге, – українські військові використовують символіку, відмінну від тієї, яка була нанесена на автомобіль.

3) *Поширення дипфейків* – підроблених аудіовізуальних записів, згенерованих штучним інтелектом, які мають на меті створити ілюзію реальності [30]. Використовуючи дипфейки, російські пропагандисти намагаються приписати українським політичним та військовим лідерам вислови, яких вони ніколи не говорили. Зокрема, телеграм-канали країни-агресорки поширювали відео, на яких Головнокомандувач Збройних Сил України Валерій Залужний нібито закликає українців вийти на площі своїх міст, а військових – не коритися «злочинним наказам» влади [25]. Цей аудіовізуальний контент був створений з використанням алгоритмів машинного навчання, які повністю відтворюють зовнішній вигляд людини та голос. Метою таких дипфейків є дискредитація військового керівництва ЗСУ та здійснення психологічного тиску на населення України.

4) *Насаджування міфів* – штучно створених концептів, які відтворюють модель бажаного світу [3] і формують у конкретних верств населення певні погляди на ті чи інші соціально-політичні процеси та явища. Нині російська пропаганда активно поширює міфи про те, що у 2014 році в Україні стався державний переворот і з того часу українські військові «бомбили жителів Донбасу», а повномасштабне вторгнення Росії в Україну було спровоковане розширенням блоку НАТО [8]. Володимир Путін озвучив ці наративи під час інтерв'ю американському журналісту Такеру Карлсону [28].

5) *Перекручування історичної правди* – один з найбільш поширених інструментів кремлівської пропаганди, до якого Президент РФ також вдався під час розмови з американським журналістом. Зокрема, лідер країни-агресорки заявив, що Україну створив Володимир Ленін, а Другу світову війну спровокувала Польща [28].

Також російські медіа використовують такі маніпулятивні прийоми, як: багаторазове повторення, підміна термінів, поширення інсинуацій, «демонізація ворога» тощо.

За 2022 рік Росія витратила на просування пропаганди через державні медіа 1,9 мільярда доларів. А в 2023 році – 1,6 мільярда доларів на поширення прокремлівських ідей як усередині країни, так і за її межами [26]. Як наслідок – у росіян сформувалося однобоке бачення ситуації, продиктоване кремлівською пропагандою, а російській владі вдалося отримати масову підтримку громадян та звести нанівець спроби опозиції чинити антивоєнний опір. Незалежні медіа в Росії закриваються, а журналісти, які намагаються розповісти росіянам правду, ризикують не лише опинитися за ґратами, а й втратити життя. За інформацією Міжнародного інституту преси (ІРІ), лише за 2022 рік у РФ було зафіксовано 610 порушень свободи слова ЗМІ, серед яких – 160 випадків арештів та кримінальних звинувачень, висунутих проти прав журналістів, та 187 випадків блокування новинних сайтів за висвітлення війни [29]. Тож, більшість російських медіа, які зараз функціонують, підпорядковуються державі та працюють в інтересах путінського режиму.

Також країна-агресорка намагається поширювати дезінформацію за кордоном, намагаючись знизити рівень міжнародної підтримки України. Однак уряди країн Західного світу ефективно протидіють інформаційним атакам РФ. До прикладу, цього року у Франції була викрита спецоперація Росії з поширення пропаганди про війну в Україні, метою якої було позитивне висвітлення так званої «спеціальної воєнної операції» і дискредитація України та її керівництва [24].

Що ж до українського інформаційного простору, то російська деструктивна пропаганда [11] почала проникати в нього вже в 2013-2014 роках, намагаючись розколоти українське суспільство і поширити міфи про утиски російськомовного населення в Україні та незаконні збройні формування, які, мовляв, тероризують мирних громадян і сповідують неонацизм. Таким чином Кремль готував підґрунтя для повномасштабного вторгнення. Це і був початок російсько-української інформаційної війни – цілеспрямованого негативного, інформаційного впливу Російської Федерації на Україну «шляхом послаблення її реальних і потенційних можливостей щодо забезпечення власної безпеки, створення труднощів у внутрішньому розвитку й проведенні активної зовнішньої діяльності» [4]. Інформаційна війна є складником ідеологічної боротьби, метою якої є послаблення моральних і матеріальних сил супротивника та посилення власних. Таке протистояння не призводить безпосередньо до кровопролиття чи руйнувань, однак, за значенням, – цілком співмірне з наслідками збройних сутичок.

Військова агресія Росії 2022 року супроводжувалась новим етапом інформаційного терору. Тож, Україна відчула гостру потребу в протидії потужній пропагандистській машині Кремля з метою захисту власної інформаційної сфери та безпеки. Для виконання цього завдання були задіяні не лише друковані ЗМІ та телебачення, а й онлайн-платформи, які стрімко стають домінуючим джерелом інформації для мільйонів людей [2].

Одним із найбільш ефективних українських онлайн-проектів, який займається контрпропагандою, є програма «Таємне життя матрешки», що розміщується на відеосервісі ютуб. Її можна знайти на канал «Гроші» [12], який налічує понад 2,1 мільйона підписників. Станом на сьогодні в ефір вийшло вже 16 сезонів програми – це майже 400 випусків. Головні завдання проекту – розкрити правду, яку приховує від своїх громадян російський тоталітарний режим; показати реальне життя в країні-агресорці; розвінчати міфи російської пропаганди. Колорит подачі інформації – іронічний. Мовлення здійснюється російською мовою, оскільки автори програми намагаються вплинути на суспільну думку громадян Росії, які перебувають в інформаційному вакуумі та щоденно черпають дезінформацію із медіа, підконтрольних російській владі. Проте цей диджитал-продукт викликав інтерес і української аудиторії. Тож, 50% глядачів «Таємного життя матрешки» становлять українці, і ще 50% – росіяни, які залишають під роликами сотні відгуків.

Аналіз та узагальнення цих коментарів дозволили скласти уявлення про ставлення громадян РФ до подій сьогодення. Зокрема, 70% активної російської аудиторії обурені вчинками путінської влади, вважають Володимира Путіна диктатором, визнають, що Росія – країна-агресор та прагнуть завершення війни.

Щоб з'ясувати, який контент викликає найбільший інтерес у глядачів із РФ, було використано статистичний метод – порівняно кількість переглядів випусків різної тематики. Тож, найбільш популярні серед росіян – ролики, в яких:

- б) розвінчуються міфи про велич Росії та її культури [14] (1,3 млн переглядів);
- 7) спростовуються наративи про військову міць та потужність армії Росії [21] (1,5 млн переглядів), [22] (2,7 млн переглядів);
- 8) спростовуються фейки російських медіа [18], [19] (1 млн переглядів);
- 9) викриваються провокативні факти про Володимира Путіна [13] (1 млн. переглядів), його поплічників [20] (1,2 млн переглядів) та кремлівських пропагандистів [16] (2,2 млн переглядів);

- 10) розповідається про репресії громадян, які виступають проти путінського режиму [17] (1,3 млн переглядів);
- 11) висвітлюються історії російських знаменитостей, які підтримують злочинну путінську владу та загарбницьку війну Росії в Україні [15] (1,7 млн переглядів).

Також, росіяни часто переглядають випуски, в яких висміюються результати імпортозаміщення, ностальгія за радянщиною та імперіалістичні амбіції Володимира Путіна.

Таким чином, українські медіа активно протидіють кремлівським інформаційним атакам. Зокрема, диджитал-проект «Темне життя матрешки», який має певний вплив на суспільну думку в Росії та відіграє важливу роль у розвінчуванні міфів і спростуванні фейків країни-агресорки. Ця програма має високий ступінь довіри глядацької аудиторії та є ефективним засобом боротьби з російською пропагандою під час війни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вокс Україна. Незалежна аналітична платформа. URL: <https://voxukraine.org/fejk-ukrayina-prodavala-dytyachi-organy-do-krayin-yes-sposterigachka-obsye>
2. Галаджун З., Бакай Р., YouTube як нова форма медіакомунікації. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Журналістські науки». Вид. 4-те, Львів, 2020. 131 с. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/sjs/vsi-vypusky/vypusk-4-nomer-2020/youtube-yak-nova-forma-mediakomunikaciyi>
3. Дарморіз О. Пропаганда як складник сучасної соціальної міфотворчості. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії 2017. Випуск 15, с. 43-48. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/15_2017/7.pdf
4. Малик Я. Інформаційна війна і Україна: Науковий вісник. Демократичне врядування. Вип. 15, 2015. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/dg/vsi-vypusky/vypusk-15-2015/informaciyna-viuna-i-ukrayina>
5. Мы ликвидировали украинские лаборатории после зачистки. Мы нашли детские трупы, они были разрезаны. Liberty People. URL: <https://t.me/AleksandrSemchenko/22626>
6. Опанасенко О. Росіяни зганьбилися новим фейком про українських «нацистів». Главком. 28 березня 2023. URL: <https://glavcom.ua/country/society/rosijani-zhanbilisja-novim-fejkom-pro-ukrajinskikh-natsistiv-foto-video-917179.html>

19. УКРАИНА СЕГОДНЯ-ГРОШІ. (2022, 20 серпня). Сила маячні. Як зомбоящик використовує методичку Геббельса? Таємне життя матрешки [Відео]. YouTube. https://youtu.be/_Hf1CuXrgT4?feature=shared
20. УКРАИНА СЕГОДНЯ-ГРОШІ. (2023, 17 лютого). Усі наїзники кремля. Таємне життя матрешки [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/aKlmm--OrOe?feature=shared>
21. УКРАИНА СЕГОДНЯ-ГРОШІ. (2022, 25 листопада). Хто пограбував другу армію світу? Таємне життя матрешки [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/av6C6cLUbuw?feature=shared>
22. УКРАИНА СЕГОДНЯ-ГРОШІ. (2022, 17 серпня). Як ідіотизм російських солдатів пробиває дно». Таємне життя матрешки [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/EMvfSehQtI?feature=shared>
23. Украинский боевик обстрелял мать и ребенка в машине из-за русской речи: веб-сайт. URL: <https://lentv24.ru/video-ukrainskii-boevik-obstrelyal-mat-i-rebenka-v-masine-iz-za-russkoi-reci.htm>
24. Франція викрила кампанію РФ із дезінформації, яка виправдовувала війну в Україні. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2024/02/12/7179453/>
25. Deepfake of the video address of the Commander in Chief of the AFU Valerii Zaluzhnyi. Ukrinform TV: <https://youtu.be/Soi82naeVX4?feature=shared>
26. Desinformation analysis center. Kremlin spent 1.9 billion USD on propaganda last year, the budget exceeded by a quarter. URL: <https://www.debunk.org/kremlin-spent-1-9-billion-usd-on-propaganda-last-year-the-budget-exceeded-by-a-quarter>
27. DISINFO: Ukrainians deported children from Donbas and probably sold their organs. EUvsDisinfo». URL: <https://euvsdisinfo.eu/report/ukrainians-deported-children-from-donbas-and-probably-sold-their-organs/>
28. Kremlin. (2024, 9 лютого). Інтерв'ю Такеру Карлсону [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/ncPW2pyOzJU?feature=shared>
29. Putin's war against Ukraine is also a war against the media. 14.02.2023. The International Press Institute (IPI). веб-сайт. URL: <https://ipi.media/data-analysis-putins-war-against-ukraine-is-also-a-war-against-the-media/>
30. Jaiman, Ashish. Debating the ethics of deepfakes. ORF. Digital Frontiers. 2020. URL: <https://www.orfonline.org/expert-speak/debating-the-ethics-of-deepfakes/>

Кожаріна Валерія Михайлівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 061 Журналістика ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: 6228031@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник:
Христокін Генадій Володимирович,
док. філос. наук, професор,
професор кафедри реклами і зв'язків з громадськістю ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: hennadii.khrystokin@npp.nau.edu.ua

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗАСІБ ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ: АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ

Штучний інтелект (далі – ШІ) активно використовується для масового поширення інформації, включаючи дезінформацію та пропаганду. Це викликає ряд проблем, оскільки може сприяти поширенню недостовірної інформації, що може мати негативні наслідки для суспільства в цілому. Відповідно, є велика необхідність у дослідженні та аналізі методів та інструментів, за допомогою яких штучний інтелект здійснює поширення такої інформації.

Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі використання ШІ для поширення дезінформації та пропаганди. Ми прагнемо зрозуміти основні методи та інструменти, які використовуються в цьому процесі, та їх вплив на суспільство.

Особливостями висвітлення і вивчення теми ризиків ШІ та його методів поширення дезінформації в медіапросторі присвятили свої дослідження українські науковці, наприклад О. Скіцько, П. Складанний, Р. Ширшов, М. Гуменюк, М. Ворохоб [4], М. Марчук [3], А. Завадський [2].

Методологічну основу дослідження становлять методи аналізу для визначення основних тенденції, методів та інструментів, що використовуються для поширення дезінформації і пропаганди за допомогою ШІ. Метод узагальнення було застосовано для основних висновків щодо використання ШІ в контексті поширення неправдивої інформації.

Дефініцію «штучного інтелекту» розглядав дослідник О. Баранов і сформулював таке визначення: «штучний інтелект – це певна сукупність методів, способів, засобів та технологій, насамперед, комп'ютерних, що

імітує (моделює) когнітивні функції, які мають критерії, характеристики та показники еквівалентні критеріям, характеристикам та показникам відповідних когнітивних функцій людини» [1, с. 46].

Швидкий розвиток ШІ за останні роки надав широкий спектр можливостей, як аналіз великих обсягів даних, прогнозування тенденцій, автоматизація різних завдань тощо. Але такий процес модернізації електронного світу також має ризики, головними з яких є загроза безпеки в інформаційному середовищі. У своєму дослідженні О. Скіцько, П. Складанний та інші визначили головні загрози використання ШІ: «1) посилення кібератак; 2) утворення каналів витоку інформації з обмеженим доступом; 3) атаки отруєння даних – цільові атаки з метою модифікації або спотворення даних, що використовуються для машинного або глибокого навчання СШІ, внаслідок чого СШІ отримує небажані навички, які можуть завдати шкоди особі, суспільству та державі; 4) містифікація даних» [4, с. 10].

За допомогою технологій ШІ пропагандисти отримали можливість швидкого генерування фейкової інформації, міфів, наративів, іншого мультимедійного контенту тощо. На прикладі російсько-української війни медіа вже стикнулися з новими загрозами. Головним інструментом для поширення цих способів є створення чат-ботів – «програми, які імітують справжню розмову з користувачем. За допомогою чат-ботів можна спілкуватися текстовими та аудіо повідомленнями на сайті, в месенджері, мобільному додатку або по телефону» [10].

Аналітики NewsGuard, що займаються наданням інструментів для протидії дезінформації, у січні 2023 року провели експеримент як ШІ ChatGPT може поширювати токсичну інформацію. Вони поставили 100 запитань чат-боту, які пов'язані з неправдивою інформацією щодо COVID-19, Україну та стрілянину в школах, і чат надав 80% оманливих наративів на ці теми [11]. На платформі ChatGPT є попередження, що чат може робити помилки і закликає перевіряти важливу інформацію на достовірність.

Українська команда ОПОРА також провела експеримент з чат-ботом за допомогою якого спробували згенерувати наративи російської пропаганди щодо України. На запит англійською мовою щодо «неонацизму» в Україні чат-бот відмовився відповідати, але якщо додати контексту, бот видає готовий текст за запитом [6]. Отже, ШІ можуть використовувати для створення різноманітних міфів та легенд з метою маніпулювання суспільною свідомістю.

Пропагандисти також можуть створювати чат-боти в різних соціальних мережах чи на платформах з метою поширення фейків та спілкування з людьми для зміни поглядів. Марчук М. зазначає, що чат-

боти «в контексті поширення дезінформації це програми, які підключені до соціальних мереж і які під виглядом їх користувачів аналізують її та розповсюджують інформацію, націлену на певні верстви населення. Зазвичай для таких задач залучались живі люди, які володіли масивами акаунтів соціальних мереж, але з поширенням технологій штучного інтелекту, зокрема великих мовних моделей, вони поступово замінювались на програмні аналоги» [3, с. 234].

Прикладом може послугувати фейковий чат-бот Служби безпеки України, який був створений росіянами і мав схожу назву, яка відрізнялася лише кількома літерами [9]. Тобто за допомогою ШІ російські пропагандисти створюють чат-боти для збору інформації про ситуацію в Україні та зміну суспільної думки.

Різноманітні чат-боти зазвичай створюють текстові повідомлення, нині існує безліч пропагандистських нарративів, які включають в себе не лише текст, а також – фото, відео та аудіо, що значно ускладнює проблему, тому що в такі засоби суспільство вірить більше.

Інструментом поширення фейкових відео, фотографій та аудіозаписів є дипфейки. «Поняття deepfake складається з двох частин: “deep learning” (глибинне навчання) та “fake” (підробка). Це фото, відео чи аудіо, що створюється за допомогою алгоритмів машинного навчання, і повністю відтворює зображення чи відеозображення людини. Фактично створює фейковий матеріал» [7]. З розвитком цифрових технологій удосконалюються технології дипфейків, тому нині складно виявити справді якісно підроблений мультимедійний контент за допомогою ШІ.

З розвитком технологій та інструментів дипфейку є можливість використання їх в різноманітних цілях, що мають безліч ризиків не лише в пропаганді. Завадський А. виписав головні ризики: «Технологія дипфейків може сприяти різним видам злочинної діяльності, зокрема: переслідування чи приниження людей в Інтернеті; вчинення здирництва та шахрайства; сприяння шахрайству з документами; фальсифікація особистості в Інтернеті та обман механізмів «знай свого клієнта»; порнографія без згоди; сексуальна експлуатація дітей в Інтернеті; фальсифікація чи маніпулювання електронними доказами для кримінальних розслідувань; підлив фінансових ринків; поширення дезінформації та маніпулювання громадською думкою; підтримка нарративів екстремістських чи терористичних груп; розпалювання соціальних хвилювань та політичної поляризації» [2, с. 69].

Прикладом дипфейку російської пропаганди є відео, на якому экс Головнокомандувач Збройних сил України Валерій Залужний нібито закликає населення України до військового перевороту. Відео швидко поширилося в різних соціальних мережах. Організація Детектор медіа

зазначила, що відеозвернення було створене за допомогою технологій дипфейк. Першоджерелом фейку став телеграм-канал «Радио Труха» [8].

Іншим прикладом можна навести, як російські зловмисники за допомогою технологій дипфейків змогли поспілкуватися з мерами Берліна, Відня, Мадрида, Будапешта та Варшави під лицем Віталія Кличка. Пропагандистів запідозрили лише через дивні питання, ніхто не звернув уваги на вигляд та голос мера Києва [5]. Подібні дипфейки використовуються з метою погіршення легітимності української влади, міжнародної репутації, обороноздатності та дестабілізації ситуації в Україні в цілому.

Марчук М. у своїй роботі зауважує, що технології дипфейку можуть працювати лише з контентом, який існував на момент створення інструменту, тобто це спосіб створення дезінформації, тоді як чат-боти є методом її поширення через створення контенту в соціальних мережах та генерування тексту [3, с. 233-234].

Можемо узагальнити, що ШІ може активно використовуватись для масового поширення дезінформації та пропаганди. Це означає, що існує потреба в ретельному аналізі та розвитку стратегій для боротьби з цим. Інструменти, такі як чат-боти та дипфейки, можуть використовуватись для генерування та поширення фейкових новин, міфів та пропагандистських наративів, створюючи загрози безпеці інформації.

Щодо перспектив подальших наукових пошуків, важливо розширити дослідження технологій ШІ, які можуть використовуватись для боротьби з дезінформацією. На основі цього дослідження, можливо, розробити стратегії, які допоможуть запобігти або зменшити вплив ШІ на поширення неправдивого контенту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранов О. А. Визначення терміну «штучний інтелект». *Інформація і право, № 1(44)*. Київ, 2023. С. 32-49.
2. Завадський А. А. До питання правового регулювання штучного інтелекту для глибокого розуміння синтезу контенту та дипфейків: європейський досвід та перспективи його застосування в Україні. *Integracja szkolnictwa wyższego prawniczego Ukrainy z europejską przestrzenią edukacyjną – wyzwania bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie stanu wojennego : materiały z Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej*. Łomża, Kharków, 2023. С. 69-72.
3. Марчук М. Б. Аналіз та порівняння методів використання штучного інтелекту в інформаційній війні та способів протидії їм. *The X International Scientific and Practical Conference «Global achievements and*

current trends in the development of science». Sofia, Bulgaria, 2024. С. 233-236.

4. Скіцько О., Складанний П., Ширшов Р., Гуменюк М., Ворохов М. Загрози та ризики використання штучного інтелекту. *Електронне фахове наукове видання «Кибербезпека: освіта, наука, техніка», 2(22)*. 2023. С. 6 - 18.

5. Красномоветь П. Бути Віталієм Кличком. Як зловмисники створили фейкового мера Києва і провели розмови з керівниками п'яти європейських столиць. URL: <https://bit.ly/4aqefFU> (дата звернення: 26.03.2024).

6. Лорян Р. Штучний інтелект як суперінструмент для дезінформації та пропаганди. URL: https://www.opora.ua/polit_ad/shtuchnii-intelekt-iaak-superinstrument-dlia-dezinformatsiyi-ta-propagandi-24507 (дата звернення: 26.03.2024).

7. Петрів О. Дезінформація та штучний інтелект: (не)видима загроза сучасності. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dezinformatsiya-shtuchnyi-intelekt/> (дата звернення: 26.03.2024).

8. Півторак О. У соцмережах поширюють фейк, що Головнокомандувач ЗСУ закликає до військового перевороту. URL: <https://disinfo.detector.media/post/u-sotsmerezkhakh-poshyriuiui-feik-shcho-holovnokomanduvach-zsu-zaklykaie-do-viiskovooho-perevorotu> (дата звернення: 26.03.2024).

9. Служба безпеки України. Увага: ворог створює фейкові чат-боти! URL: https://t.me/SBUkr/4179?fbclid=IwAR15zYzxb7suLJtyEhPSkp9_S1Nz-sATkSKguE-2AqYIGnCHCDIH7FZT7a0 (дата звернення: 27.03.2024).

10. Що таке чат-бот: визначення, приклади, відео. URL: <https://sendpulse.ua/support/glossary/chatbot> (дата звернення: 27.03.2024).

11. Brewster J., Arvanitis L., Sadeghi M. The Next Great Misinformation Superspreader: How ChatGPT Could Spread Toxic Misinformation At Unprecedented Scale. URL: <https://www.newsguardtech.com/misinformation-monitor/jan-2023/> (дата звернення: 25.03.2024).

Коломієць Дар'я Сергійвна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика
НАУ, м. Київ,
e-mail: 6892201@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник:
Лашкіна Марія Григорівна,
к.н. із держ.упр., доцент кафедри
реклами і зв'язків з громадськістю ФМВ НАУ,
e-mail: maria.lashkina@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ РЕКЛАМНОЇ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У сучасному світі, де конкуренція між вищими навчальними закладами (ВНЗ) стає все більш інтенсивною, необхідність в ефективній просуванні та привертанні уваги студентів стає дедалі важливішою. Одним із ключових інструментів, який використовується для досягнення цієї мети, є рекламна продукція. Вона стає не лише засобом популяризації ВНЗ, але й ефективним інструментом профорієнтаційної роботи.

Зараз учні та їхні батьки стикаються зі значною кількістю виборів, пов'язаних з майбутнім навчанням. Вони шукають не лише найкращі академічні програми, але і оточення, де можна розвивати свої інтереси, таланти та особистість. Саме тут важливу роль відіграє якість і доступність інформації про ВНЗ.

Однак, в умовах зростаючого обсягу інформації, яка надходить до цільової аудиторії, стає важливим не лише вирізнитися серед конкурентів, але і ефективно комунікувати свої переваги та особливості. Використання рекламної продукції дозволяє ВНЗ краще звертатися до своєї цільової аудиторії, надавати зрозумілу та привабливу інформацію, яка допомагає учням та їх батькам прийняти інформовані рішення щодо навчання. Крім того, у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій та соціальних мереж, рекламна продукція може бути спрямована на точну аудиторію, використовуючи персоналізовані підходи та інноваційні маркетингові стратегії.

Реклама виступає як ключовий інструмент маркетингової стратегії, займаючи центральне місце в системі маркетингових комунікацій та відображаючи принципи сучасної маркетингової концепції.

Дослідження Петровська, Т.А, підтверджує, що реклама має важливе значення на всіх етапах товарного циклу. У короткостроковій перспективі вона сприяє швидкому збільшенню продажів, пояснює цінову політику та може збільшити витрати на рекламу. У середньостроковій перспективі її використання спрямоване на формування та підтримку

запланованих обсягів продажів, впливаючи на цінову еластичність та економію витрат на торгівельні заохочення. На довгостроковій основі реклама допомагає підтримувати досягнуті обсяги збуту, залучає увагу споживачів та може сприяти зниженню витрат на одиницю продукції.

Особливість рекламної кампанії в закладах вищої освіти полягає в тому, що вона в основному базується на оптимізації вже існуючих засобів реклами та проводиться щорічно [2, с.339].

Згідно з дослідженням Чжан, М.О, в контексті загального комунікаційного середовища ВНЗ, існують три рівні реалізації концепції рекламної діяльності типового вищого навчального закладу [3, с.410].

На першому рівні здійснюється широка рекламна діяльність, спрямована на формування іміджу закладу та ефективне позиціонування його серед потенційних конкурентів [3, с.410].

Другий рівень передбачає роз'яснювальну інформаційну роботу на рівні факультетів, включаючи збір відгуків студентів, випускників шкіл, батьків та роботодавців, а також допомогу у визначенні професійної орієнтації.

На третьому рівні проводиться безпосереднє спілкування на рівні кафедр з конкретними абітурієнтами з метою формування образу спеціаліста в їхніх очах.

Рекламна продукція для підвищення ефективності профорієнтаційної роботи вищих навчальних закладів - це комплекс матеріалів та засобів з метою просування освітнього закладу серед потенційних абітурієнтів та їхніх батьків. Ці матеріали та засоби створюються з метою надання об'єктивної, зрозумілої та привабливої інформації про освітні програми, умови навчання, переваги і можливості, які пропонує конкретний ВНЗ [3, с.410].

Перш за все, така рекламна продукція включає в себе інформаційні буклети, які містять детальну інформацію про спеціальності, умови вступу, програми навчання та можливості для студентів. Ці буклети можуть бути розповсюджені на вступних виставках, шкільних презентаціях або надіслані поштою потенційним абітурієнтам.

До того ж, рекламна продукція включає також створення інформаційних веб-сайтів, які надають можливість отримати додаткову інформацію онлайн. Ці сайти можуть містити відеопрезентації, віртуальні тури по кампусу, свідчення студентів та випускників, а також інші матеріали, які допомагають зрозуміти атмосферу та переваги навчання в даному ВНЗ.

У додаток до цього, рекламна продукція може включати в себе створення рекламних роликів та презентацій, які демонструють життя на кампусі, академічні досягнення, спортивні можливості та культурні події,

що відбуваються в університеті. Ці матеріали можуть бути поширені через соціальні мережі, телевізійні реклами або показані на вступних презентаціях.

Важливою складовою рекламної продукції є також інтерактивні форми комунікації, такі як вебінари, чати або відкриті дні на кампусі. Ці заходи дозволяють потенційним абітурієнтам не лише отримати інформацію, але й задати запитання, отримати консультації та взяти участь у взаємодії з представниками ВНЗ [4, с.129].

Використання рекламної продукції для підвищення ефективності профорієнтаційної роботи вищих навчальних закладів має свої особливості, що враховують потреби та характеристики цільової аудиторії. По-перше, ці матеріали повинні бути орієнтовані на інформаційні потреби абітурієнтів та їхніх батьків, представляючи доступну та зрозумілу інформацію про спеціальності, програми навчання, вступні вимоги та переваги конкретного ВНЗ [4, с.129].

Далі, ефективність рекламної продукції залежить від її здатності відобразити унікальність та особливості навчального закладу. Це може включати в себе презентацію академічних досягнень, наукових програм, можливостей для практичного навчання, а також студентського життя та культурних івентів. Крім того, успішна рекламна продукція повинна бути адаптована до сучасних тенденцій та технологій. Це означає використання інтерактивних форматів, відеопрезентацій, вебінарів та соціальних медіа, які забезпечують більшу взаємодію та залучення цільової аудиторії.

Також важливою особливістю є постійне оновлення та модернізація рекламної продукції, щоб вона відповідала змінюючимся потребам та очікуванням аудиторії, а також відображала інновації та досягнення вищого навчального закладу.

Ефективне використання рекламної продукції для підвищення профорієнтаційної роботи ВНЗ передбачає розробку інформаційно-привабливих, адаптованих до сучасних тенденцій та інтерактивних матеріалів, які відображають унікальність та привабливість освітнього закладу, сприяють залученню уваги цільової аудиторії та підвищенню чисельності якісних аплікантів [5, с.10-12].

Узагальнюючи, рекламна продукція для підвищення ефективності профорієнтаційної роботи вищих навчальних закладів є комплексним підходом, який використовує різноманітні засоби та канали комунікації для надання об'єктивної, привабливої та доступної інформації про освітні можливості. Рекламна продукція сприяє залученню уваги та формуванню позитивного уявлення про ВНЗ серед цільової аудиторії, що сприяє збільшенню кількості якісних аплікантів та підвищенню конкурентоспроможності закладу на ринку освітніх послуг.

Використання рекламної продукції для підвищення ефективності профорієнтаційної роботи вищих навчальних закладів виявляється надзвичайно важливим та перспективним напрямком діяльності. Реклама стає ключовим інструментом маркетингової стратегії, оскільки вона дозволяє залучити увагу цільової аудиторії, забезпечити доступ до інформації про навчальні програми, переваги та можливості, які надаються ВНЗ.

Важливою складовою рекламної стратегії є не лише розробка матеріалів та засобів, але і їхнє адаптування до сучасних тенденцій та потреб цільової аудиторії. Виокремлені різні рівні реалізації концепції рекламної діяльності, що дозволяє належним чином спрямовувати зусилля на різних етапах товарного циклу та взаємодіяти з різними групами зацікавлених осіб. Враховуючи ці аспекти, використання рекламної продукції в профорієнтаційній роботі ВНЗ має потенціал сприяти підвищенню привабливості та конкурентоспроможності закладу, а також забезпечити зростання якісного потоку абітурієнтів. Отже, висновки свідчать про важливість і перспективність використання рекламної стратегії в контексті профорієнтаційної діяльності вищих навчальних закладів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Григораш, С., & Бурківська, Л. (2024). Особливості рекламної діяльності закладу вищої освіти. Молодий вчений, 2 (126), 40-45. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-2-126-8>
2. Петровська, Т. (2023). Профорієнтаційна робота зі студентською молоддю навчально-наукового інституту розвитку освіти НАУ. Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти, 1 (2), 337–346. <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.17338>
3. Чжан, М. (2024). Слогани в текстах освітньої реклами: специфіка структурної організації. Наукові записки. Серія: Філологічні науки, (208), 407–413. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-59>
4. Чжан М. Рекламний текст у сфері освіти: аспекти лінгвістичних досліджень / Чжан Менвей // Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса, 01-02 грудня 2023 р.) : зб. тез / редкол. Т. О. Євтушина та ін. - Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023, 128 – 132.
5. Aldoshyna M. V. Stryzhak O. O. (2019) Osoblyvosti brendynhu zakladu vyshchoi osvity na rynku osvitynih posluh [Features of branding a

higher education institution in the market of educational services]. Kharkiv, 15 p. Available at: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/21741/1/4_pdf

Ковальчук Аліна Дмитрівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,

НАУ, м. Київ

Kovalchuk-Alina@i.ua

Науковий керівник:

Христокін Геннадій Володимирович
д.філос.н., професор кафедри
реклами і зв'язків з громадськістю НАУ
xristokingena@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ГРАФІЧНИХ РЕКЛАМНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ

Сучасне суспільство надає велике значення освіті як ключовому елементу розвитку та кар'єрного зростання. Актуальність проблеми розробки графічних рекламних матеріалів для освітніх проєктів визначається необхідністю адаптації до сучасних тенденцій в інформаційному просторі. Люди сьогодні великою мірою споживають інформацію за допомогою візуальних засобів, таких як зображення, графіка та відео. Графічні рекламні матеріали забезпечують можливість ефективно передавати інформацію про початкові установи та привертати увагу цільової аудиторії. З появою нових технологій в сфері дизайну і реклами, виникають нові можливості для створення креативних та вражаючих графічних рекламних матеріалів. Метою є проаналізувати особливості створення графічних рекламних матеріалів для освітніх проєктів. Робота спрямована на дослідження методів, стратегій та інструментів, які використовуються в процесі розробки графічної реклами з метою просування освітніх ініціатив та програм.

Основними завданнями дослідження є аналіз сучасних тенденцій у графічному дизайні та реклами в освітній сфері, а також вивчення цільової аудиторії освітніх проєктів та сприйняття нею графічної реклами.

Графічні рекламні матеріали відіграють критичну роль у привертанні уваги до проєкту, поширенні інформації про нього та стимулюванні зацікавленості потенційної аудиторії. Вони є інструментом

для комунікації цілей, значення та переваг проєкту, а також сприяють формуванню позитивного іміджу та репутації освітньої ініціативи. Освітні проєкти стають все більш популярними серед сучасної молоді, привертаючи їхню увагу до важливості навчання та розвитку. При цьому розробка постерів та рекламних плакатів для паблісіті освітніх проєктів має свої особливості [3, с. 420].

Розробка постерів та рекламних плакатів – це складний та творчий процес, який вимагає ретельного вивчення аудиторії та дотримання деяких ключових принципів дизайну. Освітні проєкти мають особливі характеристики, які потрібно враховувати при розробці реклами. По-перше, вони часто мають складну і багатогранну мету, яку потрібно зрозуміти і донести до потенційних учасників. По-друге, вони часто спрямовані на певну аудиторію, яку потрібно враховувати при виборі візуального стилю і тексту. По-третє, вони часто мають обмежений бюджет, тому важливо використовувати ефективні маркетингові стратегії [13]. Ефективна комбінація графіки, тексту та стратегічного розміщення на різних платформах може значно підвищити ефективність рекламної кампанії та сприяти її успіху. Діапазон вікових груп, освітній рівень, інтереси та потреби аудиторії - усе це важливо враховувати при розробці дизайну. Наприклад, для молоді може бути важливо використання сучасних технологій та трендових дизайнерських рішень, тоді як дорослим до вподоби більш формальний та професійний вигляд матеріалів. Якщо проєкт адресований дітям, графічні матеріали повинні бути яскравими, анімованими та легко зрозумілими. Перед розміщенням постера серед великою кількістю можливих глядачів, проведіть тестування серед обмеженої групи. Збирайте зворотній зв'язок щодо ефективності дизайну та змісту. Це дозволить виявити слабкі місця та внести необхідні корективи для максимальної ефективності [9]. При розробці постера обов'язково враховуйте культурні та соціальні особливості вашої цільової аудиторії. Застосовуйте адаптивний дизайн, уникайте образів, які можуть бути сприйняті як образливі чи неадекватні в конкретній культурній або соціальній групі.

У створенні графічних рекламних матеріалів для освітніх проєктів важливо враховувати також педагогічні аспекти. Матеріали повинні бути інформативними, зрозумілими та мотивуючими для цільової аудиторії. Крім того, важливо дотримуватися принципів диференціації, щоб забезпечити доступність інформації для різних груп отримувачів. Використання простих і зрозумілих графічних елементів допомагає уникнути перенасиченості та покращити сприйняття. Для прикладу:

- Плакат, який закликає до реєстрації на онлайн-курс, може включати яскраву і інтригуючу фотографію, яка відображає тему курсу, а

також чіткий і зрозумілий заклик до дії, наприклад, «Зареєструйтеся зараз!»

- Плакат, який рекламує освітню програму для дітей, може включати яскраві і привабливі візуальні елементи, які будуть цікавими для дітей, а також чітке і зрозуміле повідомлення, наприклад, «Навчання - це весело!»

- Плакат, який збирає кошти для освітньої організації, може включати фотографію дитини, яка отримує освіту, а також чітке і зрозуміле повідомлення, наприклад, «Допоможіть дітям отримати освіту!» [11]

Під час розробки постера важливо виділити унікальні риси та переваги майбутнього навчання. Дослідниця Світлана Прищенко у своїй статті «Рекламний дизайн: дослідження термінологічної бази» зазначає: «Якщо визначати професіоналізм дизайнера з урахуванням вимог сучасного ринку, то ми виокремлюємо три важливих аспекти: графічну дизайн-підготовку, соціокультурну та маркетингову складові. Без цього фундаменту дизайнер-графік може бути чудовим художником-графіком, але не дизайнером реклами» [8, с. 320]. Користувач повинен розуміти, що йому пропонується та яку користь він може отримати. Рекламна продукція українських освітніх закладів часто не відповідає сучасним вимогам. Вона часто є однотипною, неінформативною та не закликає до дії. Використовуйте техніки інтерактивності для залучення глядача. QR-коди, які ведуть на відео-презентації чи веб-сайту, можуть забезпечити додатковий рівень взаємодії. Також, можливість залишити контактні дані для отримання додаткової інформації може стимулювати зацікавленість глядачів.

Графіка, кольори, шрифти та композиція спільно працюють на створення враження, яке викликає емоційний та інтелектуальний відгук у споживачів. «Графічний дизайн є найбільш динамічним засобом візуального мистецтва, призначеним для масової комунікації», – пише В. Даниленко [2, с. 205]. Важливо збалансувати кількість тексту та графіки, щоб створити гармонійний постер чи інфографіку. Зображення мають здатність привертати увагу швидше, ніж текст. Вони можуть доповнювати текстову частину та робити її більш привабливою та сприяти кращому засвоєнню. Обмежений простір постера вимагає ефективного розміщення інформації. Виділіть головні ідеї, використовуйте ключові слова та графіку для підсилення повідомлення. Забезпечте чітку структуру, щоб глядач міг легко осмислити інформацію [6]. З розвитком технологій з'являються нові можливості у створенні графічних рекламних матеріалів. Використання анімації, інтерактивних елементів та віртуальної реальності

може зробити матеріали більш привабливими та ефективними для аудиторії.

Графічні рекламні матеріали повинні бути цілісною частиною освітнього контенту. Візуальні елементи, такі як логотипи, кольорова схема та шрифти, мають відображати цінності проєкту. Це допомагає підвищити його унікальність та узнаваність. У світі, насиченому рекламою, важливо виділитися серед конкурентів. Використання нестандартних рішень, неочікуваних образів та нестандартних форматів дозволяють значно підвищити результати рекламної кампанії. Ефективні графічні рекламні матеріали для освітніх проєктів вимагають інтегрованого підходу до їх створення. Це означає врахування не лише графічного дизайну, але й контекстуальних факторів, таких як способи розповсюдження матеріалів, цільові платформи та канали комунікації. До прикладу, українські університети часто використовують рекламні плакати та брошури для залучення абітурієнтів. За основу їх демонструють на профорієнтаційних заходах, передають для учнів старших класів в середні навчальні заклади. Але зараз найактуальнішим є просування університету через соціальні мережі, такі як Instagram, Facebook, Тик-Ток та ін [10].

Отже, постери та плакати є одним з найпоширеніших видів рекламної продукції, яка використовується для пабліситі освітніх проєктів. Вони повинні бути яскравими, інформативними та закликати до дії. Для підвищення ефективності паблістиці освітніх проєктів необхідно розробляти більш креативну та інформативну рекламну продукцію, яка буде привертати увагу цільової аудиторії. При розробці рекламних плакатів для освітніх проєктів важливо пам'ятати про їхню мету, аудиторію і бюджет. Використовуючи ці поради, ви зможете створити плакати, які будуть ефективними у досягненні ваших маркетингових цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання університетами соціальних мереж у PR-комунікаціях. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/229300355.pdf> (дата звернення: 21.03.2024)
2. Даниленко В. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури. Харів: ХДАДМ «Колорит», 2005. 243 с.
3. Євсейцева О. С. Просування вищих навчальних закладів у соціальних мережах. Київ: 2015. С. 416–426.
4. Імідж університету, ефективність профорієнтаційної роботи: про що говорили на Вченій раді - ЗНУ. URL: https://sites.znu.edu.ua/cms/index.php?action=news/view_details

&news_id=60623&lang=ukr&news_code=-midzh-universitetu-efektivnist-profori--ntatsijnoyi-roboti--pro-scho-govorili-na-vchenij-radi (дата звернення: 12.03.2024).

5. Лобовікова О. О., Мельніков А. С. Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства: Вісн. Львів. ун-ту. 2011, Вип. 5. С. 154–160

6. Миронов Ю.Б., Крамар Р.М. Основи рекламної діяльності. URL: <https://kerivnyk.info/osnovy-reklamnoi-diyalnosti1-2> (дата звернення: 21.03.2024).

7. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ. Інституційний репозиторій Київського університету імені Бориса Грінченка вітає вас! - Інституційний репозиторій Київського університету імені Бориса Грінченка. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7524/1/N_Horbenko_OD.pdf (дата звернення: 21.03.2024).

8. Прищенко С. Рекламний дизайн: дослідження термінологічної бази. Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури, 2018. 435 с.

9. Програма публісیتی в університетах для потенційних абітурієнтів. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/programa-pablisiti-v-universitetah-dlya-potenciynih-abiturientiv-264085.html> (дата звернення: 26.02.2024).

10. Соціальні мережі: різні аспекти впливу на людину. Українське право : веб-портал. URL: http://ukrainepravo.com/legal_publications/essay-on-it-law/it_law_berkiy_Social_networks_and_there_involves/ (дата звернення: 08.03.2024).

11. Структура, ознаки та функції рекламного іміджу. Електронна бібліотека Інституту журналістики. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1592> (дата звернення: 09.03.2024).

12. Шулім Анна. Стратегія просування закладу вищої освіти в Інстаграм. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/49128/3/Shulim_baka_lavt.docx (дата звернення: 21.03.2024).

13. Street-реклама спеціальностей Університету - допомога вступникам у виборі ЗВО - Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/street-reklama-specialnostej-universytetu-dopomoha-u-vybori-vypusknukam/> (дата звернення: 11.03.2024).

Кошак Олександр Михайлович,
канд. наук із соціальних комунікацій
доцент кафедри журналістики ФМВ НАУ
м. Київ, Україна
e-mail: koshak_am@ukr.net

ВИСВІТЛЕННЯ ЗМІ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ ВІДРОДЖЕННЯ МІСТА-ГЕРОЯ УКРАЇНИ БУЧА

Початок ХХІ сторіччя засвідчив очевидне — увесь світ живе й функціонує в єдиній інформаційній системі. Українські науковці Ю. П. Єлісєнєнко та М. В. Нагорняк зауважують, що «така система працює в режимі он-лайн. Інформаційна система продукує новини. І саме вони стимулюють країну, будь-яку її інституцію та людину до діяльності» [14].

У сучасному гіперінформаційному світі головним контентом стала новина, яка є базовим жанром інформаційної журналістики. Експертка Інституту масової інформації, керівниця моніторингового відділу О. П. Голуб зауважує: «Головне, але не єдине завдання новини — проінформувати людей. Також журналіст має висвітлити тему з різних боків, щоб аудиторія мала змогу зробити свої висновки і сформувати власне бачення на проблему. Але предметом новини залишається факт» [3]. Нині у площині інформування суспільства — виготовлення і поширення новин — соціальні мережі успішно конкурують із традиційними засобами масової інформації. Сучасні соціальні мережі надають суспільству можливість миттєвого необмеженого поширення медіаконтенту та мати великий обсяг інформації. Винахідник Всесвітньої мережі «Інтернет» Т. Бернерс-Лі зазначає, що «головною метою Мережі є підтримка і поліпшення нашого існування у світі» [1]. Соціальні мережі допомагають донести всі актуальні теми до суспільства з великою швидкістю. Сучасні дослідження визначають сайти соціальних мереж, як «засіб, де люди можуть спілкуватися з онлайн-спільнотою будь-яким способом, який вони вважають за потрібний» [1].

Окупація міста Буча на Київщині тривала з 3 по 31 березня 2022 року [5]. Українські війська увійшли до міста 1 квітня. Тоді весь світ побачив численні факти звірячого насилля рашистських окупантів. Свідчень варварських знущань над мирним населенням було настільки багато, що всесвітньо відомі джерела ЗМІ назвали ці події терором і геноцидом. Головна «провина» мирних бучанців була в тому, що вони хотіли спокійно жити, як люди. Але випадково потрапили на очі російським недолюдкам.

Після відходу російських окупаційних військ із Бучі з'явилися докази численних звірств, вчинених росіянами системно і безжально під час окупації міста. На території Бучанської громади знайшли та ідентифікували майже півтисячі тіл мирних жителів, які були вбиті російськими військовими [15]. Про це повідомили Суспільне телебачення України та міськрада. Переважна більшість людей були розстріляні в автомобілях під час евакуації з міста. Чимало загинули від тортур у катівнях. Чимало бучанців потрапило до полону російських військових. Ще доповнюється список людей, які вважаються зниклими безвісти.

Українська влада назвала Бучанську різанину геноцидом українців і звернулася до Міжнародного кримінального суду з проханням розслідувати ці події [2]. Це неймовірно висока ціна, яку заплатила Буча за прагнення бути вільною. Прокуратура України вже відкрила близько 9000 справ про воєнні злочини, зареєстровані у Бучі та околицях.

Системний аналіз оперативної інформації ЗМІ про ситуацію в місті доводить, що за незламність та безперервний опір окупантам Буча одержала почесну відзнаку «Місто-герой України» [15]. Нині місцева громада активно відроджує мирне життя.

Поряд з вітчизняними журналістами в Бучі неодноразово побувало чимало представників іноземних ЗМІ, які поінформували світову спільноту з реальним станом речей в українському місті. Як наслідок — до скаліченого, але нескореного міста й досі приїздять офіційні делегації з різних країн світу, пропонують громаді свою допомогу. Нагадаємо, що бойові дії у Бучі призвели до суттєвих руйнувань інфраструктури, які експерти Kyiv School of Economics оцінюють у понад 5 млрд. грн або 191 млн. доларів [15].

Питання зцілення рідної землі після паплюження російськими окупантами і її звільнення все частіше порушується у ЗМІ, навіть в умовах війни, що триває. Незважаючи на те, що бузувіри продовжують лютувати, українське суспільство все частіше радіє позитивним новинам, що сповіщають про повернення даху над головою біженцям. Особливості висвітлення всіма засобами масової інформації та соціальними мережами конче необхідної різнопланової міжнародної допомоги під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну, використання новітніх способів оприлюднення успіхів ЗСУ на різних фронтах, фіксації фактів воєнних злочинів російських вояк, так і впевненого поступу зцілення громад, що постраждали від окупації — складають актуальність дослідження. Наша робота має за мету визначити особливості інформування суспільства щодо налагодження мирного життя в тилу країни в контексті російсько-української війни.

Для реалізації мети поставлено наступні завдання: опрацювати

наукові доробки вітчизняних вчених за тематикою дослідження; зробити аналіз засобів масової інформації та окремих сайтів соціальних мереж, що розповідають про міжнародну допомогу відбудови міста Буча; виокремити особливості висвітлення процесу зародження ділових партнерських стосунків між Бучею та її містами-побратимами різних країн, а також американськими благодійниками.

Серед наукових методів дослідження було проведено моніторинг радіо-, телевізійних інформаційних випусків ряду ТРК, офіційних інформаційних стрічок в Інтернеті впродовж 2022 - першого кварталу 2024 років, аналіз контенту про міжнародну допомогу Україні в царині відбудови Бучанської громади. Теоретичний метод використано для розуміння досліджень українських науковців за темою поширення новин. Описовий метод допоміг розглянути проблематику участі волонтерів у реставрації вулиці Вокзальної в Бучі. Порівняльний аналіз новин різних ЗМІ дозволяє зафіксувати позитивні зміни у вирішенні нагальних проблем Бучанської громади. Компаративний метод застосовано з метою порівняння прийомів фіксації і документування фактів і подій, особливостей висвітлення процесу зародження ділових партнерських стосунків між Бучею та американськими благодійниками.

Результати дослідження були отримані за допомогою теоретичного, описового, компаративного методів, документування подій, систематизованого моніторингу новин про всебічну міжнародну допомогу Бучанській громаді. Виокремлено особливості подання інформаційного контенту різними ЗМІ, виписано найважливіші деталі різних подій і справ. Журналістами використано особливості інформаційних жанрів, коментарі посадовців та експертів. Журналістський огляд — жанр аналітичної публіцистики, свідчення учасників подій та їх тлумачення допомагають аудиторії зрозуміти той чи інший крок у справі зцілення Бучанської громади. Використовуючи індуктивний метод зроблено загальні висновки на основі проведеного дослідження.

Моніторинг новин дозволив виокремити використання авторами матеріалів різнопланової фіксації фактів, документування подій, свідчень, звітів, оглядів, кореспонденцій, інтерв'ю, коментарів. В перспективі успішні напрацювання, позитивний досвід висвітлення ЗМІ міжнародної допомоги відбудови міста Буча може бути використаний журналістами-практиками в інших регіонах України.

Ключові слова: ЗМІ, новини, документалістика, контент, фіксація фактів, міжнародна допомога, відродження.

24 червня 2022 року телеканал «Суспільне-новини» повідомив про відкриття у Бучі першого модульного містечка для людей, які через російську військову агресію втратили оселю [15]. Міністр розвитку

громад та територій України Олексій Чернишов розповів, що у модульне містечко заселили, зокрема, вчителів, чие житло зруйновано у Бучі, або у наближених населених пунктах. На трьох локаціях тимчасово розміщено більш як 700 громадян. У цьому містечку 88 житлових кімнат, їдальні, дитячі кімнати, жіночі та чоловічі вбиральні та душеві кімнати. Урядовець зазначив, що встановити модульне містечко в Бучі допоміг уряд Польщі.

У Бучі під час окупації були пошкоджені понад дві з половиною тисячі житлових споруд, найбільше - на вулиці Вокзальній. 27 лютого дорогою, по обидва боки оточеною приватними будинками, колона російської бронетехніки рухалася у бік Києва. Її знищили. Але на двох кілометрах вулиці водночас були знищені чи пошкоджені ледь не всі будинки. Взагалі під час окупації на Вокзальній чотирнадцять будинків були знищені цілком, сотня пошкоджені так, що потребували капітального або косметичного ремонту. Загалом у Бучі внаслідок боїв і під час окупації були пошкоджені понад дві з половиною тисячі житлових споруд, а від руйнувань місто зазнало збитків на понад 190 мільйонів доларів.

Мультимедійна радіотелеелектронна мережа «Голос Америки Українською» поширила новину: «Передова, заміновані поля, місця масових поховань, зруйновані церкви та держустанови України – усе це потрапило в об’єктив Говарда Баффета, сина п’ятої найбагатшої людини у світі, інвестора Воррена Баффета». «Мужність нації». Фотокнигу з такою назвою бізнесмен і філантроп Говард Баффет презентував у Вашингтоні. Там - його фотороботи з України у війні [11].

Влітку 2022 року на допомогу місцевим з Вокзальної прийшли іноземні благодійники, які надали кошти місцевій владі Бучі. Загалом фінансову допомогу на все надавали фонди одразу з кількох країн - США, Європи і навіть з Японії. Після експертиз тут взялися до будівельних робіт. У рамках проекту «Надія для Бучі» наприкінці жовтня 2022 року було запущено проєкт по відновленню вулиці Вокзальна. Тоді ж була підписана тристороння угода між GEM, Бучанською міською радою та Vespa Group, підрядником проєкту. Зокрема, коштом німецького фонду AWO-Berlin відновлювали житлові будинки бучанців [19]. Реалізація відбудови значною мірою стала можливою завдяки фінансовій підтримці Фонду Говарда Баффета, який надіслав 500 мільйонів доларів на допомогу Україні.

Deutsche Welle (DW) — німецька державна радіостанція та телеканал «Німецька хвиля», що мовить на закордоння, член суспільно-правового телерадіоконсорціуму ARD, неодноразово розповідали про команду українських волонтерів «Сміливі відновлювати». «Ми допомогли місцевій владі залучити десятки підрядників для капітальних ремонтів на вулиці і ще сотні пересічних охочих киян та жителів області - для розбору

завалів та вивозу будівельного сміття. Серед охочих допомогти відновити Вокзальну були й іноземці» [16], - зауважує співзасновник ініціативи Віталій Селик.

Громадське радіо регулярно інформувало слухачів України про хід відбудови вулиці. На вулиці одночасно здійснювалось відродження 112-ти найбільш пошкоджених об'єктів, понад десяток з них відбудовували з нуля. Перед цим відновили дорогу, тротуари та місцеву школу [4].

Чимало іноземних ЗМІ робили численні репортажі під час активної фази відбудови вулиці. Впродовж року тут будівельні роботи було завершено. Нині вулиця Вокзальна має нове сучасне обличчя. Бучанці повернулись до своїх капітально відремонтованих рідних осель, у нові будинки. Преса неодноразово відзначала високі темпи, відмінну якість відновлювальних робіт, щоб інвестори бачили хороший результат їх благодійної діяльності, щоб у них зросло бажання допомагати і довіра до фінансування відбудови Бучі.

27 січня 2024 року багатомільйонна аудиторія мультимедійної радіотелеелектронної мережі «Голос Америки Українською» була поінформована, що американські студенти розробили план повоєнної відбудови міста Буча. Відбудоване місто із новими локаціями, що допоможуть зціленню громади – таке майбутнє для української Бучі спланували американські студенти у рамках програми Держдепартаменту США Diplomacy Lab [11].

Студенти Пенсильванського університету власноруч позначали на карті місця найбільших ушкоджень, завданих Бучі російськими військами на початку вторгнення у 2022 році. На основі такої карти вони створили проєкт повоєнного зцілення міста. Далекоглядний план Green Network Bucha студенти презентували представникам Держдепу та українського посольства у Вашингтоні, у Центрі Дипломатії та Глобального залучення імені Пенна-Байдена. «Це дуже важливий пріоритет для Державного департаменту та нашої програми Diplomacy Lab – бути ресурсом. Можливо, ми не можемо дати всі відповіді, але можемо бути ресурсом та інструментом» [11], – прокоментувала презентацію спецпредставниця США з питань глобальних партнерств Дороти Маколіфф. Її особливо вразив особистий досвід посолки України у США Оксани Маркарової, дім якої – у Бучі. Українська дипломатка пообіцяла передати проєкт молодих американських урбаністів мерові Бучі та американцям, котрі допомагають відбудові міста, зокрема, Фондації Говарда Баффета [11].

Студентка Лора Френсіс пояснила, що «Green Network Bucha – це мережа велосипедних і пішохідних доріжок, яка поєднує між собою культурні та природні міські активи Бучі. В основні плану лежать ідеї,

спрямовані на те, аби мешканці не тільки отримали більш комфортне і безпечне урбаністичне середовище, але й мали можливість практикувати колективну пам'ять, спілкуватися і гуртуватися довкола місць пам'яті. Це дасть місту шанс на зцілення та неймовірно багатообіцяє майбутнє». Американець чеського походження, студент Університету Пенсильванії Лео Вагнер також запропонував Бучі застосовувати досвід Чехії, котра свого часу проводила відновлення після соціалістичного минулого в історії та архітектури [11].

У березні 2024 року мер міста Буча Анатолій Федорук перебував у Вашингтоні - столиці США - з робочою поїздкою на запрошення американського друга України Брока Бірмана, який наразі очолює благодійну організацію Ukraine Focus. Провів низку ділових зустрічей, переговорів з американськими партнерами. Очільник Бучі підписав угоду про будівництво лікарні у Бучанській громаді [13], - інформує сайт Бучанської міської ради. Наступний крок — громада має домашнє завдання: підготувати земельну ділянку для будівельного майданчика до початку встановлення конструкцій восени 2024 року [13]. Зведення лікарняного комплексу матиме велике значення для розвитку системи охорони здоров'я в регіоні.

У Нью-Йорку Анатолій Федорук домовився з керівництвом американської кампанії National September 11 Memorial & Museum про співпрацю у створенні меморіалу у Бучі. Обговорили деталі майбутньої угоди.

Також подовжено співпрацю з Агентством США з міжнародного розвитку USAID на благо Бучанської громади.

Бучанці переконані в перемозі над російським агресором, наполегливо будують мирне життя держави Україна.

Проблема відродження регіонів України, що постраждали внаслідок російської воєнної агресії, це питання не одного року і не тільки проблема самої країни. Її вирішенням може стати використання ЗМІ та соціальних мереж у справі активізації міжнародної допомоги таким регіонам. Це питання було і нині залишається актуальним.

Розглянувши дану тему можемо визначити, що засоби масової інформації, соціальні мережі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій використовують різні платформи для комунікації, обміну інформацією між користувачами та спрямування реальної допомоги світової спільноти на шляху від болючих травм до шансу на зцілення громади. Це ще й сприятливий чинник для об'єднання зусиль, зокрема, самої Бучанської громади щодо налагодження мирного життя, за умови міжнародної допомоги відродження міста-героя України Буча.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бернерс-Лі Т. Заснування Павутини: з чого починалася і до чого прийде Всесвітня мережа / за заг. ред. Бернерс-Лі Т., Фічетті М.; пер. з англ. Іщенко А. бійв : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». – 2007. 107 с.

2. Вікіпедія. (*Бучанська різанина, геноцид*) *Retreat of Russian forces uncovers evidence of possible war crimes. El Pais* 3 квітня 2022. Архів оригіналу за 4 квітня 2022.

3. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник / Інститут масової інформації. — Київ: ТОВ «Софія-А», 2016. — 184 с.

4. Громадське радіо <https://hromadske.radio>

5. Інформаційна агенція «Погляд Приірпіння» <https://www.Facebook.com>

6. Інформаційне агентство Укрінформ <https://www.ukrinform.ua>rubric-regions>3539570->

7. Кияниця, Є. О. Фактори формування та сприйняття медіаконтенту сучасними аудиторіями. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. № 3. С. 210-215.

8. Коробко, В. І. Телевізійна документалістика та її види. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації». 2017. № 11. С. 30-35.

9. Коробко В. Характеристика телевізійної документалістики у дискурсі журналістикознавства та її форми. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. V(23), I.: 139, Будапешт : Seanewdim, 2017. С. 57–60.

10. Мельникова-Курганова О. С., Ятчук О. М. Телепубліцистика й документалістика у висвітленні облоги Маріуполя. *Образ*. Вип. 2 (42). Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 52–61.

11. Мультимедійна радіотелеелектронна мережа «Голос Америки Українською» <https://www.holosameryky.com/a/bucha/7459903.html>

12. Організація телевізійного виробництва: конспект лекцій [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 6.050803 Акустотехніка/В. С. Лазебний, В. М. Бакіко, О. О. Омелянець; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові данні (1 файл: 4,45 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 162 с.

13. Офіційний сайт Бучанської міської ради <https://bucharada.gov.ua>

14. Радіовиробництво : Навч. Посіб. / Ю. П. Єлісовенко, М. В. Нагорняк / За заг. Ред. Проф. В. В. Різуна. - К. : ТОВ «ДРУКАРНЯ

«БІЗНЕСПОЛІГРАФ»», 2017. – 304 с.

15. Телеканал «Суспільне-новини» <https://www.Suspilne.media>

16. Deutsche Welle (DW) — німецька державна радіостанція та телеканал «Німецька хвиля» <https://www.dw.com>

17. LIGA.NET <https://life.liga.net>

18. Saini. M., Moon. G. *Social Networking Sites: A Premise on Enhancement.* «*Journal of Internet Banking & Commerce*, 18(3)». – 2013. P. 1-15.

19. UA:Українське радіо <https://ukr.radio>channel>

Кравченко Євдокія Григорівна

канд.філол.наук, доцент,

професор кафедри журналістики ФМВ НАУ

м. Київ, Україна

e-mail: evdok98@ukr.net

МАС-МЕДІА І СУЧАСНИЙ МОВНО-НОРМАТИВНИЙ ПРОЦЕС

Сучасні українські медіа є одним з головних напрямків нового поступу української мови в суспільстві. У війні за незалежність, за право бути українцем, викристалізувалася й головна місія української мови – єднати український соціум у спроможності спротиву ворогу, виступаючи головним атрибутом української державності й формування новітньої української громадянської ідентичності. Усталення та розвиток мовної норми є «справою національної важливості, оскільки літературна мова – це саме те, що в мовному плані об'єднує націю» [8, с. 33]. У наш час нормалізація та кодифікація української мови та її норм вимагають не лише розгляду мовних фактів, а й створення відповідної теоретичної моделі їхньої інтерпретації з врахуванням позамовних чинників для того, щоб за позірною сваволею проглянули певні закономірності.

Діяльність мас-медіа у процесах збереження й культивування мовної норми української мови і культури мовлення та стереотипів мовної поведінки соціуму не потрібно не дооцінювати, оскільки вплив інформаційного поля медіа на свідомість громадян сьогодні є незаперечним. Медійна мова впливає на мовленнєво-мисленнєву діяльність суспільства, не просто передаючи мовний смак доби, а й створюючи мовний ідеал сучасності (символічні норми) [5; 11]. Маємо нині новітні культурно-ідеологічні засади та наукові розвідки з проблем розвитку української літературної мови й усталення її норм (засадничі праці С. Бибик, С. Єрмоленко, А. Загнітка, В. Німчука, М. Пилинського,

О. Пономаріва, В. Русанівського, О. Стишова, О. Тараненка, Р. Трифонова, Н. Шумарової, Г. Яворської та нові розвідки з культури медійної мови Х. Білограць, С. Зайцевої, І. Залінської, Ю. Єлісєвенко, А. Нечипір, О. Сербенської, Г. Яворської, М. Яцимірської та ін.). Опрацювавши здобутки науковців, у яких відображено багатоаспектність поглядів на мовну норму, вважаємо за доцільне вивчити діяльність мас-медіа в контексті перегляду мовно-нормативних засад, в аспекті усталення стандарту української літературної мови, що враховує як внутрішні (системні), так значною мірою зовнішні (соціальні) фактори.

Для обґрунтування результатів дослідження медіадискурсу з культивування мовних норм використано аналітико-описовий метод для встановлення фактів перегляду мовних приписів у медіа, застосовано й контент-аналіз та моніторинг телепрограм.

На переконання дослідників, у ХХІ ст. відбулося збільшення у геометричній прогресії засобів масової комунікації, що зумовило зміни у поширенні слова, характері й динаміці мовних змін, у превалюванні окремих критеріїв нормативності та в узусі й системі української мови [6; 8]. Відбувається активізація рефлексії у суспільстві щодо мови, зміна критеріїв оцінки якості мови через демократизацію норми й посилення особистісного компонента, правильність у комунікації поступається функціональним ознакам. Мовна норма – це чинні в певний час у певному мовному колективі та обов'язкові для всіх членів колективу засоби мови, як загальноприйняті в певній мові реалізація можливостей системи, як сукупність стійких, традиційних реалізацій мовної системи, відібраних та закріплених у процесі суспільної комунікації і як сукупність правил/регламентацій, щодо засобів у мовленні індивідів [10, с. 415]. Відомий український науковець О. О. Тараненко, ґрунтовно проаналізувавши провідні тенденції в українській мові, виокремив маркери впливу на перегляд її кодифікаційних засад: «Процес унормування мови останніми роками відбувається в Україні за умов складної мовної ситуації, яка певною мірою є унікальною адже донедавна існував неофіційний білінгвізм в українському суспільстві і ЗМК; нині нововведення у мовному законодавстві щодо функціонування української мови як державної; кардинальні зміни у світогляді суспільства через військову агресію рашистів; – як наслідок, відмова від використання мови й культурних надбань ворога та прагнення до геостратифікації українства у світових процесах» [9, с.181].

Склад і характер чинників, які впливають на стабільність мовної норми ХХІ століття суттєво змінився, бо література значно зменшила свій вплив на суспільство як популяризатор зразкових мовних норм. Натомість вплив мас-медіа на громадськість став інтенсивним і агресивнішим.

Телебачення й інтернет-мережі суттєво збільшили вплив сьогодні на культивування мовних норм української мови та на формування культури мовлення, оскільки охоплюють усі сфери життя й широку аудиторію, впроваджуючи новітні мовні входження, а відтак здійснюється й активна популяризація стандарту мови. Саме мас-медіа виховують навички спілкування літературною мовою, пропагують засвоєння літературних норм у слововжитку, граматичному оформленні мови, у вимові і наголошуванні та у неприйнятті спотвореної мови або суржику. Щоденно інформаційні матеріали на цю тему подають канали телебачення, зокрема «Київ», «СТБ», «ICTV», «Суспільне культура», «Експрес», «Інтер» та ін. До прикладу, у наш час на телебаченні постала низка телепрограм саме з культуромовної тематики: постійні інформаційно-довідкові телесюжети з участю мовознавців і громадських діячів; показ престижності гарним володінням української мовою демонструють визнані громадські й культурні діячі – представники молодієї генерації: О. Авраменко – науковець і викладач, Ю. Андрухович – поет, музикант і перекладач, О. Забужко – письменниця зі світовим визнанням, С. Жадан – письменник та ін.; традиційною стала трансляція з написання всеукраїнського диктанту з української мови із визначенням переможця; національний проєкт «Єдині» та телевізійні освітньо-розважальні програми і навіть «мовні баталії»; вперше в історії світ почув виступ українською мовою на врученні Нобелівської премії тощо.

У добу кліпового мислення справляє значний вплив на глядацьку й мережеву аудиторію саме візуалізація контенту, що допомагає значно покращити рівень засвоєння мовних норм української мови й сприяє успішному запам'ятовуванню культури поведінкових моделей у різних комунікативних ситуаціях [2; 7; 13].

Українське телебачення демонструє демократизацію суспільства, за відсутності цензури й лібералізації мовлення та посилення в ньому чинника особистості, відбувається розширення сфери спонтанного спілкування (особливо у інтернет-мережі), прагнення носіїв мови до мовного новаторства, а також до відновлення рис української мови, втрачених за часів русифікації. У медійній сфері це спричинило й прагнення «до пурифікації мови своїх галузей або й української мови в цілому», як слушно зауважує мовознавець О. О. Тараненко, відбувається «з різною повнотою й різною спрямованістю» таких пуристичних проявів [9, с. 181].

Суб'єкти у сфері медіа останнім часом активніше беруть участь у процесі нормалізації української мови, зокрема скеровували зусилля на створення окремого мовного режиму, встановлювати для окремих випадків навіть свої мовні норми, не поважаючи авторитетні приписи нині

чинного «Українського правопису» (2019), рекомендації нормативних словників і довідників з грифом Національної академії наук і Міністерства освіти і науки. Мовознавці як фахівці реагують і аналізують подібну практику. До прикладу, канал СТБ опублікував кодекс мовностилістичних норм, де зазначено: у «настановах щодо складних і суперечливих випадків написання слів... удосконалено (!) або уточнено деякі правила чинного правописного кодексу української мови»; «Це дуже практичний проект. Ми хочемо впровадити моду на красиве (!) українське мовлення» [9, с.182]. Водночас видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» у писемній практиці, визначеній наперед закладеною в комп'ютер програмою, не може відображати авторської орієнтації щодо орфоепічних норм. Так, у романі Ліни Костенко «Записки самашедшого» у всіх запозичених слова подано тільки літеру Г: *алгоритм, тала-концерт, генерує, тондоли, в джунглях, метера, міграція, шопінгів* та ін. [5, с. 223]. Подібна практика свідчить про розходження з нормою, яку пропонує чинний «Український правопис», словники, та навіть може загрозувати руйнуванню милозвучності української мови. Такі дії не бажані в час, коли медіа, як «четверта влада», перебирають на себе функцію «першої влади» в питаннях функціонування української мови як державної та культивування її норм. Спрямованість подібних процесів у сфері медіа на частковий перегляд нормативних засад української літературної мови пов'язують з тенденціями відштовхування від наслідків іншомовних впливів і з посиленням ролі питомої мовної основи, подібні явища спостерігаються і в інших слов'янських мовах на сучасному етапі розвитку.

Науковці також з'ясували, що найбільшу увагу медіа компанії іноді зосереджують не на процесі створення змісту, і навіть не на перетворенні інформації, а на її упакуванні й поширенні. Представники таких суб'єктів медіа вважають, що нині ігнорування правил і приписів – це не ознака неграмотності, аргументують подібні твердження особливостями «комунікації в інтернеті, де в режимі реального часу поняття норми нехтується задля скорочення часоکیلкісної величини в комунікативному акті між користувачами» [13, с. 228]. У гонитві за рейтингами або прибутками, окремі представники медіа навмисне вдаються до помилок, аби привернути увагу читачів, а відтак ненормативність медіа тексту починає втрачати негативну оцінку при сприйманні інформації мовцями. Водночас наявність помилок у медіа текстах знижує довіру аудиторії до медіа в цілому, призводить до розхитування української мовної норми, особливо серед малоосвіченої аудиторії. Закон «Про медіа», який набрав чинності 31 березня 2023 року, та Уповноважений із захисту державної мови працюють над

«недопущенням звуження застосування української мови та посилення її позиції в окремих напрямках» [14, с.16]. Крім того, новий Закон суттєво змінив і правила гри у сфері медіа, запропонував нове ставлення до соціальних мереж, запровадивши нову термінологію, осучаснивши понятійний апарат та наділивши Нацраду повноваженням нагляду та контролю за дотриманням суб'єктами у сфері медіа законодавства про державну мову, для чого розроблено складну систему визначення порушень та санкцій.

Мовна норма реалізується через мовну систему, тобто мовні одиниці, що прийняті як зразкові або ті, яким надано перевагу у певний час мовною спільнотою, але їй властива і варіантність. Наявність варіативних форм є ознакою розбудованої стилістичної системи літературної мови, ознакою її динамічності, рухливості, а отже, й джерелом постійних мовних змін, що відображають пошуки адекватних засобів мовного вираження [6]. До прикладу, у тelenовинах на каналі «Експрес» (03.05.2023 р.) тільки за п'ять хвилин було зафіксовано три різні варіанти лексеми, пор.: *фотограф*, *фотографка*, *фотомисткиня*. Ведуча новин вживала лексему *фотограф*, а у репортажі колеги-журналістки про фотовиставку та її авторку вживалися інші фемінутиви. Мова телебачення в інформаційних програмах повинна бути нормативною, бо в іншому випадку це буде призводити до розхитування мовної норми та ускладнювати її засвоєння.

Велика кількість у медійній мові просторічних слів, жаргонізмів та інших нелітературних елементів, навіть з метою підсилення експресивності мовлення, все ж лібералізують, а то й розхитують літературну норму, вступають у суперечність із літературним стандартом, погіршують якість мовлення, негативно впливають на формування мовних смаків аудиторії.

Порушення мовних норм неодмінно призводить до виникнення мовних помилок (напр.: *нЕсти*, *листОпад*, *виданняЯ*, *попрОшу*, *ідеалА*, *майданА*, *інтернетА* та ін.). Традиційно під помилкою розуміють ненормативне мовне утворення, що виникає внаслідок невмотивованого порушення літературної норми і є результатом неправильних мисленневих операцій [1; 2; 4]. Щодо усталення літературної норми відповідальним є соціум, у якому культивується відповідний рівень мовної освіти, формується мовна свідомість, підтримувана національно-культурними традиціями. Мовна норма має підґрунтям узус, мовленнєву звичку, кодифікована ж мовна норма офіційно узаконює узус або не приймає його.

Висновки. Існуюча в суспільстві культура мови та її норми є суттєвими для подальшої долі суспільства. Вагомою ознакою ХХІ ст. є

ставлення суб'єктів мас-медіа як членів мовної спільноти до української мови, що виявляється, зокрема, у їхній діяльності з культивування літературної норми і деяких, особливо публічних, видів комунікації. Саме мас-медіа здійснюють регуляцію мови, що тісно пов'язана з системою мовного виховання, поясненням кодифікаційних рішень, які у мовознавців можуть бути успішними тільки при врахованні результатів наукового опису мови, реальної комунікації, сукупності часто суперечливих поглядів громадськості на мову, культурні традиції щодо мовних норм. Особливої уваги у подальших дослідженнях мовного дискурсу інтернету необхідно надавати питанням мовної норми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білограць Х., Нечипір Х. Мовностилістичні помилки ведучих українських телеканалів. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Журналістські науки.* 2019. № 3. С. 129–135.
2. Білоус О. Фахова мова теленовін: шляхи аналізу та перекладу "Ad orbem per linguas. До світу через мови". *Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції "Наративи сучасної України у світовій геополітиці"*, 18–19 травня 2023 року. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2023. с. 26-28.
3. Васильченко В. Медійна мова: стилістика і девіації. *Актуальні проблеми масмедіа: колективна монографія / наук. ред. Васильченко В.М., Шульгіна В. І. К.: НАУ, 2023. С.73-93.*
4. Гаврилова Я. До проблеми розрізнення «норми» і «помилки» у текстах періодичних видань. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика»* : зб. наук. наук, праць. Херсон, 2015. Вип. 22. С. 119–120.
5. Єрмоленко С. Символічні і прагматичні виміри мовної норми. *Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві.* Київ.: Видавничий дім Д. Бурого, 2012. С.202-223.
6. Кравченко Є. Г. Динаміка мовної норми. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 9–10 квітня 2018 р. Д. : ЛПРА, 2018. С.156 -160.
7. Крайнікова Т. Мовна культура українських ЗМІ: тлумачення інтернет-користувачів. *Стиль і текст.* 2012. Вип. 13. С. 107–115.
8. Лисинюк М. Мова ЗМІ як показник мовної культури сучасного суспільства *Культура і сучасність* : альманах. 2020. № 2. С. 33-38.
9. Тараненко О. Сучасні тенденції до перегляду нормативних засад української літературної мови і явища пуризму (на загальнослов'янському тлі). *Мовознавство*, 2008, № 2—3 с.159-189.

10. Українська мова. Енциклопедія / ред. В. М. Русанівський. К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. 750 с.
11. Яцимирська М. Українська ортологія на інтернет-платформі. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2020. Випуск 47. С. 179–188.
12. Lubaś W. Polityka językowa [seria «Najnowzedzeje języków slowiańskich»]. Opole, 2009, 583 s.
13. Мариненко І. Орфографічні й лексичні помилки в крос-медійних змі: типологія, причини виникнення / І. Мариненко // *Мова: класичне - модерне - постмодерне*. - 2017. - Вип. 3. - С. 227-235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Langcmp_2017_3_27
14. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2022 р. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua>

Мирбабасва Карина Олегівна,
студентка IV курсу (спеціальність «Журналістика»),
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: 6937127@stud.nau.edu.ua

Васильченко Вячеслав Миколайович,
канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики ФМВ НАУ
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: viacheslav.vasylichenko@npp.nau.edu.ua

ЮТУБ ЯК СОЦІАЛЬНА МЕРЕЖА: ВІДЕОБЛОГІНГ ТА АУДИТОРІЯ

Сьогодні соціальна мережа «Ютуб» займає друге місце у світі як популярна медіаплатформа, яка налічує понад два мільярди користувачів [1]. Популярність ютуб зумовлена зручністю використання, якістю роботи та наявністю безкоштовних послуг для користування мережею. Відзначимо, що активно прогресують нові форми творчої самореалізації в мережі інтернет, зокрема, через відеоблоги. Ця тенденція властива користувачам відеохостингу «Ютуб».

Метою даного дослідження є аналіз медіаплатформи ютуб як соціальної мережі, популярність відеоблогів та зв'язок із аудиторією.

Методологія дослідження представлена загальнонауковими методами (аналіз, порівняння, метод моніторингу, метод аналізу статистичних даних, метод класифікації).

Незважаючи на безліч особливостей, які на думку науковців, мають місце в інформаційному просторі, ютуб визначають як найпопулярнішу платформу для потенційних користувачів. Ознаками цього є функціонування серіальності, що притаманна медіапростору та мистецтву ХХІ ст. На думку дослідників, це викликано потребою аудиторії, адже в процесі постійного інформаційного тиску, автор надає своїй аудиторії можливість відпочити. Важливим є поняття дискурсивного маркеру відеоблогу, який передбачає різні ознаки інформаційного явища: кількість підписників, переглядів, тривалість функціонування, частота коментарів [2, 3, 6].

Перший відеоблог з'явився у 2000 році, коли американець Адам Контрас записав звернення до своїх рідних у якому повідомляє про свою подорож [4]. Розвиток відеоблогінгу як популярного явища почався з появою місць для розміщення відеофайлів, цьому слугував відеохостинг «Ютуб», який створив належні умови для просування блогу через платформу відкритого доступу. З 2004 року у соціальній мережі «Ютуб» з'являються блоги різної тематики, які активно переглядає велика кількість користувачів, які в свою чергу як масове явище сформували повноцінну аудиторію.

Формат відеоблогу постійно трансформується, це пов'язано із розвитком технологій та швидкою зміною вимог та зацікавленості аудиторії. Сьогодні у соціальній мережі «Ютуб» за загальною статистикою щохвилини завантажується понад 500 годин відео, відповідно за день завантажується близько 730 тисяч годин контенту [4]. Стрімкий розвиток відеоблогу засвідчує, що цей вид діяльності стає професійним.

Відеоблогінг характеризується постійним оновленням відеоконтенту, акцентом на візуальне сприйняття інформації та демонстрація власного «я». Це можливість проявити медіакреативність у професійному поєднанні інформативних та розважальних елементів поза межами традиційних медіа

Блог виступає одним із видів популярного способу взаємодії з аудиторією. Залучення аудиторії залежить від аспектів індивідуального підходу автора до реалізації відеоблогу. Сьогодні велика кількість успішних відеоблогів є продуктами масового інтернет-споживання, які позбавляють контент монотонності та враховують інтереси аудиторії [2].

Автор під час створення блогу використовує певний арсенал функцій та характеристик для реалізації бажаного результату.

Оформлення каналу (дизайн, назва, реклама, налаштування зв'язку з аудиторією) та внутрішнє наповнення (тема, подача інформації, поєднання креативності та індивідуальності) взаємопов'язані між собою тому грамотне оформлення внутрішніх та зовнішніх аспектів каналу сформує позитивну оцінку аудиторії про блог.

Важливими елементами створення каналу є формування назви та відповідного логотипу для візуального сприйняття теми блогу. Назва відеоролика має важливу функцію – коротко і доступно донести до потенційного глядача сенс відео. Проаналізувавши назви відеоблогу, варто зазначити, що формат створення заголовків доволі різноманітний, від класичного до заголовків-цитат, заголовків-аббревіатур тощо. Часто у назвах використовують слова-сигнали для привернення уваги та збільшення кількості переглядів.

Вагомий спектр інтерактивних можливостей як для блогера так і для його глядачів, може по-різному реалізовуватися в залежності від теми відеоблогу. Поки не існує єдиної загальноприйнятої класифікації відеоблогів, проте, аналізуючи тематику контенту, ми можемо виокремити такі види:

Б'ютіблог – блог про красу, сучасна думка про методи створення краси та використання косметологічних продуктів.

Лайфстайлблог – один із найпопулярніших форматів відеоблогу, в основі якого демонструється життя відеоблогера і транслюється кожного дня.

Фешнблог – відеоблог про індустрію моди, стилю та дизайну.

Ігровий блог – блог, який має популярність серед любителів відеоігор.

Сьогодні його розділяють на два формати: летсплей – форма такого блогу створена на основі демонстрації проходження комп'ютерних ігор і озвучкою летсплейщика (людина, яка знімає подібний контент). Летсплей став доволі поширеним в суспільстві, його почали додавати в розважальну категорію масової культури і сприймати на одному рівні зі спортивними передачами та музикальними концертами. Та інший формат – огляд відеоігор, автори якого на відміну від летсплейщиків охарактеризовують ту чи іншу гру та роблять порівняльний аналіз.

Тревелблог – відеоблог в якому мандрівники діляться з аудиторією своїми враженнями від подорожі. Завдяки гібридизації жанрів, тревелблогерами можуть бути і лайфстайлблогери, які вирушають у подорож і ведуть блог про нову місцевість.

Соціальні експерименти (пранки) – сьогодні є найактивнішим трендом. У подібних відео пранкери (люди, які створюють пранки) моделюють будь-яку ситуацію, найчастіше негативну, яка могла б статися

у реальному світі. На кінець відео висвітлюється статистика та аргументований висновок.

Кіноблог та музичний блог – в таких блогах автор в основному виступає як критик та оглядає нові кінострічки або музичні твори.

Фітнес блог – блог у якому тренер показує правильну техніку виконання вправ, розповідає про правильне харчування та здоровий спосіб життя.

Кулінарний блог – блог про кулінарію, рецепти, приготування їжі.

Науковий блог – блог про науку та демонстрацію наукових досліджень.

Особливу увагу приділяють стріму (прямій трансляції) відеоблогера, під час якої формується повноцінний зв'язок із аудиторією через можливість ставити питання у чаті прямої трансляції. Також популярними видами відеоблогу є шоу. Шоу – блог створений у вигляді серії епізодів, які об'єднані однією формою подачі матеріалу і тематикою.

Варто зазначити, що відеоблогінг швидко розвивається. Вже зараз можемо спостерігати, що розвиток відбувається за телевізійним типом (за допомогою дифузії жанрів) — це помічаємо як і на блог-платформі так і на сучасному телебаченні. Ця тенденція найбільш помітна у жанровій класифікації відеоблогів.

Ведення відеоблогу на ютуб має змагальний характер, оскільки автори змагаються за кількість зареєстрованих користувачів, за місце в загальному рейтингу каналів та кількість переглядів відео. Аудиторія може оцінювати відео лайками або дизлайками, які є маркером успішності контенту автора і частково сприймаються як показник статусу учасника.

Основа комерційного відеоблогінгу складає реклама, контракти укладаються між зацікавленою стороною та блогером. Реклама може здійснюватися кількома варіантами: рекламування товару блогером як популярною особистістю або рекламування товару під час відтворення контенту.

Варто зазначити, що популярність відеоблогу формує перехід від розважального формату до засобу масової комунікації. Відеоблогери стають лідерами думок, які впливають на свідомість своєї аудиторії. Цей вплив можемо спостерігати під час формування звичок та цінностей, керування настроєм, співпереживання, відкритий зв'язок на рівні медійної особистості та аудиторії на відміну від зв'язку аудиторії з традиційними медіа. Сам формат відео є телевізійним форматом подачі інформації. Таким чином, межа між інтернетом і телебаченням поступово зникає. А популярність відеоконтенту можна пояснити тим, що відеоблог об'єднав усі ознаки інтернет-комунікації сучасного суспільства [3].

Науковці зазначають, що цей процес соціалізації обумовлений глобальною інформатизацією суспільства. Взаємодія користувача з будучим автоматично стає його референтною групою, формуючи або перетворюючи його нормативно-ціннісні установки. В процесі цього явища формуються різноманітні за складом групи. Це продиктовано специфікою інтернет-простору, оскільки відсутність багатьох меж дозволяє користувачам об'єднуватися в групи незалежно від національності, віку, статі, регіону проживання [2].

Подальші наукові дослідження цієї теми, можуть включати вивчення відеохостингу «Ютуб» як аналога телебачення, класифікації нових видів відеоблогінгу, особливості подачі інформації у кожному із цих видів та аналіз його аудиторії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дослідження: в YouTube понад 13 мільярдів відео. ProIT: медіа для профів IT. URL: <https://proit.org.ua/doslidzhiennia-v-youtube-ponad-13-miliardiv-vidieo/> (дата звернення: 28.03.2024).
2. Жанрово-тематична класифікація відеоблогінга: науковий підхід | Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Наукова періодика України. URL: <https://journals.urau.ua/visnyknakkkim/article/view/244408> (дата звернення: 28.03.2024).
3. Рудник М. Комунікативні особливості українських відеоблогів на прикладі Youtube каналів телебачення «Торонто», Яніни Соколової та Остапа Дроздова. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/File/11111/11404> (дата звернення: 28.03.2024).
4. Статистика YouTube – все, що має знати кожен маркетинголог. Бонус: ТОП-50 найпопулярніших каналів YouTube в Україні. Webpromo. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/statistika-youtube-vse-hto-dolzen-znat-kazhdij-marketolog-bonus-top-50-samyh-populyarnyh-youtube-kanalov-v-ukraine/#statistika-youtube-po-kategoriyam> (дата звернення: 28.03.2024).
5. Garsia J. *Start a successful blog: 8 easy steps*. URL: <https://www.wbsitetooltester.com/en/blog/howto-start-a-successful-blog/> (дата звернення: 29.03.2024)
6. B V. F. *Bloggers' expectations of privacy and accountability: an initial survey*. OUP Academic. URL: <https://academic.oup.com/jcmc/article/10/3/JCMC1031/4614515> (дата звернення : 28.03.2024).

Пухтій Анна Віталіївна,
студентка II курсу
спеціальності 061 «Журналістика»
ОПП «Реклама і зв'язки з громадськістю»
НАУ, м. Київ, Україна
e-mail: 8082680@stud.nau.edu.ua

Глухенька Марина Вікторівна
старший викладач кафедри
реклами і зв'язків з громадськістю
e-mail: maryna.hlukhenka@npp.nau.edu.ua

РОЛЬ БРЕНДИНГУ В ДОСЯГНЕННІ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

Будь-яке підприємство, перш ніж вийти на конкурентну арену, має завоювати прихильність покупця, заявивши про себе на споживчому ринку. Для цього підприємству потрібен чітко сформований і гнучко інтегрований в ринкове середовище бренд. Бренд є візиткою підприємства. На цьому наголошує американський підприємець, найвпливовіша людина в сфері бізнесу, Джеф Безос: «Бренд – це те, що люди кажуть про вас, коли вас немає в кімнаті. Особливостями бренду можна заволодіти, а брендом у своїй істинній подобі – ні.» [1, с.10]. Тому, щоб підприємству побудувати довготривалі стосунки зі споживачами, заслужити лояльне ставлення до себе, слід опрацювати цілий комплекс заходів щодо розробки, реалізації та просування свого бренду на ринку. У даному випадку важливу роль у цьому відіграє брендинг. Брендинг – це системний, обґрунтований, виважений процес, що передбачає планування та впровадження маркетингового комплексу заходів щодо створення торговельної марки, розроблення плану перетворення торговельної марки на бренд, зокрема шляхом розроблення відповідного імені, корпоративного стилю та дизайну, рекламних кампаній, проведення акцій зі стимулювання збуту, цілеспрямованого PR, з метою формування бажаних асоціативних вражень у споживачів [3, с.13].

Брендинг складається із вербальної та візуальної складових частин, що утворюють між собою своєрідний взаємозв'язок: всі візуальні елементи, до яких належать фірмовий стиль, рекламні комунікації, упаковка, зовнішній вигляд, будуються на вербальних складових – місіях,

філософії та цілях бренду. Вони допомагають сформувати додаткову цінність, збільшуючи вартість самої компанії [2, с.17]. Унаслідок чого, брендинг перетворюється на один з інструментів активу, керуючи увагою споживачів і організацією постійних продажів. Ефективне здійснення даного процесу стимулює підвищення прибутку на підприємстві та створення позитивного іміджу бренду. Для визначення цінностей слід мати конкретні відомості про те, чого саме прагне цільова аудиторія і які її мотиви при купівлі товару. Це, в свою чергу, допомагає підприємству створити гнучкий бренд.

Україну можна з упевненістю вважати справжнім взірцем у брендинговій діяльності, адже незважаючи на протистояння країні-агресору, вона продовжує відстоювати свої позиції на споживчому ринку. Україна прагне зберегти авторитет тих брендів, які вже давно завоювали увагу та лояльність серед споживачів, та поширювати продукцію на нові міжнародні ринки і демонструвати всьому світу, що Україна – нація із позитивним іміджем. Задля підтвердження сказаного нами, наведемо приклад бренду «Чумак», що втілює найкращі риси позиціонування і застосування брендингу на українському споживчому ринку. Він пропонує широкий вибір домашньої консервації, майонезів, соняшникової олії. Слоган даного бренду – «З лану до столу» символізує свіжість продуктів, гостинну домашню атмосферу, демонструючи турботу і якість смаку. Зважаючи на тиск з боку російської агресії на початку повномасштабної війни, бренд «Чумак» призупинив свою діяльність на невизначений термін через неможливість точно спрогнозувати хід розвитку подій, пов'язаних із воєнними діями на території України. Упродовж настання кризи у своїй діяльності «Чумак» звернувся до своїх споживачів з вибаченням за можливі незручності і вжив заходи для поновлення довіри, які передбачали вдосконалення систем безпеки та контролю постачання і збереження якості продукції. У таких мережах гіпермаркетів як «Auchan Україна» проводилися акції «Полиці чекають - І ми чекаємо» в знак поваги та підтримки бренду «Чумак» [5]. Саме ці кроки допомогли «Чумак» відновити свій авторитет серед прихильності споживачів і продемонструвати себе взірцем брендингу на українському ринку.

Також одним із найрозповсюдженіших маркетингових інструментів для просування бренду на українському ринку є реклама. У ній бренд позиціонує свою продукцію на якості, смаку, відданості традиціям та звичаям. Для привернення більшої уваги споживачів компанії часто персоніфікують бренд через залучення до його просування відомих особистостей, які є так званими лідерами думок серед населення. Прикладом рекламного ролика, де товар позиціонується на іміджі, є

реклама ікри «СпецПосол». Де до просування бренду залучили українську народну артистку України Наталію Фаліон – людину з неперевершеними акторськими здібностями, яка вже є брендом, що уособлює українську культуру. З перших секунд рекламного ролика захоплює дух гостинність, домашній затишок, гарний смак, природна чистота, якість їжі та напоїв святкового українського застілля. Слоган бренду «Червона ікра «СпецПосол» – відмінний результат без переplat!» – рекламне гасло, що маніпулятивно впливає на споживачів реклами, позиціонує дану продукцію на перевагах товару та якості. Емоційного посилення додає так званий музичний джінгл із уривку пісні гурту «Лісапетний батальйон», що допомагає запам'ятати рекламу бренду, сформувати обізнаність і впізнаваність серед інших конкурентів.

Вище сказане нами дає підставу стверджувати, що брендинг – один із найголовніших інструментів для досягнення успіху на конкурентному споживчому ринку підприємства, процес, який передбачає формування лояльності споживача до товару або ж послуги. Збільшення, сприяння розвитку та вдосконалення продукції завдяки створенню конкурентоспроможного бренду, який характеризується своєю актуальністю, відмінними індивідуальними ознаками, що дають змогу відрізнити його серед інших брендів на ринку.

Ми розглянули застосування брендингу на українському споживчому ринку, із наведеними прикладами двох українських брендів «Чумак» та «СпецПосол» і довели, що, незважаючи на воєнний російсько-український конфлікт, який призвів до економічної нестабільності та зміну цінової чутливості споживачів до продукції, підприємствам вдалося сфокусуватися на відповідних потребах ринку із застосуванням стратегічних заходів із метою адаптації до нинішніх умов, вдосконалити систему купівлі-продажу, постачання, дистрибуції й завоювати та втримати увагу, лояльність до бренду споживачів. Для втілення цього українські компанії популяризують нашу національну ідентичність, залучають відомих особистостей до своїх рекламних кампаній, щоб підвищити впізнаваність бренду та створити позитивний імідж, позиціонують свою продукцію на якості, із збереженням національних традицій та звичаїв.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Саймон Бейлі. Міфи про брендинг / Саймон Бейлі, Енді Мілліган; пер. з англ. Я. Машико. Харків: Ранок: Фабула, 2020. 256 с.
2. Смерічевський, С. Ф., Петропавловська, С. Є., Радченко О. А. Бренд-менеджмент: навч. посібник. Київ: НАУ, 2019. 156 с.

3. Шульгіна Л. М., Лео М. В. Брендінг: теорія та практика: монографія. Тернопіль: Астон. 2011. 266 с.
4. <https://chumak.com/about>
5. <https://trademaster.ua/news>

УДК: 004.94:050(043.2)

Пухтій Анна Віталіївна,
студентка II курсу (спеціальність
«Реклама і зв'язки з громадськістю»)
НАУ, м. Київ, Україна
e-mail:8082680@stud.nau.edu.ua

**науковий керівник – кандидат наук
із соціальних комунікацій, доцент,
завідувачка кафедри
«Реклама і зв'язки з громадськістю»
Івашук Антоніна Анатоліївна**

ОСОБЛИВОСТІ ВІЗУАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ В ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ

Людина, живучи в сфері інноваційних технологій, щодня черпає незліченну кількість інформації, яка надходить з різних джерел. Тому людський мозок часто перебуває в стані перевантаження і змушений постійно відфільтровувати те, що йому потрібно. Згідно новітніх наукових досліджень, до 90% інформації людина сприймає через зір [5, с.5]. Зорове сприйняття – це високо вибірковий процес, не тільки в розумінні концентрації на тому, що приваблює нашу увагу, а й у розумінні способу вивчення і дослідження об'єкта. Здавалося, Інтернет-ресурси витісняють періодичні видання, адже сьогодні великий вміст новин доступний в онлайн-форматі. Незважаючи на це, більшість людей вважають періодичні видання одним із символів стабільності та довіри, що привертає увагу читачів не лише актуальною інформативністю, але й естетичним оформленням. Тому при верстці періодичних видань основний акцент робиться на візуальній складовій. Візуальна складова є виразником ідентичності видання, завдяки чому його можна розпізнати серед інших видань і зробити впізнаваним серед аудиторії.

У своїй книзі «Особливості графічного дизайну» американський дизайнер Вайт Алекс дає чіткі правила та поради, які має враховувати графічний дизайнер, перш ніж розпочати верстку періодичного видання:

- визначити для себе завдання, перевизначення, що має спрямовуватися на реальні питання та те, як поводитися з матеріалом;
- вивчити матеріал;
- виділити суть із маси плутанини й багатогранності для того, щоб нічого не бракувало і не було зайвим під час відфільтрування і обробці матеріалів;
- слід вирізнити основний момент, щоб його значення для читача було зрозумілим і візуально привабливим;
- треба уніфікувати всі елементи, щоб вони не перекрикували один одного.

Новітні програми такі як «Indesign», «QuarkXPress» поліграфії дають змогу робити газети та журнали більш інформативними, зручними для сприйняття читачів. Сучасні періодичні друковані видання характеризуються великою різноманітністю шрифтів, значною кількістю якісних зображень та публікацій. Для ефективної комбінації усіх елементів, які присутні на сторінках періодичних видань, слід також враховувати цільову аудиторію, що охоплює періодичне видання. Це яскраво виражено під час роботи зі створення композиції. Українська дослідниця дизайну газет В. Шевченко зазначає, що в композиційно-графічному моделюванні закладені художні основи оформлення: класичні правила пропорцій контрасту, рівноваги [6, с. 194]. До таких засобів, завдяки якому досягається гармонія в даному аспекті належать пропорція, контраст, симетрія, асиметрія та рівновага.

Пропорцією називають зв'язок складових у межах цілого. Пропорційність в оформленні видання можна створити завдяки співвідношенню тестових колонок, заголовків, смуг, ілюстрацій і композиції шпальти загалом. Щоб підкреслити актуальність розміщеного матеріалу застосовують контраст. І за допомогою контрасту виділяється вагома інформація серед тієї, на яку випуск періодичного видання не ставить за мету зосередити увагу читача – це є композиційний принцип домінування та субординації. Під час варіювання контрасту важливу роль відіграє колір, що здатен емоційно й естетично впливати на сприйняття читача. Колір здатен виділяти не лише заголовки та текст, а й ілюстрації. Приклад дизайну друкованої сторінки, де композиційний центр був виділений за допомогою контрасту, можемо побачити в заголовку статті «Героїв Ірпеня пам'ятатиме весь світ», розміщеної в українській газеті «Ірпінський вісник» [2, с.3]. На даному прикладі видно, як дизайнери

надали патріотичного змісту даній статті та загострили увагу читачів на її важливості, виділивши слова «Героїв Ірпеня», символічними для українців жовтим та блакитним кольорами. Однак, працюючи із оформленням газети, потрібно пам'ятати, що надмірна кількість «кольорових плям» на сторінці так само шкідлива для композиції, як і надлишок інших видільних, контрастних засобів. В цій же газеті розглянемо приклад невдалого дизайну з надлишком контрастних засобів – використання сірого кольору для фону [2, с.3]. Як бачимо, графічні дизайнери вирішили привернути увагу до статті, залишивши фон сірого кольору, але цим вони ускладнили сприйняття матеріалу, знизили читабельність та візуальну розбірливість сторінки.

Якщо говорити про симетрію та асиметрію, то їхнім завданням є підпорядковування частин композиції за принципом подібності й зрівноваженості. Симетрична композиція передбачає урівноваженість та візуальну еквівалентність з обох боків усіх зображувальних елементів. Такий різновид композиції, зазвичай, вабить око старшої аудиторії, адже характеризується офіційністю та виваженістю. Проте, дотримання стовідсоткової симетрії неможливо саме тому, що всі матеріали відрізняються один від одного розмірами. Якщо говорити про наступний вид компонування – асиметрію, то її застосування при оформленні дизайну сторінок періодики можна зустріти значно частіше. Асиметрія полягає в дотриманні рівноваги неоднакових частин матеріалів тексту, різних за обсягом, насиченістю та розміром ілюстрацій, заголовків, лінійок, текстових колонок.

Як і в музичному мистецтві, у графічному дизайні є важливим ритм. Саме він надає композиції більшої динаміки і є так званою закономірною зміною характеристик елементів, за якою у певному порядку можуть зростати їхні розміри та обсяг, посилюватися тона чи кольорова насиченість або змінюватися інтервали між ними [3, с.41, 42]. Так, як читачі при читанні періодичних видань віддають перевагу цікавим для них новин, сенсацій, графічним дизайнерам також потрібно ретельно працювати над вибором шрифтів, який відповідатиме змісту. Канадський автор Карл Дейр висловлюється з приводу цього так: «Між двома крайнощами невимушеної монотонності й типографічної піротехніки перебуває царина, де дизайнер може сприяти задоволенню від читання і розуміння прочитаного»[1, с.171]. Розрізняють два види шрифту, а саме: декоративний і текстовий. Декоративний шрифт призначений для заманювання уваги читачів через свій нестандартний дизайн та оформлення, що використовується для створення ексклюзивних заголовків.

Текстовий шрифт застосовується під час викладу основного матеріалу. При цьому слід забезпечити розбірливість тексту шляхом розміщення оптимальної кількості символів рядку, вибору відповідного кеглю, щоб не навантажувати сприйняття читачкої аудиторії [1, с.193-195]. Алекс Вайт зазначає, що текст, набраний великими літерами, важче читати, ніж набраний малими [1, с.179]. Тож важливими вимогами до шрифтів є розбірливість та читабельність. Ілюстрації доповнюють висвітлену інформацію, візуалізують матеріал, надають йому більшої зрозумілості, і, таким чином, підсилюють значущість повідомлення. Існує така закономірність щодо зображень в періодичних виданнях:

- об'єкт, який розміщують у центрі, передбачає більш важливе значення для візуального сприйняття, ніж предмети, які знаходяться з боків;
- предмет, який розміщений зверху, здається важчим за той, що розміщений внизу, а предмет, який розміщений справа – важчий за той, що розміщений зліва [4, с.19,20, 24].

Окрім розміщення тексту та зображувальних об'єктів, варто не забувати про білий простір, так званий «негативний простір», який є протилежністю насиченості. Це так звана порожнеча в графічному двовимірному дизайні, що знаходиться за текстом й вважається одним із способів створення інтриги, естетики, створює баланс і ефект, надає руху та енергії зображенню [1, с.24-25]. Через застосування білого простору відбувається покращення сприймання тексту, зменшується візуальний безлад і текст стає простішим для читача. У статті «Ірпінський фонд «Незламні серця» надав гуманітарну допомогу жителям селища Бородянка» «негативний простір», завдяки синьому фону, виконує видільну функцію і допомагає швидко знайти поглядом необхідний інформаційний блок [2, с.6].

Вище сказане нами дає підставу стверджувати, що добре створена візуальна складова в періодичних виданнях – це результат клопіткої роботи графічних дизайнерів над вражаючим і естетичним дизайном, який привертає увагу читачів та робить видання ідентичним та впізнаваним серед інших таких видань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алекс В. Вайт. Основи графічного дизайну: Третє видання. Простір, єдність, архітектура сторінки та шрифт / Алекс В. Вайт. Пер. із англ. Леся Куцюк, Олексій Пелипенко. Київ: ArtHuss, 2023. 240 с.
2. Ірпінський вісник: Газета, № 49 (2950), лютий, 2024.
3. Йордан Г. Основні архітектонічні складові друкованої газети //Ел. Ресурс Медіапростір 2017, випуск 10

4. Куленко М. Я. Основи графічного дизайну: підручник. Київ: Кондор, 2006. 492с.

5. Муляр В. П. Візуалізація даних та інфографіка: навчальний посібник. Луцьк, 2020. 200 с.

6. Шевченко В. Е. Оформлення сучасного газетного видання. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут журналістики / За заг. ред. В. В. Різуна. / Вікторія Едуардівна Шевченко. Київ, 2003. 344 с.

Савіна Яна Андріївна,
студентка IV курсу (спеціальність «Журналістика»),
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: 6978551@stud.nau.edu.ua

Васильченко Вячеслав Миколайович,
канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики ФМВ НАУ
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
e-mail: viacheslav.vasylchenko@npp.nau.edu.ua

ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛ ЯК РІЗНОВИД НОВИХ МЕДІА

Telegram-канали стають все більш популярними як засіб масової комунікації в сучасному світі інформаційних технологій. Вони створюють нові можливості для впливу, формування думок і взаємодії з аудиторією. Таким чином, дослідження їхнього впливу, функцій та особливостей є важливим завданням для сучасного журналістикознавства.

Метою нашого дослідження є спроба розкриття сутності та впливу активном ті телеграм-каналів як різновиду нових медіа, аналіз статистичних даних щодо популярності і зростання аудиторії, а також активності в телеграм-каналах.

Дослідники зробили значний внесок у концепцію нових медіа та їхнє використання в контексті комунікації та технологій, серед них Бойко Ю., Ковальська Л. та Зражевська Н. У цифрову епоху, коли швидкість і доступність інформації стали визначальними характеристиками нашого повсякденного життя, виникають нові форми комунікації та медіа. В умовах сьогодення соціальні мережі стають все більш популярним засобом комунікації й все більш різноманітними. Соціальні мережі дають

змогу спілкуватися незалежно від їхнього розташування та обмінюватися інформацією [1, с. 235].

В сучасному світі важко не помітити вплив соціальних мереж на аудиторію, вони стали важливими інструментами для впливу на політичні процеси, поширення інформації та формування громадської думки. Телеграм-канали також сприяють розвитку громадськості й культурного обміну завдяки можливостям взаємодії, створення спільнот та самовираження.

Використовуючи переваги цифрових платформ і надаючи функції, телеграм-канали міцно закріпилися до системи нових медіа. Вони дають змогу створювати індивідуальний інтерактивний контент шляхом швидкого й прямого зв'язку з аудиторією в режимі реального часу. Крім того, вони надають змогу авторам контенту охоплювати міжнародну аудиторію без обмежень традиційних медіа, таких як витрати на друк або обмеження часу ефіру.

Телеграм є медійною платформою, яка дає змогу підписуватися, створювати та споживати контент у вигляді текстів, зображень, відео та аудіо. Телеграм відрізняється від інших соціальних мереж тим, що він має зручний інтерфейс та зосереджений на контенті.

В епоху цифрових технологій телеграм-канали пропонують багато способів взаємодії та поширення інформації. Їхнє значення та вплив і далі зростати, роблячи їх важливою частиною сучасного медійного середовища. Вони можуть використовуватися для реклами, новин, освітніх матеріалів, розваг тощо. Залежно від цілей і вимог власника такі канали можуть бути приватними або публічними. Крім того, вони полегшують спілкування з аудиторією шляхом голосувань, швидких реакцій, опитувань і коментарів.

Телеграм-канали дають журналістам і медіа-компаніям можливість прямо контактувати з аудиторією. Це дозволяє підтримувати міцні зв'язки й взаємодію з читачами. Можливість отримувати інформацію в режимі реального часу на мобільних пристроях користувачів робить їх ефективними засобами ляля актуальних новин, аналітики та іншого контенту.

Багато телеграм-каналів створюють і публікують власний контент, який представляє авторську думку та експертні знання з конкретної галузі. Це може бути аналітика, новини, огляди або інші інформаційні тексти.

Телеграм-канали мають переваги, але вони також стикаються з проблемами, такими як дезінформація, поширення фейкових новин і проблеми з безпекою даних. Адміністратори каналів повинні стежити за джерелами інформації, які вони публікують.

З початком повномасштабного вторгнення кількість підписників телеграм-каналів, які висвітлювали новини, зростає. Це свідчить про те, що аудиторія, а також кількість часу, який українці почали проводити на цій платформі збільшується. За даними дослідження Українського інституту медіа та комунікацій, сформувався топ телеграм-каналів українського сегменту за підписками та репостами. Серед цих каналів опинилися вже відомі медіа та нові переважно анонімні інформаційні канали, а саме: «СУСПІЛЬНЕ. НОВИНИ», «УП. Стрічка», «ТСН новини», «Лачен пише», «UKRAINE NOW», «TOP NEWS» та багато інших [3, с. 17].

До головних переваг телеграму можна віднести підтримку файлів розміром до 2 ГБ. Також він дає змогу ланувати надсилання повідомлень протягом певного періоду, а це надає можливість ублікувати матеріали за розкладом у певний час. Важливим інструментом є можливість після надсилання повідомлення редагувати та навіть замінити його. Функція «Редагувати» дає змогу змінити не тільки текст, а навіть замінити стару фотографію іншою. Кожен користувач телеграму має особистий архівний простір «Збережені повідомлення», користувачі мають можливість зберігати важливі повідомлення, файли, публікації для каналів, резервні копії яких будуть створені в безпечній хмарі телеграму, а також в самих каналах і чатах, з яких вони будуть перенесені. У хмару можна надсилати всі види файлів, але розмір кожного файлу не повинен перевищувати 1,5 ГБ, оскільки файли можуть бути автоматично обрізані та переформатовані під вимоги.

У результаті користувачі отримують значну перевагу від гнучкості та контролю телеграм-каналів. Від створення до публікації користувачі повністю контролюють власний контент. Вони можуть легко оновлювати свої публікації, щоб гарантувати, що їхня аудиторія завжди може отримати найактуальнішу та перевірену інформацію. Крім того, вони можуть підвищити читабельність і залучення до свого контенту, змінюючи формат, щоб відповідати вподобанням аудиторії [4, с. 180].

Можливості для розвитку і використання телеграм-каналів дуже широкі. Їхнє значення буде лише зростати з поширенням та зростанням кількості користувачів цієї платформи. Вони можуть стати життєво важливими інструментами для поширення інформації й один з провідних інструментів нових медіа. Вони будуть продовжувати розвиватися та змінюватися разом з потребами суспільства, щоб стати важливою частиною нашого інформаційного світу. Багато журналістів вважають, що журналістика залежить від соціальних мереж, оскільки суспільство використовує їх частіше, ніж офіційні веб-сайти для пошуку інформації [5].

Подальші наукові дослідження цієї теми, можуть включати більш детальне вивчення конкретних аспектів впливу та функцій телеграм-каналів, а також дослідження їхнього використання в освітніх, культурних та інших сферах життя суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко Ю. В., Ковальська Л. А. Соціальні мережі як зброя та інструмент впливу в умовах інформаційної війни. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Вип. 13. Т. 1. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 235-239.
2. Зражевська Н. Нові медіа і нові форми комунікації в медіа культурі // Актуальні питання масової комунікації. № 14, 2013. С. 70.
3. Як функціонують та завойовують аудиторію неінституціоналізовані новинні телеграм-канали українського сегменту. Аналітичний звіт. Київ, ГО «Український інститут медіа та комунікації», 2023. С. 68. URL: <https://www.jta.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/Telegram-Channels-2023.pdf> (дата звернення 28.03.2024)
4. Agur C. *Insularized Connectedness: Mobile Chat Applications and News Production. Media and Communication.* 2019. Vol. 7, Is. 1. P. 179–188.
5. Barichello E., and Carvalho L. *Understanding the digital social media from McLuhan's idea of medium-ambience. Matrizes.* 2013. № 7(1). P. 235–246.

Сичова Марія Юрївна,
студентка, ФМВ, НАУ
mashaaa068@gmail.com

Христокін Геннадій Володимирович
д.філос.н., професор кафедри
реклами і зв'язків з громадськістю НАУ
xristokingena@gmail.com

ВЗАЄМНИЙ ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА МАС-МЕДІА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ФОРМУВАННЯ НАРАТИВІВ

Війна в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, стала переломним моментом у розвитку українського суспільства. Вона не лише

привела до значних руйнувань та людських жертв, а й суттєво вплинула на громадську думку та медіа. Умови війни спричинили зміни у взаємодії між громадською думкою та медіа. З одного боку, громадська думка стала більш чутливою до інформації, що стосується війни. У людей виникла потреба у швидкому та достовірному інформуванні про події на фронті, ситуації в країні та за кордоном. З іншого боку, медіа, у свою чергу, стали більш активними у висвітленні війни [3]. Вони задовольняють інформаційний попит суспільства, намагаються надати максимально повну картину подій.

Одним із найбільш популярних джерел інформації про війну в Україні стали новинні телеграм канали, велика кількість яких пливає на суспільство: «Реальний Київ», «Новини.LIVE», «ЧП Україна Війна» тощо. Вони пропонують своїм читачам різноманітну інформацію, включаючи новини з фронту, інтерв'ю з військовими та політиками, аналітику та коментарі.

Які переваги мають новинні телеграм канали? Телеграм канали дозволяють швидко і легко поширювати інформацію. Це особливо важливо в умовах війни, коли люди потребують оперативної інформації про події. Телеграм канали часто створюються та ведуть конкретні люди. Це створює атмосферу особистого спілкування між автором каналу та його читачами. Це може сприяти формуванню довіри та впливу автора каналу на думки читачів. Телеграм канали часто передбачають можливість коментування та обговорення інформації. Це сприяє залученню читачів до процесу формування громадської думки.

Здавалося б, що швидка інформація в новинних каналах мала б висвітлити правду, відрити нам реальність, допомогти нам зорієнтуватися і згуртуватися. Але насправді, ми за майже два роки війни зустрілися із зовсім іншою ситуацією. Інформація в новинах не завжди достовірна, вона часто викривляє дійсність, новини вибудовуються так, що грають на емоціях, формують «картинку» дійсності, часом далеку від реальності. Новинні канали пропонують нам інформацію у форматі «вкиду», що розігріває в читачах невиправдані очікування, грає на настроях і страхах. Новинні канали, як правило, влаштовані нарративним чином, вони інтерпретують інформацію у певному ключі, тим самим інформуючи населення в певному напрямі. Чому так себе поводять новинні канали? Яка в них мета? Як пояснити таку подачу інформації? Чи існує зворотній вплив читачів на медіа? Як це можливо? Які наративи траслюють медіа? Ми спробуємо дати стислі відповіді на ці питання.

В умовах інформаційного вакууму та паніки в суспільстві в перші місяці війни, медіа в Україні були досить однорідними у своєму висвітленні війни. Вони зосереджувалися на військових діях, героїзмі

українських військових та жертвах серед мирного населення. Це сприяло формуванню в суспільстві єдиного розуміння війни як російської агресії проти України. Новинні канали в цей період подавали інформацію одноманітно і майже одноформатно. Але вже у 2023 році, коли активність бойових дій на фронті стали зменшуватися, і результати контрнаступу не принесли очікуваних результатів, медіа змінили акценти у подачі інформації. Вони стали більше уваги приділяти гуманітарній ситуації в Україні та міжнародній реакції на війну. В соцмережах з'явилися альтернативні коментатори, які борються за увагу глядачів, пропонуючи їм самі різні версії та інтерпретації ситуації.

Ми не повинні забувати, що зараз медіа і особливо соціальні мережі залежні від глядачів. Під час війни та гострої конкуренції між новинними каналами, медіа суттєво залежать від населення. Контент соцмереж завжди зорієнтований на лайки, коментарі та підписки, на спонсорство підписників. Активно висловлюючи свої думки та коментарі, глядачі впливають на те, які теми та події і як медіа будуть висвітлювати. Соцмережі працюють фактично під замовлення, соціальні мережі адаптують інформацію про війну під запити своїх підписників. Тобто, не буде помилкою стверджувати, що громадська думка впливає на формування контенту медіа. З цього ми можемо зробити висновок, що медіа впливають на формування громадської думки про війну. Вони визначають, які події та теми є найбільш важливими, як вони подаються та інтерпретуються. Але й громадська думка не менш активно впливає на медіа. Можна стверджувати, що вони разом взаємодіють у процесі формування суспільного дискурсу про війну. Цей дискурс включає в себе різноманітні думки, погляди, оцінки війни, визначає наративи.

В чому і як проявляється конструювання медіа суспільних дискурсів та наративів? На нашу думку, здійснюючи відбір і трансляцію інформацію, медіа визначають, які аспекти подій є ключовими, і як ці аспекти інтерпретувати. Медіа активно конструюють повідомлення та надають оцінки ситуації, визначають загальний контекст сприйняття подій громадськістю [1].

При цьому медіа не просто подають контент, вони транслюють страхи, емоції та очікування, що впливає на формування емоційного фону суспільства. З одного боку, медіа є творцями цих уявлень та емоцій, що породжують реакції аудиторії на події (оформлюють сферу суспільного уявлюваного), а з іншого боку, медіа задовольняють цікавість громадськості, задовольняють очікування, грають на страхах, підсилюючи їх для залучення уваги. У випадку перемог чи гарних новин з фронту, очікування громадян зростають. З іншого боку, відсутність позитивних новин може викликати страхи, паніку та підозри, поглиблюючи

емоційний вплив медіа на громадськість. Тобто, взаємний вплив громадської думки та медіа в умовах війни є складним та багатограним процесом. Він має важливе значення для розуміння того, як суспільство сприймає війну та як вона впливає на життя людей. Медіа не тільки формують, але й взаємодіють із суспільством, реагуючи на його очікування, сподівання та побоювання.

Не варто забувати, що медіа показують лише те, що вони спроможні показати, визначаючи теми та аспекти, які стають акцентованими, тоді як інші аспекти можуть залишатися непоміченими для суспільної думки [2]. Складається враження, що для аудиторії те, про що не говорять медіа, ніби не існує в реальності. При цьому не варто забувати, що суспільні уявлення формується під впливом інформації, що надходить із різних джерел, включаючи офіційні медіа-канали, соціальні мережі, особистий досвід людей. Громадяни можуть бути одночасно об'єктами інформування та дезінформації, отримувати новини від альтернативних медіа, з особистого спілкування з військовими, з досвіду перебування в зонах війни. Тобто, на нашу думку, не лише медіа формують наші уявлення, але вони є важливим фактором формування суспільної свідомості, колективних уявлень, конструюючи набір наративів, які впливають на сприйняття ситуації громадськістю.

Медіа формують і транслують наративи які споживає масова свідомість. І головна проблема тут в тому, що носій не здатен до критичної оцінки власних поглядів. У нього виникає стійке враження, що його переконання відповідають дійсності, яку він знає і адекватно розуміє, а його бачення є самоочевидними. Така людина глибоко переконана, що у своєму світогляді вона розкриває себе найбільш повноцінно і глибоко, по справжньому. І тільки аналітичний погляд не сприймає свої переконання як остаточну істину, він піддає сумніву свої та чужі уявлення як конструкти, фіксує зміни в масовій свідомості.

Мас-медіа не призначені формувати аналітичне мислення. ЗМІ є символічним інструментом поширення новин, які є соціальними конструктами. Тому поширюючи новини про війну, медіа конструюють уявлення про війну в суспільній свідомості. Для мас медіа, час війни це завжди час «гарячих подій», потоками інформації, якими живляться ЗМІ, і якими вони живлять нас. Для ЗМІ немає нічого більш живлячого та інформаційного як тема війни, особливо на її початку та в кінці. Починаючи з першої війни в Іраку, хід бойових дій транслуються онлайн. Цю жорстку реальність медіа через коментарі трансформують у символічну реальність, що інтерпретується і перетворюється на новини чи пропаганду, стає наративами [4].

Під час війни важко встановити межу між правдою та напівправдою, між правдою та фейком. Інформація, яку очікує людина повинна для неї полегшити її життя, створити надію на краще, не травмувати. Чиста правда більшість людей не хвилює. Вони її лякаються і закривають на неї очі. Люди бояться реальності, особливо жорсткої та страшної. Наприклад, багато росіян, на початку війни, злякалися, що їх держава напала на Україну. Вони навіть були проти війни, хтось виступав з плакатами, а хтось навіть виїхав з країни. Але трагедія війни в тому, що людині треба так чи інакше робити вибір: або вона за програш своєї країни, або за перемогу; або вона за те, щоб визнати злочинність війни і марність всіх втрат, або людина перетворює втрати і навіть злочини в сакральні жертви.

Під час війни в мас-медіа нарративна свідомість сакралізується і вимагає своєї правди, справедливості, покарання ворога, помсти. Свідомість, що сакралізує війну мислить магічно, вона вірить у «святість» свого народу, формує культ жертв, героїв та воїнів. Наратив «священної війни» вимагає майже релігійної віри у відкуплення народу жертвовністю героїв. Завершення війни перетворюється в «культ Перемоги». Всі ці атрибути ми в повній мірі бачили в російських масовій свідомості перед широкомасштабним вторгненням і спостерігаємо подальше формування «культу війни». Все більше росіян очуть перемоги, бо це єдине виправдання злочинів їх армії.

Українці знаходяться під впливом власних медіа, дезінформації медіа ворога та в полоні власних ілюзій. Українські медіа, особливо останнім часом, подають інформацію, яка пригнічує настрої населення, викликає стурбованість і апатію. На нашу думку, краще знати правду, ніж себе обманювати. Нам потрібно дорослішати. Громадяни мають усвідомлювати дистанцію між наративами і дійсністю, між нашими уявленнями про війну й реальністю. Для цього не варто повністю довірятися мас-медіа, особливо соцмережам. Через них можуть проникати дезінформація. З іншого боку, громадяни не повинні повністю відмовлятися від офіційних ЗМІ. Треба зважено і збалансовано сприймати інформацію. Треба усвідомлювати, що наша негативна активність в соцмережах одразу позначається на самих медіа. Вони прилаштовуються під наші настрої і починають «годувати» нас очікуваннями, підживлювати тими настроями, які ми в собі несемо.

Тому дуже важливо мати екологію емоцій та мислення, терплячість, виваженість, розсудливість. Крім цього, ми маємо продукувати правильні наративи, які б не створювали в масовій свідомості сакральні міфи. Ми маємо конституювати наші наративи виходячи з раціонального дискурсу європейських цінностей. Відповідно

до них ми воюємо за право жити достойно і гідно, ми відстоюємо власні права і не хочемо порушувати права інших, ми воюємо за свободу і за таку перспективу країни, що примусить нас змінюватися і розвиватися. З цієї війни ми маємо вийти іншими: кращими, мудрішими, внутрішньо вільними [4]. В цій війні відбувається формування не лише мас-медіа, але й нас самих. З цієї війни мають вийти оновленими і мас-медіа і їх глядачі та читачі.

Таким чином, взаємний вплив громадської думки та медіа в умовах війни в Україні є важливим фактором, який впливає на розвиток суспільства. Ми встановили, що мас-медіа активно впливають на громадську думку під час війни. Медіа завжди споживають інформацію і створюють картину дійсності. Вони завжди намагаються посилювати свій вплив на свідомість громадян, очікуючи фінансової та емоційної підтримки. Але сучасні мас-медіа транслюють не лише новини, але й емоції, страхи, сподівання. Саме їх очікує населення, яке в умовах панування соцмереж, навчилося ставити медіа в залежність від себе. Лайками, дописами, підписками і донатами, споживачі контенту впливають на його характер, форму та навіть зміст. Тепер незалежних медіа та їх споживачів немає. Реальність мас-медіа твориться всіма учасниками.

В умовах війни усі описані процеси посилюються. Медіа перетворилися на фабрику новин та наративів. Медіа сакралізує війну, бо це єдиний спосіб мотивації для споживачів та інструмент накопичення символічного капіталу. А споживачі з охотою очікують гарних новин, щоб заспокоїти себе. І коли цих новин немає, тоді громадська думка та мас-медіа створюють їх, вони разом шукають ворога, або відповідального за прорахунки. Медіа змагаються між собою в сакралізації та пошуку винних. На наше переконання, медіа мають виконувати відповідальну місію – повертати до реальності, а населення повинно усвідомлювати різницю між реальним та уявним, медійним та дійсним. Війна не повинна перетворити нас безвідповідальних споживачів, залежних від медіаінформації. З цієї війни ми маємо всі вийти іншими: кращими, мудрішими, внутрішньо вільними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Крос К., Гакет Р. Політична комунікація й висвітлення новин у демократичних суспільствах. Перспективи конкуренції; пер. з англ. К. : Основи, 2000. 142 с.
2. Обрящиков П. Вплив засобів масової інформації на формування громадської думки. *Молодий вчений*. 2022. № 45 (440). С. 383-384.

3. Після 24 лютого: яким був 2022 рік для регіональних медіа. ІМІ. 2023. 06.01.2023. Сайт URL:

<https://imi.org.ua/monitorings/pislya-24-lyutogo-yakym-buv-2022-rik-dlya-regionalnyh-media-i50014>

4. Христокін Г.В., Зайцева І.В. Наративи масової свідомості під час війни. X Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти». Київ. 20 жовтня, 2024. С. 23-27.

Солоха Інна Юрївна,
Студентка групи РЗГ- 218 кафедри реклами і зв'язків з громадськістю ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: 207983205@stud.nau.edu.ua

Глухенька Марина Вікторівна
Старший викладач кафедри реклами і зв'язків з громадськістю ФМВ НАУ
м. Київ, Україна
e-mail: maryna.hlukhenka@npp.nau.edu.ua

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ ПОСЛУГ В ІНСТАГРАМІ

У сучасному світі на ринку послуг, формування ефективної маркетингової стратегії стає важливою складовою успішного розвитку будь-якого бізнесу. Послуги стають предметом уваги не лише споживачів, а й підприємств, що пропонують їх. Особлива складність у формуванні маркетингових стратегій просування послуг полягає в тому, що вони є нематеріальними, це потребує використання новітніх інструментів та підходів для просування на ринку.

Актуальність обраної теми дослідження визначається необхідністю адаптації маркетингових стратегій до сучасних трендів у споживанні вмісту, зокрема у популярних соціальних мережах. Про актуальність та важливість теми свідчить значна кількість наукових праць, присвячених маркетинговим стратегіям та стратегічним перевагам на ринку послуг. Можна відзначити роботи таких зарубіжних та українських науковців: Бліщук К. М., Котлер Ф., Армстронг Г., Мельник Н. В., Пасічник І. Ю., Соковніна Д. М. та ін. [1; 2; 3; 4; 6].

Враховуючи значні досягнення науковців у сфері маркетингу, що дозволяють створювати стратегічні переваги на ринку, важливо відзначити, що питання особливостей формування таких переваг за допомогою маркетингових інструментів залишається малодослідженим і потребує подальших наукових досліджень.

Мета дослідження полягає у вивченні ефективних маркетингових стратегій просування послуги через власну сторінку відеомейкера в інстаграмі, з метою залучення аудиторії та підвищення зацікавленості.

Завдання дослідження включає аналіз тенденцій відеомейкінгу в інстаграмі, формування маркетингової стратегії для просування послуги в соціальній мережі, а також визначення оптимальних методів привернення уваги до послуги.

Методологія дослідження базується на аналізі наукових публікацій та електронних джерел з питань маркетингу та вивченні поведінки користувачів у мережі. Дослідження передбачає також експериментальні методи для тестування різних підходів до залучення аудиторії, включаючи частоту публікацій та взаємодію з аудиторією.

Результати дослідження допоможуть розробити ефективну маркетингову стратегію просування послуги в інстаграмі, що сприятиме збільшенню обсягів продажів та підвищенню рівня задоволеності клієнтів.

Маркетингова стратегія просування послуг на ринку стає інструментом у забезпеченні конкурентоспроможності та успішної реалізації бізнес-ідей. Вона вимагає комплексного підходу та врахування різноманітних факторів.

Маркетингова стратегія – перспективний підхід до створення інструментів для досягнення поставлених бізнес-цілей компанії з метою збільшення прибутку. Закріплюється в політиці компанії та є офіційним документом. Об'єднує завдання з просування, продажу послуг та товарів, ціноутворенню, роботі з персоналом і клієнтами [10].

Цей термін також можна визначити як план чи програму, яка спрямована на досягнення стратегічних цілей у будь-яких сферах діяльності. У ході проведеного дослідження можна створити єдину логічну схему основних елементів маркетингової стратегії. Вони визначають сутність маркетингової стратегії, включаючи цілі та завдання маркетингової діяльності та конкретні заходи у сфері маркетингу, відображені в маркетинг-міксі (4P): продукт, ціна, місце, просування. Окрім того, окремі елементи не лише розкривають зміст поняття "маркетингова стратегія" як всебічного плану досягнення маркетингових цілей, а й служать конкретними пунктами маркетингової стратегії, які можуть бути викладені у письмовому вигляді. Цей підхід передбачає

використання різних стратегій, таких як товарна стратегія, цінова стратегія, стратегія збуту і комунікаційна стратегія [5].

У контексті формування маркетингової стратегії для просування послуги на сторінці відеомейкера в інстаграмі, використання маркетингіку стає ключовим етапом. Описані чотири елементи надають комплексний підхід до розробки стратегії, що спрямований на досягнення стратегічних цілей у цій сфері діяльності.

Перш за все, продукт відеомейкера охоплює не лише контент, що створюється, але і сам бренд автора, його унікальність, стиль та цінність для аудиторії, тобто і послугу, яку він робить. Під час створення продукту потрібно чітко визначити основні повідомлення, які будуть передані цільовій аудиторії.

Також основними елементами продукту може бути:

1. Зосередження на ключових перевагах продукту і послуги, тобто як вони можуть поліпшити життя або розв'язати проблеми цільової аудиторії. Це допоможе глядачам краще зрозуміти цінність пропозиції.

2. Звернення до емоційної сторони пропозиції. Як використання продукту або послуги може викликати позитивні емоції аудиторії.

3. Заклик до дії. Після того як основні повідомлення передані успішно, треба переконатися, що аудиторія знає, що від них очікується. Це може бути заклик до купівлі послуги, підписки, переходу на сторінку, перегляду інших відео та інше [9].

Розуміння та вивчення цих аспектів дозволяє відеомейкеру ефективно формувати свій продукт на платформі «Instagram» і на ринку в цілому, щоб він був привабливим та конкурентоспроможним для своєї цільової аудиторії.

Цінова стратегія визначає, як встановлюються ціни на послуги відеомейкера. Це може здійснюватись через гнучкість ціноутворення, де ціни змінюються залежно від обсягу замовлень, складності виконання проєкту та інших факторів. Наприклад, вартість послуг може змінюватись в залежності від тривалості відео, його якості, включених додаткових послуг або обсягу замовлення. Важливо також враховувати конкурентну ситуацію на ринку та спроможність цін привабити цільову аудиторію.

Ціноутворення повинне бути збалансованим, з одного боку, задовольняти потреби клієнтів, а з іншого – забезпечувати прибуток для відеомейкера. Можливі стратегії включають фіксовані ціни за певні типи відео, пакетні пропозиції зі знижками для більшого обсягу робіт. Також важливо постійно моніторити ефективність цінової стратегії і вносити корективи відповідно до змін на ринку та потреб споживачів [7].

Місце, або платформа, в контексті просування послуги на ринку в інстаграмі, визначається не лише самою платформою, але й правильним

оформленням і активним веденням сторінки. Оптимізація профілю охоплює створення привабливого та інформативного опису, використання якісних фотографій та відео, а також відображення ключових аспектів послуги [8].

Четвертий елемент комплексу маркетингу, 4P – просування, займає ключове значення у маркетинговій стратегії. Цей аспект містить різноманітні заходи, спрямовані на підвищення відомості про бренд, привертання нових аудиторій та підтримку наявних клієнтів. Проте, ефективне просування в інстаграмі вимагає ретельної стратегії, бо відсутність чіткого плану може призвести до непередбачуваних результатів.

Протягом останніх років базова стратегія маркетингу в інстаграмі виглядає так:

1. Формулювання чітких, зрозумілих та досяжних цілей просування.
2. Ретельний аналіз конкурентів у зацікавленій ніші, включаючи і менш відомих користувачів.
3. Створення детального портрету цільової аудиторії.
4. Розробка унікальної візуальної концепції для акаунта.
5. Підготовка контент-плану, який охоплює щонайменше кілька тижнів вперед.
6. Розгляд рекламної стратегії.
7. Аналіз показників під час просування.

Для досягнення оптимальних результатів просування, рекомендується поєднувати як безкоштовні, так і платні методи. Це дозволяє раціонально розподілити бюджет і уникнути необґрунтованих витрат. Також рекомендується вивчити рекламні стратегії конкурентів, щоб використати їхні успішні підходи та уникнути повторення помилок [11].

Загалом, ефективне просування сторінки відеомейкера в інстаграмі вимагає поєднання різноманітних стратегій, спрямованих на привертання уваги, залучення аудиторії та впізнаваності бренду. Але одне залишається незмінним – постійний зв'язок та взаємодія з аудиторією, які містять в собі регулярну публікацію цікавого та якісного контенту, відповіді на коментарі та повідомлення.

Отже, формування маркетингової стратегії просування послуги на ринку вимагає інтегрованого підходу, що базується на аналізі ринкових умов, вивченні цільової аудиторії та урахуванні ключових елементів маркетинг-міксу.

У сучасному світі ефективна маркетингова стратегія є дуже важливою складовою успішного розвитку будь-якого бізнесу на ринку

послуг. В ході дослідження створено єдину логічну схему основних елементів маркетингової стратегії, включаючи конкретні заходи у сфері маркетингу, відображені в маркетинг-міксі (4Р).

В контексті просування послуги в інстаграмі, використання маркетинг-міксу є ключовим етапом, оскільки описані чотири елементи надають комплексний підхід до розробки стратегії, спрямованої на досягнення стратегічних цілей. Такий підхід передбачає використання різних стратегій, як-от товарна, цінова, стратегія збуту і комунікаційна стратегія.

Розуміння та вивчення основних елементів маркетинг-міксу допомагає ефективно формувати свої послуги в соціальній мережі «Instagram». Правильне оформлення та активне ведення сторінки в інстаграмі, а також використання різноманітних методів просування, таких як реклама та безкоштовні стратегії, допомагають досягти успіху на ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бліщук К. М. Сучасні маркетингові стратегії. *Ефективність державного управління*. 2016. 308 с.
2. Котлер Ф., Армстронг Г. Основи маркетингу. Наук. світ, 2022. 863 с.
3. Мельник Н. В. Стратегічне планування маркетингової діяльності суб'єктів господарювання туристичної галузі України: дис. канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2014. 291 с.
4. Пасічник І. Ю. Методичний підхід до оцінки ефективності маркетингової стратегії в процесі управління конкурентоспроможністю продукції. *Управління розвитком*. 2015. 75 с.
5. Серських Н.С. КОНЦЕПЦІЯ 4Р В ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ. *«ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ»*. 2018. С. 2–3.
6. Соковніна Д. М. Адаптивна маркетингова стратегія підприємства: методика формування та реалізація. *Економіка та держава*. 2020. 92 с.
7. 14 стратегій ціноутворення товарів для роздрібної торгівлі. *Shopify на українській*. URL: <https://xn-----6kcb4cegbednvr1ak3exe8ipar.in.ua/blogs/online-store-success-business/pricing-strategies> (дата звернення: 31.03.2024).
8. SEO для Інстаграм: оптимізуємо профіль під пошук соцмережі. *ITForce*. URL: <https://itforce.ua/blog/seo-dlja-instagram-optimiziruem-profil-pod-poisk-socseti/> (дата звернення: 31.03.2024).
9. ВІДЕОРЕКЛАМА: ЯК ЗРОБИТИ ВІДЕО, ЯКЕ ПРИВЕРТАЄ УВАГУ ВАШОЇ АУДИТОРІЇ. *seo-evolution*. URL: <https://seo->

evolution.com.ua/blog/reklama-v-internete/videoreklama-vIdeo-yake-privertae-uvagu-vashoyi-auditoriyi (дата звернення: 31.03.2024).

10. Маркетингова стратегія. *Webpromo*. URL: <https://web-promo.ua/ua/wordbook/marketingovaya-strategiya/> (дата звернення: 31.03.2024).

11. Роман І., Папінчак Т. Просування в Instagram - докладний посібник з розкрутки Інстаграм акаунту. *elit-web.ua*. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/prodvizhenie-v-instagram> (дата звернення: 31.03.2024).

Черненко Катерина Василівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти, спеціальність 061 Журналістика,
НАУ, м.Київ
@katerinacernenko511@gmail.com
Науковий керівник :Морозова Олена Олександрівна к.н.із
соц.ком., доцент кафедри РЗГ
olena.morozova@npp.nau.edu.ua

СТВОРЕННЯ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ БРЕНДУ В СФЕРІ КРЕАТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ

У сучасному світі, де конкуренція в галузі креативної індустрії надзвичайно висока, стратегія просування для брендів стала вирішальним елементом успіху. Креативна індустрія постійно розвивається та змінюється, і, отже, створення ефективних стратегій просування стає завданням надзвичайно складним, але водночас надзвичайно важливим.

Визначення "креативні індустрії" виникло у 90-х роках ХХ століття і було пов'язане з поширенням інформаційних технологій та розвитком інформаційного суспільства. У 1994 році воно було введено у комунікаційний простір урядом Австралії у звіті "Креативна нація". Поняття отримало концептуальний зміст у доповіді "Проектування креативної індустрії", яку підготувало Міністерство культури, медіа та спорту Великобританії у 1998 році[1].

Сьогодні бренди креативної індустрії переживають нові виклики, пов'язані зі зростанням конкуренції та швидко змінюючимися вимогами споживачів. Зростання соціальних мереж, розвиток цифрових технологій та зміна споживацьких уподобань змушують бренди шукати нові, креативні підходи до просування своїх продуктів та послуг.

Стратегія просування - це комплекс заходів, спрямованих на взаємодію з клієнтами для збільшення продажів та підвищення впізнаваності бренду. Стратегія визначає цільову аудиторію продукту, формує його основну ідею та характеристики, включаючи емоційні та фізичні особливості, візуальний стиль, способи реклами та комунікації. Крім того, вона визначає майбутнє продукту, його споживачів і напрямок розвитку бренду. Для успішності на ринку і тривалого існування продукту необхідно ретельно розробити і впровадити стратегію бренду [2, с.139].

Стратегії просування для брендів креативної індустрії відрізняються від традиційних підходів до реклами через унікальність самої галузі та особливості її аудиторії. Основна сутність таких стратегій полягає у створенні ідентичності та образу бренду, які адекватно відображають його характер і відповідають поставленим цілям [3].

Створення стратегії просування для брендів креативної індустрії включає кілька етапів, які допомагають визначити цілі, цільову аудиторію та способи комунікації з нею: [4-5].

Перший етап - це аналіз ринку та конкурентів. На цьому етапі проводиться дослідження ринку, визначаються ключові тренди та перспективи розвитку галузі. Також вивчаються конкуренти, їх стратегії просування та способи взаємодії з аудиторією.

Другий етап - визначення цілей та завдань. На цьому етапі встановлюються конкретні цілі, які бренд хоче досягти через стратегію просування. Ці цілі можуть включати збільшення усвідомленості бренду, збільшення продажів, підвищення лояльності аудиторії тощо.

Третій етап - розробка унікальної пропозиції бренду (USP). На цьому етапі визначається те, що робить бренд унікальним та привабливим для своєї цільової аудиторії, може бути особливий стиль, унікальність продуктів чи послуг, емоційна прив'язаність тощо.

Четвертий етап - розробка стратегії комунікації. На цьому етапі визначається, якими способами бренд буде взаємодіяти з аудиторією, щоб досягти своїх цілей. Включає використання соціальних медіа, рекламних кампаній, участь у подіях та інші методи комунікації.

Останній етап - моніторинг та оцінка результатів. Після впровадження стратегії просування важливо відстежувати її ефективність та вносити корективи в разі необхідності. Допомагає підтримувати стратегію актуальною та ефективною в змінюваних умовах ринку.

Однією з ключових особливостей створення стратегій просування для брендів креативної індустрії є залучення уваги аудиторії

через нестандартні та креативні способи комунікації. Таким чином, можливе використання оригінальних рекламних кампаній, які можуть включати в себе художні підходи або використання незвичних медіаформатів. Такий підхід дозволяє брендам привернути увагу споживачів та створити емоційне зв'язок, що є ключовим для успішної комунікації з аудиторією в креативній індустрії. Це може охоплювати від нестандартних рекламних роликів до неочікуваних способів взаємодії з публікою, таких як виставки, арт-інсталяції або інтерактивні заходи. Такий підхід допомагає брендам креативної індустрії здійснювати ефективну комунікацію з аудиторією та зберігати високий рівень інтересу до своїх продуктів та послуг [6, с.159-160].

Створення емоційного зв'язку з аудиторією в стратегії просування для брендів креативної індустрії є ключовим елементом, оскільки воно допомагає привертати увагу та створювати лояльність серед клієнтів. Емоційний зв'язок досягається за допомогою відчутних та запам'ятовуваних рекламних повідомлень, які здатні викликати емоції та асоціації у споживачів. Це можуть бути вражаючі та непересічні рекламні кампанії, які залишають за собою яскравий слід у свідомості аудиторії. Ще однією особливістю стратегії просування для брендів креативної індустрії є використання відкритості та автентичності. Бренди в цій галузі мають активно використовувати відображення своїх цінностей та культури, щоб сприяти створенню теплою та довірливого зв'язку зі своєю аудиторією. Може включати чесне відображення процесів створення продукту, спілкування з клієнтами на особистому рівні, а також відкрите висловлювання думок та поглядів бренду на соціально-значущі питання [7, с.67].

Загалом, емоційний зв'язок та використання відкритості і автентичності є важливими стратегічними підходами для брендів креативної індустрії, оскільки вони сприяють побудові стійкого та довгострокового відношення з аудиторією, що відображається в підвищенні лояльності та успіху на ринку.

Важливим аспектом стратегій просування є взаємодія з аудиторією через соціальні медіа, форуми та інші онлайн-платформи. Бренди креативної індустрії можуть використовувати ці канали для залучення уваги, отримання відгуків та сприяння взаємодії зі споживачами. Інноваційність у використанні медіа має проявлятися через використання віртуальної реальності, інтерактивних виставок, а також співпрацю з впливовими особистостями та іншими креативними платформами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій. Розпорядження КМУ від 24.04.2019 №
2. Хрупович С.Є. Іванечко Н.Р. Інструменти управління креативним маркетингом. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. №1 С. 138-143. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/26.pdf>
3. Country innovative development: impact of the shadow economy / A. Vysochyna et al. Marketing and management of innovations. 2020. No. 4. P. 41–49. URL: <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.4-03>
4. Brown C. 15 Стратегії просування та їх характеристики (на прикладах) - Наука - 2023. warbletoncouncil. URL: <https://uk.warbletoncouncil.org/estrategias-depromocion-14030>
5. Ярмолюк О. Я., Фісун Ю. В., Шаповалова А. А. Соціальні мережі як сучасний інструмент просування. Підприємництво та інновації. 2020. № 11-2. С. 62–65. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/11.28>
6. Іванечко Н., Оконський М. Управління продажами у сфері послуг. Галицький економічний вісник. 2023. Том 85. № 6. С. 158-162.
7. Процишин Ю.Т. Креативність у маркетингу – найбільш затребуваний soft skill сьогодення. Вісник Хмельницького національного університету. 2022, № 2, Том 2. С. 66-72.

Шульгіна Валентина Іванівна,

*д. філол. н., доцент,
професор кафедри журналістики ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: tshvi161@ukr.net*

ТЕКСТОВИЙ БЛОК “ПИТАННЯ – ВІДПОВІДЬ” ЯК СКЛАДНИК ІНТЕРВ’Ю

Одним з найважливіших видів роботи журналіста є підготовка і проведення інтерв’ю. У зв’язку з цим набуває особливої **актуальності** дослідження структурних особливостей такого типу діалогу, яким є інтерв’ю, трансформативних можливостей питальних компонентів у блоці «питання-відповідь», можливість передбачення відповіді на різні типи питань журналіста. Зазначені напрями розгляду інтерв’ю і є **метою** нашого дослідницького матеріалу з застосуванням **методів**

спостереження над реальними діалогами у формі інтерв'ю та їх подальшим аналізом.

У синтаксичних дослідженнях останнього часу до традиційних одиниць, таких як словосполучення і речення, додалися надфразова єдність, фрагмент, текст. Для функціонального синтаксису особливої актуальності набуває визначення статусу не тільки тексту, а й одиниці, що бере участь у його творенні, – фрагмента.

Поняття фрагмента актуальне в однаковій мірі як для монологу, так і для діалогу. Для аналізу діалогу найбільш актуальним є фрагмент у вигляді двох реплік, який може сприйматися як проміжна одиниця для аналізу діалогових текстів. Можна виділити такі типи цих фрагментів:

- 1) питання – відповідь;
- 2) обмін непитальними реченнями;
- 3) комбінований фрагмент.

Перший тип фрагмента (блок «питання – відповідь») складається з двох висловлювань: 1) питання; 2) відповіді. Він є характерним для всіх стилів: публіцистичного (інтерв'ю), наукового (захист дисертації, заняття в навчальному закладі), офіційно-ділового (ділові переговори, заповнення бланку документа), художнього (опис спілкування персонажів), розмовного.

При цьому слід зауважити, що як питання, так і відповідь у цьому блоці є носіями інформації. Адже сприйняття також можна розглядати як різновид передачі інформації про те, чи сприйнято інформацію партнера, чи є вона повністю зрозумілою, чи якісь складники цієї інформації залишилися неусвідомленими. Така вторинна (віддзеркалена) інформація характеризує насамперед репліки-відповіді.

Обмін непитальними репліками відбувається за умов, коли обидва мовці практично однаково обізнані в проблемі, коли одна репліка доповнює іншу або суперечить їй. Такий тип діалогу зустрічається при проведенні теле- чи радіопередачі двома ведучими або ведучим і запрошеним експертом, при рівноправному обговоренні партнерами певних заходів, подій, явищ, в наукових дискусіях. У такій формі діалогу публіцистичний, художній та розмовний стилі часто допускають використання риторичних питань. Але названі типи фрагментів діалогу рідко використовуються у чистому вигляді. Найчастіше діалог відбувається у комбінованій формі, де мають місце і обмін думками, і блоки «питання – відповідь».

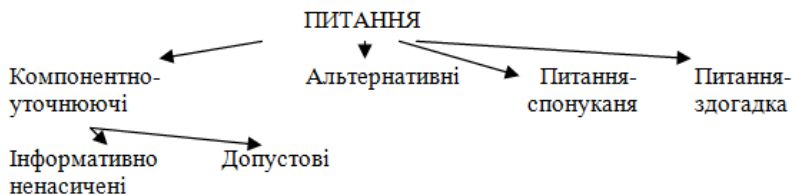
Репліка діалогу – це і висловлювання, яке за структурою може бути простим (складатися з одного речення), і складним (бути надфразовою єдністю – два або більше речень, об'єднаних одним комунікативним завданням). Тож, фрагмент сприймається як більш

загальне, ніж висловлювання, поняття; він може складатися з одного висловлювання, а може мати у своєму складі декілька висловлювань – складників фрагмента.

Виходячи з актуальності для дослідження проблем діалогу аналізу фрагмента – блоку «питання – відповідь», вважаємо за доцільне зупинитися на кожному складнику блоку та їх взаємозумовленості більш детально.

У переважній більшості лінгвістичних досліджень проблем діалогу акцент робиться не на питанні у всьому його прагматичному різномайтті, а на одному з модальних різновидів речень – питальному реченні. На наш погляд, при аналізі мови в інформативному аспекті обмежуватись лише питальними реченнями вже недостатньо. Адже йдеться про питання як запит на інформацію і про питання як носій інформації.

Незважаючи на підвищену зацікавленість лінгвістів та представників інших наук до питання як складника діалогової конструкції, цю проблему не можна вважати до кінця вивченою. Складність аналізу типів питань полягає у багатоаспектності їх вивчення. Виходячи з основної функціональної спрямованості і призначеності питань – одержання певної інформації у репліці-відповіді – одним з критеріїв їх класифікації (поряд зі структурним, логічним, семантичним тощо) є інформативний. Під цим критерієм варто розуміти не лише ступінь інформативності, очікуваної з репліки-відповіді, а й ступінь інформативності, що міститься в самому питанні. Виходячи з цього типи питань, на нашу думку, можна представити так:

Компонентно-уточнюючі питання, функція яких полягає в уточненні лише одного певного компонента запиту, представлені серією семантичних різновидів, які в залежності від характеру уточнюваного компонента (переважно у літературі з теорії інформації) називаються «чому»-питання (Adv caus), «що\хто»-питання (Adv fin), «навіщо»-питання (П) тощо. Кожен з цих семантичних типів компонентно-уточнюючих питань здатний бути трансформованим у синонімічне йому

питання. При цьому, якщо трансформація йде у межах синонімічного поля, така трансформація буде носити суто структурний характер.

У цих трансформаціях спостерігаються певні закономірності. Так, наприклад, «чому», «навіщо»-питання можуть трансформуватися у синонімічне їм «який»-питання:

Чому ти спізнився? = Які причини твого спізнення?

Навіщо ти пишеш листа? = З якою метою ти пишеш листа?

Деякі «що»-питання також можуть бути замінені еквівалентним «який»-питанням:

Що ти думаєш далі робити? = Які твої подальші дії?

Однак, у трансформаційних можливостях питань існують і певні обмеження. Так, наприклад, «що»-питання (Що робити?) не може бути приведені до «який»-питання.

Відзначимо, що і «що»-, і «навіщо»-, і «чому»-питання відрізняються від своїх синонімів – «який»-питань стилістичним маркуванням. Якщо перші є стилістично нейтральними чи носять розмовний характер, то «який»-питання – явно «книжні», піднесені, що можуть належати або до офіційно-ділового або до наукового стилю.

Кожен тип питання програмує після себе ряд можливих відповідей, які знаходяться між собою у певній семантичній взаємодії. Так, наприклад, допустові питання створюють семантичне поле у межах згоди\незгоди, що може мати різні форми вираження. Наприклад:

1)- Ви працюєте в університеті?

- Ні (= В університеті;
- = У школі;
- = У магазині)

2)- Ви працюєте в університеті?

- Так. (= В університеті;
- = В авіаційному;
- = На факультеті міжнародних відносин)

Характер відповіді на питання залежить не лише від його типу, але й від логічного наголосу, що неодноразово відзначалося у лінгвістичній літературі. Наприклад:

1) - Де Ви працюєте? 2) - Де Ви працюєте?

- В університеті. - Я навчаюся..

Така варіативність логічного наголошування можлива, природньо, в усному мовленні. Для письмової ж форми мовлення цей аспект можна вважати неактуальним.

Однак не всі типи питань можуть варіюватися в залежності від логічного наголосу. Наприклад, «який»-питання (*Яку книгу Ви*

читаєте?) потребує лише заповнення інформативної квалітативної лакуни. Правда, ця лакуна може бути представлена по-різному:

1) як відповідь на питання, синонімічне «хто»-питанню - *Хто автор цієї книги?*

Валерій Шевчук;

2) як власне «який»-питання: - Яку книгу Ви читаете?

- Цікаву (У сестри взяла).

Різні типи питань вимагають відповідей, різних за обсягом. Так, наприклад, якщо допустовим питанням може відповідати однослівна відповідь «Так» \ «Ні», то для компонентно-уточнюючого «чому»-питання інколи слід готувати відповідь на багатьох сторінках чи на кілька годин усного виступу. Правда, у розмовному мовленні на «чому»-питанням можуть даватися компресивні відповіді. Наприклад: - Чому ви спізнилися?

- *Транспорт*

Еліптична однокомпонентна відповідь має імпліцитну фразеологізовану структуру (- *Я спізнився тому, що мене підвів транспорт*). Еліпсис стає можливим якраз завдяки високому ступеню фразеологічності. Причому, узагальнене, родове слово «транспорт» не може бути замінене видовим, більш конкретним - «тролейбус». Така конкретизація, яка в іншій ситуації лише б піднесла рівень інформативності, у наведеному контексті лише здатна піднести рівень ентропії, тому що фразеологічна спаяність слова «трлейбус» з еліптизованим компонентом відсутня.

Одним з різновидів діалогічного тексту можна вважати текст анкети. Його характерною ознакою є наявність питань у формі непитальних речень, які характеризуються відсутністю питальної інтонації, питальних слів і компонентів з надлишковою інформативністю (за рахунок відповідності їх певному структурно-семантичному типові пацієнсу). Формально, за структурою, ці питання співпадають з номінативними реченнями, однак враховуючи їх трансформативні можливості, можна стверджувати, що вони є еліптичними структурами з експліцитним пацієнсом, Такі типи питань характерні і для таблиць і анкет, що використовуються у науковому і офіційно-діловому стилях.

Отже, можна зробити **висновок**: при вивченні блоків “питання – відповідь” знання інформаційних полів, особливостей їх взаємодії, напрямку розвитку асоціативного ланцюжка дозволить найбільш ймовірно спрогнозувати розвиток діалогу, особливо такого різновиду діалогу, як інтерв’ю.

Подальше дослідження питання і його супутника – відповіді – у такій інформативній одиниці синтаксису, як блок “питання-відповідь”,

особливостей їх взаємодії і трансформаційних можливостей може сприяти удосконаленню діяльності журналістів при підготовці і проведенні інтерв'ю.

УДК: 070:341.223.1(477.75)(043.2)

Валерія Олександрівна Ярмоленко

студентка ФМВ НАУ,

м. Київ, Україна

e-mail: 6851777@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник: Кошак Олександр Михайлович

канд. наук із соц. комунікацій,

м. Київ, Україна

e-mail: oleksandr.koshak@npp.nau.edu.ua

ЖУРНАЛІСТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ОКУПОВАНОГО КРИМУ

В умовах повномасштабної війни в тимчасово окупованому Криму гостро постала проблема репресій та незаконних арештів, катувань і вбивств громадянських журналістів зі сторони російської влади. Результатами цих подій є пригнічення реалізації журналістської діяльності й розповсюдження російської пропаганди в сучасних українських та іноземних мас-медіа.

Метою дослідження є ознайомлення із феноменом регресії свободи слова на окупованій території кримського півострову з моменту вторгнення російських військових. Завданням дослідження є висвітлення проблем, з якими стикаються журналісти, які перебувають на території Криму, здебільшого журналістів кримськотатарського походження через наростаючу ксенофобію зі сторони окупантської влади.

Для наукового обґрунтування результатів дослідження журналістської діяльності в окупованому Криму використаний аналітичний метод, а саме опрацювання інформаційних повідомлень з відкритих джерел «КримSOS» та Кримськотатарський Ресурсний Центр, а також наукової літератури авторства Н. Гуменюк, Г. Юксель.

Згідно із дослідженням Г. Юкселя про проблему масового виїзду українських журналістів з Криму, після початку кримської окупації у 2014 році з півострову вимушено виїхали понад двухсот українських журналістів[7]. Масовий виїзд був пов'язаний не тільки з особистими

політичними переконаннями окремих журналістів, але й з агресивною політикою Російської Федерації стосовно свободи слова в медіа: пропаганда, яку привезла Росія, не мала місця для місцевих професійних журналістів. Натомість значна частина українських медіа-діячів та політиків виїхали до України, заснували кілька десятків громадських організацій, чиєю метою було моніторити та висвітлювати ситуацію, яка склалася на півострові[6]. Серед таких організацій є Кримськотатарський Ресурсний Центр, Крим.Реаліі, Кримська солідарність та інші.

Головною проблемою, яка повстала після того, як Крим покинули українські журналісти стало те, що, незважаючи на серйозний супротив з боку цивільного населення, особливо частки кримськотатарського народу, Крим перетворився на закриту територію без інформаційного контакту зі світом. Тиск і репресії, які російська влада поширила на непроросійське населення Криму, і відсутність необхідної підтримки з боку іноземних держав призвело до того, що півострів залишився без змоги поширювати об'єктивну правдиву інформацію про події, що там відбувалися, особливо щодо прав людини та свободи слова[5]. Значно підвищилася кількість арештів, викрадень та побиттів цивільного населення та активістів, які залишилися на окупованій території з проукраїнською позицією.

На тих професійних журналістів, що залишилися, поступово розповсюдилася російська стратегія незаконних арештів та безпідставних звинувачень. В серії репортажів Н. Гуменюк журналіст Микола Семен заявляв, що незважаючи на його майже п'ятидесятирічний досвід роботи в ЗМІ, російська влада звинуватила його в написанні «неправдивого матеріалу», додала до списку «екстремістів» і фактично заборонила здійснювати професійну журналістську діяльність[3]. Подібні незаконні заходи російська влада проводить на постійній основі, в бік як старих, так і молодих активістів, без розбору та будь-якого натяку на справедливість.

Про те, як журналістська діяльність розвивається на території Криму при російській владі, свідчить велика кількість незаконних арештів та штрафів, які були впроваджені щодо кримськотатарських активістів. Зокрема, 11 жовтня 2017 року російські силовики заарештували Асана Ісмаїлова, Руслана Біялово, Амета Сулейманова, Ельдара Ішназарова, Ескендера Люманова, Ернеста Ібрагімова, Рефата Асанова, Ільнура Асанова, Рудема Неджієва, Нурі Ібрагімова і Максуда Аблякімова[2]. Це сталося через те, що вони були присутні на обшуку в помешканні кримськотатарського активіста Сейрана Салієва. В результаті усі затримані були оштрафовані на суму від десяти до двадцяти тисяч рублів.

Подібні дії впроваджуються не тільки через характерну росіянам ксенофобію та расизм в бік кримськотатарського народу, але й через

пропаганду, яку влада намагається розповсюджувати серед населення, щоб створити враження позитивної заангажованості. Це не є успішним, оскільки арешти тривають і понині, що говорить про продовження розповсюдження спротиву незаконній окупації півострову, що й викликає подібні відчайдушні спроби пригнічення населення.

Випадок кримськотатарського політв'язня і громадянського журналіста Амета Сулейманова слугує прикладом того, як окупанти поведуться із місцевими журналістами: Амет Сулейманов був заарештований та відправлений в СІЗО незважаючи на те, що він страждає на захворювання серця та потребує в заміні серцевого клапану, що по закону забороняє такі дії. Станом на 29 березня 2024 року російська влада відмовляється звільнити Амета Сулейманова з в'язниці за станом здоров'я[1].

Кримськотатарський Ресурсний Центр, головою якого є член Меджлісу кримськотатарського народу Ескендер Барієв опублікував заяву, в якій закликав до негайного звільнення Амета Сулейманова за станом здоров'я, оскільки ці тенденції є прямим посяганням на життя та здоров'я журналіста[4]. Подібні заходи слугують черговим доказом нелюдяного ставлення Російської Федерації до проукраїнсько налаштованого населення.

Отже, можна зробити висновок, що журналістська діяльність на території тимчасово окупованого Криму є репресованою через намагання Російської Федерації «придушити» опозиційні настрої серед цивільного населення. Сьогодні кримські ЗМІ знаходяться під постійним тиском та ризиком потрапити під незаконні репресивні заходи, особливо якщо це стосується корінного, кримськотатарського населення кримського півострову. Такі відчайдушні заходи сигналізують про невпевненість росіян в заангажованості населення й свідчать про продовження зростання опозиційного проукраїнського настрою на окупованій території.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Амета Сулейманова відмовилися звільнити за станом здоров'я. URL: <https://ctrcenter.org/uk/ameta-sulejmanova-vidmovlylysyazvilnyty-za-stanom-zdorovu> (дата звернення: 29.03.2024)
2. Громадська організація «КримSOS». Енциклопедія репресій в Криму з моменту окупації Росією. II том. Київ, 2019. URL: <https://krymsos.com/wp-content/uploads/2021/07/encyklopediya-represij-v-krymu-z-momentu-okupacziyi-rosiyeyu.pdf> (дата звернення: 30.03.2024)

3. Гуменюк Н. Загублений острів. Книга репортажів з окупованого Криму: Наталя Гуменюк. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. — 312 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Humeniuk_Natalia/Zahublenyi_ostriv_Knyha_rep_ortazhiv_z_okupovanoho_Krymu.pdf (дата звернення: 30.03.2024)
4. Заява КРЦ у зв'язку із переміщенням Амета Сулейманова у СІЗО. URL: <https://ctrcenter.org/uk/activities/zayava-krcz-u-zvyazku-iz-peremishhennyam-ameta-sulejmanova-u-sizo> (дата звернення: 30.03.2024)
5. Юксель Г. З. Громадянська журналістика Криму як явище опору та боротьби проти порушення прав людини. Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/part_4/32.pdf (дата звернення: 30.03.2024)
6. Юксель Г. З. Кримська інформаційно-медійна парадигма у контексті окупації пів-острова (лютий 2014 – лютий 2022 рр.) Трансформація медійної сфери та інформаційна політика України. Монографія. Київ: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк». 2023. 564 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/370003515_Krimska_informacijno-medijna_paradigma_u_konteksti_okupacii_pivostrova_lutij_2014_-_lutij_2022_rr_Transformacia_medijnoi_sferi_ta_informacijna_politika_Ukrai ni (дата звернення: 30.03.2024)
7. Юксель Г. З. Проблема примусового виїзду українських журналістів з Криму після 2014 року: результати опитування. Актуальні проблеми медіапростору: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 08 квітня 2021 р.). – К. : Інститут журналістики, 2021. –

СЕКЦІЯ № 7 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Керівник секції: БОБАРЧУК Олександр Антонович, кандидат технічних наук, завідувач кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій.

Секретар секції: МАТВІЙЧУК-ЮДІНА Олена Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій.

Бузиль Анастасія Василівна
Здобувачка вищої освіти 3 курсу

Кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій ФМВ НАУ
м. Київ, Україна

e-mail: 7416804@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник:

Бобарчук Олександр Антонович
канд. техн. наук

e-mail: a.bobarchuk@gmail.com

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ QUAD PIXEL, QUAD BAYER І TETRACELL НА ЯКІСТЬ МОБІЛЬНОЇ ФОТОГРАФІЇ

Технології Quad Pixel, Quad Bayer і TetraCell – є інноваційними розробками у сфері цифрової фототехніки, використовуються в камерах смартфонів для збільшення їх світлочутливості, динамічного діапазону, підвищення роздільної здатності зображення та зниження шуму. Ці технології засновані на об'єднанні даних з декількох світлочутливих елементів цифрової матриці (сенселів) для створення одного пікселя з новими характеристиками, наприклад, більшою світлочутливістю.

Ця тема стає все більш актуальною, оскільки все більше людей використовують смартфони для створення фото- та відеоконтенту і відмовляються від використання спеціалізованої фототехніки. Завдяки вищезазначеним технологіям, фотографії, зроблені смартфоном, стають більш деталізованими, чіткими та яскравими. Це робить їх більш конкурентоспроможними у порівнянні з фотографіями, зробленими цифровими фотоапаратами.

Головними завданнями дослідження є: прояснення, яким чином технології Quad Pixel, Quad Bayer і Tetracell збільшують фоточутливість

та динамічний діапазон камер смартфонів; порівняння та протиставлення цих трьох технологій; пояснення, як знання про Quad Pixel, Quad Bayer і Tetracell може допомогти користувачам покращити якість своїх фотографій; надання порад щодо вибору смартфона з камерою, яка використовує одну з цих технологій; поширення інформації про новітні технології може допомогти мобільним фотографам створювати більш якісні та цікаві фотографії.

Технологія Quad Pixel, розроблена компанією Motorola, використовує чотири сенселі для кожного кольору, що дозволяє збільшити чутливість до світла та забезпечити більш деталізоване зображення, забезпечує кращу деталізацію та шумоподавлення.

Переваги технології Quad Pixel:

- підвищення фоточутливості, Quad Pixel дозволяє камерам смартфонів збирати більше світла, що робить фотографії більш чіткими та деталізованими в умовах низького освітлення;
- розширення динамічного діапазону, Quad Pixel дозволяє камерам смартфонів зберігати більше деталей як у світлих, так і в темних областях зображення;
- зменшення шуму, Quad Pixel об'єднує дані з 4 фотодіодів для створення одного пікселя, що призводить до зменшення шуму на фотографіях.

Недоліки технології Quad Pixel:

- зменшення роздільної здатності, хоча Quad Pixel збільшує фоточутливість та динамічний діапазон, вона також зменшує роздільну здатність фотографій;
- збільшення розміру файлів, фотографії, зроблені за допомогою Quad Pixel, мають більший розмір, ніж фотографії, зроблені звичайними камерами.

Технологія Quad Pixel використовується в камерах багатьох сучасних смартфонів, таких як Google Pixel, Samsung Galaxy S22 та Xiaomi 12S Ultra.

Технологія Quad Bayer, розроблена компанією Samsung, використовує мозаїчну маску з чотирма сенселями одного кольору для покращення якості зображення, збільшення чутливості до світла та зниження шуму. Аналогічна технології Quad Pixel, але використовує дещо інший алгоритм об'єднання даних, також забезпечує кращу деталізацію та шумоподавлення.

Оскільки технологія Quad Bayer аналогічна технології Quad Pixel, вона має ті ж самі переваги та недоліки.

Технологія Quad Bayer використовується в камерах багатьох сучасних смартфонів, таких як Samsung Galaxy S22, Xiaomi 12S Ultra та Motorola Edge 30 Pro.

Технологія TetraCell, розроблена компанією Huawei, об'єднує чотири сенселя в один для створення одного пікселя з роздільною здатністю в 1,4 рази більшою, що дозволяє збільшити чутливість до світла та покращити якість зображення в умовах низької освітленості. Й забезпечує менш значне збільшення роздільної здатності, але дає кращу передачу кольорів.

Переваги технології Tetracell перед Quad Bayer:

- більш висока роздільна здатність, Tetracell може зберегти повну роздільну здатність сенсора при зйомці фотографій в умовах гарного освітлення;
- менший розмір файлів, фотографії, зроблені за допомогою Tetracell, мають менший розмір, ніж фотографії, зроблені за допомогою Quad Bayer.

Недоліки технології Tetracell:

- дещо гірша якість зображення в умовах низького освітлення, Tetracell може мати дещо гіршу деталізацію та більше шуму на фотографіях, зроблених в умовах низького освітлення, в порівнянні з Quad Bayer.

Технологія Tetracell використовується в камерах багатьох сучасних смартфонів, таких як Samsung Galaxy S21, Samsung Galaxy A53 5G та Xiaomi POCO X4 Pro 5G.

Використання цих технологій у цифровій фототехніці сприяє створенню зображень з високою деталізацією, широким динамічним діапазоном та мінімальним рівнем шуму.

Дослідження та впровадження цих технологій відображає постійний розвиток цифрової фотографії та прагнення до досягнення максимальної якості зображень для користувачів (табл.1).

Табл.1. Порівняння можливостей технологій

Технологія	Роздільна здатність	Шумоподавлення	Передача кольорів
Quad Pixel	2x	Збільшується	Погіршується
Quad Bayer	2x	Збільшується	Погіршується
TetraCell	1,4x	Збільшується	Покращується

Технології Quad Pixel, Quad Bayer і TetraCell відкривають нові горизонти в сфері цифрової фотографії, дозволяючи отримувати зображення високої якості навіть в умовах обмеженого освітлення та низького рівня шуму. Впровадження цих технологій в цифрові фотокамери дозволяє фотографам здійснювати зйомку з вражаючою деталізацією та високим рівнем чутливості до світла, що робить процес створення зображень ще більш захоплюючим та творчим.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. XDA Developers: [Сайт]: Режим доступу до ресурсу: <https://www.xda-developers.com/>
2. Android Authority [Сайт]: Режим доступу до ресурсу: <https://www.androidauthority.com/>
3. Green, David. "Emerging Trends in Digital Photography: Quad Bayer and TetraCell Technologies." Oxford University Press, 2022.
4. Smith, John. "Understanding Digital Cameras: The Quad Pixel Revolution." Cambridge University Press, 2020.
5. GSMArena [Сайт]: Режим доступу до ресурсу: <https://www.gsmarena.com>

УДК 004.8:004.934(043.2)

Гальченко С. М.

к.техн.наук, доцент

доцент кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій

ФМВ НАУ,

м. Київ, Україна

email: svitlana.halchenko@npp.nau.edu.ua

Каплюк О.Р.

асистент кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій

ФМВ НАУ,

м. Київ, Україна,

email: oleksandr.kapliuk@npp.nau.edu.ua

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНИХ ОНЛАЙН-ПОРТАЛІВ У ВІДКРИТІЙ ОСВІТІ

Сучасний розвиток освіти характеризується стрімким впровадженням інноваційних технологій, які відкривають нові

можливості для покращення навчального процесу. Одним із найперспективніших напрямків у цьому контексті є використання штучного інтелекту для формування навчального контенту. Предметом дослідження є роль та перспективи штучного інтелекту в розвитку навчальних онлайн-порталів.

Метою дослідження є ефективності впровадження штучного інтелекту та новітніх технологій у навчальне середовище для покращення якості та доступності навчальних онлайн-платформ, а також апробація та оцінка ефективності розроблених методів і засобів. Для досягнення поставленої мети було використано комплексний метод, що включав різні аспекти проведень досліджень. Сюди можна віднести наступне: аналіз наукової літератури з питань використання нейромереж в освіті, зокрема, для формування навчального контенту, узагальнення досвіду розробки та впровадження систем формування навчального контенту з використанням машинних засобів в різних країнах світу, експериментальне дослідження.

Швидкий розвиток обчислювальної техніки, зростання потужності обчислювальних серверів та доступність великих обсягів даних створюють передумови для розвитку нових методів інтелектуального аналізу та обробки мультимедійного контенту. Розуміння та дослідження того, як штучний інтелект впливає на створення та поширення цього контенту, може мати велике значення для розвитку цифрової культури та комунікацій.

Усі ці фактори підтверджують важливість та актуальність дослідження впливу штучного інтелекту на створення більш якісного, ефективного та інноваційного мультимедійного контенту, який відповідає сучасним потребам і може знайти широкий застосування в різних галузях.

Інноваційні технології штучного інтелекту можуть радикально змінити підхід до навчання і викладання. Вони автоматизують рутинні завдання, створюють персоналізовані навчальні досвіди і сприяють виникненню новаторських методик. Ці технології можуть бути використані для створення цікавого та інформативного контенту. Сервіси для створення презентацій на основі штучного інтелекту є чудовими інструментами для освітян, які дозволяють швидко і легко створювати презентації з відповідними візуальними матеріалами, даними та інтерактивністю. Завдяки автоматизованому механізму дизайну можна швидко створювати слайди та візуальні ефекти для презентацій. Це також відкриває розумну аналітику для вимірювання рівня залученості, щоб мати можливість налаштувати та покращити презентацію на основі отриманих відгуків. Подібні засоби мають необмежені варіанти комбінування інструментів [2].

Інструменти на основі штучного інтелекту для перетворення тексту на музику використовують алгоритми машинного навчання для аналізу тональності, характеру та структури тексту. Ці інструменти автоматично створюють музичний трек, який відповідає змісту. Інструменти для перетворення тексту на відео використовують алгоритми обробки природної мови та машинного навчання для аналізу контенту. Вони створюють відео з анімацією, музикою та голосом за кадром, що відповідає заданому тексту. Ці інструменти особливо корисні для створення пояснювальних відео або контенту для соціальних мереж. Інструменти для перетворення тексту на зображення використовують алгоритми глибокого навчання для аналізу контенту і створення відповідних зображень. Інструменти для автоматичного написання блогів використовують алгоритми обробки природної мови та машинного навчання для генерації письмового контенту, що відповідає темі та стилю написання користувачем. Інструменти для перетворення аудіо в текст використовують алгоритми машинного навчання для аналізу аудіо та його перетворення на текст, з ідентифікацією диктора та позначкою часу [2, 3].

Незалежно від початкових задач: покращити результати навчання, зменшити викладацьке навантаження, або розширити доступ до освіти, існує безліч способів, як штучний інтелект може допомогти у досягненні цілей. Розглянемо конкретні способи використання штучного інтелекту в освіті[3, 5]:

- створення курсів та планів уроків;
- автоматичне оцінювання;
- виявлення та аналіз слабких місць у засвоєнні матеріалу;
- підготовка до тестів;
- забезпечення зворотного зв'язку з учасниками навчального процесу;
- адаптивний універсальний доступ;
- покращене цифрове навчання;
- віртуальний, розумний асистент викладача тощо.

Штучний інтелект змінює процес створення курсів і планів уроків в освіті, роблячи його швидшим і ефективнішим, ніж будь-коли раніше. Інструменти на основі штучного інтелекту можуть допомогти викладачам створювати високоякісні, персоналізовані курси та плани уроків, які відповідають потребам та інтересам учнів [3, 4]. До них відносять наступні: Top Hat, Copilot і ChatGPT.

Використовуючи інструменти на основі штучного інтелекту, викладачі можуть розробляти індивідуальні навчальні траєкторії для своїх учнів на основі їхніх індивідуальних сильних і слабких сторін та навчальних уподобань. Ці інструменти можуть аналізувати дані про учнів,

такі як оцінки, записи про відвідування і навіть поведінкові патерни, щоб рекомендувати цільові ресурси і навчальні заходи, які відповідають потребам кожного учня. Воно також надає студентам можливості для самостійного навчання і просування на основі майстерності, дозволяючи їм працювати у власному темпі і зосередитися на тих сферах, де вони потребують найбільшої підтримки. Інструменти штучного інтелекту для диференційованого та персоналізованого навчання: Dreambox, Smart Sparrow або Knewton [3,5].

Автоматичне оцінювання - один із найцікавіших способів, як штучний інтелект змінює робоче навантаження та продуктивність викладачів. Виставлення оцінок може бути трудомістким і суб'єктивним завданням для викладачів, але ШІ може автоматизувати цей процес, оцінюючи письмові завдання. Використовуючи алгоритми машинного навчання, ці інструменти можуть впорядкувати адміністративну роботу та зменшити кількість часу, який педагоги витрачають на адміністративні завдання. ШІ також може допомогти викладачам автоматизувати повторювані завдання, такі як облік відвідуваності, надсилання нагадувань учням та організація їхнього щоденного розкладу. Це не тільки економить час, але й гарантує, що адміністративна робота виконується точно й ефективно

Системи зворотного зв'язку на основі штучного інтелекту використовують алгоритми машинного навчання для аналізу студентських робіт і надання цільового зворотного зв'язку. Це допомагає усунути упередженість і гарантує, що зворотний зв'язок буде об'єктивним і ґрунтуватиметься на наборі заздалегідь визначених критеріїв. Крім того, зворотний зв'язок, згенерований штучним інтелектом, на відміну від зворотного зв'язку від викладача, може мінімізувати збентеження або пом'якшити страх невдачі, що, в свою чергу, підвищує впевненість студентів у собі та їхню здатність отримувати конструктивний зворотний зв'язок[4,5].

Педагоги можуть використовувати штучний інтелект у якості віртуального розумного помічника для постановки запитань, проведення досліджень, підготовки до уроків і виконання адміністративних завдань. Викладачі можуть використовувати ChatGPT так само, як і Google, щоб поставити будь-які запитання або повторити матеріал. Вони можуть використовувати його, щоб придумувати ідеї для планів уроків, розробляти справи. Освоєння таких інструментів може допомогти викладачам максимально ефективно використовувати свій час і зменшити навантаження. Завдяки інструментам зі штучним інтелектом викладачі можуть приділяти більше часу своїм студентам і надавати їм якісне навчання [5,6].

Підсумовуючи можна сказати, штучний інтелект став важливим і потужним інструментом, який революціонує кожен аспект нашого повсякденного життя, включаючи освіту. Дослідження описує основи роботи штучного інтелекту, різні типи штучного інтелекту, переваги штучного інтелекту. Також не оминається тема впровадження інструментів на основі штучного інтелекту, що спростило б автоматизацію завдань і впорядкування робочих процесів, зробивши зайнятих професіоналів більш ефективними без шкоди для якості та залученості. Оскільки штучний інтелект продовжує розвиватися, він має потенціал революціонувати різні аспекти навчального процесу, роблячи вивчення матеріалу простішим, швидшим і продуктивнішим. Впроваджуючи інструменти на основі штучного інтелекту в навчальний процес, викладачі можуть забезпечити більш ефективне та результативне навчання для своїх студентів, а також зменшити власне навантаження і спростити адміністративні завдання. Зрештою, штучний інтелект здатен корисно змінити спосіб викладання та навчання, зробивши освіту більш доступною, цікавою та ефективною для всіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. AI In Education: Use Cases, Real-Life Examples & Solutions. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.itransition.com/ai/education>
2. Creating Impactful Education Content with AI Tools. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.sendsteps.com/en/blog/the-power-of-ai-in-education-creating-impactful-content-with-ai-tools/>
3. How Ai is used in Education & Ways You Can Too | ClassPoint. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.classpoint.io/blog/10-ways-how-ai-is-used-in-education>
4. Revolutionizing the Way Teachers Create Content. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.teachhub.com/teaching-strategies/2023/11/ai-powered-lesson-planning-revolutionizing-the-way-teachers-create-content/>
5. Artificial Intelligence in Education: Innovations and Applications. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.linkedin.com/pulse/ai-education-innovations-applications-inbuiltdata-znhec>
6. AI content tools in the classroom: the future of education. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://aicontentfy.com/en/blog/ai-content-tools-in-classroom-future-of-education>

Гніденко Сергій Олександрович,
асистент кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій
ФМВ НАУ, м. Київ, Україна,
email: serhii.hnidenko@npp.nau.edu.ua

Науковий керівник: Бобарчук Олександр Антонович,
кандидат технічних наук,
завідувач кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій
ФМВ НАУ, м. Київ, Україна
email: oleksandr.bobarchuk@npp.nau.edu.ua

ПРИНЦИПИ МАСТЕРИНГУ ЗВУКОВОГО КОНТЕНТУ З ВИКОРИСТАННЯМ OZONE 11 ТА SOOTHE2

Активний розвиток сучасних цифрових засобів значною мірою трансформував традиційні підходи до створення та обробки звукових записів, написання музики, розробки саунд-дизайну та інших елементів комплексного звукового супроводу мультимедійного контенту. Широкий спектр віртуальних інструментів та засобів обробки звуку надає можливість працювати з аудіоконтентом, використовуючи лише відповідне програмне забезпечення, без потреби звертатись до технічних засобів. Важливою складовою багатоетапного процесу формування звукового супроводу мультимедійного контенту є мастеринг, різні механізми та принципи якого теж зазнали змін під впливом сучасних технологій.

Наведеними вище факторами визначається актуальність дослідження. Постійне зростання популярності цифрового аудіо-контенту та доступність програмного забезпечення для мастерингу стимулюють дослідження нових методів та алгоритмів обробки звуку. Мета дослідження полягає у розгляді основних принципів та аспектів виконання мастерингу з використанням сучасних програмних засобів. Основним предметом дослідження є технологія та методи використання програмних засобів для мастерингу аудіоконтенту на прикладі засобів Ozone 11 та Soothe2, які на даний момент активно використовуються в галузі аудіо-виробництва. Завдання дослідження полягає у формуванні теоретичного базису аспектів сучасного мастерингу та принципів його виконання за допомогою Ozone 11 та Soothe2.

Для проведення дослідження та наукового обґрунтування його результатів використано теоретичний метод та практичний метод. Теоретична складова полягає у розгляді та аналізі основних літературних джерел та систематизації інформації та включає в себе питання, пов'язані

із розглядом загальних питань та сучасних підходів до мастерингу звуку та особливостями функціонування VST-засобів для мастерингу. Практичний метод пов'язаний з безпосередньою роботою з програмами Ozone 11 та Soothe2 у середовищі DAW (Digital Audio Workstation) FL Studio.

Мастеринг звуку – це фінальний етап у створенні аудіоконтенту, який включає в себе остаточну обробку звучання та підготовку запису для подальшого використання. Важливо розуміти різницю між міксом та мастерингом. Мікс – це зведення окремих звукових доріжок (вокал, інструменти, ефекти) в одну стереофонічну або багатоканальну фонограму. Мастеринг же використовує вже зведений мікс, не даючи можливості редагувати окремі доріжки. Джо Роджерс у своїй книзі «Audio Mastering Secrets» описує мастеринг як застосування ефектів (компресія, еквалізація, сатурація) до зведеного міксу аудіотреку [6].

Головна мета мастерингу полягає в досягненні максимально можливої якості звучання при роботі з готовим міксом. Проте постає питання: як визначити, що мастеринг дозволив досягти якісного результату? Якість мастерингу — це насамперед суб'єктивне поняття, яке залежить від особистих вподобань та досвіду слухача. У роботі «Learning How To Master Music» Стівен Фін зазначає наступне: «Найважливішим інструментом в арсеналі мастеринг-інженера є його вуха, суб'єктивна оцінка — перший критерій якості аудіо» [7]. Також автор підкреслює значення правильної підготовки приміщення, в якому проводиться робота зі звуком: «Середовище, в якому аудіо-інженер займається мастерингом композицій, повинно бути позбавлене будь-яких частотних наростань і будь-яких частотних провалів» [7].

Проте, крім суб'єктивної оцінки, існують деякі загальні критерії, за якими можна оцінити якість мастерингу [1, 3]:

1. *Баланс частот.* АЧХ (амплітудно-частотна характеристика) має бути рівномірною без різких викривлень. Низькі частоти (бас) повинні бути чіткими та глибокими, не забуваючи інші частоти, високі частоти повинні бути прозорими і деталізованими, не різати слухи.

2. *Динамічний діапазон.* Звучання повинне бути динамічним з чітким контрастом між гучними та тихими фрагментами, лімітер не повинен спотворювати загальне звучання.

3. *Гучність аудіо-треку* повинна відповідати стандартним рівням, які залежать від подальшого використання звукового контенту. Також важливо уникати перевантаження і кліпінгу.

4. *Стереопанорама*. Звучання повинно бути широким та об'ємним, інструменти повинні бути розміщені в панорамі збалансовано.

5. *Сумісність*. Звучання повинне добре відтворюватися на різних системах (колонки, навушники, портативні плеєри тощо) без суттєвих змін в якості, гучності чи інших аспектах.

Програмні засоби для виконання мастерингу можуть бути представлені різними еквалайзерами, компресорами, сатураторами, лімітерами тощо. Усі вони використовуються для одних цілей, проте можуть мати дещо різний набір функцій, візуальний інтерфейс, базуватись на різних підходах до обробки звукового сигналу. Деякі програмні засоби об'єднують в собі весь спектр наведених вище функцій та є універсальними інструментами для виконання фінального мастерингу. До останньої категорії відноситься Ozone 11.

iZotope Ozone 11 [10] — це програмне забезпечення для мастерингу, що використовується як професійними, так і аматорськими звукорежисерами. Програма пропонує широкий спектр інструментів для покращення загального звучання аудіозаписів. З моменту виходу оригінального iZotope Ozone минуло понад 20 років. З'явившись на межі тисячоліть, Ozone став відкриттям для DIY-музикантів, мастеринг-інженерів та саунд-дизайнерів. Ozone демократизував можливість створювати високоякісний аудіо-контент, придатний до використання в будь-якій сфері. До основних функціональних можливостей Ozone 11 відноситься еквалізація, компресія, сатурація, розширення стереопанорами, лімітер звуку.

Також Ozone 11 містить декілька нововведень, які значною мірою спрощують робочий процес. В першу чергу це технології штучного інтелекту, на основі яких реалізовано інструмент Master Assistant. Master Assistant покликаний автоматизувати багато аспектів мастерингу та швидко досягти професійного звучання [4]. Алгоритм роботи даного інструменту наступний: спочатку проводиться аналіз міксу, щоб визначити його загальні характеристики, на основі аналізу Ozone 11 підбирає оптимальні налаштування до усіх своїх модулів (еквалайзеру, компресору, лімітеру тощо) та надає користувачу можливість самостійно налаштувати усі параметри при наявності такої потреби.

Практичне дослідження технології Master Assistant дозволяє підтвердити її високу якість роботи. На аналіз міксу багатокомпонентної музичної композиції, яку заздалегідь було створено в середовищі FL Studio, Ozone витратив 8 секунд (при цьому спостерігається висока, але не критична, завантаженість центрального процесору). Після цього Master Assistant надає результат, який, при певних корективах, є цілком готовим

для подальшого використання: мікс став гучніше, проблемні частоти було скоректовано, суб'єктивна якість значно покращилась.

Також Ozone 11 пропонує можливість роботи з референсами. Ozone 11 дає змогу завантажувати музичні треки, які він аналізуватиме як «користувацькі посилання». Користувач може в реальному часі переглядати динаміку треку, на який посилається та вносити корективи у власний мікс.

В ході дослідження було виконано рендер двох аудіо-треків. Для мастерингу в другому треку було використано різні функціональні можливості Ozone 11. Суб'єктивний аналіз обох треків дозволяє зазначити, що використання Ozone 11 дозволяє досягти більш гучного, насиченого та щільнішого звучання на усіх частотах.

Soothe2 [11] — це плагін від Oeksound, який використовується для динамічного резонансного приглушення частот [8]. Він допомагає усунути неприємні резонанси та зробити звук більш чітким і якісним. Небажані резонанси — це звукові коливання, які посилюються на певних частотах. Вони можуть виникати з різних причин, наприклад, через акустичні властивості приміщення, через резонансні частоти інструментів або через особливості звукозапису. Небажані резонанси можуть зробити звук нечітким, неприємним для прослуховування. Вони також можуть маскувати інші звуки, роблячи їх менш чутними.

Soothe2 використовує динамічний резонансний фільтр, який автоматично знаходить і придушує резонанси. Цей фільтр працює наступним чином:

1. *Аналіз.* Soothe2 аналізує аудіосигнал і шукає частоти, на яких виникають резонанси.
2. *Приглушення.* Soothe2 придушує резонанси, знижуючи їх гучність.
3. *Динамічна робота.* Soothe2 працює динамічно, тобто він придушує резонанси лише тоді, коли вони виникають. Це дозволяє зберегти природний звук запису.

Soothe2 можна застосовувати, як до окремих інструментів, так і до мастер каналу, щоб працювати одразу зі зведеним міксом. У ході дослідження функціональних аспектів роботи з Soothe2, було використано запис гітарної партії. Soothe2 пропонує широкий спектр пресетів, які являють собою заздалегідь підготовлені налаштування під певні інструменти, голоси різних тембрів тощо. Було застосовано пресет «Smooth that guitar». Результат Soothe2 надає можливість прослухати у режимах bypass (частотний спектр, який не було приглушено) та delta (резонанси, які Soothe2 вирізав із треку). Прослуховування та суб'єктивний аналіз дозволяють зазначити, що звучання результату

відповідає стандартам якості, безпосередньо сам зразок може бути використаний для подальшої роботи. Soothe2 можна ефективно використовувати разом з Ozone 11, розміщуючи обидві програми на мастер каналі. За умови послідовної обробки аудіосигналу, першим має бути застосований Ozone 11, який виконає усі функціональні операції, пов'язані з еквалізацією, компресією та сатурацією звуку. Після цього застосування Soothe2 дозволить приглушити всі зайві резонанси та зробити фінальне звучання аудіо-композиції якісним та збалансованим.

Результатом дослідження є сформована теоретична основа та практичні приклади використання програмних засобів Ozone 11 та Soothe2 для ефективного мастерингу та створення професійного аудіоконтенту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ASSESSING THE QUALITY OF A MASTER RECORDING. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.justmastering.com/article-howtojudgeamaster.php> (date of access: 27.03.2024).
2. Hebron M. Sound: Music and Meaning. Mastering. London, 2004. P. 5–52. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-137-06380-9_2 (date of access: 27.03.2024).
3. How To Check Your Final Masters (Like A Mastering Engineer). Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.masteringthemix.com/blogs/learn/how-to-check-your-final-masters-like-a-mastering-engineer> (date of access: 27.03.2024).
4. How to Use Master Assistant in Ozone. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.izotope.com/en/learn/how-to-use-master-assistant-in-ozone.html> (date of access: 27.03.2024).
5. Hugill A. Exploring Sound. The Digital Musician. Third edition. | New York; London: Routledge, 2018., 2018. P. 56–76. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203704219-4> (date of access: 28.03.2024).
6. John R. Audio Mastering Secrets: The Pros Don't Want You to Know!. Independently Published, 2021.
7. Learning How To Master Music. Електронний ресурс, режим доступу URL: https://www.academia.edu/41976770/Learning_How_To_Master_Music Learning How To Master Music (date of access: 27.03.2024)
8. Lund H. Signature mastering. Mastering in Music. [1.] | New York : Taylor and Francis, 2021. | Series: Perspectives on music production, 2020. P. 276–295. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429276590-20> (date of access: 27.03.2024).

9. Ryan R. C. music/sound/noise. Post-Digital. 2020. URL: <https://doi.org/10.5040/9781474286787-023> (date of access: 27.03.2024).

10. Ozone 11 | iZotope Audio Mastering Software. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://www.izotope.com/en/products/ozone.html> (date of access: 27.03.2024).

11. Soothe2. Електронний ресурс, режим доступу URL: <https://oeksound.com/plugins/soothe2/> (date of access: 27.03.2024).

УДК 070:655.47(043.2)

Денисенко Світлана Миколаївна,

к.пед.н.,

доцент кафедри ком'ютерних мультимедійних технологій

ФМВ НАУ,

м. Київ, Україна

e-mail: svitlana.denysenko@npp.nau.edu.ua

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДРУКОВАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ

Останніми роками відбуваються суттєві зміни на ринку друкованих періодичних видань. Ми стали свідками, як паперові газети та журнали почали втрачати свою популярність і витіснятися електронними аналогами. Читачі все частіше переміщуються у цифровий простір, щоб отримати необхідну інформацію і рідше купують друковані видання. Поява нових ЗМІ (інформаційних веб-ресурсів, соціальних мереж, мобільних платформ, онлайн видань тощо) складають друкованим видання потужну конкуренцію.

Останні дослідження показали, що для українців у 2023 році основними джерелами отримання інформації стали соціальні мережі 77,9%; телебачення 62,5%; інтернет (без урахування соціальних мереж) 57,7%; радіо 33,7%; а друкованим ЗМІ надали перевагу лише 17,8% респондентів [1].

Щоб витримати конкуренцію і посилити свої позиції, видавці друкованої періодики шукають нові шляхи для залучення і втримання читачів. Одним із них є використання імерсивних технологій. За загальним розумінням, імерсивні технології (технології занурення; розширені технології (XR)) це сучасні технології, що дозволяють користувачу повністю або частково зануритися у віртуальний світ. Вони

створюють унікальний досвід, поєднуючи фізичний світ із цифровою чи симульованою реальністю [2]. До імерсивних технологій відносять віртуальну реальність (VR), доповнену реальність (AR), змішану реальність (MR), технологію 360°. Для доповненої реальності потрібен лише мобільний пристрій, щоб користувачі могли переглядати вміст AR. Віртуальну ж реальність можна відчувати лише за допомогою пристроїв VR.

Завдяки імерсивним технологіям з'явилися нові можливості у друкованих виданнях подавати інформацію незвичним, захопливим способом. Вони змогли перетворити паперові видання у новітні ресурси, інтегруючи інтерактивні елементи та звичні уже читачам текст і зображення. Потенціал імерсивних технологій у друкованих виданнях величезний. Вони надають можливість змінити і виклад інформації і роль користувача. З їх використанням зміст статті оживає, а читач стає активним учасником, керуючи та взаємодіючи з контентом. Друковані видання з імерсивними технологіями більш привабливі для читачів, оскільки надають новий досвід користування, а також для журналістів, оскільки знімають обмеження двовимірного формату сторінки газети чи журналу і дозволяють всебічно розкрити історію.

Окрім того, розширена реальність з кожним роком набуває все більшої популярності. Згідно з прогнозами Statista [3], у 2024 році в усьому світі буде приблизно 1,7 мільярда пристроїв активних користувачів мобільної доповненої реальності (AR). А світовий ринок AR/VR, згідно очікуванням, до 2025 року досягне 80 мільйонів доларів.

Тобто, імерсивні технології є дійсно перспективними і ринок друкованих періодичних видань, розуміючи потенціал, починає їх використовувати, щоб зацікавити читачів та йти в ногу з часом. Аналіз вітчизняного та закордонного досвіду показав, що наразі це не надто поширена практика, використовувати XR у друкованих газетах та журналах, однак наявні приклади демонструють, наскільки особливим може стати з ними видання, створюючи більш цікавий та інтерактивний контент для своїх читачів. Журналістику ж з використанням розширеної реальності називають «імерсивною». Викладення історій із заглибленням аудиторії в сутність події завжди була основною метою журналістики. Журналістика занурення дозволяє аудиторії від першої особи побачити і почути все, що відбувається, за допомогою доступу у віртуальну версію подій, в якій точно відтворюються об'єкти, люди, передаються звуки і відчуття [4].

Наразі, найбільш поширеним у друкованих виданнях є використання доповненої реальності. Використовуючи лише камеру смартфона і завантаживши відповідний застосунок, читач потрапляє

дійсно у розширений світ і отримує безліч додаткових можливостей. Читаючи текст статті, може перейти до перегляду відео чи прослуховування аудіо, розглянути візуалізацію чи взагалі перенестися за тисячі кілометрів і відвідати музей, не полишаючи сторінок газети/журналу. За допомогою засобів AR-технологій будь-яку поліграфічну продукцію можна перетворити на тривимірну, зокрема надати 3D-форму друкованому зображенню та керувати нею: обертати, розглядати з усіх сторін тощо [5].

Виготовлення друкованих видань з AR є досить складним процесом, оскільки потребує не лише традиційного макетування та верстання видання, а й створення і впровадження елементів доповненої реальності. Відтак, AR в газетах і журналах часто використовують в рекламних цілях. Рекламодавці вбачають в AR можливість створення більш привабливих і вражаючих рекламних кампаній, які здатні залучити більше уваги споживачів і підвищити впізнаваність бренду. Проглядаючи рекламне оголошення, читач може не лише побачити товар, а й протестувати його, детально розглянути чи навіть приміряти. Яскравим прикладом є журнали «Billionaire Singapore» і «CROWN Singapore» які ще у 2017 році застосували AR для демонстрації розкішних годинників. За допомогою спеціально встановленого застосунку читачі могли побачити годинники за допомогою високодеталізованих 3D візуалізацій, досліджувати деталі, переглядати їх на своїх зап'ястях і ділитися знітками у соціальних мережах (рис. 1).

Рис. 1. Приклад використання AR

GQ Magazine також використовував технологію AR на обкладинці одного з французьких випусків в якості інтерактивної реклами майбутнього фільму, що планувався виходити у кінотеатрах.

AR-технологія цікава сама по собі і здатна викликати значний інтерес. Тому видання використовують її для залучення читачів. Так, журнал «Sports Illustrated» використовував доповнену реальність на

обкладинках, щоб продемонструвати відео та покращити прев'ю футбольних матчів, а «The New Yorker» анімував обкладинку, щоб створити у читачів враження виходу за обмежений світ паперової сторінки. Журнал «HEY!» застосовує технологію доповненої реальності не лише на обкладинці, а й на внутрішніх сторінках, щоб перетворювати плоскі фотографії на відео, 3D-об'єкти чи навіть на живих істот, які ніби переміщуються зі сторінки в наш світ (рис. 2).

Рис. 2. Приклад використання AR у журналі «HEY!»

AR може виступати і потужним інструментом впливу. Наприклад, у випуску журналу «TIME» під назвою «Optimist», який редагував Білл Гейтс, використано спеціальні можливості доповненої реальності такі як відео, інфографіку та анімацію, щоб привернути увагу до проблеми дитячої смертності в усьому світі (рис. 3).

Рис. 3. Приклад використання AR у журналі «TIME»

В Україні імерсивні технології саме в друкованій періодиці не надто поширені, хоча в інших видах поліграфії (книжкові видання, пакування, реклама) зустрічаються все частіше. Однак і у вітчизняних друкованих ЗМІ є гарні приклади впровадження AR. Найчастіше, зокрема, це видання для дітей. Саме у них найкраще проявляється потенціал доповненої реальності і перетворює видання у простір для розваг і навчання, захоплюючи маленьких читачів яскравими образами до пізнання і творчості.

Варто відзначити, що і спеціалізовані видання намагаються використовувати потенціал AR. Першим таким журналом став «Дайджест матеріалів спеціалізованих професійних медичних видань». За допомогою смартфона та спеціального мобільного додатку цей фаховий медичний журнал перетворюється на інноваційний продукт, що надає нові можливості отримання інформації. Читачі можуть «оживити» сторінки, перетворити ілюстрації на 3D-моделі та детально розглянути складні об'єкти, запустити відео та переглянути інтерв'ю з провідними фахівцями (рис. 4). Це дозволяє краще усвідомити представлену інформацію, розвиватися та вчитися.

Рис. 4. Приклад використання AR

Однак, варто зазначити, що вітчизняних друкованих журналів та газет з імерсивними елементами на даний момент дійсно не так і багато, порівняно із закордонним досвідом. Причиною цього є різні чинники, зокрема, складність і вартість виготовлення. Але це не значить, що використання цієї технології у друкованій періодиці не має перспектив. Навпаки, вдосконалюючись та стаючи більш доступними, імерсивні технології завдяки своєму потенціалу будуть все ширше використовуватися в друкованих періодичних виданнях, роблячи читацький досвід більш цікавим, інтерактивним та персоналізованим.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Джерела інформації українців у 2023 році. [Електронний ресурс]. Доступ: <https://uchoose.uacrisis.org/dzherela-informatsiyi-ukrayintsiv-u-2023-rotsi/>
2. An Introduction to Immersive Technologies. [Електронний ресурс]. Доступ: <https://www.vistaequitypartners.com/insights/an-introduction-to-immersive-technologies/#:~:text=Immersive%20technologies%20create%20distinct%20experiences,many%20of%20the%20same%20qualities.>
3. Statista. [Електронний ресурс]. Доступ: <https://www.statista.com/statistics/1098630/global-mobile-augmented-reality-ar-users/>
4. Полісученко А. Розширена реальність як новітній інструмент журналістики: від витоків до сучасності. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2019. Випуск 45. С. 74–83
5. Щегельська Ю.П. Особливості застосування технологій доданої реальності як інструмента перетворення друкованої продукції на тривимірну в практиці промоційних комунікацій. *Поліграфія і видавнича справа*. 2019. №1 (177). С. 101–110

Злотківська Тетяна Володимирівна

Студентка 3 курсу

Кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій ФМВ НАУ

м. Київ, Україна

e-mail: 7395409@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник:

Бобарчук Олександр Антонович

канд. техн. наук, доцент

e-mail: a.bobarchuk@gmail.com

МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ДВИГУН ДЛЯ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Дослідження мультимодального AI в освіті є актуальним, оскільки можна допомогти вирішити певні проблеми, з якими стикається сучасна освіта. Мультимодальний AI має потенціал зробити освіту більш персоналізованою, доступною, ефективною, цікавою та підготувати до життя та роботи в світі, де технології відіграють все більшу роль. Окрім вищезазначеного, актуальність дослідження підкреслюється зростанням

інвестицій в дослідження та розробку AI, зростанням доступності технологій AI, зростанням попиту на інновації в освіті.

Метою є дослідження потенціалу даної технології для революції в освіті та розробка методів для покращення можливості усіх залучених в освітній процес.

Завдання: дослідити поняття мультимодального штучного інтелекту, провести порівняльну характеристику одномодальної та мультимодальної систем, провести аналіз існуючих досліджень щодо можливості використання мультимодального AI в освіті, розробити методологію дослідження впливу мультимодального AI на освітній процес, дослідити його вплив на навчання для осіб з різними здібностями та потребами.

Методологія дослідження: аналіз існуючих досліджень та проєктів (огляд наукової літератури та проєктів з використанням мультимодального AI в освіті); розробка методів впровадження (дослідження впливу технології на навчання, розробка рекомендацій щодо впровадження: практичні методи застосування, порівняння з існуючим інструментарієм, визначення переваг описаної технології в освітньому процесі).

Впровадження штучного інтелекту в світі призвело до значних змін у сферах життя, бізнесу та технологій. Перелік невичерпний, оскільки AI здійснив революцію в галузях у світі, дозволивши компаніям автоматизувати процеси, отримувати цінну інформацію та приймати рішення на основі даних. З урахуванням темпів розвитку даної технології з'являється нова концепція, яка має потенціал для подальшої трансформації – мультимодальний штучний інтелект.

Мультимодальний штучний інтелект використовує різні види даних та інформації з різних джерел для розуміння та взаємодії з оточуючим середовищем, подібно до того, як це робить людський мозок. Основна ідея полягає в тому, щоб моделі штучного інтелекту могли обробляти інформацію з таких джерел як текст, зображення, звук, відео, для здійснення більш широкого та комплексного розуміння ситуації, завдання.

Це система, яка може розуміти і спілкуватися кількома "мовами" – форматами даних (текст, візуальні зображення, аудіо, відео). Він поєднує в собі сильні сторони різних типів моделей штучного інтелекту для обробки численних форматів даних. Наприклад, можна використовувати обробку природної мови (NLP) для аналізу тексту, комп'ютерний зір для розшифровки зображень і розпізнавання мови для введення аудіо.[1]

Цей підхід дозволяє AI мати більш повне розуміння світу, подібне до людського сприйняття, яке покладається на кілька органів чуття. Справжня сила мультимодального AI полягає в його універсальності та глибині аналізу.

Більшість систем штучного інтелекту сьогодні є унімодальними (одномодальними). Розроблені та побудовані для роботи виключно з одним типом даних і використовують алгоритми, пристосовані для цієї модальності. Наприклад, унімодальна система ChatGPT-3, що використовує алгоритми обробки природної мови (NLP) для розуміння і вилучення сенсу з текстового контенту, і єдиним типом вихідних даних, який може створити чат-бот, є текст. На противагу цьому, мультимодальні архітектури, які можуть інтегрувати та обробляти кілька модальностей одночасно, мають потенціал для створення більш ніж одного типу вихідних даних. [2]

Найбільша різниця між унімодальними та мультимодальними моделями AI полягає в обсязі даних, які вони опрацьовують. Перші, унімодальні моделі, створюються для аналізу та обробки одного типу даних. І навпаки, мультимодальні моделі поєднують кілька модальностей та інтегрують їх в єдину систему, здатну обробляти різні типи даних, включно з текстом, відео та аудіо.[3]

Мультимодальний AI працює через процес тренування і навчання, який передбачає доступ моделі AI до наборів даних, що містять приклади з різних модальностей, наприклад, парні зображення і текстові описи. Крім того, процес навчання вчить модель розпізнавати закономірності та асоціації між різними типами даних. Вона вчиться пов'язувати те, що бачить на зображенні, зі словами, які його описують. Після такого навчання ви можете дати їй нову картинку, і вона скаже вам, що на ній зображено, або дати їй кілька слів, і вона створить відповідну картинку.

Зазвичай архітектура мультимодального AI складається з трьох ключових компонентів: вхідного модуля, модуля злиття і вихідного модуля. Модуль введення (як очі та вуха) розглядає різні типи інформації (текст, зображення тощо) і готує їх для мозку штучного інтелекту. Модуль синтезу об'єднує всю інформацію воедино. Він бере те, що побачили і почули очі (або вуха), і розумно змішує її. Це може бути як просте складання речей разом, так і використання інноваційних методів, наприклад, звернення уваги на важливі деталі. Модуль виведення дає остаточну відповідь. Після того, як мозок (модуль синтезу) попрацював над усією інформацією, модуль виводу видає те, що AI вважає правильною відповіддю. [4]

Мультимодальний AI змінює освіту завдяки своїй здатності створювати адаптивні та інтерактивні навчальні матеріали. Мультимодальні системи можуть задовольнити різні стилі навчання – візуальний, аудіальний і текстовий – пропонуючи індивідуальний освітній досвід. Крім того, аналізуючи залученість студентів за допомогою різних підказок, вони адаптують навчальний процес до індивідуальних потреб, покращуючи освітні результати.[5]

Існує кілька моделей для пояснення стилів навчання, найпопулярнішою з них є модель VARK Ніла Флемінга, вчителя з Нової Зеландії. Модель VARK припускає, що існує чотири основні типи учнів: візуальні, аудіальні, читаючі/письмові та кінестетичні. Візуальний – вони найкраще навчаються, дивлячись. Візуальні матеріали, такі як малюнки та графіки, є корисними. Слухові – вони найкраще навчаються, слухаючи. Аудіокниги та подкасти мають перевагу над іншими режимами. Читання/письмо – вони найкраще навчаються, читаючи та пишучи. Записування інформації допомагає їм запам'ятовувати. Кінестетика – вони найкраще вчаться, роблячи. Практичний практичний підхід ефективніший.[6]

Звісно, основна мета створення кожної нової технології – це покращення життя користувачів, надання їм більше можливостей та спрощення виконання складних процесів. Завдання кожної залученої людини у процес освіти, як людини, що прагне здобути знання, так і людини, що прагне поділитись знаннями та досвідом – якісна робота з різними типами представлення інформації. Як було зазначено вище, мультимодальна система подібно до роботи з інформацією людського мозку також працює з різними видами представлення. Тож, постає питання стосовно можливості покращення класичного способу навчання за допомогою сучасної технології – мультимодального штучного інтелекту.

Сучасне розуміння освіти досить видозмінилось, оскільки порівняно з класичним розумінням здобуття освіти у офіційних закладах таких як школи, вищі навчальні заклади, заклади, що надають знання зі спеціальних сфер діяльності, з'явилося розуміння гібридної освіти, тобто поєднання класичних методів з технологічними, що і є рушійною силою для підготовки всебічно розвинених спеціалістів з чіткою професійною спеціалізацією у окремій сфері, для отримання вищих показників якості роботи.

Тож, основним завданням застосування мультимодального штучного інтелекту в галузі освіти в контексті даної роботи є відтворення зрозумілих та якісних методів представлення інформації для користувачів, а не створення самої інформації.

Виходячи з окресленого завдання, основні методи його відтворення полягають у наступному: запровадження персоналізованого навчання, адаптованих навчальних середовищ, надання аналітики відносно засвоюваності матеріалу та якості сприйняття.

Метод 1. Персоналізоване навчання – мультимодальні навчальні модулі (тобто адаптація контенту – текстових, візуальних, аудіо та відео матеріалів до потреб навчання кожного та адаптація методів навчання до потреб як викладача так і студента, звісно мультимодальна система – це не панацея, що знайде одночасно легке рішення для усіх, проте покращить процес взаємодії); підбір унікальних завдань (завдання, які відповідають рівню знань та навичок кожного, а також особистим інтересам).

Метод 2. Адаптивні навчальні середовища – віртуальні лабораторії (проведення віртуальних експериментів та дослідів на базі мультимодального штучного інтелекту, що інтерпретує умови проведення залежно від запиту); ще одна не менш важлива проблема – представлення інформації для людей з особливими здібностями, тому як один з напрямів можливе використання для створення навчальних середовищ, які доступні для людей з різними здібностями та потребами, оскільки особливо у цій сфері необхідно знайти правильний метод для того, аби подати її людині).

Метод 3. Надання аналітики відносно засвоюваності матеріалу та якості – діагностична оцінка (визначення сильних та слабких сторін); відстеження прогресу; перевірка автентичності роботи (не тільки перевірка рівню плагіату, а й перевірка авторства, тобто стилю написання на основі минулих робіт).

Метод 4. Розширення можливостей для співпраці – віртуальні навчальні середовища за допомогою яких можна співпрацювати один з одним та з викладачами у віртуальних навчальних середовищах. За допомогою мультимодального AI можна взаємодіяти, комунікувати та допомогати освітянам з усього світу, створювати спільні дослідження та проекти.

Прикладом мультимодального генеративного ШІ є модель CoDi (Composable Diffusion) від Microsoft, яка здатна обробляти і одночасно генерувати контент у різних модальностях. CoDi використовує нову стратегію композитної генерації, яка передбачає створення спільного мультимодального простору, що дозволяє синхронізовано генерувати переплетені модальності, такі як синхронізоване в часі відео та аудіо.[10]

Подібні методи вже застосовані у навчальному процесі мільйонів осіб, проте принципова різниця між ними – це покращений функціонал та більша кількість можливостей з використанням описаної технології. Важливим є те, що запропоновані методи повністю не автоматизують

процес здобуття інформації, а навпаки надають могутній потенціал для співпраці між людиною та технологіями та не виключають живих дискусій між учасниками освітнього процесу і реальними практичними знаннями.

Аналізуючи можливості застосування мультимодального штучного інтелекту варто також, взяти до уваги можливості застосування даної технології в освітньому процесі кваліфікованих кадрів для здобуття ними нових, принципово відмінних навичок. Наприклад, як зазначає дослідник з Лондону Джордж Лоутон, мультимодальний генеративний штучний інтелект може покращити навчання та майстерність у програмах навчання співробітників. Використовуючи різноманітні навчальні матеріали та дані для створення контенту, штучний інтелект може створити індивідуальний досвід для кожної ролі. Звідси співробітники можуть «навчити» матеріал AI за допомогою аудіо- чи відеозапису, щоб створити інтерактивний механізм зворотного зв'язку. Коли співробітники формують своє розуміння матеріалу системі AI, вона оцінює їхнє розуміння та виявляє прогалини в навчанні. Проте цей підхід може зіткнутися з труднощами, зокрема у прийнятті людиною зворотного зв'язку AI. Тим не менш, це обіцяє більш персоналізований та ефективний досвід навчання.[8]

Проте не зважаючи на вагому кількість можливостей та переваг, що надає дана технологія для роботи з інформацією в галузі освіти, варто наголосити на певну кількість недоліків та ризиків, що може спричинити ненормоване та неконтрольоване зловживання застосування сервісу на основі мультимодального AI.

Перший ризик – питання конфіденційності. Занепокоєння конфіденційністю особливо посилюється, коли дані, які використовуються для навчання цих моделей, містять персональну інформацію (PII), що вимагає обережного поводження та захисту особистої та конфіденційної інформації. Мультимодальний AI збирає особисті дані користувачів, таких як емоції, поведінка та когнітивні навички. Ці дані можуть бути використані без відома, згоди, що може призвести до порушення приватності.

Другий ризик – маніпуляції користувачами. Синтез зображень і відео, зокрема, викликає занепокоєння щодо створення матеріалів, які можна використовувати зі зловмисною метою. Реалістична якість голосових функцій викликає нові занепокоєння, оскільки зловмисники можуть використовувати голосові можливості, щоб видати себе за інших людей або брати участь у шахрайських діях. В результаті чого, використання цієї технології в освіті може призвести до того, що

користувачі (як здобувачі, так і викладачі) втратять контроль над процесом навчання.

Третій ризик – надмірна залежність від штучного інтелекту. Існує ризик надмірної залежності від систем штучного інтелекту, що призведе до втрати важливих навичок або здатності розуміти. Тобто, використання AI в освіті може призвести до зменшення соціальної взаємодії між людьми. Варто взяти до уваги і такий аспект як те, що алгоритми AI можуть бути необ'єктивними, що призведе до дискримінації певних груп.

Четвертий ризик – технічний, що включає у собі декілька компонентів. Спектр збоїв штучного інтелекту створює значні ризики, починаючи від збоїв у роботі, що призведуть до часткової відсутності або повної втрати можливості викодистання мультимодального AI у освітньому процесі для обміну інформацією, та закінчуючи фінансовими втратами, шкодою репутації, ризиками безпеки даних і втратою продуктивності. Залежність від систем штучного інтелекту посилює вплив збоїв, що вимагає ретельного планування та надійних заходів на випадок непередбачених ситуацій. Варто враховувати в такі особливості як, те що мультимодальні системи AI можуть бути складними та дорогими у розробці, впровадженні та підтримці. Або те що різні мультимодальні системи AI можуть бути несумісні одна з одною, що може ускладнити їх використання.

Усунення ризиків вимагає цілісного підходу, що включає етичні міркування, надійні технічні рішення, а також постійний моніторинг і оцінку мультимодальних систем штучного інтелекту протягом усього їх життєвого циклу. Розробники, освітні установи та політики повинні працювати разом, щоб пом'якшити ці потенційні проблеми та забезпечити відповідальне розгортання AI.[9]

Підсумовуючи, варто зазначити, що мультимодальний AI – це швидко зростаюча галузь штучного інтелекту, яка революціонує спосіб нашої взаємодії з комп'ютерами. Поеднуючи інформацію з різних джерел, таких як текст, мова, зображення та відео, мультимодальні системи штучного інтелекту можуть вивчати та розуміти світ у більш комплексний та нюансований спосіб, ніж традиційні системи AI.

Технологічні тенденції стимулюють навчання та розвиток, а завдяки штучному інтелекту, який швидко трансформує навчальний ландшафт, люди можуть розраховувати на більш персоналізований, гнучкий і мультимодальний досвід навчання. Інтелектуальні інтерактивні інструменти можуть допомогти учням оптимально орієнтуватися та взаємодіяти з навчальним матеріалом, забезпечуючи практичний досвід навчання. Більше того, використання штучного інтелекту у спільному навчанні може сприяти вирішенню проблем, критичному мисленню,

груповому навчанню та навикам м'якого спілкування (наприклад, спілкуванню та командній роботі). Крім того, мультимодальне навчання на основі штучного інтелекту дає учням можливість оволодівати інформацією власним способом, відповідно до їхніх особистих уподобань і стилів. Це справді трансформація, яка містить величезний потенціал для майбутнього навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. What is Multimodal AI? Combining Tools for Business Impact [Електронний ресурс]. Доступ: <https://www.pecan.ai/blog/what-is-multimodal-ai-business/#:~:text=Multimodal%20AI%20relies%20on%20combining,need%20to%20be%20seamlessly%20integrated>
2. Multimodal AI (Multimodal Artificial Intelligence) [Електронний ресурс]. Доступ: <https://www.techopedia.com/definition/multimodal-ai-multimodal-artificial-intelligence>
3. Multimodal AI Models: Understanding Their Complexity January 02, 2024. [Електронний ресурс]. Доступ: <https://addepto.com/blog/multimodal-ai-models-understanding-their-complexity/#:~:text=For%20instance%2C%20unimodal%20models%20focus,effectively%20analyze%20a%20given%20problem.>
4. "Multimodal AI | What Is It & Its Major Use Cases Across Different Industries" by Vishnu Narayan November 10, 2023 [Електронний ресурс]. Доступ: <https://thinkpalm.com/blogs/multimodal-ai-what-is-it-its-major-use-cases-across-different-industries/>
5. «Що таке мультимодальний ШІ + Варіанти використання мультимодального ШІ» [Електронний ресурс]. Доступ: <https://skimai.com/uk/%D1%89%D0%BE-%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B5-%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9-ai-%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE/>
6. Multimodal learning is teaching a concept through visual, auditory, reading, writing, and kinaesthetic methods. It is meant to improve the quality of teaching by matching content delivery with the best mode of learning from the student by Eduardo Litojua. [Електронний ресурс]. Доступ: <https://elearningindustry.com/what-is-multimodal-learning>
7. Bender, Emily M., et al. "On the Dangers of Stochastic Parrots: Can Language Models Be Too Big?" Proceedings of the 2021 ACM Conference on

Fairness, Accountability, and Transparency, Association for Computing Machinery, 2021, pp. 610–23. [Електронний ресурс]. Доступ: PDF

8. Explore real-world use cases for multimodal generative AI [Електронний ресурс]. Доступ:

<https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/feature/Explore-real-world-use-cases-for-multimodal-generative-AI>

9. "How Multimodal Capabilities Can Revolutionize AI Models. Discover the impact of multimodal AI on marketing and content strategies" by Mark McNasby Co-Founder And CEO, Ivy.Ai [Електронний ресурс]. Доступ: <https://www.spiceworks.com/tech/artificial-intelligence/guest-article/leveraging-multimodal-capabilities-to-revolutionize-ai-models/>

10. "Multimodal Generative AI in Education" by Mark Rollins M.Sc., B.Sc., Cert.Ed, PGDip [Електронний ресурс]. Доступ: <https://www.linkedin.com/pulse/multimodal-generative-ai-education-mark/>

УДК 143.59.476

Козенюк М. О.
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник – Мелешко М. А., д.т.н., проф.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ІНТЕРАКТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. ця робота спрямована на дослідження того, як використання штучного інтелекту може полегшити процес навчання як для студентів, так і для викладачів.

Ключові слова: інтерфейс, ШІ, машинне навчання, інтерактивне середовище.

Постановка проблеми. Використання штучного інтелекту в освіті набуває все більшого значення, проте ще існує необхідність у дослідженні його потенціалу для створення навчальних інтерактивних веб-ресурсів.

Недостатність інтерактивності у багатьох існуючих навчальних ресурсах може обмежувати ефективність навчання та залучення студентів до освітнього процесу.

Тому існує необхідність розробки методів і алгоритмів на базі штучного інтелекту, спрямованих на створення персоналізованих, адаптивних та інтерактивних навчальних веб-ресурсів.

Задачу є опанування існуючих програм на основі ШІ, з персоналізованим вбудуванням їх у навчальний процес як для студентів,

так і викладачів. Оскільки подібне програмне середовище може мати різний інструментарій для кожної групи споживачів (викладачі і студенти), тому варто оглянути приклади вже існуючих систем з кожного боку.

Перший інструмент Gradescope AI дозволяє учням оцінювати один одного, надаючи зворотний зв'язок по роботі, що завантажається. Gradescope використовує поєднання машинного навчання (ML) і штучного інтелекту, щоб полегшити оцінювання, що економить час і енергію (Див. Рис. 1).

Рис. 1. Приклад оцінювання завдання на платформі Gradescope (адаптовано з [1])

Після завантаження роботи, ШІ виставляє оцінку і розгорнутий відгук по виконаному завданню.

Окрім цього, цей ресурс можуть використовувати і викладачі, проглядаючи статистику оцінок і зроблених помилок у завданнях кожного окремого студента (Див. Рис. 2) [1].

Рис. 2. Статистика в сервісі Gradescope (адаптовано з [1])

Другий інструмент Fetchy — це генеративна платформа на основі штучного інтелекту, розроблена спеціально для викладачів. Використовуючи потужність штучного інтелекту, Fetchy дає змогу викладачам вдосконалювати свої методи навчання, оптимізувати управління часом і приймати впевнені та обгрунтовані рішення [2].

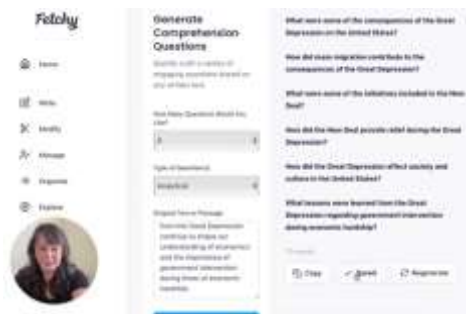

Рис. 2. Приклад створення опитування на платформі Fetchy (адаптовано з [2])

Висновки. Використання програмного середовища заснованого на штучному інтелекті допоможе оптимізувати роботу викладачів, збільшить зацікавленість студентів у навчанні, і закріпить дистанційний обмін інформацією та навчальними матеріалами між обома університетськими групами.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Turnitin, LLC. Gradescope. Deliver and Grade Your Assessments Anywhere. Головна сторінка [Електронний ресурс] / Turnitin, LLC.. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gradescope.com/>.
2. Fetchy. Головна сторінка [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fetchy.com/>.

С.М.Лобода
Док.пед.наук, професор
кафедри компютерних мультимедійних технологій ФМВ НАУ,
м, Київ, Україна
sveta_lite@yahoo.com

О.В. Матвійчук-Юдіна
Кан.пед.наук, доцент,
доцент кафедри компютерних мультимедійних технологій
ФМВ НАУ,
м, Київ, Україна
e-mail: metalen3@ukr.net

В.В. Швидченко
старший викладач кафедри педагогіки та психології
професійної освіти.,
Національний авіаційний університет, (Київ)
e-mail: nikavaleri@ukr.net

РОЗРОБКА ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ВИДАНЬ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Вступ. З глобальним розвитком та зростаючою цифровізацією, мультимедійні видання відіграють ключову роль у поширенні знань та інформації. Особливо важливою стає їх роль у сфері практичної психології, де доступ до адаптованих та зрозумілих матеріалів може відігравати критичну функцію у розвитку і самопізнанні кожної людини. Розробка та вдосконалення мультимедійних видань для практичної психології є актуальним завданням, що вимагає поєднання інноваційних технологій, наукових досліджень та експертного розуміння людської психіки.

Метою дослідження є здійснення аналізу переваг мультимедійних видань у практичній психології, а також визначення

основних стратегій підвищення ефективності використання мультимедійних засобів.

Важливий внесок у розуміння впливу мультимедійних видань на практичну психологію та розвиток ефективних інтервенцій для підтримки ментального здоров'я, добробуту в наукових дослідженнях здійснили Немеш О.М. [1,2], Лузік Е.В. [4], Пем Рателж (Dr. Pamela Rutledge), Байрон Рівз (Dr. Byron Reeves), Шері Теркл (Dr. Sherry Turkle), Кліфорд Нес (Dr. Clifford Nass), тощо. Керівник центру медіа-психології в Santa Clara University проф. Пем Рателж та керівник лабораторії для досліджень в області медіа і психології Stanford University проф. Байрон Рівз [5, 6], фокусуються на вивченні впливу мультимедійних технологій на емоційне та соціальне благополуччя, а також на використанні мультимедійних засобів у психологічній терапії. Проф. Шері Теркл та проф. Кліфорд Нес, присвятили власні наукові здобутки в галузі взаємодії людини з комп'ютерами та соціальними аспектами використання мультимедійних технологій [7, 8].

Різні аспекти використання мультимедійних видань у практичній психології, спрямовуються на розуміння ефективності та впливу цифрових технологій на користувачів. Проте мультимедійні видання слугують потужним інструментом для фахівців практичної психології. Основні види мультимедійних видань таких, як електронні книги, веб-портали тощо, що створені для зацікавлених користувачів, можна поділити на такі категорії:

- психологічні посібники та самодопомога;
- психотерапевтичні посібники;
- курси та навчальні посібники;
- електронні ресурси для дітей та підлітків.

Дані категорії наразі існують відповідно до стандартизованих мультимедійних видів видань з широким доступом таких, як:

- електронні книги;
- веб додатки;
- сайти;
- інтерактивні видання з навігацією та інші електронні

ресурси рис. 1.

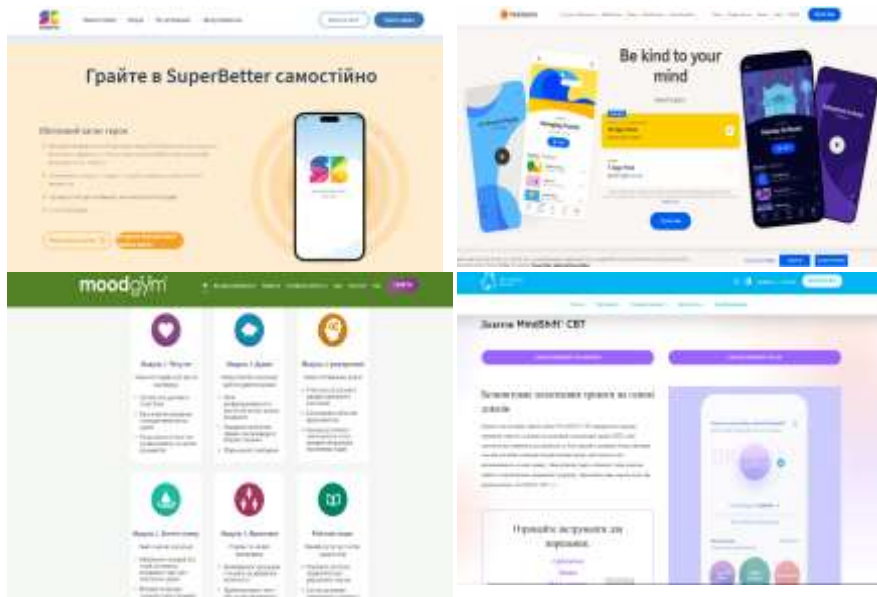

Рис. 1. Електронні ресурси практичної психології

Електронні ресурси можуть бути додатковими інструментами для психологічної практики та сприяти покращенню психічного здоров'я та благополуччя пацієнтів. Ефективні популярні електронні ресурси сучасності, які представлені в табл.1. стали дієвим інструментом фахівців практичної психології.

Таблиця 1.

Сучасні популярні електронні книги

/Н	Автори	Назва електронного ресурсу	Зміст та функції
.	Edmund J. Bourne	The Anxiety and Phobia Workbook	Інтерактивні вправи та стратегії для управління тривогою та фобіями. Допомогає пацієнтам розуміти їх симптоми та розвивати навички для подолання стресу.

.	David D. Burns	Feeling Good: The New Mood Therapy	Інтерактивні вправи з акцептанс-комітмент терапії для досягнення щасливого та задоволеного життя. Допомагає пацієнтам зосередитися на важливих цілях та цінностях.
.	Matthew McKay, Jeffrey C. Wood, and Jeffrey Brantley	The Dialectical Behavior Therapy Skills Workbook"	Навчальні матеріали та вправи з діалектичної поведінкової терапії (ДПТ). Містить інтерактивні розділи, де читачі можуть виконувати завдання для розвитку навичок управління емоціями та міжособистісними взаємодіями.
.	Tim Desmond	The Self-Compassion Skills Workbook	Містить інтерактивні розділи з когнітивно-поведінкової терапії, які допомагають пацієнтам змінювати свої думки та переконання, щоб покращити своє емоційне самопочуття
.	David D. Burns	Feeling Good: The New Mood Therapy	Надає інтерактивні вправи з когнітивно-поведінкової терапії для подолання депресії і поліпшує настрої

Ефективним інструментом для залучення і підтримки користувачів у процесі самопізнання, розвитку особистості та подолання психологічних проблем, представлена на електронних мультимедійних платформах і додатках табл. 2, відображено більш об'ємна графічна інформація з практичними вправами, порадами, тестами.

Таблиця 2.

Ефективні електронні ресурси з об'ємним графічним матеріалом

/Н	Країна розробник	Назва електронного ресурсу	Зміст та функції
.	Велика Британія	Headspace	мобільний додаток, який пропонує користувачам медитаційні та психологічні практики для зниження стресу, покращення сну та загального самопочуття. Додаток

			включає в себе аудіо-та відеоуроки, анімації та інтерактивні вправи, що робить його доступним та зрозумілим для широкого кола користувачів..
.	ША	С Better	Super інтерактивна гра, розроблена з урахуванням принципів позитивної психології. Гравці виконують різноманітні завдання та вправи, спрямовані на покращення самопочуття, розвиток внутрішньої міцності та подолання труднощів
.	А встраля	Мood GYM	онлайн-платформа, яка надає користувачам інтерактивні навчальні матеріали та вправи для розвитку навичок управління емоціями та подолання депресії та тривоги
.	Ка нада	Мind Shift	мобільний додаток, спрямований на підтримку людей з тривогою. Він надає користувачам різноманітні інструменти та стратегії для керування стресом та тривогою, включаючи вправи релаксації, медитації та позитивного мислення

Дані приклади демонструють різноманітність та ефективність мультимедійних підходів у практичній психології, які допомагають користувачам змінювати свої думки, почуття та поведінку на краще. Електронні мультимедійні видання стали популярним інструментом для психологічної практики та роботи з пацієнтами. Крім того є доступними для різних соціальних груп та можливостями з урахуванням індивідуальних потреб. Вони можуть бути використані для навчання, самодослідження, вирішення проблем або підтримки психологічного самопочуття.

Висновок: Застосування мультимедійних видань у практичній психології має три переваги, зокрема: доступність, інтерактивність, мотивація. Навчальні та терапевтичні матеріали, які поєднують у собі текст, зображення, відео та аудіо, можуть надавати фахівцям та користувачам більш ефективні засоби для засвоєння інформації, здобуття навичок самопізнання та саморозвитку.

Потреба у мультимедійних виданнях у практичній психології буде лише зростати, оскільки вони стають все більш доступними та популярними серед користувачів. Тому дослідження та розвиток цього напрямку має велике значення для подальшого розвитку психологічної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Євтух М.Б., Лузік Е.В., Ільїна Т.В. Математичне моделювання в психологічних та соціологічних дослідженнях: Підручник. Київ. НАУ. 2016. 409 с.

2 Немеш О.М. Віртуальна діяльність особистості: структура та динаміка психологічного змісту: Монографія. Київ: Слово, 2017. 391с.

3. Інтеграція штучного інтелекту в процес онлайн-навчання / Артур Кім, Ганна Алексєєва, Віталій Хоменко, Олександр Несторенко, Олена Матвійчук-Юдіна Молодь і ринок. № 10 (218). 2023. с. 32-37.

4. Luzik, E., Kokarjeva, A., Hurska, O., Veselska, O., Konivitska, T. Information technology for formation and implementation of the personal trajectory of a future specialist's success in the information and educational environment. CEUR Workshop Proceedings [this link is disabled](#), 2020, 2654, p. 556–570.

5. Rutledge, P. (2015, September 23). Understand Your Brain to Avoid Selfie Accidents. Dr. Pam Rutledge | Media Psychology. <https://www.pamelarutledge.com/understand-your-brain-to-avoid-selfie-accident/>

6. The idiosyncrasies of everyday digital lives: Using the Human Screenome Project to study user behavior on smartphones / M. Brinberg et al. Computers in Human Behavior. 2021. Vol. 114. P. 106570. URL: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106570> (date of access: 15.03.2024)

7. The idiosyncrasies of everyday digital lives: Using the Human Screenome Project to study user behavior on smartphones / M. Brinberg et al. Computers in Human Behavior. 2021. Vol. 114. P. 106570. URL: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106570> (date of access: 15.03.2024)

8. Turkle S., Nass C. Empathy Diaries: A Memoir. Penguin Publishing Group, 2021. p.408-417

О.В. Матвійчук-Юдіна
Кан.пед.наук,доцент,
доцент кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій
ФМВ НАУ
м, Київ, Україна
e-mail: metalen3@ukr.net
Кокоровець Мілена Олександрівна,
здобувачка ВО 4 курсу, спеціальність “186 Видавництво та
поліграфія”, ФМВ, НАУ
м. Київ, Україна
e-mail: 6845210@stud.nau.edu.ua

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЕКТУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ ВИДАНЬ: СВІТОВИЙ ОГЛЯД ТА МОЖЛИВОСТІ

Вступ. Оскільки технології стрімко розвиваються, освітні засоби навчання потребують постійної трансформації. Традиційні методи навчання, засновані на пасивному засвоєнні інформації, дедалі більше поступаються місцем інтерактивним підходам, які заохочують активну участь та глибоке розуміння. Ця тенденція особливо помітна для видань з географії, де дослідження світу стає не просто запам'ятовуванням фактів, а захоплюючою подорожжю до різних культур, регіонів та природних явищ.

Мета дослідження полягає у здійсненні світового огляду, виявлення можливостей сучасних технологій, методів, підходів, які використовуються у створенні інтерактивних видань з географії, а також визначення їх впливу на сприйняття та розуміння інформації. Втім, наразі, сучасні технології створення інтерактивних географічних видань базуються на інформаційно - мультимедійних технологіях, що стали важливим інструментом для навчання в закладах середньої освіти. Інтерактивність у цьому контексті означає можливість не лише споживати інформацію, але й активно взаємодіяти з нею, виконуючи різноманітні завдання, вивчаючи велику кількість даних та аналізуючи їх у реальному чи віртуальному середовищі [1].

В географічних виданнях інтерактивність може бути реалізована через різні технології, такі як веб-додатки, мобільні додатки, віртуальна реальність (VR) та інші. Такі інструменти дозволяють створювати

навчальні матеріали, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу та розвитку географічних навичок. Зокрема, міжнародний досвід створення інтерактивних видань з географії демонструє великий потенціал для навчання та дослідження. Від використання програмних засобів, які дозволяють вивчати глобальні географічні особливості, до створення інтерактивних підручників та навчальних курсів для різних рівнів освіти.

У цьому контексті важливо враховувати не лише технічні можливості, але й педагогічні аспекти інтерактивного навчання. Ефективне використання інтерактивних видань вимагає розробки цікавого та змістовного контенту, адаптованого до потреб аудиторії, а також підтримки вчителями для максимального використання педагогічного потенціалу таких інструментів [2].

Інтерактивні видання з географії пропонують низку переваг порівняно з традиційними підручниками та лекціями:

1. Захоплюючий та динамічний контент:

- Цікаві візуальні елементи, такі як відео, 3D-моделі, панорамні зображення та анімація, роблять процес навчання більш захоплюючим та ефективним.
- Інтерактивні карти, віртуальні екскурсії та симуляції дають змогу учням досліджувати світ у власному темпі та глибше занурюватися в матеріал.

2. Підвищення мотивації та залучення:

- Учні отримують можливість самостійно досліджувати інформацію та шукати відповіді на свої запитання, що сприяє розвитку критичного мислення та самостійності.

3. Персоналізований підхід:

- Багато інтерактивних видань пропонують адаптацію контенту до індивідуальних потреб та темпу навчання кожного учня. Це дає змогу учням зосередитися на складних для них темах та отримувати додаткову підтримку, де це необхідно.

4. Розвиток навичок 21 століття:

- Інтерактивні видання сприяють розвитку таких важливих навичок, як дослідження, критичне мислення, комунікація, співпраця та вирішення проблем.
- Ці навички стають дедалі більш затребуваними на ринку праці та необхідні для успішного життя в сучасному світі [3].

Одним з прикладів міжнародних інтерактивних видань є “Google Earth”, який є безкоштовним програмним продуктом, що надає можливість досліджувати нашу планету через високоякісні супутникові знімки та 3D-моделі. Технологічні можливості даного видання надають користувачу доступ до різних місць на землі, вивчення географічних

об'єктів, дослідження природних явищ та культурних пам'яток. “Google Earth” є популярним інструментом для навчання географії як в шкільному, так і в університетському середовищах.

Ще одним прикладом є інтерактивні карти, які надаються різними організаціями, наприклад, Європейським центром з географії та статистики. Ці карти дозволяють візуалізувати географічні дані на різних рівнях: від світових карт до детальних карт окремих регіонів чи країн. Користувачі можуть вибирати шари інформації, додавати анімації, аналізувати дані за допомогою графіків та діаграм.

National Geographic Kids – веб-сайт, який пропонує широкий спектр інтерактивних ігор (Рис.1), вікторин та завдань, пов'язаних з географією, де матеріали адаптовані до різних вікових груп та рівнів знань.

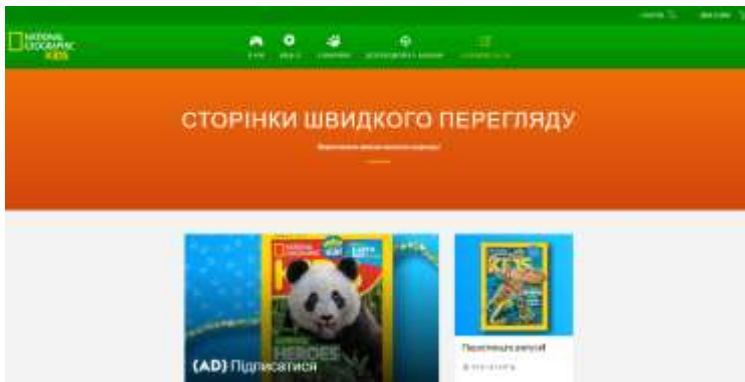

Рис.1. Інтерфейс інтерактивного видання National Geographic Kids

Seterra – веб-сайт пропонує інтерактивні карти світу, на яких користувачі можуть практикуватися в розташуванні країн, міст, річок та інших географічних об'єктів (Рис.2.).

Рис.2. Інтерактивна платформа для навчання географії.

ArcGIS Online – платформа геоінформаційних систем дозволяє користувачам створювати власні інтерактивні карти та візуалізації даних. ArcGIS Online використовується в багатьох університетах та наукових установах для досліджень та навчання.

The World Bank – світовий банк пропонує низку інтерактивних інструментів та даних, пов'язаних з розвитком та економікою різних країн. Ці інструменти можуть бути корисними для вивчення тем, пов'язаних з економічною географією.

Esri Story Maps – інтерактивні веб-сторінки, які поєднують картографію, текст, фотографії та відео для розповіді цікавих історій про географічні об'єкти, події чи процеси. Вони можуть бути використані для навчання та дослідження різних аспектів географії.

GeoGuessr – онлайн-гра, яка використовує супутникові знімки Google Maps для того, щоб гравці могли відгадувати місцезнаходження на карті. Це цікавий спосіб вивчати географію та відкривати нові місця по всьому світу.

Google Earth Voyager – це спеціальна функція в програмі Google Earth, яка пропонує короткі віртуальні подорожі за різні теми, такі як природа, історія, культура тощо. Вона дозволяє відкривати цікаві факти та візуалізувати географічні концепції [4].

Крім веб-сайтів, інтерактивних програмних платформ, існують в інформаційному просторі, інтерактивні підручники та навчальні програми з географії. Такі інтерактивні засоби комбінують текстовий матеріал із візуальними елементами, тестами, вправами та інтерактивними завданнями для кращого засвоєння навчального матеріалу. За допомогою таких підручників створюються більш динамічні та змістовні уроки, що сприяють активній участі і інтересу до навчання учнів.

Інтерактивні підручники з географії можуть містити велику кількість карт, діаграм, графіків та візуальних матеріалів, що допомагають краще розуміти географічні концепції, процеси та явища. Вони є

важливим інструментом для сучасної освіти, яка активно використовує цифрові технології для підвищення якості та ефективності навчання.

У розвитку інтерактивних видань з географії лежить великий потенціал для покращення якості географічної освіти та залучення учнів до активного навчання. Вони не лише надають можливість вивчати матеріал більш ефективно та цікаво, але й сприяють розвитку критичного мислення, проблемного мислення та інших ключових навичок [5].

Висновок: Рекомендації щодо подальшого дослідження і розвитку інтерактивних видань з географії включають проведення додаткових наукових досліджень з ефективності таких навчальних матеріалів, вивчення потреб учнів та вчителів у цьому напрямі, а також подальше технічне вдосконалення платформ інтерактивного навчання.

Загалом, інтерактивні видання з географії мають великий потенціал для створення стимулюючого та ефективного середовища для навчання географії. Продовження досліджень та розвитку в цій області може сприяти покращенню географічної освіти та підготовки майбутніх поколінь.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Chen, M., Lin, H., Hu, M., He, L., & Zhang, C. (2013). *Real-geographic-scenario-based virtual social environments: Integrating geography with social research. Environment and Planning B: Planning and Design*, 40(6), 1103–1121. URL: <https://doi.org/10.1068/b38160> (дата звернення: 22.03.2024).
2. Parkinson, A. (2013). *How has technology impacted on the teaching of geography and geography teachers. Debates in Geographical Education*, 193–205.
3. *Best Geography Learning Apps*. URL: <https://www.educatorstechnology.com/2023/12/geography-learning-apps.html> (дата звернення: 23.03.2024).
4. *Top Geography Tools & Apps for 21st Century Classroom*. URL: <https://www.edtechreview.in/elearning/top-geography-tools-and-apps-for-21st-century-classroom/> (дата звернення: 23.03.2024).
5. *The role of interactive mapping in geography fieldwork for improving geographical understanding. Ekpenyong, Efiom Edem, The Netherlands, March, 2015*. URL: https://essay.utwente.nl/84396/1/84396_ekpenyong.pdf (дата звернення: 23.03.2024).

УДК: 378.173.2:004.738.5(043.2)

Матвійчук-Юдіна Олена Василівна
(к.п.н., доцент, доцент кафедри КМТ
Національний авіаційний університет, Київ)
olena.matviichuk-iudina@npp.nau.edu.ua

Кочерещенко Валентина Сергіївна
(здобувачка ВО 4-го курсу,
спеціальність «186 Видавництво та поліграфія»,
Національний авіаційний університет, Київ)
6871727@stud.nau.edu.ua

РОЛЬ РЕДАКТОРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ НАУКОВО- ДОПОМІЖНИХ ВИДАНЬ

Вступ. Сутнісний зміст такого виду видань як науково-допоміжні, являє собою публікації, які надають підтримку та ресурси для вчених, дослідників і фахівців у певній галузі знань. Такі видання включають наукові статті, технічні довідники, методичні посібники, каталоги, технічні звіти, стандарти, а також інші матеріали, що стосуються досліджень, розробок і практичних застосувань в різних сферах. Редакторська підготовка науково-допоміжних видань є важним етапом у забезпеченні якості та доступності наукової інформації. Вона включає перевірку наукової коректності, лінгвістичну правильність та відповідність стандартам видання. Редакторська робота підтримує високий рівень наукових досліджень та забезпечує достовірність інформації для читачів.

Наукова література, яка включає в себе монографії, статті, довідники, тези та інші видання, є основою для розвитку науки та передачі знань. Важливою складовою цього процесу є редакторська підготовка, яка включає в себе ряд дій та вимог, спрямованих на поліпшення змісту та форми видання [1].

Сучасний вітчизняний досвід редакторської підготовки науково-допоміжних видань демонструє зростання уваги до якості, доброчесності, доступності та наукової обґрунтованості матеріалів. Видання здійснюють відбір авторів та статей на конкурентній основі, використовуючи рецензування та експертну оцінку для забезпечення високого рівня наукового змісту. Також відзначається активне використання сучасних технологій та інструментів для підвищення якості та ефективності редакторської підготовки. Автоматизовані системи перевірки на плагіат,

редакторські програми для коректури тексту, використання цифрових технологій для оформлення та редагування видань - усе це сприяє підвищенню професійної якості наукових видань.

Щодо міжнародного досвіду, слід відзначити, що редакторська підготовка науково-допоміжних видань здебільшого дотримується загальноприйнятих міжнародних стандартів та вимог. Зокрема, це стосується забезпечення авторських прав, етичності публікацій, стандартів оформлення та інших аспектів, які регулюються міжнародними науковими та видавничими організаціями [2].

Наразі існує велика кількість як вітчизняних так і міжнародних видань, які мають науково-допоміжне спрямування. Деякі з них спеціалізуються на певних галузях науки, наприклад, медицині, технологіях чи гуманітарних науках, тоді як інші охоплюють широкий спектр дисциплін. Відомі такі видання, як IEEE, Journal of Experimental Psychology, Journal of Materials Science: General, Nature Methods тощо, демонструють роботу наукових діячів у вирішенні актуальних наукових питань, публікацій нових досліджень, сприйнятті обміну знаннями між вченими з різних країн.

З початку 21 століття спостерігається тенденція до співпраці між виданнями і науковими установами різних форм власності, з метою підвищення доступності наукової інформації, забезпечення відкритості досліджень у використанні наукових ресурсів та онлайн-платформ. Особливу увагу приділяють збереженню наукового доробку, застосуванню сучасних технологій в процес редакторської підготовки науково-допоміжних видань. Автоматизовані системи перевірки на плагіат, програмні засоби для коректури текстів та цифрові технології для оформлення і редагування видань сприяють підвищенню професійної якості наукових видань.

Підготовка науково-допоміжних видань на етапі редакторського процесу відбувається у відповідності стандартів якості, достовірності та актуальності наукової інформації, що забезпечує розвиток науки і техніки. Сучасні тенденції в свідчать про постійне вдосконалення процесів редакції та використання новітніх технологій для досягнення цієї мети.

Структура та сучасні тренди для науково-допоміжних видань в електронному вигляді включають в себе такі чинники:

1. *Веб-платформи та електронні системи управління контентом.* Більшість сучасних наукових видань мають свої веб-сайти, де публікуються статті, монографії та інші матеріали. Використовуються для ефективного управління контентом, що дозволяє швидко публікувати, редагувати та архівувати наукові тексти. Це сприяє зручному керуванню вмістом сайту, організації матеріалів та забезпеченню доступу для

читачів. Електронні системи управління контентом дозволяють редагувати метадані та використовувати інструменти для пошуку та фільтрації інформації, що полегшує навігацію та пошук вмісту для користувачів [3].

2. *Інтерактивність та мультимедійність*. Електронні видання надають можливість вставляти мультимедійний контент, такий як відео, аудіо та інтерактивні графіки, що робить зміст більш доступним та зрозумілим для читачів. Завдяки такому підходу візуально сприймається інформація, активно залучаються читачи до вивчення матеріалу. Інтерактивні елементи можуть включати в себе віджети для маніпулювання даними, відео-презентації досліджень або аудіо-інтерв'ю з авторами статей. Такі чинники розширюють можливості сприйняття, збагачує дослідницький досвід, що сприяє кращому засвоєнню та розумінню наукової інформації [4].

3. *Пошук та індексація*. Електронні наукові видання надають зручний пошуковий інтерфейс, який дозволяє швидко знаходити необхідні матеріали. Багато з них також інтегруються з наукометричними базами даних та індексами цитування для полегшення пошуку та оцінки наукової інформації.

4. *Відкрита доступність*. Все більше наукових видань переходять до моделі відкритого доступу, де вміст доступний для читачів безкоштовно або з мінімальною платою, що сприяє поширенню знань, забезпеченню більшої видимості для досліджень. За моделлю відкритого доступу, статті та інші наукові матеріали стають доступними для будь-якого користувача через Інтернет, що дозволяє збільшити вплив та цитованість досліджень. Крім того, відкритий доступ сприяє більшій прозорості та обміну знаннями, що сприяє швидкому розвитку науки та інновацій.

5. *Робота з даними*. Зростає інтерес до роботи з великими обсягами даних та використанням штучного інтелекту для аналізу даних у наукових дослідженнях. Електронні видання стають платформами для публікації даних, включаючи додаткові матеріали, набори даних, що допомагають іншим дослідникам у подальших дослідженнях.

6. *Наукова співпраця та відкрите рецензування*. Деякі електронні видання впроваджують моделі відкритого рецензування, під час якого будь-який науковець певної галузі залучається до процесу рецензування під відкритим доступом, що сприяє більшій прозорості та взаємодії між авторами та рецензентами.

Загальноновизнаною необхідністю є розробка ефективних стратегій та політик захисту авторських прав на науково-допоміжні видання, включаючи впровадження механізмів контролю за доступом до

матеріалів, встановлення правил використання цитування, а також забезпечення моніторингу та врегулювання суперечок у разі їх виникнення. Проте електронні наукові видання використовують системи захисту інтелектуальної власності, здійснюючи заходи права авторів на їхні наукові праці. Це включає в себе вимоги до цитування джерел, правила використання матеріалів з видань та захист від плагіату. Багато електронних видань також використовують ліцензії Creative Commons [5]. для регулювання використання своїх матеріалів, що дозволяє авторам зберігати контроль над своїми працями, але одночасно забезпечує їхню доступність для широкої аудиторії.

Висновок. Здійснивши аналіз структури та сучасні тренди для науково-допоміжних видань в електронному вигляді, з'ясували, що роль редакторської підготовки таких видань набуває все більшого значення у забезпеченні якості та доступності наукової інформації. Зростаючий інтерес до використання електронних платформ спонукає видавництва до впровадження сучасних технологій та відповідності міжнародним стандартам. Використання відкритих доступів, співпраця та захист авторських прав допомагають забезпечити широкий доступ до наукових даних та зміцнити довіру до наукових публікацій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Види та етапи редагування // Енциклопедія видавничої справи : [навч. посіб.] / В. П. Ткаченко, П. О. Чеботарьова, П. О. Киричок, З.В. Григорова. -Харків, 2008.–С. 153–170
2. Носко А. М. Авторське редагування на підготовчому етапі творчого процесу / А. М. Носко // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. -2012. -№ 2. -С. 122-126. -Бібліогр.: с. 125-126.
3. CMS (Content Management System). URL: <https://hostiq.ua/wiki/cms/> (дата звернення: 04.04.2024)
4. Використання цифрових інтерактивних технологій в освітньому процесі. URL: <https://naurok.com.ua/poradnik-vikoristannya-cifrovih-interaktivnih-tehnologiy-v-osvitnomu-procesi-243449.html/> (дата звернення: 04.04.2024)
5. Creative Commons. URL: <https://www.creativecommons.org.ua/about-creative-commons/> (дата звернення: 04.04.2024)

УДК: 378.173.2:004.738.5(043.2)

Матвійчук-Юдіна Олена Василівна
(к.п.н., доцент, доцент кафедри КМТ
Національний авіаційний університет, Київ)
olena.matviichuk-iudina@npp.nau.edu.ua

Курило Дар'я Олександрівна
(здобувачка ВО 4-го курсу,
спеціальність «186 Видавництво та поліграфія»,
Національний авіаційний університет, Київ)
6991940@stud.nau.edu.ua

ЕЛЕКТРОННІ РЕКЛАМНІ ВИДАННЯ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Вступ. Доступ до інформації наразі швидко розширюється і стає все більш масовим, і створені для закладів вищої освіти електронні рекламні видання, стають невід'ємною складовою популяризації. Вони надають університетам можливість ефективно здійснювати набір абітурієнтів, надавати інформаційний доступ до навчальних програм, дослідницьких досягнень та іншу наукову діяльність.

Популярність електронних рекламних видань для закладів освіти також зумовлена їхньою здатністю до інтерактивності, індивідуалізації контенту. Вони дозволяють університетам створювати високоякісний контент, який може бути адаптований під конкретні потреби, інтереси різних аудиторій [3]. Такий підхід сприяє покращенню зв'язку з аудиторією та збільшенню ефективності рекламної стратегії університету.

Існує різноманітність електронних рекламних видань, які можуть бути використані закладами вищої освіти для просування своїх програм, досягнень та подій (табл. 1).

Таблиця 1.

Класифікація електронних рекламних видань

Вид видання	Характеристика
Електронні буклети	Інструмент комунікації, який поєднує в собі екологічність, доступність та динамічність. Заощаджуючи папір і ресурси, вони сприяють екологічній збереженості, а вбудовані

	<p>мультимедійні елементи роблять контент більш привабливим і ефективним. Легке розповсюдження через Інтернет робить їх доступними для широкого кола аудиторії, а можливість швидкої модифікації та оновлення дозволяє зберігати інформацію актуальною та цікавою. Вбудовані функції сприяють активну взаємодію читачів з контентом, забезпечуючи більше можливостей для ефективної комунікації.</p>
Веб-сайти	<p>Привертає увагу потенційних студентів та партнерів. Цей інтерактивний ресурс дозволяє університетам ефективно представляти свої спеціальності, освітні програми, факультети та інше. На веб-сайті можуть бути розміщені інформаційні матеріали, відео-екскурсії, вражаючі зображення, історії успіху студентів, відгуки випускників, а також інші рекламні елементи, спрямовані на створення позитивного іміджу університету. Крім того, на веб-сайті можуть бути розміщені форми зворотного зв'язку, чати для онлайн-консультацій та інші інструменти для взаємодії зі студентами чи абітурієнтами [1]. Такий підхід дозволяє університетам підтримувати активний зв'язок з аудиторією та ефективно впливати на її рішення.</p>
Блоги та онлайн-журнали	<p>Блоги та онлайн-журнали є додатковими інструментами для комунікації з аудиторією. На цих платформах університет може публікувати новини, статті, інтерв'ю з викладачами та студентами, а також інші матеріали, що стосуються досягнень університету. Блоги та онлайн-журнали надають можливість глибше зануритися в життя університету, дізнатися про останні новини та події, а також отримати цінні знання та інсайти. Крім того, ці платформи можуть стати місцем взаємодії, де студенти, викладачі та випускники можуть обмінюватися своїми думками, досвідом та ідеями. Це дозволяє університету створити сприятливу</p>

	атмосферу співпраці та спільної діяльності, що залучає нових студентів та сприяє збереженню лояльності вже існуючих.
Електронні новини та розсилки	Цільові електронні розсилки можуть містити інформацію про події, актуальні новини, дослідницькі досягнення, а також корисні поради та ресурси для студентів та викладачів. Електронні новини дозволяють університетам активно взаємодіяти з аудиторією, надсилаючи персоналізовані повідомлення та забезпечуючи швидкий доступ до актуальної інформації. Крім того, завдяки можливості включення посилань на веб-сайт у розсилках, університети можуть привертати увагу до конкретних сторінок або ресурсів, що сприяє збільшенню відвідуваності сайту та залученню нових користувачів.
Соціальні медіа	Використання популярних платформ, таких як Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn та інших, дозволяє університетам створювати спільноту абітурієнтів, студентів, випускників та викладачів. Шляхом публікації цікавого та актуального контенту, такого як новини, фотографії, відео, розповіді про успіхи студентів та дослідницькі досягнення, університети можуть підтримувати активну взаємодію зі своєю аудиторією [1]. Крім того, соціальні медіа надають можливість швидко реагувати на питання, коментарі та запити користувачів, що сприяє покращенню комунікації та підвищенню рівня задоволеності клієнтів. Рекламні кампанії на соціальних медіа дозволяють університетам дотягнутися до нових аудиторій та збільшити свою видимість у мережі, що сприяє залученню потенційних студентів та партнерів.

Роль електронних рекламних видань в закладах вищої освіти надзвичайно важлива та багатогранна. Вони є необхідним інструментом для привертання уваги студентів, викладачів, дослідників та інших зацікавлених осіб до діяльності закладів. За допомогою електронних

видань університети ефективно представляють свої цінності, переваги та досягнення, а також створюють позитивний імідж серед цільової аудиторії.

Однією з основних переваг електронних рекламних видань є їх доступність та широке охоплення аудиторії. Завдяки Інтернету вони можуть бути легко розповсюджені серед студентів та викладачів з усього світу. Це робить їх надзвичайно ефективним каналом комунікації з потенційними студентами та партнерами.

Електронні рекламні видання дозволяють університетам ефективно використовувати різноманітні мультимедійні елементи, такі як відео, зображення, анімація тощо [2]. Це сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню інформації, оскільки люди краще сприймають та запам'ятовують візуальний контент.

Крім того, електронні рекламні видання дозволяють закладам вищої освіти взаємодіяти зі своєю аудиторією шляхом коментарів, запитань та зворотного зв'язку. Це створює сприятливі умови для взаємодії та залучення студентів, що є важливим елементом будь-якої успішної рекламної кампанії в сучасному цифровому світі.

Електронні рекламні видання можуть служити інструментом для просування освітніх програм, курсів та інших освітніх послуг університету. Вони можуть допомагати привертати увагу потенційних студентів до специфічних напрямків навчання та представляти інформацію про можливості кар'єрного зростання та розвитку, що доступні через навчальний заклад [2].

Також електронні рекламні видання можуть бути важливим каналом для співпраці та зв'язків з міжнародними партнерами та спонсорами. Вони можуть використовуватися для представлення проєктів співпраці, оголошення професійних конференцій та заходів, а також для залучення інвестицій у дослідницькі програми та проєкти.

У Німеччині електронні рекламні видання для закладів вищої освіти використовуються різними університетами для просування їхніх академічних програм, дослідницьких досягнень та привертання уваги студентського та наукового контингенту. Такі видання є ключовим інструментом в рекламній стратегії університетів, оскільки вони дозволяють ефективно комунікувати зі своєю цільовою аудиторією через онлайн канали.

Наприклад, веб-сайти університетів, таких як, «Free University of Berlin» [4], «Ludwig Maximilian University of Munich» [5] і «University of Bonn» [6], грають важливу роль у цьому процесі, забезпечуючи доступ до актуальної інформації про навчальні програми, дослідницькі проєкти, події та інші аспекти академічного життя. Ці веб-сайти дозволяють

університетам ефективно презентувати свої можливості та привертати увагу потенційних студентів та партнерів.

Веб-сайти закладів вищої освіти мають мінімалістичний, сучасний дизайн з використанням яскравих кольорів та великих зображень, що привертають увагу відвідувачів. Вони оптимізовані для перегляду на різних пристроях, включаючи комп'ютери, планшети та смартфони, що забезпечує зручний доступ до інформації незалежно від пристрою.

Навігація по сайту є простою та зрозумілою, що дозволяє легко знаходити потрібну інформацію. Меню та посилання розташовані в стратегічних місцях, а пошукова функція допомагає швидко знаходити необхідні ресурси. На головних сторінках розміщена ключова інформація про університет.

Зображення, відео та анімації використовуються для ілюстрації життя університету, академічних досягнень та студентських ініціатив. Елементи взаємодії, такі як форми зворотного зв'язку та онлайн-формуляри створюють можливості для відвідувачів взаємодіяти з університетом та отримувати відповіді на свої запитання.

Ці веб-сайти створені з метою забезпечення доступу до різноманітної та цікавої інформації про життя університету, а також залучення уваги студентів, викладачів та дослідників до академічних та наукових можливостей, які вони пропонують.

Електронні буклети, які розміщуються на веб-сайтах університетів, є детальними джерелами інформації про спеціальності, навчальні програми та факультети. Їхня ціль полягає у тому, щоб студенти могли отримати повну картину про можливості, які надає заклад вищої освіти, та прийняти інформоване рішення щодо свого майбутнього навчання.

Підтримка взаємодії з аудиторією через соціальні медіа є додатковим аспектом рекламного процесу університетського життя. Публікації у соціальних мережах дозволяють університетам спілкуватися зі студентами, випускниками, потенційними студентами та партнерами. Вони також дозволяють університетам демонструвати свою активність та досягнення у цифровому просторі, що сприяє підвищенню їхньої видимості та привабливості.

Висновок. Електронні рекламні видання стають невід'ємною частиною маркетингової стратегії університетів у сучасному цифровому світі. Вони дозволяють ефективно комунікувати з цільовою аудиторією, привертати увагу до освітніх програм та послуг, співпрацювати з міжнародними партнерами та залучати інвестиції у дослідницькі проекти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Жарська І.О. Digital-маркетинг закладів вищої освіти // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління, 2020. – Том 31 (70). – № 6. – С. 106-112.
2. Освіта.УА. Друковані видання та Інтернет-видання: переваги та недоліки, специфіка. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/journalism/25747/> (дата звернення: 01.04.2024)
3. Семенюк С. Б. Планування рекламної кампанії закладів вищої освіти // Галицький економічний вісник, 2015. – Том 48. – № 1. – С. 155-161.
4. Freie Universität Berlin. URL: <https://www.fu-berlin.de/> (дата звернення: 01.04.2024)
5. Ludwig Maximilians Universität München. URL: <https://www.lmu.de/de/> (дата звернення: 01.04.2024)
6. Universität Bonn. URL: <https://www.uni-bonn.de/de> (дата звернення: 01.04.2024)

УДК 025.4.036:681.3.022

Родіонов Павло Юрійович,
к.е.н., доцент, кафедра інформатики і програмної
інженерії НТТУ «КПІ» імені Ігоря Сікорського,
Україна, м. Київ, Україна.
E-mail: rodionov.pavlo@npp.nau.edu.ua

Родіонова Олена Володимирівна,
ст. викладач, кафедра комп'ютерних
мультимедійних технологій, ФМВ, Національний
авіаційний університет, м. Київ, Україна.
E-mail: rodionova.olena@npp.nau.edu.ua

АКТУАЛЬНІ ПРАКТИКИ ВІДТВОРЕННЯ РАРИТЕТНИХ ВИДАнь

В бібліотеках та музеях світу і України зберігаються раритетні видання, до яких відносять рідкісні видання, що були випущені обмеженим тиражем і мають історичну цінність. Друковані видання під впливом атмосферного середовища псуються і стають не придатними до використання. Для збереження таких видань потрібно створення спеціальних умов.

До розвитку сучасних цифрових технологій для відновлення та зберігання друкованих видань застосовували метод фотокопіювання.

Отримані копії не зручні у використанні і з часом їхні властивості погіршуються.

Для збереження культурної спадщини старовинних друкованих раритетних та рідкісних видань створюють електронні мультимедійні копії. Для цієї мети у фахівців є достатній інструментарій сучасного програмного забезпечення.

Масштабний проект зі створення електронних копій документів з фонду рідкісних і цінних видань в Україні розпочала в 2005 році Національна парламентська бібліотека України. Україна приєдналася до Хартії ЮНЕСКО про збереження цифрової спадщини, була створена єдина інформаційна бібліотечна система «Бібліотека – ХХІ». Перші копії стародруків створювалися з видань, що зберігаються у Науковій бібліотеці імені Михайла Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка [1]. В електронній мультимедійній бібліотеці цінних та рідкісних видань Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету зберігаються 237 документів у форматах djvu та pdf [2].

На міжнародному рівні були реалізовані проекти по створенню цифрових копій раритетних видань, серед яких «Гутенберг»; «Gallica», Europeana, openlibrary, сайт Google Books та ін. [3].

Першим етапом створення електронної версії раритетного видання є сканування. Для сканування раритетних видань найкращими будуть книжкові сканери, які враховують особливості сканування старовинних книг – мінімум згинів при скануванні, мінімум механічних пошкоджень, книги при скануванні не псуються, палітурка книг не розламується і залишається неушкодженою.

Для професійного сканування і розпізнавання тексту існує широкий вибір програмного забезпечення:

- Scan Tailor Advanced для Windows. Портативна версія для Linux.
- Scan Tailor Universal для Windows, Linux, Mac OS.
- Scan Tailor Experimental із новими функціями інтелектуальної обробки сторінок.
- Scan Tailor Deviant – гібрид сімейства Universal (основа) та Experimental (випрямлення сторінок). Напрямок розвитку даної програми - фотоскани.

Scan Tailor. Програма Scan Tailor використовується для сканування і обробки зображень видання. Scan Tailor працює під керуванням операційних систем Microsoft Windows, Linux та Mac OS X.

Можливості програми:

- Виправлення орієнтації (поворот сторінок).
- Розрізання сторінок.

- Компенсація нахилу (для горизонтального вирівнювання рядків).
- Виділення корисної галузі.
- Додавання полів та вирівнювання розмірів сторінок.
- Очищення або вибілювання фону сторінок, повні або часткові (без вибілювання зображень)
- Виведення зображень у TIFF для розпізнавання зі збирання [4].

OCR. Наступний крок після сканування текстового оригіналу це розпізнавання тексту. Оптичне розпізнавання символів (з англ. OCR – optical character recognition) – це механічне або електронне перетворення зображень рукописного, машинного або друкованого тексту в текстові дані, які є послідовністю кодів, що використовуються для представлення символів в комп'ютері (наприклад, в текстовому редакторі).

Покоління програм OCR:

- Класичні OCR-системи;
- ICR-системи (Intelligent Character Recognition) – це наступне покоління розвитку OCR-систем – більш активно та серйозно використовують можливості штучного інтелекту. Крім того, дані системи часто використовують для розпізнавання рукописних текстів, декоративних шрифтів тощо;
- IWR-системи (Intelligent Word Recognition) – це третє покоління (поки що теоретичний рівень якості розпізнавання тексту). Зумовлені зчитуванням та розпізнаванням не окремих символів/точок, а зчитування та розпізнавання фрази повністю.

На сьогодні актуальними є також програми оптичного розпізнавання тексту онлайн. Вони є доступними і можуть бути використані в домашніх умовах для створення електронних версій домашніх старовинних або пошкоджених видань в домашніх бібліотеках користувачів.

Однією з головних характеристик при скануванні є величина роздільної здатності - показує максимальну кількість точок на кожен лінійний дюйм (dots per inch), яку може розпізнати пристрій, вимірюється в dpi. Достатньою величиною для розпізнавання тексту є 300 dpi.

Для розпізнавання тексту використовують програму ABBY FineReader, з подальшою обробкою в програмі Adobe Acrobat. Зміст PDF-книги створюється у програмі Adobe Acrobat.

ABBY FineReader. ABBY FineReader - програма для оптичного розпізнавання символів, розроблена міжнародною компанією ABBYY. Починаючи з 15 версії, програма називається ABBYY FineReader PDF, і має набір інструментів для створення та редагування документів PDF.

Програма дозволяє переводити зображення документів (фотографій, результатів сканування, PDF-файлів) в електронні формати, що редагуються. Зокрема, в Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint, Rich Text Format, HTML, PDF/A, searchable PDF, CSV і текстові (plain text) файли. Версія 14 підтримує розпізнавання тексту 192 мовами і має вбудовану перевірку орфографії для 48 з них. Програма доступна для Windows, MacOS, Android та iOS. Ядро FineReader без графічного інтерфейсу доступне для Linux. В основі FineReader - технологія оптичного розпізнавання символів ABBYY OCR, ліцензіарами якої є Fujitsu, Panasonic, Xerox, Samsung та ін [5].

Мультимедійні технології представляють комплекс комп'ютерних та інших інформаційних технологій: відео, аудіо, фото, кіно, телекомунікацій (телефон, телебачення, радіозв'язок), текст, графіку, анімацію. За допомогою програмного забезпечення мультимедіа текст, графіка, аудіо-та відеоінформація об'єднуються в єдине інформаційне поле. Мультимедіа представляє собою інтерактивне середовище, користувач може управляти процесом подання мультимедіа за допомогою різних засобів введення, таких як клавіатура, миша. Перша і головна перевага мультимедійної книги - створюваний нею wow-ефект. Другий безпрограшний момент - обраний розробниками мультимедійних технологій класичний формат книги, реальність читання від гортання сторінок.

Технології створення мультимедійних видань поділяють на групи:

- спеціалізовані програми, призначені для швидкої підготовки певних типів мультимедійних видань;
- авторські інструментальні засоби мультимедіа;
- мови програмування.

У незалежності від обраної технології за якою буде відбуватися створення електронного видання, будь-який технологічний процес включає в себе наступні ключові етапи:

- планування (проектування);
- створення та обробка контенту;
- дизайн;
- реалізація;
- розвиток.

Adobe Acrobat Pro. Adobe Acrobat Pro – програма для редагування тексту та зображень. Основні можливості програми:

- дозволяє легко змінювати, об'єднувати документи та обрізувати зображення безпосередньо в PDF-документі;
- залишати коментарі під час спільної роботи, збирати відгуки, виділяти текст, набираючи його на клавіатурі або використовуючи малюнки від руки в будь-якому місці файлу;
- затверджувати документи та проекти, надсилаючи PDF-файли, заповнюючи бланки та збираючи підписи з будь-якого пристрою.

Acrobat Pro бездоганно взаємодіє з іншими програмами й службами, зокрема Adobe Photoshop, Lightroom та Illustrator.

Засобами програми Adobe Acrobat Pro існує можливість створення за допомогою інструментів програми інтерактивного змісту та гіперпосилань [6].

Adobe InDesign. Adobe InDesign універсальна програма з макетами й дизайном сторінок для будь-яких матеріалів: чи то створення цифрової брошури з командою, чи то дизайн особистих візитних карток або ж плакатів для компанії. Для електронної версії раритетних видань важливою особливістю даної програми є створення автоматичної нумерації сторінок та додавання гіперпосилань, що забезпечить користувачам швидку навігацію та доповнення інформації додатковими електронними ресурсами [7].

Flipping BookPublisher. Flipping BookPublisher є цифровою видавничою платформою, яка дозволяє:

- налаштовувати та брендувати цифрові документи;
- розміщувати створені проекти на своєму сервері без будь-яких обмежень;
- вставляти відео, зображення, GIF-файли та посилання;
- публікувати цифровий вміст і захищати його паролем.

Для електронних копій раритетних видань важливим елементом програми є можливість додавання функції перелистування сторінок [8].

Існує два основні різновиди книг: з реальним перегортанням сторінок - Real book, і з віртуальним - Virtual book.

Головна перевага VirtualBook перед RealBook - необмежена кількість сторінок. Розумний максимум для другої 15 розворотів (30 сторінок), в першу можна завантажити всі сторінки багатотомного видання. VirtualBook більше підходить, для демонстрації оцифрованих видань.

Програма AppGyver. Безсумнівною перевагою і особливістю технології є наступні можливості мультимедіа, які активно використовуються в поданні інформації:

- можливість зберігання великого обсягу самої різної інформації на одному носіїві;
- можливість збільшення (деталізації) на екрані зображення або його найбільш цікавих фрагментів, іноді в двадцятикратному збільшенні при збереженні якості зображення. Це особливо важливо для презентації творів мистецтва та унікальних історичних документів;
- можливість порівняння зображення і обробки його різноманітними програмними засобами з науково-дослідними або пізнавальними цілями;
- можливість виділення в текстовому або іншому візуальному матеріалі «гарячих слів (областей)», за якими здійснюється негайне отримання довідкової або будь-якої іншої пояснювальної (в тому числі візуальної) інформації (технології гіпертексту і гіпермедіа);
- можливість здійснення безперервного музичного або будь-якого другого аудіосупроводу, відповідного статичному або динамічному візуальному ряду;
- можливість використання відеофрагментів, відеозаписів тощо, функції
- «стоп-кадру», покадрового «гортання» відеозапису;
- можливість включення в зміст диска баз даних, методик обробки образів, анімації (приміром, супровід розповіді про композиції картини графічної анімаційної демонстрацією геометричних побудов її композиції) і т. д.;
- можливість підключення до глобальної мережі Internet;
- можливість роботи з різними додатками (текстовими, графічними і звуковими редакторами, картографічною інформацією);
- можливість створення власних «галерей» (вибірок) з інформації;
- можливість «запам'ятовування пройденого шляху» і створення «закладок» на екранній «сторінці»;
- можливість автоматичного перегляду всього вмісту продукту («Слайдшоу») або створення анімованого і озвученого «путівника-гіда» по продукту, включення до складу продукту ігрових компонентів з інформаційними складовими;
- можливість «вільної» навігації по інформації і виходу в основне меню (укрупнене зміст), на повне зміст або зовсім з програми в будь-якій точці продукту.

Синтезатори мовлення. Для електронних версій раритетних видань доцільним є також використання синтезаторів мовлення та

пристроїв запису звукової інформації для формування мовного сигналу у цифровому вигляді та подальшого його використання в мультимедійній версії раритетного видання. Синтезатори мови Text to Speech (TTS) - спеціальні програми, що дозволяють формувати мовний сигнал (мова, голос) за друкованим текстом. Програми для синтезу мови складаються з декількох незалежних компонентів. Для генерування мовного сигналу комп'ютером необхідно встановити декілька незалежних компонентів: движок програми (Text to Speech / TTS), синтезатор мови (Для TTS голосова мова у вигляді диктора) і оболонку програми – для керування (наприклад TalkerPro і TextAloud).

Синтезатори українського мовлення RHVoice Анатоль і Наталка розроблені для середовища Windows і Android. Вони дозволяють незрячим користувачам ПК і смартфонів працювати з україномовними інтерфейсами і текстом. Синтезатор поширюється безкоштовно і може використовуватися як на комп'ютерній техніці, так і на смартфонах і планшетах, в побутових пристроях з мовним інтерфейсом.

Інший спосіб запису голосової інформації - через мікрофон, який є більш дієвим, особливо для україномовних текстів.

UkrVox. UkrVox — програма для перетворення тексту в голос. З її можливостями можна озвучувати українські та англійські тексти голосом, синтезованим за допомогою комп'ютера. За основу українського голосу взято голос знаменитого диктора українського радіо Ігоря Мурашко. Серед інших україномовних читалок UkrVox вирізняється сильною лінгвістичною базою, десятками тисяч попередньо встановлених базових слів, підтримкою словотворення та морфологічним аналізом текстів.

Переваги UkrVox:

- Український голос для Speech API;
- Можливість використання сторонніми програмами;
- Підтримка документів у форматах TXT і XML;
- Велика кількість корисних налаштувань;
- Запис в аудіофайл у форматі WAV.

Недоліки:

- Трапляються помилки та зависання;
- Якість відтворення влаштує не всіх.

Таким чином UkrVox є програмою, що дозволить інтегрувати український голос у Speech API та використовувати його для озвучування україномовних текстів [11].

Adobe Audition. Adobe Audition – це комплексний набір інструментів, що включає підтримку роботи з кількома доріжками, відтворення форми сигналу й спектральне відображення для створення,

мікшування, редагування та відновлення аудіовісміту. Цей потужний звуковий редактор прискорює процес обробки аудіо та відео, забезпечуючи довершену якість звуку/ Для інтерактивних електронних версій раритетних видань в даній програмі зручно створити коротку аудіоверсію [10].

Розвиток електронного книговидання – це одна з провідних світових тенденцій. Значна кількість провідних бібліотек та музеїв світу реалізують проекти по створенню електронних копій своїх фондів. В зарубіжних країнах активно проводиться робота по оцифруванню фондів старовинних, рідкісних та раритетних видань, особливо значні успіхи мають європейські країни. Свідченням є офіційне відкриття Європейської цифрової бібліотеки – Europeana, яка надає усім бажаючим вільний та швидкий доступ до європейської культурної спадщини та шедеврів в єдиній багатомовній віртуальній бібліотеці [12].

Отже, мультимедійний продукт – найбільш ефективна форма подачі інформації в середовищі комп'ютерних інформаційних технологій. Він дозволяє зібрати воедино величезні і розрізнені обсяги інформації, дає можливість за допомогою інтерактивної взаємодії обирати інформаційні блоки, значно підвищуючи ефективність сприйняття інформації. Для збереження історичної і культурної спадщини використання мультимедійних технологій для відтворення раритетних видань є важливим кроком, який забезпечить знайомство з ними широкому колу читачів і поціновувачів історії та культури.

Список інформаційних джерел

1. Офіційний сайт Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>
2. Офіційний сайт Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету. URL: <https://www.lib.nau.edu.ua/>
3. Офіційний сайт BOOKS GOOGLE. URL: <https://books.google.com/>
4. Офіційний сайт SCANTAILOR. URL: <https://scantailor.org/>
5. Офіційний сайт ABBYY. URL: <https://pdf.abbyy.com/uk/>
6. Офіційний сайт ADOBE.
 - a. URL: <https://www.adobe.com/ua/acrobat.html>
 7. Офіційний сайт ADOBE IN DESIGN.
 - a. URL: <https://www.adobe.com/ua/products/indesign.html>
 8. Офіційний сайт FLIPPINGBOOK.
 9. URL: <https://flippingbook.com/digital-publishing-software>
 10. Офіційний сайт ADOBE AUDITION.
 - a. URL: <https://www.adobe.com/ua/products/audition.html>

11. Офіційний сайт BIBLPROG. URL:
<https://biblprog.org.ua/ua/ukrvox/>
12. Офіційний сайт EUROPEANA. URL:
<https://www.europeana.eu/en>

Рогачова Вероніка Олександрівна
Здобувачка вищої освіти 3 курсу
Кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій
ФМВ НАУ, м. Київ, Україна
Email: 5410626@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник: Бобарчук Олександр Антонович,
канд. техн. наук
e-mail: a.bobarchuk@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ 3D ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

При опанування навчальних дисциплін, пов'язаних з конструкційними матеріалами, такими як схеми, альбоми, каталоги, виникає проблема обмеженого візуального сприйняття об'єктів, що досліджуються. Тобто, всі деталі, механізми і апарати зображені у 2D вимірі (площині), що може призвести до недостатнього розуміння конструкційних особливостей, функціонування та взаємодії компонентів, що ускладнює процес навчання та обмежує можливості студентів в успішному засвоєнні матеріалу.

У зв'язку з цим виникає гостра потреба в створенні навчальних матеріалів за участю спеціалістів, пов'язаних з 3D технологіями, або пошук програмного забезпечення з низьким рівнем складності для опанування.

Задачею є пошук вже існуючих прикладів подібного імпортування 3D технологій у навчання та розгляд відповідного програмного забезпечення.

Одним з провідних університетів, який вже застосовує цю методику візуалізації даних, є *University of Houston* [1]. На рис.1 можна побачити, як саме цей заклад запроваджує реальний об'єкт у віртуалізоване середовище на прикладі моделювання поршневого двигуна.

Рис. 1. Приклад моделювання поршневого двигуна

На рис.1-а зображений приклад даних хмари точок, відновлених з багатограничних зображень моделі поршневого двигуна. На рис.1-б - виділені 3D моделі частин накладені на зображення синього кольору, а три червоні штрихи показують поточну частину, намальовану користувачем. Деталі, додані до виправленого результату на рис.1-д, тобто отвори ведучого колеса, створені в програмному забезпеченні *Blender* на основі результатів 3D-моделювання за допомогою нашого підходу на рис.1-с за 3 хвилини. Весь процес моделювання займає всього близько 25 хвилин на стандартному комп'ютері. Червоні стрілки візуалізують допустимий рух його рухомих частин.

Опанування подібних технологій може бути складним процесом, тому варто зосередитися на вже готових програмних рішеннях, з низьким порогом входу.

Однією з таких програм є *3D-Tool*. Це якісна програма для 3D-візуалізації, розроблена відповідно до практичних вимог *Industry 4.0*. Навіть без значного досвіду *CAD/CAM* будь-яка зацікавлена сторона може безпосередньо відкривати файли *CAD*, оцінювати дизайн і публікувати моделі з додатковою розміткою (рис.2).

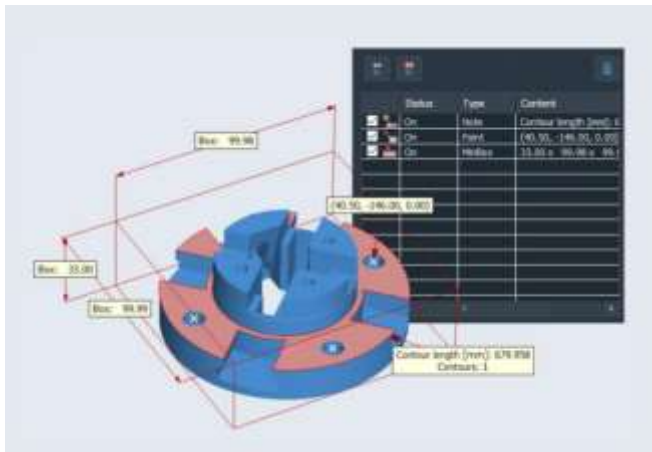

Рис. 2. Приклад розмітки 3D деталі у програмі 3D-Tool (адаптовано з [2])

Основні особливості програми 3D-Tool:

- надає розміри, площу поверхні та вагу деталей, вузлів і моделей, які можна скопіювати в буфер обміну як структуру моделі;
- видимість кожного окремого розміру можна контролювати;
- розміри можна перенести в буфер обміну у вигляді списку;
- розміри можна покращити за допомогою власних нотаток;
- у складних моделях деталі можна знайти за пошуковим терміном, відфільтрувати та вибрати для приховання/відображення або для структурування в збірках [2].

Висновки. Застосування 3D технологій в навчальній галузі – тенденція, що поширюється у всіх подібних структурах високого рівня. Цей напрям є ключовим у тому, щоб підготувати майбутніх технічних спеціалістів, навіть, при умовах дистанційного зображення прикладів механізмів і їх деталей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Interactive Mechanism Modeling from Multi-view Images [Електронний ресурс] / [X. Mingliang, L. Mingyuan, X. Weiwei та ін.] // CGIM. University of Houston. 2023. Режим доступу до ресурсу: <https://graphics.cs.uh.edu/wp-content/papers/2016/2016-SIGGRAPH-Asia-MechanismModeling.pdf>.
2. 3D-Tool V15 Quick Reference: 3D-Mode [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу до ресурсу: <http://www.3d-tool.com/>.

Шевченко Катерина Сергіївна,
Здобувачка вищої освіти 1 курсу магістратури
Кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій
ФМВ НАУ, м. Київ, Україна
e-mail: 6171981@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник: *Бобарчук Олександр Антонович,*
канд. техн. наук
e-mail: a.bobarchuk@gmail.com

МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З АВТОГЕНЕРАЦІЄЮ АУДІО/ВІДЕО КОНТЕНТУ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, автогенерація аудіо та відео контенту за допомогою штучного інтелекту виходить на перший план як одна з найбільш захоплюючих та перспективних технологічних досягнень. Завдяки штучному інтелекту, комп'ютерні алгоритми стають здатними не лише аналізувати великі обсяги даних, але й творити оригінальний контент у мультимедійній формі, який вже здатний конкурувати з творами, створеними людьми. Це відкриває нові горизонти для творчості та інновацій, особливо в сфері медіа. Технології глибокого навчання, генеративних моделей, та інших методів машинного навчання стають не тільки засобом споживання інформації, але й здатні активно генерувати новий контент, здійснювати відбір і аналіз даних, виконувати творчі завдання та навіть прогнозувати попит на різні види медійних продуктів [1].

Проте, разом з безсумнівними перевагами, що надає автогенерація контенту, постають і важливі етичні та соціальні питання. Від розуміння та вирішення таких аспектів залежить успішне впровадження цих технологій у сучасне медіапросторі. Тому, **метою цього дослідження** є вивчення потенціалу, можливостей та викликів, пов'язаних з автогенерацією аудіо/відео контенту з використанням штучного інтелекту, а також розробка рекомендацій для подальшого розвитку та використання цих технологій у медіапросторі.

Революція в сфері медіа відкриває широкі можливості для автоматизації процесів створення контенту, зокрема в рекламі, медіа-продукції, мистецтві та навіть освіті. Проте, разом з потенційними перевагами автогенерації контенту, постають і важливі питання етики, авторства та впливу на культуру. Для того, щоб зрозуміти весь спектр цих

викликів та можливостей, необхідно заглибитися в тему автогенерації аудіо та відео контенту з використанням штучного інтелекту.

Тема автогенерації аудіо/відео контенту з використанням штучного інтелекту є надзвичайно актуальною в сучасному світі з декількох причин.

По-перше, зростання обсягів даних і швидкість розвитку технологій призвели до того, що великі масиви контенту стають все важче обробляти і аналізувати вручну. Автогенерація контенту за допомогою штучного інтелекту може значно полегшити цей процес, надаючи можливість швидко створювати новий контент з мінімальними втратами часу та зусиль [2].

По-друге, зростання популярності соціальних мереж, стрімінгових платформ та інших онлайн-сервісів призвело до великого попиту на різноманітний і постійно оновлюваний контент. Автогенерація аудіо/відео контенту може допомогти вирішити це завдання, забезпечуючи безперервне інноваційне наповнення цих платформ.

По-третє, розвиток штучного інтелекту у сфері автогенерації контенту відкриває нові можливості для креативності та експериментації в мистецтві, медіа-продукції та рекламі. Він створює можливість для виникнення нових форм виразності та інноваційних підходів до створення контенту.

Завдання дослідження включають:

- аналіз сучасного стану технологій автогенерації аудіо/відео контенту з використанням штучного інтелекту, включаючи визначення методів, алгоритмів та платформ, що застосовуються;
- вивчення можливостей застосування автогенерації контенту в різних сферах, таких як медіа, реклама, мистецтво, освіта тощо;
- оцінку переваг та недоліків використання автогенерованого контенту порівняно з традиційним;
- вивчення етичних аспектів автогенерації контенту, включаючи питання авторства, приватності та впливу на суспільство;
- розробку рекомендацій для подальшого розвитку та використання технологій автогенерації аудіо/відео контенту за допомогою штучного інтелекту.

Ці завдання спрямовані на глибоке розуміння та об'єктивну оцінку потенціалу та впливу автогенерації контенту з використанням штучного інтелекту на сучасне суспільство та його культурний та технологічний розвиток.

Методологія дослідження включає наступні матеріали та методи.

Літературний огляд. Аналіз наукових статей, книг, журналів та інших джерел, що стосуються автогенерації контенту з використанням

штучного інтелекту. Це дозволяє зрозуміти поточний стан досліджень у цій області, ідентифікувати ключові концепції та технології [3].

Аналіз практичних застосувань. Дослідження конкретних випадків використання автогенерації аудіо/відео контенту в різних сферах, таких як медіа, реклама, мистецтво тощо. Це включає огляд реальних проєктів, технологічних рішень та їх вплив на суспільство.

Експерименти та тестування. Проведення експериментів для оцінки якості автогенерованого контенту порівняно з контентом, створеним людьми. Це включає аналіз аудіо- або відеоматеріалів, їх зрозуміння та оцінку за різними параметрами.

Анкетування та опитування. Проведення опитувань серед користувачів та фахівців для збору думок, оцінок та вражень щодо автогенерованого контенту з використанням штучного інтелекту. Це допоможе зрозуміти вплив автогенерації на сприйняття та взаємодію з контентом.

Етичний аналіз. Розгляд етичних питань, пов'язаних з автогенерацією аудіо/відео контенту, таких як авторство, приватність, вплив на культуру тощо. Це дозволяє зрозуміти можливі ризики та визначити рекомендації для етичного використання таких технологій.

Ці методи дозволяють систематично дослідити та оцінити автогенерацію аудіо/відео контенту з використанням штучного інтелекту з різних перспектив: технологічної, практичної, соціальної та етичної.

Після проведення дослідження автогенерації аудіо/відео контенту з використанням штучного інтелекту, отримано наступні результати:

Технологічний аналіз. Виявлено, що існують різні методи та алгоритми, які застосовуються для автогенерації аудіо/відео контенту, включаючи глибоке навчання, генеративно-змагальні нейронні мережі (Generative adversarial network, GAN), та автоматизоване створення тексту. Відзначено прогрес та потенціал цих технологій для швидкого створення високоякісного контенту.

Практичні застосування. Виявлено, що автогенерація контенту вже використовується в таких сферах, як медіа, реклама, мистецтво, музика та інші. Це може забезпечити швидке та ефективне створення контенту для різних цілей.

Оцінка якості. Експериментальні результати показали, що якість автогенерованого контенту залежить від використаних технологій та параметрів. У деяких випадках автогенерований контент може бути малоякісним або недостатньо реалістичним, що може вплинути на сприйняття користувачів.

Етичні питання. Обговорено етичні аспекти автогенерації контенту, такі як авторство, приватність та вплив на суспільство.

Виявлено, що необхідно розробляти етичні норми та стандарти для використання таких технологій з метою запобігання можливих негативних наслідків.

Зважаючи на швидкий розвиток технологій автогенерації аудіо/відео контенту з використанням штучного інтелекту, існує кілька платформ та додатків, які вже демонструють можливості цих технологій [4]. Ось деякі приклади.

DALL·E. Розроблений OpenAI, DALL·E є моделлю генерації зображень, яка може створювати унікальні зображення на основі текстового опису. Вона використовує архітектуру GPT (Generative Pre-trained Transformer) та генеративно-змагальні нейронні мережі (GAN) [5].

DeepArt. Це мобільний додаток, який використовує нейронні мережі для перетворення фотографій у мистецькі шедеври, імітуючи стилі відомих художників [6].

Amper Music. Amper Music використовує штучний інтелект для створення оригінальної музики. Користувачі можуть вказати настрій, жанр та тривалість музичного твору, і потім отримати готову композицію [7].

Runway ML. Це інструмент для миттєвого використання глибокого навчання в реальному часі. Він дозволяє розробникам та художникам створювати різноманітні медійні проекти, включаючи автогенерацію аудіо та відео контенту [8].

Deepfake Studio. Це програма, яка використовує технологію глибокого навчання для створення реалістичних deepfake відео. Вона дозволяє замінювати обличчя на відео, створювати відео з вигаданими подіями тощо [9].

Порівняння основних характеристик розглянутих платформ, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняння платформ

Додаток/ Функціона льність	DALL·E	DeepArt	Amper Music	Runway ML	Deepfa ke Studio
Головна технологія	Генерація зображень на основі текстовог о опису за допомого ю архітектур и GPT та	Трансфор мація фотограф ій у мистецьк і шедеври, імітуючи стилі	Створен ня оригінал ьної музики на основі вказаног о	Миттєве використ ання глибоког о навчання для створенн я	Створенн я реалістич них deepfake відео, заміна облич на відео,

	генеративних адверсаріальних мереж	відомих художників за допомогою нейронних мереж	користувачем настрою, жанру та тривалості пісні	різноманітних медійних проєктів, включаючи автогенерацію аудіо та відео контенту	створення відео з нічим не відбуваючимися подіями
Платформа	Веб-сервіс	Мобільний додаток	Веб-сервіс	Веб-сервіс	Додаток для комп'ютера
Можливості користувача	Створення унікальних зображень з текстових описів	Трансформація фотографій у мистецькі шедеври у реальному часі	Вказування настрою, жанру та тривалості пісні для створення музики	Створення різноманітних медійних проєктів з використанням глибокого навчання	Створення та редагування deepfake відео
Технічна складність	Висока	Низька	Низька	Середня	Висока
Використання AI	Так	Так	Так	Так	Так

В обговоренні дослідження висвітлено необхідність подальшого дослідження в цій області для поліпшення технологій, розробки етичних стандартів та забезпечення використання автогенерованого контенту з використанням штучного інтелекту в суворій відповідності з вимогами суспільства та законодавства. Також обговорено можливості і виклики, які виникають у зв'язку з поширенням автогенерації контенту в різних сферах суспільства.

Перспективи подальших наукових пошуків у галузі автогенерації аудіо/відео контенту з використанням штучного інтелекту включають такі напрямки.

Покращення якості контенту. Розвиток нових алгоритмів та методів штучного інтелекту для створення високоякісного та реалістичного контенту. Це включає розробку більш точних моделей генерації, а також збільшення реалістичності аудіо та візуальних ефектів.

Розширення можливостей. Подальший розвиток штучного інтелекту для створення різноманітних типів контенту, включаючи аудіо, відео, анімацію, графіку тощо. Це може включати розробку нових моделей та алгоритмів, спрямованих на специфічні завдання створення контенту.

Застосування у нових галузях. Розширення областей застосування автогенерації контенту, таких як освіта, медицина, наукові дослідження тощо. Штучний інтелект може бути використаний для створення навчального контенту, візуалізації наукових даних, моделювання медичних процедур та інших застосувань.

Етичні аспекти. Дослідження етичних та соціальних впливів автогенерації контенту та розробка відповідних стратегій для забезпечення етичного використання цих технологій. Це включає розробку політик щодо авторства, захисту приватності та запобігання можливим негативним наслідкам для суспільства.

Гібридні підходи. Розвиток гібридних систем, які комбінують здатності штучного інтелекту з творчою інтуїцією та експертними знаннями людей. Це може допомогти покращити ефективність та якість автогенерації контенту, враховуючи унікальні аспекти творчого процесу.

Ці напрямки підкреслюють потенціал штучного інтелекту у створенні та перетворенні медіа-контенту та вказують на необхідність подальших досліджень для досягнення нових досягнень у цій області.

Висновки. Автогенерація аудіо/відео контенту з використанням штучного інтелекту є потужним інструментом з широким спектром застосувань та перспектив для майбутнього розвитку.

Технологічний прогрес. Штучний інтелект вже дозволяє створювати якісний аудіо та відео контент, який може конкурувати з творами, створеними людьми. Прогрес у галузі глибокого навчання та генерації контенту дозволяє створювати все більш складний і реалістичний контент.

Різнорманітність застосувань. Автогенерація контенту за допомогою штучного інтелекту має широкий спектр застосувань у різних галузях, включаючи медіа, мистецтво, освіту, рекламу та інші. Це дозволяє ефективно використовувати ці технології для створення нових продуктів та послуг.

Виклики та можливості. Разом з потужними можливостями автогенерації контенту приходять і виклики, такі як етичні питання, вплив на ринок праці та недостатність регулювання. Проте, ці виклики можуть бути вирішені шляхом розвитку етичних стандартів, законодавства та технологічних рішень.

Напрямки подальших досліджень. Щоб максимізувати переваги та мінімізувати ризики автогенерації контенту з використанням штучного інтелекту, необхідно подальше дослідження в галузях якості контенту, етики використання та соціальних впливів. Також важливо розвивати нові технології та методи для покращення ефективності та реалістичності автогенерованого контенту.

За рахунок подальших досліджень та інновацій в галузі штучного інтелекту, ми можемо очікувати ще більшого розвитку автогенерації контенту та її використання у різних сферах життя. Це відкриває перед нами нові можливості для творчості, розвитку бізнесу та покращення якості медійних продуктів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сервіси на основі штучного інтелекту для обробки графічного контенту. URL: <https://itforce.ua/blog/servisy-na-osnovi-shi-dlia-hrafichnoho-kontentu/> (Last accessed: 30.03.2024).
2. Як використовувати ШІ для створення контенту. Від ідей для статей до аналізу великих даних. URL: <https://agency-abo.medium.com/як-використовувати-ші-для-створення-контенту-від-ідей-для-статей-до-аналізу-великих-даних-160ac6bf550a> (Last accessed: 30.03.2024).
3. 10 найкращих генераторів відео зі штучним інтелектом. URL: <https://www.imena.ua/blog/10-best-ai-video-generators/> (Last accessed: 30.03.2024).
4. 7 кращих генераторів голосу з ШІ. URL: <https://apix-drive.com/ua/blog/reviews/7-krashih-generatoriv-golosu-z-shi> (Last accessed: 30.03.2024).
5. DALL·E URL: <https://openai.com/dall-e-2> (Last accessed: 30.03.2024).
6. DeepArt URL: <https://www.deeparteffects.com/> (Last accessed: 30.03.2024).
7. Amper Music URL: <https://artlist.io/> (Last accessed: 30.03.2024).
8. Runway ML URL: <https://runwayml.com/> (Last accessed: 30.03.2024).
9. Deepfake Studio URL: <https://deepfake-studio.en.aptoide.com/app> (Last accessed: 30.03.2024).

СЕКЦІЯ № 8 «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СОЦІОЛОГІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ»

Керівник секції: ХОМЕРІКІ Олена Андріївна, доктор соціологічних наук, професор, в.о.завідувача кафедри соціології та політичних наук

Секретар секції: ЛИТОВЧЕНКО Ірина Василівна, кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри соціології та політичних наук

*Грищенко Неля Іванівна,
старша викладачка кафедри соціології
та політичних наук ФВМ НАУ,
м.Київ, Україна
e-mail: grnelya@i.ua*

*Дем'янчук Оксана Миколаївна,
студентка 4 курсу ОПП «Політологія» ФВМ НАУ,
м.Київ, Україна
e-mail: oksanademancuk30@gmail.com*

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Демократизація в Україні створила умови, за яких політичний процес став більш доступним для широкого загалу, що дозволяє політичним партіям брати активну участь у формуванні та реалізації державної політики.

Протягом всієї історії людської цивілізації завжди існувала природна схильність людей взаємодіяти один з одним, налагоджуючи зв'язки та встановлюючи стосунки на основі спільних інтересів. Ці взаємодії породжують згуртовані групи, відомі як об'єднання громадян, які є невід'ємними одиницями суспільства.

Громадські організації та політичні партії є прикладами об'єднань громадян, які демонструють різний ступінь внутрішньої структури. Ці асоціації надають окремим особам і соціальним групам засоби для впливу на інші групи та суспільство в цілому, узгоджуючи їх власні інтереси та стаючи значними учасниками реалізації державної політики. Незаперечним є те, що політичні партії історично були і залишаються найвпливовішими учасниками політичного процесу [6].

Формування та функціонування демократичної системи управління зумовлює необхідність наявності політичних партій. Ці партії є життєво важливою ланкою між громадянським суспільством і державою, сприяючи саморегулюванню суспільства, незалежно від їх демократичного, тоталітарного чи авторитарного характеру. Крім представництва інтересів окремих соціальних груп, політичні партії активно формують і впливають на ці інтереси [3].

За часів незалежності України можна спостерігати зміцнення ролі політичних партій у реалізації та розбудові державної політики.

У статті 2 Закону України «Про політичні партії України» поняття політичної партії трактується як: «Політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах» [4].

Прийняття Конституції України у 1996 році закріпило норму, яка гарантує право громадян на «свободу об'єднання для захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів» (ст. 36), а також нові норми, за якими ніхто «не може бути примушений вступати в будь-яке об'єднання громадян» (ст. 36). Ці та інші положення Конституції спонукали проведення наукових досліджень з метою знаходження шляхів збільшення суб'єктності політичних партій [5].

Політичні партії відіграють вирішальну роль у політичній системі як один із її ключових інститутів. Вони мають значний вплив на напрямок політичного процесу, стратегії, що використовуються в гонитві за владу, і загальну політичну стабільність суспільства. Розвиток політичних партій, їхні відносини з державою та їхній статус у громадянському суспільстві є життєво важливими показниками для оцінки переважаючого політичного режиму в будь-якій країні.

Для визначення ролі політичних партій у системі управління варто згадати їх функції. А саме, на основі узагальнення наукових досліджень та власного аналізу можна визначити наступні основні функції політичної партії в сучасному суспільстві:

- політичне представництво інтересів суспільства, оскільки партії представляють і систематизують інтереси та потреби різних соціальних верств населення;
- комунікативна функція, тому що партії виражають і формують ідеї, цілі та завдання, що якраз і забезпечує зв'язок населення з державними структурами;

- функція розроблення ідеології, політичних доктрин і програм;
- боротьба за державну владу та участь в її здійсненні через участь у виборчих процесах;
- участь у формуванні діяльності державного апарату, включаючи підготовку кадрів;
- участь у розробленні, формуванні та здійсненні політичного курсу держави;
- формування громадської думки, політичне рекрутування та залучення на бік партії широких верств населення [3; с. 192-193].

Такі інструменти, як політичні партії, профспілки та об'єднання громадян, мають служити засобами для формування та відстоювання громадянами своїх прав та свобод. Основною метою демократії є сприяння різноманітним відносинам, що, у свою чергу, заохочує участь різних політичних суб'єктів у формуванні політики держави, у розробці стратегії, планів по впровадженню інновацій та вдосконаленню політичних інститутів.

У своїй дисертації М. Тимченко підкреслює значну роль політичних партій у політичній системі суспільства. Ці партії виступають і як невід'ємний елемент громадянського суспільства, і як суттєвий компонент державного механізму, що підкреслює їх детермінованість. З цього можна зробити висновок, що інтегрованість партій до механізму державної влади надає їм важливу роль у двосторонньому зв'язку між державою та громадянським суспільством [7].

Національний інститут стратегічних досліджень у своїй Аналітичній доповіді «Партійне законодавство та розвиток політичних партій в Україні» зазначив основні зміни, які відбулися в українському партотворенні після Революції Гідності. А саме:

- 1) зростання кількості політичних проєктів саме із громадських рухів (наприклад, Самопоміч, Сила людей, Народний контроль);
- 2) криза парламентських партій (наприклад, Радикальна партія, Народний Фронт);
- 3) реанімація ідеологічних політичних проєктів (ВО «Свобода»);
- 4) атомізація партійного простору України [1; с. 5-6].

Але, у зв'язку з окупацією значної частини України у 2014 році, а наразі і з військовими діями на ще більшій території нашої держави, політичні партії не мають змоги виконувати у повному обсязі взяті на себе повноваження.

Щодо іншого моменту в процесі партотворення в Україні, варто зазначити про зміни типу виборчої системи. Ці зміни теж вплинули і на розвиток самих політичних утворень і на їх подальшу діяльність.

Реформи виборчого законодавства відбувалися з протистояннями між зацікавленими групами у парламенті і тільки у 2019 році було ухвалено Виборчий кодекс. Хоча президентські і подальші парламентські вибори 2019 р. відбулися все ж таки згідно некодифікованого виборчого законодавства.

До президентських та подальших парламентських виборів 2019 року більшість громадян втратило довіру до діючих політиків та до політичних партій зокрема. Постав і був сформований запит на «нові обличчя», нових політичних лідерів, які очолять нові політичні партії.

У 2020 році Центр Разумкова у своїй Аналітичній доповіді «Партійна система України після 2019 року: ключові особливості та перспективи подальшого розвитку» зазначив зміни, які відбулися після президентських та парламентських виборів 2019 року. Ключові з них:

- 1) «електоральний катаклізм» (лише дві парламентські партії зберегли своє представництво у Верховній Раді);
- 2) значна «партизація» виборчого процесу до місцевих органів влади [2; с. 4-15].

Однак, згідно експертного опитування, яке проводилося Центром Разумкова з 20 жовтня по 3 листопада 2020 р. у 20 областях України та Києві і було опитано 103 експерти (представники аналітичних центрів, громадських організацій, громадські активісти, представники органів місцевого самоврядування (обласні, місцеві ради депутатів, міські адміністрації), представники політичних партій, ЗМІ, викладачі закладів вищої освіти), 54% експертів вважають політичні партії важливими суб'єктами політичного життя в Україні [2; с. 88-104].

Політичні партії є провідниками суспільства і держави, виступають формою спілкування між ними. Політичні партії представляють інтереси різних верств населення, є найефективнішим інструментом для досягнення групових цілей у політичній сфері. Негативною стороною політичних партій є те, що вони зосереджені насамперед на завоюванні влади, при отриманні якої часто не виконують усіх своїх соціальних зобов'язань. Проте партії мають вирішальне значення для політичної системи, саме їх існування полягає в забезпеченні легітимності всієї держави через представництво інтересів різних соціальних класів. Сьогодні немає успішної альтернативи політичним партіям, і вони є найбільш ефективним і відповідним інструментом політичного опору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична доповідь. Партійне законодавство та розвиток політичних партій в Україні. К.: НІСД, 2015. 20 с.

2. Аналітичний доповідь “Партійна система України після 2019 року: ключові особливості та перспективи подальшого розвитку” Центр Разумкова. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_part_sistem.pdf

3. Гонюкова Л. Політичні партії в державному управлінні: функціональний аспект. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2010. Вип. 1. – С. 191–198.

4. Закон України «Про політичні партії в Україні» № 2365-III 5 квітня 2001 року прийнятий <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text> (дата звернення 19.03.2024)

5. Конституція України: Прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К.: Просвіта, 1996. 78 с.

6. Романюк А., Шведа Ю. Партії та електоральна політика / А. Романюк, Ю. Шведа. – Львів: ЦПД «Астролябія», 2005. 348 с.

7. Тимченко М. М. Партійні комунікації сучасної України: структурно-функціональний вимір: дис. канд. політ. наук: 23.00.02. Дніпро, 2017. 228 с.

Иценко Юлія Леонідівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 054 «Соціологія» ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
email:

4923374@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник:
Стригуль Марина Василівна
проф. кафедри соціології та
політичних наук ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
email: **maryna.stryhul@npp.nau.edu.ua**

ВПЛИВ КІБЕРБУЛІНГУ НА СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Кібербулінг, або цифровий терор, набуває все більшої розповсюдженості в сучасному світі, створюючи загрозу для усіх користувачів мережі Інтернет [1]. Зростаюча залежність від

інформаційних технологій створює нові можливості для кібербулінгу, що може вплинути на динаміку міжнародних відносин. Таким чином тема є досить актуальною, а її дослідження може стати основою розробки політик та стратегій з протидії кібербулінгу на міжнародному рівні, що сприятиме зміцненню загальної безпеки та стабільності.

Метою цього дослідження є ретельний аналіз теоретичних та практичних аспектів впливу кібербулінгу на сучасні міжнародні відносини з погляду соціальної безпеки особистості. Завдання включають вивчення основних концепцій кібербулінгу, аналіз його впливу на міжнародну політику, економіку та суспільство, а також ідентифікацію стратегій протидії цьому явищу.

Для досягнення поставлених цілей використовувалися методи аналізу наукової літератури, вивчення статистичних даних та звітів міжнародних організацій та країн, що стикалися з серйозними наслідками кібербулінгу.

Аналіз показав, що кібербулінг може мати значний вплив на міжнародні відносини через спричинення міжнародних конфліктів, порушення кібербезпеки, поширення дезінформації та вплив на глобальні економічні процеси. Зокрема, агресивні кібератаки на державні інфраструктури можуть спричинити напруженість між країнами та навіть призвести до кібервійни. [2, с 224]

У даному контексті кібербулінг використовується як стратегічний інструмент для накладання психологічного тиску на противника або для формування громадської думки. Це може включати розповсюдження дезінформації, шантаж, образливі коментарі та інші форми онлайн-агресії. Крім того, кібербулінг отримав новий аспект у вигляді хакерської діяльності. Їх головною метою є проведення шпигунських операцій з метою отримання інформації про логістику, озброєння, плани та операції. Хакери також намагаються вчинити кібератаки на об'єкти критичної інфраструктури з метою їхнього паралізування. Крім того, їхня діяльність включає блокування доступу громадян до державних послуг та банківських сервісів. Це викликає паніку серед населення та загострює проблеми їхньої соціальної безпеки, оскільки люди відчувають тривогу за свої особисті дані, що зберігаються онлайн.

Результати дослідження ретельно підтверджують високий рівень загрози, яку становить кібербулінг для сучасних міжнародних відносин. Перш за все, виявлено, що кібербулінг може призвести до значних порушень кібербезпеки, які в свою чергу можуть мати серйозні політичні наслідки. Атаки на державні системи та критичну інфраструктуру можуть

спричинити напруженість міжнародних відносин та навіть призвести до конфліктів між країнами. [3, с. 10].

Також необхідно звернути увагу на етнічний булінг у навчальних закладах, який не лише порушує права та гідність особи, але й може призвести до серйозних наслідків для міжнародних відносин. Конфлікти, спричинені даним видом булінгу можуть розпочатися на локальному рівні, але в подальшому ескалювати до міжнародних суперечок, особливо у випадках, коли етнічні групи асоціюються з окремими державами або мають підтримку ззовні.

Кібербулінг у етнічному контексті може охоплювати такі форми, як расистські або ксенофобні коментарі, образливі пости чи повідомлення, дезінформація або шкідлива інформація, спрямована на певні етнічні групи.

Важливо прийняти ефективні стратегії та заходи для запобігання та протидії етнічному булінгу серед студентів та у суспільстві в цілому. Дуже важливим є створення у навчальних закладах безпечного середовища, де діти можуть відчувати себе захищеними та підтриманими. Також, різноманітні стратегії, спрямовані на підвищення свідомості, розвиток емпатії та міжкультурного розуміння серед студентської громади. [4].

Кібербулінг, зокрема в формі онлайн-агресії та дезінформації, може стати причиною серйозних порушень прав людини та демократичних цінностей, що є фундаментальними принципами міжнародних відносин. Поширення шкідливого контенту та маніпулювання інформацією в цифровому середовищі можуть призвести до обмеження свободи слова та доступу до об'єктивної та достовірної інформації. Внаслідок цього може виникнути недовіра до демократичних інститутів, а також руйнування довіри до міжнародних механізмів співпраці та взаємодії [5, с 92]. Ці явища можуть стати причиною конфліктів та напруженості в міжнародних відносинах, а також загрожувати стабільності та безпеці в регіоні.

Особливу увагу слід звернути на те, що кібербулінг не має меж та може перетинати національні кордони, що робить його проблемою міжнародного масштабу. Отже, ефективна боротьба з кібербулінгом потребує міжнародного співробітництва та взаємодії між державами та міжнародними організаціями. Важливим є зміцнення механізмів міжнародного права та створення спеціальних міждержавних механізмів для протидії кібербулінгу та захисту прав людини в цифровому просторі.

Такий вплив кібербулінгу на міжнародні відносини вимагає не лише аналізу та розуміння проблеми, але й прийняття конкретних заходів

для протидії цьому явищу. Це може включати розробку міжнародних стандартів та протоколів, спільні міждержавні програми та проекти для попередження та виявлення кібербулінгу, а також сприяння інформаційній грамотності та культурі відповідальності серед користувачів Інтернету.

Можна зробити висновок, що кібербулінг представляє серйозну загрозу як для індивідів, так і для міжнародних відносин в цілому. Зростаюча кількість випадків цифрової агресії та дезінформації створює серйозні виклики для безпеки та стабільності у сучасному світі. Необхідно проводити подальші наукові дослідження, щоб краще зрозуміти механізми та наслідки кібербулінгу, а також розробити ефективні стратегії протидії цьому явищу.

Для забезпечення безпеки та захисту прав людини у цифровому середовищі необхідна спільна дія між міжнародними організаціями, державними установами, громадськими організаціями та приватним сектором. Важливо підтримувати ініціативи з підвищення цифрової грамотності та розвитку емпатії серед користувачів Інтернету, а також зміцнювати міжнародне законодавство з питань кібербезпеки та прав людини.

Подальші наукові пошуки в цій області можуть орієнтуватися на:

- Розвиток інноваційних методик та підходів до виявлення, відстеження та аналізу випадків кібербулінгу в онлайн середовищі.
- Вивчення ефективності різних програм та ініціатив щодо протидії кібербулінгу з метою ідентифікації найбільш ефективних підходів та стратегій.
- Дослідження впливу кібербулінгу на психологічний стан та емоційний стан користувачів, а також на їхні соціальні взаємини та поведінку в реальному житті.
- Розробку імплементації (виконання державою міжнародних правових норм) та оцінку ефективності програм з підвищення цифрової грамотності, емпатії та міжкультурного розуміння серед користувачів, що спрямовані на запобігання виникненню випадків кібербулінгу та підтримку жертв цього явища.
- Вивчення різних аспектів взаємодії міжнародних організацій, державних установ, громадських організацій та приватного сектору в боротьбі з кібербулінгом та підтримці жертв.

Ми повинні підтримувати та сприяти розвитку безпечного, відкритого та гуманного цифрового простору, де кожен індивід може вільно виражати свої думки та ідеї, не переймаючись за свою безпеку.

Лише через спільні зусилля ми зможемо забезпечити стійке та просунуте суспільство, де права та гідність кожної людини захищені в онлайн і офлайн середовищах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кібербулінг – що це та як це зупинити? – UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/cyberbullying>
2. Кібербезпека як частина національної безпеки України в умовах війни – Лесько Н.В, Кіра С.О (2023) URL: [https://www.researchgate.net/publication/361959366_Strategia_zabezpecenna_kiberbezpeki_v_gibridnij_vijni]
3. Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2015). *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*. Sage Publications.
4. Qiyue Wu & Fanli Jia. *Empowering Students against Ethnic Bullying: Review and Recommendations of Innovative School Programs* – PMC, 2023. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10605012/>
5. Smith, J. (2021). "The Impact of Cyberbullying on International Diplomacy: A Case Study Analysis." *Journal of Cyberpsychology and Social Interaction*, 15(2), 78-92.

Євенко Анастасія Андріївна
Національний авіаційний університет, Київ,
Україна
e-mail: 6849665@stud.nau.edu.ua

Романенко Юрій Вікторович,
Національний авіаційний університет,
доктор соціологічних наук, Київ,
Україна
Email: yurii.romanenko@npp.nau.edu.ua

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ: ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Використання передових технологій, соціальних мереж, медіа та гаджетів революціонізує дипломатичні дії і сприяє досягненню стратегічних цілей у зовнішній політиці держав. Однією з головних цілей цифрової дипломатії є удосконалення комунікації між країнами та

просування зовнішньополітичних інтересів через ефективний обмін інформацією. Неминучим стає застосування інформаційно-комунікаційних технологій у дипломатичній діяльності. У контексті глобальної пандемії, спричиненої коронавірусом, та війни в Україні, актуальність цифрової дипломатії на світовій арені зростає, оскільки вона стає ключовим інструментом забезпечення ефективного міжнародного спілкування та взаємодії.

Сучасні соціальні мережі стали важливим інструментом впливу на формування іміджу країн та міжнародних організацій. Їх вплив полягає у здатності швидко поширювати інформацію, залучати аудиторію та створювати певні уявлення про державу чи організацію. Однак, важливо враховувати, що цей вплив може бути як позитивним, так і негативним, залежно від того, як використовуються соціальні мережі та яка політика контенту в них здійснюється.

По-перше, соціальні мережі створюють можливість для країн та організацій прямого спілкування зі своїми громадянами та міжнародною спільнотою. Наприклад, офіційні сторінки у Facebook, Twitter, Instagram або LinkedIn дозволяють урядам та організаціям швидко поширювати новини, оновлення та інформацію про свою діяльність. Такий прямий контакт сприяє підвищенню транспарентності та відкритості. По-друге, соціальні мережі створюють платформу для формування позитивного іміджу країни чи організації через різноманітні кампанії та контент. Наприклад, країни можуть активно просувати свої туристичні маршрути, культурні досягнення, гастрономічні традиції тощо. Такі зусилля можуть значно підвищити зацікавленість та позитивне ставлення до країни серед іноземців та потенційних туристів. Проте, треба зазначити, що соціальні мережі також можуть стати платформою для поширення негативного іміджу. Наприклад, кампанії дезінформації або негативні коментарі користувачів можуть серйозно пошкодити репутацію країни чи організації.

Соціальні мережі відкривають широкі можливості для підвищення ефективності міжнародної комунікації та дипломатії, що є важливим аспектом в сучасному глобалізованому світі. Вони дозволяють прискорити передачу інформації, залучити широку аудиторію, зменшити відстань між державами та громадянами, а також створити нові форми спілкування та взаємодії. Соціальні мережі дозволяють відразу поширювати інформацію на масштабних масових аудиторіях, що раніше було неможливим. Наприклад, в 2020 році президент США Дональд Трамп із широким використанням Twitter провів свою зовнішню політику, анонсуючи рішення та коментуючи події на міжнародному рівні.

Соціальні мережі сприяють активній взаємодії між державами та їхніми громадянами. Приведемо приклад: у 2015 році Міністерство закордонних справ Канади запустило кампанію #DiplomacyMoment на Twitter, де дипломати ділилися своїм досвідом та переживаннями зі своєї роботи, сприяючи більшому розумінню їхньої ролі та діяльності серед широкої аудиторії. Соціальні мережі дозволяють створювати та підтримувати мережі контактів, які полегшують проведення дипломатичних переговорів та співпрацю між країнами. LinkedIn використовується дипломатичними місіями для встановлення контактів з колегами з різних країн та обміну інформацією про події та ініціативи.

Використання соціальних мереж у міжнародних відносинах та дипломатії, безумовно, вносить істотні переваги, але водночас із цим приносить і ризики, які потребують уважного аналізу та керівництва. Ось кілька ключових ризиків:

Розповсюдження дезінформації та фейків. Соціальні мережі часто стають платформою для поширення неправдивої або маніпулятивної інформації, що може призвести до збентеження відносин між країнами. Наприклад, під час Війни в Україні 2022 року, соціальні мережі активно використовувалися для поширення пропаганди та фейкових новин, що загострило конфлікт та вводило в оману багатьох людей.

Порушення конфіденційності та приватності. Використання соціальних мереж може призвести до ненавмисного розголошення конфіденційної інформації, що може поставити під загрозу національну безпеку та дипломатичні відносини. Вразливість даних користувачів соціальних мереж може бути використана зловмисниками для проведення кібератак на державні структури або політичних діячів.

Відсутність контролю над інформацією. У соціальних мережах інформація поширюється швидко і масштабно, іноді без адекватного контролю чи перевірки її достовірності. Це може призвести до появи спекуляцій, збентеження громадської думки та неправильного сприйняття подій. Наприклад, маніпулятивні кампанії в соціальних мережах можуть сприяти подальшому поглибленню конфліктів та недовіри між країнами.

Різні країни використовують соціальні мережі для досягнення своїх цілей у міжнародних відносинах, застосовуючи різноманітні стратегії. Ось декілька типових прикладів:

Публічна дипломатія. Країни використовують соціальні мережі для створення контенту, який підтримує їхні зовнішньополітичні ініціативи та просуває їхні інтереси у світі. Наприклад, країни можуть публікувати оновлення про свої зусилля у сфері міжнародної співпраці, гуманітарної допомоги або розвитку економіки.

Мережева дипломатія. Країни використовують соціальні мережі для встановлення та підтримки контактів з представниками інших країн, дипломатичними місіями та міжнародними організаціями. Вони створюють мережі зв'язків, що допомагають у співпраці, обміні інформацією та реалізації спільних проєктів.

Інформаційна впливова кампанія. Деякі країни використовують соціальні мережі для впливу на громадську думку та впливу на міжнародну ситуацію. Це може включати розповсюдження інформації, що підтримує їхні позиції у конфлікті або спрямована на зміну відносин з іншими країнами.

Моніторинг та аналітика. Країни використовують соціальні мережі для моніторингу глобальних трендів, публічної думки та реакцій на свої дії в міжнародних відносинах. Вони аналізують дані соціальних мереж, щоб розуміти, як їхні дії сприймаються громадськістю та іншими країнами, і приймати відповідні рішення.

Культурна дипломатія. Країни використовують соціальні мережі для просування своєї культури, мови та традицій у світі. Вони створюють контент, який демонструє унікальність та привабливість своєї культури, що сприяє підвищенню їхнього престижу та привертанню уваги інших країн.

Ці стратегії різних країн можуть варіюватися в залежності від їхніх конкретних цілей, ресурсів та контексту міжнародних відносин.

Використання соціальних мереж у дипломатичних зусиллях України відкриває нові можливості для співпраці та взаємодії з міжнародним співтовариством, особливо в контексті війни.

Дозволяючи українському уряду та громадянам ефективно спілкуватися зі світом, соціальні мережі стають платформою для викладення української позиції, залучення підтримки та співпраці в умовах кризової ситуації. Ось декілька нових форм міжнародної співпраці, які виникають завдяки цьому:

1. Український уряд та активісти використовують соціальні мережі для викладення своєї позиції та розповсюдження інформації про ситуацію в країні. Через Twitter, Facebook та Instagram, урядові органи та громадські організації поширюють факти про порушення прав людини та військові дії на окупованих територіях.

2. Мобілізація громадськості. Соціальні мережі стають майданчиком для мобілізації громадськості як в Україні, так і за кордоном. За допомогою хештегів, акцій та петицій, українські активісти та громадяни залучають увагу світової громадськості до проблем, що виникають внаслідок війни.

3. Українські дипломатичні місії активно використовують соціальні мережі для спілкування з міжнародними партнерами, а також для лобювання позиції України в міжнародних організаціях. Наприклад, вони можуть використовувати Twitter для публікації офіційних заяв, а Facebook для проведення вебінарів з представниками міжнародних організацій.

4. Соціальні мережі дозволяють ефективно організовувати гуманітарну допомогу для постраждалих від війни в Україні. Громадські організації та волонтери використовують платформи, такі як Instagram або Telegram, для організації збору коштів, поширення інформації про потреби на місцях та координації допомоги.

У цій ситуації соціальні мережі не лише забезпечують засіб спілкування та інформаційного обміну, але й стають важливим інструментом для координації міжнародних зусиль з метою вирішення кризової ситуації в Україні.

Отже, соціальні мережі мають великий вплив на сучасні міжнародні відносини та дипломатію. Вони стають ключовим інструментом комунікації, сприяючи обміну інформацією, підтримці співпраці та формуванню громадської думки. Проте, разом з цими перевагами вони також несуть ризики, такі як поширення дезінформації та порушення приватності. Тому необхідно розвивати ефективні стратегії використання соціальних мереж як для України, так і для всього світу. Майбутні стратегії використання соціальних мереж для України та світу можуть включати: Україна та інші країни повинні активно працювати над підвищенням кібербезпеки, щоб запобігти поширенню дезінформації та кібератакам на соціальні мережі. Необхідно вдосконалювати навички критичного мислення серед користувачів соціальних мереж, щоб вони могли розрізнити правдиву інформацію від дезінформації. Україна може співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями для розвитку спільних стратегій використання соціальних мереж у дипломатії та міжнародних відносинах. Уряд України може створювати інформаційні кампанії на соціальних мережах для підтримки своїх зовнішньополітичних ініціатив та сприяння позитивному уявленню про країну в світі.

Запровадження цих стратегій може допомогти Україні та світові ефективніше використовувати соціальні мережі в дипломатичних зусиллях та міжнародних відносинах, забезпечуючи більшу прозорість, безпеку та співпрацю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітичний центр ADASTRA. «Українська цифрова дипломатія: інформаційний фронт держави в соціальних мережах»

<https://adastra.org.ua/blog/ukrayinska-cifrova-diplomatiya-informacijnij-front-derzhavi-v-socialnih-merezhah>

2. Катерина Маркевич. «Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів» <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vykykiv>

3. Краснопольська Т. М. Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії / Т. М. Краснопольська, І. М. Милосердна // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голова ред. ради), Л. І. Кормич (голов. ред.), І. М. Милосердна (виконавч. ред.), Т. М. Краснопольська (виконавч. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Вип. 69. – С. 13-20.

4. Окладна М. Г., Стеценко В. Ю. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. Право та інноваційне суспільство: електрон. наук. вид. 2020. № 2.

5. Сегеда О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії / О. О. Сегеда // Політикус : наук. журнал. – 2020. – С. 139–148. № 3.

Клемениченко Олександр Олександрович
Національний авіаційний університет,
Київ, Україна

Ніколаєнко Володимир Леонідович
Національний авіаційний університет,
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології та політичних наук,
Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУБКУЛЬТУРИ ГЕЙМЕРІВ

Інформаційна революція та створення комп'ютерних технологій - важлива віха в житті людства. Бурхливий прогрес технологій, передусім, у галузі електроніки, мікропроцесорної техніки, цифрових технологій і засобів комунікації послужили джерелом формування нового глобального інформаційного середовища. За допомогою комп'ютеру людина створила принципово нове місце існування - «віртуальну реальність», яка існує поряд з реальним світом.

Комп'ютерна гра – одне із втілень «віртуальності», послужила основою формування субкультури геймерів. Геймерський рух сьогодні

захоплює все нові соціальні групи та категорії осіб. Разом з тим, ігрова комп'ютерна культура при всій її зовнішній привабливості та досить глибокому проникненні, особливо в молодіжне середовище, виявляється неоднозначною за своєю соціокультурною значимістю та впливом на суспільство [2].

В даний час субкультура геймерів - явище, що формуються, окремі грані якого стали предметом дослідження таких наук, як соціологія. Проте, до нашого часу це явище стало предметом спеціального цілісного аналізу.

Актуальність теми визначається протиріччям між теоретичною та практичною значимістю аналізу нової субкультури – субкультури геймерів, з одного боку, та недостатньою розробленістю даної проблематики в сучасному соціологічному знанні – з іншого.

Мета роботи обумовлена необхідністю осмислення трансформації субкультури геймерів.

Дослідження геймерства як соціальної субкультури включає в себе розуміння ключових понять і термінів, що характеризують це явище. Геймерство - це не лише відеоігри, але й комплексна соціальна субкультура з власною ідентичністю, цінностями, культурними особливостями та внутрішньою організацією. У понятійному апараті важливо враховувати елементи, такі як геймерські спільноти, інтерактивність, культурні аспекти, вплив на молодь та роль геймерства в сучасному суспільстві.

У результатах дослідження геймерства як соціальної субкультури використовуються різні соціологічні підходи, кожен з яких надає унікальний внесок у розуміння цього явища. Функціоналістський підхід розглядає геймерство як частину ширшої соціальної системи, звертаючи увагу на його функції та роль у суспільстві. Конфліктологічний підхід акцентує увагу на конфліктах та дискримінації, які можуть виникати між геймерами та іншими соціальними групами. Символічний інтеракціонізм досліджує сприйняття та тлумачення геймерству та геймерів, а також роль медіа та культурних стереотипів. Структурно-функціональний підхід аналізує структури та взаємозв'язки в геймерській спільноті, зосереджуючись на ролях, нормах та цінностях. Феміністичний підхід досліджує гендерні питання та рівень статевої рівності в геймерській культурі, аналізуючи стереотипи, дискримінацію та роль жінок [4].

Завдяки цим підходам, ми можемо отримати глибше розуміння геймерства як складної соціальної субкультури та його впливу на суспільство в цілому.

Інтенсивні трансформаційні процеси в індустрії відеоігор починаються з кінця 1980-х рр. На нашу думку, вони знаменували

початок подолання відеоіграми своєї виключно гедоністичної функціональності і поступове включення до їх змісту значних соціокультурних наративів.

Трансформаційні процеси були складними. Саме період із кінця 1980-х і до початку 1990-х рр. ми визначаємо, як кордон, після якого відеоігри вийшли за рамки винятково розважальної функціональності. Пов'язано це було з ланцюгом подій як технологічного (внутрішнього) – вдосконалення ігрового контенту та його подальша технологізація, так й соціокультурного характеру (зовнішні) – відеоігри починають помітно впливати на соціокультурний розвиток як західного суспільства, так й усього світу.

До технологічних факторів, що запустили трансформаційні процеси ми відносимо: використання персональних комп'ютерів як засіб відеоігрової індустрії, поява ігор-стратегій, застосування потенціалу нового носія інформації – CD-ROM, широке використання тривимірного простору у віртуальній реальності. Впровадження у відеоігрову промисловість персональних комп'ютерів дозволило створити новий тип ігор [3].

Від колишнього покоління, представленого на картриджах та в аркадних автоматах, вони відрізнялися меншою динамічністю сюжету, орієнтованістю більш оповідний характер контенту, і навіть тим, що передбачали вирішення логічних завдань. Останню характеристику підкреслимо особливо. Вона дозволяє ввести в гру елемент багатоваріативності, залежність розвитку сюжету від вибору гравця.

Якщо колишній контент був орієнтований вибір дії геймеру з двох можливих варіантів, то гри для персональних комп'ютерів допускали варіативність ширшого плану. Безумовно, вона була обмежена алгоритмом комп'ютерної програми, але сам факт можливості вибору більш ніж двох можливих позицій був по-своєму революційним [5].

Наслідком зазначеного вище фактору став наступний крок у розвитку ігрової індустрії – поява нового формату відеоігор – стратегій. Іншим значущим соціокультурним явищем, у яке проникає відеоігровий початок і принципи його побудови стає спорт – сьогодні частиною повсякденності вже став такий феномен як кіберспорт. Включаючись у спортивний простір, відеоігри трансформують уявлення про нього, як про явище лише фізичного протистояння.

Не втрачаючи характеристики агональності, кіберспорт зміщує акцент у протистоянні на інтелектуальну складову – перемагає той, хто розумніший, але не сильніший. Зрештою, проникнення відеоігрового початку та його принципів у спортивний простір розширює колишні межі у розумінні сутності останнього.

Зауважимо також, що на сьогодні вже близько півсотні держав світу стали учасниками Міжнародної федерації кіберспорту, що також у чималій ступеня сприяє подоланню відеоіграми рамок лише гедоністичного ареалу.

Іншим актуальним соціокультурним наративом, до якого активно інтегрується відеоігрове оповідання, стає карнавальна-костюмова практика сучасності. Як відомо, цей приклад культури сягає своїм корінням у глибоку давнину, але сьогодні під впливом відеоігор і він зазнає певної трансформації. Зокрема, перетворювальні процеси знайшли відображення у такому феномені насправді, як косплей-субкультура, в якій за допомогою відповідних костюмів відбувається візуальне відтворення героїв популярних відеоігор. Широко поширеною стала практика, коли презентація нової частини відеоігри випереджається або супроводжується подібними карнавальна-костюмованими ходами її основних героїв.

Чималий потенціал гейміфікації відзначаємо стосовно системи управління, в тому числі державного. Пов'язано це з тим, що екстраполяція принципів побудови відеоігрового простору на систему менеджменту дозволяє ефективно в режимі реального часу проконтролювати вирішення поставлених завдань [1].

Таким чином, до завершення першої чверті XXI століття відеоігрова реальність вже переросла межі виключно феномена індустрії розваг. Ареал використання відеоігрового контенту та принципів його побудови постійно розширюється, відповідні технології впроваджуються у нові сфери соціокультурної реальності.

При цьому принципи побудови відеоігрового контенту трансформують уявлення про, здавалося б, константні та давно певних явищах, численні приклади яких розглянуті вище. В результаті вже під впливом відеоігрового наративу відбувається стрімка трансформація культури повсякденності.

Отже, перший крок у розумінні трансформації субкультури геймерів - це вивчення її історії. Від піонерів, що грали на аркадних автоматах до сучасних ігрових консолей та онлайн-ігор, геймери пройшли великий шлях. Розвиток технологій, зміни в ігровій індустрії та зростаюча популярність відеоігор вплинули на формування цієї субкультури.

Геймери не лише грають у відеоігри; вони також утворюють соціальні спільноти та мережі. Від форумів до онлайн-платформ, де гравці обговорюють новини, стратегії гри та власний досвід, соціальні взаємодії геймерів грають важливу роль у формуванні їхньої ідентичності та культурних цінностей.

Протягом багатьох років геймери стикалися з маргіналізацією та стереотипами. Проте зростання глобальної популярності відеоігор та розвиток ігрової культури призвели до перегляду цих стереотипів. Сьогодні геймери отримали визнання як активний та різноманітний сегмент суспільства.

Трансформація субкультури геймерів від маргіналізації до визнання є важливим процесом, що відображає динаміку культурних змін у сучасному світі. Геймери стали не лише споживачами відеоігор, але й активними учасниками культурного життя, які впливають на формування суспільних та культурних цінностей. Дослідження трансформації субкультури геймерів може сприяти кращому розумінню їхнього місця в сучасному світі та розвитку сприятливого середовища для їхнього росту та розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко, О. В. Сучасне геймерство: особливості та перспективи розвитку. *Вісник Національного університету «Києво-Могилянська академія»*, 2021. 244. 63-68.
2. Білик, І. В. Трансформація геймерства в епоху цифрових технологій. *Вісник Національного авіаційного університету*, 2020. 2(84), 69-74.
3. Boellstorff T., Soderman B. *Transplatform: Culture, Context, and the Intellivision. Games and Culture. 2019. Vol. 14, iss. 6. P. 680–703.*
4. Hewett K.E., Pletcher B.C., Zeng G. *The 21st-Century Classroom Gamer. Games and Culture. 2020. Vol. 15, iss. 2. P. 198–223.*
5. Shaw A. *What Is Video Game Culture? Cultural Studies and Game Studies. Games and Culture. 2020. Vol. 5, iss. 4. P. 403–424.*

Крінка Софія Костянтинівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 054 Соціологія ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
email:6888094@stud.nau.edu.ua

Науковий керівник:
Стригуль Марина Василівна
проф. кафедри соціології та
політичних наук ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
email:maryna.stryhul@npp.nau.edu.ua

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Інтеграція української системи освіти в європейський освітній простір відбувається на фоні значного розвитку освітніх стандартів та підвищення якості освіти. Цей процес має важливі наслідки як для України, так і для Європейського Союзу.

Освіта в Україні перебуває на шляху модернізації та адаптації до міжнародних стандартів. Інтеграція з європейським освітнім простором передбачає гармонізацію законодавства, методик навчання, організаційних структур та оціночних критеріїв з європейськими стандартами. Це сприяє підвищенню якості освіти, підготовці конкурентоспроможних кадрів та забезпеченню доступу до міжнародних освітніх програм та можливостей [1].

Одним з ключових факторів успішної інтеграції є реформування навчальних програм та методик, впровадження сучасних педагогічних технологій та активізація міжнародного співробітництва в галузі освіти і науки. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських вишів та наукових установ на світовому ринку освітніх послуг та наукових досягнень.

Загалом, інтеграція української освіти в європейський освітній простір сприяє розвитку суспільства, підвищенню рівня освіти та підготовці кваліфікованих кадрів, які відповідають сучасним вимогам та потребам ринку праці.

Мета дослідження полягає у вивченні освітніх процесів України щодо можливості інтеграції в європейський контекст.

Завдання дослідження включає аналіз викликів та можливостей інтеграції української освіти в європейський контекст.

Методологія дослідження базується на аналізі наукових публікацій та електронних джерел з питань освіти та вивченні можливостей інтеграції в європейський контекст.

Прагнення України інтегрувати свою систему освіти в європейський освітній простір свідчить про її спрямованість на західні цінності та стандарти і є однією з ключових стратегічних цілей країни. Цей процес інтеграції ґрунтується на різноманітних історичних, політичних та економічних факторах, які визначили освітній ландшафт України [2].

Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році та приєднання до Болонського процесу у 2005 році визначили важливі кроки на шляху до інтеграції української системи освіти зі стандартами Європейського Союзу. Ці ініціативи спрямовані на

створення єдиного європейського простору вищої освіти, що сприяє зближенню освітніх систем, підвищенню якості освіти та забезпеченню міжнародної мобільності студентів та викладачів.

Цей процес також покликаний забезпечити взаємне визнання кваліфікацій та дипломів, розвиток спільних освітніх програм та наукових досліджень, а також обмін досвідом та кращими практиками у сфері освіти. Україна прагне адаптувати свою систему освіти до міжнародних стандартів і забезпечити випускників конкурентоспроможними навичками і знаннями на міжнародному ринку праці.

Адаптація українських навчальних програм до європейських стандартів і найкращих практик є великим викликом. Цей процес вимагає значних змін у змісті програм, методиках викладання та організації навчального процесу. Необхідно впровадження жорстких механізмів забезпечення якості, які відповідали б європейським стандартам і забезпечували високу якість освіти.

Для успішної інтеграції української освітньої системи до європейського освітнього простору потрібні інвестиції у розвиток освіти, підвищення якості навчання та забезпечення доступності освіти для всіх верств населення. Тільки за умови адекватного фінансування можливо досягнення визначених стратегічних цілей і створення конкурентоспроможної освітньої системи, яка відповідає вимогам сучасного світу [4].

Так, Україна здійснила значний прогрес у впровадженні реформ в систему освіти з метою інтеграції її в європейський освітній простір. При впровадженні Болонського процесу країна здійснила ряд важливих змін.

Впровадження триступеневої системи вищої освіти, що включає бакалаврат, магістратуру та докторантуру. Ця модель сприяє відповідності української системи освіти стандартам Європейського простору вищої освіти.

Реформування навчальних програм з метою підвищення їх відповідності європейським стандартам і вимогам ринку праці.

Визнання здобутих освітніх кваліфікацій у всіх країнах-учасниках Болонського процесу, що сприяє міжнародній мобільності студентів і викладачів.

Ці напрями дійсно сприяли поліпшенню якості вищої освіти в Україні та забезпечили підвищення її міжнародної конкурентоспроможності.

Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір дійсно призвела до численних позитивних змін.

Запровадження європейських стандартів і відповідність їм стимулює українські заклади вищої освіти та інші освітні установи

покращувати якість навчання й дослідницької роботи. Це сприяє підготовці більш конкурентоспроможних фахівців, які відповідають сучасним вимогам ринку праці [2].

Україна ініціювала реформування освітньо-професійних програм з метою приведення їх у відповідність з європейськими стандартами. Це означає більший акцент на розвиток компетентностей та навчання, яке базується на навичках та вміннях, що підвищує якість освіти і підготовки фахівців.

Ці зміни сприяють не лише покращенню освіти в Україні, а й підвищують конкурентоспроможність українських випускників на міжнародному ринку праці.

Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір є ключовим етапом на шляху до національного розвитку та зміцнення міжнародних позицій країни. Цей процес сприяє підвищенню якості освіти, розвитку міжнародної мобільності та взаєморозумінню між країнами.

Проте, для досягнення повноцінної інтеграції в європейський освітній простір необхідно продовжувати прикладати зусилля. Важливо продовжувати впроваджувати європейські стандарти та постійно поліпшувати освітню систему України. Це допоможе забезпечити її ефективну інтеграцію та сприятиме розвитку країни в цілому.

Недостатнє фінансування є однією з основних проблем, які ускладнюють процес інтеграції системи освіти України в європейський освітній простір. Недостатність ресурсів призводить до обмежень у розвитку освіти та впровадженні європейських стандартів. Економічні труднощі та фіскальні обмеження впливають на рівень фінансування освітніх програм, оновлення навчальних матеріалів, підготовку викладацького складу та розвиток інфраструктури. Це може призвести до затримок у досягненні повної інтеграції в європейський освітній простір та неспроможності відповідати європейським стандартам [6].

Для подолання цих труднощів важливо приділяти більше уваги освіті у державному бюджеті, шукати додаткові джерела фінансування та впроваджувати ефективні механізми управління фінансами в освітній сфері. Також потрібно розробляти стратегії залучення інвестицій у освітній сектор та реалізовувати програми співфінансування з міжнародних та громадських організацій. Політичні рішення також повинні бути спрямовані на підтримку освіти та забезпечення необхідних ресурсів для її розвитку та впровадження європейських стандартів.

Для посилення інтеграційних процесів української системи освіти в європейський освітній простір можна розглянути кілька основних стратегій.

Визначення пріоритетності освіти в державному бюджеті дозволить забезпечити достатні ресурси для розвитку освіти. Збільшення виділень на освіту може призвести до покращення якості освіти та підвищення доступності освітніх послуг.

Партнерство між державою та приватним сектором. Залучення приватних інвестицій може стати додатковим джерелом фінансування для освітнього сектору. Це може включати співфінансування проектів, розробку інноваційних програм та підтримку освітніх закладів.

Впровадження ефективної державної політики з розподілу коштів на освіту. Це сприятиме оптимальному використанню бюджетних ресурсів і підвищить підзвітність у витратах на освіту [5].

Пошук підтримки від міжнародних організацій і країн-донорів. Міжнародна підтримка може забезпечити додаткові ресурси для розвитку освіти в Україні та допомогти впровадженню європейських стандартів.

Усунення причин обмеженості ресурсів включає в себе вирішення економічних проблем, політичних перешкод і розробку стратегій залучення додаткових ресурсів для освіти.

Впровадження цих стратегій допоможе Україні забезпечити ефективну інтеграцію своєї системи освіти в європейський освітній простір та підвищити якість освіти в країні.

Висновки. Отже, інтеграція української системи освіти в європейський освітній простір є складним, але важливим процесом. Історичні, економічні та політичні чинники впливають на цей процес і створюють виклики, але Україна досягла значних успіхів у приведенні своєї системи освіти у відповідність з європейськими стандартами.

Подальше впровадження реформ, збільшення фінансування та міжнародна співпраця мають велике значення для досягнення повної інтеграції. Ці кроки допоможуть забезпечити вдосконалення якості освіти, зростання конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці та підвищення престижу української освіти.

Успішна освітня інтеграція сприятиме не лише соціально-економічному розвитку України, а й зміцненню співпраці з Європейським Союзом та його державами-членами, що є важливим кроком для інтеграції країни в європейський простір та поглиблення взаєморозуміння та співпраці між країнами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Глушко О. Компетентнісний підхід в освіті: європейський досвід. Науково-педагогічні студії. 2021. №5. С. 8–21.

2.Круглов В. В. Інтеграція освітньої системи України в європейський освітній простір: виклики та можливості. Conference: Освіта під час війни: розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення, цифрова трансформація, євроінтеграція October 2023. At: 158-160

3.Круглов В. В. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: механізми державного регулювання: монографія. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2019. 252 с.

4.Локшина О. Забезпечення якості вищої освіти в умовах європеїзації України. Continuing Professional Education: Theory And Practice (Series: Pedagogical Sciences), 2018. № 3–4(56–57). С. 127–132.

5.Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 29-30 травня 2020 р.) / ред. колегія : В.М. Завгородня, А.М. Куліш, та ін. Суми : Сумський державний університет, 2020. 266 с.

6.Tushі B., & Rushiti A. European cooperation on education and training: et 2020 strategy. KNOWLEDGE - International Journal. 2017. 16(4). С. 1365–1368.

Кривошеєва Руфіна Анатоліївна
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
Науковий керівник:
Полова Наталія Олександрівна
канд. соц. наук

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ Й У СВІТІ В УМОВАХ ТА ОСОБЛИВОСТЯХ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.

Розвиток міжнародних відносин в Україні та у світі в умовах і особливостях соціальної комунікації в інформаційному суспільстві в наш час є актуальною проблемою. За останні десятиліття інформаційні технології та засоби комунікації радикально змінили спосіб, яким ми сприймаємо та взаємодіємо з інформацією, включаючи інформацію про міжнародні відносини. У цьому контексті важливо розуміти, як соціальна комунікація впливає на формування та сприйняття міжнародних відносин, які виклики виникають у зв'язку з цим та як ці відносини впливають на наше суспільство та країну в цілому.

Метою даного дослідження є вивчення впливу соціальної комунікації в інформаційному суспільстві на розвиток міжнародних відносин в Україні та світі.

Поняття «зовнішньополітична комунікація» було введено всередині ХХ ст. Представниками Міжнародної комунікативної асоціації. Зокрема, американські дослідники Е. Девідсон та А. Джордж під поняттям «зовнішньополітична комунікація» розуміли діяльність акторів міжнародних відносин (держав), спрямовану на зміну політичної поведінки (інших держав), яку представляли у вигляді моделі зовнішньополітичної комунікації (Pinchenko, 2014, р. 69). Згодом, дослідники поглибили та видозмінили це поняття в кін. ХХ ст. Сьогодні зовнішньополітична комунікація вважається суспільно-політичним феноменом, який має різноманітні форми і діє через ефективні механізми та інструменти, щоб забезпечити державні, суспільні чи корпоративні інтереси. Дослідники Н. Пінченко (Pinchenko, 2014, р. 70) виокремлює важливі поняття, які характеризують застосування соціально-комунікаційних технологій у міжнародних відносинах, зокрема зовнішньополітичній діяльності держав. Серед цих понять такі: зовнішньополітична діяльність держави, зовнішньополітична поведінка держави, зовнішньополітична комунікація держави та міжнародна комунікація. Усі ці поняття застосовують соціально-комунікаційні технології.

Соціально-комунікаційні технології широко застосовуються у міжнародних процесах та внутрішньополітичній активності держави. Зокрема, зовнішньополітична діяльність держави через технології забезпечує та здійснює вплив на об'єкти зовнішньополітичних інтересів. Зовнішньополітична поведінка держави розглядається як діяльність / бездіяльність держави у контексті міжнародних відносин.

Для зовнішньополітичної поведінки держави важливий конкретний історичний період і розвиток системи.

Інформаційно-комунікативні технології широко застосовуються у суспільних (громадських комунікаціях). Завдяки персональним комп'ютерам, мобільним пристроям, користувачі можуть комунікувати один з одним, не зважаючи на час та відстань – що є дуже зручним для економії. Соціально-комунікативні технології роблять доступним актуальну інформацію протягом кількох секунд[1].

Заходами, які необхідні для побудови інформаційного суспільства для більшості країн, виступають: створення інформаційної інфраструктури в країні; забезпечення всіх громадян засобами зв'язку та доступу через мережу Інтернет, забезпечення вільного та прийнятного за ціною доступу до інформаційних продуктів суспільного значення;

гарантування інформаційних прав та свобод, використання позитивного досвіду побудови інформаційного суспільства інших країн; підтримка пакетів програмного забезпечення з відкритими кодами; розробка додатків на базі інформаційно-комунікативних технологій та відповідного інформаційного наповнення; використання мовних додатків з сенсорним екраном, що збільшить кількість користувачів інформаційно-комунікативних технологій та задіяних у побудові інформаційного суспільства; реалізація інвестиційні та фінансових стратегій через надання допомоги у створенні інформаційного наповнення і широкого доступу до інформаційно-комунікативних технологій та знань; поєднання зусиль державного, приватного та громадського секторів на всіх рівнях; скорочення цифрового розриву; зміцнення інституційного, людського та адміністративного потенціалу на всіх рівнях для побудови інформаційного суспільства. Базування інформаційного суспільства здійснюється на безпаперовій технології виробництва, спілкування та споживання інформаційної продукції. Людина через інформацію проникає в культурні пласти, політичні та соціальні структури, які безпосередньо її не стосуються та є далекими і неосяжними. Проте людина не перестає бути вагомою часткою природи, та має межі психологічних можливостей[2].

Загалом зазначимо, що у міжнародно-правових актах стосовно інформаційного суспільства та інформаційної культури задекларовано: визнання особи повноправним суб'єктом відносин, що виникають в інформаційній сфері; відсутність кордонів в опануванні досягненнями інформаційної культури всіма мешканцями країн світу; стандарти етичної поведінки працівників певних галузей, соціальних інститутів, наприклад, державних службовців, журналістів, які мають демонструвати ціннісний рівень інформаційної культури; необхідність удосконалювати нормативно-ціннісні, когнітивні, комунікативні, світоглядні, інструментальні компоненти інформаційної культури для сприяння більшої демократизації інформаційного суспільства; необхідність надавати виняткову увагу інформаційним потребам і можливостям осіб, які мають недостатню соціальну захищеність; комплексність підходу до опанування компетенцій щодо освіти протягом всього життя людини тощо[3].

Отже, розглянувши вплив соціальної комунікації в інформаційному суспільстві на розвиток міжнародних відносин, можна зробити важливі висновки. У сучасному світі інформаційні технології та засоби комунікації змінили спосіб, яким ми сприймаємо та взаємодіємо з інформацією, зокрема щодо міжнародних подій. Сприятливе використання цих технологій може сприяти покращенню міжнародних

відносин та розвитку співпраці між країнами. Зовнішньополітична комунікація відіграє важливу роль у формуванні міжнародної політики країн та сприяє забезпеченню їхніх інтересів у міжнародному співтоваристві. Інформаційні технології забезпечують ефективний механізм впливу та комунікації, який дозволяє державам ефективно вести діалог та співпрацювати. Проте, разом із позитивними аспектами, інформаційні технології також можуть стати знаряддям пропаганди та дезінформації, що загрожує стабільності та міжнародній безпеці. Тому важливо враховувати етичні та правові аспекти використання інформаційних технологій у міжнародних відносинах. Загалом, дослідження ролі соціальної комунікації в інформаційному суспільстві в міжнародних відносинах є актуальним і важливим для розуміння сучасних викликів та можливостей у міжнародній арені.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ. July 2019. Pavliuh Mariia, PHD in Social Communication, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine.

2. Олефір Іван, Університет «Україна» (Україна, Київ), кафедра суспільно-політичних наук, глобалістики та соціальних комунікацій. Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ"

3. Інформація та соціальні комунікації сучасного світу: тренди глобалізації. Збірник матеріалів міжнародного круглого столу. 12 травня 2021 р., м. Київ / укладачі О.М. Шеремета, Н.А. Дубовик. – Київ: Державний університет телекомунікацій, 2021.

Курило Ольга Вячеславівна
Студентка 4-го курсу спеціальності 054 «Соціологія»
факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету (м.Київ, Україна)
Email: kurilolikri@ukr.net

Ніколаєнко Володимир Леонідович
Національний авіаційний університет,
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології та політичних наук, Київ
Україна
Email: volodymyr.nikolaienko@npp.nau.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Процес цифровізації суспільного життя набуває вирішального значення в контексті розвитку освітніх систем, зокрема дистанційної освіти. Це пов'язано з трансформацією традиційних підходів до навчання та появою нових вимог до інформаційної компетентності та мобільності студентів і викладачів. В контексті глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, дистанційна освіта демонструє свою критичну важливість та потенціал для забезпечення безперервного освітнього процесу. Метою даного дослідження є аналіз впливу цифровізації на розвиток дистанційної освіти та формування інформаційно-інтелектуальної мобільності студентів і викладачів. Для досягнення цієї мети поставлені завдання вивчити історію становлення дистанційної освіти та її сучасний стан, оцінити вплив цифровізації на доступність та якість дистанційної освіти, виявити перспективи розвитку дистанційної освіти як засобу формування інформаційної мобільності.

Дослідження базується на логіко-історичному аналізі наявної літератури з теми дистанційної освіти, а також використанні емпіричних даних про досвід впровадження дистанційного навчання в різних країнах. Основними методами дослідження є аналіз, порівняння та узагальнення.

За останні роки багато процесів у світі цифровізуються, що набуває значної соціально-культурної значущості, зокрема в плані становлення та розвитку дистанційної освіти. З огляду на це є потреба розглянути процес цифровізації як фактор формування інформаційно-інтелектуальної мобільності студентів та викладачів, завдяки чому й стає можливим поступове поширення дистанційної освіти, яка покликана не підміняти, а доповнювати традиційну аудиторну освіту новими можливостями. Отже, основними завданнями даного дослідження є опис історії становлення дистанційної освіти, сучасного її стану та виявлення перспектив. Виконання означених завдань здійснюється методом логіко-історичного аналізу наявної літератури.

Треба зазначити, що значне поширення дистанційної освіти було зумовлено двома факторами:

- *по-перше*, – процесом цифровізації всіх сфер суспільного життя, що триває вже не одне десятиліття завдяки розвитку комп'ютерної техніки та технологій;
- *по-друге*, – епідемією Covid-19, яка вразила майже весь світ і змусила переходити там, де це можливо, на дистанційний принцип

виконання службових обов'язків. Включаючи процес шкільного та вузівського навчання.

Можна сказати, що дистанційна освіта з 2020 року стала невід'ємною частиною освітнього процесу, подекуди витісняючи класичну офлайн систему.

Дистанційна освіта — це освіта учнів/студентів, які не завжди можуть бути фізично присутніми в школі/ЗВО або де учень/студент і вчитель/викладач розділені як у часі, так і на відстані. Традиційно це зазвичай включало заочні курси, під час яких учень листувався зі школою поштою. Дистанційна освіта є технологічно опосередкованою модальністю, яка розвивалася разом із розвитком таких технологій, як відеоконференції, телебачення та Інтернет [6]. Вважається, що першу спробу створення дистанційної форми освіти було здійснено Яном Коменським 350 років тому. У той час він вперше впровадив ілюстровані підручники в загальну освітню практику і заснував основи системного підходу до навчання, зафіксовані у його відомій праці «Велика дидактика». У кінці XIX століття народилася ідея «кореспондентського» навчання, що вважається прадідом сучасної дистанційної освіти. За цим методом студент мав можливість надсилати свої письмові завдання викладачу, отримувати відповіді від нього поштою, а також отримувати нові підручники для вивчення. Це стало можливим завдяки поширенню регулярних поштових послуг. Такий вид навчання дуже сприяв тим, хто проживав віддалено від великих міст та не мав доступу до звичайних навчальних закладів. Для багатьох людей це було єдиною можливістю отримати серйозну освіту в той час. Заочна освіта виникла в результаті спроби поліпшення якості дистанційної освіти. В його основі лежить експеримент зі схрещування кореспондентського і очного навчання [2]. З появою комп'ютерів та Інтернету, дистанційна освіта отримала новий поштовх. У 1969 році був запущений ARPANET, що вважається попередником Інтернету. З тих пір електронна пошта, веб-сайти та платформи для навчання поступово стали невід'ємною частиною дистанційної освіти. На початку 2000-х років багато університетів стали надавати онлайн-версії своїх курсів. У 2010-х роках платформи, такі як Coursera, edX, Udacity, і Khan Academy, почали надавати доступ до курсів від провідних університетів та організацій з усього світу. Під час пандемії COVID-19 в 2020 році, багато навчальних закладів були змушені перейти до дистанційного навчання, щоб уникнути поширення вірусу. Це призвело до ще більшого зростання популярності онлайн-навчання.

Дистанційне навчання вимагає певного набору навичок та вмінь, використання широкого спектру інформаційних технологій, таких як комп'ютери, Інтернет, електронна пошта, освітні платформи тощо. Одну з

ключових ролей в процесі дистанційного навчання займає інформаційно-інтелектуальна мобільність. Власне мобільність є однією з найважливіших якостей фахівця на сучасному етапі розвитку суспільства, яку ми розуміємо як інтегровану якість особистості, що виявляється у сформованій мотивації до навчання, здатності до творчої діяльності, ефективного спілкування та самореалізації [3].

Інформаційно-інтелектуальна мобільність – це здатність людини розвивати у собі гнучке та ефективне використання інформаційних технологій для навчання, роботи та спілкування, що стає важливим фактором успішності в сучасному світі.

Дистанційна освіта сприяє розвитку інформаційно-інтелектуальної мобільності студентів та викладачів. Вона вимагає від студентів володіння наступними соціальними навичками інформаційно-інтелектуального характеру:

- навички пошуку та обробки інформації (студенти повинні вміти швидко знаходити та ефективно обробляти інформацію з різних джерел, таких як Інтернет, книги, статті тощо);

- навички критичного мислення (за умов інформаційної цивілізації вже не земельні угіддя чи величезні фабрики гарантують добробут і владу, бо вже світом керує той, хто володіє інформацією. А це вимагає якісно нових знань і умінь, чому і навчає, зокрема, логіка і критичне мислення. Отже, хоча корені критичного мислення і сягають Давнього світу, по суті це одна із найбільш актуальних сьогодні царин науки і освіти [5, с. 12]. Студенти повинні вміти критично оцінювати інформацію та робити обґрунтовані висновки);

- навички комунікації та співпраці (студенти повинні: 1) вміти ефективно спілкуватися та співпрацювати з іншими студентами та викладачами в онлайн-середовищі; 2) знати і розрізняти правила комунікації в реальному світі та в мережі; 3) забезпечувати і обслуговувати технологічне обладнання, щоб студента було добре видно та його можна було чути, тобто забезпечувати якісну вербальну та невербальну комунікацію (жести, пози, міміку, емоції, голосові інтонації) [4].

- навички самоорганізації та самоменеджменту (самоменеджмент (self-management) – це наука про самоврядування та самоорганізацію людини, управління її ресурсами, тобто вміння набувати, розвивати, зберігати, раціонально використовувати свій час і бути при цьому успішною людиною [2]. Студенти повинні вміти самостійно планувати та організовувати своє навчання).

Дистанційна освіта допомагає студентам розвинути ці навички, надаючи їм можливість самостійного навчання та дослідження. Вона

також дозволяє студентам взаємодіяти з викладачами та іншими студентами в онлайн-середовищі, що сприяє розвитку їхніх навичок комунікації та співпраці.

Від викладачів, у свою чергу, дистанційна освіта вимагає володіння наступними інформаційно-інтелектуальними навичками:

- навички розробки та використання дистанційних навчальних матеріалів (викладачі повинні вміти розробляти та використовувати дистанційні навчальні матеріали, які є інформативними, цікавими та доступними для студентів);
- навички використання інформаційних технологій для навчання (викладачі повинні вміти використовувати інформаційні технології для проведення лекцій, семінарів, лабораторних робіт тощо);
- навички оцінки навчальних досягнень студентів в онлайн-середовищі (викладачі повинні вміти розробляти та проводити онлайн-тести, опитування, проекти тощо для оцінки навчальних досягнень студентів);
- навички взаємодії зі студентами в онлайн-середовищі (викладачі повинні вміти ефективно спілкуватися та взаємодіяти зі студентами в онлайн-середовищі).

Дистанційна освіта допомагає викладачам розвинути ці навички, надаючи їм можливості для навчання та професійного розвитку. Вона також дозволяє викладачам ділитися своїм досвідом та знаннями з іншими викладачами в онлайн-середовищі.

Підсумовуючи можна сказати, що дистанційна освіта сприяє розвитку інформаційно-інтелектуальної мобільності студентів та викладачів. Вона вимагає від них володіння широким спектром соціальних навичок інформаційно-інтелектуального характеру, зокрема таких як навички пошуку та обробки інформації, критичного мислення, комунікації та співпраці, самоорганізації та самоменеджменту. Інформаційно-інтелектуальна мобільність є важливим фактором успішності в сучасному світі. Вона допомагає студентам та викладачам ефективно навчатися, працювати та спілкуватися. А коли так, то у розвитку дистанційної освіти є значні перспективи, бо її можливості ще далеко не визначені, хоча вже можна відмітити, що вона:

– *по-перше*, – привчає до «усвідомленого простежування інформаційних потоків» [3, с. 18], а ми ще й додамо до критичного відбору та аналізу потрібної для розв'язання тих чи інших завдань інформації;

– *по-друге*, – розвиває спроможність до дистанційної цільової комунікації;

– *по-третє*, – розвиває спроможність до самоосвіти;

– *по-четверте*, – сприяє самостійному прийняттю рішень як життєвого, так і професійного порядку і так далі.

Іншими словами, все це є важливим фактором, що відкриває значні перспективи в розвитку досліджень не лише дистанційної освіти як фактору розвитку інформаційно-інтелектуальної мобільності студентів та викладачів, а й самої цієї мобільності – її можливих форм та моделей.

Результати дослідження підтверджують, що цифровізація має вирішальний вплив на розвиток дистанційної освіти, сприяючи підвищенню її доступності та ефективності. Водночас виявлено ряд викликів, пов'язаних з потребою адаптації навчальних програм та методик до нових умов цифрового навчання. Дослідження демонструє, що дистанційна освіта відіграє ключову роль у сучасному освітньому процесі, відкриваючи нові можливості для навчання та професійного розвитку. Однак для подальшого розвитку цього напрямку необхідно подолати існуючі бар'єри, зокрема забезпечити рівний доступ до цифрових ресурсів, покращити якість електронних навчальних матеріалів та розвинути методики оцінки навчальних досягнень в онлайн-форматі. Перспективними напрямками подальших досліджень є аналіз впливу цифровізації на формування ключових компетенцій XXI століття, а також розробка ефективних стратегій інтеграції дистанційної освіти в традиційні освітні системи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія дистанційного навчання. Веб-сайт. URL: <https://kerivnyk.info/istoriya-dystantsijnoho-navchannya>___(дата звернення: 18.10.2023)
2. Крикун О. А. Самоменеджмент : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 344 с.
3. Міхненко, Г. Генеза поняття інтелектуальна мобільність фахівця. *Рідна школа*. 2012. № 10. С. 17-22.
4. Навички ефективної комунікації (короткий опис, приклади). Веб-сайт. URL: http://lt.multycourse.com.ua/ua/print_page/theme/81 (дата звернення: 18.10.2023)
5. Тягло О.В. Критичне мислення : Навчальний посібник. Харків : Основа, 2008. 189 с.
6. Distance education. Wikipedia: free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Distance_education__(the date of application: 18.10.2023).

Литовченко Ірина Василівна,
канд. філос. наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: iryna.lytovchenko@npp.nau.edu.ua
Смик Віктор Андрійович,
студент ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: victorsmyk33@gmail.com

СОЦІОКУЛЬТУРНІ КОНФЛІКТИ ТА ІНТЕГРАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

В умовах розвитку сучасного суспільства на макрорівні відбуваються значні зміни у природі конфліктів, зокрема, особливої актуальності набувають суперечності між ідеологіями та ідентичностями у відношенні до релігійної та цивілізаційної належності. Особливого значення в таких умовах набувають соціокультурні конфлікти, що обумовлюють значний вплив на міжнародні відносини, міжкультурні взаємодії, політичні процеси, економічний розвиток, соціальну стабільність та безпеку в суспільстві. Вивчення особливостей соціокультурних конфліктів у сучасному світі дає можливість: зрозуміти різноманітність культурних цінностей, переконань та поглядів, а також, на цій основі, розвивати толерантність та взаєморозуміння між індивідами, соціальними спільнотами та групами тощо; виявити та проаналізувати причини і динаміку соціокультурних конфліктів для розробки та реалізації стратегії запобігання та конструктивного вирішення конфліктів у суспільстві тощо.

Метою даного дослідження є виявлення особливостей соціокультурних конфліктів та процесів інтеграції в сучасному світі.

Для досягнення мети дослідження використано методи: аналіз наукових джерел, синтез теоретичних підходів, соціокультурний і системний підходи в їх діалектичній єдності, класифікація понять та показників, порівняльний аналіз.

Важливий внесок у розвиток теорії соціокультурних конфліктів здійснили представники класичної західної наукової думки: Р.Арон, Дж.Бернард, К.Боулдінг, М.Вебер, Р.Дарендорф, Г.Зіммель, Л.Козер, К.Маркс, Р.Макс, Г.Моска, В.Парето, Т.Парсонс, Ж.Сорель, Р.Снайдер, А.Смолл, Х.Таузард, С.Хантінгтон та багато ін.

Концепція американського соціолога С.Хантінгтона (1927 - 2008), що заснована на ідеї солідарності в рамках цивілізаційної приналежності передбачає, що конфлікт цивілізацій проявляється у вигляді конфліктів (фізичних та ідеологічних) між етнокультурами, етноконфесіями [1]. З'являється якісно новий вид конфліктів - конфлікт ідентичностей, що включає соціальні, ціннісні та політичні суперечності. Особливостями прояву ідентичності є зміни у культурних орієнтирах різноманітних соціальних груп, панування одних ціннісних нормативів над іншими та поширення цих ціннісних принципів в інших групах.

Особливого значення в сучасних умовах набувають методологічні аспекти ієрархії та типізації соціокультурних норм цивілізації, виявлення прогресивних факторів, що визначають становлення та розвиток соціально справедливих інститутів. Характерною рисою сучасної спільноти є взаємопов'язаність та взаємозумовленість усіх народів, що веде до появи такого інтегративного соціального, психологічного та культурного феномену, як цивілізаційна самосвідомість. Соціальна та територіальна взаємодія представників різних цивілізацій підтримує та посилює їхню цивілізаційну самосвідомість, але водночас загострює та поглиблює протиріччя між цивілізаціями. Наприклад, міграція великої кількості представників різних етнічних груп населення до країн Західної Європи спричинила серйозні конфлікти у Франції, Бельгії та інших країнах. Мігранти не бажають змінювати свої релігійні, культурні цінності та звичаї, а навпаки, намагаються впровадити їх у новий для себе соціокультурний та просторовий ареал [2]. Соціальні конфлікти нині характеризуються інтеграцією соціальних проблем із культурними і етнічними.

Сьогодні соціально-культурні конфлікти актуалізуються у вигляді [4]:

- конфлікту інтерпретацій (розуміння фактів сьогодення та минулого з точки зору їх невідповідності);
- нормативно-ціннісного конфлікту (міжкультурні конфлікти при негативному ставленні до «чужої» культури);
- «позбавляючого» конфлікту (прогресивні зміни у способі життя, зумовлені змінами в економіці, політиці тощо, при чому культура не змінюється або змінюється дуже повільно);
- цивілізаційного конфлікту (продукт культурної еволюції);
- внутрішньокультурного конфлікту (при нерівномірній еволюції різних аспектів культури).

Сучасний стан суспільства, що характеризується глобалізацією процесів його життєдіяльності, набуває нових конфліктогенних характеристик, а саме: складне переплетіння соціальних, культурних і

політичних складових. Цивілізаційна самосвідомість орієнтується на модернізацію національних традицій, розглядаючи це як шлях до вирішення конфліктів цивілізацій [3].

Основний конфлікт у наш час полягає у протиріччях двох ціннісних систем - сучасної («відкритої») і традиційної («закритої»). Сьогодні можна чітко визначити поділ на край правих - антиглобалістів, прихильників закритого суспільства, і соціалістів-глобалістів, які підтримують відкритість суспільства.

У дослідженні структури соціокультурних конфліктів, насамперед, важливо визначити причини їх виникнення. Виходячи з вищенаведеного, є доцільним розглядати етнічний фактор як зіткнення різних етнічних ідентичностей, релігійний чинник як зіткнення релігійної ідентичності та цивілізаційний фактор як зіткнення різних цивілізацій у загальносвітовому просторі [4].

Важливо зауважити, що конфлікти ідентичностей як специфічна форма сучасних соціокультурних конфліктів відображають світоглядні протиріччя у колективних (макросоціальних та культурно-цивілізаційних) цінностях. Конфлікти ідентичностей складніше піддаються конструктивному врегулюванню, оскільки соціокультурні спільності неспроможні піти на компроміси щодо власної ідентичності і фундаментальних групових цінностей. У зв'язку з цим виникає необхідність застосування методів конфліктного врегулювання, побудованих на демократичному фундаменті соціокультурної інтеграції на основі правових інститутів, соціальної включеності та справедливості, громадянської ідентифікації, взаємного морального визнання соціально-правової та екзистенційної рівності базових потреб, а також цінностей кожної сторони конфлікту.

Концепції соціокультурної інтеграції тісно пов'язані з теоріями ідентичності та конфлікту, де інтеграція інтерпретується як фундаментальна антиконфліктогенна форма конструювання громадянської ідентичності та спосіб вирішення протиріч у їх найбільш деструктивній формі конфліктів ідентичностей на основі соціальної рівності, громадянського консенсусу та міжгрупової солідарності [5]. При аналізі сучасних суспільних процесів соціокультурна інтеграція розглядається як результат соціалізації та адаптації, при цьому позитивна інтеграція є антиконфліктогенним інструментом соціально-правового включення етнічності в соціокультурний простір загальногромадянської ідентичності.

Протягом двох останніх десятиліть у світовій науковій думці суттєво актуалізується питання щодо вивчення конфліктів ідентичностей в аспекті соціокультурної інтеграції. У теоретичних формулюваннях, що

лежать в основі даних досліджень, автори виходять з того, що конфлікти ідентичностей (identity based conflicts) - це конфлікти, джерелом яких є належність до певної соціокультурної групи. Фактори соціокультурної ідентичності та групового статусу є фундаментальними в сучасних конфліктах: відмова у визнанні та дискримінація викликають неминучий і непереборний протест; з огляду на величезну значущість соціокультурної цілісності конфлікти ідентичностей є особливо важкими для переговорів та компромісу.

Варто зауважити, що конфлікт і консенсус є двома взаємозалежними моментами соціального життя. Соціальні конфлікти часто оцінюються людьми негативно. Вважається, що вони спричиняють хаос, небезпеку та, як правило, соціокультурну кризу. Незважаючи на те, що з точки зору встановленого порядку, конфлікти можуть загрожувати, необхідно визнати їх роль у активізації відтворення суспільних процесів. Так, Л.Козер (1913 - 2003) зазначає, що конфлікт перешкоджає відсталості соціальних систем, викликаючи прагнення до оновлення та творчості. Р.Дарендорф (1929 - 2009) наполягав на політиці свободи політичного життя з конфліктом [2]. Конфлікт не є протилежністю до порядку, він не повинен розглядатися як девіантна поведінка, патологія. Соціальні конфлікти - це основне джерело суспільних змін, оскільки завдяки ним певні групи прагнуть запровадити зміни у соціокультурне життя.

Суспільство не може існувати без конфліктів, хоча певні сили і намагаються їх приховати [6]. Зазвичай політичні еліти, заперечуючи наявність реальних конфліктів, звинувачують внутрішні чи зовнішні групи у їхньому штучному створенні. Звичайно, деякі конфлікти можуть бути відтворені штучно, проте у певних межах. У кожному разі потрібна наявність певних реальних соціокультурних чинників, які б стали об'єктивною основою виникнення конфліктів. Якби в суспільстві зберігалася повна згода між його членами, то культурно-історичний розвиток важко було б уявити. Наявність соціальних груп із різними і, навіть взаємовиключними, колективними інтересами, поглядами, цінностями, переконаннями сприяє руху, розвитку соціальної системи, породжуючи нові форми інституціоналізованого співіснування.

Важливу роль у житті суспільства виконують конфлікти між різними організаційними системами. У разі виникнення конфлікту між організаціями, почуття приналежності до однієї з них загострюється. У межах конфліктних відносин чітко проявляється різниця між «нами» і «ними», що обумовлює формування певного кордону. Конфлікти зміцнюють ідентичність групи, полегшуючи підтримку її внутрішньої згуртованості [6].

Загалом, соціокультурні конфлікти у сучасному світі є складними та багатограними явищами, що виникають через різноманітність інтересів, цінностей та переконань різних соціальних груп населення. Крім зазначених культурних, релігійних, етнічних та соціально-економічних факторів, конфлікти можуть виникати й через непорозуміння, стереотипи, дискримінацію та нерівність у розподілі ресурсів. Вони також можуть бути наслідком політичних амбіцій чи спроби здійснення контролю над певними територіями або ресурсами. Напруженість, конфронтація та навіть насильство, які часто супроводжують соціокультурні конфлікти, можуть створювати серйозні проблеми для стабільності та розвитку суспільства. Вони впливають на економічний розвиток, політичну ситуацію, міжнародні відносини та загрожують безпеці і добробуту громадян. Необхідність вирішення соціокультурних конфліктів стає нагальним завданням для кожного суспільства, оскільки вони можуть миттєво змінити соціальний ландшафт та загрожувати миру й безпеці. Тому актуальним є підходити до цих проблем з розумінням, толерантністю та відкритістю до інших точок зору.

Процес інтеграції в сучасному світі відіграє важливу роль у розв'язанні соціокультурних конфліктів та сприяє покращенню взаєморозуміння між різними групами населення [6]. Інтеграція сприяє формуванню спільної ідентичності та цінностей, а також розвитку толерантності та взаємоповаги між різними культурами та спільнотами. Цей процес не лише сприяє створенню мирного та гармонійного середовища для всіх членів суспільства, але й дозволяє ефективніше вирішувати спірні питання та досягати важливих цілей для загального добробуту населення. Інтеграція також сприяє підтримці спільної співпраці між національними, етнічними та релігійними групами, що є важливим фактором для створення сприятливого середовища з метою взаємодії та зміцнення соціальної єдності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Smith, J. Cultural Diversity and Conflict Resolution Strategies. International Journal of Intercultural Relations, 2015.*
2. *Lee, S. Ethnic Identity and Integration in Multiethnic Societies. Journal of Ethnic and Migration Studies, 2013.*
3. *Williams, M. Economic Inequality and Social Conflict: A Global Perspective. World Development. 2011.*
4. *Mitchell, P. Identity Politics and National Integration in Diverse Societies. Comparative Politics, 2010.*
5. *Robinson, D. Media Representations of Cultural Diversity and Their Impact on Social Perception. Journal of Media Studies, 2013.*

6. Chang, W. *Globalization, Social Change, and Cultural Integration: A Comparative Analysis*. International Journal of Sociology, 2011.

Мороз Олександра Анатоліївна
Студентка 4-го курсу спеціальності 054 «Соціологія»
факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету (м.Київ, Україна)
Email: 6943460@stud.nau.edu.ua

Ніколаєнко Володимир Леонідович
Національний авіаційний університет,
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології та політичних наук, Київ
Україна
Email: volodymyr.nikolaïenko@npp.nau.edu.ua

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТРУДОВОЇ АДАПТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: молодь, соціальні аспекти, трудова адаптація, освіта, ринок праці.

Вступ. Впродовж тривалого часу молодим людям приділялося менше уваги в сфері працевлаштування та трудової адаптації, що призводило до збільшення їх залежності від «старших поколінь» як матеріально, так і психологічно. Сьогодні близько 90 % молоді частково або повністю отримують підтримку від своїх батьків або родичів. Багато молодих людей, входячи на ринок праці, розраховують на соціальну допомогу та захист, а не на власні зусилля. В умовах російсько-української війни випускники вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) все частіше зазнають складнощів на ринку праці. Недостатня кількість вакансій, відсутність роботи за спеціальністю та обмежена територіальна мобільність через недоліки соціальної інфраструктури призводять до невпевненості молоді у майбутньому.

Матеріали та методи. Об'єктом дослідження є соціальні чинники, які впливають на успішне працевлаштування молоді на ринок праці та їх подальше професійне зростання в умовах війни. Методи дослідження включають: аналіз та синтез як загальнонаукові методи, які дозволяють отримати комплексне розуміння проблеми та визначити шляхи подолання труднощів трудової адаптації, з якими зіштовхнулись молоді люди в умовах воєнного стану.

Результати. Сьогодні в соціологічній науці, особливо в соціології праці, велика увага приділяється аналізу соціально-трудових процесів, в яких людина бере участь протягом свого трудового життя, починаючи з першого робочого місця і проходженням процесу трудової адаптації. Термін «адаптація» походить від латинського слова «adaptatio», що означає пристосування до навколишнього середовища [1]. У соціальних науках це поняття було перенесене з біології представниками організмичної школи, які вбачали соціальні явища як біологічні. Соціальна адаптація – це вид взаємодії окремої особи чи соціальної групи з оточуючим середовищем, у процесі якого узгоджуються вимоги та очікування всіх взаємодіючих сторін з метою співіснування та взаємодії [2, с. 46].

На відміну від біологічної адаптації, у соціальній адаптації – особистість та соціальне середовище активно взаємодіють одне з одним і є взаємно адаптивними системами. Культура при цьому виступає як проміжний, корегуючий механізм цієї взаємодії, через засвоєння норм, традицій, звичаїв та освоєння відповідних ролей і форм взаємодії.

З початку ХХ ст. соціальна адаптація розглядалася як процес досягнення рівноваги між соціальними вимогами та поведінкою індивідів через їх дії. Сучасний американський соціолог Р. Мертон розглядає соціальну адаптацію як результат взаємодії і наслідок взаємодії між суб'єктом і соціальним середовищем, що ґрунтується на принципах «інституціональних імперативів», узгодженості та консенсусу [3]. Центральним у цьому процесі є злагодження прагнень суб'єкта з його можливостями та вимогами соціального середовища.

Сьогодні в Україні проблема безробіття серед молоді є однією з найактуальніших у сучасному суспільстві. Після завершення вищого навчального закладу (далі – ВНЗ) виникає невизначеність щодо майбутнього місця роботи за фахом або навіть відсутність такого місця взагалі. Роботодавці часто вимагають досвіду, якого молодь, що тільки закінчила навчання, ще не має, що призводить до значного безробіття серед молоді у віці 15-24 років. Зокрема, щорічно чотири з п'яти випускників мусять самостійно шукати роботу без допомоги ВНЗ. На нашу думку, ВНЗ повинні надавати більше практичних навичок, оскільки багатьом випускникам важко застосовувати теорію у практичній діяльності без належного досвіду.

Соціальні наслідки трудової адаптації для молоді є більш складними та глибокими, ніж для дорослого населення. Окрім фінансових та психологічних проблем, безробіття також призводить до втрати самоповаги та кваліфікації, проблем у сім'ї, збільшення злочинності та можливості виникнення соціальних конфліктів.

Під час війни зростає погіршення економічного стану молоді, яке проявляється у виконанні ними фізично важких, шкідливих та малопривабливих робіт, в постійній загрозі безробіття та отриманні мінімальної заробітної плати. На нашу думку, це призводить до зниження рівня життя молоді загалом і змушує їх шукати додаткових джерел доходу, таких як підробіток поза основною роботою або навчанням. Сьогодні 21 % молодих людей у віці 15-28 років працюють у тіньовому секторі, відсоток зростає до 25,3 % у віці 20-28 років [4].

На нашу думку, в сучасних динамічних умовах життєдіяльності молоді соціальні аспекти трудової адаптації виявляються в наступних характеристиках:

1) падіння загального рівня життя молоді (супроводжується зниженням доходів, експлуатацією фізичних та розумових здібностей молоді, зниження здоров'я тощо);

2) збільшення матеріальної, економічної та психологічної залежності молоді від суспільства та батьків, що ускладнює досягнення статусу автономної особистості;

3) відсутність помітного соціального просування та зростання соціального статусу, а також брак стимулів для подальшого освітнього зростання;

4) зростання числа психічних проблем та комплексів, пов'язаних зі страхом втрати роботи та неможливістю самовияву та реалізації своїх потенційних можливостей.

Незважаючи на факт того, що молодь вважається потужною та освіченою частиною суспільства, яка несе на собі значний соціальний та інтелектуальний капітал, зокрема в умовах прискореного технологічного прогресу, спостерігається тенденція зростання молодіжного безробіття. У контексті цифрової трансформації ця проблема набуває таких характеристик як: розмитість статусу безробітного серед молоді, зниження цінності праці та відсутність ефективного соціального захисту молоді на ринку праці [5, с. 188].

Найбільш проблематичним у сфері зайнятості молоді є навність знань та досвіду. Молодь тільки виходить з-під батьківської опіки, і в більшості випадків залежить від допомоги батьків або родини або державної допомоги. Очевидно, що в сучасному суспільстві це найбільш незахищена категорія населення, де розрив між потребами і можливостями найбільший. Важливо відзначити, що вплив зазначених факторів негативно впливають на економічне та соціальне життя молоді. Якщо не вирішити проблему, молодіжне середовище може стати потенційно небезпечним «кримінальним осередком».

Висновки. На нашу думку, сучасна молодь в Україні стикається зі значними викликами у процесі трудової адаптації, зокрема через: високе безробіття, нестабільність ринку праці, обмежений доступ до навчання та відсутність соціально-економічної незалежності, яке проявляється в залежності від допомоги сім'ї та держави. Загалом, потрібні комплексні заходи зі сторони уряду, бізнес-середовища та освітніх установ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Туленков М. В. Адаптація трудова. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/> (дата звернення: 18.03.24).
2. Демкович О. С. Сутність та основні чинники адаптації персоналу підприємств у ринкових умовах господарювання. *Вісник «Львівської політехніки»*. 2020. № 727. С. 46-48.
3. Джаббарова С. А. Проблеми адаптації молоді на ринку праці. *Проблеми й перспективи розвитку академічної та університетської науки*. 2016. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PolntNTU/2201> (дата звернення: 20.03.24).
4. Карпенко А. В., Єськова Л. І. Молодь і молодіжна політика. *Economic journal Odessa polytechnic university*. №4 (6). 2018. С. 12-16. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.2578944>
5. Романіка Т. К. Молодіжне безробіття в системі соціально-економічних відносин. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. Вип. 12. 2020. С. 188. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2020-12-19>

Maryna Stryhul

**Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor,
Vice Dean of the Faculty of International Relations**

Kyiv, Ukraine

e-mail: maryna.stryhul@npp.nau.edu.ua

ECONOMISM AND COMMERCIALIZATION AS EXPRESSION OF GLOBALIZATION OF HIGHER EDUCATION

It's necessary to define globalization as a phenomenon of modern society. In general, globalization is considered a common problem concerning the world and a consequence of integration processes such as the formation of the World market, the distribution of goods, and the free exchange of capital.

According to Swedish sociologist B. Vitrok, despite great similarities between systems and institutes, in the world, there was no universal idea of the university. On the contrary, various university traditions have a place at national, global, or regional levels. Some models or traditions are defined by national borders or in certain cases post-colonial traditions, others are connected with culture or geographical proximity.

It's necessary to notice that German sociologist Y. Krauf in his book "Ware Bildung, Schule und Universität unter dem Diktat der Ökonomie" carried out the analysis of the hidden procedure behind a process of education reform in Germany. The scientist noted that the school in the conditions of globalization turned not into a social institution, but into a service organization that trained experts for the labor market [1].

Using a personally focused education definition, Y. Krauf considers the true purposes of education. In a process that happens in interpersonal interaction between the teacher and the student, education has to keep the development of students, their independence, analytical skills, compassion, and democratic responsibility. The educational policy has to redirect the attention to service. Teachers, professors, students, and parents are encouraged to reconsider their role and restore control over an education system [1].

The American sociologist J. Spring in his book " Globalization of Education" recognizes that the economization of education is a growing influence of economists on research of education and accuses schools of using economic terms, economization of education, protection of human rights, and environmental protection for economic growth and employment. The scientist claims that the economization of education puts an economic value on knowledge, traits of personality, and family life [2].

According to J. Spring, the globalization of education belongs to worldwide networks, processes, and institutes influencing local educational practitioners and politicians. The expression "around the world" is key here, as events take place on a global scale which influences national and local school systems. Global educational policy and practice exist in a superstructure over national and local schools. In modern society, many people prefer to realize the policy of a global superstructure to compete in the conditions of the global economy [2].

Certainly, it's necessary to agree with the opinion that the main global institutes, influencing worldwide policy in the field of education, the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), the World Bank; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), World Trade Organization (WTO) and its General agreement on trade in services (GATS); and other MPO and NGO, such as human rights, ecological and women's organizations.

For education distribution of the ideas and the practitioner concerning the government and other institutional politicians which A. Appadurai calls "ideoscapes" is of particular importance. This global stream of ideas interacts with national and local ideas of the power and institutional practitioners. Such interaction leads to the change of the ideas in a world stream of ideas at the local level. In the above-mentioned situation, any process isn't static: the global ideas change at the same time as they influence the local practice of the school.

A. Appadurai agrees, that the educational superstructure in the globalized society consists of global streams of ideas and institutes. These global streams accelerate as a result of the progress of communication of information technologies. Achievements are also part of a global stream which is called "technoscapes". It is a new transport technology, which makes possible faster movement of migrants, workers, and tourists, and accelerates migration flows on the globe. Communication and information technologies allow to carry out the exchange of global educational ideas and create a world library of information.

However, in images of flows and networks, there is a danger of representation that educational practitioners and products of influences of global concepts, such as ideoscapes, technoscapes, and ethnoscapas, and the wide area networks connecting education, politicians, and intergovernmental and non-governmental institutions.

Thus, the above-stated scientists claim that the globalization of educational institutes can be defined as a superstructure, consisting of global flows and networks, and their influence is defined by interpretation, adaptations, or rejection from local teachers.

Therefore, the key moments of global flows and networks should be treated:

- The global stream of ideas or ideoscapes that promotes a global national educational policy of similarity.
- Networks of educational politicians working in non-governmental organizations and the World Bank participate in global educational discourses and carry out a contribution to global educational practice.
- Networks of educational politicians and scientists, through e-mail and other forms of Internet communication create scientific publications and international meetings and promote a global stream of ideas in the field of education and discourses.
- Global capital flow and trade or finansescapes including multinational corporations, marketing educational products and services.
- Wide area networks include those who belong to others of wide area networks, educational politicians and scientists, the staff of non-governmental

organizations, and multinational corporations which promote a flow of educational discourses and the practitioner.

The global uniformity of the training program is the result of the activity of the national political elite, especially in developing countries.

The American sociologist V. Baker considers that world educational culture will develop until it doesn't result in uniformity of global school systems. They prove that mass training still costs the prevailing education model in the modern world. It penetrates each part of the life of people and creates a cultural education that doesn't have analogs in human life.

It should be noted that in response to criticism of the development of a uniform global model of education, F. Ramirez explains the sources of the concept of world educational culture. Working with other sociologists at Stanford University in 1970 and 1980 over the evolution of the theory of world culture, F. Ramirez has defined that culture has been formulated and is transmitted through the national states, organizations, and experts who embody their ideas in consumer society. According to scientists, the world's educational culture of education is developed as a part of global identities and purposes. The school provides an entrance into the global economy, and school education acts as a favorable technology for self-affirmation and achievement of the goal; its prompt pursuit of individuals and the state has had only in the world, education has considerable privileges.

The American sociologist F. Ramirez borrows the idea of the concept of world educational culture from the works of J. Pains, F. Lencher, J. Thomas and I. Wallerstein. According to the above-mentioned theorists, world culture began with distribution of the Western Christian ideas at the end of the 19th century and became aggravated during World War II.

It's necessary to consider the works of theorists of a postmodern. For example, the German sociologist Y. Habermas is skeptical about the concept of information society and considers that the growth of the amount of information doesn't lead to the emergence of a more informed society, and information does not always help to solve a problem of peaceful co-existence of people. It is confirmed also by the aphoristic statements of French sociologist J. Baudrillard concerning signs and simulacra in modern society and also the principle of performatives J. Liotar, according to the scientist, is fundamental in the description of the processes of creation and use of information, at the same time as knowledge in the present period of the postmodern.

So, the historical mission of a modern education system is to claim new harmony between technical and cultures in the consciousness of society and the person, consisting of the conditions of post-industrial civilization. According to the leading researchers of this problem D. Bell and E. Toffler, education in the context of globalization bears in themselves fragmentation of

public relations, consciousness, and activity of the individual. In such conditions there is a crash of community, meaning of life, and structures of daily occurrence and the person, with special sharpness young people feel.

Despite several above-mentioned circumstances, we can note that in the conditions of information of the society:

- education arises a control facility and harmonizations of information streams and processes;

- education is a peculiar reference point of management in an information field, allows to systematize knowledge of criteria of their value and contents;

- education promotes the production of knowledge which becomes more important today, than the production of goods. Knowledge gives new technologies to the production of goods and promotes an increase in its productivity.

Thus, during an era of globalization society, social institutes of education as the difficult, open, nonlinear system begin to be differentiated quickly: from its earlier existing institutional practitioners to higher education, remote education, continuous education, and additional education, become independent social institutes. However, the special place among these social institutes belongs to higher education which upon transition to a new sociocultural reality in the 60-70th years of the last century has been called by the main social institute.

REFERENCES

1. Krauf J. Ware Bildung, Schule und Universität unter dem Diktat der Ökonomie. Berlin, 2007. 196 p.
2. Spring J. Globalization of Education. GB., 2014. 211 p.

Недюха Микола Петрович
д.філос. та юрид.наук, професор,
професор кафедри соціології та політичних наук
ФМВ НАУ,
м. Київ, Україна
e-mail: nmp_05@ukr.net

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ, ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ

Політична корупція як соціальний та політико-правовий феномен
є, як відомо, породженням публічної влади (законодавчої, виконавчої і

судової) та пов'язується з деформацією відповідного управлінського апарату (бюрократії), що свідчить про її: а) атрибутивну усталеність в життєдіяльності будь-якої країни; б) незнищеність і нездоланність; в) її обумовленість рівнем розвитку громадянського суспільства, дієвістю морально-етичних і правових норм, ефективністю законодавства в цілому. Масштаби поширення політичної корупції в Україні дозволяють стверджувати про її національно загрозовий характер, спроможний поставити під сумнів обраний народом України суверенний шлях витку.

Значущість проблематики ідентифікації, попередження та протидії політичній корупції в Україні набуває особливого значення у тому числі в умовах гарячої фази повномасштабної російсько-української війни, адже, як свідчать результати нещодавнього соціологічного дослідження, понад 51% респондентів вважають корупцію в органах публічної влади екзистенційною. Натомість 46% опитаних респондентів вбачають таку ж загрозу у неспровокованій війні, яка нині точиться [1]. Відповідно, і війна, і корупція – екзистенційні виклики, які вперше проявилися водночас в окремії країні, спроможні поставити під сумнів існування як української нації, так і держави. Зазначене дає підстави деяким політичним аналітикам стверджувати, що політична корупція має місце в кожній країні, однак лише в Україні держава фактично приватизована окремими недоброчесними представниками правлячого класу.

Зазначену тенденцію можливого переродження окремих представників правлячого класу свого часу обгрунтував відомий німецький соціолог Макс Вебер. У обгрунтованій ним теорії раціональної організації управління бюрократизм кваліфікується як «своєрідна цивілізаційна хвороба», яка функціонує відповідно до власної, породженої ним природи та характеризується такими рисами: а) підміна національних інтересів корпоративними або приватними/особистісними; б) закритість процесу ухвалення рішень та зволікання з їх виконанням; в) формування власної субкультури як самодостатньої; г) відірваність від розв'язання реальних завдань, пошуку задовільних відповідей на виклики часу. Характерними ознаками бюрократизму як своєрідної хвороби апарату управління, за М. Вебером, є: а) відчуження чиновників від об'єкту управління – народу; б) кастова замкнутість; в) холодна байдужість як до інтересів співгромадян, так і суспільства загалом [2].

Відповідно, бюрократизм і корупція постають, за М. Вебером, взаємозалежними явищами за низкою ознак: а) джерелом походження; б) генезою; в) змістом; г) характером рішень, що ухвалюються; д) негативними наслідками впливу на життєдіяльність держави, країни та її громадян; з) викликами та загрозами національній безпеці, суверенному

розвитку України.

Бюрократичні деформації, обґрунтовані М. Вебером як загрози публічного управління, спроможні перетворити управлінський апарат органів публічної влади у закритий, саморегульований, непідконтрольний суспільству орган, де визначальними є корупційно-бюрократичні відносини, які не є врегульовані ні мораллю, ні правом, ні громадським контролем. Бюрократизм постає дисфункцією діяльності, своєрідною хворобою апарату управління як прояву і результату підпорядкування державних, національних інтересів користним, суб'єктивістськи орієнтованим прагненням, орієнтаціям, очікуванням і діям. Зазначена спрямованість управлінського апарату формує жорстку, деформовану, цинічну систему управління з її неминучим зрощенням влади і бізнесу, домінуванням корупційно-бюрократичних практик, що паразитують на демократичних цінностях, нехтують цивілізаційними стандартами рівня й якості життя, правовими і соціальними нормами, підривають основи морально-політичної єдності суспільства, деморалізуючи та розкладаючи його зсередини.

У науковій літературі корупція визначається як поведінка державних чиновників, яка відхиляється від усталених норм - як морально-етичних, так і соціально-правових заради досягнення приватної мети та реалізується шляхом здійснення певної політичної дії в обмін на економічні блага, конвертуючи тим самим суспільні цілі у приватні, особистісні [3, с. 241].

Національно своєрідний тип управлінської бюрократії обумовлюється перехідним станом українського суспільства [4], що визначає її сутнісні характеристики, родові ознаки, потенціал впливу, передусім її всесильність і, водночас, слабкість, корупційність, хворобливу ситуативність і стратегічну невизначеність [5]. Рівень корупції, масштаби її поширення в Україні, виклики, ризики та небезпеки, що з нею пов'язуються, обумовлюються не національними традиціями, звичаями чи обрядами, а мірою бюрократизації влади.

Відповідно можна стверджувати, що політична корупція є: а) показником інституційної слабкості органів публічного управління щодо реалізації національних інтересів у конституційно визначений спосіб; б) результатом суперечності усталених морально-етичних, соціальних та правових засад функціонування українського суспільства реальним поведінковим практикам управлінського апарату органів публічної влади; в) джерелом формування особливої субкультури, яка докорінно суперечить національній культурі. Більше того, культура владної номенклатури може кваліфікуватись як антинародна, адже згідно з Конституцією України, єдиним джерелом влади є народ, а держава має

поставати засобом, знаряддям, потенціалом і ресурсом його втілення та реалізації; г) має своїм наслідком деформацію управлінської структури та призводить до формування стійких корупційних груп, що здатні до самовідтворення та поширення впливу аж до спроможності поставити під сумнів суверенність обраного шляху соціального розвитку.

Водночас варто наголосити: укоріненість та масштаби поширення корупції не можуть слугувати показником її відповідності усталеним звичаям і традиціям українського народу, його менталітетові, культурі в цілому, як це інколи помилково стверджується. Відповідно, корупція не може розглядатись як продовження, втілення чи реалізація соціокультурних традицій українського народу, його ментальності, звичаїв і обрядів.

Так само корупцію в Україні не можна розглядати як ознаку бідності: корупція не залежить від рівня накопичених суспільних багатств, вона однаково легко підкорює великі й малі, багаті й бідні нації.

Витоки та джерела політичної корупції в Україні пов'язуються з діяльністю: а) посадових осіб колишньої партійної, державної та радянської номенклатури [6], яка за умов суверенного розвитку адаптувалася до умов суверенного розвитку, трансформувалася відповідно до завдань модернізаційних змін; б) новоутворених соціальних груп і кланів, які захищають накопичені, як правило, у незаконний спосіб багатства, привілеї, статуси та ролі, а також ресурси – політичні, владні, медійні, земельні тощо; в) олігархів, представників тіньового бізнесу, які нав'язують владі свої приватні інтереси, створюють ризики захоплення, скуповування та приватизації держави”, призводять до підміни державних, національних інтересів приватними чи корпоративними їх аналогами; г) державних підприємств (Держгеокадастр, Держпраця, Укрзалізниця тощо).

Серйозні корупційні ризики пов'язуються також із законодавчим процесом: латентним лобізмом найбільш уражені законопроекти у сфері приватизації, фінансування, кредитування, здійснення банківських операцій, ліцензування, а також оподаткування та митної справи.

Вищевикладене дає підстави визначити сутність поняття “політична корупція” як нелегітимне використання вищими посадовими особами органів державної влади та місцевого самоврядування повноважень, коштів і ресурсів, можливостей впливу як асоціальних, протиправних засобів отримання особистої чи корпоративної вигоди (посада, блага, власність), а також незаконного збагачення [7].

Суб'єктом політичної корупції слід розглядати бюрократію, уособленням якої, за П. Штомпкою, є бюрократична особистість – своєрідний результат деперсоналізації, формалізації та ритуалізації

управлінського апарату [8].

Теоретико-методологічні засади ідентифікації, запобігання та протидії політичній корупції як соціальному та політико-правовому феномену пов'язуються з використанням потенціалу: а) класичної теорії раціональної організації управління М. Вебера; б) теорій “нового державного менеджменту”, “доброго врядування”, «нової державної служби», “мережевої організації” соціального та політико-правового простору країни; в) інституційної моделі, в основі якої політична воля першої особи держави, морально-етичні, конституційні та нормативно-правові приписи вітчизняного законодавства. У цьому зв'язку варто наголосити, що євроінтеграційний вибір України, завдання апроксимації, адаптації та гармонізації вітчизняного законодавства до правових норм держав-членів Європейського Союзу обумовили необхідність звернення до міжнародних стандартів публічного владарювання, пошуку задовільних відповідей на виклики суверенного розвитку України.

Соціальна спрямованість інституційної моделі ідентифікації, запобігання та протидії політичній корупції обумовлюється базовим концептом “нової державної служби” з його установками на реалізацію загальнолюдських цінностей, загального блага, діалогу та співробітництва, правозастосування та практики морально-етичного (добросчесного) “служіння” суспільству, а також завданнями: а) формування нового типу управлінського класу як сучасної бюрократії і нового способу владарювання – професійної, відкритої, патріотичної, стратегічно орієнтованої; б) цілераціонального типу взаємодії держави і суспільства як взаємозалежних суб'єктів соціальної дії; в) утвердження відносин партнерського типу шляхом поступового подолання у політичній й управлінській діяльності досі домінуючих установок афективної та традиційної раціональності, визначаючи тим самим стратегічно доцільні пріоритети.

Соціальні та політико-правові засоби ідентифікації політичної корупції в органах публічної влади мають, зокрема, пов'язуватися з: а) наявністю політичної волі; б) мінімізацією загроз бюрократичного переродження управлінського апарату шляхом з'ясування повноважень, статусу та характеру дії суб'єкта органу державної влади чи місцевого самоврядування, сутності та характеру діяння на предмет відповідності морально-етичним, правовим і соціальним нормам, а також міжнародним показникам “доброго урядування”; в) запровадженням безумовної дисциплінарної відповідальності як результату реагування на загрози бюрократичного переродження управлінського апарату (правова оцінка не лише конкретних незаконних дій, а й неналежного виконання наданих повноважень, а в окремих випадках – і за негативний результат

службової діяльності); г) розумінням дисциплінарної відповідальності як вихідного, базисного рівня протидії політичній корупції як за ознакою наповнення змісту антикорупційної норми права, так і мотивуванням суб'єктів правової дії до правомірної, етично коректної службової поведінки, добросесних вчинків; д) з'ясуванням заподіяної шкоди, можливих втрат – людських, майнових, фінансових, екологічних тощо.

При цьому до засобів ідентифікації корупційних правопорушень мають бути віднесені також превентивні дії, які пов'язуються з пошуком задовільних морально-етичних, соціальних і правових відповідей на реальні і потенційні корупційні виклики і загрози.

Натомість соціальні та політико-правові засоби запобігання політичній корупції в діяльності управлінців передбачають, зокрема: а) деолігархізацію країни шляхом нормативно-правового забезпечення процесу перетворення олігархів на звичайних великих підприємців; б) добросесне кадрове наповнення державної служби, у т.ч. шляхом усунення, нейтралізації та послаблення дії факторів – особистих, приватних, корпоративних, що сприяють – прямо чи побічно – корупційним викликам і загрозам; в) перешкоджання здійсненню протиправного наміру посадової особи щодо реалізації умислу на вчинення корупційного правопорушення передусім у дисциплінарний спосіб; г) завершення адміністративної реформи у спосіб делегування органами центральної влади функцій та повноважень територіальним громадам, органам муніципального управління; д) цифрову трансформацію органів публічної влади; з) дотримання законодавства про конфлікт інтересів; к) моніторинг морально-психологічного стану, професійної відповідності управлінського апарату органів державної влади та місцевого самоврядування; л) реалізацію антикорупційних громадянських, просвітницьких та освітніх програм тощо.

Соціальні та політико-правові засоби протидії політичній корупції в органах публічної влади передбачають: а) забезпечення єдності дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності відповідно до загроз бюрократичного переродження управлінського апарату, що досягається шляхом ухвалення законів за ознакою єдності моралі, права, повноважень та відповідальності посадових осіб; б) реформування корпоративного управління та судової системи; в) інституціоналізацію протидії політичній корупції як соціальному та політико-правовому явищу з перспективою становлення системної протидії цьому загрозливому соціальному і політико-правовому явищу [9].

Вищезазначені заходи підпорядковані завданням формування політичної системи інституційного типу з чітким визначенням: а)

конституційно-правового статусу, функцій та компетентності органів державної влади та місцевого самоврядування; б) призначення політичних партій як засобу делегування та реалізації національних інтересів, запитів та очікувань громадянського суспільства; в) ухвалення законів про державний суверенітет, лобістську діяльність, протидію олігархічним і фінансовим групам; г) підпорядкування публічної влади завданням реалізації базових функцій суспільства [10].

Інституційне забезпечення протидії політичній корупції дозволяє стверджувати про необхідність доповнення усталених засобів боротьби поняттям “ідентифікація”, яке, будучи відсутнім у вітчизняному законодавстві, має уособлювати певну послідовність процесу визначення відповідності загроз корупції морально-етичним настановам суспільства.

Конституційно-правове забезпечення ідентифікації, запобігання та протидії корупції в органах органів державної влади має розумітись як система публічних заходів, спрямованих на реалізацію державної антикорупційної політики, яка включає в себе правові, організаційні, дисциплінарні, кадрові та інші засоби, що здійснюються в процесі діяльності апарату вищеназваних органів в частині мінімізації корупціогенних ризиків відповідно до приписів норм права, викликів і загроз суверенного розвитку України.

При цьому призначення морально-етичних і правових норм має вбачатися у регулюванні відносин міжлюдської взаємодії як соціальних, де визначальними є права і свободи людини, цивілізовані стандарти рівня й якості життя, формування інституцій громадянського суспільства і, відповідно, інституціоналізація органів державної влади та місцевого самоврядування.

Соціальна спрямованість інституційної моделі ідентифікації, запобігання та протидії політичній корупції обумовлюється базовим концептом “нової державної служби” з його установками на реалізацію загальнолюдських цінностей, загального блага, діалогу та співробітництва, правозастосування та практики морально-етичного (добросесного) “служіння” суспільству, а також завданнями: а) формування нового типу управлінського класу як сучасної бюрократії і нового способу владарювання – професійного, відкритого, патріотичного, стратегічно орієнтованого; б) забезпечення цілераціонального типу взаємодії держави і суспільства як взаємозалежних суб’єктів публічної дії; в) утвердження відносин партнерського типу шляхом поступового подолання у політичній діяльності досі домінуючих установок афективної та традиційної раціональності, визначаючи тим самим стратегічно доцільні пріоритети.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення // URL: <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2023-spryjniattia-dosvid-stavlennia/>
2. Weber M., Gerth Hans H., Mills Wright C. From Max Weber: Essays in Sociology [International Library of Society]. USA: Routledge, 1948. 502 p.
3. Гантінгтон Семюел. Політичний порядок у мінливих суспільствах / пер. з англ. Тарас Цимбал. К.: Наш формат, 2020. 442 с.
4. Hellmann J. S. Seize the State, Seize the Day State Capture, Corruption and Influence in Transition // Joel S. Hellmann, Geraint Jones, Daniel Kaufmann. 2000. Sept. Word Bank Policy Research Working Paper # 2444, The World Bank. 41 p.
5. Elliott Jacques. A General Theory of Bureaucracy. USA: New York, Halsted Press, 1976. 412 p.
6. Définition de nomenclature // Définition. Dictionnaire juridique en partenariat avec Baumann Avocats Droit informatique // URL: <https://www.dictionnaire-juridique.com/>
7. Недюха Микола. Корупція як соціально-правовий феномен // Юридична Україна. 2014. № 8. С. 21-27.
8. Штомпка П. Анализ современного общества / Пер. с польск. С. М. Червонной. М.: Логос, 2005. 664 с. // URL: [Shtompka_p_sociologiya_analiz_sovremennogo_obshestva](http://www.shtompka_p_sociologiya_analiz_sovremennogo_obshestva)
9. Nediukha M. P., Podolyaka A. M., Podolyaka S. A. Political corruption as a social and legal phenomenon: political and legal models of counteraction // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 31 (70). № 3. С. 13-19 // URL: <http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/31-70-3>
10. Недюха М. П. Правова ідеологія українського суспільства: монографія. К.: "МП "Леся" 2012. 400 с.

Сальнікова Наталія Валеріївна,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук,
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: [natalisalnikova2601@gmail.com.ua](mailto:natalisalnikova2601@gmail.com)

ВИЩА ОСВІТА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Сучасна вища освіта сьогодні переживає значні зміни та трансформації, щоб відповідати вимогам сучасного світу. Освітні програми стають більш гнучкими, щоб відповідати індивідуальним потребам здобувачів вищої освіти та забезпечувати можливості навчання не лише в класичному форматі, а й на відстані. Використання новітніх технологій в освітньому процесі стає все більш розповсюдженим, включаючи застосування освітніх платформ, програм, а також віртуальної реальності та штучного інтелекту для покращення навчання та досліджень. Також зростає значення міждисциплінарних програм, що дозволяють здобувачам вищої освіти отримати ширший спектр знань та компетенцій. Крім традиційних академічних знань, вища освіта зараз акцентує увагу на розвиток ключових компетенцій, що стануть їм корисними не лише у професійній діяльності, а також і в житті, таких як комунікація, критичне мислення та розв'язання кола проблем.

Значний відсоток здобувачів вищої освіти наразі здобувають освіту за кордоном або беруть участь у міжнародних освітніх програмах, що сприяє культурній різноманітності та міжнародному співробітництву. Заклади вищої освіти постійно адаптуються до змін у суспільстві та економіці, швидко впроваджуючи нові програми та підходи до освітнього процесу.

Завдяки розвитку технологій та програм для підтримки здобувачів вищої освіти з різних соціальних та економічних середовищ, доступ до вищої освіти стає більш доступним та відкритим. Загалом, сучасна вища освіта намагається пристосуватися до потреб і вимог сучасного світу, надаючи здобувачам вищої освіти необхідні знання, навички та ресурси для досягнення успіху в професійній та особистій сферах життя.

Соціалізація молоді в закладах вищої освіти відіграє важливу роль у формуванні їхньої особистості та підготовці до життя в суспільстві. Заклади вищої освіти створюють умови для взаємодії молоді з однолітками з різних культур, соціальних та етнічних груп. Це сприяє розвитку толерантності, взаємопідтримки та розуміння інших.

Спільні проекти, групові завдання та взаємодія допомагають здобувачам вищої освіти розвивати навички співпраці та комунікації.

Заклади вищої освіти сприяють формуванню громадянської свідомості та активності через участь у навчально-виховних програмах, обговореннях громадських проблем та участь у волонтерських заходах, вони відіграють важливу роль у вихованні молоді, сприяючи усвідомленню основних цінностей, таких як повага до інших, справедливість, етика та відповідальність.

Освітній процес, спортивні заходи та інші активності створюють можливості для молоді спілкуватися та співпрацювати також за межами закладу вищої освіти. Здобувачі вищої освіти мають можливість досліджувати свої інтереси, цінності та ідентичність через участь у гуртках або інших заходах. Таким чином, соціалізація молоді в закладах вищої освіти відбувається як в аудиторії, так і поза її межами, і є важливою складовою розвитку індивіда в громадянина суспільства.

Професійне становлення здобувачів вищої освіти є складним та багатогранним процесом, який включає кілька етапів та впливає на їхню кар'єру та особистісний розвиток. Важливим етапом є вибір спеціальності або галузі, яка відповідає їхнім інтересам, здібностям та кар'єрним цілям. Цей вибір може бути здійснений як на початку навчання, так і під час подальшого освітнього процесу.

Протягом всього освітнього процесу здобувачі вищої освіти отримують не лише теоретичні знання а й практичні навички в обраній галузі, що допомагає їм розуміти основні концепції та принципи своєї професії. Участь у стажуваннях, практиках та інших формах професійної діяльності дозволяє здобувачам вищої освіти отримати практичний досвід, розвинути професійні навички та побудувати мережу професійних контактів. Також, крім фахових знань, здобувачі вищої освіти також розвивають м'які навички, які є важливими для успішної кар'єри.

Здобувачі закладів вищої освіти активно займаються кар'єрним плануванням, вивчаючи можливості на ринку праці, встановлюючи свої професійні цілі та розробляючи стратегії досягнення успіху.

Професійне становлення є неперервним процесом, і здобувачі вищої освіти здійснюють постійне навчання та професійний розвиток, щоб залишатися відповідними у змінному світі праці. В цілому, професійне становлення здобувачів вищої освіти включає в себе не лише отримання фахових знань, а й розвиток навичок, побудову мережі контактів та постійне самовдосконалення для досягнення успішної кар'єри.

Загалом, заклади вищої освіти мають великий вплив на здобувачів вищої освіти, не лише з точки зору академічного розвитку, а й у формуванні особистості, розвитку навичок та соціалізації.

Побудова успішної розвинутої держави за допомогою молоді є ключовим завданням для розвитку сучасного суспільства. Молодь має потенціал стати драйвером змін і інновацій, а також ключовим суб'єктом трансформації в краще майбутнє. Забезпечення доступу до якісної освіти для всіх молодих людей є основою для створення інтелектуального капіталу та конкурентоспроможності держави. Інвестування в освіту,

науку та інновації створює умови для розвитку креативності, критичного мислення та підприємництва серед молоді.

Забезпечення можливостей для участі молоді у політичному, соціальному та економічному житті держави є важливим аспектом побудови демократичного суспільства. Створення механізмів для залучення молоді до прийняття рішень, включаючи молодіжні ради, форуми та консультації, допомагає підтримати їхню активну громадянську участь.

Розвиток ринку праці та створення робочих місць для молоді є важливим завданням. Програми стажування, навчання на робочому місці, підтримка молодих підприємців та розвиток інноваційних галузей можуть сприяти зменшенню безробіття серед молоді та створенню нових можливостей для розвитку.

Розвиток культурної та творчої сфери є ключовим для створення життєздатного та розвиненого суспільства. Інвестування у культурні проекти, підтримка молодих талантів та розвиток креативних індустрій сприяє розкриттю потенціалу молоді та збереженню культурного спадку.

Підсумовуючи треба зазначити, що побудова успішної держави за допомогою молоді вимагає комплексного підходу та активної участі всіх сфер суспільства у створенні сприятливих умов для розвитку молоді та їхнього внеску у загальний процес розвитку, а саме вкрай необхідна підтримка освітнього простору для сучасної молоді.

Зазначимо головні чинники для реалізації та покращення освітнього простору:

- забезпечення достатніх фінансових ресурсів для закладів вищої освіти, що включає в себе виділення державного бюджету на освіту, гранти, стипендії для здобувачів вищої освіти;

- обладнання закладів вищої освіти сучасними технічними засобами, це допоможе закладам освіти підвищити якість навчання, а також надасть можливість розвиватися в еру цифрових технологій та бути конкурентоспроможними;

- надання можливостей для професійного розвитку науково-педагогічного складу через безкоштовні вебінари, тренінги, курси підвищення кваліфікації, що покращить якість освітнього процесу та буде стимулювати викладачів до інновацій та вдосконалення методик навчання;

- побудова безбар'єрного та безпечного середовища для навчання є важливою умовою сьогодення, що включає в себе забезпечення безпеки на території закладів, попередження цькування здобувачів вищої освіти.

Таким чином підтримка закладів освіти є важливим інвестуванням у майбутнє суспільства, оскільки вона сприяє розвитку людського капіталу, інноваціям та стабільності держави майбутнього.

Троцик Софія Владиславівна
Студентка 4-го курсу спеціальності 054 «Соціологія»
факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету (м.Київ, Україна)
Email: 6937278@stud.nau.edu.ua

Ніколасенко Володимир Леонідович
Національний авіаційний університет,
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології та політичних наук,
Київ, Україна
Email: volodymyr.nikolaïenko@npp.nau.edu.ua

ВПЛИВ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ ТА ПЛАТФОРМ НА ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТІВ

З розвитком технологій, вони все більше проникають в сферу освіти і це стало відчутним саме в 2020 році під час пандемії Covid – 19. Під час карантину більшості бізнесів, підприємств та освітніх закладів довелось перейти в онлайн-режим. Однак, в Україні ці тенденції дещо відрізняються від іншого світу. В багатьох державах вже в 2022 році почали знімати карантинні обмеження, але в Україні почалась повномасштабна війна, розв'язана РФ. За цих умов студентам довелось адаптуватись до нових реалій, і звісно, це стосується онлайн-шкіл іноземних мов та платформ.

Актуальність обраної теми дослідження визначається тим, що в умовах глобалізації та розвитку технологій вивчення іноземних мов стає все більш важливим, особливо, коли країна перебуває в стані війни. Це пов'язано з потребою у спілкуванні з людьми інших держав, доступом до інформації та знань, а також особистого кар'єрного зростання.

Метою даної роботи є дослідження впливу онлайн-ресурсів та платформ на вивчення іноземних мов та соціалізацію студентів.

Завдання дослідження включає визначення можливостей та обмежень онлайн-ресурсів та платформ в справі соціалізації студентів. Метод дослідження: аналіз існуючих онлайн-ресурсів та платформ для

вивчення іноземних мов як фактору соціалізації студентів, зокрема мовної соціалізації.

Методологія дослідження базується на стратегії аналізу наукових публікацій з питань ролі вивчення іноземних мов в справі соціалізації студентів через онлайн-ресурси та платформи.

Результати дослідження допоможуть краще зрозуміти вплив та значення онлайн-ресурсів та платформ на вивчення іноземних мов та соціалізацію студентів в сучасних глобалізаційних процесах.

Кожен, хто вивчає іноземну мову, знає, що найкращий спосіб її вивчити – це зануритися в мовне середовище і, відповідно, спілкуватися з носіями мови. Але, на жаль, далеко не всі можуть дозволити собі поїздку за кордон. Однак, Інтернет дає нам можливість зануритися в іншомовне середовище, не виходячи з дому, відвідавши сайти мовного обміну. Мовні соціальні мережі позитивно впливають на мотивацію до вивчення іноземної мови, сприяють зростанню інтересу студентів до цієї мови. Ці сайти були створені спеціально для того, щоб носії різних мов могли допомагати один одному їх вивчати. Не секрет, що матеріали, представлені на цих сайтах, часто в рази цікавіші за ті, що друкуються в наших підручниках.

Сьогодні в Інтернеті можна ознайомитися з величезною кількістю різноманітних ресурсів, вибрати найбільш підходящий для себе і вивчити мову, працюючи за індивідуальною програмою і у власному темпі. Одним із таких ресурсів є Міжнародна спільнота Busuu – це міжнародний освітній проект, спрямований на вивчення іноземних мов. Проект дозволяє практикуватися зі справжніми носіями мови, вивчати їх культуру, заводити нових друзів. Загалом у нього понад 80 мільйонів слухачів-користувачів. У веб-версії та мобільному додатку доступні онлайн-курси 12 мовами, зокрема китайською, арабською та японською, які майже неможливо знайти в іншомовних соціальних мережах.

Матеріали, представлені на сайті, сприяють вдосконаленню всіх мовленнєвих навичок: читання, письма, аудіювання та говоріння. Кожен урок присвячений певній темі, користувачеві надається словник необхідних слів і виразів, набір письмових вправ для закріплення пройденого матеріалу, перевірка знань і обов'язковий діалог з носієм мови, що вивчається. Роботи учнів перенаправляються один до одного, кожен може стати вчителем і порадиником для тих, хто вивчає рідну мову. Влаштувавшись на роботу, «вчителі» виправляють помилки та допомагають своїм «учням» зрозуміти мову. Більшість матеріалів, представлених на сайті, безкоштовні. Якщо ви хочете отримати доступ до відео уроків або вам потрібен сертифікат про проходження курсу, то це можна зробити, купивши преміум-акаунт [1]. Тобто, можна стверджувати,

що такі платформи надають можливість вивченню іноземних мов та культурному обміну з іншими користувачами. Головне, що завдяки таким платформам полегшується міжкультурна соціалізація в умовах, коли неможливо спілкуватися в реальності з представниками з різних держав.

Також, держава зацікавлена, щоб громадяни України знали різні іноземні мови, і особливо англійську. В першу чергу це пов'язано з євроінтеграцією України, задля прискорення якої влада стимулює громадян до вивчення іноземних мов та вільного володіння ними, з огляду на збільшення людського потенціалу. Тому платформа для вивчення мов Promova — один із перших продуктів, що став частиною національної програми популяризації англійської мови Future Perfect. Мета Promova — допомогти вивчати іноземні мови за допомогою застосунку та вебверсії продукту. Для українців відкрито безоплатний Premium-доступ до вивчення англійської мови: кожен і кожна можуть вивчати мову за допомогою курсів для самостійного опрацювання та досягати персональних цілей. Платформа надає українцям безоплатний доступ до чотирьох курсів англійської: General English, Business English, English with TV series та Travel English. У Promova можна знайти граматичні та вокабулярні уроки, а також заняття для тренування англійської вимови за допомогою machine learning. Крім того, на платформі доступні книги зі світової класики, адаптовані під різні рівні англійської мови. Вивчати англійську мову українці можуть з поясненнями українською або ж англійською для більшого занурення [2].

«Володіння іноземними мовами дає змогу розуміти контекст різних країн та націй. Ще більше мов українці знатимуть сьогодні, то комфортніше їм буде знаходити глобальні можливості для себе, своєї кар'єри, навчання чи бізнесу. Національна програма Future Perfect – це можливість, зокрема, допомогти українцям вивчати англійську, яка сьогодні є мовою міжнародного спілкування» – зазначила заступник Міністра цифрової трансформації з питань євроінтеграції Валерія Іонан [2].

У віртуальному просторі людина входить у численні групи та спілкується з різними онлайн-розмовниками, які підтримують діалог один з одним і формують нові сенси. Таким чином, індивід засвоює моделі поведінки, культурні норми та цінності певної інтернет-спільноти. Цей процес можна розглянути, як специфічний різновид соціалізації, який можна визначити як «дистанційну соціалізацію», тобто як соціалізацію особистості у віртуальному просторі, сполучену із мовною соціалізацією. Дистанційна соціалізація – це процес якісної зміни структури самосвідомості особистості та сфери її мотивів і потреб, що відбувається під впливом і внаслідок використання людиною сучасних інформаційно-

комунікаційних та комп'ютерних технологій. Слід зазначити, що особливістю дистанційної соціалізації молоді є одночасний розвиток процесів соціалізації та ресоціалізації, тобто засвоєння нових навичок, норм і цінностей, які пов'язані з переходом у нове комунікативне середовище.

Треба зазначити, що «дистанційна модель соціалізації – це конструкт, ідеальний простір, який накладається на реальний, але став невід'ємним фактором існування людини. Ця модель є простором соціалізації, виробленим людиною через наявність недоліків в реальному світі, які заважають людині пройти через традиційний процес соціалізації» [3]. Це так, тому що «особистість як продукт таких складних соціалізуючих взаємодій часто знаходить баланс між життєвими позиціями, втіленими в активній соціальній трансформації, та нехтуванням фактичної реальності на користь віртуальної реальності» [3]. Особливо це стосується вивчення іноземної мови в онлайн-режимі. Не у кожного є можливість пройти традиційну соціалізацію в іншомовному середовищі, щоб вивчити мови та нові цінності, норми, культури тощо. Тому на даний момент онлайн-школи з вивчення іноземних мов та різні платформи надають можливість засвоїти нові знання з іноземних мов, які в сучасному світі дуже корисні для індивідуального та соціального розвитку.

Використання соціальних медіа призвело до глибоких змін у моделі взаємодії людей у сучасному суспільстві. Присутність соціальних медіа стала явищем, яке є вирішальним елементом різких змін у способах взаємодії людей в епоху, коли інформаційні технології беззаперечно домінують майже в усіх сферах життя. Завдяки своїй дедалі важливішій ролі соціальні медіа стали головним стовпом у переосмисленні всієї динаміки соціальної взаємодії в глобальному масштабі. Вплив цієї зміни виходить за межі особистої взаємодії й охоплює набагато ширший діапазон соціальної динаміки. Перетинаючи настільки заплутані та переплетені мережі, соціальні медіа сформували основу для трансформації суспільства різними способами.

Ідеї, погляди та культурне самовираження з усього світу вільно течуть, утворюючи територію, де цінується різноманітність і їй відводиться належне місце. Це сприяє інклюзивній та мультикультурній взаємодії, створюючи середовище глибини та різноманітності знань і досвіду, і разом формує дорожню карту до глибшого глобального розуміння. Проте описані вище позитивні наслідки іноді супроводжуються проблемами, які вимагають ретельного та ефективного вирішення. Хоча потужний зв'язок через соціальні медіа став реальністю, не можна ігнорувати, що виникають проблеми, пов'язані з тим, що часто

називають «спільною самотністю», або відчуттям соціальної ізоляції, яке виникає серед людей, які все більше прив'язані до своїх цифрових технологій та пристроїв. Це явище ілюструє сучасний парадокс, коли, хоча ми більше пов'язані віртуально, колись цінні аспекти особистої соціальної взаємодії все більше витісняються більш поверхневими формами онлайн-спілкування [4]. Тому можна стверджувати, що соціальні мережі допомагають при комунікації з носіями іншими мовами, стимулює обмін знаннями та досвідом, але це відбувається тільки у соціальних мережах. Також, потрібно зазначити, що соціальні мережі небезпечні тим, що створюють «інформаційні бульбашки», тобто, людина знаходиться тільки в одному інформаційному просторі, що звужує знання, а якщо говорити про мову, то більше зосереджує на вивченні тільки деяких тем.

Необхідно досліджувати та піддавати сумніву віртуальний світ, який пропонує комфорт і зручність для все більшої кількості людей, з різних точок зору. Насправді, незважаючи на те, що віртуальний світ приніс помітний прогрес суспільству, він також почав негативно впливати на суспільну динаміку. Оскільки соціальні взаємодії та людські моделі зменшуються в майбутньому, залишається невизначеним, який тип соціального життя буде переважати серед майбутніх поколінь. Вплив сім'ї, освіти, дружби та ЗМІ на формування нового типу особистості ще належить до кінця зрозуміти. Оскільки тенденція до віртуалізації в соціальних середовищах продовжується, ймовірно, виникне потреба в оновленні та переоцінці соціальних відносин. Крім того, важливо розглянути потенційні психологічні та поведінкові зміни, які можуть виникнути в результаті зменшення соціальних взаємодій і посилення віртуалізації, а також те, чи веде ця зміна до втрати того, що означає бути людиною [5].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків: вивчення іноземних мов з часом стало більш доступним та цікавішим, бо воно пов'язано з розвитком технологій, створенням додатків, онлайн-шкіл та з впливом соціальних мереж.

Влада України зацікавлена, щоб все більше людей знало іноземні мови, тому створені такі національні програми, як Future Perfect, та забезпечується можливість безкоштовним користуванням платформою – Promova. Це сприяє процесу перманентної соціалізації українських студентів в нових умовах та їх майбутньому кар'єрному зростанню.

Важливо, що означена соціалізація відбувається методом засвоєння нових знань та набуття досвіду спілкування новими мовами, а отже й засвоєнням іншомовних культур, відповідних їм норм і цінностей тощо.

Все це може бути віднесене до категорії мовної соціалізації як розвитку спроможностей до активної міжмовної, а отже й міжкультурної комунікації.

Щоправда, потрібно ще й враховувати той факт, що певна міра занурення в віртуальний простір несе у собі і значні негативні соціалізаційні наслідки.

Щодо перспектив подальших наукових пошуків, то треба зазначити що проблема дистанційної мовної соціалізації відносно нова і потребує подальших розробок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Karimova Sh. V. The variety of language social networks and their application in learning foreign languages. *International journal of social science & interdisciplinary research*. 2023. Vol. 12, №. 1. P. 138–141. URL: <https://gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/1554> (Last accessed: 05.04.2024).

2. Вивчати англійську безоплатно: платформа Promova стала частиною національної програми Future Perfect. Урядовий портал : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vyvchaty-anhliisku-bezoplatno-platforma-promova-stala-chastynoiu-natsionalnoi-prohramy-future-perfect> (дата звернення: 05.04.2024).

3. Zhaparova B., Kolyeva N., Akhmuldinova A., Shnaider F., Mambetalina A. Influence of virtual reality on the process of personality socialization: A distance model of socialization. *International Journal of Innovative Research and Scientific Studies*. 2023. Vol. 6, №. 2. P. 235-241. <https://doi.org/10.53894/ijirss.v6i2.1243>

4. Azzaakiyyah, H. K. The Impact of Social Media Use on Social Interaction in Contemporary Society. *Technology and Society Perspectives (TACIT)*. 2023. Vol. 1. № 1. P. 1–9. <https://doi.org/10.61100/tacit.v1i1.33>

5. Kurt, I. The Agents of Socialization Keep in Touch with Socio-Virtualization. *London Journal of Social Sciences*, 2023. № 5. P. 1–9. <https://doi.org/10.31039/ljss.2023.5.90>

Vadym Kondratenko
PhD student,
National Aviation University
Kyiv, Ukraine
e-mail: 8275024@stud.nau.edu.ua

SOCIO-ECONOMIC IMPACT OF THE WAR ON SOCIETY

By February 2022, the main humanitarian and recovery needs were concentrated on East Ukraine. People in these areas experienced regular shelling and insecure security conditions [1]. Gaps in social services were becoming more acute in areas near the contact line, and the health situation was deteriorating even in the run-up to the COVID-19 pandemic. In the 2022 Ukraine Humanitarian Needs Overview, focusing on the affected Donetsk and Luhansk regions and IDPs, 2.9 million people were in need of humanitarian assistance at the end of 2021. The largest humanitarian needs are estimated to be access to water, sanitation and hygiene (2.5 million people), protection (people's vulnerability to physical and/or psychological risks or harm as a result of violent or crisis situations, 2.5 million people), health (1.5 million) and food security and livelihoods (1.1 million)" [1].

Before the war, Ukraine was characterised by growing inequality with the city of Kyiv and the central regions and some eastern regions enjoying a faster economic growth path compared to the conflict-affected areas and the western and central parts of the country. While the cities of Kyiv and Kharkiv attracted most IT and financial services, the eastern regions had a higher concentration of industrial activity, and regional centres in these regions attracted most national and international investment. This led to a widening income gap between these regions and the rest of the country, which was further exacerbated by increased labour migration from the western regions to neighbouring countries. This disparity has indeed been reflected in the labour market, with lower unemployment rates in the southern and eastern regions, except for Dnipro and Kyiv. The conflict-affected areas of Donetsk and Luhansk oblasts were excluded from this regional dynamic. In 2021, the highest unemployment rates were in the government-controlled areas of Luhansk (15.9%) and Donetsk (15.3%) areas [2].

One of the immediate consequences of the war was large-scale population displacement. From 1.5 million in 2021, the number of internally displaced persons peaked at 7.1 million in April 2022, according to the International Organization for Migration, and decreased to 5.4 million by January 2023 (which can be explained by the increased return patterns observed during 2022 and into 2023). In addition, as of the end of January 2023, UNHCR recorded around 8 million Ukrainian refugees across Europe. The high level of displacement, especially outside of Ukraine, has exacerbated pre-existing demographic concerns about a shrinking skilled labour force in Ukraine, especially as 2 million children have left Ukraine and are expected to remain abroad in other parts of Europe. As a result of the war, Ukraine is likely to have

more female-headed families, a higher proportion of single-earner families, and an increase in the number of families with persons with disabilities.

The war also affected the operation of many industries in the eastern regions, halting air cargo and disrupting supply chains [2]. The government introduced capital controls and fixed the exchange rate to avoid additional financial consequences. By the end of 2022, gross domestic product was down 29.2 percent and the inflation rate was 26.6 percent. The trade deficit more than doubled between December 2021 and December 2022. As of October 2022, the International Labour Organization estimated that 2.4 million jobs had been lost compared to the period before February. Businesses reportedly still expect to reduce their workforce in 2023, but at a slower pace than in 2022. However, given the scale of the shock and the occupation of up to 24 per cent of Ukraine's territory in 2022, the economy has shown considerable resilience through the continued provision of goods and services in major cities, as well as production in regions where this remained possible, and an economic outlook for 2023 that may become more favourable [3].

Large-scale population displacement, combined with volunteer mobilisation and conscription, has led to an imbalance in the labour market. According to UNHCR monitoring, this is not only due to a reduction in the labour force within the country, but also because Ukrainian refugees are in high demand abroad. Indeed, most of them are highly skilled workers, so they bring less profit to the national labour market. These demographic changes in the labour force will be particularly important in the long run for labour market recovery, which should take into account the loss of highly skilled workers and facilitate the integration of IDPs into local labour markets"[4].

The war in Ukraine has triggered a significant multilateral response from the Government, the international community, the Ukrainian diaspora and the people of Ukraine. Bilateral assistance, including financial, military and humanitarian aid, was estimated to have reached US\$144 billion as of January 2023. OCHA reported allocating US\$4.3 billion in response funding to Ukraine in 2022 (up from US\$170 million in 2021). Prior to the war, Ukraine was the largest recipient of remittances in Europe and Central Asia, with record high inflows of US\$18.2 billion (9 per cent of GDP) in 2021. In November 2022, remittance inflows to Ukraine were projected to increase to US\$18.4 billion in 2021. However, according to the National Bank of Ukraine, remittance flows to Ukraine stabilised and stopped growing during 2022 [3].

Vulnerable groups are already generally less able to cope with the shock to their living conditions and livelihoods caused by the war (see box below). Some of these groups are also likely to have been displaced twice or more, given that key areas for post-conflict resettlement in eastern Ukraine during 2022 were in close proximity to the frontline. The situation in urban areas is

different from that in rural areas. Rural families, which accounted for 30 per cent of the population before the war, were generally more socially vulnerable in terms of livelihoods and living conditions, although they were more food secure due to the autonomous consumption of their agricultural production; they tended to face higher unemployment, less access to social services and a sharper gender gap. In addition, rural families engaged in agriculture were affected by the war, with a quarter of respondents to a representative survey conducted by the Food and Agriculture Organization in late 2022 mentioning that they had stopped or reduced their agricultural activities at the time of data collection as a result of the war. Large-scale internal displacement has occurred mainly to urban centres. Damage to infrastructure and housing has also been predominantly concentrated in urban areas, resulting in threats to civilian safety and security and pressure on local transport and housing infrastructure, two of the most damaged sectors since the beginning of the war.

The impact of the illegal invasion in February 2022, combined with the lingering effects of the 2014 hostilities and the huge scale of displacement, has increased the protection needs and vulnerabilities of affected individuals and communities. Factors contributing to protection needs in the country include shelling, rockets, air strikes and armed aggression; attacks on civilians and critical infrastructure; precarious livelihoods; lack of adequate shelter options; extensive landmine contamination; restrictions on freedom of movement for those living in areas under the temporary military control of the Russian Federation; and mandatory evacuation from areas severely affected by the war; Negative coping mechanisms, including for women-headed families and women and children living in collective centres; trauma and psychosocial distress, including for military personnel and servicemen returning to their families; lack of access to documentation and secure possession of property; lack of or limited access to information on available humanitarian and social services provided by the authorities. The emergence of social tensions and cultural or linguistic differences between IDPs and host communities, mainly over employment and livelihood opportunities, as well as between displaced persons living in collective centres and those living in private housing over the types and amount of assistance provided by humanitarian actors, are also reported as impeding access to rights.

REFERENCES

1. Аналітичний звіт. Огляд гуманітарних потреб України 11 лютого 2022 р. [Електронний ресурс]: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-needs-overview-2022-february-2022-enuk>

2. Джакомо А., Боєрі Т. та Жолудь О. Ринок праці в Україні: перебудувати краще. Вокс Україна. 26 квітня 2023 р. [Електронний ресурс]: <https://voxukraine.org/en/the-labour-market-in-ukraine-rebuild-better>

3. Панченко Т. Перспективи інтеграції українських біженців на німецький ринок праці: результати онлайн-опитування ifo», CESifo Forum. Vol. 23/4. 2022. - С. 67-75. [Електронний ресурс]: <https://www.cesifo.org/en/publikationen/2022/article-journal/prospects-integration-ukrainian-refugees-german-labour-market>

4. Phillimore, J. Forced Migration, Sexual and Gender-based Violence and Integration: Effects, Risks and Protective Factors». June 2022. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12134-022-00970-1>

Маляр Вікторія Сергіївна
Національний авіаційний університет
Київ, Україна

Полова Наталія Олександрівна
Національний авіаційний університет,
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології та політичних наук
Київ, Україна

ЯК МАСМЕДІА ВПЛИВАЮТЬ НА ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження впливу мас-медіа на гендерні аспекти соціальних конфліктів у сучасному суспільстві визначається динамікою розвитку медіа-технологій та їхньою значущістю в формуванні гендерних стереотипів та уявлень про соціальну роль кожної статі. У сучасному інформаційному суспільстві мас-медіа стали одним з ключових каналів комунікації, через які поширюються ідеї, цінності та погляди.

Мас-медіа мають потужний вплив на формування гендерної ідентичності, а також на уявлення про те, які ролі в суспільстві відводяться чоловікам та жінкам. Через візуалізацію, тексти та інші медіа-форми, вони не лише відтворюють існуючі стереотипи, але й активно формують нові. Це може призводити до утвердження певних

соціокультурних норм, які визначають, як повинні поводитися чоловіки та жінки, і внаслідок цього, сприяти виникненню соціальних конфліктів.

Роботи українських дослідників, таких як А. М. Волобуєва, І. Кіянка, С. Кушнір, Н. Ф. Остапенко, Н. М. Сидоренко, Т. І. Старченко, Р. І. Федосеєвої, приділяють увагу аналізу гендерної специфіки текстів, які поширюються через засоби масової комунікації.

Гендерна рівність в Україні протягом довгого часу залишалася на маргіналі історії. У той час, коли у країнах Заходу розгорталися феміністичні рухи, українські жінки жили за патріархальними стандартами і не боролися за свої права. Засоби масової інформації (ЗМІ) в цьому контексті стали потужним інструментом формування поглядів на рівноправ'я статей та корекції суспільних норм. Гендерні студії вивчають різні аспекти гендеру, такі як ролі, норми, культурні символи, які визначають ієрархію влади та підкреслюють нерівність.

Засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні гендерної свідомості та сприяють розумінню гендерної політики. Вони допомагають подолати гендерну сліпоту, що утверджувалася радянським режимом, проте часто приводять до стереотипного сприйняття обох статей [1, с. 97-100].

Стереотипи в мас-медіа призводять до подвійних стандартів у суспільній оцінці осіб за статевою приналежністю. Сучасні ЗМІ роблять кроки у напрямку гендерної рівності, але зіткнення зі стереотипами залишається актуальним.

ЗМІ повинні дотримуватися ідеологічної нейтральності та об'єктивності, однак у матеріалах часто зустрічається стереотипне висвітлення жінок через мету отримання прибутку. Такий підхід спотворює формування громадської думки. Сучасні медіа надалі продовжують протиставляти образи жінок і чоловіків, що викликано патріархальними традиціями. Жінки зображуються в ролі домогосподарок, в той час як чоловіки - у сфері роботи, що також підтримує гендерні стереотипи [2].

Варто зазначити, що у сучасному медіапросторі відбувається певна позитивна динаміка, коли жінки займають активну роль у різних сферах, включаючи політику, культуру, спорт і громадську діяльність. Однак, деякі ЗМІ продовжують використовувати фемінітивні стереотипи, особливо у рекламі. Однак з прийняттям закону про заборону сексизму та

дискримінацію у рекламі в Україні 8 січня 2022 року медійний простір став більш уважним до гендерних аспектів [3].

Сучасна жінка активно користується інтернетом, соціальними мережами та якісними медійними продуктами, що сприяє розвитку гендерної ідентичності та формуванню соціокультурних зрушень. Таким чином, в медіапросторі все більше з'являється гендерно нейтральна інформація, не піддаючись стереотипам.

Зазначимо, що мас-медіа мають значний вплив на гендерні аспекти соціальних конфліктів у сучасному суспільстві через розповсюдження певних стереотипів, моделей поведінки та ідеалів. Проаналізуємо детальніше ці аспекти:

По-перше, формування стереотипів. Медіа використовують стереотипи про ролі чоловіків та жінок, що може посилювати гендерні нерівності. Чоловік часто зображується як сильний, амбіційний та незалежний, тоді як жінку часто ставлять у вразливе та залежне становище.

Такі уявлення можуть впливати на сприйняття ролей у суспільстві, формуючи невідповідні очікування щодо поведінки та можливостей чоловіків і жінок. Це може призводити до обмеження можливостей для жінок у професійній сфері та зміцнювати стереотипи щодо їхньої ролі у сім'ї та суспільстві [4, с. 124-126].

По-друге, утвердження гендерних ідеалів в медіа відбувається через пропаганду певних стандартів краси, поведінки та ролей для кожної статі. Наприклад, чоловікам нерідко нав'язується ідеал сильного, мускулистого й успішного, тоді як жінкам - ідеал привабливої, стрункої та доброї.

Це може призвести до тиску на тих, хто не відповідає цим стандартам, сприяючи виникненню комплексів та низької самооцінки. Люди, які не підходять під утвержені гендерні ідеали, можуть відчувати себе неприйнятими суспільством, що може мати негативний вплив на їхнє самопочуття та психічне здоров'я. Такий постійний тиск може також обмежувати можливості розвитку особистості та самореалізації, як для чоловіків, так і для жінок.

По-третє, репрезентація гендерних ролей в медіа грає значну роль у формуванні уявлень суспільства про можливості та обов'язки чоловіків та жінок. Наприклад, часто в фільмах, телепрограмах та рекламі жінки

можуть бути зображені у вузьких рамках сімейних або побутових обов'язків, таких як догляд за дітьми, готування їжі або прибирання. Це може викликати стереотипне уявлення про роль жінки в суспільстві, обмежуючи її можливості на професійному та особистому рівнях.

З іншого боку, чоловіки часто зображуються як лідери, сильні та успішні, що може підтримувати ідеал маскулітності та стимулювати амбіції. Такі уявлення про гендерні ролі, підсилені медіа, впливають на уявлення глядачів та читачів про те, якими мають бути справжні чоловіки та жінки, що може вплинути на їхню самоідентифікацію та сприйняття світу навколо [5, с. 35-40].

По-четверте, медіа можуть підтримувати та посилювати традиційні гендерні норми через зображення стереотипних ролей чоловіків і жінок, а також створення ідеалізованих образів краси та поведінки. Це ускладнює боротьбу за гендерну рівність, обмежуючи можливості людей відповідно до їхньої гендерної приналежності. Для досягнення рівності необхідно викорінювати такі упередження та створювати більш гендерно-чутливе медійне середовище.

По-п'яте, мас-медіа можуть викликати обговорення про гендерні стереотипи та нерівності шляхом створення контенту, який привертає увагу до цих питань. Це може включати новинні репортажі про випадки дискримінації, аналізи гендерних ролей у фільмах і телепрограмах, а також спеціальні проекти та програми, присвячені гендерній тематиці. Це сприяє поширенню обізнаності серед громадськості та може стимулювати обговорення про шляхи подолання гендерних стереотипів і досягнення більшої гендерної рівності [4, с. 130, 5, с. 39-41].

Таким чином, мас-медіа мають значний вплив на гендерні аспекти соціальних конфліктів у сучасному суспільстві. Вони формують гендерні стереотипи, утверджують гендерні ідеали, репрезентують гендерні ролі та підтримують гендерні норми.

Одночасно мас-медіа можуть викликати обговорення про гендерні стереотипи та нерівності, сприяючи поширенню обізнаності та підвищенню громадської свідомості щодо цих питань. Важливою задачею є створення контенту, який сприяє вирішенню гендерних конфліктів і сприяє побудові більш рівного та інклюзивного суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балалаєва О. Проблема гендерного балансу в українських медіа: реалії та перспективи. Міжнародний філологічний часопис : науковий журнал. 2019. № 2. Т. 10. С. 97-103
2. Цепкало Т. Гендерні стереотипи в українському медіапросторі. URL: https://www.researchgate.net/publication/370222940_Genderni_stereotipi_v_u_krainskomu_mediaprostori (дата звернення: 07.04.2024).
3. Про внесення змін до Закону України "Про рекламу" щодо протидії дискримінації за ознакою статі : Закон України від 10.09.2021 р. № 1750-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1750-20#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
4. Сидоренко О., Бондаренко О., Садимака М. Гендерні наративи в мас-медіа: фемінітиви vs маскулінативи. Філологічні трактати. 2022. № 1. Т. 14. С. 124-134.
5. Julia T. Wood. Gendered Media: The Influence of Media on Views of Gender. Communication, Gender, and Culture. Article 7. Pp. 31-41

Максимович Роман Олегович,
кандидат юридичних наук,
в.о.завідувача кафедри міжнародного та європейського права,
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
e-mail: maksymovych.roman@npp.nau.edu.ua

СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

У сучасному світі соціальна держава відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та добробуту громадян. Однак, військовий стан ставить перед нею нові виклики, що вимагають адаптації та зміни підходів до соціальної політики. Ця теза досліджує, як сучасна соціальна держава функціонує в умовах військового конфлікту, які проблеми вона зустрічає та які рішення можуть бути ефективними для збереження соціальної стабільності і підтримки населення.

Соціальна держава - це модель державного устрою, в якій основним пріоритетом є забезпечення високого рівня соціального захисту та добробуту громадян. Вона включає такі основні функції, як надання соціальних послуг, охорона здоров'я, освіта, підтримка безробітних та інших вразливих верств населення. Однак, військовий стан створює нові виклики, що впливають на здатність соціальної держави виконувати ці функції.

Кожна сучасна індустріальна держава-це соціальна держава. Держава соціального забезпечення повинна забезпечити певний рівень життя, який включає не лише кілька різних економічних та соціальних прав, а й право на освіту, охорону здоров'я та культурну діяльність. Важливо, щоб ці права могли бути предметом судового розгляду в демократичній державі, де існує поділ влади і судовий контроль. Обов'язковою умовою є можливість захисту таких прав у судах та забезпечення рівного доступу до незалежного суду для всіх, – Едіт Целлер (суддя Адміністративного суду Відня (Австрія), експерт асоціації адміністративних судів експерт проекту ЄС «Право-Justice») [1].

Соціальна держава — це спосіб правління, за якого держава або встановлена група соціальних інститутів забезпечує базову економічну безпеку для своїх громадян. За визначенням, у державі загального добробуту уряд несе відповідальність за індивідуальне та соціальне благополуччя своїх громадян [2].

Військові конфлікти призводять до зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, безробіття, бідності та соціальної нестабільності. Соціальні служби стикаються з необхідністю оперативно реагувати на нові виклики, що потребує додаткових ресурсів та ефективної координації дій. Військовий стан часто супроводжується економічними проблемами, такими як спад виробництва, руйнування інфраструктури та втрата робочих місць. Це обмежує можливості держави щодо фінансування соціальних програм, що може призвести до зниження рівня соціального захисту.

Відповідно до воєнного стану однією з основних проблем держави є забезпечення захисту населення від проблем, викликаних політичними конфліктами. В даний час держава зобов'язана забезпечувати своїх громадян всім необхідним для життя, тому терміново необхідні важливі дії державних органів з пошуку ефективних механізмів і ефективних шляхів соціального захисту. В даний час немає ніяких сумнівів в тому, що країна знаходиться в нестабільному фінансовому становищі, яке зачіпає більшість сфер існування держави. Отже, питання про соціальну підтримку населення та забезпечення захисту в умовах війни має особливе значення [3, с. 85-86].

Військові дії мають значний вплив на психологічний стан громадян, що може проявлятися в підвищеному рівні стресу, тривожності та інших психічних розладах. Соціальна держава повинна враховувати ці аспекти та забезпечувати психологічну підтримку населенню. У відповідь на ці виклики, держава повинна забезпечити ефективну мобілізацію фінансових, матеріальних та людських ресурсів для задоволення зростаючих соціальних потреб. Це може включати перерозподіл бюджетних коштів, залучення міжнародної допомоги та використання волонтерських ініціатив.

Використання сучасних технологій, таких як цифрові платформи для реєстрації та отримання соціальної допомоги, може значно підвищити ефективність надання послуг та зменшити адміністративні витрати. Особлива увага повинна приділятися підтримці найбільш вразливих груп, таких як діти, літні люди, інваліди та внутрішньо переміщені особи. Соціальні програми повинні бути орієнтовані на задоволення їхніх специфічних потреб та сприяти їх інтеграції у суспільство.

Одним з основних завдань соціальної держави є, серед іншого, надання соціальної допомоги людям, які перебувають у складних життєвих ситуаціях, спричинених різними факторами, і не можуть впоратися з ними самостійно

[4, с. 283].

Для надання соціальної підтримки такій людині держава в особі Кабінету Міністрів України вживає певних заходів. По-перше, була затверджена процедура надання житлової допомоги внутрішньо переміщеним особам [5]. По-друге, Міністерство соціальної політики виділило 2 501 480 млн грн на програму загального фінансування державного бюджету "10 000" для покриття витрат на проживання, включаючи житлово-комунальні послуги". Ці витрати були здійснені Міністерством фінансів за рахунок резерву державного бюджету [6].

Незважаючи на все вищесказане, Україна, як держава загального добробуту, представлене державними органами, знаходиться у важкому становищі, особливо через становище людей, які не залежать від них (активні бойові дії), щоб захистити своє життя і здоров'я, і члени їх сімей змушені покинути свої постійні місця проживання, навчання та навчання, а також переїзд в інші регіони України. Слід зазначити, що Уряд працює над створенням нормативних та організаційних заходів з надання соціальної підтримки загиблим.

Досвід різних країн показує, що успішна адаптація соціальної політики в умовах військового стану можлива за умови швидкої реакції, гнучкості та інноваційного підходу. Наприклад, у Швеції під час кризи мігрантів було створено нові інтеграційні програми, а в Україні, у

відповідь на збройний конфлікт, запроваджено комплексну систему соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

Отже, соціальна держава в умовах військового стану стикається з численними викликами, що вимагають швидкої та ефективної адаптації соціальної політики. Мобілізація ресурсів, інноваційні підходи та підтримка вразливих груп населення є ключовими елементами успішного функціонування соціальної держави у період кризи. Досвід різних країн показує, що за умов належної організації та координації дій можна забезпечити соціальну стабільність та підтримку громадян навіть у найскладніших умовах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Соціальна держава: мирний і воєнний виміри – основні аспекти судді ВС та міжнародні експерти обговорили під час науково-практичної конференції. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1449917/> (дата звернення 07.06.2024)
2. Understanding the Welfare State and Its History. Will Kenton, April 07, 2022. URL: <https://www.investopedia.com/terms/w/welfare-state.asp> (дата звернення 07.06.2024)
3. Мікуляк К.А. Вплив війни на реалізацію соціального захисту громадян України. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», №42 (2023), с. 85-90.
4. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень. Матеріали Міжнар. наук.- практи. конф. за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. 790 с.
5. Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#n54> (дата звернення: 07.06.2024)

6. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#n54> (дата звернення: 07.06.2024)

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Видавковий редактор –
Бобарчук Олександр Антонович
Комп'ютерна верстка та художнє оформлення –
Фесенко Софія Сергіївна

Роботи опубліковані в авторській редакції. Оргкомітет не несе відповідальності за достовірність інформації та будь-яких відомостей, поданих у рукописах.

Papers are published in author's edition. Organizing Committee is not responsible for the accuracy of the information in the submitted manuscripts.

Підп. до друку 28.03.2024. Електронне видання.

Формат 60x84/16.

Видавець і виготівник Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1 Свідоцтво про внесення до
Державного реєстру України суб'єктів видавничої справи ДК № 977 від
05.07.2002